GORNJA RADGONA V SOJU OSAMOSVOJITVENE VOJNE 1991

Zbornik pisnega in slikovnega gradiva o Gornji Radgoni
v osamosvojitveni vojni

Gornja Ragona v soju osamosvojitvene vojne 1991
Izdajatelj: Policijsko veteransko društvo Sever za Pomurje in
Območno združenje veteranov vojne za Slovenijo Gornja Radgona
Glavni urednik: Drago Ribaš
Odgovorni urednik: Milan Osterc
Avtorji prispevkov Gornja Ragona v soju osamosvojitvene vojne 1991:

1. Alan Geder
2. Alojz Flisar
3. Andrej Steyer
4. Anton Slana
5. Anton Šafarič
6. Bojan Srt
7. Boris Edšidt
8. Boris Pučko
9. Božidar Kolar
10. Bruno Jančar
11. Dani Mauko
12. Darko Ledinšek
13. Darko Škerget
14. Dušan Zagorc
15. Drago Ribaš
16. Feliks Neubauer
17. Franc Duh
18. Janez Kocbek
19. Jasna Flisar
20. Josef Paul Puntigam
21. Jasmina Zemljič
22. Jože Kos
23. Jože Pojbič
24. Jožef Vaupotič
25. Jožef Makovec
26. Ljudmila Kovačič
27. Ljubo Dražnik
28. Marija Gaube
29. Marija Kuzma
30. Marjan Gavez
31. Marjan Horvat
32. Marjan Misja
33. Marjan Rebernik
34. Marjan Ručigaj
35. Marjan Himelrajh
36. Martin Novak
37. Matjaž Perša
38. Milan Erdela
39. Milan Mulec
40. Milan Nekrep
41. Milan Osterc
42. Milan Kuzmič
43. Milan Klemenčič
44. Milan Verdev
45. Milan Žnuderl
46. Miran Gomboc
47. Miran Horvat
48. Mirko Rauter
49. Nataša Juhnov
50. Niko Brus
51. Peter Leopold
52. Peter Štrucl
53. Sašo Rebrica
54. Slavko Puklavec
55. Slavko Pelcl
56. Stanislav (Stanko) Rojko
57. Stanko Filipič
58. Stanko Sakovič
59. Stojan Bračič
60. Tomaž Zlatnik
61. Vinko Žigert
62. Vladimir Pravdič
63. Vlado Kovačič
64. Zdravko Stolnik
65. Zvone Benko

Jezikovni pregled: Jadranka Oblak Tavčar
Grafični prelom in tisk: Video Studio Signal Darko Dšuban s.p.
Število izvodov: 300
Cena: 35 evrov
Gornja Radgona, 2022

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

94(497.4Gornja Radgona)”1991”(082)
355(497.4Gornja Radgona)”1991”(082)

GORNJA Radgona v soju osamosvojitvene vojne 1991 : zbornik pisnega in slikovnega gradiva o Gornji Radgoni v osamosvojitveni vojni / [glavni urednik Drago Ribaš ; avtorji prispevkov Alan Geder ... et al.]. - Gornja Radgona : Policijsko veteransko društvo Sever za Pomurje : Območno združenje zveze veteranov vojne za Slovenijo, 2022

ISBN 978-961-94995-4-2
COBISS.SI-ID 107422211

KAZALO

Takratna občina Gornja Radgona od ustanovitve 1965 do osamosvojitvene vojne 8
Občina Gornja Radgona 13
KRATEK OPIS DELOVANJA ŽANDARMERIJE IN MILICE 16
za dokazovanja trajanja stroke in poklica 16
Občinski štab Teritorialne obrambe Gornja Radgona. 16
Seznam orožniških postaj v srezu Ljutomer 18
Milica v Gornji Radgoni 23
Organi za notranje zadeve v Sloveniji in Pomurju od leta 1972 do akcije Sever leta 1989 32
Akcija Sever, Manevrska struktura narodne zaščite (MSNZ), ...36
Delo milice v letu 1990, volitve, Manevrske strukture narodne zaščite, plebiscit 42
Priprave na vojno na UNZ Murska Sobota od januarja 1991 do 20.6.1991. .74
SPOMINI MILIČNIKOV NA OBDOBJE DO ZAČETKA OSAMOSVOJITVENE VOJNE. 119
PEM UNZ Murska Sobota. 119
Kosovo 122
Akcija Sever 124
Priprave na vojno 137
Manevrska struktura narodne zaščite MSNZ 143
OSAMOSVOJITVENA VOJNA 162
Kratek opis dogodkov med osamosvojitveno vojno Slovenija, Pomurje, občina Gornja Radgona 162
Osamosvojitvena vojna v Sloveniji 162
Kratek opis dogajanja med osamosvojitveno vojno v Sloveniji 164
Osamosvojitvena vojna v Pomurju od 20.6.1991 do 15.7.1991 z vidika TO . .178
Polkovnik Ljubo Dražnik 178
Priprave na oboroženi odpor. 180
Kronološki potek bojnih aktivnosti 185
Oboroženi spopadi od 27. do 30. 6. 1991 187
Prvi bojni spopad z nasprotnikom 189

Zaustavitev nasprotnika v Kačurah 191
Spopadi Razkrižje, Veržej, Bunčani, Radenci, Gornja Radgona 191
Spopad na Gibini in Banfiju 194
Obdobje od 29. 6. do 2. 7. 1991 196
Preprečevanje ponovnega prodiranja JLA 201
Spopadi v Presiki, Pristavi, Ljutomeru in Hrastje-Moti 202
Spopad na Gibini 205
Spopadi v Gornji Radgoni 206
Zavzetje karavle v Zgornjem Konjišču 207
“Pogajanja” o predaji oklepnih vozil 209
Zavarovanje državne meje z Republiko Avstrijo 210
Elementi poveljevanja v vojni 1991 212
Bojna pot oklepne enote JLA polkovnika Berislava Popova 220
Osamosvojitvena vojna v Pomurju od 20. 6. 1991 do 26. 6. 1991 z vidika Organov za notranje zadeve 221
Osamosvojitvena vojna v Pomurju od 3.7.1991 do 15.7.1991 286
Vojna brez spopadov 287
Mesta spopadov, opis TO in milice 299
Spomini miličnikov in pripadnikov TO 299
Alan Geder 365
Kako so vojno doživljali občani Gornje Radgone, uslužbenci Zdravstvenega doma in Občine Gornja Radgona 557
Čas po koncu osamosvojitvene vojne 597
Prevzemanje objektov JLA, varovanje državne meje, povzročena škoda .597
Spominska znamenja na območju takratne občine Gornja Radgona 633
Avtorji besedil 656
Delo veteranskih društev na območju upravne enote Gornja Radgona 670
Utrinki delovanja društva PVD Sever za pomurje 675
Delovanje združenja 684

Uvod

Spoštovani bralec, bralka!

Pisci pričujočega zbornika nimamo namena, da naše delo postane pomembno za zgodovinsko znanost, ampak želimo za zanamce ohraniti spomin na dogodke v takratni občini Gornja Radgona pred, med in takoj po osamosvojitveni vojni ter prikazati njen razvoj oziroma razvoj lokalne samouprave do današnjih dni.

Želimo prikazati, kako se je razvijala občina Gornja Radgona od ustanovitve do osamosvojitve, kako so nastale njene naslednice in njihov razvoj do danes, kako so se pripravljali organi v občini Gornja Radgona na čas, ki je neizbežno prihajal, ko smo zapustili tedanjo skupno državo Jugoslavijo. V tistem obdobju so bile še posebej pomembne priprave Teritorialne obrambe, Postaje milice in Mejne milice Gornja Radgona, vredno pa je tudi zabeležiti vse izkušnje iz tistega časa.

Občina Gornja Radgona je občina, ki leži na desni strani reke Mure, zato je bila njena značilnost spopad s tankovskimi kolonami Jugoslovanske ljudske armade, ki so prodirale iz sosednje Republike Hrvaške. Spopad med JLA in Teritorialno obrambo, miličniki Postaje milice Gornja Radgona, Postaje mejne milice Gornja Radgona in Posebne enote milice Uprave za notranje zadeve Murska Sobota je potekal od trenutka, ko je oklepno mehanizirana enota JLA prestopila občinsko mejo iz smeri Ljutomera, do takrat, ko je zasedla mejni prehod Gornja Radgona. V spopadu sta bili zavzeti tudi stražnici JLA.

V zborniku želimo poleg kratkega opisa bojev prikazati predvsem človeško stran vojne. Pomoč prebivalstva Teritorialni obrambi in milici pri postavljanju barikad in njihovi obrambi, pomoči pri oskrbi enot TO in milice, pridobivanje informacij in žrtvovanje civilistov, ki so se borili za svojo domovino.

Članice in člani Območnega združenja Zveze veteranov vojne za Slovenijo Gornja Radgona, članice in člani Policijskega veteranskega društva Sever za Pomurje, predvsem iz pododbora Postaje milice Gornja Radgona in Posebnih enot milice Uprave za notranje zadeve Murska Sobota, smo skupaj s pomočjo sedanjih občin, naslednic takratne občine Gornja Radgona - Gornje Radgone, Radencev, Apač in Svetega Jurija - želeli zbrati čim več dokumentacije, pričevanj, zapisov ali drugače povedano gradiva, ki bo našim zanamcem pričalo o vojni za osamosvojitev Slovenije.

Prav tako pa je to gradivo namenjeno tudi proučevanju tega obdobja v prihodnje kot gradivo za analizo časa in razmer v drugi polovici prejšnjega stoletja. Predvsem pa je to naša zapuščina prihodnjim rodovom, živečim na tem območju, da bodo razumeli čas in razmere, v katerih je prišlo do prelomnih dogodkov v takratni

Socialistični federativni republiki Jugoslaviji, ki so vodili v ponovno razcepitev države, katera se že nekaj časa ni več držala načel, na katerih je bila ustanovljena in utemeljena na II. zasedanju AVNOJ-a[1] v Jajcu 29. 11. 1943.[2]

Razdoru pa je botrovala tudi nesposobna zvezna administracija, ki ni znala najti izhoda iz gospodarske in pozneje vedno hujše politične krize, ki je že predolgo trajala. Zato se je vrh takratne SFRJ zelo motil, ko je ocenjeval, da bo s kratko policijsko intervencijo JLA preprečil odhod Slovenije iz skupne države. Vodstvo SFRJ se ni zavedalo, da si ljudje želijo sprememb, da ni bila to samo odločitev slovenske politike, temveč so bili prebivalci Slovenije v tem boju enotni bolj kot kadarkoli prej.

Uredniški odbor si je prizadeval pridobiti čim več oseb, ki so delovale v tako imenovanih civilnih strukturah civilne zaščite, gasilcev, medicinskega osebja in seveda tudi predstavnikov oblasti. Prav tako so pomembna pričevanja občanov, ki so doživeli spopade, pomagali postavljati barikade in opravljali še druge dejavnosti, ki so pripomogle k uspešnemu delovanju enot Teritorialne obrambe in milice. Člani uredniškega odbora nismo imeli namena pisati nove zgodovine, ampak smo za proučevalce zgodovine želeli zavarovati gradivo in pričevanja o dogodkih pred, med in takoj po osamosvojitveni vojni.

Zbornik je napisan kot prispevek posameznega avtorja in odraža njegov pogled na dogodke tistega časa, njegove spomine, občutja in ravnanja v tistem obdobju. Dokumenti, ki so objavljeni, so pridobljeni iz arhiva slovenske policije, zasebnih zbirk piscev in drugih, ki so jih prispevali za namen objave te publikacije. Opis dela milice pred osamosvojitveno vojno in policije po njej v Republiki Sloveniji je nekoliko drugačen, kot so običajno ti opisi, ki so že v naših drugih knjigah. Razlika je predvsem v tem, da so navedbe iz uradnih dokumentov po dnevih in mesecih. Posamezni avtorji pa so pisali spomine o tem, kako so doživljali tisti čas.

1 Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije – Antifašistični svet narodne osvoboditve Jugoslavije

2 Eden pomembnejših sklepov je bil: Jugoslavija se mora zgraditi na demokratičnem principu kot državna skupnost enakopravnih narodov. Jugoslavija bo urejena na federativnem principu, v kateri bo šest enakopravnih republik (Bosna in Hercegovina, Črna Gora, Hrvaška, Makedonija, Slovenija in Srbija) in pet priznanih narodov (Muslimani so kot narod bili priznani z amandmaji ustave v koncu šestdesetih let prejšnjega stoletja). - vir https://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=2ahUKEwjhpOa4vpHjAhWFtXEKHcmFB1QQFjACegQIBhAB&url=https%3A%2F%2Fzgodovinanadlani.si%2Fdrugo-zasedanje-avnoj-a-v-jajcu%2F&usg=AOvVaw1563StFLXhv50pmTQ1vNoc)

Slovesnost pri spomeniku Nikoli več v Gornji Radgoni (Arhiv: OZVVS Gornja Radgona).

Fotografija: Dani Mauko

V osamosvojitveni vojni je bilo v Gornji Radgoni poškodovanih nekaj zgradb, bile pa so tudi človeške žrtve, enako je bilo v Radencih. Zato je prav, da za naše zanamce ohranimo spomin na te dogodke.

Drago Ribaš

TAKRATNA OBČINA GORNJA RADGONA OD USTANOVITVE 1965 DO OSAMOSVOJITVENE VOJNE

Občina Gornja Radgona

[3]Kratek pregled zgodovine Gornje Radgone

Radgona, naselje ob Muri, se v zgodovinskih virih omenja že dokaj zgodaj; mesto „Raclitanum“ ali celo sporni „Halicanum“ naj bi bil predhodnik mesta, ki je dobivalo od 11. do 13. stoletja že obrise svojega poznejšega, za deželnega kneza pomembnega mesta v vojaškem in trgovskem smislu.

Gornjeradgonski grad je dajal mestu Radgona popolno varnost s svojim prevladujočim položajem nad reko Muro in načrtno speljanimi rokavi Mure. Mesto si je spretno pridobivalo mestne privilegije ter gradilo mestno samoupravo. Do leta 1803 je dobilo 47 privilegijev.

Mesto Radgona je bilo postavljeno v veliko agrarno področje in je bilo tesno vezano na podeželje in predvsem bližnje Slovenske gorice, saj je v njem poleg trgovine in obrti cvetela tudi trgovina z vinom. Oba bregova reke Mure sta bila povezana z mostom, okrog katerega se je na desnem bregu začelo razvijati naselje. Grafika mesta iz leta 1745 nam prikazuje posamezne hiše pod gradom in ob Muri. Te hiše štejemo kot jedro za nastanek poznejšega Spodnjega in Gornjega Griesa.

Avstro-ogrska upravnopolitična razdelitev je naselju Gornja Radgona dodelila sedež sodnega okraja v Okrajnem glavarstvu Ljutomer; 12.367 prebivalcev (12.362 katoličanov in pet protestantov). Leta 1880 je bilo Slovencev 11.977, Nemcev 247 in deset „drugih“. To so podatki, s katerimi lahko začnemo tudi procese nacionalno-političnega gibanja prebivalstva omenjenega sodnega okraja ter jim sledimo po uradnih popisih in štetjih do leta 1910.

Prav nacionalno-politično delovanje na tem robu slovenskega nacionalnega prostora v začetku 20. stoletja je razgibavalo do takrat dokaj mirne politične sile v sodnem okraju Gornja Radgona. Leta 1907, 17. avgusta, je bil izdan cesarski odlok (razglašen po namestništvu 28. avgusta 1907, številka 61), s katerim je bilo naselje Gornja Radgona povzdignjeno v trg. Že na zborovanju Slovencev gornjeradgonskega okraja, ki je bilo 12. avgusta 1906 v Vidmu ob Ščavnici, ko so ustanovili med drugim tudi Politično društvo za gornjeradgonski okraj, so kljub prepirom s Slovenci iz Ljutomera, ki tega političnega društva niso hoteli ustanoviti, vendarle vsi skupaj nasprotovali, da bi Gornja Radgona postala trg.

Prav Videm ob Ščavnici je po potrditvi Gornje Radgone za trg stopil na politično prizorišče kot zahtevana protiutež Slovencev, da se Videm ob Ščavnici kot rojstni kraj Antona Korošca prizna za „slovenski trg“.

3 Povzeto po članku Ivana Rihtariča: PRISPEVEK K NASTANKU TRGA GORNJA RADGONA, v moj kraj. info http://mojkraj.info/index.php/zgodovina-radgon-e/113-nastanektrgaradgona

Gornja Radgona leta 1910 (https://www.mojaobcina.si/gornja-radgona/dozivetja/znamenitost/moje-mesto-radgona.html).

Prve svetovne vojne v Radgoni ni bilo konec decembra leta 1918, nastopila je še vojska generala Maistra. Pri zasedbi najbolj vzhodne točke slovenskih krajev pri avstrijski Radgoni, so se 6. četi Maistrovih borcev priključili tudi domačini. Avstrijski vojaki so se sprva umaknili, kasneje pa so se začeli konflikti in spopadi. Večje število Maistrovih borcev je padlo v borbah za zasedbo železniške postaje in mesta Radgone. V Radgoni je bil 26. 12. 1918 v pokriti jahalnici konjeniške vojašnice velik tabor, ki se ga je udeležil tudi general Maister in pohvalil posadko.

Nemci so taboru nasprotovali, pa jim ga uspelo preprečiti. V tistem času so bile za vzdrževanje reda in miru ustanovljene Narodne straže, ki so napravile red pri tistih, ki so si pojem svobode razlagali po svoje (ropali trgovine, plenili in požigali). Narodna straža je prevzela tudi strelivo in orožje češkega 98. pešpolka, ki je 5. 11. 1918 zapustil Radgono, novembra istega leta pa je skrbela tudi za red ob premiku vojaških transportov skozi Gornjo Radgono.

Vloga Narodne straže pa je bila pomembna tudi februarja 1919, ko so Nemci in Madžari napadli Radgono, da bi pregnali Maistrove borce, vendar jim to ni uspelo. Takrat so za prehod čez most uvedli izkaznice, ki so jih izdajali samo zaupnim osebam, veljavne pa so bile več mesecev, saj se razmere, kljub določitvi demarkacijske črte 13. 2. 1919 v Mariboru, niso umirile.

Nadporočnik Benedikt Zeilhofer, junaški poveljnik 6. stotnije mariborskega pešpolka, zmagovalec Radgonske bitke, 4. 2. 1919. Med prvo svetovno vojno je bil odlikovan z več odlikovanji za hrabrost, tudi z nemškim železnim križcem. Prejel je še srbsko odlikovanje - Red belega orla z meči 5. stopnje. Po vojni ga je srbska soldateska sovražila in ga po 22 letih vojaškega službovanja povišala za eno samo stopnjo, v stotnika. Leta 1941 se je povezal s prvimi partizani.

(Vir: http://www.hervardi.com/bitka_za_radgono.php)

Konec prve svetovne vojne je bil šele s senžermensko pogodbo 10. 9. 1919, ko je bila določena pri Radgoni meja na Muri in je bila Gornja Radgona priključena tedanji Jugoslaviji, izgubili pa smo mnogo slovenskih vasi na levem bregu Mure, ki so pripadle Avstriji. Konec leta 1918 in v prvi polovici leta 1919 so Maistrovi prostovoljci na Štajerskem osvobodili najprej prestolnico Maribor, nato pa še druge kraje severno, vse do takratne slovenske narodnostne meje. Med drugim so Maistrovi bojevniki osvobodili Šentilj, Špilje in železniško progo na levem bregu reke Mure, vse do Radgone (danes Bad Radkersburga v Avstriji).

V mesecu svečanu (februarju) 1919 je Radgono varovala 6. stotnija Mariborskega pešpolka Maistrovih prostovoljcev. Njihov poveljnik je bil nadporočnik Benedikt Zeilhofer, po rodu doma iz Poljčan. Kljub njegovemu izrazito nemškemu priimku je slovel kot odločen slovenski domoljub. Poveljeval je 210 bojevnikom, oboroženih s puškami in ročnimi granatami ter štirimi strojnicami.

Leta 1919, 4. svečana, ob 2. uri ponoči, je proti Radgoni (Bad Radkersburg) krenilo v napad več kot dva tisoč sovražnih vojakov. Poveljeval jim je nadporočnik Johan Mickl, kasnejši nemški general v drugi svetovni vojni.

Napad se je začel ob pol šestih zjutraj, 4. svečana 1919. V prvem naletu Nemcev, ki so računali na presenečenje, so slovenske izpostavljene straže klonile pred ogromno premočjo sovražnikov, ki so se nenadoma pojavili iz teme, kakor divji hudičevi služabniki. Micklovi vojaki so postali gospodarji zahodnega dela Radgone, zahodno od Dolge ulice. Napadalcem je uspel hkratni napad na slovenske prednje straže na kolodvoru, v mestnem vrtu in na mostovih na reki Muri. Napad na postajno poveljstvo, Kodoličev most in konjeniško vojašnico, v kateri je bila večina slovenskih branilcev, pa ni uspel.

Slovenski branilci so se tudi na drugih postojankah zbrali in pogumno odbijali napade številčnejšega sovražnika. Po več kot tri in pol ure trajajočem boju so namere nemških napadalcev klavrno propadle, slovenskim branilcem pa je končno uspelo poslati patrulji štabnega narednika Ošlaka pomoč v strelivu, hrani in dodatnih možeh. Do 11. ure so nato okrepljene patrulje narednika Ošlaka krenile v splošen protinapad in popolnoma pregnale sovražnika iz centra mesta. Po petih urah in pol zagrizenega boja, je nevarnost, da bi Radgona padla v nemške roke, popolnoma minila. Desetkrat šibkejši slovenski domoljubi, vsi prostovoljci, so slavili težko izbojevano, krvavo, a slavno zmago!

General Maister je aktiviral tudi vse razpoložljive slovenske sile v Prlekiji oziroma na območju okrog Ljutomera. Od tam je proti večeru 4. svečana 1919 prispela okrepitev okrog 200 bojevnikov prostovoljcev (v glavnem sokolov in orlov) z enim topom, s katerim so sovražnika preslepili (mislil je, da strelja vsa topniška baterija), kar so spretno izpeljali slovenski vojaki, tako da se je sovražnik v begu umikal tudi iz obrobnih postojank Radgone, ki jih je še držal v svojih rokah, prepričan, da je slovenski branilec v veliki premoči. V resnici niso vsi slovenski bojevniki v Radgoni, vključno z okrepitvami, presegali niti 20 odstotkov skupne moči nemško-madžarskih napadalcev.

Naslednji dan je štab radgonskega poveljstva izdelal načrt za ofenzivo proti sovražniku in napadel Nemce na področju med Potrno in Staro Novo vasjo, od koder je bil nasprotnik pregnan do črte Slovenska gorica, Korovci, Cankova.

Leta 1919, 8. svečana, sta zmagovito slovensko poveljstvo in pregnan nemško-madžarski napadalec sklenila sporazumno premirje na bojišču. Desetega svečana je bila v Mariboru določena demarkacijska črta med obema frontnima linijama. Po končani razpravi v Radgoni je predstavnik francoske delegacije izjavil o radgonskih bojih, da sta bili čast in zmaga orožja popolnoma na strani Slovencev!

Po prvi svetovni vojni je bilo več reorganizacij državne uprave. Občina Gornja Radgona je ves čas spadala k srezu Ljutomer, ki je pokrival približno območje današnjih upravnih enot Ljutomer in Gornja Radgona.

Nemški okupator je kraje sreza Ljutomer pridružil k nemškemu okrožju Radgona.

Obisk maršala Tita v Gornji Radgoni (Arhiv: PVD Sever za Pomurje).

Po drugi svetovni vojni[4] je okraj Gornja Radgona meril 338,26 kvadratnih kilometrov in imel 1947 leta 29.274 prebivalcev. Obmejna lega ob Muri proti Avstriji mu je dajala poseben geopolitičen pomen. Režim je na vse mogoče načine ljudem preprečeval stike s sosednjim okrajem Radkersburg/Radgona in njegovim slovensko - nemškim dvojezičnim zaledjem petih vasi (tako imenovani Radgonski kot). Okraji so v različnih oblikah obstajali do spremembe zakonodaje leta 1965, ko je bil uveden komunalni sistem in so občine postale najnižja oblika državne oblasti z obema funkcijama: lokalno samoupravo (skupščina občine) in državno upravo (občinski upravni organi).

4 Povzeto po Rihtarič, Ivan, Okraj Gornja Radgona 1945-1950, doktorska disertacija, https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?lang=slv&id=64689

Občina Gornja Radgona

Občine kot oblast so bile ustanovljene iz okrajev leta 1965 in 1966. Kot državna oblast na najnižjem nivoju so bile občine v Socialistični republiki Sloveniji pomembne, ker so imele svojo policijo (postaje milice s splošnim delovnim področjem so spadale pod občino, ki je plačevala za materialne stroške delovanja postaje milice), in svojo »vojsko« (občinski štabi Teritorialne obrambe so od leta 1968 skrbeli za razvoj in marsikje tudi za oborožitev TO v svoji občini). Prav tako so občine v Upravnem organu za ljudsko obrambo skrbele za vojaško evidenco in pripravljenost vojaških obveznikov. Enako je bilo v občini Gornja Radgona, ki je imela pomembno vlogo v pripravah na osamosvojitveno vojno in v času njenega trajanja ter po koncu vojne pri obnovi porušene občine.

Občino je vodil in predstavljal predsednik Skupščine občine. Upravni del pa je izvajal Izvršni svet, ki ga je prav tako vodil predsednik. V okviru Izvršnega sveta so delovali upravni organi.

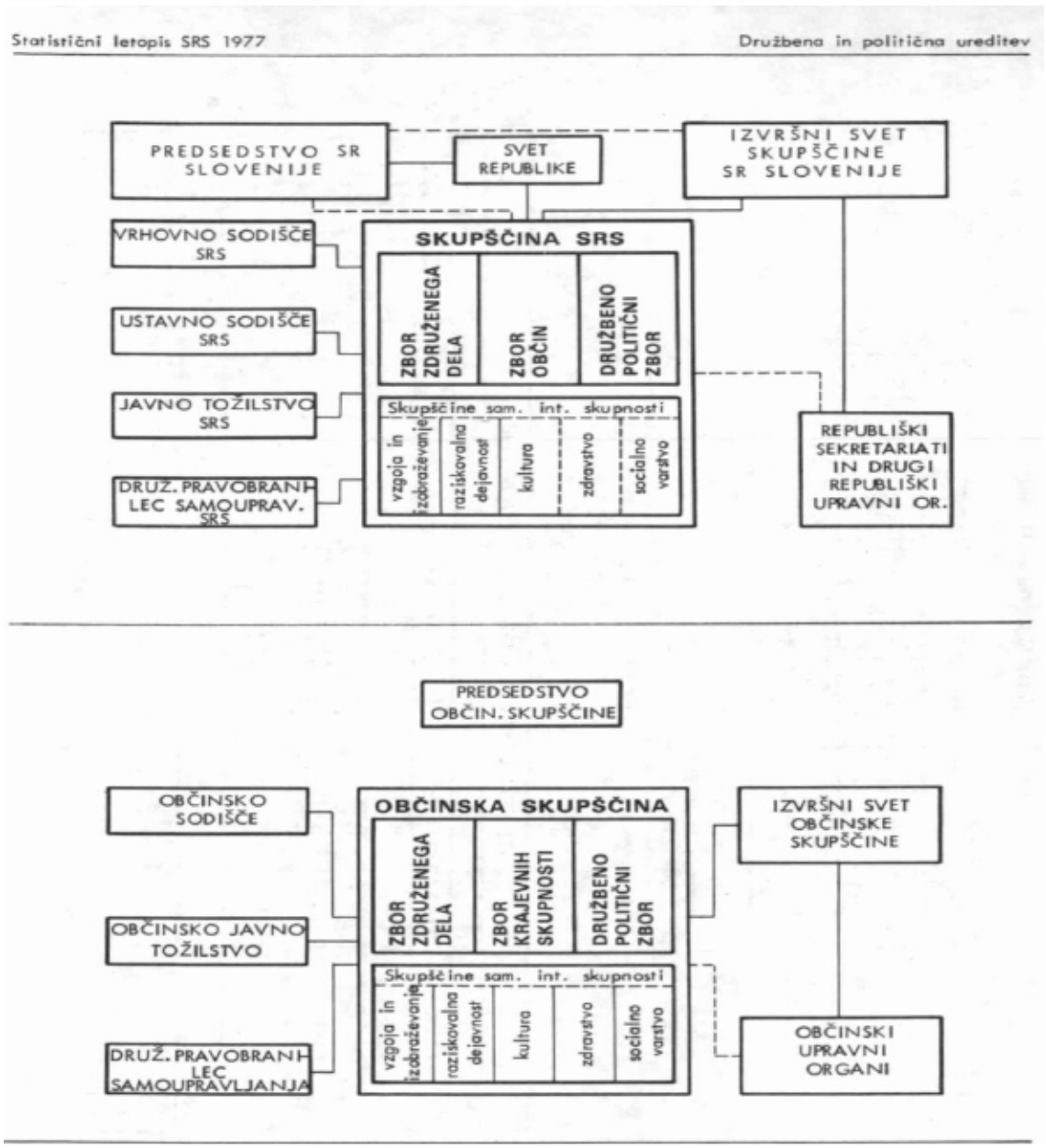
Ustava Socialistične republike Slovenije iz leta 1974 opredeljuje Skupščino občine kot najvišji organ oblasti v občini. Občinsko skupščino so po novi ureditvi sestavljali trije zbori in sicer: Zbor združenega dela z delegati (nasledniki odbornikov), Zbor krajevnih skupnosti z delegati ter Družbenopolitični zbor z delegati.

V Zbor združenega dela so bili voljeni predstavniki organizacij združenega dela, kmetovalcev in skupnosti obrtnikov. V Zbor krajevnih skupnosti so bili voljeni predstavniki organov krajevnih skupnosti. Nov pa je bil Družbenopolitični zbor, v katerega so predstavnike izvolile družbenopolitične organizacije: Socialistična zveza delovnega ljudstva (SZDL), Zveza komunistov Slovenije (ZKS), Zveza sindikatov Slovenije (ZSS), Zveza socialistične mladine Slovenije (ZSMS) ter Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne (ZZBNOV).

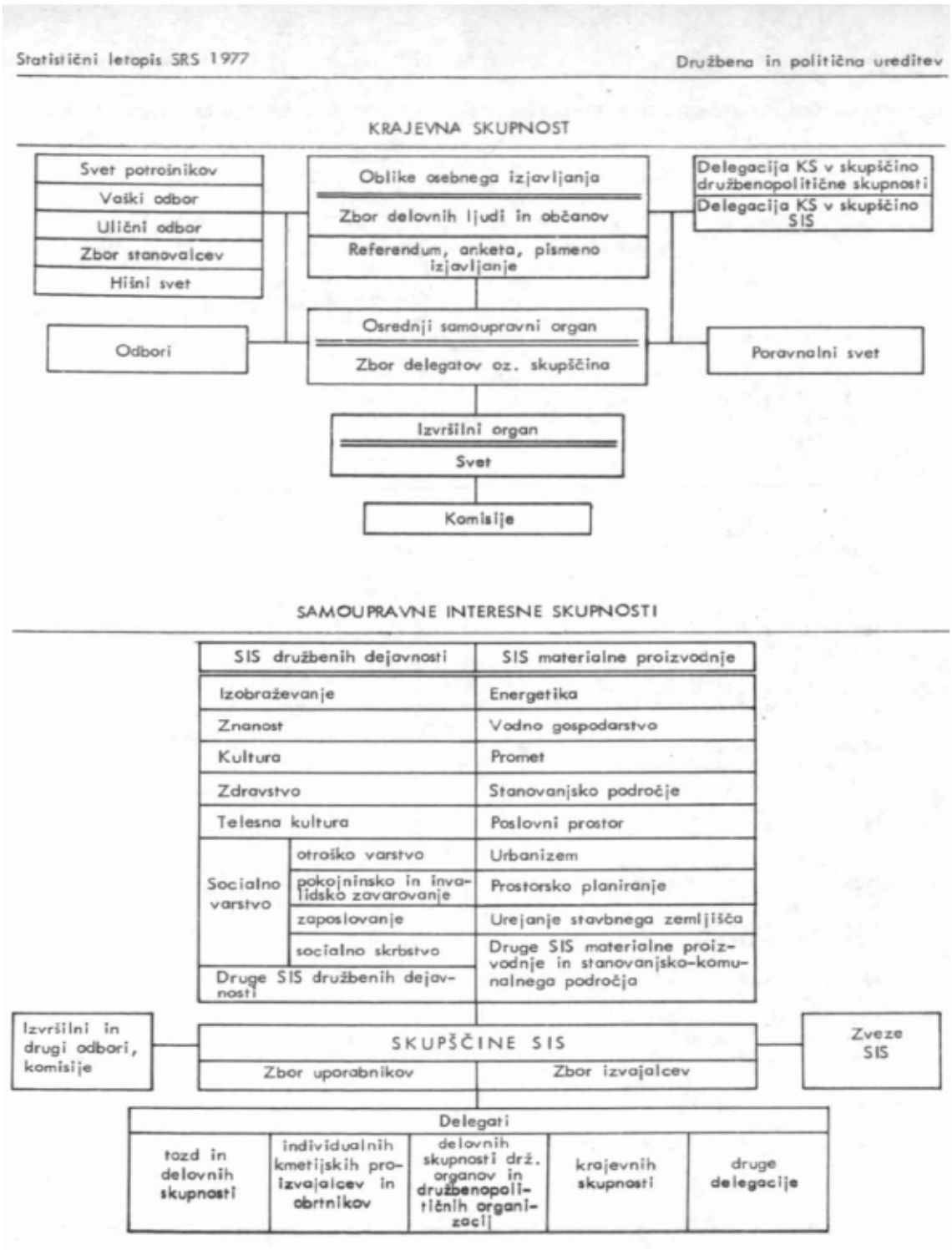
Delegati vseh zborov so bili izvoljeni za mandat štirih let. Občina je imela kot vodilni organ predsednika in predsedstvo občinske skupščine. Na novo uvedeni instrument Predsedstvo skupščine občine kot kolektivnega organa so poleg predsednika in podpredsednika skupščine sestavljali še predsedniki posameznih zborov občinske skupščine.

Pod okriljem občinske skupščine so še delovale: Komisija za družbenoekonomska vprašanja, Komisija za vloge in pritožbe, Komisija za nagrade in odlikovanja, Komisija za kadrovske zadeve ter volitve in imenovanja, Komisija za verska vprašanja, Komisija za normativne akte, Svet za varstvo v prometu ter Komisija za ugotavljanje izvora premoženja.

Ustava iz leta 1974 je Izvršni svet občine uzakonila kot izvršilni organ občinske skupščine, odgovoren za vsa področja družbenega življenja v občini. Izvršni svet je bil organ izvrševanja odlokov in predpisov, ki jih je sprejela občinska skupščina. Sestavljal ga je predsednik in deset članov. Poleg teh vej oblasti so ostali še upravni organi: Oddelek za gospodarstvo in finance, Oddelek za splošne zadeve in družbene službe, Oddelek za notranje zadeve, Oddelek za narodno obrambo ter Davčna uprava.

Statistični letopis Socialistične republike Slovenije: organizacija občine.

Statistični letopis Socialistične republike Slovenije: organizacija krajevnih skupnosti in samoupravnih interesnih skupnosti.

KRATEK OPIS DELOVANJA ŽANDARMERIJE IN MILICE ZA DOKAZOVANJA TRAJANJA STROKE IN POKLICA

Občinski štab Teritorialne obrambe Gornja Radgona

Policija v Sloveniji in Pomurju do konca druge svetovne vojne

Policija v Habsburški monarhiji se je postopno formirala v glavnih mestih dežel v prvi polovici 19. stoletja. Zaradi potreb na terenu in spremenjenih okoliščin fevdalizma in uvajanja poklicnega uradništva je bila leta 1849 ustanovljena žandarmerija, najprej z večjimi enotami, ki so se postopno začele deliti na enote v okraju in enote na žandarmerijskih postajah, združene v posamezni deželi.

Po letu 1867, ko se je monarhija razdelila na dve kraljevini Ogrsko in avstrijsko, se je razdelila tudi žandarmerija. Tako smo imeli v Prekmurju do konca prve svetovne vojne ogrske orožnike, na desni strani reke Mure pa avstrijsko žandarmerijo.

Od ustanovitve Kraljevine Srbov, Hrvatov, Slovencev[5] (v nadaljevanju SHS) je policijske naloge na podeželju prevzela žandarmerija, katere pripadniki so bili iz cele države in policije v večjih mestih, ki so jo lahko plačevale[6]. Slovenski avtorji so besedo žandarji poslovenili v orožniki. To je po priključitvi Prekmurja 17. 8. 1919 veljalo tudi za Prekmurje. V žandarmeriji so poskušali zadržati v Sloveniji žandarje iz Avstro-Ogrske monarhije, ki so bili Slovenci in se niso izpostavili kot nasprotniki nove oblasti. Na mejnih prehodih in tudi v notranjosti države pa so naloge finančne uprave izvajali finančni stražniki.

5 Po letu 1929 Kraljevina Jugoslavija
6 Pri nas v Ljubljani in Mariboru

Avstro-ogrski žandarji, uniforma (https://www.zzpi.si/pages/zgodovina/avstro-ogrska-monarhija.php).

[7]Orožništvo in državna policija v kraljevih časih (1918–1941)[8]

Po razpadu Avstro-Ogrske sta pri nas še naprej delovala tako orožništvo kot policija, prišlo je le do zamenjav v vrhovih ter do odpuščanja neslovanskih uslužbencev. Ministrski svet je 26. februarja 1919 sprejel uredbo o orožništvu. Uredba je določila, da je v kraljevini šest orožniških brigad, in vzpostavila sistemizacijo za poveljstva brigad, bataljonov in čet. Orožništvo je bilo podrejeno ministrstvoma za notranje zadeve ter za vojsko in mornarico.

Število orožnikov je določalo notranje ministrstvo, ko je dobilo predloge šefov državnih upravnih oblasti in se je o tem izjavil poveljnik celotnega orožništva.

7 Drago Ribaš
8 Povzeto po: https://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/2010/04/RKK2010-04_PavleCelik_Odlocanje o razporeditvi.pdf

Nekaj detajlov orožniške uniforme (https://www.zzpi.si/pages/zgodovina/kraljevina-jugoslavija.php#&gid=1&pid=3).

Orožniški zakon je leta 1930 določil, da formacijo (sistemizacijo) orožništva predpiše kralj na predlog notranjega ministra in v sporazumu z ministrom za vojsko in mornarico. Ko je bila državna meja okvirno določena, je bila v Sloveniji 1. aprila 1921 določena naslednja organiziranost orožništva: poveljstvo V. brigade v Ljubljani, poveljstvi bataljonov v Ljubljani in Mariboru, poveljstva devetih čet in 25 vodov, 276 orožniških postaj, od teh so bile štiri začasne.

Slovensko ozemlje v kraljevini je merilo 16.683 kvadratnih kilometrov in je štelo 1.065.464 prebivalcev. Na orožniško postajo je prišlo povprečno po 59 kvadratnih kilometrov in 3.828 prebivalcev. Slovenija je obsegala večji del nekdanje Kranjske, južni del dežele Štajerske, del dežele Koroške in Prekmurje, ki je bilo prej pod Ogrsko.

V Sloveniji je bilo 23. aprila 1929 predvideno 1.490 mož, razporejenih v osem čet, 22 vodov in 224 stalnih postaj ter tri začasne postaje. Poveljstvo 8. orožniškega polka je bilo v Ljubljani. Četa je bila pristojna za več okrajev, vod pa praviloma za en okraj.

Murskosoboška četa je imela tri vode in 26 postaj s 167 možmi.
Murskosoboški vod je štel 11 postaj: Bodonci (5), Cankova (7), Fokovci (7), Gornja Lendava (Grad, 7), Gornji Petrovci (7), Hodoš (8), Križevci (7), Murska Sobota (9), Puconci (5), Rogaševci (7) in Tišina (7).

Dolnje-lendavski vod je imel 8 postaj: Beltinci (5), Črenšovci (5), Dobrovnik (6), Dolina (6), Dolnja Lendava (Lendava, 9), Gaberje (5), Motvarjevci (7) in Turnišče (6). Ljutomerski vod je bil razdeljen na 7 postaj: Apače (6), Gornja Radgona (6), Križevci (5), Ljutomer (7), Mala Nedelja (Bučkovci, 5), Slatina Radenci (6) in Sv. Jurij ob Ščavnici (Videm ob Ščavnici, zdaj spet Sv. Jurij ob Ščavnici, 5).

Seznam orožniških postaj v srezu Ljutomer[9]

Apače

Orožniško postajo ustanovijo leta 1919. Ukinjena je bila 6. 4. 1941. Zadnji komandir postaje je bil orožniški narednik Jože Porle, 1939 - 1941. Orožniška postaja je bila konec tridesetih let pristojna za kraje: Črnci, Drobtinci, Grabe, Janhova, Pogled, Segovci, Stogovci, Vratja vas, Vratji Vrh, Žepovci, Žiberci in Apače.

Gornja Radgona

Orožniško postajo ustanovijo leta 1919. Ukinjena je bila 6. 4. 1941. Zadnji komandir postaje je bil orožniški narednik Franc Beltran, 1936 - 1941. Orožniška postaja je bila konec tridesetih let pristojna za kraje: Aženski Vrh, Črešnjevci, Gornja Radgona, Gornji Gris, Hercegovšček, Lastomerci, Lomanoše, Norički Vrh, Orehovski Vrh, Plitvički Vrh, Podgrad, Police, Ptujska cesta, Spodnji Gris, Ščavnica, Ščavniški-Plitvički Vrh, Zagajski Vrh, Zbigovci, Žabjak, Lutverci in Ivanjševci.

Križevci pri Ljutomeru

Orožniško postajo ustanovijo leta 1919. Ukinjena je bila 6. 4. 1941. Zadnji komandir postaje je bil orožniški narednik Jovo Batinica, 1939 - 1941. Orožniška postaja je bila konec tridesetih let pristojna za kraje: Boreci, Bučečovci, Dobrava, Gajševci, Grabe, Grlava, Iljaševci, Ključarovci, Kokoriči, Krištanci, Križevci, Logarovci, Lukavci, Stara Nova vas, Šalinci, Vučja vas, Zasadi, Banovci, Bunčani in Veržej.

Ljutomer

Orožniško postajo ustanovijo leta 1919. Ukinjena je bila 7. 4. 1941. Orožniška postaja je bila konec tridesetih let pristojna za kraje: Cezanjevci, Desnjak, Kamenščak, Mekotnjak, Stara Cesta, Ljutomer, Babinci, Cuber, Cven, Gresovčak, Mota, Noršinci, Nunska Graba, Podgradje, Presika, Pristava, Radomerje, Radomerščak, Binčetova graba, Slamnjak, Stročja vas, Železne Dveri, Gornje in Spodnje Krapje. V Ljutomeru je bil sedež 3. orožniškega voda. 1919 - 1930 je bil v sestavi 2. orožniške čete Ptuj. Po letu 1930 pa je bil ljutomerski vod priključen murskosoboški orožniški četi. Taka formacijska ureditev je bila do razpada države.

Mala Nedelja

Orožniško postajo ustanovijo leta 1919. Ukinjena je bila 6. 4. 1941. Orožniška postaja je bila konec tridesetih let pristojna za kraje: Branoslavci, Bučkovci (kot del Male Nedelje), Drakovci, Godemarci, Kuršinci, Moravci, Precetinci, Radoslavci, Sitarovci, Grabšinci, Kokolanjščak, Mali Moravščak, Vidanovci, Vogričevci in Bodislavci.

9 Povzeto po knjigi Zgodovina Pomurske policije in orožništva

Negova

Orožniško postajo ustanovijo leta 1919. Ukinjena je bila pred letom 1930. V tem času je bila orožniška postaja pristojna za kraje: Lokavci, Radvenci, Ivanjševci, Stavešinci, Gornji Ivanjci, Kunava, Ivanjski Vrh, Spodnji Ivanci in Negova.

Slatina Radenci

Orožniško postajo ustanovijo leta 1919. Ukinjena je bila 6. 4. 1941. Zadnji komandir postaje je bil orožniški narednik Janez Mohar, 1938 - 1941. Orožniški narednik II. razreda Ivan Vrtačič je postajo vodil med letoma 1934 in 1938. Orožniška postaja je bila konec tridesetih let pristojna za kraje: Stavešinci, Boračeva, Gornji Kocjan, Hrastje Mota, Hrašenskim Vrh, Radenci, Radenski Vrh, Rihtarovci, Spodnji Kocjan, Šratovci, Turjanci, Veliki Janežev Vrh, Rački Vrh in Stanetinci.

Videm (Sv. Jurij ob Ščavnici)

Orožniško postajo ustanovijo leta 1919. Ukinjena je bila 6. 4. 1941. Orožniška postaja je bila konec tridesetih let pristojna za kraje: Gornji Ivanjci, Ivanjski Vrh, Kunova, Lokavci, Negova, Radenci, Spodnji Ivanjci, Starešinski vrh, Berkovci, Biserjane, Blaguš, Bolehnečici, Brezje, Čakova, Dragotinci, Gaberc, Galušak, Grabonoš, Grabonoški Vrh, Jamna, Kocjan, Kočki Vrh, Kraljevci, Kupetinci, Kutinci, Rinkovci, Rožički Vrh, Selišče, Okoslavci, Slaptinci, Sovjak, Sveti Duh na Stari Gori, Terbegovci, Žihlava in Videm.

Štrigova

Po priključitvi občin Razkrižje in Štrigova Ljutomerskemu srezu leta 1931 je orožniška postaja v Štrigovi prevzela pristojnosti tudi za slovenski kraj Razkrižje. Poleg Razkrižja je imela orožniška postaja v Štrigovi pristojnost za kraje (danes Hrvaška): Bantje, Gibina, Gabravnik, Jalševec, Leskovec, Robadje, Stanetinci, Šafarsko, Štrigova, Sveti Urban, Veščica in Železna Gora.

Poroka orožniškega podnarednika Antona Suhadolnika (orožniška postaja Gornji Petrovci) s Karolino Jakič iz Markovcev. Na dvorišču gostilne Štefanec v Šalovcih, 27. marca 1940.[10]

Organi za notranje zadeve v Sloveniji in Pomurju
od leta 1945 do akcije Raduša leta 1972

Že leta 1941[11] je Osvobodilna fronta Slovenskega naroda[12] ustanovila Narodno zaščito kot organ za izvajanje nalog policije na osvobojenem ali pol osvobojenem ozemlju, ki je imela tudi nalogo zaščiti prebivalce pred ropanjem in nasiljem sovražnikovih patrulj.

V Pomurju je bila po osvoboditvi Prekmurja ustanovljena Narodna zaščita v začetku aprila 1945 in nato po osvoboditvi Prlekije tudi tam. Narodni zaščitniki so po enodnevnem tečaju odšli na bivše orožniške postaje in začeli izvajati naloge policije.

10 Vir knjiga PVD Sever za Pomurje in PU Murska Sobota: Zgodovina pomurske policije in orožništva
11 17. 10. 1941 je bil objavljen Odlok o ustanovitvi Narodne zaščite
12 V nadaljevanju OF

V mesecu avgustu 1945 se je v Sloveniji Narodna zaščita ideološko »prečistila« in se preimenovala v Narodno[13] milico. Narodna milica je spadala pod Ministrstvo za notranje zadeve oziroma pozneje Republiški sekretariat za notranje zadeve. Zato so za vse veje takratne policije do osamosvojitvene vojne 1991 uporabljali izraz Organi za notranje zadeve.[14]

V Organe za notranje zadeve so spadali milica, Služba za zatiranje kriminalitete[15] in Uprava za notranje zadeve za izdajo izkaznic in dovoljenj in analitične in logistične službe. Od leta 1946, ko se je Organizacija za zaščito naroda[16] preimenovala v Upravo državne varnosti[17] in prešla v Ministrstvo za notranje zadeve, pa je tudi to spadalo pod organe za notranje zadeve. Organi za notranje zadeve so bili v začetku strogo centralizirani, po letu 1966 oziroma 1967 pa sta milica in kriminalistična služba v celoti prešli v pristojnost republike.[18]

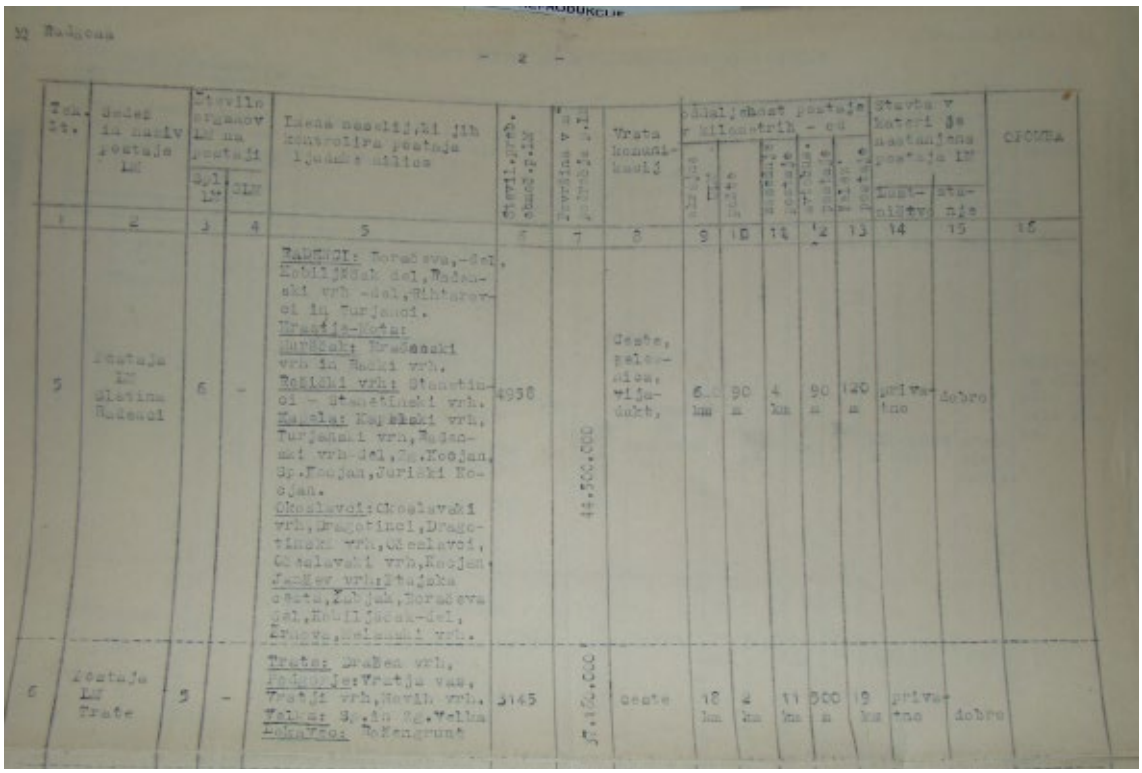
V Pomurju so v Organe za notranje zadeve spadale Kriminalistične službe, Službe državne varnosti in Poveljstva milice na okraju ali v krajih v Tajništvih za notranje zadeve in na Postajah milice, ki so bile na začetku zelo majhne in brez opreme. Z vmesnim prenosom poveljstva v Maribor je bila leta 1967 ustanovljena Uprava javne varnosti Murska Sobota[19] kot organ okrožja oziroma ne ustanovljene pokrajine.

Uniforma narodnega zaščitnika.[20]

13 Ta pridevnik se je v Sloveniji v petdesetih letih postopno prenehal uporabljati in je ostala samo milica
14 V nadaljevanju ONZ
15 Pozneje kriminalistična služna
16 V nadaljevanju OZNA
17 UDV ali po srbsko UDB
18 Uradni list SR Slovenije štev, 13-99/67 z dne 6. 4. 1966
19 UJV
20 Vir: Zgodovina Pomurske policije in orožništva, PVD Sever za Pomurje in PU Murska Sobota

Milica v Gornji Radgoni [21]

Opis območja Postaj ljudske milice Slatina Radenci in Trate po vojni (Arhiv: NUK).

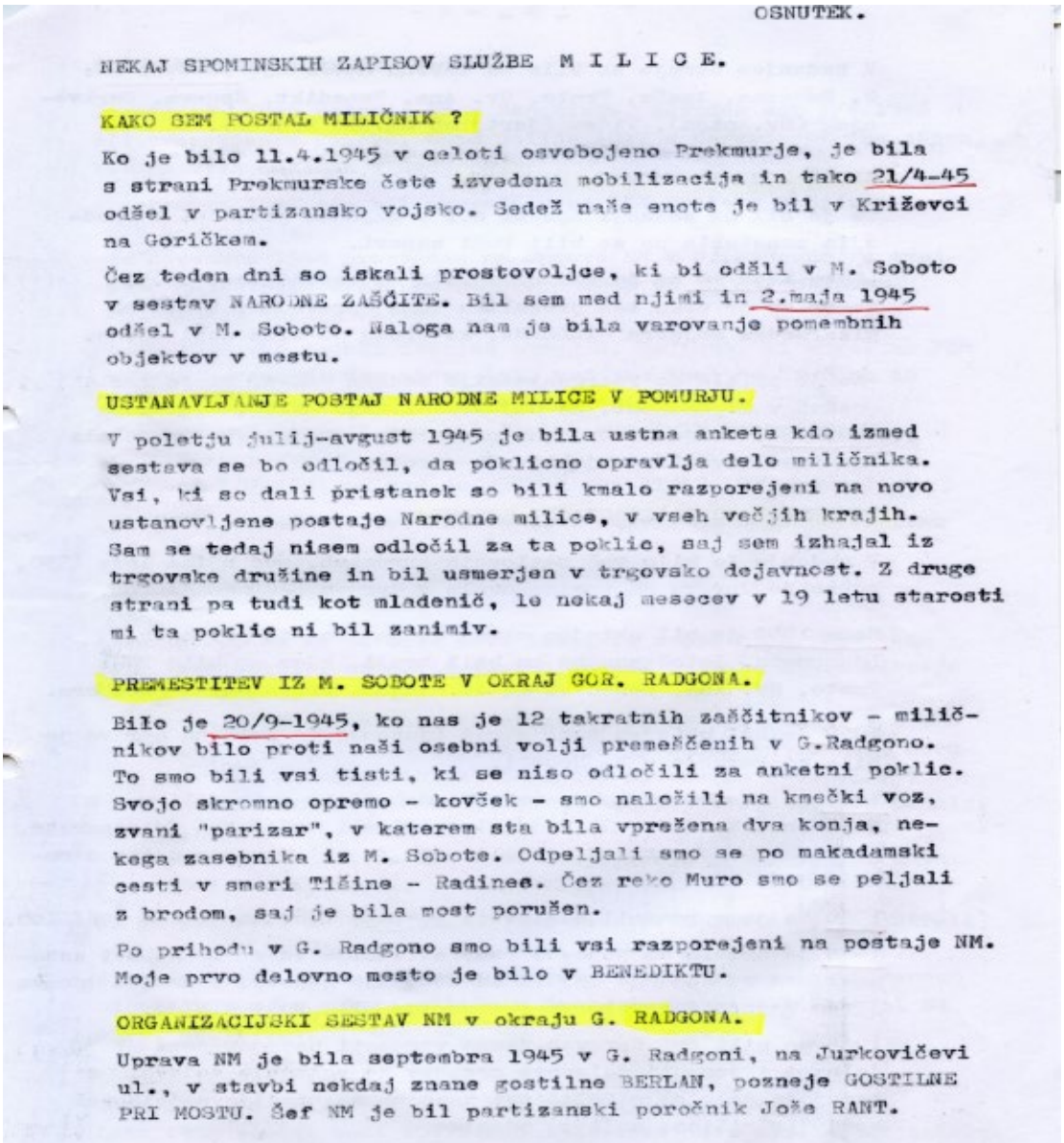
Po osvoboditvi, leta 1945, so bili pripadniki Narodne milice nastanjeni v Gornji Radgoni, na sedanji Apaški cesti (mali gradič, zahodno od sedanjega gasilskega doma). V kletnih prostorih so bili več let zapori. Domnevno leta 1949 pa se je Postaja narodne milice preselila na Kerenčičevo ulico 5. Okrog leta 1950 je prišlo do reorganizacije takratne UDB-e, ki je imela prostore na Maistrovem trgu. Ta stavba je bila po vojni zaplenjena pobeglemu dr. Brezniku.

Tako se je Postaja ljudske milice preselila na sedanji sedež. Leta 1945 je bil na Jurkovičevi ulici sedež Uprave milice v Gornji Radgoni. Okrog leta 1947 se je Uprava milice preselila na Kerenčičevo 5, kjer je ostala vse do leta 1952, ko je bil okraj Gornja Radgona ukinjen in priključen k Upravi milice Ljutomer. Leta 1946 se je po vojni organizirala prva Postaja narodne milice Gornja Radgona. Omenjena postaja milice je bila v sklopu okraja, v katerega so spadale Postaje milice Benedikt, Sveta Ana, Marija Snežna, Cerkvenjak, Sveti Jurij, Radenci, Negova in Apače.

21 Povzeto po knjigi Zgodovina Pomurske policije in orožništva

Zapisnik konference načelnikov Odsekov za notranje zadeve okrožij v državi, ki je bila dne 24. 6. 1945 v Ljubljani, ohranja podatke o številu miličnikov in komandirjev postaj po okrajih:

Okraj	Število komandirjev	Število miličnikov
Murska Sobota	11	34
Gornja Radgona	9	24
Dolnja Lendava	8	22
Ljutomer	8	32

OSNUTEK.

NEKAJ SPOMINSKIH ZAPISOV SLUŽBE M I L I C E.

KAKO SEM POSTAL MILIČNIK ?

Ko je bilo 11.4.1945 v celoti osvobojeno Prekmurje, je bila s strani Prekmurske čete izvedena mobilizacija in tako 21/4-45 odšel v partizansko vojsko. Sedež naše enote je bil v Križevci na Goriškem.

Čez teden dni so iskali prostovoljce, ki bi odšli v M. Soboto v sestav NARODNE ZAŠČITE. Bil sem med njimi in 2.maja 1945 odšel v M. Soboto. Naloga nam je bila varovanje pomembnih objektov v mestu.

USTANAVLJANJE POSTAJ NARODNE MILICE V POMURJU.

V poletju julij-avgust 1945 je bila ustna anketa kdo izmed sestava se bo odločil, da poklicno opravlja delo miličnika. Vsi, ki so dali pristanek so bili kmalo razporejeni na novo ustanovljene postaje Narodne milice, v vseh večjih krajih. Sam se tedaj nisem odločil za ta poklic, saj sem izhajal iz trgovske družine in bil usmerjen v trgovsko dejavnost. Z druge strani pa tudi kot mladenič, le nekaj mesecev v 19 letu starosti mi ta poklic ni bil zanimiv.

PREMESTITEV IZ M. SOBOTE V OKRAJ GOR. RADGONA.

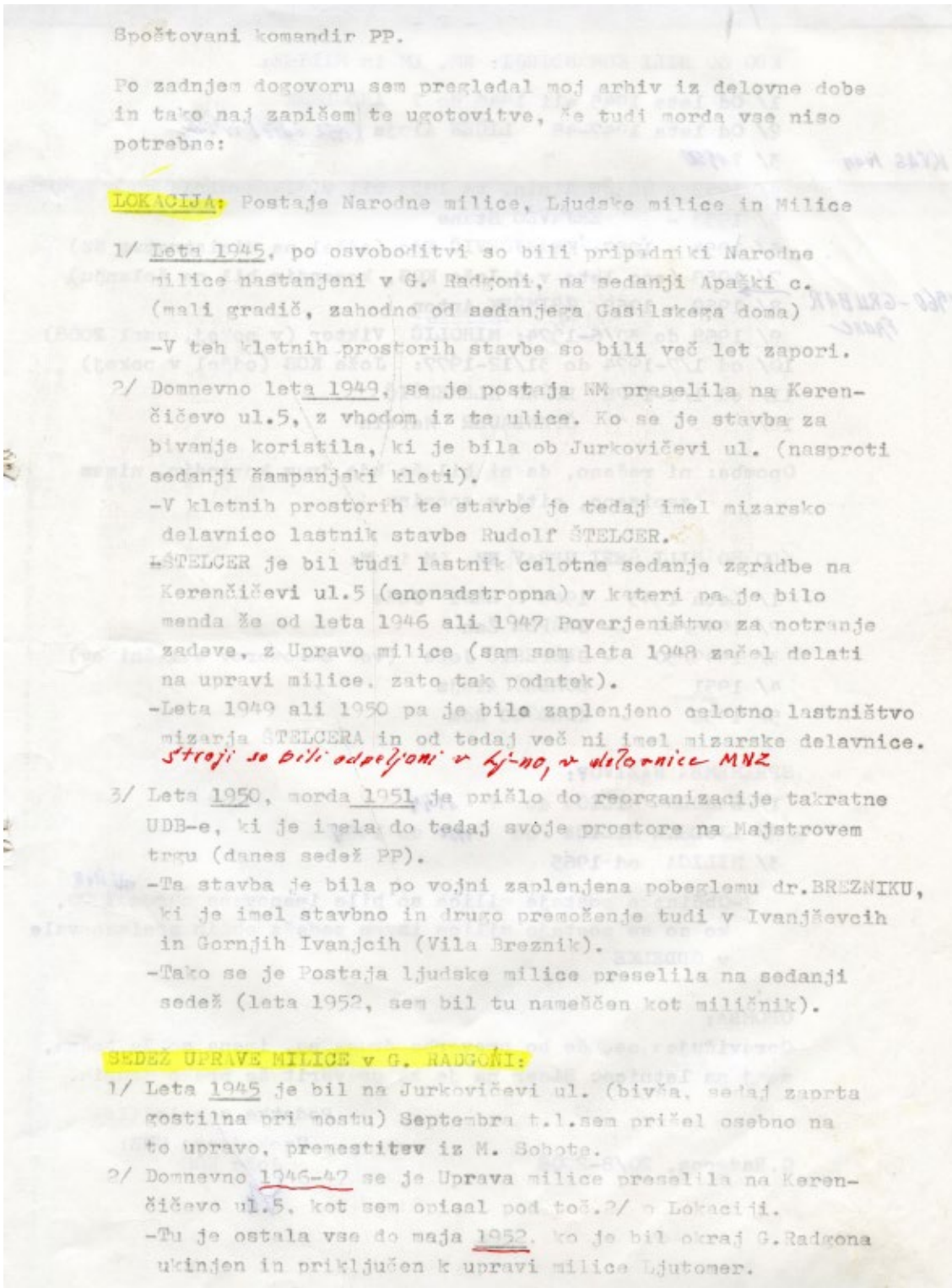
Bilo je 20/9-1945, ko nas je 12 takratnih zaščitnikov - miličnikov bilo proti naši osebni volji premeščenih v G.Radgono. To smo bili vsi tisti, ki se niso odločili za anketni poklic. Svojo skromno opremo - kovček - smo naložili na kmečki voz, zvani "parizar", v katerem sta bila vprežena dva konja, nekega zasebnika iz M. Sobote. Odpeljali smo se po makadamski cesti v smeri Tišine - Radinca. Čez reko Muro smo se peljali z brodom, saj je bila most porušen.

Po prihodu v G. Radgono smo bili vsi razporejeni na postaje NM. Moje prvo delovno mesto je bilo v BENEDIKTU.

ORGANIZACIJSKI SESTAV NM v okraju G. RADGONA.

Uprava NM je bila septembra 1945 v G. Radgoni, na Jurkovičevi ul., v stavbi nekdaj znane gostilne BERLAN, pozneje GOSTILNE PRI MOSTU. Šef NM je bil partizanski poročnik Jože RANT.

Spomini miličnika (Arhiv: Jože Kos).

Spoštovani komandir PP.

Po zadnjem dogovoru sem pregledal moj arhiv iz delovne dobe in tako naj zapišem te ugotovitve, če tudi morda vse niso potrebne:

LOKACIJA: Postaje Narodne milice, Ljudske milice in Milice

1/ Leta 1945, po osvoboditvi so bili pripadniki Narodne milice nastanjeni v G. Radgoni, na sedanji Apaški c. (mali gradič, zahodno od sedanjega Gasilskega doma)
-V teh kletnih prostorih stavbe so bili več let zapori.

2/ Domnevno leta 1949, se je postaja NM preselila na Kerenčičevo ul.5, z vhodom iz te ulice. Ko se je stavba za bivanje koristila, ki je bila ob Jurkovičevi ul. (nasproti sedanji šampanjski kleti).
-V kletnih prostorih te stavbe je tedaj imel mizarsko delavnico lastnik stavbe Rudolf ŠTELCER.
ŠTELCER je bil tudi lastnik celotne sedanje zgradbe na Kerenčičevi ul.5 (enonadstropna) v kateri pa je bilo menda že od leta 1946 ali 1947 Poverjeništvo za notranje zadeve, z Upravo milice (sam sem leta 1948 začel delati na upravi milice, zato tak podatek).
-Leta 1949 ali 1950 pa je bilo zaplenjeno celotno lastništvo mizarja ŠTELCERA in od tedaj več ni imel mizarske delavnice.
Stroji so bili odpeljani v Lj-no, v delavnice MNZ

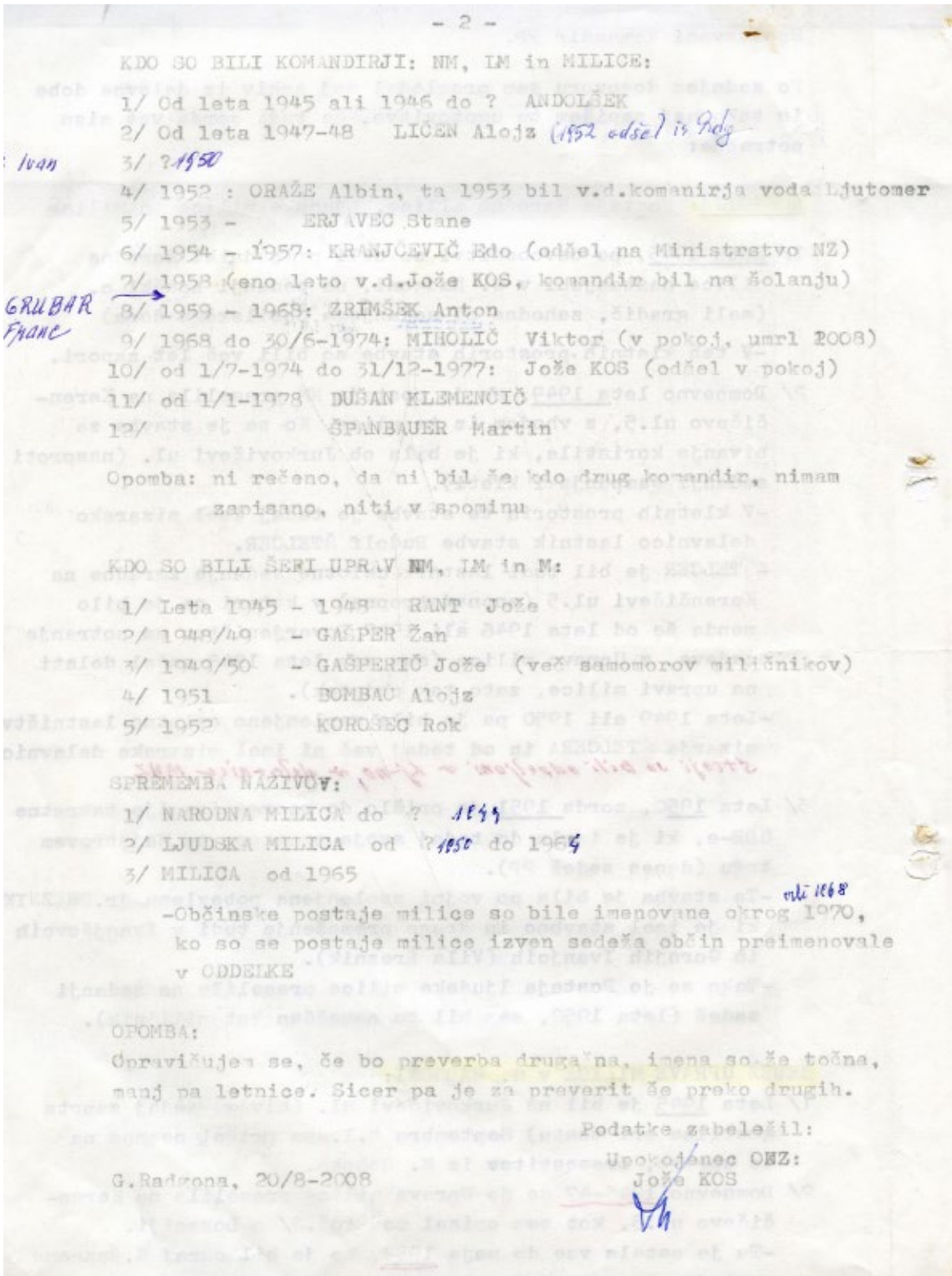
3/ Leta 1950, morda 1951 je prišlo do reorganizacije takratne UDB-e, ki je imela do tedaj svoje prostore na Majstrovem trgu (danes sedež PP).
-Ta stavba je bila po vojni zaplenjena pobeglemu dr.BREZNIKU, ki je imel stavbno in drugo premoženje tudi v Ivanjševcih in Gornjih Ivanjcih (Vila Breznik).
-Tako se je Postaja ljudske milice preselila na sedanji sedež (leta 1952, sem bil tu nameščen kot miličnik).

SEDEŽ UPRAVE MILICE v G. RADGONI:

1/ Leta 1945 je bil na Jurkovičevi ul. (bivša, sedaj zaprta gostilna pri mostu) Septembra t.l.sem prišel osebno na to upravo, premestitev iz M. Sobote.

2/ Domnevno 1946-47 se je Uprava milice preselila na Kerenčičevo ul.5, kot sem opisal pod toč.2/ o Lokaciji.
-Tu je ostala vse do maja 1952, ko je bil okraj G.Radgona ukinjen in priključen k upravi milice Ljutomer.

Spomini miličnika 2 (Arhiv: Jože Kos).

- 2 -

KDO SO BILI KOMANDIRJI: NM, LM in MILICE:

1/ Od leta 1945 ali 1946 do ? ANDOLŠEK
2/ Od leta 1947-48 LIČEN Alojz (1952 odšel) iz Rdeče
Ivan 3/ ? 1950
4/ 1952 : ORAŽE Albin, ta 1953 bil v.d.komanirja voda Ljutomer
5/ 1953 - ERJAVEC Stane
6/ 1954 - 1957: KRANJCEVIČ Edo (odšel na Ministrstvo NZ)
7/ 1958 (eno leto v.d.Jože KOS, komandir bil na šolanju)
GRUBAR FRANC → 8/ 1959 - 1968: ZRIMŠEK Anton
9/ 1968 do 30/6-1974: MIHOLIČ Viktor (v pokoj, umrl 2008)
10/ od 1/7-1974 do 31/12-1977: Jože KOS (odšel v pokoj)
11/ od 1/1-1978 DUŠAN KLEMENČIČ
12/ ŠPANBAUER Martin

Opomba: ni rečeno, da ni bil še kdo drug komandir, nimam zapisano, niti v spominu

KDO SO BILI ŠEFI UPRAV NM, LM in M:

1/ Leta 1945 - 1948 RANT Jože
2/ 1948/49 - GAŠPER Žan
3/ 1949/50 - GAŠPERIČ Jože (več samomorov miličnikov)
4/ 1951 BOMBAČ Alojz
5/ 1952 KOROŠEC Rok

SPREMEMBA NAZIVOV:

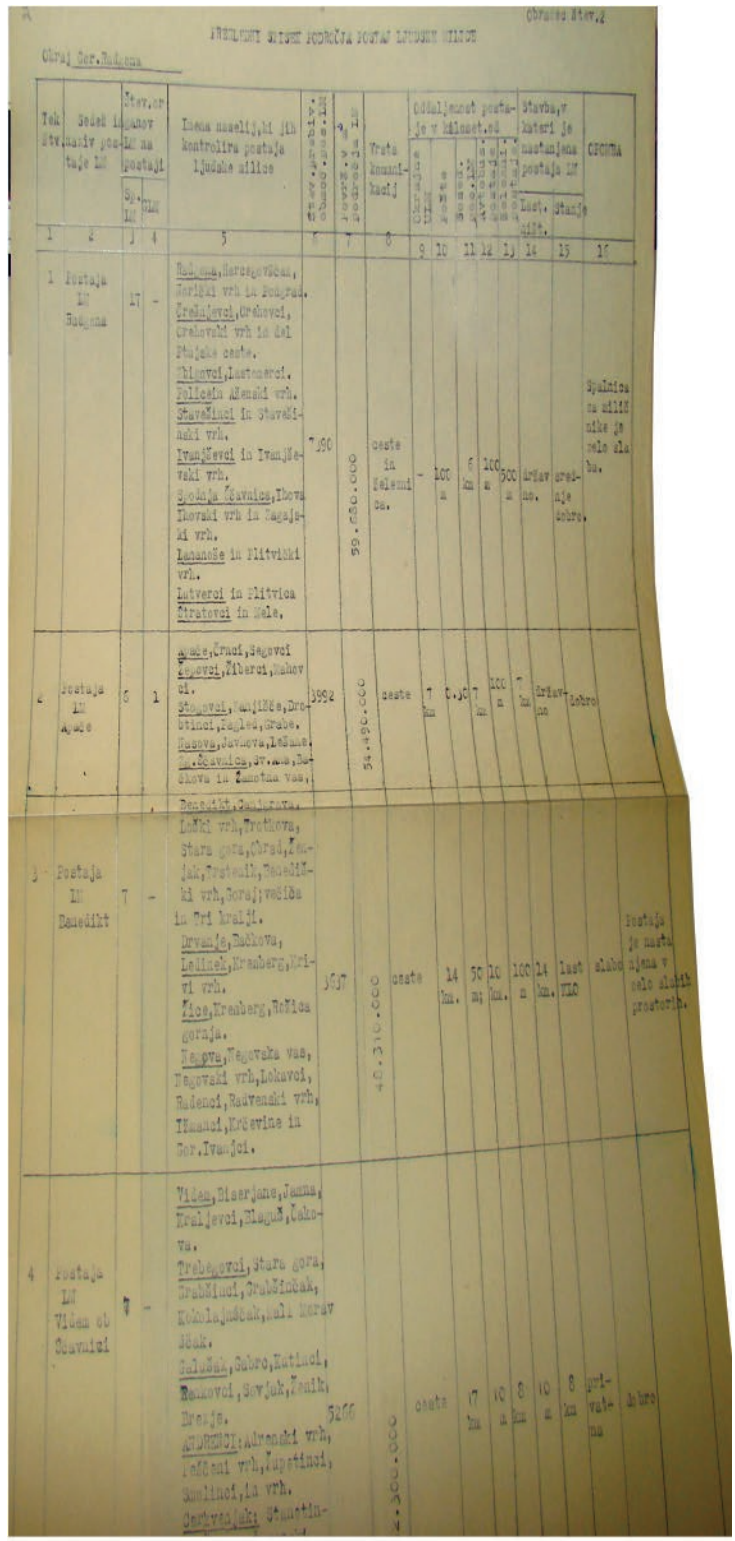
1/ NARODNA MILICA do ? 1949
2/ LJUDSKA MILICA od ? 1950 do 1965
3/ MILICA od 1965

-Občinske postaje milice so bile imenovane okrog 1970, ko so se postaje milice izven sedeža občin preimenovale v ODDELKE

OPOMBA:
Opravičujem se, če bo preverba drugačna, imena so že točna, manj pa letnice. Sicer pa je za preverit še preko drugih.

Podatke zabeležil:
Upokojenec ONZ:
G.Radgona, 20/8-2008 Jože KOS

Spomini miličnika 3 (Arhiv: Jože Kos).

PREGLEDNI SEZNAM PODROČJA POSTAJ LJUDSKE MILICE

Okraj Gor.Radgona

Tek. štev.	Sedež in naziv postaje LM	Število članov LM na postaji: Sp. LM	Sp. LM	Imena naselij, ki jih kontrolira postaja ljudske milice	Štev. prebival. območja postaje LM	Površina v km² območja LM	Vrsta komunikacij	Oddaljenost postaje v kilometr. od: okrajnega mesta	okrajnega mesta	okrajnega mesta	okrajnega mesta	okrajnega mesta	Stavba, v kateri je nastanjena postaja LM: last. drž.	stanje	OPOMBA
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	Postaja LM Radgona	17	-	Radgona, Negova vas, Mortkl vrh in Podgrad. Trebeljevci, Grabovci, Grabovski vrh in del Ptujske ceste. Tibolci, Lastenovci. Policija Zdenski vrh. Stavešinci in Stavešinski vrh. Ivanjševci in Ivanjševski vrh. Spodnja Šavnica, Zgornja Šavnica, Ihovski vrh in Zagajski vrh. Lahanče in Plitvički vrh. Lutverci in Plitvica Stratovci in Sela.	7.190	59.680.000	ceste in železnica.	-	100 m	6 km	100 m	500 m	državno.	srednje dobro.	Spalnica za uslužbenke je zelo slabo.
2	Postaja LM Apače	6	1	Apače, Trnci, Negovci Zgornji, Zgornji, Zihovci, Mahovci. Stogovci, Kamenščak, Drožbinci, Zagled, Grabe. Gabrovec, Jurovci, Lešnik. Gor. Ščavnica, Sv. Ana, Dobrova in Zamotna ves.	3892	34.496.000	ceste	7 km	8,5	7 km	100 m	7 km	državno	dobro	
3	Postaja LM Benedikt	7	-	Benedikt, Zamušani. Loški vrh, Trotkova, Stara gora, Obrad, Zamjak, Pustenik, Benedikovski vrh, Gorajševci in Tri kralji. Drvenja, Radkova, Ledinek, Kranberg, Krivi vrh. Zlog, Kranberg, Ročica gorenja. Negova, Negovska vas, Negovski vrh, Lokavci, Radenci, Radvenski vrh, Ihanci, Krčevine in Gor. Ivanjci.	3637	40.310.000	ceste	14 km.	50 m	16 km.	100 m	14 km.	last VMO	slabo	Postaja je nastanjena v zelo slabih prostorih.
4	Postaja LM Videm ob Ščavnici	7	-	Videm, Biserjane, Jamna, Kraljevci, Klagenščak, Lakova. Trebenjavci, Stara gora, Drabuščak, Drabuščak, Kokolanjščak, pri Kerav ščak. Jelušak, Dobro, Kutinci, Remkovci, Sovjak, Zenkl Breg. Zdenski vrh, Jagetinci, Zenkinci, la vrh. Sovjaški Šmartin-	3266	4.300.000	ceste	17 km	10 m	8 km	10 m	8 km	privatno	dobro	

Opis območja Postaj ljudske milice Gornja Radgona, Apače, Benedikt in Videm (Arhiv: NUK).

Spomini miličnika 4 (Arhiv: Jože Kos).

Narodni zaščitnik (Arhiv: Jože Kos).

Na konferenci so načelniki okrožij poročali, da imajo v Pomurju težave, saj se miličniki pa tudi nekateri komandirji vdajajo alkoholu, ne opravljajo dela vestno ali so odsotni in ne povedo, kje so bili. Podatek kaže tudi, kako slabo so bile zasedene postaje milice v tistem obdobju. Postaj je bilo po evidenčnih podatkih 36 (sklepanje na število komandirjev) in miličnikov 112, torej le malo več kot trije na eno postajo v povprečju, s tem da so bile postaje v mestih bolje zasedene.

Okraji in okrožja niso imeli povsem enake upravne teritorialne razdelitve, kot jo imajo danes. Imeli so štiri upravne enote v Pomurju. Tako so po pričevanju gospoda Kosa v okraj Gornja Radgona spadale tudi občine Trate (Velka), Sveta Ana, Benedikt in Cerkvenjak. Postaje ljudske milice izven večjih krajev so bile majhne, včasih le z dvema miličnikoma in komandirjem, ki je bil podoficir. Na okraju je bil načelnik Uprave milice in namestnik, ki sta bila oficirja in sta imela še enega ali več miličnikov.

Leta 1948 je Ministrstvo za notranje zadeve zahtevalo od okrajev v republiki, da v obrazec vpišejo podatke o postajah ljudske milice v Sloveniji po okrajih. V obrazcu, ki ga je izpolnil okraj Gornja Radgona, je navedenih šest takratnih Postaj ljudske milice: Gornja Radgona, Apače, Benedikt, Videm ob Ščavnici, Slatina Radenci in Trate. Najslabše ocenjena zgradba je bila Postaja milice Benedikt, stanje drugih pa je bilo ocenjeno dobro. Pripombo so imeli glede stanja spalnic za miličnike na Postaji narodne milice Gornja Radgona.[22]

Ministrstvo za notranje zadeve je 30. 5. 1950 z odredbo številka 64/47 ukinilo Postaji Ljudske milice Sveta Ana in Cerkvenjak v okraju Gornja Radgona in območji pridružilo Postajama Videm ob Ščavnici in Benedikt. Hkrati je ustanovilo Postajo Ljudske milice Spodnji Ivanjci. Po reorganizaciji okrajev, konec leta 1950, je imel okraj Murska Sobota naslednje Postaje ljudske milice: Lendava, Gornja Radgona, Šalovci, Rogaševci, Grad, Ljutomer, Beltinci, Dobrovnik, Moščanci, Videm ob Ščavnici, Radenci, Prosenjakovci in Cankova. Najmanj miličnikov je bilo sistemiziranih na Postaji Videm ob Ščavnici - sedem, največ pa na Postaji ljudske

22 Povzeto po knjigi Zgodovina Pomurske policije in orožništva

milice Murska Sobota - 26. Leta 1965, 1. maja, je bila ustanovljena Uprava javne varnosti Murska Sobota, ki je štela 161 miličnikov, oficirjev in podoficirjev, katerih število se je do konca leta zmanjšalo na 158. Leta 1964, ko je bilo Tajništvo za notranje zadeve preneseno v Maribor, je bila ukinjena tudi Postaja prometne milice Murska Sobota.

Tehnika, ki so jo uporabljali nekoč (Arhiv: PVD Sever za Pomurje).

Z ustanovitvijo občin so postale postaje milice organi občine in so komandirje postaj milice imenovale skupščine občin. Na Postaji milice Gornja Radgona je bil leta 1966 komandir Anton Zrimšek, na Postaji milice Radenci Anton Jež, Alojz Miholič je bil komandir Postaje milice Videm ob Ščavnici in za njim Milan Žgajnarin, Vlado Čampelj pa je bil komandir Postaje mejne milice Gornja Radgona.

Komandirji Postaje milice in Policijske postaje Gornja Radgona so bili: Ignac Andolšek (1946 - 1947), Alojz Ličen (1948 - 1950), Stane Erjavec, Franc Grubar, Edo Kranjčevič, Anton Zrimšek, Viktor Miholič (1970 - 1974), Jože Kos (1974 - 1977), Dušan Klemenčič, Martin Španbauer, Stanko Sakovič, Milan Osterc, Franc Slokan, Stojan Peček, Drago Kumer, Igor Klarič (1996 - 1998), Branko Vukan (1998 - 2000), Boris Rakuša (2000 - 2006), Tomislav Habulin (2007), Ciril Magdič in Aleksander Kreslin.

Milica je po letu 1958 samostojno začela delati na mejnih prehodih s sosednjimi državami skupaj s carino, do takrat je o postopkih odločala Uprava državne varnosti, miličniki pa so na stezi to izvedli. Šele leta 1978 je bila Služba državne varnosti v celoti izločena iz neposrednega odločanja na mejnih prehodih.

Milica je leta 1969 po ustanovitvi Teritorialne obrambe[23] začela dobivati rezervni sestav iz kvote TO in začela ustanavljati Vojne enote milice[24], to je rezervni sestav, ki bi bil v primeru izjemnih razmer ali vojne priključen postaji milice in Upravi javne varnosti. Pozneje pa so Vojne enote milice nadomeščale miličnike, ki so bili odsotni zaradi zavarovanj prireditev, hujših kršitev javnega reda in mira[25] ali drugih razlogov na območju republike ali Uprave za javno varnost.

Usposabljanje miličnikov v streljanju na dvorišču Postaje milice (Arhiv: Jože Kos).

Na območju Dravograda je 21. 6. 1972 v Jugoslavijo vstopilo 19 teroristov Hrvaškega revolucionarnega bratstva z nalogo, da izvajajo v Bosni in Hercegovini teroristične akcije in dvignejo revolucijo proti aktualni oblasti. Skupina je uspešno prišla v Bosno in Hercegovino in zaradi slabe pripravljenosti Jugoslovanske ljudske armade[26] za delovanje proti teroristom tam kar nekaj časa delovala. Ukrepe v zvezi s prijetjem teroristov so v Organih za notranje zadeve imenovali akcija Raduša.

23 V nadaljevanju TO
24 V nadaljevanju VEM
25 V nadaljevanju JRM
26 V nadaljevanju JLA

Potem ko so bili teroristi pobiti ali zajeti, in po opravljeni analizi dogajanja, je maršal Tito odredil, da se v vseh republikah v TO in ONZ oblikujejo Enote za proti specialno delovanje,[27] ki bodo v prihodnje lahko bolj učinkovito ukrepale v primeru takšnih kaznivih dejanj.

V Sloveniji je Republiški sekretariat za notranje zadeve[28] v zaščitni enoti milice ustanovil vod za posebne naloge, ki se je usposabljal za realizacijo takšnih nalog in se je poleti 1990 preimenoval v Specialno enoto milice. Za republiko pa je bila ustanovljena enota na sklic - Posebna enota milice, ki je imela enote v vseh Upravah javne varnosti in vodstvu na Republiškem sekretariatu za notranje zadeve. Enota je bila razdeljena na dva nivoja oziroma sklica, v prvem so bili samo aktivni miličniki, v drugem pa so se jim pridružili tudi rezervni miličniki.

Praznovanje 13. maja, Dneva milice, na Postaji milice Gornja Radgona. (Arhiv: Jože Kos).

27 V nadaljevanju PSD
28 V nadaljevanju RSNZ

Delo milice z mladimi (Arhiv: PVD Sever za Pomurje).

Organi za notranje zadeve v Sloveniji in Pomurju od leta 1972 do akcije Sever leta 1989

Posebna enota milice Uprave za javno varnost Murska Sobota je bila ustanovljena leta 1975 in prvi poveljnik je bil Edvard Mlinarič, pomočnik pa Alojz Flisar. Naslednje leto 1976 je Mlinarič postal poveljnik poveljstva PEM (če pride več enot PEM v Pomurje), Flisar pa poveljnik PEM, naslednje leto 1977 pa je postal pomočnik poveljnika Franc Berlak, ki je bil na tem položaju do leta 1987.

Leta 1988 je bil ustanovljen bataljon Posebne enote milice Uprave za notranje zadeve Murska Sobota, ki ga je vodil Alojz Flisar.[29] Po formaciji I je bila četa, bataljon pa po formaciji II. Glede na različne reorganizacije so bili v enoti kdaj pa kdaj prisotni tudi vodniki službenih psov in ostrostrelci.

29 Povzeto po Pomurje je gorelo modro, PVD Sever za Pomurje, 2018, stran 42

Usposabljanje Posebne enote milice leta 1974 (Arhiv: Štefan Abraham).

Enota se je stalno usposabljala in sodelovala na večjih vajah. Pomemben preizkus za Posebne enote milice in Vojne enote milice je bilo sodelovanje v slovenskem kontingentu zveznega bataljona na Kosovu od leta 1981 do januarja 1990, kjer so miličniki dobili praktične izkušnje glede vzdrževanja javnega reda in mira, ko je ta huje kršen. Tako je bilo na Kosovu treba vzdrževati javni red in mir na množičnih demonstracijah.

Še posebej, ker je bilo občasno proti miličnikom uporabljeno tudi strelno orožje, tako da je milica pogosto uporabila plin CS[30], demonstranti pa so metali tudi granitne kocke in še kaj in tudi, ko je bilo na videz mirno, ni bilo mirno. Te izkušnje so bile za slovensko milico dobra priprava za vlogo, ki ji je bila namenjena v osamosvojitveni vojni 1991.

30 Bojni plin, ki ga policije po svetu še danes uporabljajo za umiritev demonstrantov (O-klorobenziliden malonitril (molekulska formula: $O_2NC_6H_4CH_2Cl$) ali plin CS je trdna snov bele barve z vonjem po popru. Strupenost CS je zelo majhna, srednji smrtni odmerek LCt50 znaša 61.000 mg*min/m3, vendar pa je njegovo delovanje skrajno dražeče. Deluje izredno hitro in tudi pri majhnih koncentracijah. Človeka onesposobi v 20-60 sekundah, to stanje pa traja še 5-10 minut potem, ko je izpostavljena oseba izven kontaminiranega območja. CS pri izpostavljenih osebah povzroča skrajno žgoč občutek v očeh, močno solzenje, kašljanje, oteženo dihanje, stiskanje v pljučih, refleksno zapiranje oči, vrtoglavico in močno iztekanje sluzi skozi nos) povzeto po https://sl.wikipedia.org/wiki/O-klorobenziliden_malonitril.

Prihod slovenskih miličnikov na Kosovo, na letališču v Prištini (Arhiv: Štefan Abraham).

Milica je vsako leto po posebnem načrtu izvajala redna usposabljanja z aktivnimi in rezervnimi miličniki in posebej za Posebne enote milice. Razmere so se začele zaostrovati po smrti maršala Tita, najprej v politiki, kjer se je bil boj za večjo centralizacijo države in z njo vlogo Srbije ali decentralizacijo. Kmalu pa se je ta boj razširil tudi na strokovno raven. Sledilo je več poizkusov poenotenja milice in drugih služb v okviru države, ker so se Organi za notranje zadeve v vsaki republiki razvijali drugače. Najdlje pa je prišel razvoj ravno v Sloveniji.

Zvezni sekretariat za notranje zadeve[31] je želel povezavo z republiškim informacijskim sistemom, prav tako je zahteval poenotenje uniform, ker so bile slovenske bistveno bolj prilagojene času, oznake in čini na uniformah so bili drugačni. Zvezna administracija je zahtevala še nekaj manj pomembnih zadev, vendar jih je Republiški sekretariat za notranje zadeve vse uspešno zavrnil. Z novim zakonom o notranjih zadevah[32] so bile UJV preimenovane v uprave za notranje zadeve[33] in tako je bilo tudi v Murski Soboti.

Popravili so tudi pogoje dela tako glede zgradb UNZ in PM kot tudi prevoznih sredstev in druge opreme. Posebej je treba podariti dobro sodelovanje z mejno enoto JLA, ki je varovala državno mejo z Republiko Avstrijo in Republiko Madžarsko. Miličniki so poznali komandante stražnic – karavl in so se med sabo obiskovali in družili. Podobno je bilo dobro sodelovanje s poveljstvom vojašnice v Murski Soboti.

31 V nadaljevanju ZSNZ
32 Uradni list SR Slovenije štev. 28/1931-1980 z dne 17. 11. 1980
33 V nadaljevanju UNZ

Vendar pa so se glede na politično krizo v osemdesetih letih prejšnjega stoletja začele slabšati razmere tudi na področju gospodarstva in odnosov med ljudmi, brez skrivanja so se razvijali razni nacionalizmi, predvsem srbski, ki je bil zelo izpostavljen in prevladujoč.

V te dogodke so bili vpeti Organi za notranje zadeve, ne le na Kosovu, ampak tudi v Ljubljani pri protestih proti aretaciji Janše, Borštnerja, Tasiča in Zavrla. Pri teh in tudi poznejših demonstracijah je bil viden razvoj slovenskih Organov za notranje zadeve, ki so upoštevali poleg legalnosti tudi legitimnost in v teh protestih niso posredovali, razen če je bil ogrožen javni red in mir ali varnost ljudi, kar pa se ni zgodilo.

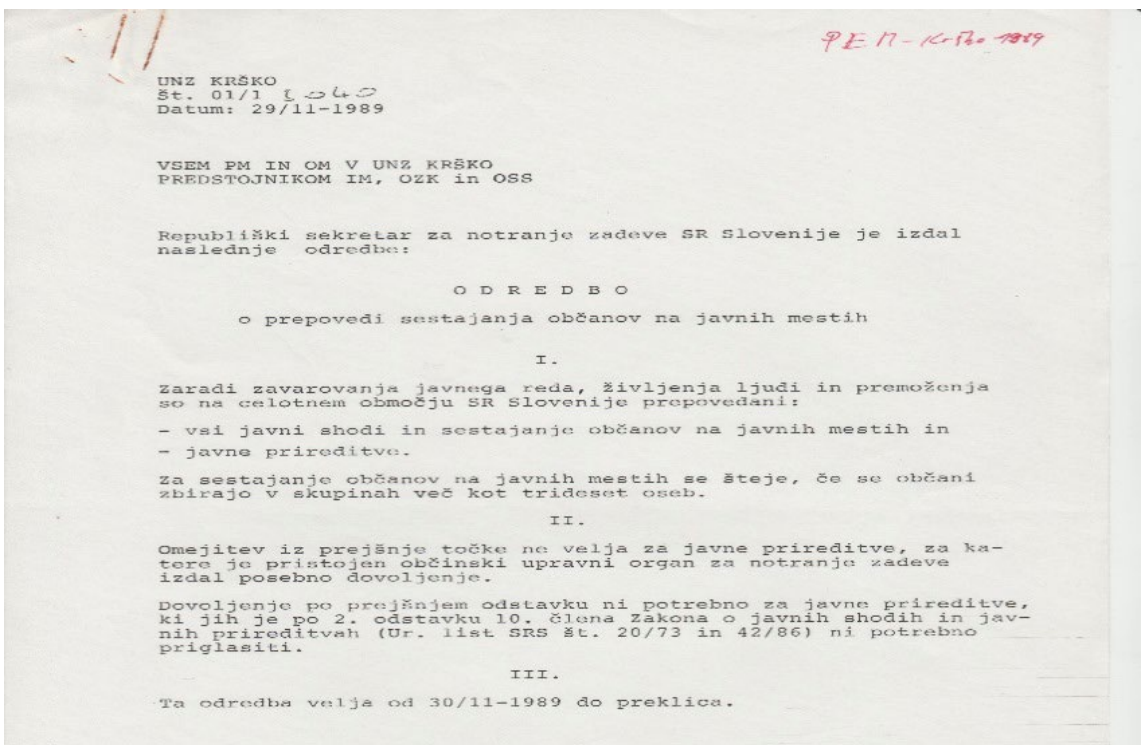

Slovenski udeleženci na Kosovu
(Fotografija: Jože Kovač).

Akcija Sever, Manevrska struktura narodne zaščite (MSNZ), akcija Plebiscit, načrtovanje in priprave na izredne razmere ali vojno v upravnih organih občine, Postaja milice Gornja Radgona, PMM Gornja Radgona

Akcija Sever

Leta 1989 je bilo še posebej kritično, ker je Zveza komunistov Srbije poizkušala izvesti svoj nacionalistični program velike Srbije z velikimi protesti, ki so jih imenovali miting resnice. Tako je bil 25. 3. 1989 napovedan miting resnice v Ljubljani, ker slovensko vodstvo naj ne bi pravilno seznanjalo občanov Slovenije in naj bi jim prikrivalo resnico o dogajanju v Jugoslaviji, čeprav je bilo v resnici ravno obratno. Iz neznanega razloga so ga nato odpovedali. V spremembah ustave Socialistične republike Slovenije[34] pa so organizatorji mitingov videli povod, da je treba končno zamenjati republiško politično in upravno vodstvo.

UNZ KRŠKO
Št. 01/1 [illegible]
Datum: 29/11-1989

VSEM PM IN OM V UNZ KRŠKO
PREDSTOJNIKOM IM, OZK in OSS

Republiški sekretar za notranje zadeve SR Slovenije je izdal naslednje odredbo:

O D R E D B O

o prepovedi sestajanja občanov na javnih mestih

I.

Zaradi zavarovanja javnega reda, življenja ljudi in premoženja so na celotnem območju SR Slovenije prepovedani:

- vsi javni shodi in sestajanje občanov na javnih mestih in
- javne prireditve.

Za sestajanje občanov na javnih mestih se šteje, če se občani zbirajo v skupinah več kot trideset oseb.

II.

Omejitev iz prejšnje točke ne velja za javne prireditve, za katero je pristojen občinski upravni organ za notranje zadeve izdal posebno dovoljenje.

Dovoljenje po prejšnjem odstavku ni potrebno za javne prireditve, ki jih je po 2. odstavku 10. člena zakona o javnih shodih in javnih prireditvah (Ur. list SRS št. 20/73 in 42/86) ni potrebno priglasiti.

III.

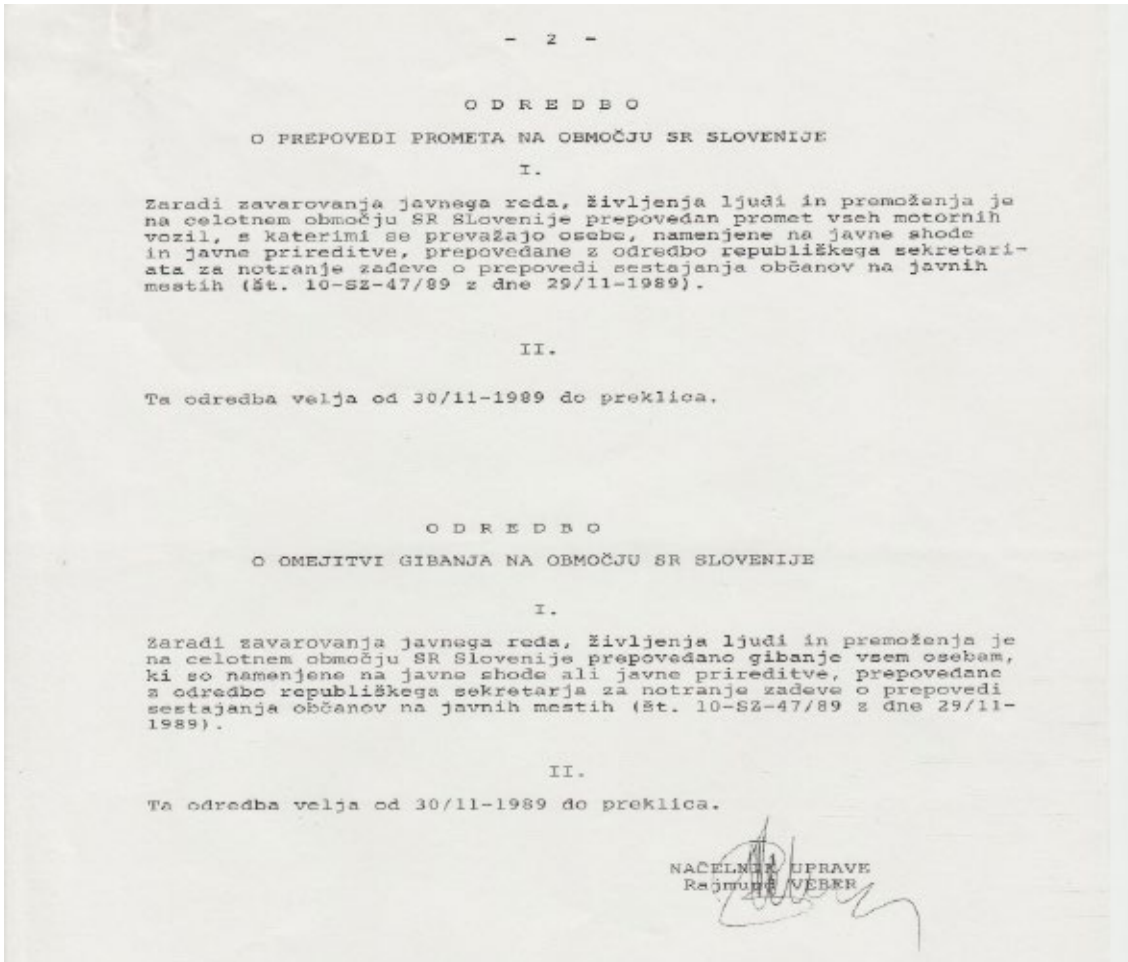
Ta odredba velja od 30/11-1989 do preklica.

Ena od odredb Republiškega sekretariata za notranje zadeve, ki je bila temelj za akcijo Sever (Arhiv: Alojz Flisar).

34 Ustavni amandmaji IX do XC k Ustavi Socialistične republike Slovenije (1974) (Uradni list SRS, št. 32/89)

V Ljubljani so napovedali miting resnice za 1. 12. 1989 in vložili vlogo na Upravnem organu za notranje zadeve mesta Ljubljane, ki pa je miting prepovedal. Skupščina socialistične republike Slovenije je 22. novembra 1989 obravnavala razmere v zvezi z mitingom in pristojnim organom naložila, da zagotovijo varnost in suverenost SR Slovenije. V skladu s to ugotovitvijo sta predsedstvo SR Slovenije in Izvršni svet (IS) SRS odločila, da Republiški sekretar za notranje zadeve sprejme potrebne ukrepe za zagotovitev varnosti ter izda tri odredbe:

- odredbo o prepovedi sestajanja občanov na javnih mestih,
- odredbo o omejitvi gibanja na območju SR Slovenije in
- odredbo o prepovedi prometa na območju SR Slovenije.

- 2 -

O D R E D B O

O PREPOVEDI PROMETA NA OBMOČJU SR SLOVENIJE

I.

Zaradi zavarovanja javnega reda, življenja ljudi in premoženja je na celotnem območju SR Slovenije prepovedan promet vseh motornih vozil, s katerimi se prevažajo osebe, namenjene na javne shode in javne prireditve, prepovedane z odredbo republiškega sekretariata za notranje zadeve o prepovedi sestajanja občanov na javnih mestih (št. 10-SZ-47/89 z dne 29/11-1989).

II.

Ta odredba velja od 30/11-1989 do preklica.

O D R E D B O

O OMEJITVI GIBANJA NA OBMOČJU SR SLOVENIJE

I.

Zaradi zavarovanja javnega reda, življenja ljudi in premoženja je na celotnem območju SR Slovenije prepovedano gibanje vsem osebam, ki so namenjene na javne shode ali javne prireditve, prepovedane z odredbo republiškega sekretarja za notranje zadeve o prepovedi sestajanja občanov na javnih mestih (št. 10-SZ-47/89 z dne 29/11-1989).

II.

Ta odredba velja od 30/11-1989 do preklica.

NAČELNIK UPRAVE
Rajmund VEBER

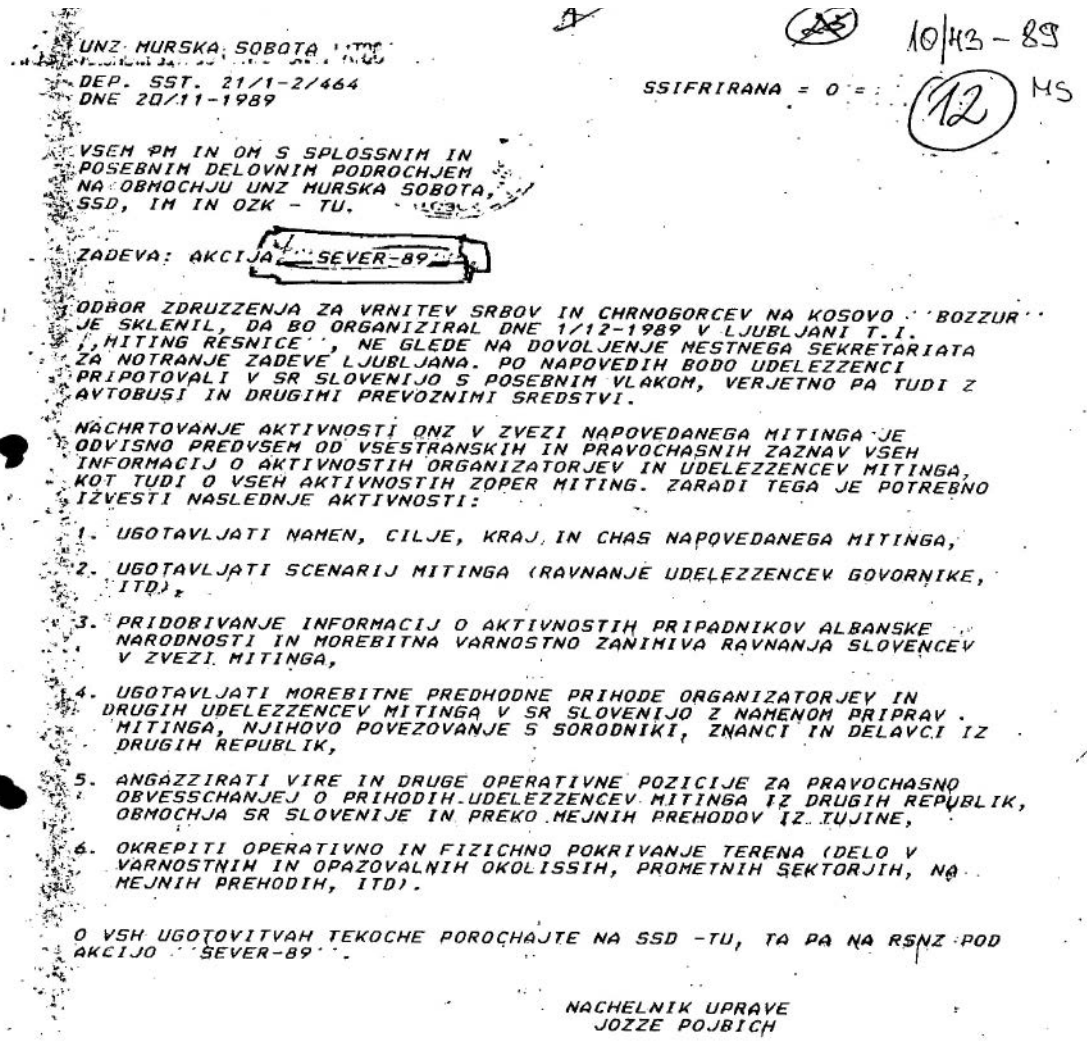
Kopija ostalih dveh odredb RSNZ, ki sta bili temelj za akcijo Sever (Arhiv: Alojz Flisar).

V zadnjih dneh pred mitingom se je republiško vodstvo odločilo, da mitinga v Sloveniji ne sme biti in so tako Organi za notranje zadeve prvič po drugi svetovni

vojni zaprli južno mejo, torej mejo z Republiko Hrvaško in prepovedali prehod brez nadzora.

Za nadzor nad južno mejo so bile določene Posebne enote milice, ki so pokrile tudi napovedano prizorišče mitinga v Ljubljani. Pomurski bataljon in 7. bataljon PEM sta dobila nalogo, da opravljata nadzor na glavni cesti med Ljubljano in Zagrebom pri Kršk em.

Posamezne uprave za notranje zadeve so morale zagotoviti nadzor v večjih mestih na območju UNZ, tiste na južni meji pa pokrivanje mest, kjer bi udeleženci mitingov lahko prečkali mejo. Tako so v Pomurju posebej pokrivali središče Murske Sobote, Gornje Radgone, Ljutomera in Lendave.

UNZ MURSKA SOBOTA
DEP. SST. 21/1-2/464
DNE 20/11-1989

10/43-89

SSIFRIRANA = O =

12 MS

VSEM PM IN OM S SPLOSSNIM IN POSEBNIM DELOVNIM PODROCHJEM NA OBMOCHJU UNZ MURSKA SOBOTA, SSD, IM IN OZK - TU.

ZADEVA: AKCIJA "SEVER-89"

ODBOR ZDRUZZENJA ZA VRNITEV SRBOV IN CHRNOGORCEV NA KOSOVO "BOZZUR" JE SKLENIL, DA BO ORGANIZIRAL DNE 1/12-1989 V LJUBLJANI T.I. "MITING RESNICE", NE GLEDE NA DOVOLJENJE MESTNEGA SEKRETARIATA ZA NOTRANJE ZADEVE LJUBLJANA. PO NAPOVEDIH BODO UDELEZZENCI PRIPOTOVALI V SR SLOVENIJO S POSEBNIM VLAKOM, VERJETNO PA TUDI Z AVTOBUSI IN DRUGIMI PREVOZNIMI SREDSTVI.

NACHRTOVANJE AKTIVNOSTI ONZ V ZVEZI NAPOVEDANEGA MITINGA JE ODVISNO PREDVSEM OD VSESTRANSKIH IN PRAVOCHASNIH ZAZNAV VSEH INFORMACIJ O AKTIVNOSTIH ORGANIZATORJEV IN UDELEZZENCEV MITINGA, KOT TUDI O VSEH AKTIVNOSTIH ZOPER MITING. ZARADI TEGA JE POTREBNO IZVESTI NASLEDNJE AKTIVNOSTI:

1. UGOTAVLJATI NAMEN, CILJE, KRAJ IN CHAS NAPOVEDANEGA MITINGA,
2. UGOTAVLJATI SCENARIJ MITINGA (RAVNANJE UDELEZZENCEV GOVORNIKE, ITD),
3. PRIDOBIVANJE INFORMACIJ O AKTIVNOSTIH PRIPADNIKOV ALBANSKE NARODNOSTI IN MOREBITNA VARNOSTNO ZANIMIVA RAVNANJA SLOVENCEV V ZVEZI MITINGA,
4. UGOTAVLJATI MOREBITNE PREDHODNE PRIHODE ORGANIZATORJEV IN DRUGIH UDELEZZENCEV MITINGA V SR SLOVENIJO Z NAMENOM PRIPRAV MITINGA, NJIHOVO POVEZOVANJE S SORODNIKI, ZNANCI IN DELAVCI IZ DRUGIH REPUBLIK,
5. ANGAZZIRATI VIRE IN DRUGE OPERATIVNE POZICIJE ZA PRAVOCHASNO OBVESSCHANJEJ O PRIHODIH UDELEZZENCEV MITINGA IZ DRUGIH REPUBLIK, OBMOCHJA SR SLOVENIJE IN PREKO MEJNIH PREHODOV IZ TUJINE,
6. OKREPITI OPERATIVNO IN FIZICHNO POKRIVANJE TERENA (DELO V VARNOSTNIH IN OPAZOVALNIH OKOLISSIH, PROMETNIH SEKTORJIH, NA MEJNIH PREHODIH, ITD).

O VSH UGOTOVITVAH TEKOCHE POROCHAJTE NA SSD -TU, TA PA NA RSNZ POD AKCIJO "SEVER-89".

NACHELNIK UPRAVE
JOZZE POJBICH

Prve usmeritve za postaje milice v zvezi z akcijo Sever (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

Zaradi odločitve, da se prepreči miting resnice, so enote milice dobile 28. 11. 1989 nova navodila za delo. Ustanovljene so bile tri kontrolne točke za kontrolo in nadzor potnikov in morebitno prisilno ustavljanje vozil, in sicer:

- PM Lendava na relaciji Lendava - Mursko Središče,
- PM Ljutomer v Razkrižju,
- PM Gornja Radgona v Spodnji Ščavnici.

Prve usmeritve v zvezi z mitingom so enote dobile že 20. 11. 1989, in sicer da naj zbirajo obvestila o izvedbi mitinga in udeležencih. Dne 25. 11. 1989 je bila izdana prepoved prevoza eksplozivnih snovi v cestnem in železniškem prometu.[35]

Uprava za notranje zadeve Murska Sobota je 26. 11. 1989 določila pomoč miličnikom UNZ Ljubljana in sicer iz PM Murska Sobota z oddelkom milice[36] štiri miličnike, PM Gornja Radgona z OM dva miličnika, PM Lendava z OM dva miličnika, PM Ljutomer enega miličnika, Postaja mejne milice[37] Gornja Radgona dva miličnika in PMM Hodoš enega miličnika s tem, da v to pomoč niso smeli odrediti miličnikov pripadnikov PEM, vodnikov službenih psov in miličnikov, ki so se 23. 11. 1989 vrnili s Kosova. Miličniki so odpotovali v Ljubljano 28. 11. 1989.[38]

Protesti proti razširitvi mejnega pasu (Arhiv: PVD Sever za Pomurje).

35 Depeša UNZ Murska Sobota štev. 21/6-4-2/479 z dne 25. 11. 1989
36 V nadaljevanju OM
37 V nadaljevanju PMM
38 Depeša UNZ Murska Sobota 21/1-2-482 z dne 26. 11. 1989

Ekipe na kontrolnih točkah so sestavljali dva aktivna in en rezervni miličnik. Postaja prometne milice[39] je morala zagotoviti stalno patruljo s sredstvi za prisilno ustavljanje vozil. V Ljubljano so poslali štiri vodnike službenih psov s psi. Službena intervencijska vozila – marice so opremili z zaščitnimi mrežami in dve sta bili poslani v Ljubljano, eno pa je ostalo na UNZ. Določeni so bili ukrepi mobilizacije PEM in pripravljenost za 70 odstotkov sestava rezervnih miličnikov od 1. 12. 1989 dalje, 30 odstotkov rezervnega sestava pa je bilo na enotah milice z možnostjo, da se število rezervnih miličnikov hitro poveča na 60 odstotkov.[40]

[41]Po skupnem sestanku na UNZ konec novembra 1989 je bilo odločeno, da v Lendavi na takratni postaji milice ostane nameščen en oddelek PEM, s katerim bosta tam tudi inšpektorja Marjan Horvat in Janez Konrad, preostali del PEM pa odpotuje v Krško, kjer bo nudil pomoč ostalim pripadnikom PEM iz Slovenije.

POVELJSTVO PEM IZ UNZ MURSKA SOBOTA IN UNZ KRŠKO

OBISK PODSEKRETARJA LEPOLDA JESENIKA PRI PEM V LESKOVCU

POSTROJENA ENOTA PEM OB GOVORU POVELJNIKA

RAZGOVOR Z VODSTVOM OŠ DOBOVA

KRAKOVSKI GOZD, KJER NAJ BI POSTAVILI BLOKADNO MESTO

KRAKOVSKI GOZD, KJER NAJ BI POSTAVILI BLOKADNO MESTO

Posebne enote milice v času akcije Sever
(Fotografija: Štefan Abraham, arhiv RSNZ).

Ta del PEM naj bi poskrbel, da iz območja Hrvaške preko Murskega središča proti Ljubljani ne bi krenili Srbi ali protestniki iz drugih republik v podporo mitingu resnice. Na UJV pa je bil kot koordinator za vse pomurske ONZ določen kot dežurni inšpektor Božidar Culič.

39 V nadaljevanju PPM
40 Depeša UNZ Murska Sobota štev. 21-1-2/488 z dne 28. 11. 1989
41 Povzeto po knjigi Pomurje je gorelo modro, PVD Sever za Pomurje, 2018, stran 123 in 124

Obravnavan je bil incident, ko se je v noči pred napovedanim mitingom pri policijski patrulji, ki so jo imeli na relaciji proti Hrvaški, pred mejno kontrolno točko Petišovci ustavil avtobus, ki je prevažal srbske državljane, ki so bili na delu v evropskih državah in so bili namenjeni domov v Srbijo. Šofer je prosil za posredovanje milice, ker so ga potniki silili, naj pelje v Ljubljano na miting resnice, on pa tega ni želel. Takoj je bila na lokacijo poslana intervencijska skupina PEM, ki je bila nastanjena v Lendavi. Milici je uspelo prepričati potnike, da potujejo naprej prek Hrvaške proti Srbiji. Ko so mislili, da so zadevo že uredili, se je situacija zaostrila.

Voznik avtobusa je čez nekaj časa ponovno ustavil pri patrulji milice in ponovil, da ga potniki silijo, da pelje proti Ljubljani. Po ponovnem posredovanju intervencijske skupine je avtobus očitno odpeljal preko Hrvaške proti Srbiji, saj pozneje z njim niso imeli več težav. To je bil edini zaplet, ki so ga imeli miličniki v Lendavi v zvezi z mitingom resnice.

PEM II je bil aktiviran 29. 11. 1989, ob 6. uri. Po pregledu enote je bil iz sestava izločen celoten 1. vod 1. čete, ki je bil napoten domov v pripravljenost na domu z nalogo, da se zberejo ponovno 30. 11. 1989 ob 9. uri na UNZ Murska Sobota. Ta del PEM se je po ponovnem zboru in dodeljenimi nalogami premaknil na PM Lendava, kjer so se nastanili. Naloge so opravljali v križišču glavne ceste Murska Sobota, Mursko Središče, Lendava in v premični patrulji na tem območju.[42]

Uprava za notranje zadeve Murska Sobota je 30. 11. 1989 obvestila enote, da je združenje Božur odstopilo od mitinga resnice v Ljubljani, vendar so vseeno naročili izvajanje ukrepov, ker temu obvestilu nihče ni zaupal.[43] Dne 1. 12. 1989, ob 13. uri, je bilo preklicano delo rezervnih miličnikov na postajah milice in pripravljenost na domu za ostalih 70 odstotkov rezervnih miličnikov.[44]

Milica je z odločnim nastopom na notranji južni meji, v središčih mest, predvsem Ljubljane, in dobrimi pripravami preprečila miting resnice in s tem omogočila, da je Skupščina Socialistične republike Slovenije decembra lahko z zakonom[45] legalizirala stranke in s spremembo zakona o volitvah v republiško skupščino omogočila volitve in novim strankam nastop na volitvah.

42 Poročilo poveljnika 7. bataljona Alojza Flisarja po končani akciji Sever
43 Depeša UNZ Murska Sobota štev. 01-2/497 z dne 30. 11. 1989
44 Depeša UNZ Murska Sobota štev. 21/1-502 z dne 1. 12. 1989
45 Zakon o volitvah v skupščine (Uradni list SRS, št. 42/89) , Zakon o političnem združevanju (Uradni list SRS, št. 42/89

Nekaj protestnikov se je zbralo pred Skupščino Republike Slovenije (Arhiv: Združenje Sever).

Delo milice v letu 1990, volitve, manevrske strukture narodne zaščite, plebiscit

Leto 1990 se je začelo, kot se je staro končalo, z občasnimi pritiski zveznega političnega in upravnega vodstva. Pomembna je bila odločitev, da se v začetku februarja 1990 slovenska milica umakne s Kosova. Tako je 5. 2. 1990 slovenski kontingent prispel nazaj v Slovenijo.

Marca in aprila 1990 sta delo milice obremenjevali predvolilna kampanja in volitve v Skupščino Republike Slovenije.[46]

46 7. 3. 1990 se je pri imenu republike črtala beseda »Socialistična«

Predsedstvo Socialistične republike Slovenije, izvoljeno na volitvah aprila 1990 z leve: Matjaž Kmecl, Ivan Oman, Milan Kučan, Ciril Zlobec in Dušan Plut (Inštitut novejše zgodovine).

Volitve v tridomno Skupščino Republike Slovenije so potekale v več delih. Osmega aprila 1990 so bile hkrati z volitvami za predsednika in člane predsedstva še volitve za 80 delegatov Družbenopolitičnega zbora in 80 delegatov Zbora občin. Volitve za 80 delegatov Zbora združenega dela so potekale 12. aprila, ko so bile tudi občinske volitve. Volilno pravico je imelo 1.491.471 volivcev. Volilna udeležba je bila 83,5-odstotna. Na volitvah so večino glasov prejele stranke, združene v koalicijo Demos.[47]

Volitve so potekale pod pritiski JLA, Zvezni sekretar za ljudsko obrambo je celo obiskal Slovenijo, da bi pomagal povečati pritisk na vodstvo Slovenije, naj odstopi od volitev. Že januarja 1990 je Republiški štab Teritorialne obrambe[48] ukazal pregled vseh skladiščnih objektov in skladiščenih sredstev zunaj objektov JLA. Dne 15. maja 1990 so na RŠTO pripravili ukaz o predaji orožja, streliva in minskoeksplozivnih sredstev zunaj objektov JLA. Ukaz je predvideval tudi izvedbo natančnih popisov vseh sredstev. Prav tako so predvideli premik vsega orožja in streliva, ki je bilo na železnici, RTV, elektrogospodarstvih, pošti in drugih sistemih, orožje zaščitne brigade v Kočevski Reki pa naj bi zastražila enota JLA. Ukaz je določal tudi odvzem osebnega orožja starešinam stalne sestave TO.

47 Demokratična opozicija Slovenije
48 Republiški štab Teritorialne obrambe

Oddajo orožja je zavrnilo 14 občin, ob prejetju ukaza pa so številni ugotovili, da pomeni to popolno razorožitev TO.

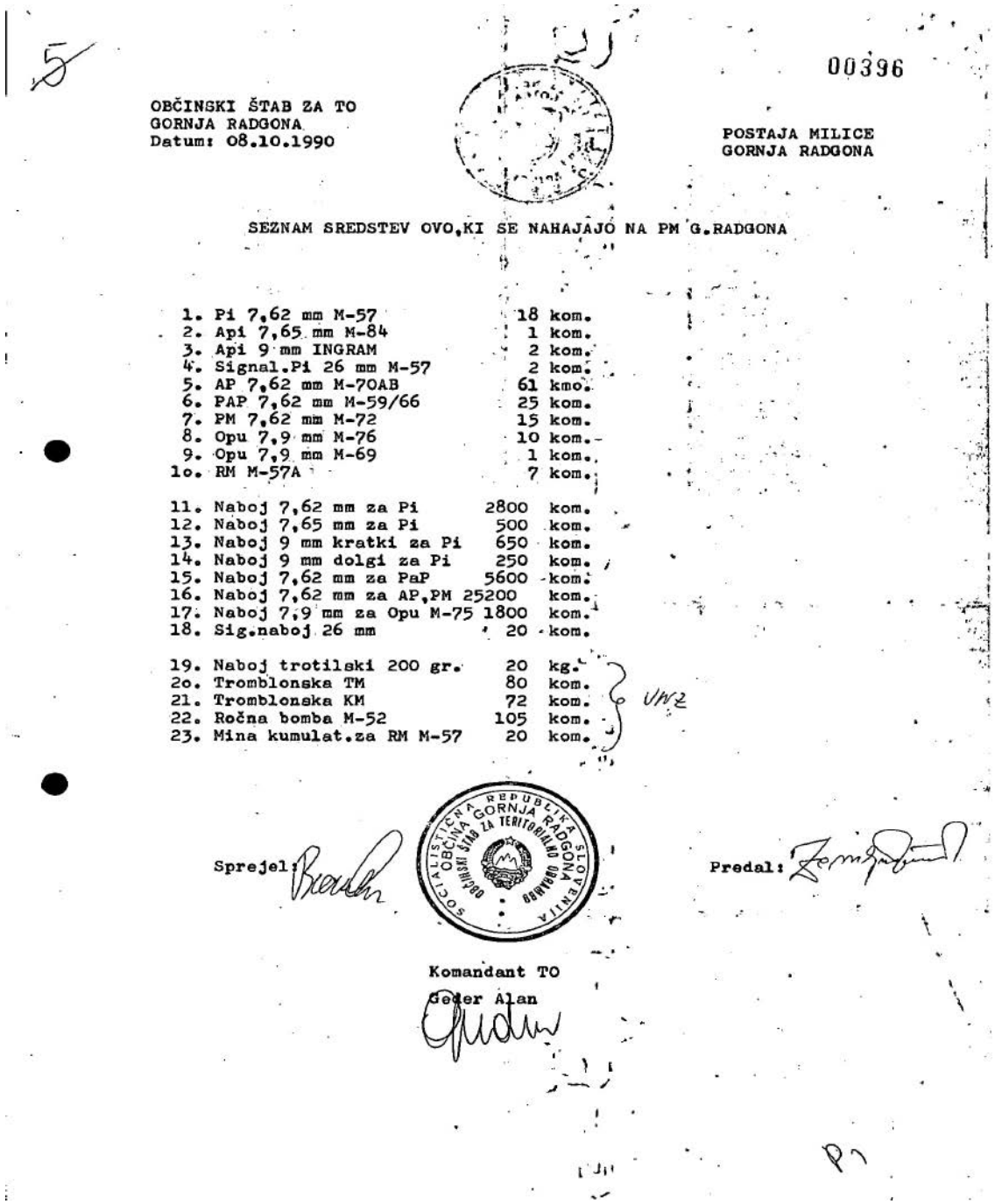
Vlada, izvoljena 1990 (Arhiv časopisa Delo, http://www.muzej-nz.si/si/1920).

Dne 19. 5. 1990 je PM Gornja Radgona poročala UNZ, da se orožje občinskega štaba TO Gornja Radgona od ustanovitve štaba hrani na dvorišču stražnice Gornja Radgona in tudi del eksplozivnih sredstev, preostanek pa v vojašnici Ptuj. Prav tako so poročali, da se del pripadnikov TO ta dan in še naslednji usposablja v streljanju z orožjem v Mariboru in imajo s sabo orožje. Ključi skladišča pa so pri skladiščniku občinskega štaba. Poročali so tudi, da se zaradi odvzema orožja do takrat še ni sestal Občinski svet za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito in da njegov predsednik od vodje občinskega štaba s tem ukazom ni bil seznanjen niti s telefaksom Predsedstva Republike Slovenije.[49]

Kot reakcija na ta ukaz se je v ONZ in TO začela sestajati skupina domoljubov, ki se je pripravljala, če bi JLA poskusila nasilno prevzeti oblast v Sloveniji, še posebej, ker je nova slovenska vlada nakazovala, da bo Slovenija izstopila iz Jugoslavije.

49 Depeša PM Gornja Radgona številka 1/39-560/90 z dne 19. 5. 1990

V drugi polovici avgusta 1990 so bile te priprave že tako daleč, da so določili organizatorje na terenu.

5

00396

OBČINSKI ŠTAB ZA TO
GORNJA RADGONA
Datum: 08.10.1990

POSTAJA MILICE
GORNJA RADGONA

SEZNAM SREDSTEV OVO,KI SE NAHAJAJO NA PM G.RADGONA

1.	Pi 7,62 mm M-57	18	kom.
2.	Api 7,65 mm M-84	1	kom.
3.	Api 9 mm INGRAM	2	kom.
4.	Signal.Pi 26 mm M-57	2	kom.
5.	AP 7,62 mm M-70AB	61	kmo.
6.	PAP 7,62 mm M-59/66	25	kom.
7.	PM 7,62 mm M-72	15	kom.
8.	Opu 7,9 mm M-76	10	kom.
9.	Opu 7,9 mm M-69	1	kom.
1o.	RM M-57A	7	kom.
11.	Naboj 7,62 mm za Pi	2800	kom.
12.	Naboj 7,65 mm za Pi	500	kom.
13.	Naboj 9 mm kratki za Pi	650	kom.
14.	Naboj 9 mm dolgi za Pi	250	kom.
15.	Naboj 7,62 mm za PaP	5600	kom.
16.	Naboj 7,62 mm za AP,PM	25200	kom.
17.	Naboj 7,9 mm za Opu M-75	1800	kom.
18.	Sig.naboj 26 mm	20	kom.
19.	Naboj trotilski 200 gr.	20	kg.
2o.	Tromblonska TM	80	kom.
21.	Tromblonska KM	72	kom.
22.	Ročna bomba M-52	105	kom.
23.	Mina kumulat.za RM M-57	20	kom.

VHZ

Sprejel:

SOCIALISTIČNA REPUBLIKA SLOVENIJA OBČINA GORNJA RADGONA OBČINSKI ŠTAB ZA TERITORIALNO OBRAMBO

Predal:

Komandant TO
Geder Alan

P1

Depeša s seznamom orožja in streliva, ki ga je še oktobra 1990 Občinski štab TO hranil na PM Gornja Radgona (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

Organizatorji Manevrske strukture narodne zaščite iz vrst Organov za notranje zadeve v Upravi za notranje zadeve Murska Sobota so bili:

- organizator in koordinator, Alojz Flisar, poveljnik PEM in samostojni inšpektor milice za mejne zadeve in tujce;
- namestnik Ciril Magdič, inšpektor za PEM, VEM in obrambne načrte;
- pomočnik Ludvik Cvernjek, skladiščnik orožja in opreme.

Organizatorji na postajah milice so bili:

- Občina Gornja Radgona – Stanko Sakovič, komandir PM Gornja Radgona;
- Občina Murska Sobota – Ladislav Vegi, komandir PM Murska Sobota;
- Občina Ljutomer – Franc Slokan, komandir PM Ljutomer;
- Občina Lendava – Ludvik Bokan, komandir PM Lendava.[50]

Po vključitvi Manevrske strukture narodne zaščite v Republiški štab TO oktobra 1990 se je delo nadaljevalo na formalnih temeljih. ONZ so od začetka leta pa vse do konca istega leta izvajali redna usposabljanja VEM in PEM in ob rednem delu tudi posebne naloge glede na trenutno situacijo. Konec julija 1990 so bile enote milice obveščene, da se bo iz Pariza pripeljalo od 1.500 do 2.000 vozil v Slovenijo, da bi podprli ukrepe zvezne vlade in zveznega predsedstva. Ukrepe so vodili pod akcijo Yu karavana 90 in so predvidevali zbiranje informacij o poti protestnikov in krajih, kjer se bodo ustavljali. Do tega protesta nato ni prišlo, ker so slovenski organi opozorili organizatorje, da morajo za vsako prireditev v Sloveniji pridobiti dovoljenje.[51]

Prav tako je bilo tudi že znano, da zbirajo podatke o slovenskih ONZ, TO in predstavnikih organov oblasti na vseh nivojih.[52] Najbolj so bili dejavni carinski delavci srbske in črnogorske narodnosti, ki so kritizirali oblast v Sloveniji, zagovarjali politiko srbskega predsednika Miloševiča in grozili, da bo Slovenija v kratkem plačala račun za svoj odnos do federacije.[53]

PMM Gornja Radgona je 6. 9. 1990 poročala UNZ Murska Sobota, da je bil na mejni prehod Gornja Radgona 20. 8. 1990 premeščen carinik Zlatko Petkovič za pomoč v času kmetijskega sejma v Gornji Radgoni. Ob prihodu je sklical carinike in med drugim ocenil umik slovenske milice s Kosova kot pravilen, ker milica ni izvajala svojih nalog, ampak je podpirala Albance. Slovenija bo zato doživela hude posledice. Razlagal je tudi, da bosta Avstrija in Italija razkosali Slovenijo in imata za to že pripravljene načrte. Žalil je upravnika carinarnice Sevra in hvalil srbskega politika Miloševiča. Odobraval je dogodke v Kninu in trdil, da so Hrvati lagali o razlogih za posredovanje. Tudi v Sloveniji se lahko prav kmalu zgodi kaj podobnega. Cariniki srbske narodnosti so se z njim strinjali.[54] Naslednji dan, 7. 9. 1990, so poročali, da je v blagovnem delu carinarnice, kjer je blagovno carinjenje,

50 Pomurje je gorelo modro, PVD Sever za Pomurje, 2018, prispevek Alojza Flisarja in Cirila Magdiča, stran 145
51 Depeša UNZ Murska Sobota štev. 21/5-1-7/3688 z dne 25. 7. 1990
52 Depeša UNZ Murska Sobota štev. 01-2/110 z dne 27. 7. 1990
53 Dopis PMM Gornja Radgona štev. 1-Z/78-90 z dne 6. 9. 1990
54 Depeša PMM Gornja Radgona štev. 1-Z/78-90 z dne 6. 9. 1990

močno razvita korupcija, ker si cariniki v dogovoru z lastniki vzamejo kakšen kos blaga, ki ga carinijo, vendar tega še ni mogoče dokazati. Med njimi naj bi izstopal Budimir Milisavljevič.[55]

Križevci pri Ljutomeru, 15. 3. 2009; organizatorji Manevrske strukture narodne zaščite 1991 (milica UNZ Murska Sobota), v prvi vrsti stojijo (od leve): Ludvik Cvernjek, Ludvik Bokan in Stanislav Sakovič, v drugi vrsti pa Ciril Magdič, Alojz Flisar in Franc Slokan (Fotografija: Štefan Ab*raham, arhiv: Ciril Magdič).*

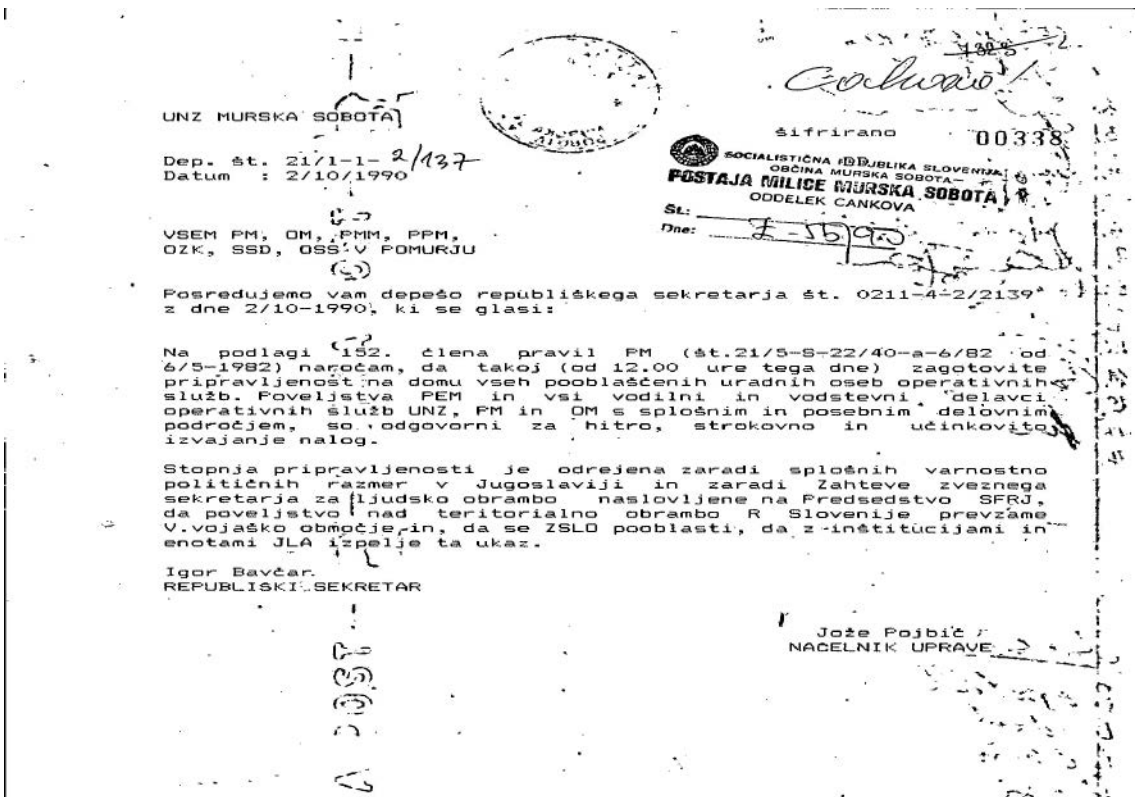
Postaja milice Gornja Radgona je 1. 10. 1990 poročala UNZ o razgovoru komandirja PM s predsednikom Skupščine občine Gornja Radgona, ki ga je zanimalo, ali ONZ spremljajo stanje v Jugoslaviji, češ da ima informacijo, da se občani srbske narodnosti ponovno povezujejo. Zato ga je zanimalo, ali PM nadzira te občane. Komandir PM mu je pojasnil, da seznama teh občanov milica ne sme sestavljati in da nimajo takšnih zaznav.[56]

Že v začetku oktobra 1990 so enote milice dobile navodila, kako ravnati, ker je obstajala velika verjetnost, da bo JLA posegla v novo vodstvo TO.[57] Vodstvom enot in PEM je bila odrejena pripravljenost na domu. ONZ so odredili posebne ukrepe za varovanje lastnih objektov, da se preprečijo nasilni vstopi v objekte ONZ in za lastno varnost.

55 Depeša PMM Gornja Radgona štev. 1-Z/79-90 z dne 7. 9. 1990
56 Depeša PM Gornja Radgona štev. 1-39/1018-90 z dne 1. 10. 1990
57 Depeša UNZ Murska Sobota štev. 21/1-1-2/137 z dne 2. 10. 1990

Zaradi zasedbe štaba TO se je pred stavbo na Prežihovi zbralo veliko ogorčenih Ljubljančanov. Med njimi je zdaj že pokojni pomorščak Jure Šterk, ki v rokah drži tablo (Fotografija: Tone Stojko).

UNZ MURSKA SOBOTA

Dep. št. 21/1-1- 2/137
Datum : 2/10/1990

VSEM PM, OM, PMM, PPM,
OZK, SSD, OSS V POMURJU

Posredujemo vam depešo republiškega sekretarja št. 0211-4-2/2139 z dne 2/10-1990, ki se glasi:

Na podlagi 152. člena pravil PM (št.21/5-S-22/40-a-6/82 od 6/5-1982) naročam, da takoj (od 12.00 ure tega dne) zagotovite pripravljenost na domu vseh pooblaščenih uradnih oseb operativnih služb. Poveljstva PEM in vsi vodilni in vodstevni delavci operativnih služb UNZ, PM in OM s splošnim in posebnim delovnim področjem, so odgovorni za hitro, strokovno in učinkovito izvajanje nalog.

Stopnja pripravljenosti je odrejena zaradi splošnih varnostno političnih razmer v Jugoslaviji in zaradi Zahteve zveznega sekretarja za ljudsko obrambo naslovljene na Predsedstvo SFRJ, da poveljstvo nad teritorialno obrambo R Slovenije prevzame V.vojaško območje in, da se ZSLO pooblasti, da z institucijami in enotami JLA izpelje ta ukaz.

Igor Bavčar
REPUBLIŠKI SEKRETAR

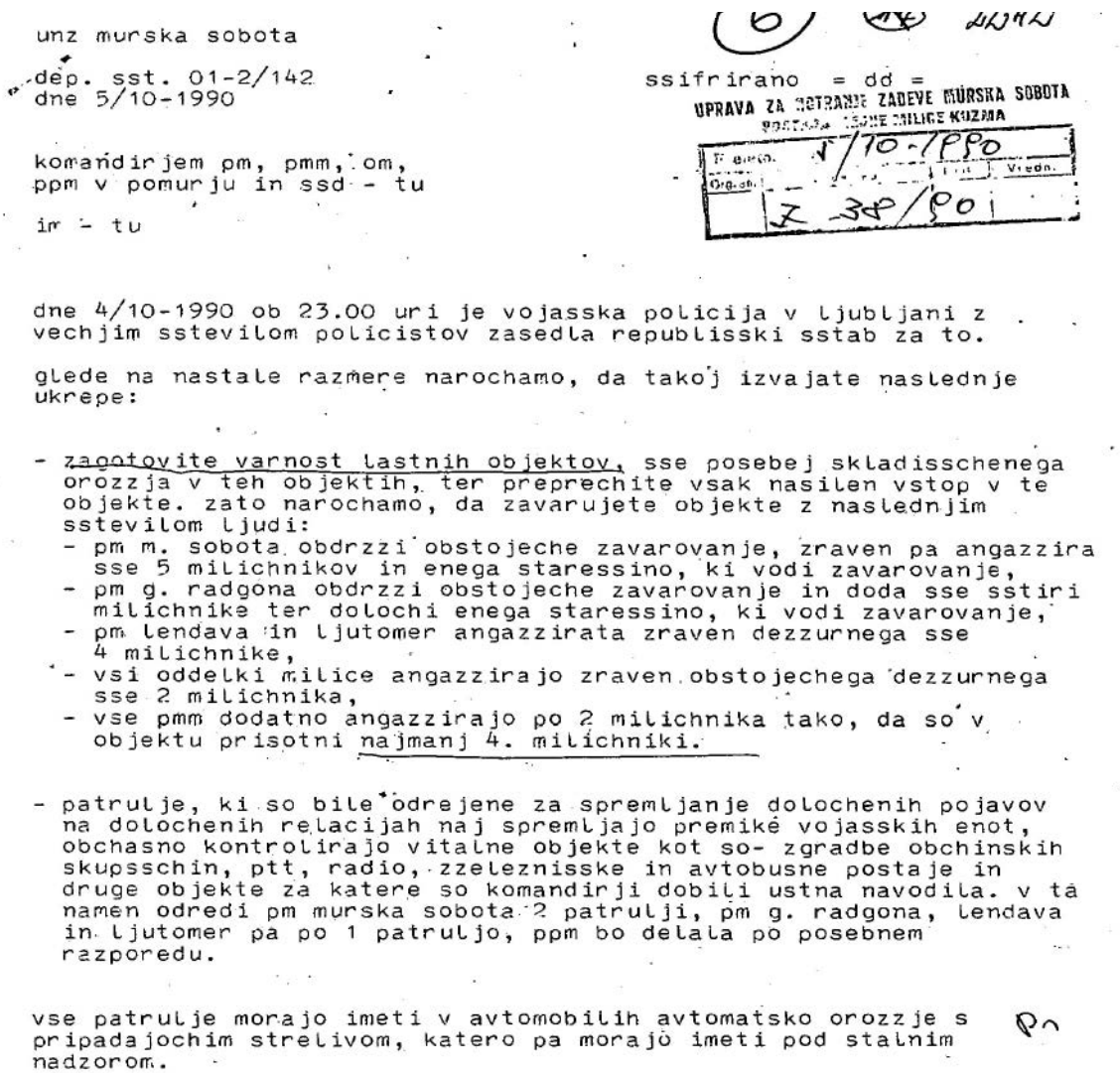
Šifrirano 00338

SOCIALISTIČNA REPUBLIKA SLOVENIJA
OBČINA MURSKA SOBOTA
POSTAJA MILICE MURSKA SOBOTA
ODDELEK ČANKOVA
Št.:
Dne: 2-15/90

Jože Pojbič
NAČELNIK UPRAVE

Pripravljenost zaradi morebitnega posega JLA v vodstvo TO v republiki (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

Patrulje na terenu so imele nalogo spremljati premike enot JLA ter kontrolirati vitalne objekte (zgradbe občin, PTT, radija, železniške in avtobusne postaje in druge takšne objekte na območju Postaje milice ali Oddelka milice). Patrulje so morale biti oborožene z avtomatskim orožjem, enako tudi starešine enot. Komandirji PM s splošnim delovnim področjem so imeli nalogo, da se povežejo s predstavniki TO in jim nudijo pomoč. Hkrati so miličnike opozorili, da ne izzivajo sporov s pripadniki JLA, pogovori po radijskih zvezah pa morajo biti samo o nujnih zadevah.[58] Ta navodila nakazujejo na resnost razmer v času posega JLA oziroma vojaške policije 4. 10. ob 23. uri v Republiškem štabu TO v Ljubljani.

unz murska sobota

dep. sst. 01-2/142
dne 5/10-1990

komandirjem pm, pmm, om,
ppm v pomurju in ssd - tu

im - tu

ssifrirano = dd =

UPRAVA ZA NOTRANJE ZADEVE MURSKA SOBOTA
POSTAJA LJUDSKE MILICE KOZJAK

Z 38/901

dne 4/10-1990 ob 23.00 uri je vojasska policija v ljubljani z vechjim sstevilom policistov zasedla republisski sstab za to.

glede na nastale razmere narochamo, da takoj izvajate naslednje ukrepe:

- zagotovite varnost lastnih objektov, sse posebej skladisschenega orozzja v teh objektih, ter preprechite vsak nasilen vstop v te objekte. zato narochamo, da zavarujete objekte z naslednjim sstevilom ljudi:
  - pm m. sobota obdrzzi obstojeche zavarovanje, zraven pa angazzira sse 5 milichnikov in enega staressino, ki vodi zavarovanje,
  - pm g. radgona obdrzzi obstojeche zavarovanje in doda sse sstiri milichnike ter dolochi enega staressino, ki vodi zavarovanje,
  - pm lendava in ljutomer angazzirata zraven dezzurnega sse 4 milichnike,
  - vsi oddelki milice angazzirajo zraven obstojechega dezzurnega sse 2 milichnika,
  - vse pmm dodatno angazzirajo po 2 milichnika tako, da so v objektu prisotni najmanj 4. milichniki.

- patrulje, ki so bile odrejene za spremljanje dolochenih pojavov na dolochenih relacijah naj spremljajo premike vojasskih enot, obchasno kontrolirajo vitalne objekte kot so- zgradbe obchinskih skupsschin, ptt, radio, zzeleznisske in avtobusne postaje in druge objekte za katere so komandirji dobili ustna navodila. v ta namen odredi pm murska sobota 2 patrulji, pm g. radgona, lendava in ljutomer pa po 1 patruljo, ppm bo delala po posebnem razporedu.

vse patrulje morajo imeti v avtomobilih avtomatsko orozzje s pripadajochim strelivom, katero pa morajo imeti pod stalnim nadzorom.

Depeša z navodilom o ravnanju ONZ v času posega JLA v Republiškem štabu *TO v Ljubljani (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).*

58 Depeša UNZ Murska Sobota štev. 01-2/142 z dne 5. 10. 1990

- vsi staressine morajo imeti pri sebi osebno oborozzitev.

- komandirji pm s splossnim delovnim podrochjem naj se povezzejo s predstavniki to po dogovoru in jim nudijo potrebno strokovno pomoch.

- vse aktivnosti izvajajte tako, da bodo chim manj opazne.

- pri izvajanju nalog pazite na to, da delavci onz pri delu na terenu ne bodo izzivali konfliktov s pripadniki jla.

vse zapazzanja in ugotovitve v tej zvezi takoj sporochajte na ssd tu, ta pa osd rsnz. komuniciranje po radijskih zvezah zmanjssajte na nujno potrebni minimum tako, da preko radijskega prometa ne bo mogoche zaznati nasse povechane aktivnosti.

vse naloge izvajajte resno. vse patrulje in enote morajo biti stoprocentno na zvezah.

jozze pojbich
nachelnik uprave

Depeša z navodilom o ravnanju ONZ v času posega JLA v Republiškem štabu *TO v Ljubljani, stran 2 (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).*

Oznake na uniformah miličnikov (https://docplayer.net/88447552-Cini-policistov-in-oznake-na-policijskih-uniformah-med-letoma-1945-in-2012.html, magistrsko delo Janez Gregorič).

Dne 11. 10. 1990 je načelnik Uprave milice RSNZ izdal ukaz, da se z uniform miličnikov sname kovinski grb SFRJ in se namesto njega namestijo kovinske plamenice zlato rumene barve velikosti 14 krat 27 milimetrov. To so bile oznake slovenskih miličnikov, preden je zvezna vlada z uredbo odredila nošenje grba SFRJ.[59]

Ta ukaz je pomenil oddaljevanje slovenske milice in ONZ od drugih ONZ v Jugoslaviji, saj slovensko vodstvo ni več upoštevalo zvezne zakonodaje na tem področju. To ni bila posledica vdora JLA v Republiški štab TO, ampak posledica sprememb Ustave Republike Slovenije septembra 1990. Miličniki so na enotah sprejeli ukaz brez nasprotovanja ali pa so ga celo zagovarjali.

Zadeve se niso umirjale, ampak so ostajale še naprej resne. Zato je 15. 10. 1990 inšpektorat milice[60] UNZ Murska Sobota odredil, da se miličniki PEM po formaciji I (aktivni miličniki) zadolžijo z dolgim orožjem in pripadajočim strelivom in da to hranijo doma. Če doma nimajo pogojev za to, orožje hranijo na enoti. Hkrati je bilo naročeno vodstvom enot, da v prihodnje načrtujejo takšno zadolžitev z dolgim orožjem in strelivom za vse miličnike.[61]

Dne 25. 10. 1990 je PM Gornja Radgona poročala o pogovoru komandirja in namestnika komandirja PM s komandantom stražnice Jožetom Kerenčičem v Zgornjem Konjišču. Ugotovila sta, da je v stražnici strožji režim, saj jima stražar ni dovolil vstopiti. Komandant stražnice ju ni povabil naprej, ampak so se pogovarjali pri službenem vozilu PM in pogovor je bil prisiljen. Stražnica je imela na razpolago dve tovorni vozili. Komandanta stražnice je zanimalo, če je PM 13. 10. 1990 vpoklicala rezervni sestav. Ko je komandir PM to zanikal, je povedal, da so Mariborčani aktivirali veliko število miličnikov s planinskimi kapami[62], vzrok pa naj bi bil prevoz okoli sto vozil JLA, ki so bila v remontu v Zagrebu in so jih prazne pripeljali nazaj v enote.[63]

59 Depeša RSNZ štev. 0215-5-4/14434 z dne 11. 10. 1990

60 Danes sektor uniformirane policije, ki je imel nalogo na UNZ, da operativno vodi, usmerja in nadzoruje enote milice na območju UNZ.

61 Depeša UNZ Murska Sobota štev. 21/1-1/148 z dne 15. 10. 1990.

62 Miličniki PEM

63 Uradni zaznamek PM Gornja Radgona štev. 1-Z-59/17-90 z dne 25. 10. 1990

~~00646~~
602

UNZ MURSKA SOBOTA
Inšpektorat milice

SIFRIRANO
DD

Dep.št.: 21/1-1- 179
Datum : 5/12-1990

RSNZ
LJUBLJANA

ZADEVA: INFORMACIJA O PREMIKIH VOJSKE

Tekom današnjega popoldneva smo prišli do podatkov, da so med 15. in 16. uro v vojašnico mejnega odseka iz mariborskih vojašnic v Mursko Soboto prispeli eno terensko vozilo /pincgauver/ s starešinami JLA in dva tovornjaka, od tega en z vojaki in opremo tehnične službe, drugi z vojaki in opremo zvez. Po podatkih s katerimi razpolagamo so do sedaj nastanjeni v omenjeni vojašnici v Murski Soboti.

Razpolagamo tudi s podatkom, da je iz mariborskih vojašnic istočasno odšlo več podobnih skupin in vozil v različne smeri.

Od zanesljivega vira smo izvedeli, da je soboška vojašnica dobila ukaz za zasedbo vseh občinskih štabov TO, pokrajinskega štaba TO in vseh občinskih upravnih organov za ljudsko obrambo. Načrti so bili v vojašnici razdelani, vendar še ni določen datum in ura za izvedbo akcije. Omenjeni skupini vojakov (tehnična služba in veze) bi naj imeli nalogo, da pomagata pri izvedbi omenjenih akcij, saj imajo za cilj spraznitи vse omenjene prostore ne pa jih držati dalj časa.

Prav tako imamo podatke, da bi naj JLA ustanovila naborne komisije, ki bi pokrivale območje verjetno ene pokrajine (vsaj v našem primeru). Vodja naborne komisije v Pomurski regije bi naj bil kapetan KLJAJEVIC Josip iz Murske Sobote, Lendavska ulica 17/b.

Glede na zaznane podatke smo pojačali lastne varnostne ukrepe in zadeve še naprej spremljamo.

Dušan Klemenčič
NAČELNIK INSPEKTORATA MILICE

Depeša za RSNZ o premikih JLA (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

00310

REPUBLIKA SLOVENIJA
OBČINA GORNJA RADGONA
POSTAJA MILICE
GORNJA RADGONA

"PLEBISCIT"
DRŽAVNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-81/2009/54
DATUM: 25. 5. 2010

19

Št. 1-12-6/90
Dne: 7/12-1990

PREGLED OPRAVLJENIH NALOG:- Z RAZDELAVO IN NALOGAMI

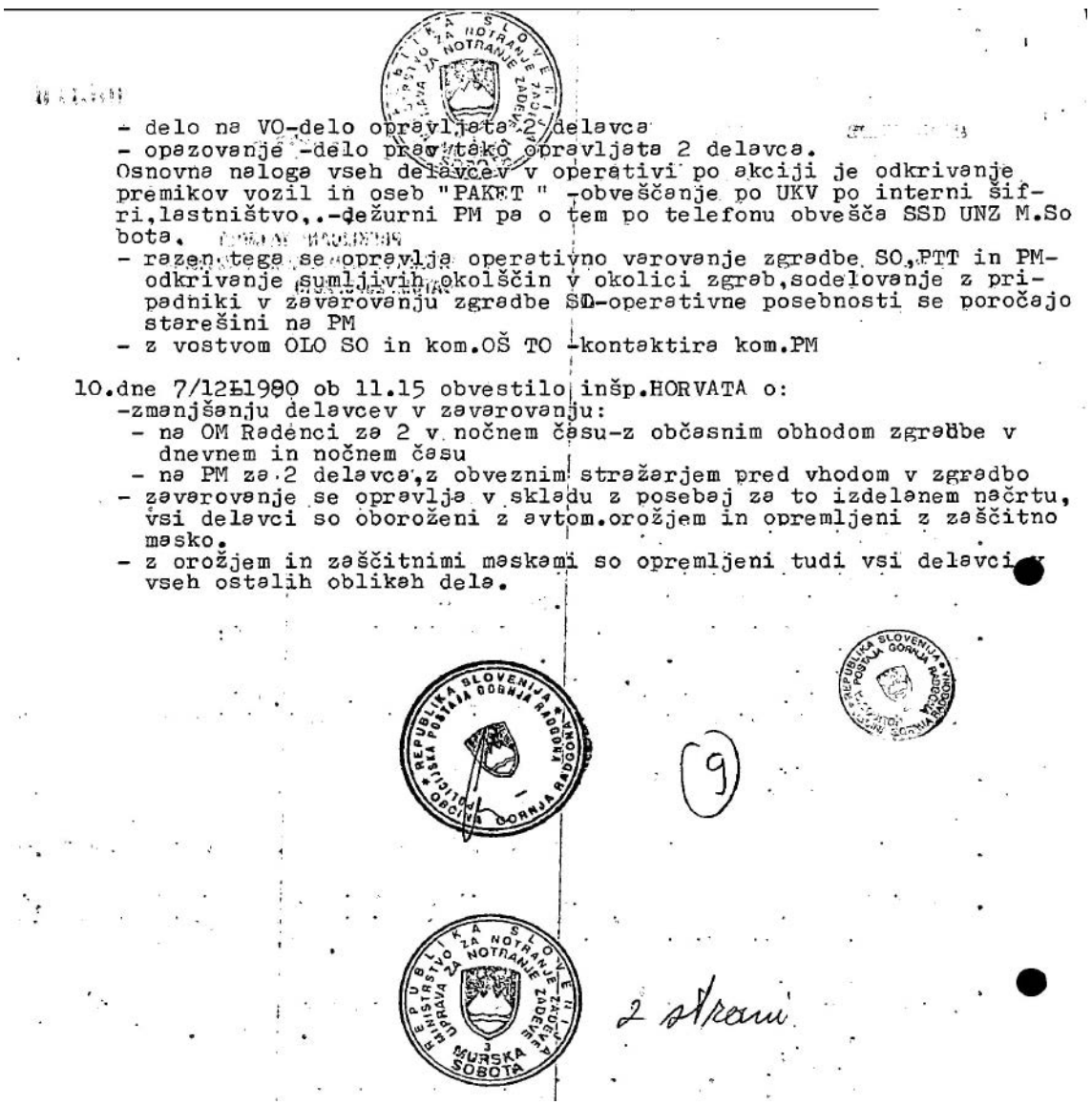
1. 5/12-1990 od 21. do 22.15 -prenos naloga na UNZ M.Sobota
2. Seznanitev vodstva PM z nalogami-sestanek 5/12-1990 ob 23.30 na PM
3. Pripravljenost na domu:
   - vodstvo seznanjeno na sestanku
   - aktivni pripadniki Pem -vsi po telefonu
   - Pripravljenost velja od 00.oo 6/12-1990
4. Seznanitev aktivnih delavcev s situacijo in nalogami:
   - nočna izmena ob 00.30 - kom.PM
   - jutranja izmena ob 07.15 -kom.PM
   - OM Radenci -na sestanku vseh delavcev 6/12-ob08.uri-komPM
   - ostali delavci-vključno z delavci OM Videm - individualno ob nastopu dela na PM
5. Dekonzervacija orožja:
   - 20 AP ponoči 6/12
   - vso ostalo orožje tekom dneva 6/12
6. Dodelitev orožja aktivnim delavcem-shramba doma -opravljena do 12.ure 6/12
7. Prekinitev dopustov-Rantaša-Petrovič -6/12 in razporejena na delo,istočasno obvestilo vsem aktivnim delavcem ominimalmem zmanjšanju ~~xxxxxxx~~ potovanj v tujino(i izrecnim dovoljenjem nač.IM)
8. Varovanje objektov ONZ:
   - iz OM Videm preseljeno orožje na PM,miličniki se razporejajo na delo na PM,manjše tekoče naloge opravlja samo kom.OM(z sl.vozilom OM)
   - OM Radenci:
     -dnevni čas:dež.OM+pom.dež.(RM)
     -nočni čas :dodatno 2 delavca(1 RM+1 aktivni)
   - PM -sedež enote:
     - dnevni čas:4miličniki(2 RM)
     nočni čas -dodatno 2 stražarja (1 aktivni+1 RM)
     - na PM je 24 ur eden od starešin
9. Seznanitev rez.sestava s situacijo
   - del rez.sestava - na OM Videm - nadomu opravi seznanitev kom.OM
   - OM Radenci -dne 6/12 dol6. ure-kom.OM
   - sedežPM - sestanek z vsemi RM(ki niso na delu)-6/12-1990 ob 16.uri-kom.PM ,ostale na domu obiščejo VVO 7/12
   - ob seznanitvi se z rez.miličniki opravi dogovor o delu na enoti

10. Operativno spremljanje situacije:

Razen v opravljanje nalog varovanja se za opravljanje operativnih nalog razporejo:
- 1 patrola,ki opravlja nalogena relaciji mesto-Podgrad-Ihova-24 ur-v treh izmenah-koordinacija s PPM in OM Radenci

Poročilo PM Gornja Radgona o opravljenih nalogah po akciji Plebiscit (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

V začetku decembra 1990 so po večkratnih zahtevah JLA, da se jim predajo naborne evidence, ONZ dobili preverjene podatke, da se JLA pripravlja na zasedbo upravnih organov za ljudsko obrambo, da bi pridobili te evidence, jih zasegli in nato uporabili kot svoje, da bi lahko sami izvajali nabor za služenje vojaškega roka. Za spremljanje teh aktivnosti je bila odprta akcija »plebiscit«, pod tem imenom se je do konca osamosvojitvene vojne poročalo o dejavnostih enot in organov JLA.[64]

- delo na VO-delo opravljata 2 delavca
- opazovanje -delo prav tako opravljata 2 delavca.

Osnovna naloga vseh delavcev v operativi po akciji je odkrivanje premikov vozil in oseb "PAKET " -obveščanje po UKV po interni šifri,lastništvo,.-dežurni PM pa o tem po telefonu obvešča SSD UNZ M.Sobota.

- razen tega se opravlja operativno varovanje zgradbe SO,PTT in PM-odkrivanje sumljivih okolščin v okolici zgrab,sodelovanje z pripadniki v zavarovanju zgradbe SO-operativne posebnosti se poročajo staršini na PM
- z vostvom OLO SO in kom.OŠ TO -kontaktira kom.PM

10.dne 7/12-1990 ob 11.15 obvestilo inšp.HORVATA o:

-zmanjšanju delavcev v zavarovanju:

- na OM Radenci za 2 v nočnem času-z občasnim obhodom zgradbe v dnevnem in nočnem času
- na PM za 2 delavca,z obveznim stražarjem pred vhodom v zgradbo
- zavarovanje se opravlja v skladu z posebaj za to izdelanem načrtu, vsi delavci so oboroženi z avtom.orožjem in opremljeni z zaščitno maško.
- z orožjem in zaščitnimi maskami so opremljeni tudi vsi delavci v vseh ostalih oblikah dela.

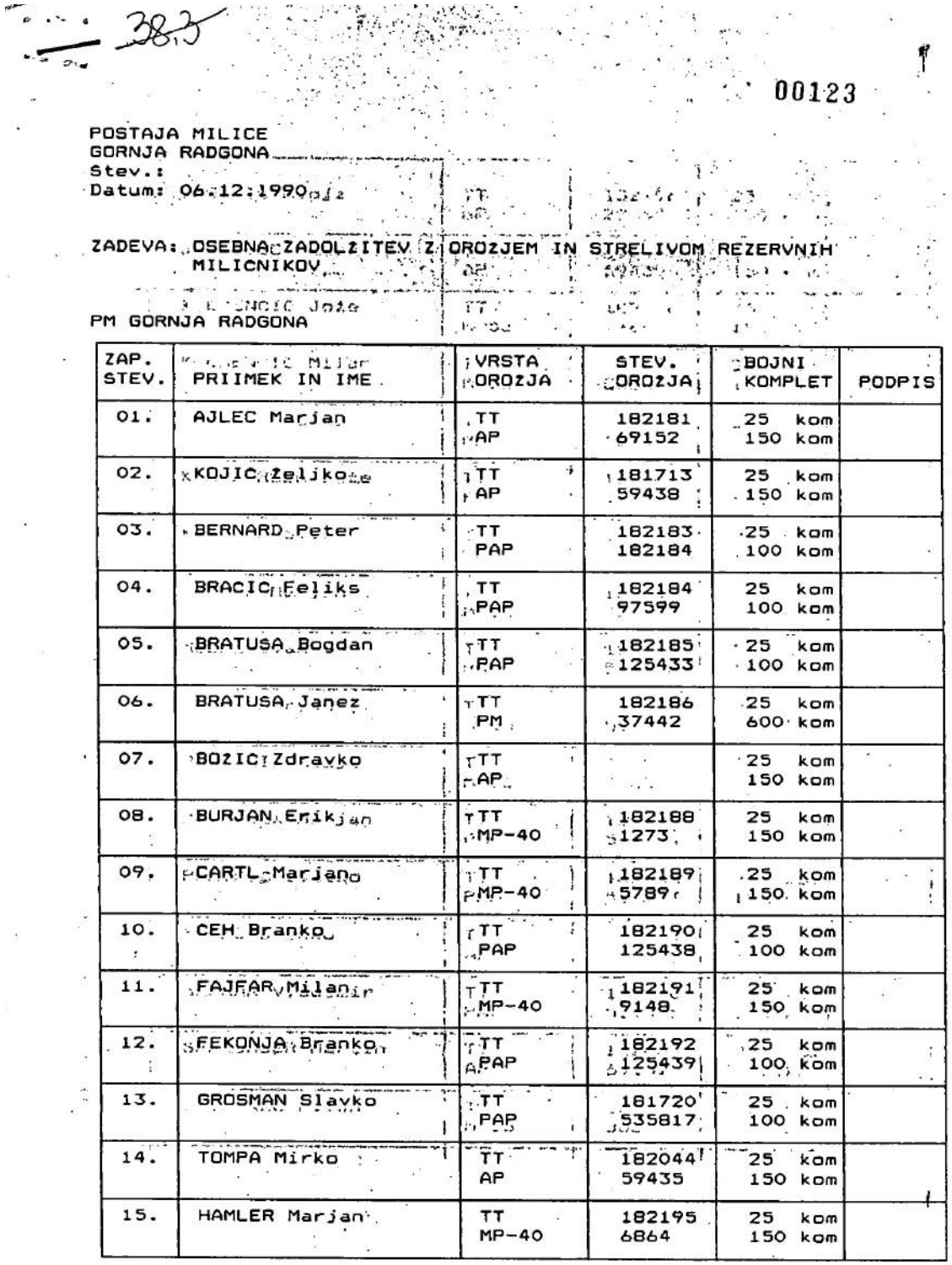
(9)

2 strani

Poročilo PM Gornja Radgona o opravljenih nalogah po akciji Plebiscit, stran 2 (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

64 Depeša UNZ Murska Sobota za RSNZ štev. 21/1-1-179 z dne 5. 12. 1990

Zadolžitev z orožjem miličnikov PM Gornja Radgona (Arhiv policije v zbirki Akcija zgodovina).

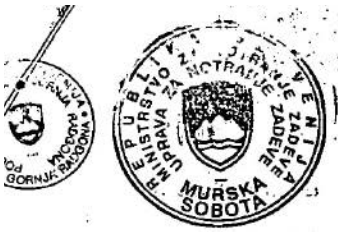
00123

POSTAJA MILICE
GORNJA RADGONA
Stev.:
Datum: 06.12.1990

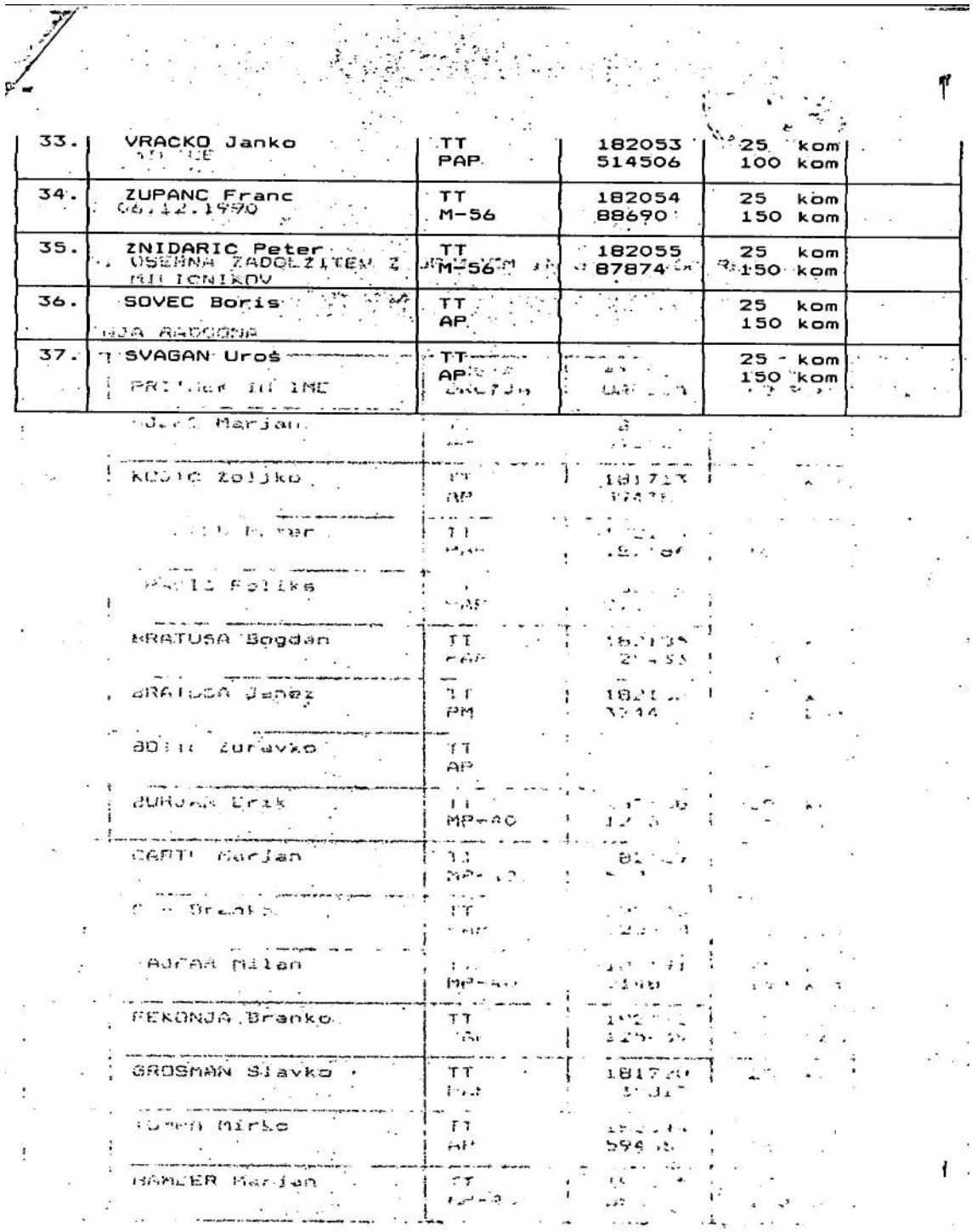
ZADEVA: OSEBNA ZADOLŽITEV Z OROŽJEM IN STRELIVOM REZERVNIH MILICNIKOV

PM GORNJA RADGONA

ZAP. STEV.	PRIIMEK IN IME	VRSTA OROŽJA	STEV. OROŽJA	BOJNI KOMPLET	PODPIS
01.	AJLEC Marjan	TT AP	182181 69152	25 kom 150 kom	
02.	KOJIC Željko	TT AP	181713 59438	25 kom 150 kom	
03.	BERNARD Peter	TT PAP	182183 182184	25 kom 100 kom	
04.	BRACIC Feliks	TT PAP	182184 97599	25 kom 100 kom	
05.	BRATUSA Bogdan	TT PAP	182185 125433	25 kom 100 kom	
06.	BRATUSA Janez	TT PM	182186 37442	25 kom 600 kom	
07.	BOZIC Zdravko	TT AP		25 kom 150 kom	
08.	BURJAN Erikjan	TT MP-40	182188 1273	25 kom 150 kom	
09.	CARTL Marjano	TT MP-40	182189 5789	25 kom 150 kom	
10.	CEH Branko	TT PAP	182190 125438	25 kom 100 kom	
11.	FAJFAR Milanir	TT MP-40	182191 9148	25 kom 150 kom	
12.	FEKONJA Branko	TT PAP	182192 125439	25 kom 100 kom	
13.	GROSMAN Slavko	TT PAP	181720 535817	25 kom 100 kom	
14.	TOMPA Mirko	TT AP	182044 59435	25 kom 150 kom	
15.	HAMLER Marjan	TT MP-40	182195 6864	25 kom 150 kom	

16.	ZUHANC Franc IRGOLIC Alojz	TT TT-56 AP		182196 29767	25 kom 150 kom	
17.	JAUSOVEC Peter	TT-56 AP		182197 59439	25 kom 150 kom	
18.	KLEMENCIC Jože	TT M-56		182198 88683	25 kom 150 kom	
19.	KLEMENCIC Milan	TT M-56		182199 88685	25 kom 150 kom	
20.	KNIPLIC Janko	TT PAP		182200 514501	25 kom 100 kom	
21.	KRAMBERGER Jože	TT PM		182041 121630	25 kom 600 kom	
22.	KUCAN Ludvik	TT PAP		182042 514502	25 kom 100 kom	
23.	KURNIK Marjan	TT M-56		182043 88686	25 kom 150 kom	
24.	MULEC Ivan	TT PAP		182044 514508	25 kom 100 kom	
25.	NEDOK Marjan	TT M-56		182045 88687	25 kom 150 kom	
26.	PINTARIC Alojz	TT M-56		182046 88682	25 kom 150 kom	
27.	PODLESEK Marjan	TT PAP		182047 514504	25 kom 100 kom	
28.	PRAVDIC Zlatko	TT PAP		182048 514503	25 kom 100 kom	
29.	MULEC Branko	TT AP			25 kom 150 kom	
30.	SAFRAN Vladimir	TT PAP		182050 514505	25 kom 100 kom	
31.	SPANBAUER Martin	TT AP		182051 69151	25 kom 150 kom	
32.	STEFANEC Milan	TT M-56		182052 88649	25 kom 150 kom	

33.	VRACKO Janko	TT PAP	182053 514506	25 kom 100 kom	
34.	ZUPANC Franc 06.12.1990	TT M-56	182054 88690	25 kom 150 kom	
35.	ZNIDARIC Peter OSEBNA ZADOLŽITEV Z MILICNIKOV	TT M-56	182055 87874	25 kom 150 kom	
36.	SOVEC Boris MSA RADGONA	TT AP		25 kom 150 kom	
37.	SVAGAN Uroš PRIMOR JE IME	TT AP		25 kom 150 kom	

Zadolžitev z orožjem miličnikov PM Gornja Radgona, strani 2 in 3 (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

OM RADENCI

01.	BRACKO Jože	TT PAP	181719 489137	25 kom 100 kom	
02.	PODLESEK Marjan	TT M-56	182047 88645	25 kom 150 kom	
03.	HAJDINJAK Ivan	TT MP-40	181710 9148	25 kom 150 kom	
04.	HLADEN Marjan	TT MP-40	181711 3390	25 kom 150 kom	
05.	KAVAS Ivan	TT AP	181712 74507	25 kom 150 kom	
06.	IRGOLIC Avgust	TT PM	181718 121629	25 kom 600 kom	
07.	MIR Drago	TT PAP	181714 535819	25 kom 100 kom	
08.	OSVALD Drago	TT MP-40	181715 6974	25 kom 150 kom	
09.	PELCL Slavko	TT MP-40	181716 8388	25 kom 150 kom	
10.	PELCL Drago	TT M-56	181717 87999	25 kom 150 kom	
11.	OSLAJ Janko	TT AP		25 kom 150 kom	
12.	PLOHL Igor	CZ AP	14794 74509	25 kom 150 kom	
13.	PUKLAVEC Slavko	CZ PAP	17363 536251	25 kom 100 kom	
14.	SPOLAR Janez	CZ PAP	24037 536252	25 kom 100 kom	
15.	STAJNER Srečko	TT AP		25 kom 150 kom	
16.	SVEGL Franc	TT M-56	182182 87991	25 kom 150 kom	
17.	VRBNJAK Branko	TT AP		25 kom 150 kom	

Zadolžitev z orožjem miličnikov PM Gornja Radgona, stran 4 (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

OM VIDEM OB SCAVNICI

01.	BELEC Ivan	CZ PM	27271 17528	25 kom 600 kom	
02.	BERDEN Branko	CZ PAP	41125 125434	25 kom 100 kom	
03.	FEKONJA Anton	CZ PAP	48848 536253	25 kom 100 kom	
04.	KREFT Branko	CZ MP-40	48857 9624	25 kom 150 kom	
05.	LAPI Miran	CZ PAP	48930 536254	25 kom 100 kom	
06.	LOVREC Vlado	CZ MP-40	69754 9849	25 kom 150 kom	
07.	MLINARIC Karel	CZ AP	73751 74916	25 kom 150 kom	
08.	MOCNIK Daniel	CZ PAP	44221 489194	25 kom 100 kom	
09.	OSTERC Janez	TT PAP	182187 489195	25 kom 100 kom	
10.	RASCAN Marjan	TT PAP	182194 489064	25 kom 100 kom	
11.	GOLOB Franc	TT PAP	182193 125440	25 kom 100 kom	
12.	VAMBERGER Drago	AP	74917	150 kom	
13.	ZIŽEK Srečko	MP-40	1526	150 kom	

REPUBLIKA SLOVENIJA POLICIJSKA POSTAJA DOLNJA RADGONA OBČINA GORNJA RADGONA

Zadolžitev z orožjem miličnikov PM Gornja Radgona, stran 5 (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

REPUBLIKA SLOVENIJA
OBČINA GORNJA RADGONA
POSTAJA MILICE
GORNJA RADGONA

12

Št. 1-82-67/80
Dne: 9/12-1980

DRŽAVNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO
"PLEBISCIT"

PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-81/2009/54
DATUM: 25. 5. 2010

NAVODILA ZA DELO-DEŽURNEGA POSTAJE MILICE

1. Striktno se izvajajo naloge zavarovanja objekta PM po posebej izdelanem načrtu.

2. O vseh obvestilih iz UNZ Murska Sobota, občinskega štaba TO in upravnega organa za ljudsko obrambo, mora dežurni takoj obvestiti dežurnega starešino PM.

3. V kolikor se sproži alarm na OLO (po tel. št. 92 - pisk visoke frekvence) - o tem dežurni takoj obvešča dežurnega starešino, ki pošlje na kraj intervencijsko skupino.

4. Vse zveze morajo biti brezhibne, dežurni oziroma pomočnik stalno prisotna na zvezi, na zvezi morajo biti vsi delavci, ki opravljajo naloge. V vseh vozilih morajo biti kuverte z rezervnimi zvezami.

5. Vsi delavci morajo biti seznanjeni s šifro (lastništvo) za poročanje o premikih "Paket".

REPUBLIKA SLOVENIJA POSTAJA GORNJA RADGONA POLICIJSKA OBČINA GORNJA RADGONA

Navodila PM za delo dežurnih v času akcije Plebiscit (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

Milica v Pomurju je povečala varovanje lastnih objektov znotraj in zunaj. Izvedena je bila koordinacija s TO in načinom prepoznavanja patrulj milice. Formirana je bila skupina PEM za intervencije z opremo in oborožitvijo za hitro posredovanje v primeru poizkusa vstopa pripadnikov JLA v prostore upravnih organov za ljudsko obrambo.

Ustanovljena je bila tudi operativna skupina na UNZ za koordinacijo (štab).[65]
Dne 8. 12. 1990 je PM Gornja Radgona poročala na UNZ Murska Sobota, da se je 7. 12. 1990 komandir PM sestal s komandantom VP 5457 Maribor, ki je povedal, da ga skrbi, da bo prišlo do posredovanja JLA v Sloveniji, kar se za nikogar ne bo dobro končalo. Tudi njegova enota ima izdelan načrt za zapiranje določenih relacij, manjka samo datum in ura realizacije.[66]

65 Depeša UNZ na RSNZ štev. 21-1-2/184 z dne 6. 12. 1990
66 Depeša PM Gornja Radgona štev. 1-39/1212 z dne 8. 12. 1990

REPUBLIKA SLOVENIJA
OBČINA GORNJA RADGONA
POSTAJA MILICE
GORNJA RADGONA

PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-81/2009/54
DATUM: 25. 5. 2010

00300
DRŽAVNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO
"PLEBISCIT"

Št. 1-87-64/90
Dne: 9/12-1990

OPOMNIK ZA DELO INTERVENCIJSKE SKUPINE

1. Intervencijsko skupino PM Gornja Radgona sestavljajo:

   - KAROLI Martin - pom. kom. OM Radenci - vodja skupine
   - ŠTELCL Danilo - VVO - član skupine
   - KRAJNC Jože - miličnik - član skupine

2. Intervencijska skupina začne z delom 10/12-1990 ob 06. uri in opravlja naloge do preklica.

   Miličniki v skupini so oblečeni v dnevni komplet uniforme.

   Oboroženi so izključno z osebnim orožjem (pištola), opremljeni pa z gumijevko in lisicami.

   Vodja skupine je opremljen s prenosno radijsko postajo COQ 813.

3. Intervencijska skupina je v stalni pripravljenosti v pisarni nam. komandirja PM.

4. Klicni znak na UKV omrežju je PIVKA 504. Skupina uporablja službeno vozilo Jugo (OM Radenci), ki je pripravljano na dovrišču PM.

5. Konkretne naloge skupine z opisom postopkov:

   - intervencijsko skupino pošlje na kraj dežurni starešina PM potem, ko je sprejel telefosnki poziv predstojnika UO LO ali ko se je na PM sprožila siglano varnostna naprava, vezana na UOLO.
   - skupina odide na kraj z vozilom (brez uporabe posebmih luči in zvočnih signalov) iz dvorišča po Panonski na Partizansko in ustavi vozilo na parkirišču pred glavnim vhodom v zgradbo SO.

Vodja intervencijske skupine ob prihodu do glavnega vhoda vpraša varnostnika SO na vhodu (PLOHL Igor in ŠČAP Štefan - oba sta v civilni obleki, z vidno označbo "varnostnik") za vzrok poziva v intervencijo.

- ko mu varnostnik pove, opozori starešine JLA, da morajo upoštevati opozorila varnostnika. V primeru, da opozoril ne upoštevajo, v skladu s pooblastili ugotovi identiteto starešin z legitimiranjem
- v primeru, da starešine pri legitimiranju odklonijo nudenje identifikacijskih podatkov, jih vodja skupine povabi na PM zaradi ugotavljanja identitete, postopek se izvede v prostoru za stranke ob prisotnosti dežurnega starešine PM

Opomnik za delo intervencijske skupine PM Gornja Radgona za akcijo Plebiscit (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

- v kolikor starešine povabilo za prihod na PM odklonijo, jih opozori, da morajo prostor (pred vhodom) zapustiti
- v primeru,da starešine ne upoštevajo ukazov in opozoril in vztrajajo pri svojih zahtevah, vodja skupine takoj po zvezi o tem obvesti SSD UNZ Murska Sobota
- miličniki intervencijske skupine se postavijo tako, da s telesi onemogočajo vhod v prostore skupščine občine. Če vojaške osebe hočejo vstopiti s silo ali hočejo uporabiti proti miličnikom silo, vodja interv. skupine po zvezi takoj obvesti SSD UNZ Murska Sobota; miličniki preprečujejo vstop v prostore do prihoda enote PEM. Po prihodu enote PEM, intervencijska skupina dela po-d poveljstvom poveljnika PEM.

II.

- v primeru, da vodja interv. skupine ob prihodu na kraj ugotovi, da so s starešinami tudi pripadniki vojne policije, intervencijska skupina opravi blokado objekta (ob vhodnih vratih), vodja pa po zvezi takoj obvesti SSD UNZ M.Sobota, ta pa pošlje v pomoč ustrezno formacijo PEM.

Obvestilo vodje interv. skupine mora vsebovati število vozil in pripadnikov vojne policije.

Po prihodu PEM na kraj, izvaja interv. skupina naloge pod poveljstvom poveljnika PEM.

III. Posebno opozorilo:

V vseh primerih fizičnega ali oboroženega napada na delavca milice intenziteta samoobrambe ne sme biti večja od identitete napada.

O vsakem primeru uporabe orožja s strani vojaških oseb zoper delavce milice, pripadnike TO ali delavce UO za LO se takoj obvešča sestav za stalno dežurstvo UNZ.

Opomnik za delo intervencijske skupine PM Gornja Radgona za akcijo Plebiscit, stran 2 (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

postaja milice
gornja radgona
dep.sst. 1-39/1214
g.radgona,09.12.90

ss i f r i r a n o
'' plebiscit ''

u n z murska sobota

zadeva: podvzeti ukrepi na pm

1. s predstojnikom uolo in kom. ossto opravljen dogovor. notranje varovanje pri glavnih vhodnih vratih, ostala dva vhoda zaklenjena.

   - dilema: kakssno je varovarje izven delovrih ur uprave (ali ostane varnostnik)

2. intervencijsko skupino sestavljajo:

   - k a r o'l i martir - vodja
   - ss t e l c l danilo
   - k r an j c jozze

3. redno delo na om videm se do nadaljnega ukine (nachrti in sredstva zvez prenesseni na pm, zgradba zavarovana)

4. pripadnike p e m - 1 obvesschamo, nachrt za p e m - 2 azzuriran.

5. oddelek p e m bo stacionirar v sejni sobin intervencijska skupina v pisarni namestnika komandirja. prosimo za dodatne 4 obroke hrane.

'-stanko sakovich
v.d. komandirja pm
viss.mil.i.razreda

oddal vladom 09.12.90 ob 14.20.....

Poročilo PM Gornja Radgona o ukrepih v zvezi z akcijo Plebiscit (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

13

SKUPŠČINA OBČINE
GORNJA RADGONA

Na podlagi depeše republiškega sekretariata za ljudsko obrambo, štev. 801/377-18059 z dne 08.12.1990 v zvezi z varnostnimi razmerami vzpostavljamo v zgradbi občinske uprave SO Gornja Radgona VARNOSTNO SLUŽBO.
Za opravljanje varnostne službe izdajam naslednja

N A V O D I L A

1. Varnostniki opravljajo svoje naloge v skladu s tem navodilom v hodniku - na vhodu od 07.00 do 15.00 ure;
2. Varnostnik nadzoruje prihod ljudi v občinsko hišo;
3. Do nadaljnjega je pripadnikom Jugoslovanske ljudske armade dovoljen vstop na upravni organ za LO samo s posamičnim dovoljenjem Republiškega sekretariata za ljudsko obrambo Republike Slovenije in po predhodni najavi;
4. V primeru prihoda predstavnikov Jugoslovanske ljudske armade v občinsko zgradbo mora varnostnik ravnati po naslednjem postopku:
   - dosledno zagotoviti nadzor nad vsemi obiskovalci upravne zgradbe,
   - identificirati prihod predstavnikov Jugoslovanske ljudske armade, s tem, da varnostnik zagotovi: priimek in ime /in ga takoj zapiše/, čin, funkcijo in namen prihoda,
   - varnostnik preko predstojnika oz. drugega delavca na oddelku za ljudsko obrambo, ki so dosegljivi preveri po zvezi, če so izpolnjeni pogoji iz 3. točke tega navodila, če ti pogoji niso izpolnjeni, varnostnik dotično osebo odslovi oz. prepove vstop,
   - če se dotična oseba noče oddaljiti ga varnostnik mora

Navodila Skupščine občine Gornja Radgona o varovanju objekta občine (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

legitimirati in o tem obvestiti oddelek za ljudsko obrambo, prav tako mora takoj obvestiti oddelek za ljudsko obrambo, če se omenjena oseba ne da indentificirati - legitimirati,

- v primeru, da je skupina ali predstavnik Jugoslovanske ljudske armade na ukaz varnostnika takoj zapustil občinsko zgradbo, oz. se takoj oddaljil eden od te skupine, mora varnostnik zagotoviti nadzor nad njim oz. ugotoviti kam gre /v vozilo id./ in o tem takoj obvestiti oddelek za ljudsko obrambo,
- v primeru, da varnostna služba samostojno ne more zagotoviti postopka v skladu s tem navodilom, bo Oddelek za ljudsko obrambo na pomoč priklical delavce milice,
- ko delavci milice pridejo v intervencijo, je nadaljnji postopek v njihovi pristojnosti,
- v nobenem primeru ne sme priti do uporabe sile preden le to uporabijo pripadniki Jugoslovanske ljudske armade.

G.Radgona, dne 10.12.1990

Načelnik
Oddelka za notranje zadeve
Janez KRALJ

Navodila Skupščine občine Gornja Radgona o varovanju objekta občine, stran 2 (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

UNZ MURSKA SOBOTA
Inšpektorat milice

ŠIFRIRANO

Dep.št.: 21/1-1- 187
Datum : 8/12-1990

RSNZ
Ljubljana

ZADEVA: AKCIJA "PLEBISCIT" - OBVESTILO

Tega dne smo v kontaktih z delavci občinskega štaba TO Murska Sobota in upravnega organa za ljudsko obrambo Murska Sobota prišli do nekaterih podatkov, ki po našem mnenju zahtevajo določeno koordinacijo z organi za notranje zadeve.

UOLO in OSTO so v centru za obrambno usposabljanje v Pekrah, dne 7/12-1990 bili seznanjeni, da bo v ponedeljek dne 10/12-1990 prišla na upravni organ za ljudsko obrambo skupina treh oficirjev in dveh podoficirjev, kateri bodo hoteli prevzeti naborne evidence. Sekretarjem za LO je bilo dano navodilo, da omenjeno skupino spustijo v prostore za LO, vendar jim ne smejo ničesar izročiti. V primeru, da bodo omenjeni oficirji v spremstvu vojne policije oziroma drugih pripadnikov JLA pa morajo takoj obvestiti organe za notranje zadeve (postajo milice), ki bo intervenirala in preprečila vstop pripadnikom JLA v prostore. To informacijo je dobil komandir PM Murska Sobota na razgovoru s sekretarjem za ljudsko obrambo SO Murska Sobota. Razgovor je bil opravljen na insistiranje sekretarja za LO. Komandant OSTO in načelnik UOLO SO Lendava pa sta od komandirja PM Lendava zahtevala, da od danes naprej PM Lendava opravlja zunanje varovanje prostorov TO in UOLO z enim miličnikom stražarjem, notrenje varovanje pa bo opravljal OSTO. Obenem pa razpolagamo s podatkom od zanesljivega vira, da so omenjeni oficirji in podoficirji že v vojašnici v Murski Soboti.

Občinski štabi za TO imajo nalogo, ki so jo dobili od RSTO, da v primeru večjih premikov vojske, blokirajo določene komunikacije tako, da na te postavijo ovire v obliki kupov nasipnega materiala (gramoz, zemlja itd.). V OSTO Murska Sobota bodo v tem primeru blokirali mostovo čez reko Muro. Včeraj so se poenotili, da bodo s temi akcijami začeli na ukaz RSTO. O postavljanju blokad nas bo, na podlagi dogovora, OSTO takoj obvestil.

Dne 7/12-1990 se je komandir PM Murska Sobota , ob 9. uri, udeležil streljanja s pištolo, na katero sta ga po predhodnem dogovoru povabila oficirja vojašnice M. Sobota kapetan KUCAN Branko (namestnik komandanta vojašnice) in kapetan KLJAJEVIC Josip (imenovani Đoko). Po končanem streljanju so ugotovili, da ima boljši rezultat KLJAJEVIC, zaradi tega so se zmenili, da bo kom. PM VEGI Ladislav plačal malco v gostilni HORVAT Franca v Murski Soboti. Ko so prišli v gostilno jih je tam čakal komandant vojašnice major HORN Danilo in še en starešnina, katerega pa

Depeša o ugotovitvah enot milice glede priprav JLA za odvzem nabornih evidenc in dogovorih s TO (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

komandir ni poznal. Ko se jim je HORN pridružil pri mizi je čestital KLJAJEVIĆU in mu dvomljivo dejal:"Đoko ali je to ofvertura za ponedeljek?". Kaj je s tem mislil ni komantiral.
Od referenta za MTZ pri OSTO Murska Sobota ŽEKŠ Štefana pa smo izvedeli, da se je včeraj, dne 7/12-1990 sljućajno srečal v mestu Murska Sobota s komandantom sobośke vojašnice HORNOM, kateri mu je v razgovoru dejal:"Kaj toliko lejćete in matrate ljudi po mrazi brez potrebe, saj glavno tak pride v ponedeljek." (komandant je pomurec). ŽEKŠ mu na to ni vedel kaj odgovoriti, saj ni vedel ali gre za provokacijo ali kaj drugega, zaradi tega se je le nasmehnil in tako sta pogovor končala.

Od komandanta OSTO Murska Sobota smo tudi izvedeli, da naj bi bilo v mariborski vojašnici stacioniranih šest tankov, ki so v popolni bojni pripravljenosti. Za kaj bi te tanke uporabili se ne ve, komandant pa je povedal, da v tej vojašnici prej tanki niso bili stacionirani, temveć so jih v tem času pripeljali od nekod z juga.

PM Gornja Radgona nas je obvestila, da je dne 7/12-1990 v večernih urah v razgovoru s komandirjem PM G. Radgona komandant VP 5457 Maribor, ki je bil na skupnem dogovoru z delavci UNZ Murska Sobota in Maribora okrog prevzema dežavne meje v mestu Gornja Radgona, povedal, da ga skrbi će bo prišlo do posredovanja JLA v Sloveniji, ker se po njegovem mnenju za nikogar ne bo končalo dobro. Da ima tudi njegova enota izdelan načrt, na katerem manjka samo datum in ura realizacije, vandar je zadovoljen , da bodo njegove enote izvajale samo zapiranje določenih relacij in je možnost direktnega spopada z ONZ toliko manjša. Razgovor je bil v gostilni, informator je bil pod vplivom alkohola, kot konkretno smer je navedel magistralno cesto Maribor - Murska Sobota, vandar brez tega, da bi omenil enoto, ki bi to konkretno nalogo izvajala.

Dušan Klemenčić
NAČELNIK INSPEKTORATA MILICE
višji inšpektor

Depeša o ugotovitvah enot milice glede priprav JLA za odvzem nabornih evidenc in dogovorih s TO, stran 2 (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

Po podatkih, dobljenih od virov, je bilo ugotovljeno, da bo JLA poizkušala pridobiti evidence nabornikov 10. 12. 1990. Milica je dobila nalogo spremljati vse premike JLA in aktivnost varnostnega organa JLA. Spremljali so tudi promet po železnici. Treba je bilo preveriti vso opremo enot milice, tudi agregate za električno energijo.

Posebej je bilo treba nadzorovati zadrževanje oseb v bližini objektov ONZ ali TO. Vodstva enot so dobila tudi nalogo, da preverijo psihološko trdnost v enotah milice. UNZ pa je morala zagotoviti usklajeno delovanje enot milice na terenu. UNZ je po ukazu RSNZ aktivirala PEM po formaciji I 10. 12. 1990, ob 5. uri, na dvorišču UNZ v Murski Soboti. Miličniki so morali biti oblečeni, oboroženi in opremljeni za dalj časa trajajoče delo na terenu.[67]

PEM je pokrival tri relacije, in sicer: na prvi relaciji objekte ONZ v Murski Soboti, Radencih, Gornji Radgoni, Ljutomeru, Lendavi in Beltincih; na drugi relaciji objekte ONZ v Murski Soboti, Gederovcih, Cankovi, Rogašovcih, Kuzmi, Gornjih Petrovcih, Hodošu in na tretji relaciji objekte ONZ v Murski Soboti, Ljutomeru, Lendavi, Dolgi vasi, Dobrovniku, Beltincih, Gornji Radgoni, Radencih. Njihova naloga je bila nudenje pomoči miličnikom na enotah.

Določen je bil tudi način predstavitve enote predstavnikom TO z razpoznavnimi znaki, ki so bili sproti dogovorjeni. Poleg oborožitve so imeli v patruljah v vsakem vozilu po deset plinskih bomb.[68]

67 Depeša UNZ Murska Sobota štev. 21-1-2/190 z dne 9. 12. 1990
68 Dopis UNZ z načrtom delovanja PEM

106

Vsem načelnikom UNZ

Po sklepu ZSLO bi morali vsi OUO za LO dne 10.12.1990 in v dneh po tem datumu izročiti sezname nabornih evidenc novoustanovljenim vojaškim okrožjem oziroma odsekom. Pričakovati je, da bodo vojaški organi poskušali doseči v dneh od 10.12.1990 dalje. Predvidoma bodo v posamezne OUO za LO prišle skupine oficirjev in uradno zahtevale take sezname.

V prostorih OUO za LO bodo v teh dneh stacionirane posebne intervencijske skupine TO, ki bodo intervenirale ob neuspeli intervenciji milice oziroma ob vstopu vojaških oseb v te prostore.

Da bi delavci milice ravnali enotno v vsej Sloveniji, vam dajemo nekaj usmeritev za delo:

I.

- vse PM s splošnim delovnim področjem morajo imeti pripravljene intervencijske skupine, v kateri so najmanj trije miličniki;
- Miličniki v intervencijski skupini so obleženi v dnevni komplet uniforme, oboroženi z osebnim orožjem, pri sebi pa imajo gumijevko in lisice ter radijsko postajo;
- intervencijska skupina se na poziv varnostnika ali ob sprožitvi signalno-varnostne naprave OUO za LO odpelje na kraj po najkrajši poti, brez uporabe posebnih luči in zvočnih signalov;
- vodja intervencijske skupine ob prihodu ugotovi vzrok za intervencijo in opozori starešine JLA, da morajo upoštevati opozorila varnostnika. V primeru, da opozoril (ne) upoštevajo, v skladu s pooblastili ugotovi identiteto starešin z legitimiranjem;
- v primeru, da starešine pri legitimiranju odklonijo nudenje identifikacijskih podatkov, jih povabi na PM zaradi ugotavljanja identitete. Če povabilo odklonijo jih opozori, da prostor morajo zapustiti;
- v primeru, da starešine (ne) upoštevajo ukazov in opozoril in vztrajajo pri svojih zahtevah, vodja intervencijske skupine takoj obvesti SSD UNZ, miličniki pa se postavijo tako, da s telesom onemogočijo vhod v prostore OUO za LO. Če vojaške osebe hočejo vstopiti s silo ali hočejo uporabiti proti miličnikom silo le-ti takoj obvestijo UNZ, ta pa na kraj takoj pošlje oddelek PEM, ki z opozorilom in svojo navzočnostjo poskusa preprečiti nasilen vstop v objekt.

II.

- v primeru, da vodja intervencijske skupine ob prihodu na kraj

Navodila RSNZ glede ravnanja ONZ v primeru poskusa odvzema evidenc JLA s strani predstavnikov JLA (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

...gotovi, da so s starešinami tudi pripadniki vojne policije, intervencijska skupina opravi blokado objekta in obvesti UNZ, ta pa glede na število vojaških oseb na kraj pošlje v pomoč ustrezno formacijo PEM - oddelek ali vod;

- komandir oddelka ali voda ob prihodu na kraj opozori vojaške osebe, da je vstop v prostore OUO za LO prepovedan in jih pozove, da objekt zapustijo. V primeru, da opozorila ne upoštevajo se miličniki PEM postavijo tako, da s telesom onemogočijo vstopv prostore OUO za LO. V vseh primerih fizičnega ali oboroženega napada na delavce milice intenziteta samoobrambe ne sme biti večja od intenzitete napada.

III.

- v primeru, da varnostnik zgradbe OUO za LO sporoči na PM, da so se pri njem zglasile starešine JLA, ki so želele vstopiti v prostore in so na njegovo opozorilo objekt zapustile, PM takoj obvesti UNZ. Zaradi predpostavke, da se bodo starešine vrnile s spremstvom vojaške policije, UNZ takoj pripravi ustrezno formacijo PEM, ki bo intervenirala le na poziv enote TO, ki bo takoj po odhodu starešin JLA opravila zunanje varovanje objekta. Enota PEM ob intervenciji ravna tako, kot je določeno v drugi alinei poglavja II.

Vodilni in vodstveni delavci lahko ukaze in naročila sprejemajo le od vodstva RSNZ in ne od drugih organov.

V vsakem primeru uporabe orožja s strani vojaških oseb zoper delavce milice, pripadnike TO in delavce OUO za LO je potrebno takoj obvestiti RSNZ. UNZ na območju katere je bilo orožje uporabljeno mora takoj izvesti mobilizacijo aktivnega sestava in PEM II. RSNZ bo v takem primeru takoj odredil ustrezno mobilizacijo delavcev ONZ na celotnem območju R Slovenije.

Z vsebino depeše seznanite predstojnike OUO za LO in komandatne TO.

Igor BAVČAR

Navodila RSNZ glede ravnanja ONZ v primeru poskusa odvzema evidenc JLA s strani predstavnikov JLA, stran 2 (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

Dne 11. 12. 1990 so bili ukrepi zmanjšani. Varovanje objektov ONZ se je zmanjšalo na dodatnega dežurnega na enoti z obveznostjo občasnih obhodov okoli zgradbe enote. Še vedno je bilo treba spremljati prihode in odhode iz vojašnic in stražnic. Spremljati je bilo treba stališča pripadnikov JLA glede dogajanja v Sloveniji.[69] Še vedno pa je ostala pripravljenost na domu za starešine enot milice in UNZ ter miličnike PEM.

RAZGLAS

Republiška volilna komisija na podlagi 7. člena zakona o plebiscitu o samostojnos in neodvisnosti Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 44/90) v zvezi z določban 67. in 71. člena zakona o volitvah v skupščine (Uradni list SRS, št. 42/89 in 5/9 ter Uradni list RS, št. 10/90 in 45/90)

razglaša

da bo v Republiki Sloveniji izveden plebiscit za odločitev, ali naj Republika Slovenija postane samostojna in neodvisna država

Na plebiscitu glasovalni upravičenci z »da« ali »ne« odgovorijo na vprašanje:

ALI NAJ REPUBLIKA SLOVENIJA POSTANE SAMOSTOJNA IN NEODVISNA DRŽAVA?

Plebiscit bo v nedeljo 23. decembra 1990

Št. RVK-P 9-1/90
Datum: 10. 12. 1990

REPUBLIŠKA VOLILNA KOMISIJA
Ljubljana, Župančičeva 3

Tajnik
Marko GOLOBIČ, l. r.

Predsednica
Marija UDE-MARINČEK, l. r.

23.12.1990
zgodovinski dan
Moja dežela je naša država
Slovenija

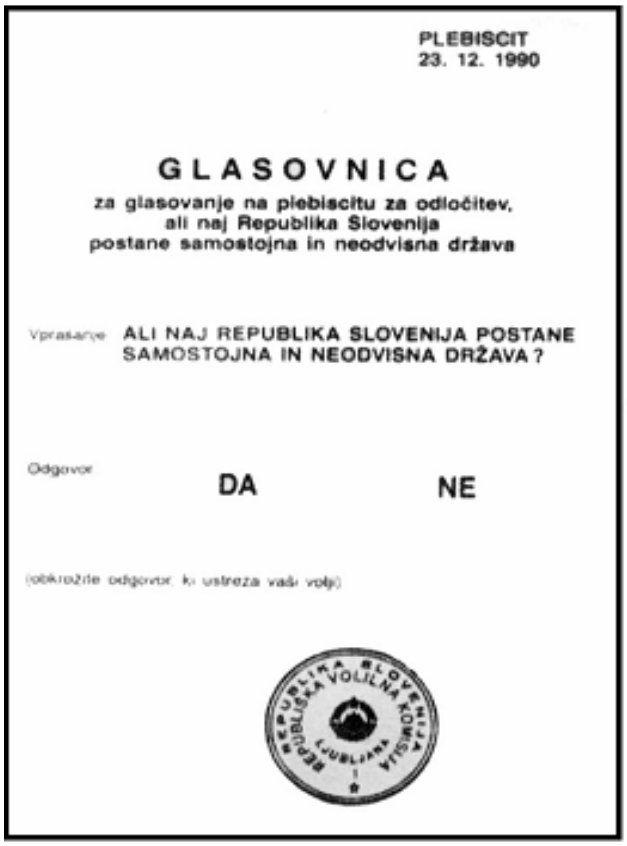
23.12.1990

Ali naj postane REPUBLIKA SLOVENIJA samostojna in neodvisna država?

DA

Razglas za plebiscit (Demokracija.si).

69 Depeša UNZ Murska Sobota štev. 21/1-2/196 z dne 11. 12. 1990

PLEBISCIT
23. 12. 1990

GLASOVNICA

za glasovanje na plebiscitu za odločitev, ali naj Republika Slovenija postane samostojna in neodvisna država

Vprašanje: ALI NAJ REPUBLIKA SLOVENIJA POSTANE SAMOSTOJNA IN NEODVISNA DRŽAVA ?

Odgovor: DA NE

(obkrožite odgovor, ki ustreza vaši volji)

REPUBLIKA SLOVENIJA VOLILNA KOMISIJA LJUBLJANA

Glasovnica za plebiscit (Arhiv: PVD za Pomurje).

Po kratkem predahu je milica že 21. 12. 1990 dobila nove zadolžitve glede varovanja izvedbe plebiscita in prvič tudi spremljanje in varovanje božičnih in novoletnih praznikov s prireditvami na prostem. Poostreno so morali nadzorovati okolico vitalnih objektov na svojem območju.

Treba je bilo preprečevati in odkrivati morebitna kazniva dejanja z orožjem ali pirotehničnim sredstvom in uporabo orožja ali pirotehnike na javnih prireditvah ter zagotavljati varnost ljudi in premoženja. Poostriti je bilo treba kontrolo na mejnih prehodih z namenom preprečevanja in odkrivanja ilegalnega vnašanja orožja in streliva.

Prav tako je bilo treba okrepiti nadzor na cestah in javnih prevoznih sredstvih z namenom varnega odvijanja prometa in varnosti potnikov. Miličniki so dobili usmeritve glede ravnanja na voliščih, kjer je potekal plebiscit.[70]

Hkrati je bila odrejena pripravljenost za starešine UNZ in PM od 21. 12. 1990 do 24. 12. 1990, katerim je bilo odrejeno, da se vključujejo v delo patrulj na terenu, jih usmerjajo in nadzorujejo njihovo delo.[71]

70 Depeša UNZ štev. 21/1-1-2/6149 z dne 21. 12. 1990
71 Dopis UNZ Murska Sobota štev. 21-sl./90 z dne 21. 12. 1990

Priprave na vojno na UNZ Murska Sobota od januarja 1991 do 20. 6. 1991

Razmere so se zaostrile že v začetku januarja 1991 in je bila 9. 1. 1990 zaradi razmer odrejena dosegljivost za vse vodilne na UNZ in enotah, pripravljenost PEM I na domu in z naročilom, da PM poostrijo varovanje stavb, v katerih so sekretariati za ljudsko obrambo.[72]

SOCIALISTIČNA REPUBLIKA SLOVENIJA
OBČINA GORNJA RADGONA
POSTAJA MILICE
GORNJA RADGONA

15

00277

PLEBISCIT
DRŽAVNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-81/2009/54
DATUM: 25. 5. 2010

Št. 1-10/25-2-90
Dne: 11/1-1991

ZADEVA: OPOMNIK ZA IZVAJANJE NALOG V ZVEZI AKCIJE PLEBISCIT

Na osnovi dobljenih nalog na sestanku komandirjev PM na UNZ Murska Sobota, dne 10/1-1991 naročam; da vsi delavci PM izvajajo naslednje naloge:

1. Na osnovi odredbe rep. sekretarja (dep. UNZ Murska Sobota, št. 01-2/6, zahtevam, da vsi pripadniki PEM najstrožje spoštujejo ukrep: PRIPRAVLJENOST NA DOMU.

   Za komandirja OM Radenci in Videm ter pom. komandirja OM Radenci, velja ukrep: DOSEGLJIVOST NA DOMU, z obvezo, da vsako odsotnost od doma (do 30 minut), javljajo dežurnemu OM oz. PM Gor.Radgona.

2. Operativno varovanje objekta SO (v kateri so prostori upr.oddelka za LO) izvajajo:
   - VVO pri rednem delu na terenu
   - delavci, zaporejeni v opazovanje, delo na I.VO in patruliranje
   - patrulja, ki so razporejene v nadzor CP.

3. Zaradi pričakovanega pojavljanja večjih nezadovoljstev v podjetjih in drugih javnih ustanovah kot posledica nadalnjega zaostrovanja ekonomske situacije, morajo VVO (kot nosilci) in vsi ostali delavci:
   - zbirati tekoče oper. informacije o stanju v posameznih sredinah
   - o pojavnih in pripravah večjih manifestativnih oblik izražanja nezadovoljstva (protestni shodi, zbori izven podjetij, grožnje z zaporami cest)
   - drugih varnostno zanimivih pojavih v podjetjih in ustanovah.

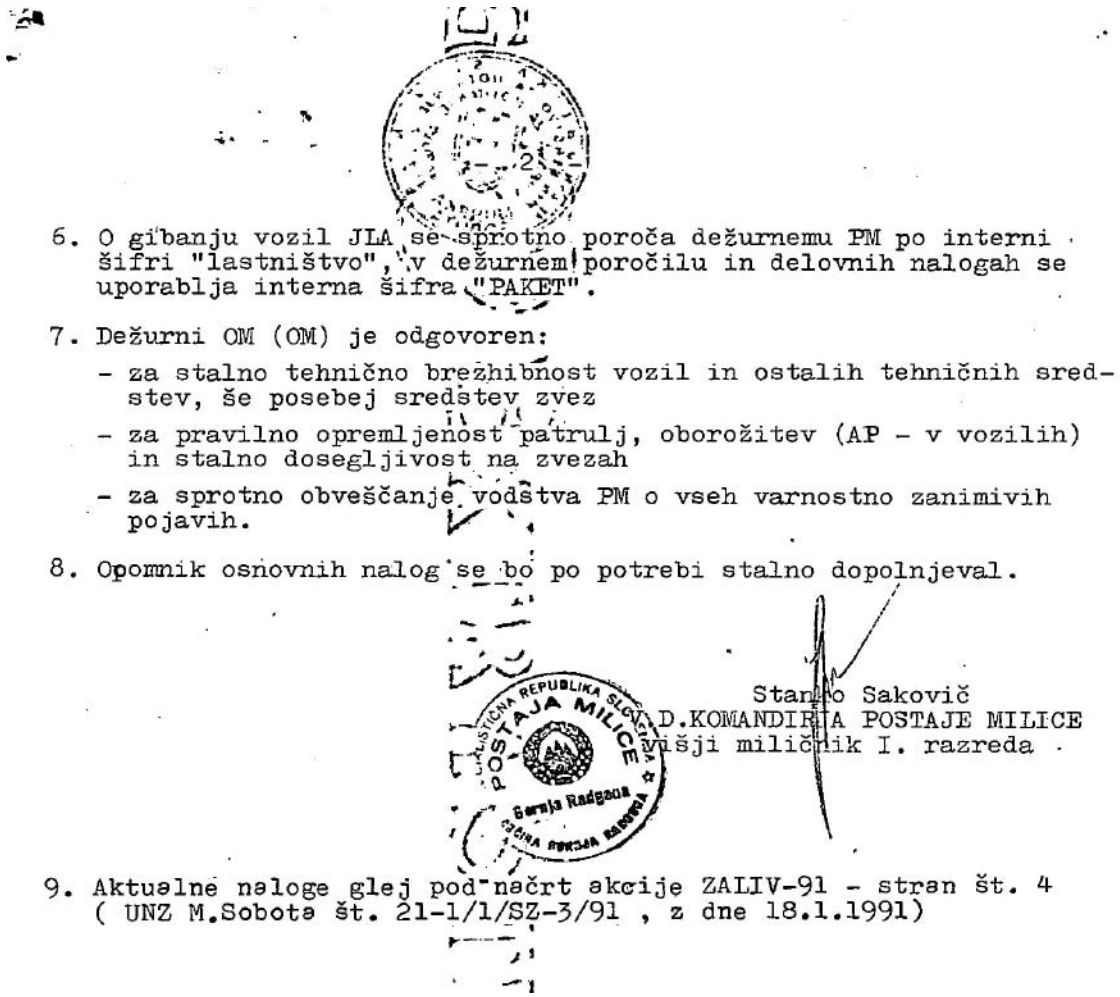
   Za opravljanje operativnega zavarovanja protestnih pohodov se izdelajo ustrezni načrti - nosilec nam. komandirja PM Gornja Radgona.

4. Pri normalnem delovnem kontaktiranju s pripadniki JLA se ne sme komentirati nobenih političnih dogodkov, še posebej pa o naših operativnih ukrepih oziroma ukrepih v zvezi akcije PLEBISCIT.

   O vsakem kontaktu (tudi zasebnem) se napiše uradni zaznamek, ki se preda komandirju PM, ta pa ga takoj pošlje načelniku IM UNZ.

5. Za izvajanje varovanja določenih varovanih oseb se izvajajo ukrepi iz akcije "ATLAS".

72 Depeša UNZ Murska Sobota štev. 01-2/6 z dne 9. 1. 1991

6. O gibanju vozil JLA se sprotno poroča dežurnemu PM po interni šifri "lastništvo", v dežurnem poročilu in delovnih nalogah se uporablja interna šifra "PAKET".

7. Dežurni OM (OM) je odgovoren:
   - za stalno tehnično brezhibnost vozil in ostalih tehničnih sredstev, še posebej sredstev zvez
   - za pravilno opremljenost patrulj, oborožitev (AP - v vozilih) in stalno dosegljivost na zvezah
   - za sprotno obveščanje vodstva PM o vseh varnostno zanimivih pojavih.

8. Opomnik osnovnih nalog se bo po potrebi stalno dopolnjeval.

Stanko Sakovič
D.KOMANDIRJA POSTAJE MILICE
Višji miličnik I. razreda

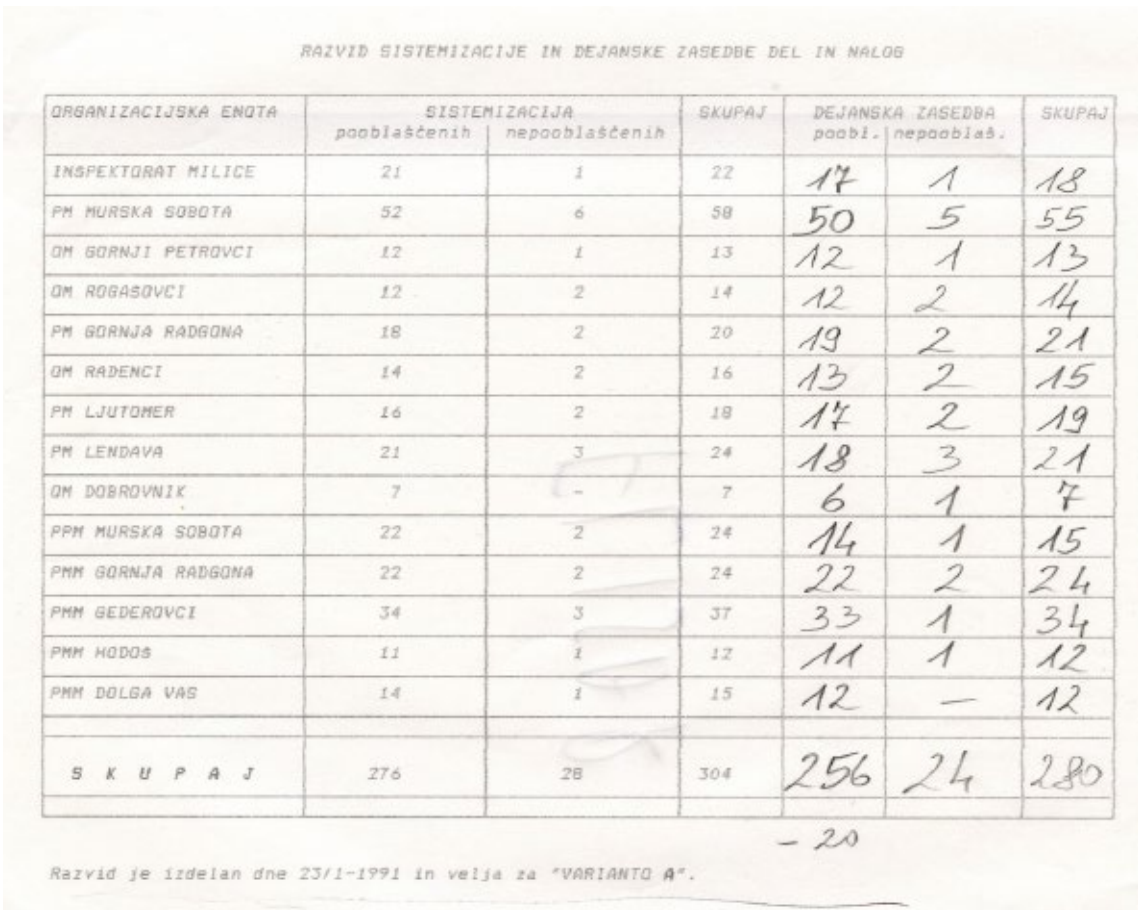
9. Aktualne naloge glej pod načrt akcije ZALIV-91 - stran št. 4 (UNZ M.Sobota št. 21-1/1/SZ-3/91 , z dne 18.1.1991)

Opomnik za izvajanje nalog na PM Gornja Radgona od 10. 1. 1990, strani 1. in 2 (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

Dne 11. 1. 1990 je PM Gornja Radgona poročala o stiku s komandirjem stražnice Gornja Radgona, ki je zaprosil komandirja PM, da je prisoten pri ogledu lovske preže, ki naj bi jo poškodovali pripadniki JLA. Na kraju sta ugotovila, da je bila preža poškodovana in da so okoli nje sledovi vojakov JLA. Med potjo je komandir karavle povedal, da bo vodstvo Demosa najbrž zahtevalo odstop Milana Kučana, ker naj bi na seji predsedstva SFRJ zagovarjal obstoj Jugoslavije in da ukrep odvzema orožja ni bil namenjen slovenski TO, ampak hrvaški, ki ima oborožene strankarske formacije.[73]

73 Dopis PM Gornja Radgona štev. 1-10/23-1-z/90 z dne 11. 1. 1990

Dne 17. 1. 1990 je PM Gornja Radgona poročala o srečanju s komandirjema stražnic Gornja Radgona in Konjišče, ki je bilo na zahtevo kapetana JLA Kolariča, ki je povedal, da sodelovanje z milico pri varovanju državne meje ne sme biti ovirano in naj se republike same dogovorijo o nadaljnjem bivanju v Jugoslaviji. Komandirja karavl sta pozneje povedala, da se izogibata stikom z ljudmi, ker ju izzivajo.[74]

RAZVID SISTEMIZACIJE IN DEJANSKE ZASEDBE DEL IN NALOG

ORGANIZACIJSKA ENOTA	SISTEMIZACIJA pooblaščenih	SISTEMIZACIJA nepooblaščenih	SKUPAJ	DEJANSKA ZASEDBA pooblaščenih	DEJANSKA ZASEDBA nepooblaščenih	SKUPAJ
INSPEKTORAT MILICE	21	1	22	17	1	18
PM MURSKA SOBOTA	52	6	58	50	5	55
OM GORNJI PETROVCI	12	1	13	12	1	13
OM ROGAŠOVCI	12	2	14	12	2	14
PM GORNJA RADGONA	18	2	20	19	2	21
OM RADENCI	14	2	16	13	2	15
PM LJUTOMER	16	2	18	17	2	19
PM LENDAVA	21	3	24	18	3	21
OM DOBROVNIK	7	-	7	6	1	7
PPM MURSKA SOBOTA	22	2	24	14	1	15
PMM GORNJA RADGONA	22	2	24	22	2	24
PMM GEDEROVCI	34	3	37	33	1	34
PMM HODOŠ	11	1	12	11	1	12
PMM DOLGA VAS	14	1	15	12	—	12
S K U P A J	276	28	304	256	24	280

- 20

Razvid je izdelan dne 23/1-1991 in velja za "VARIANTO A".

Sistemizacija in zasedenost enot milice brez drugih služb, januarja 1991 (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

PM Murska Sobota je obvestila UNZ, da so dobili obvestilo od OŠTO Murska Sobota, da imajo od petka 18. 1. 1991 redno dežurstvo na sedežih občinskih štabov[75] TO in da ima aktivni kader odrejeno dosegljivost. Prav tako so bili obveščeni, da bodo od 23. 1. 1991 v Pomurju potekala redna usposabljanja pripadnikov TO, ki bodo potekala do srede junija 1991 v obliki petdnevnih vaj,

74 Dopis PM Gornja Radgona štev. 2-10/23-16-z/90 z dne 17. 1. 1990
75 V nadaljevanju OŠ

hkrati pa bodo potekala usposabljanja na dveh OŠTO, in sicer v vsakem ena enota. Vsi ukrepi so uvedeni zaradi možnosti interveniranja JLA. Dogovorili so se tudi o izmenjavi informacij o aktualnih dogodkih in pojavih.[76] To obvestilo dokazuje, da so bili tudi v TO pozorni na razmere v republiki in so se pripravljali na najhujši scenarij.

00394

>St.dokumenta: sejaka01
>Dne : 24/1-1991
>Avtor : Renato KRAJNC
>Zadeva : Obvestilo
>Zveza :
>Vsebina :

Uradna tajnost
Strogo zaupno
- DX -

PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-81/2009/54
DATUM: 25. 5. 2010

VSEM UPRAVAM V RSNZ
VSEM NACELNIKOM UNZ IN CSDV
IC ONZ
SE RSNZ

Na temelju zbranih obvestil organov za notranje zadeve v Republiki Sloveniji je bilo 23/1 ugotovljeno, da so enote JLA v Republiki Sloveniji dobile navodilo, da poostrijo nadzor nad varovanjem vojaških objektov, povečajo mobilnost in uvedejo stopnjo pripravljenosti ter ukinejo vse dopuste vojakov ter starešin v enotah. Komandanti enot JLA so opozorjeni, da dosledno izvajajo načrtovane delovne naloge v skladu s sprejetimi načrti in ukazi. Aktivnosti enot JLA so povezane z nalogami, ki zadevajo sporočilo ZSLO o razpustitvi mobiliziranih skupin in paravojaških formacij v Republiki Hrvatski. Prav tako imajo enote JLA naloge spremljanja aktivnosti organov za notranje zadeve ter enot TO na območju Slovenije ter možno njihovo zadrževanje oz. delovanje v bližini vojaških objektov.

V zvezi z realizacijo nalog so potekali sestanki s starešinami enot JLA, poostrena je bila notranja kontrola ter dodatno okrepljeno varovanje državne meje.

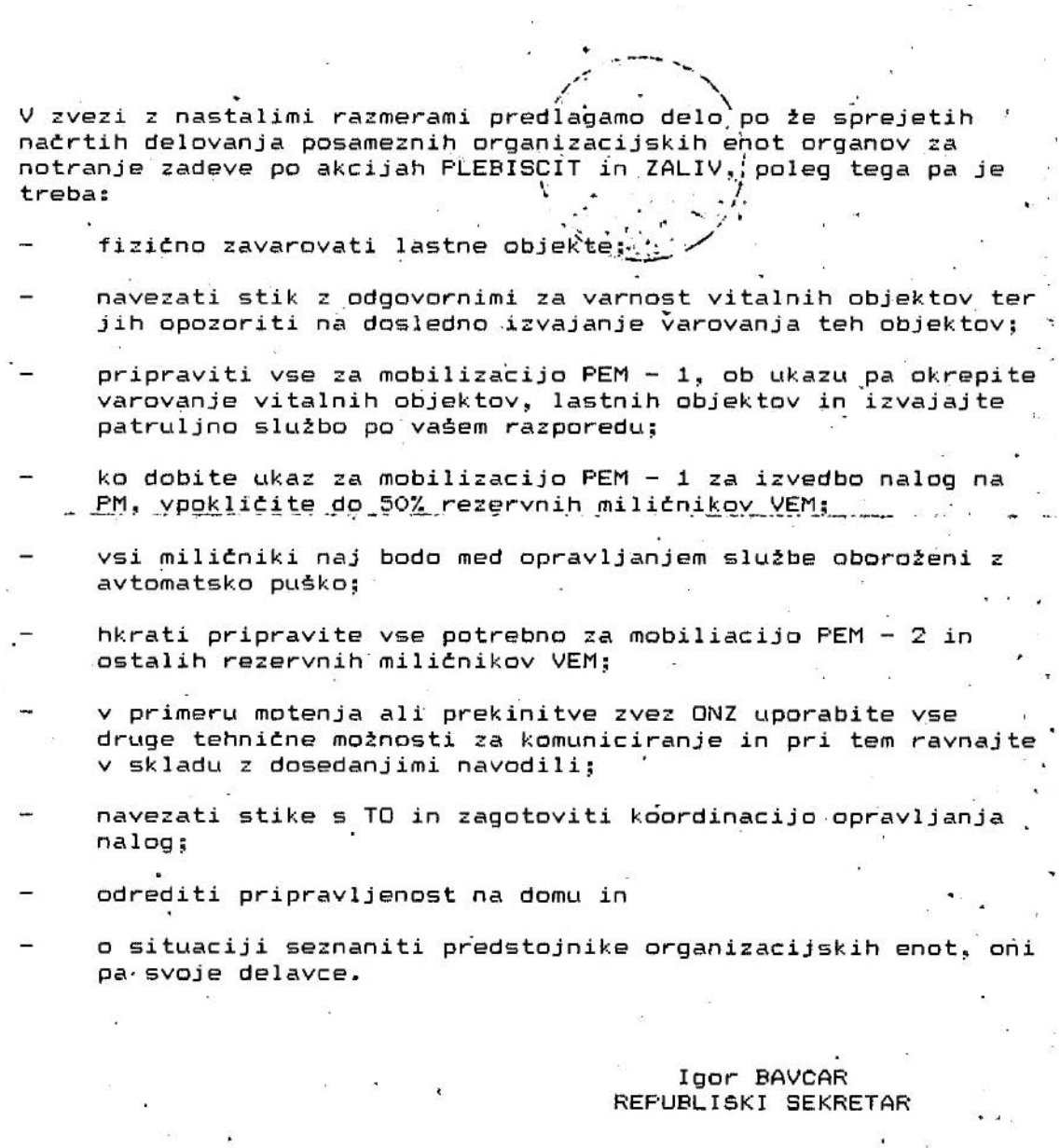
Po objavi sporočila ZSLO so v večernih urah 23/1-1991 organi za notranje zadeve Hrvatske okrepili varovanje in nadzor nad strateškimi objekti (objekti komunikacij, obveščanja, zvez in letališč) na območju Hrvatske, predvsem pa na širšem območju Zagreba. Okrepljen pa je tudi nadzor nad aktivnostjo enot JLA.

Na temelju ugotovitev varnostnih in obrambnih organov Hrvatske je predvidena 24/1-1991 ob 12.00 uri popolna borbena pripravljenost enot 5. armadnega območja. Trenutno niso načrtovane nikakrške konkretne aktivnsoti, predvideno je aktiviranje dveh brigad 5. armadnega območja (ena oklopna in ena mehanizirana ali dve mehanizirani). Ena od brigad naj bi bila usmerjena na področje PETRINJA - VIRGIN MOST, druga pa na območje CERKLJE - LJUBLJANA. Predvidena je premestitev treh bataljonov vojaške policije. Njihova lokacija naj bi bila Zagreb, Cerklje ali Ljubljana in Karlovac ali Bijelovar. Doslej ni bil izdan ukaz, da se to izvede. Po zbranih obvestilih je njihova naloga zavarovanje dela pravosodnih vojaških organov.

Dokument RSNZ o povečani pripravljenosti JLA (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

76 Dopis PM Murska Sobota za UNZ Murska Sobota štev. Z-10/24-16-91 z dne 21. 1. 1991

Gornje obvestilo RSNZ dokazuje, kako zelo so bile razmere napete potem, ko JLA ni uspelo priti do evidenc nabornikov. Zvezni sekretariat za ljudsko obrambo[77] je dobil nalogo od Predsedstva Jugoslavije, da razpusti mobilizirane in paravojaške skupine, kamor so šteli tudi TO v Republiki Sloveniji in Hrvaški.

V zvezi z nastalimi razmerami predlagamo delo po že sprejetih načrtih delovanja posameznih organizacijskih enot organov za notranje zadeve po akcijah PLEBISCIT in ZALIV, poleg tega pa je treba:

- fizično zavarovati lastne objekte;
- navezati stik z odgovornimi za varnost vitalnih objektov ter jih opozoriti na dosledno izvajanje varovanja teh objektov;
- pripraviti vse za mobilizacijo PEM - 1, ob ukazu pa okrepite varovanje vitalnih objektov, lastnih objektov in izvajajte patruljno službo po vašem razporedu;
- ko dobite ukaz za mobilizacijo PEM - 1 za izvedbo nalog na PM, vpokličite do 50% rezervnih miličnikov VEM;
- vsi miličniki naj bodo med opravljanjem službe oboroženi z avtomatsko puško;
- hkrati pripravite vse potrebno za mobiliacijo PEM - 2 in ostalih rezervnih miličnikov VEM;
- v primeru motenja ali prekinitve zvez ONZ uporabite vse druge tehnične možnosti za komuniciranje in pri tem ravnajte v skladu z dosedanjimi navodili;
- navezati stike s TO in zagotoviti koordinacijo opravljanja nalog;
- odrediti pripravljenost na domu in
- o situaciji seznaniti predstojnike organizacijskih enot, oni pa svoje delavce.

Igor BAVCAR
REPUBLIŠKI SEKRETAR

Dokument RSNZ o povečani pripravljenosti JLA, stran 2 (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

77 Danes bi bilo Zvezno ministrstvo za obrambo

Prav tako naj bi enote JLA spremljale dejavnost ONZ, predvsem glede spremljanja dejavnosti v njihovih objektih. Poostrili so varovanje državne meje in celotno V. armadno območje naj bi 24. 1. 1991 prešlo v popolno borbeno pripravljenost. Zaradi tega je RSNZ odredil ukrepe pripravljenosti vseh enot VEM in PEM. Naslednji dan je UNZ Murska Sobota odredila pripravljenost na domu za vse vodilne in vodstvene delavce, PEM I in oskrbo.[78] Prav tako se je uvedlo zunanje varovanje objektov ONZ.

Dne 27. 1. 1991 so se ukrepi omilili, tako da so ukinili zunanje varovanje objektov ONZ in nadziranje vojaških objektov.[79] Naslednji dan so preklicali pripravljenost na domu, razen za miličnike PEM, ki so morali javljati na enoto svojo odsotnost. Treba je bilo še spremljati gibanje enot JLA in miličniki so službo na terenu še naprej opravljali z dolgocevnim orožjem.

Tudi JLA je spremljala delo ONZ in poskušala priti do podatkov, kje so doma miličniki in predvsem komandirji PM in drugi starešine. Milica se je usposabljala vso zimo, pomlad in poletje do vojne ter ponovno jeseni.

Zato je imela izdelan rokovnik usposabljanj za enote VEM in PEM. Usposabljanja so izvajali ne glede na razmere in zadolžitve. Poleg vaj za uporabo in poznavanje orožja so bila tudi usposabljanja za vzdrževanje javnega reda in mira, ko je ta huje kršen, in poznavaje postopkov milice.

78 Depeša UNZ Murska Sobota 21/1-1-2/26 z dne 25. 1. 1991
79 Depeša UNZ Murska Sobota štev. 01-2-28 z dne 27. 1. 1991

SEZVONITE SE!

REPUBLIKA SLOVENIJA
REPUBLIŠKI SEKRETARIAT ZA NOTRANJE ZADEVE
UPRAVA ZA NOTRANJE ZADEVE V MURSKI SOBOTI
Inšpektorat milice

LJUDSKA OBRAMBA
URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

SOCIALISTIČNA REPUBLIKA SLOVENIJA
OBČINA MURSKA SOBOTA
POSTAJA MILICE MURSKA SOBOTA
ODDELEK MILICE GORNJI PETROVCI

Prejeto: 28/02-91			
Org.en.	Številka	Pr.	Vs.
	1-SZ-100/91		VEL

Stevilka: 21/4-1-SZ-28/91
Datum : 26/2-1991

VSEM PM IN OM S SPLOSNIM IN
POSEBNIM DELOVNIM PODROCJEM
NA OBMOCJU UNZ MURSKA SOBOTA

PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-81/2
DATUM: 25. 5. 2010
PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-6172009/54
DATUM: 25. 5. 2010

P R O G R A M

usposabljanja miličnikov za opravljanje nalog v izrednih razmerah, neposredni vojni nevarnosti in v vojni za leto 1991.

V 1991 letu bodo enote milice izvajale usposabljanje po VEM formaciji in sicer:

I. Oborožitev in vaje v streljanju:

1. Aktivni miličniki (razen PEM)

- eno streljanje z avtomatsko puško
- dve streljanji s pištolo

2. Rezervni miličniki (razen PEM)

- eno streljanje z dolgim orožjem v "zadolžitvi"
- eno streljanje s pištolo

Oborožitev in vaje v streljanju izvedete enako kot v letu 1990.

II. Enodnevno usposabljanje aktivnih in rezervnih miličnikov na postaji milice (razen PEM)

1. Praktični postopek - legitimiranje
2. Prometna zapora
3. Pregled zemljišča in objekta

Konkretne usmeritve bodo starešine enot dobile na usposabljanju v TC Jasnica. Pri usposabljanju je potrebno koristiti dosedanjo literaturo in zapiske iz dosedanjih predavanj.

Program usposabljanja miličnikov UNZ Murska Sobota za leto 1991 (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

III. Enodnevna praksa za rezervne miličnike na PM (2 x letno)

Prakso izvajajo vsi rezervni miličniki, tudi tisti, ki so razporejeni v PEM.

V času opravljanja prakse opravljajo naslednje vrste del:

a) na PM s splošnim delovnim področjem:

- opazovanje in patruljiranje
- zbiranje operativnih podatkov
- legitimiranje
- urejanje in nadzor cestnega prometa

b) na postaji prometne milice:

- opazovanje prometa in patruljiranje
- fizično urejanje prometa
- kontrola voznikov in vozil
- ukrepi rezervnih miličnikov pri prometnih nezgodah

c) na postajah mejne milice:

- opazovanje območja mejnega prehoda
- usmerjanje prometa na območju mejnega prehoda
- ugotavljanje nedovoljenega gibanja in muditve na območju mejnega prehoda ter preprečevanje ilegalnih pobegov čez državno mejo na območju mejnega prehoda
- nudenje pomoči in zaščite delavcu carine pri pregledovanju potnikov, vozil in prtljage.

Vsi rezervni miličniki opravijo enodnevno prakso na enoti (2 x letno). Dnevno opravijo 8 ur dela po razporedu dela v času, ko to najbolj ustreza enoti milice in rezervnemu miličniku - v njegovem prostem času in po možnosti izven letne turistične sezone in ne ob prometnih konicah.

IV. Usposabljanje ostrostrelcev

Usposabljanje ostrostrelcev se izvede enako kot v letu 1990 na podlagi Programa izvajanja vaj v streljanju za ostrostrelce v letu 1990.

V. Teoretično usposabljanje starešin

Število udeležencev in čas izvedbe se bo določil naknadno, odvisno od sprejetja zakonodaje. Za usposabljanje so predvidene naslednje teme:

- organizacija in delovanje enot milice v izrednih razmerah, neposredni vojni nevarnosti in v vojni,

- seznanitev z Zakonom o obrambi in zaščiti.

Program usposabljanja miličnikov UNZ Murska Sobota za leto 1991, stran 2 (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

Dne 7. 2. 1991 je PM Gornja Radgona na UNZ poročala, da je dne 6. 2. 1991 iz stražnice Konjišče v stražnico Sladki vrh prispela zvezna vojaška inšpekcija iz Beograda v sestavi petih oficirjev. Po izjavi komandanta stražnice je bila starešinam ukazana pripravljenost na delovnem mestu od trenutka odhoda oficirjev.[80]

VI. Splošna navodila za izvedbo programa

Splošna navodila za izvedbo programa in načrta izvajanja Programa usposabljanja miličnikov za opravljanje nalog v izrednih razmerah in v vojni za leto 1990 se smiselno uporabljajo tudi v letu 1991.

Pregled rokov:

- 15/10-1991 Poročilo o opravljeni enodnevni praksi rezervnih miličnikov na enotah milice
- 1/10-1991 Poročilo o izvedbi in rezultatih vaj v streljanju
- 8/11-1991 Poročilo o izvedbi enodnevnega usposabljanja aktivnih in rezervnih miličnikov na postaji milice.

V zvezi razčiščevanj nejasnosti se obračajte na tukajšnji inšpektorat milice - 21/4.

PRILOGA: rokovnik

Alojz Flisar
NAČELNIK INŠPEKTORATA MILICE
višji postojni inšpektor

POSLANO:
4 x PM,
5 x PMM,
1 x PPM,
7 x OM,
1 x arhiv-tu.

Program usposabljanja miličnikov UNZ Murska Sobota za leto 1991, stran 3 (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

UNZ Murska Sobota je na RSNZ posredovala informacijo PM Gornja Radgona, da so dne 8. 2. 1991 v stražnici Gornja Radgona nove rezerviste za popolnitev stražnice zadolževali z opremo. Istega dne popoldne pa so bili obveščeni, da morajo opremo takoj vrniti. Prav tako so ugotovili, da je stražnica povečala število vojakov v patrulji ob meji z dva na tri.[81]

80 Uradni zaznamek UNZ Murska Sobota – inšpektorat milice z dne 7. 2. 1991
81 Depeša UNZ Murska Sobota št. 21/6-1-Z/42

Zaradi zaostritve razmer v Pakracu na Hrvaškem, kjer so srbski rezervni miličniki odpovedali pokornost in se oborožili, je bilo ponovno stanje bolj napeto tudi v Sloveniji, kjer so zaznali premike enot JLA iz Slovenije na Hrvaško. Zato je bila odrejena pripravljenost na domu za miličnike PEM I in dosegljivost za vse starešine.[82] Vsaka zaostritev na širšem območju Jugoslavije je vplivala tudi na dogajanje v Sloveniji.

Ponovna zaostritev je bila po hudih demonstracijah v Beogradu od 9. do 13. 3. 1991, ko je Predsedstvo Jugoslavije odobrilo uporabo JLA za vzdrževanje javnega reda in mira v Beogradu. Takrat je JLA nameravala izvesti državni udar, vendar ko načelnik generalštaba ni dobil iz Moskve soglasja za pomoč, so umaknili enote, da bi izpadlo, kot da se ni nič zgodilo. Zaradi teh dogodkov je bila odrejena pripravljenost na domu PEM I od 12. 3. 1991.[83]

Dne 22. 3. 1991 je PM Gornja Radgona poročala UNZ Murska Sobota, da hrani na PM evidence Upravnega organa za ljudsko obrambo Skupščine občine Gornja Radgona o nabornikih in rezervni načrt MOB.[84]

Zaradi protestnega zborovanja v Mariboru 28. 3. 1991 je bila odrejena pripravljenost na delovnem mestu za PEM I. Že 2. 4. 1991 pa so bile zaradi razmer v Plitvicah na Hrvaškem spet poostrene aktivnosti ONZ, uvedba opazovalnega dela na mejnih prehodih in dosegljivost za vse starešine in PEM I.[85]

OM Radenci je dne 26. 4. 1991 poročala UNZ Murska Sobota, do so se tega dne izvajale vojaške vaje JLA na mostu čez reko Muro na relaciji Radenci - Petanjci. Pri vaji je sodelovalo deset vojakov JLA.[86]

82 Depeša UNZ Murska Sobota številka 01-2-981 z dne 2. 3. 1991
83 Depeša UNZ Murska Sobota številka 01-2-/64 z dne 12. 3. 1991
84 Depeša PM Gornja Radgona štev. 1-39/193-91 z dne 22. 3. 1991
85 Depeša UNZ Murska Sobota številka 21-2/1525 z dne 2. 4. 1991
86 Depeša OM Radenci štev. 3-38-145-91 z dne 26/4-1991

Urjenje enote PEM UNZ Murska Sobota na terenu
(Fotografija: neznani avtor, arhiv: Alojz Flisar).

Konec aprila 1991 je bilo spet pričakovati možen odvzem nabornih evidenc, ker je bil spremenjen zvezni zakon o vojaški obveznosti in se je bližal začetek služenja vojaškega roka v Sloveniji. Zaradi tega so dobile PM s splošnim delovnim področjem navodilo, da se spet dogovorijo o varovanju nabornih evidenc in njihovi hrambi na rezervnih lokacijah, če ni mogoče drugače pa na PM.[87]

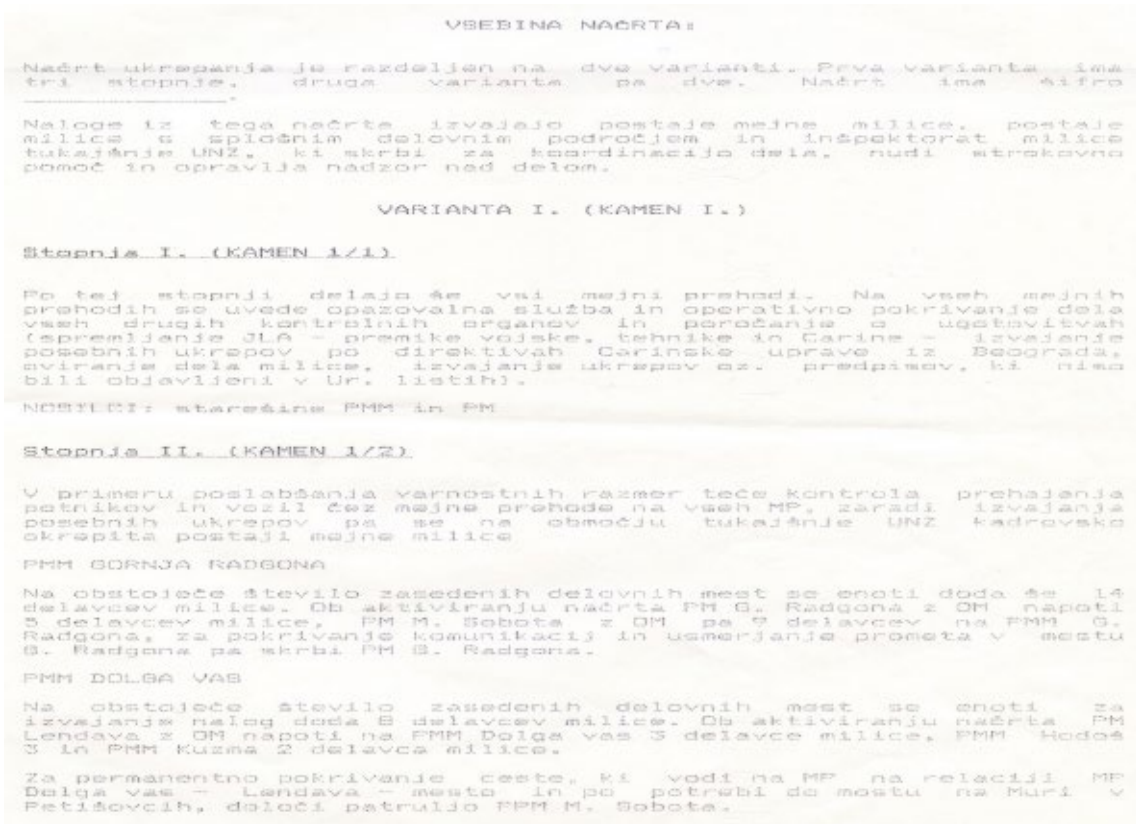
Začetek maja 1991 se je zgodil spopad v Borovem Selu na Hrvaškem, kjer je v oboroženem spopadu v vasi Borovo pri Vukovarju umrlo 12 hrvaških policistov in trije Srbi, zaradi česar je posredovala JLA. Dogodek je predstavljal eno pomembnejših zaostritev odnosov leta 1991, ki so privedli do vojne na ozemlju nekdanje Jugoslavije ter sprejem Ustavnega zakona o spremembah in dopolnitvah Ustavnega zakona za izvedbo Ustavnih amandmajev XCVI in XCVII k Ustavi Republike Slovenije na področju ljudske obrambe.[88]

S tem Ustavnim zakonom je bilo določeno, da se brez soglasja Predsedstva Republike Slovenije ne more odrediti ali izvajati mobilizacije na območju Republike Slovenije. Zakon je tudi določal, da se v Republiki Sloveniji ne uporabljajo:

87 Depeša UNZ Murska Sobota številka 21/1-Z/101 z dne 30. 4. 1991
88 Uradni list RS, številka 10/91

Zakon o splošni ljudski obrambi,[89] Zakon o vojaški obveznosti,[90] Zakon o službi v oboroženih silah[91] v delu, ki se nanaša na TO in vojaške obveznike v rezervni sestavi. V Republiki Sloveniji se ne uporabljajo tudi nekatere določbe kazenskega zakona SFRJ[92] in zakona o financiranju federacije.[93]

Zaradi tega je bila seveda pričakovana reakcija zveznega vodstva in JLA. Zato je RSNZ 6. 5. 1991 aktiviral izvajanje nalog akcije Kamen stopnja 1/1 na meji z Italijo, Avstrijo in Madžarsko, odredil spremljanje dejavnosti JLA na mejnih območjih in posebne patrulje na tem območju. UNZ na meji s Hrvaško pa so morale oblikovati patrulje treh miličnikov PEM za kontrolo prehajanja republiške meje (nezakonit promet orožja in eksploziva, begunci iz drugih republik). Prav tako je bila odrejena pripravljenost na domu za miličnike PEM I.[94]

VSEBINA NAČRTA:

Načrt ukrepanja je razdeljen na dve varianti. Prva varianta ima tri stopnje, druga varianta pa dve. Načrt ima šifro _____.

Naloge iz tega načrta izvajajo postaje mejne milice, postaje milice s splošnim delovnim področjem in inšpektorat milice tukajšnje UNZ, ki skrbi za koordinacija dela, nudi strokovno pomoč in opravlja nadzor nad delom.

VARIANTA I. (KAMEN I.)

Stopnja I. (KAMEN 1/1)

Po tej stopnji delajo še vsi mejni prehodi. Na vseh mejnih prehodih se uvede opazovalna služba in operativno pokrivanje dela vseh drugih kontrolnih organov in poročanje o ugotovitvah (spremljanje JLA - premike vojske, tehnike in Carine - izvajanje posebnih ukrepov po direktivah Carinske uprave iz Beograda, oviranje dela milice, izvajanje ukrepov oz. predpisov, ki nimo bili objavljeni v Ur. listih).

NOSILCI: starešine PMM in PM

Stopnja II. (KAMEN 1/2)

V primeru poslabšanja varnostnih razmer teče kontrola prehajanja potnikov in vozil čez mejne prehode na vseh MP, zaradi izvajanja posebnih ukrepov pa se na območju tukajšnje UNZ kadrovsko okrepita postaji mejne milice

PMM GORNJA RADGONA

Na obstoječe število zasedenih delovnih mest se enoti doda še 14 delavcev milice. Ob aktiviranju načrta PM G. Radgona z OM napoti 5 delavcev milice, PM M. Sobota z OM pa 9 delavcev na PMM G. Radgona, za pokrivanje komunikacij in usmerjanje prometa v mestu G. Radgona pa skrbi PM G. Radgona.

PMM DOLGA VAS

Na obstoječe število zasedenih delovnih mest se enoti za izvajanje nalog doda 8 delavcev milice. Ob aktiviranju načrta PM Lendava z OM napoti na PMM Dolga vas 3 delavce milice, PMM Hodoš 3 in PMM Kuzma 2 delavca milice.

Za permanentno pokrivanje ceste, ki vodi na MP na relaciji MP Dolga vas - Lendava - mesto in po potrebi do mostu na Muri v Petišovcih, določi patruljo PPM M. Sobota.

Izsek iz načrta kamen 1/1 (Pomurje je gorelo modro, PVD Sever za Pomurje, 2018, stran 176).

89 Uradni list SFRJ številka 21/82
90 Uradni list SFRJ štev. 65/85 in 26/89
91 Uradni list SFRJ številka 7/85, 20/89 in 26/90
92 Uradni list SFRJ številka 44/76, 34/84, 74/87, 57/89, 3/90 in 38/90
93 Uradni list SFRJ številka 15/77, 71/85, 71/86, 16/89, 41/89 in 60/89
94 Depeša RSNZ številka 0214-2-4/5132 z dne 6. 5. 1991

00228

DRŽAVNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-81/2009/54
DATUM: 25. 5. 2010

POSTAJA MILICE
GORNJA RADGONA
Štev.:1-SZ- /91
Dne:08.05.1991

O P O M N I K

za izvajanje določenih nalog iz akcije PLEBISCIT

Ponovno se izvajajo vse naloge iz akcije PLEBISCIT,s posebnim poudarkom na:

1.SPREMLJANJE AKTIVNOSTI S STRANI JLA:

- ali so bili tudi kje na našem območju vpoklicani rezervisti
- kakšna je stopnja pripravljenosti posameznih enot
- prisotnost in dejavnost KOS -zbiranje podatkov o nabornikih
- premiki večjih enot-o vseh se poroča po novem enotnem šifrantu.

2.KOMENTARJE MED NASIMI OBCANI

- kako ocenjujejo angažiranje armade pri reševanju konfliktov
- kako komentirajo grožnje Sloveniji
- ali se tudi med našimi ljudmi pojavljajo dezinformacije in druge vznemirljive vesti
- kako ljudje reagirajo na vojaške vaje,ki se odvijajo v RS.

3.POSEBNA OPOZORILA

- pripadnikom vojne policije ne dajemo nobenih podatkov o bivanju ali zaposlitvi naših občanov(iščejo nabornike),
- v kolikor se na katero od naših enot zatečejo naborniki,ki jih išče vojna policija ali dezerterji iz JLA-Slovencijim v prostorih nudimo zatočišče,v prostore ne spuščamo pripadnikov vojne policije in TAKOJ OBVESCAMO SSD UNZ.

V vseh postopkih skrbimo za lastno varnost- v kontroli prometa upoštevajte pravila varnega ustavljanja in varovanja.

Posebno pozornost je posvetiti varovanju naših prostor - predhodno preveriti vsako osebo,preden jo spustimo v naše prostore.Ponoči večkrat prekontrolirati okolico naših objektov.

REPUBLIKA SLOVENIJA POSTAJA GORNJA RADGONA POLICIJSKA OBČINA GORNJA RADGONA

VODSTVO PM

Opomnik za delo PM Gornja Radgona po zaostritvi v začetku maja 1991 (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

28/5-1991 OPRAVLJENI RAZGOVORI PO AKCIJI PLEBISCIT (po sestanku):

IV. VO- FRANKOVIČ Valter, Vratja vas,
- FEJEŠ Izidor, Zg. Konjišče,
- VINČEC Štefan iz Zg. Konjišča,
- VINČEC Slavko iz Sp. Konjišča,
- ZAGORC Jože Podgorje,
- PERŠ Anton iz Podgorja,

II. VO- KOZIČ Alojz Žepovci,
- KUZMA anko iz Žepovec,
- REPOLUSK Feliks iz Črnc,
- KARDINAR Franc iz Apač,
- LEBAR Ivan iz Žepovec,
- FULDER Alojz iz Lutverc,
- GREGORIČ Ignac iz Segovec,
- KRUŠEC Ivan iz Segovec.

V zvezi nalog, ki so bile dane na sestanku VVO so bili animirani o poročanju gobanja vojaških enot.

Gajšek-Marcola

Rezervno lokacijsko mesto za IV. VO je-Peserlov vikend v Janhovi.

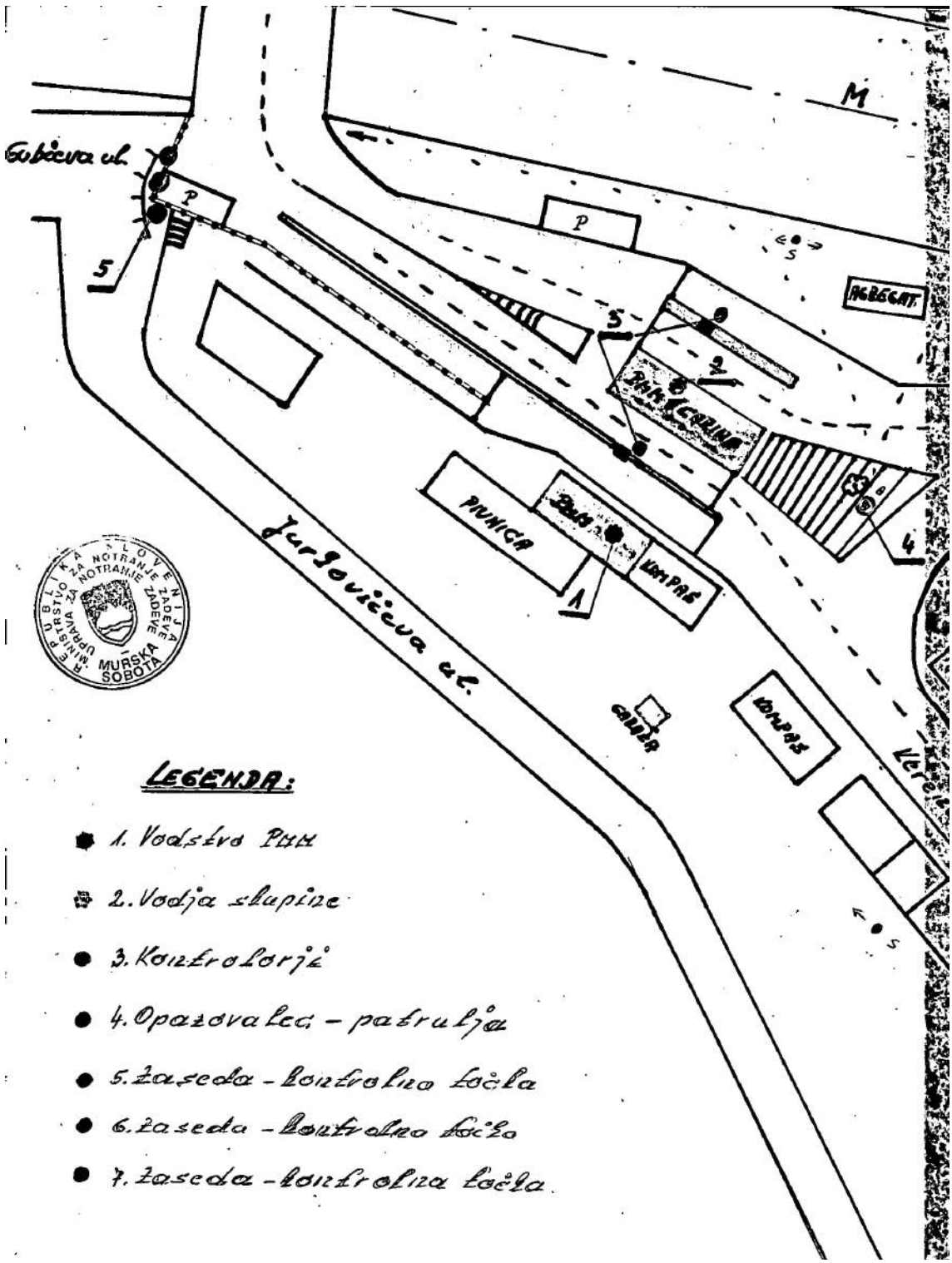
Rezervno lokacijsko mesto za II. VO je Bekov vikend v Lešanah

REPUBLIKA SLOVENIJA POLICIJSKA POSTAJA GORNJA RADGONA OBČINA GORNJA RADGONA

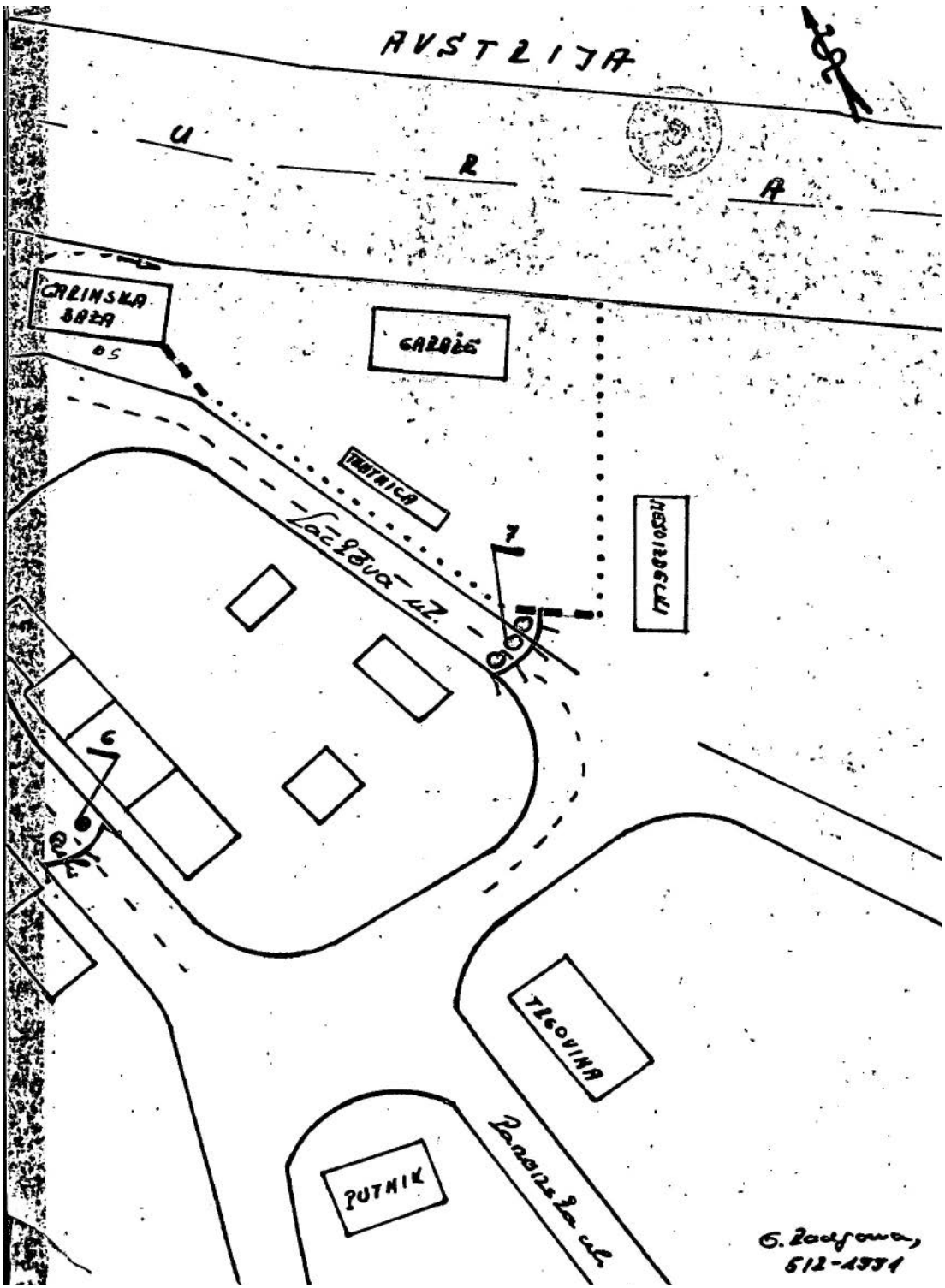
Opomnik za delo PM Gornja Radgona po zaostritvi v začetku maja 1991, stran 2 (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

Analiza in priprava pred vajo PEM UNZ Murska Sobota na sejmišču v Gornji Radgoni, junija 1991 (Fotografija: neznani avtor, arhiv: Alojz Flisar).

Opomnik za delo PM Gornja Radgona po zaostritvi v začetku maja 1991, priloga (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

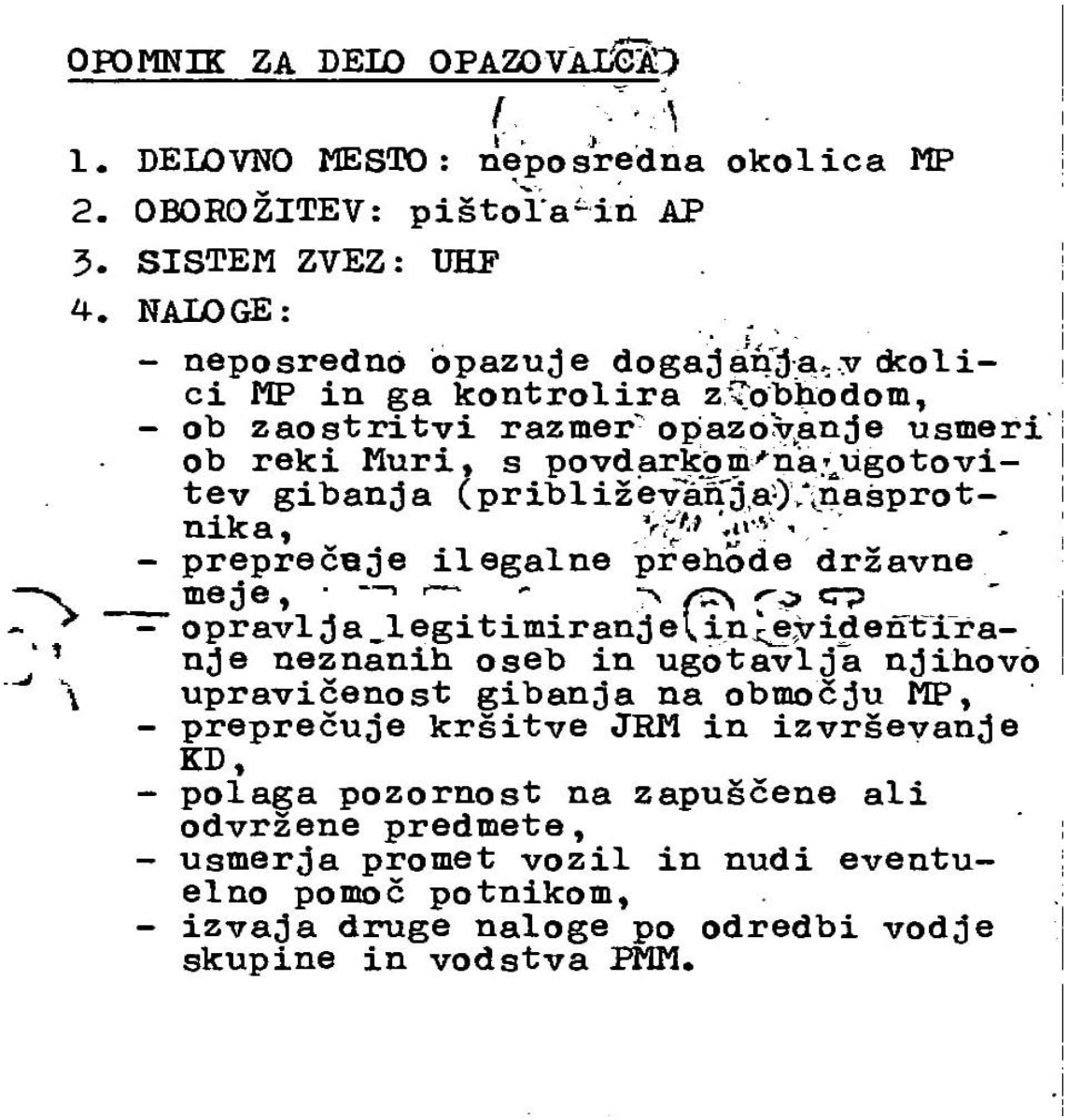
Opomnik za delo PM Gornja Radgona po zaostritvi v začetku maja 1991, priloga 2 (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

OPOMNIK ZA DELO VODJE SKUPINE

1. DELOVNO MESTO: prostori MP
2. OBOROŽITEV: pištola in AP
3. SISTEM ZVEZ: UKW, UHF, telefon, teleprinter, kurir
4. NALOGE:
   - razporedi miličnike po kontrolnih točkah ter jim razdeli opomnike,
   - zagotovi delo na dveh izstopnih stezah - popolno kontrola prehoda in gibanja ,
   - zagotovi nemoteno delo pri izstopu; v primeru oviranja s strani carine odstrani carinike,
   - skrbi za varovanje objekta PMM,
   - skrbi za pravilno oborožitev miličnikov, (razdeli orožja) - -
   - preprečuje ilegalne prehode,
   - zbira komentarje in o vseh aktualnostih obvešča vodstvo PMM.

POSTOPEK ODSTRANITVE CARINIKOV:

1. Opozori se jih na upoštevanje odredb delavcev milice.
2. Ob neupoštevanju odredb pokliče delavce iz rezerve in intervencijsko vozilo ter jih odpelje v prostore za pridržanje na PM G. Radgona.

OPOMNIK ZA DELO OPAZOVALCA

1. DELOVNO MESTO: neposredna okolica MP
2. OBOROŽITEV: pištola in AP
3. SISTEM ZVEZ: UHF
4. NALOGE:
   - neposredno opazuje dogajanja v okolici MP in ga kontrolira z obhodom,
   - ob zaostritvi razmer opazovanje usmeri ob reki Muri, s povdarkom na ugotovitev gibanja (približevanja) nasprotnika,
   - preprečaje ilegalne prehode državne meje,
   - opravlja legitimiranje in evidentiranje neznanih oseb in ugotavlja njihovo upravičenost gibanja na območju MP,
   - preprečuje kršitve JRM in izvrševanje KD,
   - polaga pozornost na zapuščene ali odvržene predmete,
   - usmerja promet vozil in nudi eventuelno pomoč potnikom,
   - izvaja druge naloge po odredbi vodje skupine in vodstva PMM.

Opomnik za delo PM Gornja Radgona po zaostritvi v začetku maja 1991, prilogi 3 in 4 (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

OPOMNIK ZA DELO ZASEDE - LACKOVE ULICE

1. DELOVNO MESTO: Lackova ulica - MESOIZDELKI

2. OBOROŽITEV: pištola in PM - 1x
pištola in AP - 2x

3. SISTEM ZVEZ: UHF

4. NALOGE:
- eden v zasedi, za vogalom MESOIZDELKOV, drugi za vogalom hiše na nasprotni strani ceste, tretji patruljira in izvaja kontrolo prometa potnikov,
- izvaja kontrolo vozil tako, da ustavi kolono in vozilom posamezno dovoljuje nadaljnjo vožnjo do MP (po dogovoru z vodjem skupine preko UHF zveze),
- sumljiva vozila izloči iz prometa in preda skupini iz rezerve v nadaljnji postopek,
- opravlja kontrolo gibanja stanovalcev in drugih oseb; sumljive osebe prime in preda v nadaljnji postopek skupini iz rezerve,
- v primeru nasilnega in oboroženega poskusa zavzetja MP - prepreči to z ognujem na nasprotnika.

OPOMNIK ZA DELO ZASEDE - JURKOVIČEVA ULICA

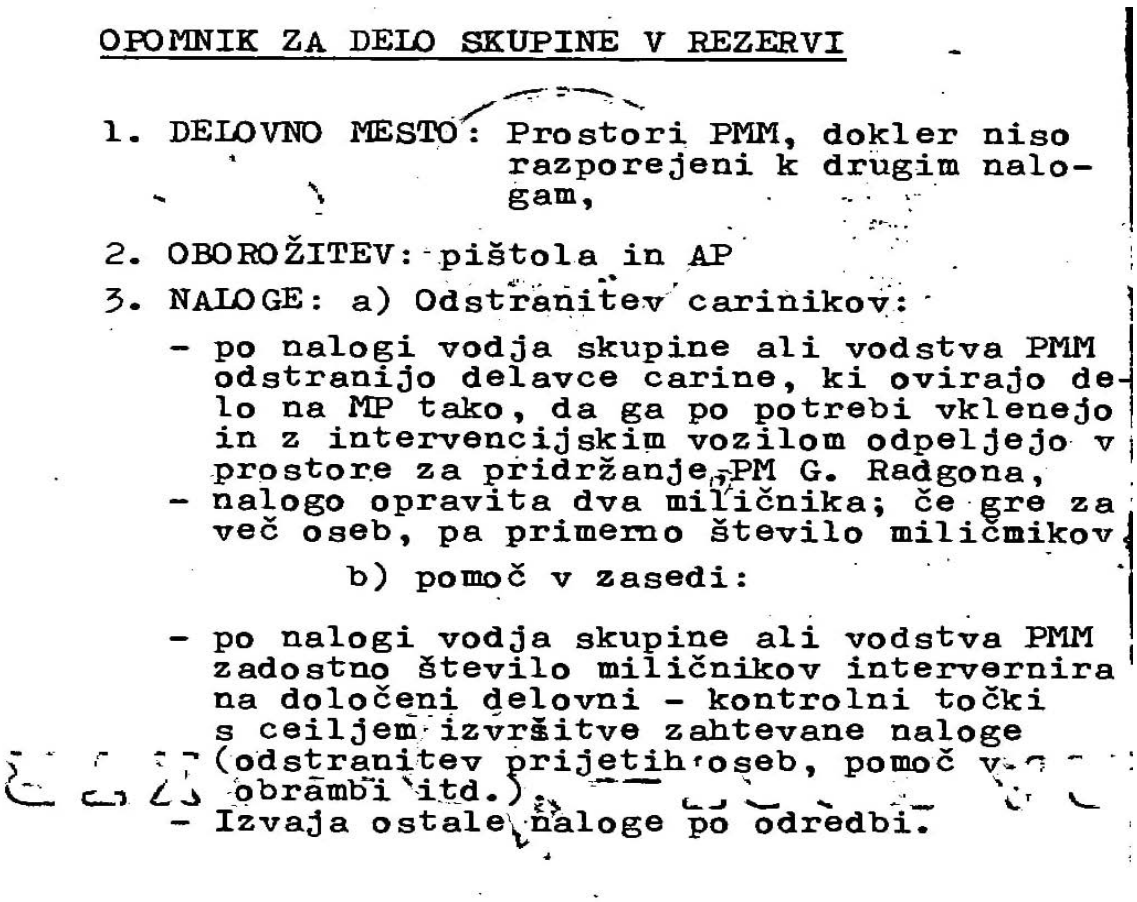
1. DELOVNO MESTO: Jurkovičeva ulica - stopnišče ob ograji mostu
2. OBOROŽITEV: pištola in PM - 1x
   pištola in AP - 2x
3. SISTEM ZVEZ: kurir (vizuelno - ročni signali)
4. NALOGE:
   - dva miličnika sta v zasedi, tretji z obhodom opazuje breg reke Mure in ugotavlja ev. prikrit prihod nasprotnika ob obali (patrolni stezi),
   - ne dovolijo pristopa k mostu - totalna zapora,
   - ne dovolijo prehoda stanovalcem; poskus evidentirajo in ugotavljajo vzrok prihoda,
   - prijete osebe zadržijo in predajo skupini iz rezerve v nadaljnji postopek,
   - v primeru oboroženega napada, uporabijo ogenj s ciljem preprečitve dostopa do mostu in mejnega prehoda.

Opomnik za delo PM Gornja Radgona po zaostritvi v začetku maja 1991, prilogi 5 in 6 (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

OPOMNIK ZA DELO ZASEDE - KERENČIČEVA ULICA

1. DELOVNO MESTO: arkadni podvoz trgovine MERKUR - Železnina,
2. OBOROŽITEV: pištola in AP - 2x
3. SISTEM ZVEZ: kurir (ročni signali)
4. NALOGE:
   - eden v zasedi, drugi patruljira v bližini,
   - ne dovoli pristopa do mejnega prehoda totalna zapora,
   - stanovalce opozori na omejenost gibanja, ugotavlja vzroke prehoda in jih evidentira,
   - sumljive osebe zadrži in preda skupini iz rezerve v nadaljnji postopek,
   - v primeru oboroženega napada, uporabi ogenj s ciljem preprečitve dostapa do MP,

   (v kolikor objektivne okoliščine dopuščajo, za zaporo ulice uporabi tovorno vozilo).

OPOMNIK ZA DELO SKUPINE V REZERVI

1. DELOVNO MESTO: Prostori PMM, dokler niso razporejeni k drugim nalogam,
2. OBOROŽITEV: pištola in AP
3. NALOGE: a) Odstranitev carinikov:
   - po nalogi vodja skupine ali vodstva PMM odstranijo delavce carine, ki ovirajo delo na MP tako, da ga po potrebi vklenejo in z intervencijskim vozilom odpeljejo v prostore za pridržanje PM G. Radgona,
   - nalogo opravita dva miličnika; če gre za več oseb, pa primerno število miličmikov

   b) pomoč v zasedi:

   - po nalogi vodja skupine ali vodstva PMM zadostno število miličnikov intervernira na določeni delovni - kontrolni točki s ceiljem izvršitve zahtevane naloge (odstranitev prijetih oseb, pomoč v obrambi itd.).
   - Izvaja ostale naloge po odredbi.

Opomnik za delo PM Gornja Radgona po zaostritvi v začetku maja 1991, prilogi 7 in 8 (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

Patrulje PEM so delale na območju PM Lendava in PM Ljutomer po razporedu, ki ga je izdelal poveljnik PEM. Naslednji dan, 7. 5. 1991, je RSNZ odredil dosegljivost za vodstvene in vodilne delavce RSNZ in UNZ, pripravljenost starešin PM in miličnikov PEM I na domu, varovanje objektov ONZ, letne dopuste pa so prekinili.[95] Razmere so bile resne in so se malo umirile šele v drugi polovici maja 1991.

PM Gornja Radgona je dne 9. 5. 1991 poročala UNZ Murska Sobota, da se je v hotelu Grozd nastanilo pet vojaških oseb.[96] Dne 10. 5. 1991 je PM Gornja Radgona poročala UNZ Murska Sobota, da so jih zaupni viri obvestili, da imajo v mestu Bad Radkersburg v Avstriji urejeno taborišče za prebežnike iz SFR Jugoslavije z 20.000 ležišči. V naselju Kloch ob državni meji je bilo sedem vojakov avstrijske vojske, v bližini pa je bilo več oklepnih vozil, tankov in topov avstrijske vojske.

95 Depeša RSNZ številka 0214-2-2/603 z dne 7. 5. 1991
96 Depeša PM Gornja Radgona štev. 11/39-249/91 z dne 9. 5. 1991

Več občanov na območju PM je bilo zaskrbljenih za svoje otroke, ki so služili vojaški rok v JLA in so razmišljali, da bi jih poslali v Avstrijo. Vojak JLA, ki je služil vojaški rok v Zagrebu, je po telefonu sporočil miličniku PM, da je sodeloval pri posredovanju JLA v Plitvicah na Hrvaškem, kjer je bil ubit en vojak JLA, s katerim sta bila skupaj v sobi. V Plitvicah je njegova enota bivala pod šotori, dopustov pa ne dobijo do odsluženja vojaškega roka.[97]

Petnajst ur v obroču smrti

Branitelji Učnega centra (UC) Pekre so 23. maja 1991 več kot petnajst ur zrli smrti v oči - Kaj se je dogajalo tega usodnega dne in v noči na 24. maj, vedo samo tisti, ki so ubranili UC, in 120 neoboroženih nabornikov, prvih slovenskih vojakov

Specialci jugoslovanske armade (JA) so obroč okoli centra v večernih urah nepredušno zaprli. Podpolkovnik varnostne službe JA Ratko Katalina je še zadnjič pozval civiliste, naj se umaknejo iz UC, ker sledi brezpogojni napad. Takrat je načelnik UC, major teritorialne obrambe, v civilni obleki zapustil učni center. Tisti trenutek je civilna obleka pomenila rešitev in življenje, uniforma pa smrt.

Enote JA so dobile povelje "pripravljeni na ogenj". Specialci armade so si nadeli plinske maske, na cevi puška so nataknili tromblonske mine, slišalo se je repetiranje strojnic ter lahkih topov in drugega orožja. Strah in negotovost je povečevalo še močno hrumenje motorjev oklepnih vozil. Takrat smo branitelji centra občutili, kako je, ko človeka obliva mrtvaško mrzel pot in gomazijo po telesu mravljinci. Napad smo pričakovali s pesti na sprožilcih orožja. Imeli smo povelje streljati, če oklepno vozilo prebije zapornico. Živčnost se je stopnjevala do vrhunca. JA je pričakovala, da bomo prvi sprožili strel. Sledila bi napad in masaker.

UC Pekre ni bil objekt, ki bi ga bilo mogoče ubraniti, saj so bili napadalci v kritju, v gozdu oziroma v oklepnih vozilih, mi branitelji pa v stavbi iz opeke in aluminija. Podpolkovnik **Katalina** je po megafonu ponovno pričel groziti, da se še lahko predamo, sicer nas bodo likvidirali, saj smo po mednarodnem pravu paravojaška enota, uporna banda in izdajalci. Takrat smo iz jeze in obupa s kap sneli zvezde, z ramen pa čine, da ne bi bili enaki našim morilcem.

Ko sem se brez zvezde in s kapetanskim činom na prsih približal zapornici, kjer je stalo oklepno vozilo, je vojak na kupoli zavpil: "Vidi, vidi kapetana bez zvezde!" Tudi fotografiral me je, da bi imel dokaz, kakšno "bando" bodo pobili. Vojake JA sta motila tudi z lepilnim trakom ovita šaržerja na moji kalašnikovki. Izzivanja v slogu "Gledaj, kako se spremaju" je bilo veliko.

Slo po krvi si je JA tisto noč potešila z ugrabitvijo podpolkovnika **Miloševića** in stotnika **Ozmeca** v občinski zgradbi. In naslednji popoldan je njen oklepnik brutalno in do smrti povozil **Josefa Šimčika.**

JA se je začela umikati izpred UC Pekre v petek ob približno treh zjutraj. Ta manever je trajal debelo uro. Toliko časa so formirali kolono oklepnih vozil, vozili naprej in nazaj, vrteli kupoli in usmerjali topovske cevi proti nam. Skratka, tudi umik je bil poln izzivanja.

Za moje fante, vojake voda protizračne obrambe 44. brigade TO, lahko rečem, da so se držali odlično, čeprav je bil med njimi najvišji čin desetar. In čeprav so jim bili nekateri oficirji TO slab zgled, so v obroču smrti ali pri odločitvi skupnega samomora vztrajali do konca.

Tistim v ministrstvu za obrambo, ki delijo napredovanja kot bonbone, pa je namenjen poduk, da v vojni čin ne pomeni veliko, ampak da takrat velja samo hrabro srce. Največji junaki, ki so padli za samostojno in svobodno Slovenijo, so bili brez svetlečih se epolet na ramenih.

Branko Ašič, rezervni stotnik

Članek v časopisu Večer, dne 23. 5. 1991, v zvezi z dogodki v Učnem centru TO v Pekrah (Arhiv: Alojz Flisar).

PMM Gornja Radgona je 13. 5. 1991 poročala na UNZ Murska Sobota, da so se povečale aktivnosti vojakov JLA, patrulje so sestavljene iz štirih vojakov (prej dveh) skupaj s službenim psom in tudi obhodi so bolj pogosti, kot so bili.[98] Dne 15. 5. 1991 pa je PMM Gornja Radgona obvestilo dopolnila, ker so ugotovili, da ima JLA na hribu nad MP stalno opazovalno mesto. Po pogovoru z opazovalcem so zvedeli, da je na opazovalnem mestu izmenično na štiri ure in mora opazovati dogajanje na mostu čez reko Muro. To mu je naročil major iz Murske Sobote.[99]

97 Dopis PM Gornja Radgona štev. 10- z dne 10. 5. 1991
98 Depeša PMM Gornja Radgona štev. 14/38-169/91 z dne 13. 5. 1991
99 Depeša PMM Gornja Radgona štev. 15/38-171/91 z dne 15 .5. 1991

V 710. učnem centru TO v Pekrah se je usposabljala prva generacija nabornikov za služenje vojaškega roka v samostojni Sloveniji. Dotedanje zvezne oblasti in JLA so si prizadevale to preprečiti. JLA je že večkrat zahtevala zaprtje obeh učnih centrov TO v Pekrah in na Igu pri Ljubljani ter izročitev nabornih evidenc. Slovenske oblasti tega niso hotele storiti. JLA je v mariborske vojašnice poslala več posebnih oddelkov z oklepnimi vozili, v bližino Peker pa je začela pošiljati izvidnike. TO je zato vpoklicala dve protidiverzantski četi, ki sta zavarovali oba centra.

Oklepniki JLA pred 710. učnim centrom Teritorialne obrambe v Pekrah, 23. maja 1991 (Arhiv: Alojz Fliser).

Dne 23. maja 1991 prišlo do incidenta med TO in JLA. Teritorialci so v bližini centra zajeli dva vojaška izvidnika, vendar so ju kmalu nato izpustili. JLA je kljub temu učni center obkolila s tanki in zahtevala izročitev enote, ki je priprla njihova izvidnika. Čeprav z neprimerljivo oborožitvijo, so se naborniki in vodstveni kader Teritorialne obrambe odlično držali in nedvoumno nakazali, da bodo odločno branili svoj učni center. V Pekre je JLA želela napotiti vojaške okrepitve, vendar so se temu domačini uprli z živim zidom. Nabornikom se je pridružila še delegacija mestnih oblasti Franc Čuš, Andrej Verlič, Rudolf Moge in Stanislav Holc.

Na pobudo predsednice Skupščine občine Maribor Magdalene Tovornik so se v občinskih prostorih v večernih urah začela pogajanja za rešitev konflikta, ki je grozil, da preraste v širšo konfrontacijo. S strani republiške oblasti je pogajanja vodil Miran Bogataj, sodelovala pa sta še Marjan Fekonja, vodja štajerske Manevrske strukture narodne zaščite in major Andrej Kocbek. S strani občine so sodelovali Magdalena Tovornik, Boris Sovič, Janez Gajšek, Anton Rous, Bogo Rogina in Smiljan Pušenjak. S strani TO je bil prisoten poveljnik Teritorialne obrambe vzhodnoštajerske pokrajine Vladimir Miloševič in njegov sodelavec Milko Ozmec.

S strani JLA je bil na pogajanjih general Mićo Delić, poveljnik 31. korpusa garnizije Maribor, njegov namestnik polkovnik Alojz Lipnik, svetovalec poveljnika polkovnik Stojan Filipović in podpolkovnik Ratko Katalina, načelnik korpusne Protiobveščevalne službe[100]. JLA je prišla na pogajanja z močno enoto specialcev, ki so na Delićev znak pozno ponoči vdrli v pogajalsko sobo in kljub protestom prisotnih z grožnjo orožja ugrabili Miloševiča in Ozmeca ter ju odpeljali v vojaški zapor.

Usposabljanje PEM UNZ Murska Sobota, junija 1991 v Gornji Radgoni (Fotografija: neznani avtor, arhiv: Alojz Flisar).

100 V nadaljevanju KOS- Kontra obaveštajna služba JLA

Aretacija poveljnika TO je med Mariborčankami in Mariborčani vzbudila veliko ogorčenje. Mestne oblasti so kot protiukrep skorajda vsem vojaškim objektom izključile telefon in elektriko. Pred vojašnico, kjer sta bila zaprta pripadnika TO, se je 24. maja 1991 začela zbirati velika množica ljudi, ki je z živim zidom želela preprečiti gibanje JLA. Vojaško oklepno vozilo (BOV – bojno oklepno vozilo)[101] je zapeljalo v množico in na Ljubljanski cesti do smrti povozilo Josefa Šimčika, ki je postal prva žrtev osamosvojitvene vojne.[102]

RSNZ se je takoj odzval in odredil pripravljenost na domu za vse miličnike in starešine PEM I, starešine RSNZ, UNZ in starešine na PM in OM. Posebne naloge je dobila UNZ Maribor.[103] Enota PEM I iz Murske Sobote je bila tudi pred vojašnico v Mariboru, kjer je bila postavljena kot zid med protestniki in vojaki JLA, ki so s pripravljenim orožjem na strel ležali za ograjo vojašnice.

Zgradba PM Gornja Radgona med osamosvojitveno vojno (Arhiv: PVD Sever za Pomurje).

101 Kratica pomeni bojno oklepno vozilo
102 https://sl.wikipedia.org/wiki/Pekrski_dogodki
103 Depeša RSNZ številka 0214-2-4/5847 z dne 23. 5. 1991

PMM Dolga vas je poročala na UNZ, da sta vojaka JLA v patrulji na mejnem prehodu[104] Dolga vas poizvedovala, ali je madžarska vojska oborožena in opremljena z ubijalnim strelivom in ima okrepljeno varovanje državne meje. Miličnik je vse to zanikal, vojaka pa sta še povedala, da je komandir stražnice ves čas v stražnici, vojaki pa morajo nositi radijski sprejemnik za zvezo pod šifro »šatorsko krilo«[105]. To je bil tipični primer zavajanja vojakov na služenju vojaškega roka v JLA. Več enot je do osamosvojitvene vojne poročalo o podobnih dogodkih.

OMM Trate je PM Gornja Radgona obvestila, da je 24. 5. 1991, ob 11.30, na OM Trate komandir stražnice Jože Kerenčič v Konjišču klical po interni liniji in sporočil, da na stražnici nimajo elektrike in zagrozil, da če je to povezano z dogodki v Sloveniji, bo v roku 30 minut do ene ure vrgel v zrak transformatorsko postajo v bližini stražnice in zahteval, da o tem obvestijo pristojne v Elektro Maribor.[106]

Dne 24. 5. 1991 je UNZ Murska Sobota seznanila enote, da obstaja resna nevarnost, da JLA zasede vitalne objekte v Sloveniji, predvsem radijske in televizijske oddajnike, objekte elektrogospodarstva in PTT. Zato so naročili, da enote operativno pokrivajo te objekte in se dogovorijo z vodstvi teh objektov za samozaščitno obnašanje, kar enako velja za občane, ki živijo v bližini.

RSNZ je UNZ dne 25. 5. 1991 obvestil vse enote v Sloveniji, da imajo podatke, da so vojaške osebe izvajale ukrepe zoper občane v Mariboru in na drugih območjih v Sloveniji. Naročili so, da naj v takih primerih zberejo podatke in zoper vojaške osebe podajo kazenske ovadbe.[107] Dne 26. 5. 1991 je RSNZ UNZ naročil, da namenijo posebno pozornost objektom infrastrukture in preskrbe, se pogovorijo z odgovornimi osebami in jih opozorijo na samozaščitno obnašanje.

Na srečanjih s pripadniki JLA je treba ravnati previdno in poskrbeti za lastno varnost in varnost objektov ONZ. Takoj je treba pripraviti vse za delo na rezervnih lokacijah, ki ne smejo biti iste, kot so v načrtih. V pokrajinah TO (sedem pokrajin) se ustanovi koordinacija med ONZ in TO, v katero so vključeni načelniki UNZ, načelniki Inšpektorata milice, komandanti bataljonov PEM in drugi delavci ONZ, ki bodo določeni z aktom o ustanovitvi. Koordinacija za Pomurje je bila v Mariboru. Vodil jo je šef SDV Maribor.[108] Tej depeši je za enote milice dodal načelnik UNZ, da bodo miličnikom plačane vse nadure kljub takratnim ukrepom racionalizacije.

104 V nadaljevanju MP
105 Šotorsko krilo
106 Depeša OMM Trate štev. 09-38/373-91 z dne 24. 5. 1991
107 Depeša RSNZ številka 0216-5-4-/5940 z dne 25. 5. 1991
108 Depeša RSNZ številka 0214-2-2/712 z dne 26. 5. 1991

Bivši mednarodni mejni prehod Gornja Radgona
(Arhiv: PVD Sever za Pomurje).

RSNZ je UNZ dne 27. 5. 1991 obvestil, da opažajo, da pripadniki JLA pogosto opazujejo, snemajo in fotografirajo pomembne objekte in ljudi v republiki. Pri tem uporabljajo motorna vozila različnih registracij z registrskimi tablicami, ki pripadajo drugim vozilom. Zaradi tega so izdali ukaz, da morajo dosledno nadzorovati okolico takih objektov in legitimirati osebe, ki bi se tam zadrževale, z opozorilom na lastno varnost.[109]

Dne 27. 5. 1991 je Republiška koordinacija naročila, da se s tem dnem prepreči vstop vsem aktivnim vojaškim starešinam in drugim pripadnikom JLA v prostore UNZ, PM in OM, upravne organe za notranje zadeve, upravne organe za ljudsko obrambo, štabe TO in v podjetja z namensko proizvodnjo ter se vse predstojnike organov in organizacij izven ONZ seznani s tem ukazom.[110] Naslednji dan pa je RSNZ aktiviral PEM I, ki se je neprekinjeno usposabljala do preklica in se po koncu usposabljanja ni vračala domov.

PEM UNZ Murska Sobota je bila v telovadnici kmetijske šole v Rakičanu. Enote milice pa so lahko vpoklicale rezervne miličnike kot nadomestilo do 50 odstotkov.[111] Enote so na območju UNZ Murska Sobota vpoklicale 121 rezervnih miličnikov. Izjemoma so lahko vstopili starešine JLA v objekt ONZ, če so želeli govoriti s

109 Depeša RSNZ za UNZ-je številka 0212-2-4/5965/91 z dne 27. 5. 1991
110 Depeša RSNZ štev. 294-8175 z dne 27. 5. 1991
111 Depeša UNZ Murska Sobota številka 01-Z-1-2/135 z dne 28. 5. 1991

starešino enote in so pred tem oddali orožje. Ta ukrep so dne 4. 6. 1991 nekoliko omilili s tem, da so jim dovolili vstop v objekte namenske proizvodnje.[112]

UNZ Murska Sobota je 28. 5. 1991 poročala, da je tega dne vojaški helikopter letel ob državni meji z Republiko Avstrijo od Gornje Radgone do Radencev in nato nad železniško progo do Ljutomera in prek Jeruzalema v smeri Hrvaške. V pogovor med miličnikoma iz Gornje Radgone in Radencev se je vmešal nekdo iz helikopterja z besedo »umri«.[113]

Dne 29. 5. 1991 je RSNZ začel akcijo Atlas, ki se je nanašala na poostreno varovanje najvišjih predstavnikov oblasti in objektov teh organov s fizičnim in tehničnim varovanjem. UNZ pa so bile dolžne take ukrepe izvesti, ko prispejo te osebe na njihovo območje.[114]

UNZ Murska Sobota je 30. 5. 1991 opozorila na poseben pojav v zvezi z zadnjimi ukrepi JLA. Na protestih občanov in predstavnikov občin so se pojavile zahteve po mirovnih pogajanjih med predstavniki oblasti in JLA. Zato so bila določena pravila za izvedbo teh pogajanj, če bi do njih prišlo. Naročeno je bilo, da se izvedejo na nevtralnih območjih ali objektih. Pri tem mora milica operativno pokriti območje in fizično zavarovati objekt in prostor, kjer bodo pogajanja.

Onemogočiti je bilo treba vstop osebam, ki ne sodelujejo v pogajanjih, zaposlenim v objektu pa omejiti gibanje, opraviti pregled oseb, ki vstopajo in odvzeti orožje, strelivo in druge nevarne predmete osebam, ki sodelujejo v pogajanjih. Če je treba, se opravi tudi proti bombni pregled ali kakšen drugi ukrep.[115] Nismo pa našli podatkov, da bi do takšnih pogajanj prišlo na območju UNZ Murska Sobota.

Dne 30. 5. 1991 je PM Gornja Radgona poročala na UNZ, da so tega dne ob 10.00 popolnili stražnico Gornja Radgona z 20 vojaki, ki so jih pripeljali s kamionom iz Maribora mimo MP Trate, stražnica Konjišče pa je bila popolnjena z desetimi vojaki.[116]

PM Gornja Radgona je dne 6. 6. 1991 poročala o prijavi streljanja s strani občanov tega dne zjutraj okoli 5.15. Zaporedoma naj bi bilo izstreljenih pet nabojev in nato še dva. Kljub poizvedovanju niso našli strelca. Pri TO pa so zatrdili, da imajo vsi vojaki vse naboje.[117]

112 Depeša RSNZ številka 8697 z dne 4. 6. 1991
113 Depeša UNZ Murska Sobota štev. 21/6-4-2/133 z dne 28. 5. 1991
114 Depeša RSNZ številka 0211-4/1/740 z dne 29. 5. 1991
115 Depeša UNZ Murska Sobota številka 01-2-142 z dne 30. 5. 1991
116 Depeša PM Gornja Radgona štev. 1-310/91 z dne 30. 5. 1991
117 Depeša PM Gornja Radgona štev. 03/38-331/91 z dne 6. 6. 1991

Vodstvo PEM UNZ Murska Sobota v Gornji Radgoni pred prihodom tankov (Arhiv: PVD Sever za Pomurje).

PMM Gornja Radgona je 13. 6. 1991 ugotovila, da je šla mimo MP patrulja treh vojakov, od katerih je eden imel koso. Okoli 17.40 sta po patruljni stezi prišla dva oficirja JLA v delovnih uniformah, oborožena s pištolo in si ogledovala most čez reko Muro. Malo pred tem so bili pri naselju Mele opaženi trije vojaki JLA, ki so ležali pri terenskem vozilu.[118]

UNZ Murska Sobota je po obvestilu PM Gornja Radgona poročala RSNZ, da je 11. 6. 1991 v stražnico Gornja Radgona pripeljal manjši tovorni avto z opremo, ki ni bila prepoznana. Spremljevalec v vozilu je bil podporočnik, oborožen z avtomatsko puško in zaščitno masko. Ponoči ali zjutraj naj bi v stražnico pripeljali dodatnih 15 do 20 vojakov in jih namestili v zgradbi bivšega štaba TO. Kakšen je bil namen njihovega prihoda, ni bilo ugotovljeno.[119]

118 Depeša PMM Gornja Radgona štev. 06/38-216/91 z dne 13. 6. 1991
119 Depeša UNZ Murska Sobota štev. 21/6-1-z/168 z dne 11. 6. 1991.

~~00497~~
490

ZADEVA: SEVER JANEZ - UPRAVNIK CARINE - PODATKI

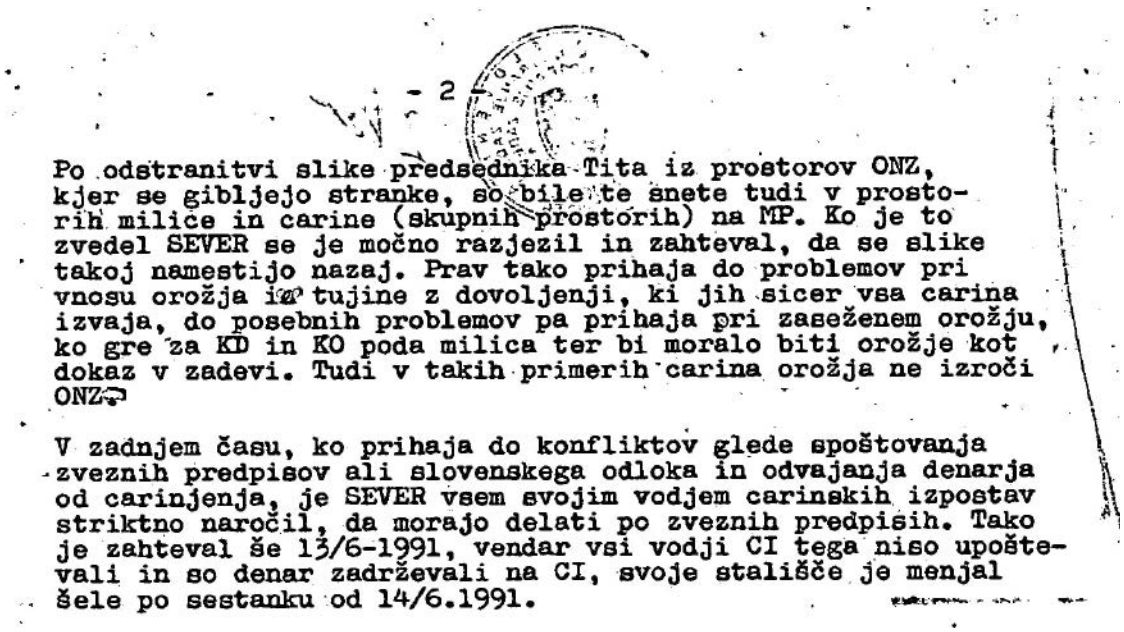
SEVER Janez, sin Janeza, roj. 28/11-1934 v Krogu, stanuje Krog 24, občina Murska Sobota, Slovenec, državljan SFRJ, na delovnem mestu upravnika Carinarnice v Gornji Radgoni.

SEVER je prevzel dolžnosti upravnika Carine v G. Radgoni leta 1977 ob prerazporeditvi tedanjega upravnika Carinarnice OBERSNEL Dominika na nižje delovno mesto. SEVER je pred prihodom v carinsko službo bil direktor v trgovskem podjetju Merkur v M. Soboti, ki je zašlo v težave in se nato združilo s TP Potrošnik M. Sobota.

Kot upravnik Carinarnice v G. Radgoni se je uspešno vključil v delo, ter uredil tudi delovni kolektiv, kateri je bil zelo razbit in samovoljen. Uvedel je tudi delovno disciplino in kroženje kadrov iz enega prehoda na drugi prehod po določenem času, zaradi preprečevanja tihotapstva. Precej problemov je imel in jih še ima s nacionalno pisanim kadrom. Uvedel je več disciplinskih ukrepov - tudi suspenzov za hujše KD, vendar je Zvezna carinska uprava vse delavce (zlasti iz Srbije in Črne gore) brez kakšnih posledic, namestila nazaj na ista dela in naloge.

S pričetkom demokratičnih procesov v R Sloveniji se je pričelo pri njem čutiti nerazpoloženost do družbenih sprememb, zlasti po prvih demokratičnih volitvah, ko se je začel zmanjševati pomen zveznih organov. Sicer pa je že od vsega začetka, ko je postal upravnik Carinarnice, izpostavljal pomen zveznih organov in se ves čas postavljal v položaj nadrejenega na mejnih prehodih, kjer je hotel določati režim dela, potek prometa in druge naloge, v čemer ni uspeval, vendar je zaradi tega prihajalo do večkratnih sporov z ONZ oz. milico na PM, IM in tudi UNZ. Za uveljavitev svojih idej se je posluževal neresnic, podtikanj in zavajanj. Beležili smo tudi primere, ko je na mejnih prehodih neposredno odrejal naloge miličnikom. Če svojih namenov ni dosegel na nivoju UNZ, je intervenirál tudi preko RSNZ (zadeve so zelo dobro poznane načelniku v pokoju g. POGLAJENU).

Njegova opredelitev je močno jugoslovanska, centralistična, kar je vedno tudi izpostavljal, zlasti ob koordinacijskih sestankih glede varovanja drž-avne meje, turistične sezone in ob drugih skupnih aktivnostih med ONZ, Carino in JLA. Ko so bili poleg Carine še kaki drugi zvezni organi, je vedno povdarjal "Kaj vi - o tem bomo odločali mi zvezni organi" ter se v takih primerih tudi distanciral od ONZ. V času službovanja v Carini je navezal oz. so navezali z njim dobre stike in so ga pritegnili k sodelovanju organi varnostne službe JLA, bil pa je dober sodelavec tudi naše dosedanje službe CSDV. Za KOS JLA je opravljal tudi nekatere konkretne naloge zbiranja podatkov, kakšno pa je to sodelovanje v tem trenutku, nimamo podatkov, ker osebnih stikov ne ugotavljamo.

- 2 -

Po odstranitvi slike predsednika Tita iz prostorov ONZ, kjer se gibljejo stranke, so bile te snete tudi v prostorih milice in carine (skupnih prostorih) na MP. Ko je to zvedel SEVER se je močno razjezil in zahteval, da se slike takoj namestijo nazaj. Prav tako prihaja do problemov pri vnosu orožja iz tujine z dovoljenji, ki jih sicer vsa carina izvaja, do posebnih problemov pa prihaja pri zaseženem orožju, ko gre za KD in KO poda milica ter bi moralo biti orožje kot dokaz v zadevi. Tudi v takih primerih carina orožja ne izroči ONZ.

V zadnjem času, ko prihaja do konfliktov glede spoštovanja zveznih predpisov ali slovenskega odloka in odvajanja denarja od carinjenja, je SEVER vsem svojim vodjem carinskih izpostav striktno naročil, da morajo delati po zveznih predpisih. Tako je zahteval še 13/6-1991, vendar vsi vodji CI tega niso upoštevali in so denar zadrževali na CI, svoje stališče je menjal šele po sestanku od 14/6.1991.

Podatki o upravniku carinarnice Gornja Radgona, stran 1 in 2 (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

Fotografija je nastala 28. 6. 1991, malo pred prihodom tankov v Gornjo Radgono, in prikazuje vodstvo Občine Gornja Radgona: levo predsednik Skupščine občine Vogrinčič, zraven republiški poslanec Stariha, Hrastelj, inšpektor Flisar, s hrbtom direktor pomurske carine Sever (Fotografija: neznani avtor, arhiv: Alojz Flisar).

Dne 14. 6. 1991 je RSNZ ponovno ukazal izvajanje nalog akcije Kamen 1/1. Prav tako so okrepili delo na mejnih prehodih.[120] Istega dne je PMM Dolga vas poročala, da so tega dne imeli kolegij vodje carinskih izpostav. Na njem so se dogovorili, da ne bodo izvajali slovenskega odloka o plačevanju carine, ampak zveznega, ker se bojijo, da jih bodo zamenjali ali odpustili.[121] UNZ se je odzvala z naročilom enotam milice, naj spremljajo delo carine, možnost pasivne stavke carinikov, zadrževanje pripadnikov JLA na mejnih prehodih. Če je treba, naj postopke tudi zvočno in slikovno posnamejo.[122]

Po republiškem posvetu s carino je RSNZ izdal navodilo, da milica operativno pokriva carinarnice. Ker so se slovenski šefi carinarnic opredelili za Slovenijo, jim je treba nuditi pomoč v primeru, da bi jih zvezi organi poskušali zamenjati. Če upravnik carinarnice zaprosi za pomoč, se pošlje večje število miličnikov, ki nudijo pomoč in vzpostavijo normalno stanje.[123] UNZ Murska Sobota je splošnim PM odredila, da poostreno nadzorujejo promet na cesti s Hrvaško, da zaznajo prihod carinskih delavcev iz zvezne carinske uprave ali drugih republik. Zoper njih pa naj ne ukrepajo, ampak samo takoj poročajo na UNZ.[124]

Dne 15. 6. 1991 je PMM Gornja Radgona poročala o pritožbi voznika tovornjaka, ki je imel težave zaradi nenadne spremembe dela carinikov. Okoli 9.10 pa je na MP prišel upravnik carinarnice Gornja Radgona Janez Sever, ki je zaposlenim zagrozil, da bo vsak delavec ostal brez službe, če ne bo delal po zveznem zakonu.[125]

Dne 18. 6. 1991 je PM Gornja Radgona poročala na UNZ Murska Sobota, da se je 11. 6. 1991 na stražnici Konjišče začel tečaj za desetarje, ki ga vodi podporočnik, po rodu Makedonec. Na tečaju naj bi bilo 15 vojakov. Tečaj je potekal v bližini stražnice. Komandir in namestnik sta opravila nadzor državne meje do Trat, kjer je delovna skupina obnavljala in čistila mejne kamne pri reki Muri. Po poročilu PM Gornja Radgona naj bi stražnica dobila nalogo, da zavaruje delo zvezne carine na mejnem prehodu. Dne 17. 6. 1991 je med 22.00 in 23.00 potekala nočna vaja v okolici stražnice Konjišče.[126]

120 Depeša RSNZ številka 0213-2/2-2/806 z dne 14. 6. 1991
121 Depeša PMM Dolga vas številka 6-38-163/91 z dne 14. 6. 1991
122 Depeša UMZ Murska Sobota številka 01-2/178 z dne 14. 6. 1991
123 Depeša UNZ Murska Sobota štev. 01-2/2736 z dne 15. 6. 1991
124 Depeša UNZ Murska Sobota številka 217&-4-2/2731 z dne 15. 6. 1991
125 Depeša PMM Gornja Radgona 7/38-219/91 z dne 15. 6. 1991
126 Depeša PM Gornja Radgona štev. 1/38-322/91 z dne 18. 6. 1991

Dvigovanje slovenske zastave na mednarodnem mejnem prehodu Gornja Radgona 26. 6. 1991 (Arhiv: PVD Sever za Pomurje).

Nočno čakanje pripadnikov PEM na to, kaj bo sledilo (Arhiv: PVD Sever za Pomurje).

385

Priloga št.: 00125

PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-81/2009/54
DATUM: 25. 5. 2010

URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

V A R N O S T N A O C E N A
VAROVANEGA OBJEKTA ZGRADBE OBČINE GORNJA RADGONA

I. OPIS OBJEKTA

1. Zgradba občine Gornja Radgona je tik ob magistralni cesti Maribor-Radenci, na Partizanski cesti 11, z glavnim vhodom s Partizanske ceste in dvema vhodoma z dvoriščne strani.

2. Redno se uporablja glavni vhod, ki nima domofona in varnostne ključavnice.
   - z dvoriščne strani je domofon na obeh vhodnih vratih
   - v pritličju na desni strani od glavnega vhoda je poročna soba in v nadaljevanju oddelek za notranje zadeve
   - na levi strani od glavnega vhoda je sejna soba, v nadaljevanju pa prostori inšpekcijskih služb
   - na sredini v pritličju je sprejemna pisarna in telefonska centrala

3. V nadstropje vodijo dvoja stopnišča, na desno in levo od glavnega vhoda. Tako vodijo stopnišča tudi v kletne prostore.
   - v prvem nadstropju desno od glavnega vhoda je oddelek za urbanizem, gradbene in komunalne zadeve
   - v hodniku na levi strani so prostori predsednika SO in administracije
   - v drugem nadstropju je Uprava za družbene prihodke

4. Levo od glavnega vhoda v prvem nadstropju so prostori izvršnega sveta
   - v drugem nadstropju pa prostori oddelka za ljudsko obrambo in so prostori varovani s signalno varnostnimi napravami

5. V kletnih prostorih je od glavnega vhoda desno ekonomat, arhiv in stanovanje hišnika
   - na levi strani od glavnega vhoda je v kletnih prostorih pisarna in arhiv

6. V drugem nadstropju so pisarne TO, pisarna načelnika OLO in center zvez

7. Na dvoriščni strani, zraven prizidka, prizidek je nadstropen, so garaže občine.

8. Na dvoriščni strani je etažna zgradba Knjigarne in trgovine.

Varnostna ocena zgradbe Občine Gornja Radgona (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

strani Partizanske ceste, kjer je glavni vhod, sta na vsaki strani večji izložbeni okni z vrati oddelka za notranje zadeve in inšpekcijske službe. Okna se koristijo kot panoji razstave fotografij, zato je zavarovanje slabo.

II. OCENA OGROŽENOSTI OBJEKTA

V tej situaciji je objekt ogrožen zaradi:

a) prostorov področnega štaba TO, v katerem je ob zaostritvah uvedeno dežurstvo, obstaja pa nevarnost zasedbe ali zaplenitve opreme, orožja in dokumentov

b) prostorov upravnega organa za ljudsko obrambo; obstaja nevarnost poskusa nasilnega odvzema nabornih in drugih evidenc, mobilizacijskega načrta ali tehnične opreme

c) prostorov upravnega organa za notranje zadeve; obstaja nevarnost poskusa nasilnega odvzema registra občanov in drugih evidenc prijavno-odjavne službe

d) prostorov vodstva skupščine in izvršnega sveta; obstaja nevarnost nasilne zasedbe v izredno zaostrenih razmerah ali poskus ogrožanja varovane osebe - predsednika SO, (JLA in TO ob posredovanju oblastnih organov-v primeru neposrednih pogajanj)

III. UKREPI VAROVANJA

1. S signalno varnostnimi napravami so varovani prostori upravnega organa za ljudsko obrambo in teritorialne obrambe, vezani na PM Gornja Radgona

2. Oba vhoda z dvoriščne strani sta zaklenjena in ob zaostrenih razmerah fizično varovana s strani pripadnikov TO

3. V delovnem času, v zaostrenih razmerah deluje varnostna služba po navodilih IS SO

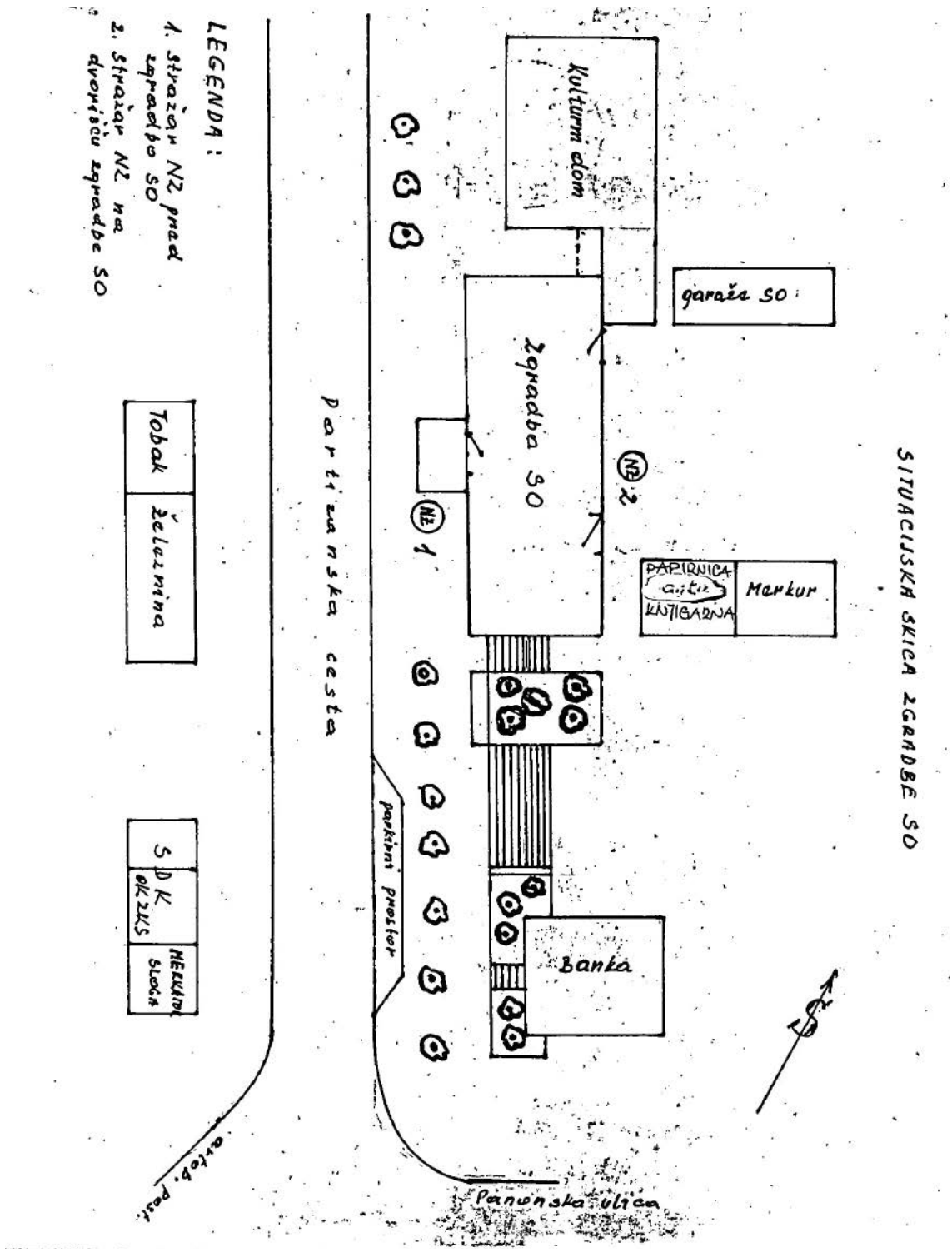
4. Operativno varovanje zgradbe in okolice opravljajo delavci PM Gornja Radgona

5. Ob aktiviranju načrta objekt fizično varujejo tudi pripadniki narodne zaščite KS Gornja Radgona z dvema stražarskima mestoma.

Ukrepi vsklajenega delovanja so razdelani v načrtih posameznih nosilcev zavarovanja.

Gornja Radgona, dne 1/6-1991

Varnostna ocena zgradbe Občine Gornja Radgona, stran 2 (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

Varnostna ocena zgradbe Občine Gornja Radgona, stran 3 (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

00126

- 2 -

Priloga št.: 01.

VARNOSTNA OCENA ZA VAROVANO OSEBO, PREDSEDNIKA SO GORNJA RADGONA - VOGRINČIČ ALOJZA

VOGRINČIČ Alojz, roj. 13.06.1934, v Tropovcih, opravlja funkcijo predsednika SO Gornja Radgona neprofesionalno, prav tako pa je zaposlen na Vinogradniškem gospodarstvu Kapela, kjer opravlja dela in naloge direktorja podjetja. Sedež podjetja, je v Kapelskem vrhu.

Stanuje v Radencih v Jurkovičevi ulici št. 04, kjer ima svojo hišo živi skupaj z ženo Ano, roj. 9.7.1941 v Stari novi vasi, upokojenka. Ima sina Marka, roj. 23.03.1965 v Mariboru in Matjaža, rojen 16.12.1969 v Mariboru, oba študenta. Hiša stoji takoj na začetku Jurkovičeve ulice in sicer na desni strani križišča Titove in Jurkovičeve ceste.

Poseduje osebni avtomobil znamke YUGO reg. št. MS 824-65, uporablja pa še službeno vozilo last VG Kapela znamke NISSAN reg. št. MS 939-37.

Sosedi varovane osebe so:

1. OMAR Ernest, roj. 5.1.1931, stanuje Radenci Jurkovičeva 2 z družino.

2. GOMBOC Štefan, roj. 22.3.1945, stanuje Radenci Jurkovičeva 8 z družino.

3. SINOKAPČEV Dimitrije, roj. 29.3.1937, stanuje Radenci Jurkovičeva 6 z družino.

Nobeden od sosedov ni problematična oseba, razen KLANČAR Vladimirja, stanuje Radenci Jurkovičeva 9, kateri je podvržen storitvam kaznivih dejanj, predvsem manjših tatvin.

REPUBLIKA SLOVENIJA POLICIJSKA POSTAJA GORNJA RADGONA POLICIJA OBČINA GORNJA RADGONA

Priloga št.: 02.

NALOGE ZA IZVAJANJE OPERATIVNEGA ZAVAROVANJA

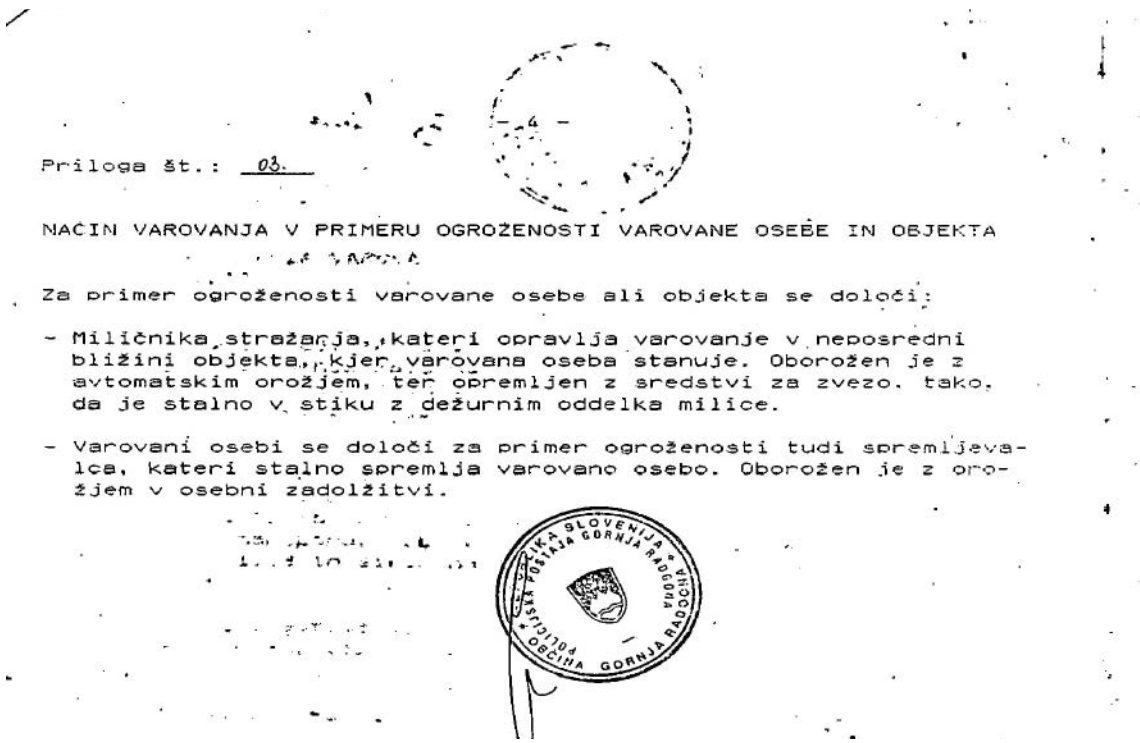
Operativno varovanje izvaja vodja varnostnega okoliša preko operativnih pozicij. Prav tako se opravlja varovanje z ostalimi miličniki, predvsem v opazovalni službi, prav tako pa z občasno kontrolo objekta oz. okolice v vseh ostalih službah. Enako se izvaja varovanje varovane osebe ko je ta na delovnem mestu.

Varovanje se opravlja preko naslednjih občanov:

1. ŠPUR Martin, roj. 30.10.1936, stanuje Radenci Kerenčičeva 1
2. OMAR Ernest, roj. 05.01.1931, stanuje Radenci Jurkovičeva 2
3. ŠONAJA Anton, roj. 19.1.1950, stanuje Radenci Jurkovičeva 11
4. PUKLAVEC Slavko, roj. 9.5.1962, stanuje Radenci Radgonska c. 2

REPUBLIKA SLOVENIJA POLICIJSKA POSTAJA GORNJA RADGONA POLICIJA OBČINA

Varnostna ocena predsednika skupščine Občine Gornja Radgona Alojza Vogrinčiča, stran 1 in 2 (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

Priloga št.: 03.

NAČIN VAROVANJA V PRIMERU OGROŽENOSTI VAROVANE OSEBE IN OBJEKTA

Za primer ogroženosti varovane osebe ali objekta se določi:

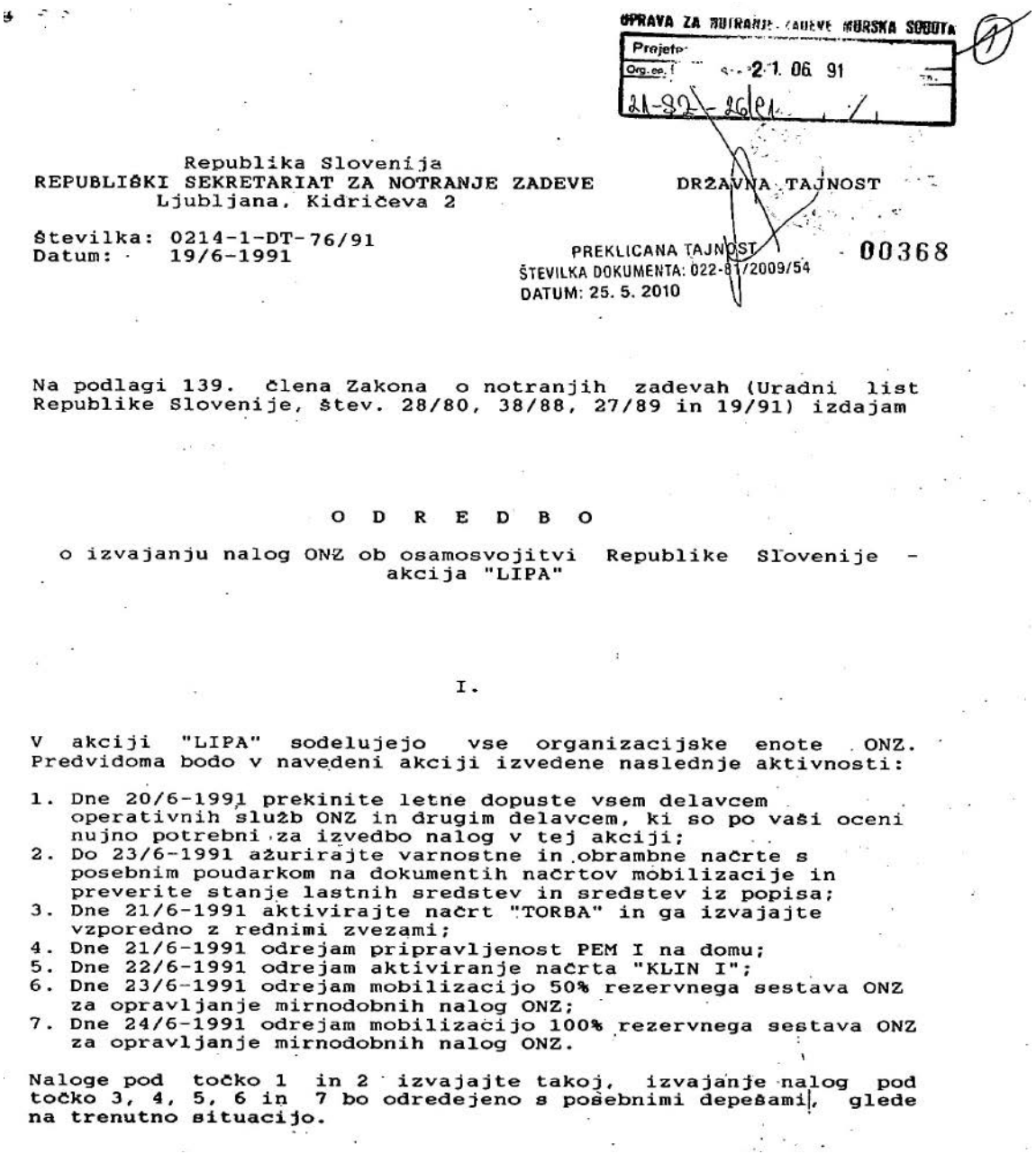
- Miličnika stražarja, kateri opravlja varovanje v neposredni bližini objekta, kjer varovana oseba stanuje. Oborožen je z avtomatskim orožjem, ter opremljen z sredstvi za zvezo, tako, da je stalno v stiku z dežurnim oddelka milice.

- Varovani osebi se določi za primer ogroženosti tudi spremljevalca, kateri stalno spremlja varovano osebo. Oborožen je z orožjem v osebni zadolžitvi.

Varnostna ocena predsednika skupščine Občine Gornja Radgona Alojza Vogrinčiča, stran 3 (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

Zaradi priprave na zamenjavo mejnih označb je dne 18. 6. 1991 UNZ Murska Sobota po zbranih podatkih od enot milice poročala RSNZ, da je na mednarodnih mejnih prehodih na mejni črti pet označb SFRJ z grbom in pet označb Območje mejnega prehoda. Poleg tega pa so take označbe tudi na sedmih mejnih prehodih za obmejni promet z Republiko Avstrijo.[127]

127 Depeša UNZ Murska Sobota za RSNZ številka 21/3-3-2/2778 z dne 18. 6. 1991

UPRAVA ZA NOTRANJE ZADEVE MURSKA SOBOTA
Prejeto: 21. 06. 91
Org. enota: 1
21-82-26/91

Republika Slovenija
REPUBLIŠKI SEKRETARIAT ZA NOTRANJE ZADEVE
Ljubljana, Kidričeva 2

DRŽAVNA TAJNOST

Številka: 0214-1-DT-76/91
Datum: 19/6-1991

PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-81/2009/54
DATUM: 25. 5. 2010

00368

Na podlagi 139. člena Zakona o notranjih zadevah (Uradni list Republike Slovenije, štev. 28/80, 38/88, 27/89 in 19/91) izdajam

O D R E D B O

o izvajanju nalog ONZ ob osamosvojitvi Republike Slovenije - akcija "LIPA"

I.

V akciji "LIPA" sodelujejo vse organizacijske enote ONZ. Predvidoma bodo v navedeni akciji izvedene naslednje aktivnosti:

1. Dne 20/6-1991 prekinite letne dopuste vsem delavcem operativnih služb ONZ in drugim delavcem, ki so po vaši oceni nujno potrebni za izvedbo nalog v tej akciji;
2. Do 23/6-1991 ažurirajte varnostne in obrambne načrte s posebnim poudarkom na dokumentih načrtov mobilizacije in preverite stanje lastnih sredstev in sredstev iz popisa;
3. Dne 21/6-1991 aktivirajte načrt "TORBA" in ga izvajajte vzporedno z rednimi zvezami;
4. Dne 21/6-1991 odrejam pripravljenost PEM I na domu;
5. Dne 22/6-1991 odrejam aktiviranje načrta "KLIN I";
6. Dne 23/6-1991 odrejam mobilizacijo 50% rezervnega sestava ONZ za opravljanje mirnodobnih nalog ONZ;
7. Dne 24/6-1991 odrejam mobilizacijo 100% rezervnega sestava ONZ za opravljanje mirnodobnih nalog ONZ.

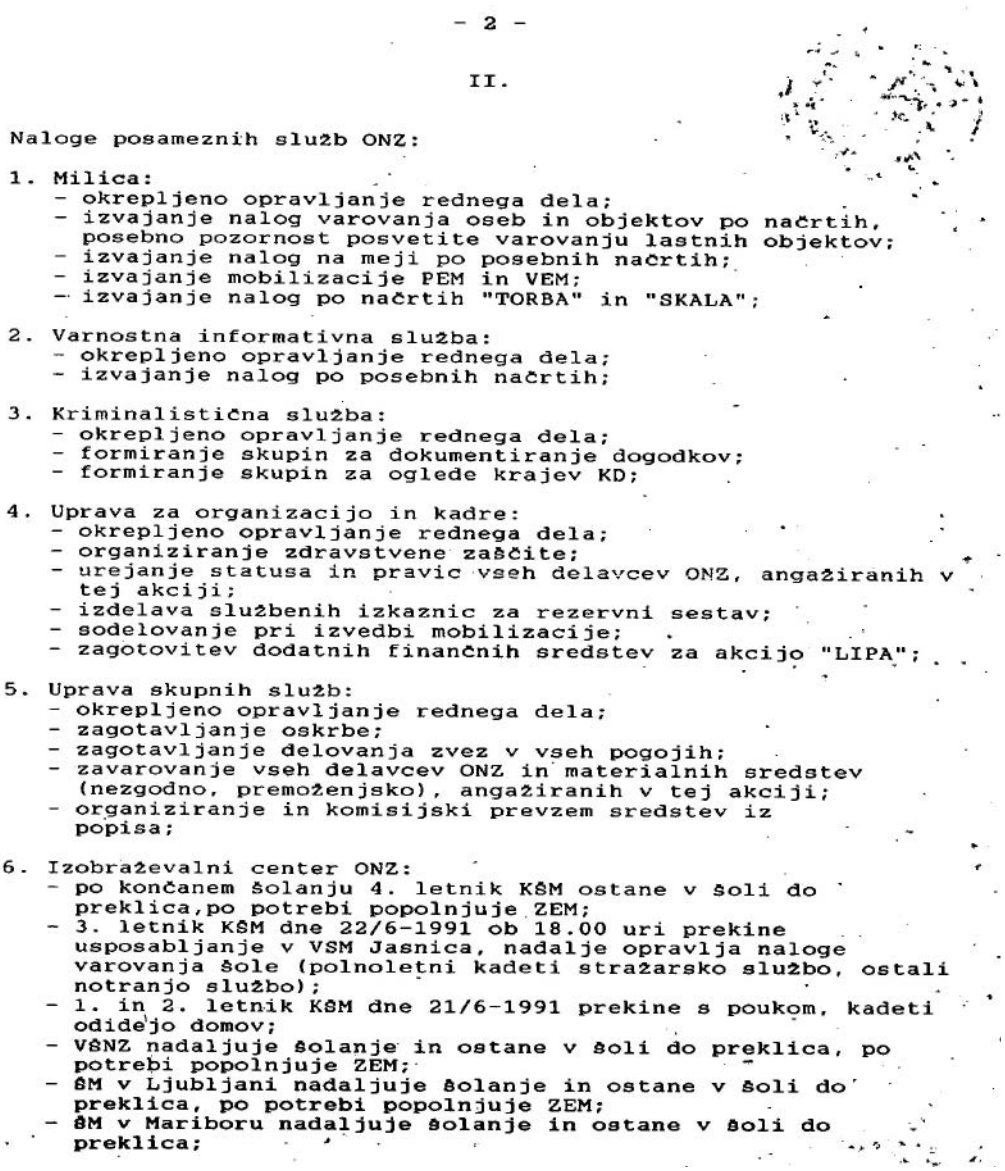
Naloge pod točko 1 in 2 izvajajte takoj, izvajanje nalog pod točko 3, 4, 5, 6 in 7 bo odredejeno s posebnimi depešami, glede na trenutno situacijo.

Začetek akcije Lipa, kar je pomenilo pripravo na izredne razmere ali vojno (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

Dne 18. 6. 1991 je PMM Gornja Radgona poročala o bistveno povečani frekvenci vojakov JLA, ki so bili oblečeni v maskirne obleke in opremljeni s polno bojno opremo, med njimi je bil tudi neznani oficir. V enajstih urah je šlo mimo MP 11 vojakov JLA.[128]

128 Depeša PMM Gornja Radgona štev. 8/38-238/91 z dne 18. 6. 1991

Dne 19. 6. 1991 je PMM Gornja Radgona na UNZ Murska Sobota poročala, da je bil ta dan na carinarnici sestanek treh predstavnikov zvezne carine in upravnika carinarnice. Po sestanku so se zvezni cariniki sestali s tremi cariniki srbske narodnosti v lokalu Kompas na MP. Prav tako je v Kompas za upravnika prispel faks iz Zvezne uprave carine. V načrtu je bi bila zamenjava vodje carinarnice in carinskih izpostav. Vodja carinarnice je bil na sestanku v Kranju.[129]

- 2 -

II.

Naloge posameznih služb ONZ:

1. Milica:
   - okrepljeno opravljanje rednega dela;
   - izvajanje nalog varovanja oseb in objektov po načrtih, posebno pozornost posvetite varovanju lastnih objektov;
   - izvajanje nalog na meji po posebnih načrtih;
   - izvajanje mobilizacije PEM in VEM;
   - izvajanje nalog po načrtih "TORBA" in "SKALA";

2. Varnostna informativna služba:
   - okrepljeno opravljanje rednega dela;
   - izvajanje nalog po posebnih načrtih;

3. Kriminalistična služba:
   - okrepljeno opravljanje rednega dela;
   - formiranje skupin za dokumentiranje dogodkov;
   - formiranje skupin za oglede krajev KD;

4. Uprava za organizacijo in kadre:
   - okrepljeno opravljanje rednega dela;
   - organiziranje zdravstvene zaščite;
   - urejanje statusa in pravic vseh delavcev ONZ, angažiranih v tej akciji;
   - izdelava službenih izkaznic za rezervni sestav;
   - sodelovanje pri izvedbi mobilizacije;
   - zagotovitev dodatnih finančnih sredstev za akcijo "LIPA";

5. Uprava skupnih služb:
   - okrepljeno opravljanje rednega dela;
   - zagotavljanje oskrbe;
   - zagotavljanje delovanja zvez v vseh pogojih;
   - zavarovanje vseh delavcev ONZ in materialnih sredstev (nezgodno, premoženjsko), angažiranih v tej akciji;
   - organiziranje in komisijski prevzem sredstev iz popisa;

6. Izobraževalni center ONZ:
   - po končanem šolanju 4. letnik KŠM ostane v šoli do preklica,po potrebi popolnjuje ZEM;
   - 3. letnik KŠM dne 22/6-1991 ob 18.00 uri prekine usposabljanje v VSM Jasnica, nadalje opravlja naloge varovanja šole (polnoletni kadeti stražarsko službo, ostali notranjo službo);
   - 1. in 2. letnik KŠM dne 21/6-1991 prekine s poukom, kadeti odidejo domov;
   - VŠNZ nadaljuje šolanje in ostane v šoli do preklica, po potrebi popolnjuje ZEM;
   - ŠM v Ljubljani nadaljuje šolanje in ostane v šoli do preklica, po potrebi popolnjuje ZEM;
   - ŠM v Mariboru nadaljuje šolanje in ostane v šoli do preklica;

Začetek akcije Lipa, kar je je pomenilo pripravo na izredne razmere ali vojno, stran 2 (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

129 Depeša PMM Gornja Radgona štev. 06/02-245 z dne 19. 6. 1991

7. Urad na varnost in zaščito:
   - okrepljeno opravljanje rednega dela;
   - koordiniranje nalog po načrtih "ATLAS" in "O";
   - koordiniranje in sodelovanje pri varovanju objektov ONZ;

8. Specialna enota RSNZ:
   - okrepljeno opravljanje rednega dela;
   - izvajanje nalog po posebnih načrtih;

9. Ostale službe v RSNZ:
   - okrepljeno opravljanje rednega dela;

Poleg navedenih nalog službe opravljajo tudi druge naloge, ki jih odredi republiški sekretar ali predstojniki služb.

Predstojniki vseh služb poskrbijo za zaščito podatkov.

III.

Za koordinacijo dela služb ONZ odrejam formiranje operativne skupine, ki jo sestavljajo predstavniki milice, varnostno informativne službe, kriminalistične službe, uprave za organizacijo in kadre, uprave skupnih služb in uprave za informatiko. Po potrebi se v skupino vključujejo tudi predstavniki drugih služb.

Delo operativne skupine vodi predstavnik milice.

Operativna skupina prične z delom dne 21/6-1991 ob 15.00 uri v operativni sobi RSNZ in deluje neprekinjeno do preklica.

IV.

Za koordinatorja nalog po akciji "LIPA" imenujem Alojza KURALTA.

POSLANO:
1 x vsem upravam v RSNZ
1 x vsem UNZ
1 x IC ONZ
1 x SE RSNZ
1 x kabinet rep. sekretarja

Igor Bavčar
REPUBLIŠKI SEKRETAR

Začetek akcije Lipa, kar je pomenilo pripravo na izredne razmere ali vojno, stran 3 (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

00172

UNZ MURSKA SOBOTA
Inšpektorat milice

"SIFRIRANA"
"DX"

Dep.št.: 21-i-2/193
Datum : 19/6-1991

RSNZ RS
UM-02ii
LJUBLJANA

ZADEVA: UKREPI V ZVEZI S CARINO

Na območje UNZ Murska Sobota so v G. Radgono dne 18/6-1991 prišli trije člani zvezne carinske uprave in sicer:

1. NIKOLAS Đuro, roj. 20/7-1937 v Bosanskem Grahovu, stanuje Beulje Zemun Edvarda Kardelja bb,

2. MILOVANOVIC Budimir, roj. 25/5-1943 v ožji Srbiji, stanuje Beograd Laznica D. Podonje Damilova št. 1,

3. DRACA Rade, roj. 11/12-1946 v Hrvatski v Titovi Korenici, stanuje Zagreb, Pičmova 16/II.

Imenovani so se že včeraj nastanili v hotelu Radin v Radencih, kjer so ostali še danes. Sobe imajo rezervirane do jutri 20/6-1991.

Ugotovili smo, da so se tekom današnjega dne sestali v gostišču Kompasa v G. Radgoni z:

1. HORVAT Brankom, roj. 10/10-1958 iz G. Radgone, Partizanska 24, vodja carinske izpostave na mejnem prehodu v G. Radgoni,

2. MANIC Miroljubom, roj. 29/9-1937 iz G. Radgone, Prešernova 12, referent v carinski upravi v G. Radgoni in

3. DUMIC Živkom, roj. 13/11-1943, stanuje v G. Radgoni, Partizanska 24, referent v carinski izpostavi v G. Radgoni.

Vsi omenjeni so srbske nacionalnosti. Člani inšpekcije so se z omenjeni pogovarjali okrog dve uri. Vsebina pogovorov ni znana.

Upravnik Carinarnice v G. Radgoni Janez SEVER nas je obvestil, da je dobil tekom današnjega dne obvestilo, da bi moral jutri v Beograd na sestanek k upravniku zvezne carinske uprave, vendar se je izjasnil, da na sestanek ne bo šel. Tekom današnjega dne pa se bo udeležil sestanka na UNZ Kranj.

Milan Horvat
NAČELNIK INSPEKTORATA MILICE
samostojni inšpektor

Ukrepi v zvezi s prihodom zveznih carinikov v Radence (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

SKUPŠČINA OBČINE
GORNJA RADGONA

1-D/91-5-7-P1

Datum: 18.6.1991

00179

Okvirni program praznovanja ob osamosvojitvi Slovenije

Najkasneje 26. junija bo republiška skupščina sprejela potrebne zakonske in ustavne odločitve ter razglasila samostojnost države Slovenije. To bo vsekakor zgodovinski dan, morda sploh najpomembnejši v narodni zgodovini, zato ga bomo ustrezno proslavili in obeležili.

PROGRAM PRIREDITVE:

I. Svečanost pred zgradbo skupščine občine Gor.Radgona
   1. Pred pričetkom svečanosti igra godba na pihala
   2. Dvigovanje nove slovenske zastave ob igranju slovenske himne
   3. Slavnostni govor predsednika SO Gor.Radgona
   4. Kulturni program

II. Zasaditev lipe slovenske državnosti

   1. Na primerno urejenem mestu se zasadi lipa slovenske državnosti ob blagoslovu cerkvenega dostojanstvenika
   2. Pevski zbor zapoje nekaj pesmi

III. Kresovanje

   1. Odhod na kresovanje na grad Gornja Radgona
   2. Praznovanje ob kresu, glasbi, hrani in pijači

IV. Podobne svečanosti se organizirajo v krajevnih skupnostih občine.

REPUBLIKA SLOVENIJA OBČINA GORNJA RADGONA

PREDSEDNIK
Skupščine občine Gor.Radgona
Alojz VOGRINČIČ, dipl.ing.agr.
in dipl.oec.

Program slovesnosti Občine Gornja Radgona ob osamosvojitvi Slovenije (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

SPOMINI MILIČNIKOV NA OBDOBJE DO ZAČETKA OSAMOSVOJITVENE VOJNE

Spomini Alojza Flisarja

Posebne enote milice

Poleg nalog na PM Gornja Radgona je bil Alojz Flisar leta 1975 razporejen v PEM UNZ Murska Sobota. Leta 1975 je bil kot častnik v rezervi imenovan za pomočnika poveljnika PEM in leta 1977 za njenega poveljnika. Funkcijo poveljnika je opravljal do konca osamosvojitvene vojne 1991. Na začetku veljave Brionske deklaracije je bil zaradi izrednega povečanja del na področju mejnih zadev in tujcev razrešen. Kot častnik v rezervi je v letih 1973,1974 in 1975 na služenju vojaškega roka kadetov kot komandir voda vodil vojaško taktiko na posestvu Ugar pri Ribnici.

To nalogo so kasneje prevzeli prvi miličniški diplomanti vojaške akademije kopenske vojske JLA v Beogradu. Od leta 1981 pa vse do upokojitve je opravljal naloge opazovalca pri varovanju državne meje iz zraka oziroma helikopterja ter sodeloval pri usposabljanju mlajših kolegov.

Kot pripadnik Posebne enote milice in njen poveljnik je deloval v različnih situacijah in akcijah. Leta 1975 je bil v prvi skupini usposobljenih pripadnikov Posebne enote milice za protiteroristično delovanje iz helikopterjev. Poleg rednih oblik varovanja večjih prireditev je sodeloval še pri ostalih nalogah, kjer je bila večja nevarnost ogrožanja življenja ljudi ali premoženja večje vrednosti.

PEM UNZ Murska Sobota

Organizacija in delovanje Posebne enote milice

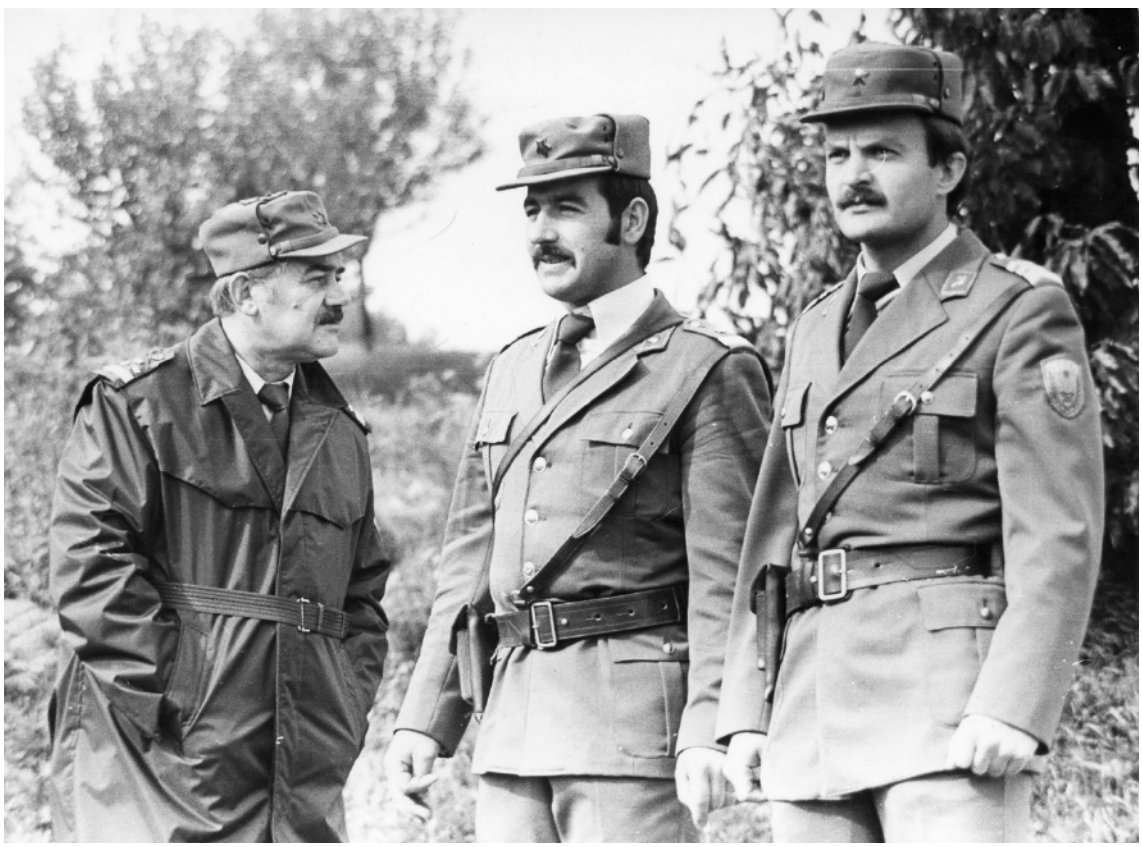
Posebna enota Republiškega sekretariata za notranje zadeve (RSNZ) je bila ustanovljena leta 1975 oziroma reorganizirana iz bataljona milice, ki je bil namenjen vzdrževanju javnega reda in mira. Na podlagi ustanovnega akta Republiškega sekretarja za notranje zadeve so bile v vseh UNZ ustanovljene Posebne enote milice, ki so bile številčno različne velikosti, odvisno od območja, ocene varnostnih razmer in števila prebivalstva.

PEM RSNZ je bila sestavljena iz najmanjše enote vod, sledila je četa in bataljon. Vse so bile neposredno podrejene Republiškemu sekretarju za notranje zadeve, ki je lahko aktiviral vse enote, več enot ali posamezno enoto. Načelniki UJV/UNZ pa so imeli pooblastilo, da so v določenih primerih v izrednih varnostnih razmerah ali ob izrednem dogodku lahko aktivirali svojo enoto PEM.

Enote so bile posebej izurjene za protidiverzantsko in protiteroristično delovanje, vzdrževanje javnega reda in mira, ko je bil ta kršen v večjem obsegu, za razbijanje nasilnih demonstracij in za boj proti organiziranim kriminalnim združbam in oboroženim kriminalcem.

Enote so imele tri formacije in so jih aktivirali glede na namen uporabe. Od aktiviranja formacije je bila odvisna tudi oprema, oborožitev, zaščitna sredstva in vozni park. Formacijo I. so sestavljali samo aktivni miličniki, ki so bili posebej izurjeni. Formacijo II. in III. so sestavljali aktivni in rezervni miličniki, izurjeni po posebnem programu v razmerju 60 odstotkov aktivnih in 40 odstotkov rezervnih miličnikov.

Glede delovanja PEM je bil največji poudarek v izurjenosti enote in vsakega posameznika, izbor pa je potekal po zelo zahtevnih merilih. Pripadniki so bili v enoti praviloma do 27. leta starosti razen starešin, ki so morali imeti preverjene psihofizične sposobnosti.

Poveljstvo PEM UNZ Murska Sobota, levo koordinator Edo Mlinarič, na sredini poveljnik Alojz Flisar, desno pomočnik poveljnika Peter Miklič (Arhiv: Alojz Flisar).

Usposobljenost za delovanje je bila dobro zastavljena in enote so bile glede na delovanje zelo prožne, gibljive in prilagodljive, prav tako oprema in vozni park. Pripadniki PEM so bili izurjeni za delovanje v trojkah, oddelkih, vodih, četah, bataljonih ali kot celotna enota PEM RSNZ. Splošni program urjenj je bil enoten, glede na sposobnosti posameznikov pa specialističen. Vsaka enota je imela več specialnih skupin, ki so bile usposobljene za delo in življenje na terenu s samooskrbo in bivanje v šotorih v vseh letnih časih. Problem so predstavljala le terenska vozila, ki jih je bilo premalo.

Oborožitev za protiteroristično delovanje je obsegala:
- pištole,
- avtomatske puške,
- ostrostrelne puške,
- ročne obrambne bombe,
- ročne metalce min,
- tromblonske kumulativne in trenutne mine,
- plinske puške in pištole kalibra 38 mm,
- ročne plinske bombe med njimi tudi precej šok bomb.

Zaščitna oprema je obsegala:
- neprebojne jopiče,
- neprebojne čelade,
- zaščitne maske.

Za vzdrževanje javnega reda in mira ter razbijanje demonstracij pa so imeli opremo:
- intervencijske čelade s ščiti,
- ščitnike golen,
- ročne ščitnike,
- plinske puške in pištole kalibra 38 mm,
- ročne bombe,
- plinske generatorje,
- gumijevke,
- lesene palice,
- pištole na pasu ali pod uniformo.

Uniforma je bila za redna zavarovanja dnevni komplet, za protiteroristično delovanje in razbijanje demonstracij ter za boj proti oboroženim kriminalcem in tudi preiskavo zemljišča pa so bile delovne uniforme, visoki škornji ter oprema in oborožitev po formaciji.

Pri izvajanju nalog, odvisno od obsega, lokacije, ogroženosti in intenzitete, so enote dobile v pomoč bojno oklepno vozilo (BOV), vodni top, helikopter ter

specialiste iz specialne enote RSNZ. Za izvajanje nalog, ki so bile povezane z nevarnostjo oboroženih spopadov in ogroženih življenj, se je uporabljalo samo formacijo I, ki so jo sestavljali samo aktivni miličniki in tudi v osamosvojitveni vojni je oborožene spopade izvajal v glavnem aktivni del, v PEM pa samo aktivni sestav.

Kosovo

Leta 1981 je bil Alojz Flisar napoten v združeni odred milice Zveznega sekretariata za notranje zadeve na Kosovu kot poveljnik slovenske enote. V tistem času so slovenski pripadniki PEM delovali v bataljonu za specialno naloge, v oklepnem bataljonu zveznega bataljona in srbske specialne enote, čemur so nasprotovali od vsega začetka. Leta 1989 je bil Alojz Flisar zaradi povečanih demonstracij napoten v pomoč slovenski enoti.

Stavke rudarjev konec februarja 1989 v kosovskih rudnikih Trepča, Stari trg, Kišnica, Golež so pripeljale do odločitve, da se proti stavkajočim rudarjem poleg miličnikov iz Srbije, Kosova in Vojvodine pošlje tudi slovenske miličnike. Vodstvo slovenske enote na Kosovu in republiški sekretar za notranje zadeve Slovenije Tomaž Ertl sta to zahtevo zavrnila. To je bila prva nepokorščina slovenske milice zveznim organom oziroma Zveznemu sekretariatu za notranje zadeve in hkrati tudi nepokorščina Slovenije.

Slovenski miličniki na Kosovu (Fotografija: Marjan Horvat).

Zvezni organi so na Kosovu uvedli izredno stanje. Proti temu in v znak solidarnosti z rudarji na Kosovu je bilo 27. 2. 1989 v podporo organizirano javno zborovanje v Cankarjevem domu v Ljubljani. Srbija je dogodek ostro obsodila in očitala slovenskemu političnemu vodstvu, da je to dopustilo. Dne 1. 3. 1989, po zborovanju v Cankarjevem domu, je bilo proti zborovanje pred srbsko pravoslavno cerkvijo v Ljubljani, kjer se je zbralo 500 užaljenih državljanov, ki so odšli v Cankarjev dom in tam izrazili podporo predsedstvu SFRJ.

V vseh medijih v Srbiji so močno napadli tako podporo Slovencev Kosovu. Posledica zborovanja v Cankarjevem domu in podpora Kosovu je bil protislovenski miting pred zvezno skupščino v Beogradu. Ker se razmere na Kosovu niso umirile, je Zvezni sekretariat za notranje zadeve zahteval okrepitev enot iz vseh republik v državi. Slovenija je morala zaradi povečanega nasilja v pomoč enoti na Kosovu odrediti še en vod miličnikov.

Alojz Flisar je bil odrejen za poveljnika te enote, ki se je 9. 3. 1989 dopoldan z izredno naglico zbrala na letališču Brnik, od koder naj bi jih vojaško transportno letalo odpeljalo v Priština. Iz Murske Sobote do letališča Brnik so se peljali s prižganimi modrimi lučmi in sirenami – na nujni vožnji. Vojaškega letala zaradi mnogo nujnejših prevozov miličnikov iz Bosne in Hercegovine ni bilo, zato je bila enota tri dni v pripravljenosti v vadbenem centru Jasnica pri Kočevju, nato pa se je stanje umirilo.

Slovenski miličniki na Kosovu (Fotografija: Marjan Horvat).

Na vseh velikosrbskih mitingih proti Sloveniji so ves čas grozili, zato je milica posebno pozornost namenila pripravam in urjenju pripadnikov Posebnih enot milice. Mesečno je ocenjevala varnostne razmere in pripravljenosti Posebnih enot milice. V Sloveniji je bilo čutiti razcepljenost in negotovost ter vse manj zaupanja zveznim organom. To je vplivalo tudi na sodelovanje z JLA, carino in drugimi področji dela zveznih organov.

Na podlagi načrta RSNZ za napovedan miting Srbov v Sloveniji 25. 3. 1989 in glede na oceno varnosti je skupaj z inšpektorjem za mobilizacijsko obrambne (MOB) zadeve Alojz Flisar izdelal nov načrt mobilizacije enote, načrt popolnjevanja enote, načrt materialno tehnične popolnitve z materialnimi sredstvi (orožja je bilo dovolj), motornimi vozili in njihovo brezhibnostjo. Kot pomemben del aktivnosti pa je bil novim razmeram prilagojen tudi program usposabljanj in bojnih streljanj.

Akcija Sever

Glede mitinga resnice 1. 12. 1989 in delom 7. bataljona PEM ali Pomurskega bataljona, ki je s poveljstvom štel 142 pripadnikov po formaciji II in III, je Alojz Flisar zapisal naslednje: »Grožnja mitinga resnice v Ljubljani, ki je bila že marca 1989, bi ob nepravilnih odločitvah slovenskega političnega vodstva in policije oziroma milice, lahko imela dolgoročne in hude posledice za Slovenijo.« Po njegovi oceni je bil prvi cilj mitinga destabilizirati stabilnost Slovenije in okrepiti vpliv zvezne države v Sloveniji s pomočjo simpatizerjev Beograda in zveznih oblasti v Sloveniji. Drugi verjetnejši cilj mitinga pa je bil s sodelovanjem Srbov, živečih v Sloveniji, in zveznih organov zanetiti nemire in s tem zagotoviti pogoje za intervencijo zvezne oblasti v Sloveniji in jo tako pokoriti. Znano je bilo, da bi bili udeleženci mitinga iz vrst srbske policije in aktivnih starešin JLA, ki bi v Slovenijo prišli oboroženi.

Že v začetku novembra 1989, še bolj pa v drugi polovici meseca, je Alojz Flisar skupaj s poveljstvom PEM RSNZ, vodstvom UNZ in inšpektorjem za MOB Milanom Horvatom izvajal priprave enote, načrtov, opreme in voznega parka. Kot poveljnik 7. bataljona je bil v celoti odgovoren za delovanje enote ter za njeno psihofizično pripravljenost izvajanja najzahtevnejših nalog.

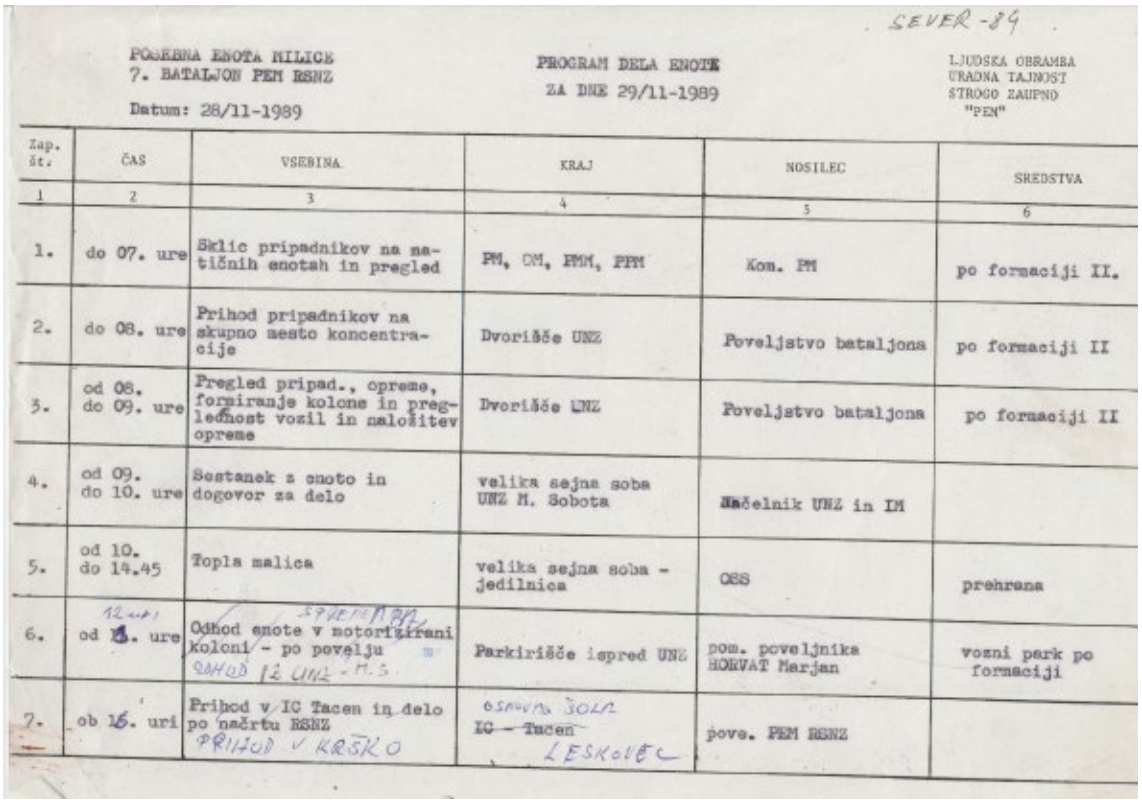
Po načrtu delovanja RSNZ je bil Pomurski bataljon z 99 pripadniki, štirimi člani poveljstva in tremi vodniki službenih psov poslan v pomoč UNZ Krško, en vod pa je izvajal naloge na kontrolnih točkah iz smeri Hrvaške na območju UNZ Murska Sobota. Že v začetku novembra 1989 so z republiškim poveljstvom PEM RSNZ in vodstvom UNZ pripravljali enoto, načrte, opremo in vozni park. Po prvih operativno taktičnih načrtih, izdelanih na podlagi znanih informacij in predpostavk, je bil Pomurski bataljon razporejen za zavarovanje Cankarjevega doma skupaj z delom bataljona UNZ Ljubljana in bataljonom UNZ Celje. Naloga bataljona je bila varovati miting pred izgredi in preprečiti nasilni odhod v Cankarjev dom.

Na zadnjem sestanku poveljnikov PEM na RSNZ so določili konkretne naloge in z namestnikom poveljnika poveljstva PEM RSNZ Jožetom Kolencem razdelali načrt in določili taktiko delovanja. Dne 29. 11. 1989 je prišlo do spremembe načrta, ki je bila za delovanje Pomurskega bataljona lažja. Namreč miting v Ljubljani je Mestni sekretariat za notranje zadeve Ljubljana prepovedal in sprejete so bile tri odločilne odredbe, ki jih je izdal republiški sekretar za notranje zadeve Tomaž Ertl.

Dne 29. 11. 1989 so prejeli novo povelje republiškega sekretarja za notranje zadeve in vodstva RSNZ, ki je določalo prepoved prihoda udeležencev mitinga na ozemlje Socialistične republike Slovenije. Odredba se je glasila: »Zaprejo se vse poti z juga na sever« in tu je nastala šifra akcija »Sever«. Pomurski bataljon s 103 pripadniki in tremi službenimi psi je bil odrejen za okrepitev samostojnega voda PEM UNZ Krško, ki mu je poveljeval Dušan Kerin.

Naloga je bila blokirati glavno smer prihoda mitingašev po cesti, ki se je takrat imenovala Cesta bratstva in enotnosti v Krakovskem gozdu. Bataljon PEM UNZ Maribor pa je prevzel blokado oziroma preprečitev prihoda mitingašev z vlaki na železniški postaji Dobova – to je bila ena najtežjih nalog.

Ob tem je veliko breme padlo na vodstvo UNZ Krško, ki je moralo v zelo kratkem času izdelati načrte delovanja, izbrati mesto blokade, poskrbeti za namestitev za okrog pet sto miličnikov ter njihovo oskrbo. Pri tem je treba poudariti, da je vodstvo UNZ Krško z izrednimi napori, zlasti načelnika UNZ Rajmonda Vebra in načelnika uniformirane policije Mihe Molana v zelo kratkem času uspelo kvalitetno izvesti vse operativno taktične ter spremljajoče obveznosti, ki so ob prihodu enot iz drugih UNZ potekale tekoče in brez težav.

SEVER -89

POSEBNA ENOTA MILICE
7. BATALJON PEM RSNZ
Datum: 28/11-1989

PROGRAM DELA ENOTE
ZA DNE 29/11-1989

LJUDSKA OBRAMBA
URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO
"PEM"

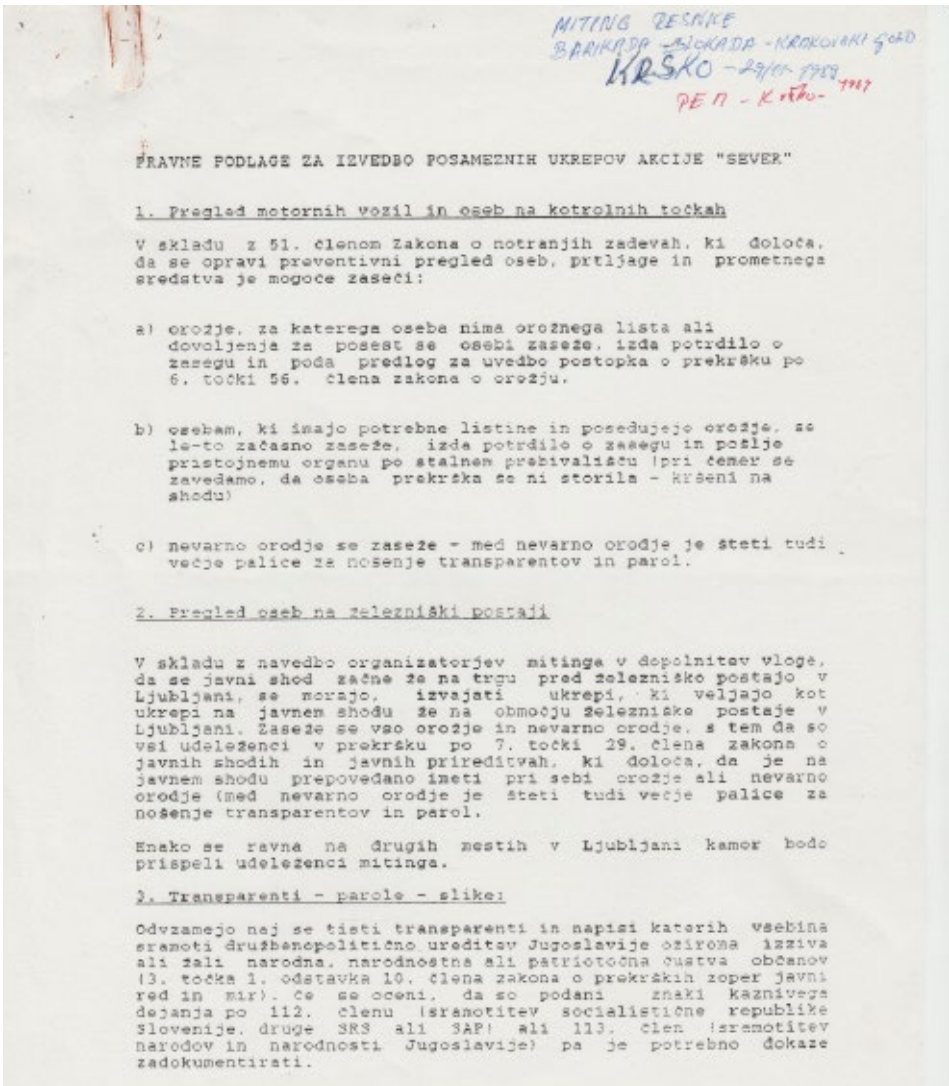
Zap. št.	ČAS	VSEBINA	KRAJ	NOSILEC	SREDSTVA
1	2	3	4	5	6
1.	do 07. ure	Sklic pripadnikov na matičnih enotah in pregled	PM, OM, PMM, PPM	Kom. PM	po formaciji II.
2.	do 08. ure	Prihod pripadnikov na skupno mesto koncentracije	Dvorišče UNZ	Poveljstvo bataljona	po formaciji II
3.	od 08. do 09. ure	Pregled pripad., opreme, formiranje kolone in preglednost vozil in naložitev opreme	Dvorišče UNZ	Poveljstvo bataljona	po formaciji II
4.	od 09. do 10. ure	Sestanek z enoto in dogovor za delo	velika sejna soba UNZ M. Sobota	Načelnik UNZ in IM	
5.	od 10. do 14.45	Topla malica	velika sejna soba - jedilnica	ORS	prehrana
6.	od 15. ure	Odhod enote v motorizirani koloni - po povelju	Parkirišče ispred UNZ	pom. poveljnika HORVAT Marjan	vozni park po formaciji
7.	ob 16. uri	Prihod v IC Tacen in delo po načrtu RSNZ	IC - Tacen	pove. PEM RSNZ	

Program dela PEM UNZ Murska Sobota v času aktiviranja akcije Sever za 28. 11. 1989 (Arhiv: Alojz Flisar).

Prav tako so bili dobro pripravljeni pripadniki PEM, vsi miličniki in tudi drugi delavci Organov za notranje zadeve (ONZ) po UNZ. Veliko energije je bilo vloženo v psihološke priprave, skušalo se je čim natančneje predstaviti naloge, ki jih čakajo, tudi z nevarnostjo neposrednega nasilja in uporabe orožja. Pri tem je delavcem ONZ šla na roko podpora slovenskega naroda, kljub temu pa so starešine in pripadniki postavljali veliko vprašanj, na katere so želeli odgovore.

Ob premiku enote iz Murske Sobote v Krško, ki je bil izveden z enournim zamikom za mariborsko enoto, so ob poti doživljali pozdravljanje, ploskanje, vpitje: »Bravo naši fantje!«. To je bilo zlasti močno na avtocesti, po kateri so se vile kolone vozil iz Ljubljane. Pri tem so se pripadniki enote dobro zavedali strahu ljudi pred mitingaši, ki niso obetali nič dobrega.

V njihovih glavah pa so odmevale besede republiškega sekretarja za notranje zadeve Tomaža Ertla v Skupščini Socialistične republike Slovenije: »Ljudi naj ne bo strah, saj imajo svojo milico, ki bo storila vse, da bodo varni.« Bili so ponosni, da jim je zaupal in se zanašal na njih, hkrati pa so se zavedali, da jim je zaupal ves slovenski narod.

MITING ZESKE
BARIKADA - ŠIOKADA - KRAKOVSKI GOZD
KRŠKO - 29/09-1989
PEM - Krško- 1989

PRAVNE PODLAGE ZA IZVEDBO POSAMEZNIH UKREPOV AKCIJE "SEVER"

1. Pregled motornih vozil in oseb na kotrolnih točkah

V skladu z 51. členom Zakona o notranjih zadevah, ki določa, da se opravi preventivni pregled oseb, prtljage in prometnega sredstva je mogoče zaseči:

a) orožje, za katerega oseba nima orožnega lista ali dovoljenja za posest se osebi zasežе, izda potrdilo o zasegu in poda predlog za uvedbo postopka o prekršku po 6. točki 56. člena zakona o orožju.

b) osebam, ki imajo potrebne listine in posedujejo orožje, se le-to začasno zasežе, izda potrdilo o zasegu in pošlje pristojnemu organu po stalnem prebivališču (pri čemer se zavedamo, da oseba prekrška še ni storila - kršeni na shodu)

c) nevarno orodje se zasežе - med nevarno orodje je šteti tudi večje palice za nošenje transparentov in parol.

2. Pregled oseb na železniški postaji

V skladu z navedbo organizatorjev mitinga v dopolnitev vloge, da se javni shod začne že na trgu pred železniško postajo v Ljubljani, se morajo, izvajati ukrepi, ki veljajo kot ukrepi na javnem shodu že na območju železniške postaje v Ljubljani. Zasežе se vso orožje in nevarno orodje, s tem da so vsi udeleženci v prekršku po 7. točki 29. člena zakona o javnih shodih in javnih prireditvah, ki določa, da je na javnem shodu prepovedano imeti pri sebi orožje ali nevarno orodje (med nevarno orodje je šteti tudi večje palice za nošenje transparentov in parol.

Enako se ravna na drugih mestih v Ljubljani kamor bodo prispeli udeleženci mitinga.

3. Transparenti - parole - slike:

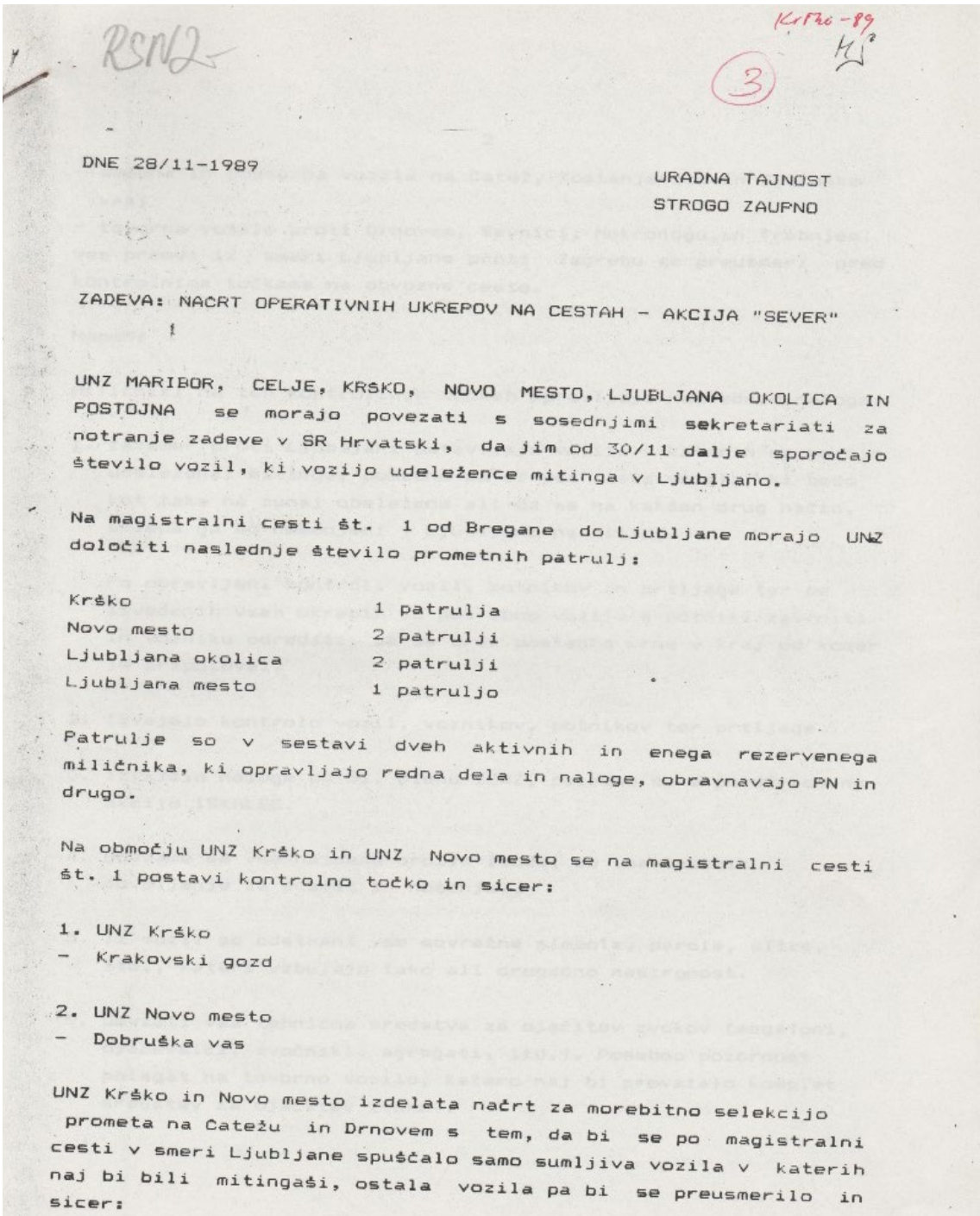
Odvzamejo naj se tisti transparenti in napisi katerih vsebina sramoti družbenopolitično ureditev Jugoslavije oziroma izziva ali žali narodna, narodnostna ali patriotočna čustva občanov (3. točka 1. odstavka 10. člena zakona o prekrških zoper javni red in mir). Če se oceni, da so podani znaki kaznivega dejanja po 112. členu (sramotitev socialistične republike Slovenije, druge SRS ali SAP) ali 113. člen (sramotitev narodov in narodnosti Jugoslavije) pa je potrebno dokaze zadokumentirati.

Navodila miličnikom, kako ravnati v akciji Sever (Arhiv: Alojz Flisar).

Pripadniki PEM in drugi miličniki v enotah ter vse službe ONZ so se dobro zavedali, da Slovenija v tistem trenutku ni imela nobene druge oborožene strukture, razen svoje milice, ki bi jih lahko zaščitila pred nasiljem in tujimi vpadi. Miličniki so se zavedali, da jih slovenski narod v celoti podpira pri njihovih aktivnostih.

Pripravljenost za izvedbo nalog je bila kljub nizkim temperaturam zelo visoka, morala pa še višja. Alojz Flisar je dodal, da je bila odzivnost vseh delavcev ONZ in vpoklicanih rezervnih miličnikov, vključno z rezervo, stoodstotna. Slovenski narod je bil takrat, po njihovih občutkih, ponosen na svoje sinove, kar je tudi izkazoval, saj je enoto ob prihodu v Krško sprejel s cvetjem, ki so ga z balkonov hiš metali na kolono in jih pozdravljali, kar se je zgodilo samo še v vojni za Slovenijo.

Takoj po prihodu v Krško so skupaj z operativno skupino UNZ Krško pristopili k razdelavi načrtov in vzpostavili koordinacijo s poveljstvom PEM RSNZ. Pri razdelavi načrtov so pomagali poveljnik in pripadniki PEM UNZ Krško, ki so območje dobro poznali.

RSNZ

Krško-89

(3)

DNE 28/11-1989

URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

ZADEVA: NAČRT OPERATIVNIH UKREPOV NA CESTAH - AKCIJA "SEVER"

UNZ MARIBOR, CELJE, KRŠKO, NOVO MESTO, LJUBLJANA OKOLICA IN POSTOJNA se morajo povezati s sosednjimi sekretariati za notranje zadeve v SR Hrvatski, da jim od 30/11 dalje sporočajo število vozil, ki vozijo udeležence mitinga v Ljubljano.

Na magistralni cesti št. 1 od Bregane do Ljubljane morajo UNZ določiti naslednje število prometnih patrulj:

Krško	1 patrulja
Novo mesto	2 patrulji
Ljubljana okolica	2 patrulji
Ljubljana mesto	1 patruljo

Patrulje so v sestavi dveh aktivnih in enega rezervenega miličnika, ki opravljajo redna dela in naloge, obravnavajo PN in drugo.

Na območju UNZ Krško in UNZ Novo mesto se na magistralni cesti št. 1 postavi kontrolno točko in sicer:

1. UNZ Krško
- Krakovski gozd

2. UNZ Novo mesto
- Dobruška vas

UNZ Krško in Novo mesto izdelata načrt za morebitno selekcijo prometa na Čatežu in Drnovem s tem, da bi se po magistralni cesti v smeri Ljubljane spuščalo samo sumljiva vozila v katerih naj bi bili mitingaši, ostala vozila pa bi se preusmerilo in sicer:

- osebna in dostavna vozila na Čatež, Kostanjevico in Dobruško vas;
- tovorna vozila proti Drnovem, Sevnici, Mokronogu,in Trebnjem.

Ves promet iz smeri Ljubljane proti Zagrebu se preusmeri pred kontrolnima točkama na obvozne ceste.

Namen: 1

Miličniki na teh kontrolnih točkah opravljajo naslednje naloge:

1. Za smer proti Ljubljani ustavljajo vozila v katerih se vozijo udeleženci mitinga, posebno pa še vsa tista vozila, ki bodo kot taka na zunaj obeležena ali da se na kakšen drug način, sklepa da so namenjeni v Ljubljano na miting.

   Po opravljeni kontroli vozil, potnikov in prtljage ter po izvedenih vseh ukrepih je potrebno vozilo s potniki zavrniti in vozniku odrediti, da se brez postanka vrne v kraj od koder je pripotoval.

2. Izvajajo kontrolo vozil, voznikov, potnikov ter prtljage.

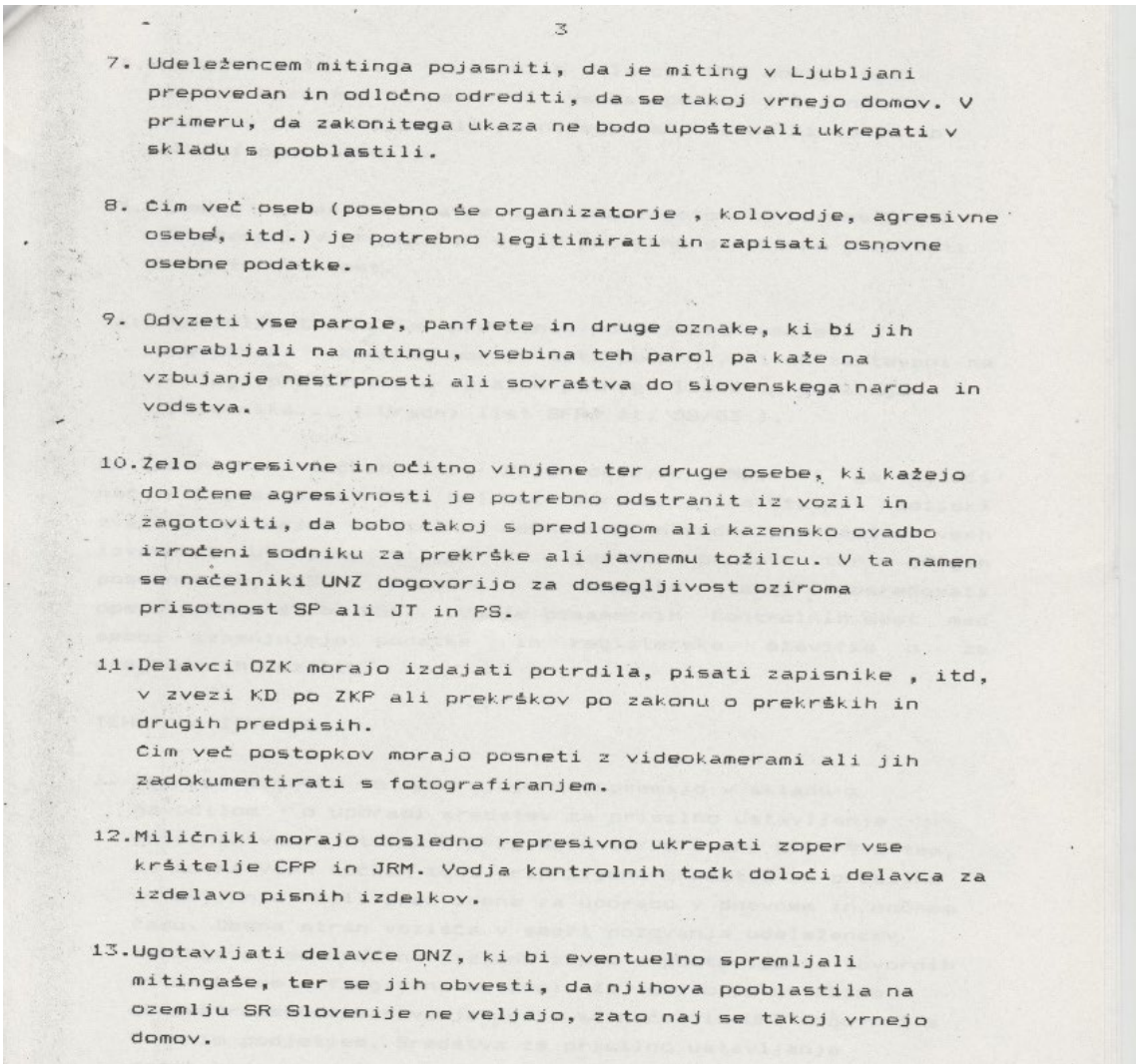
3. Izvajajo naloge po 51. členu ZONZ, posebno še s povdarkom na akcijo ISKALEC.

4. Odvzame se vse najdeno orožje (tudi, če ima lastnik dovoljenje za posest in nošenje).

5. Iz vozil se odstrani vse sovražne simbole, parole, slike, itd., kateri vzbujajo tako ali drugačno nestrpnost.

6. Odvzeti vsa tehnična sredstva za ojačitev zvokov (megafoni, ojačevalci, zvočniki, agregati, itd.). Posebno pozornost polagat na tovorno vozilo, katero naj bi prevažalo komplet sredstev za ojačitev zvokov.

Izvedbena dela akcije Sever, strani 1 in 2 (Arhiv: Alojz Flisar).

3

7. Udeležencem mitinga pojasniti, da je miting v Ljubljani prepovedan in odločno odrediti, da se takoj vrnejo domov. V primeru, da zakonitega ukaza ne bodo upoštevali ukrepati v skladu s pooblastili.

8. Čim več oseb (posebno še organizatorje , kolovodje, agresivne osebe, itd.) je potrebno legitimirati in zapisati osnovne osebne podatke.

9. Odvzeti vse parole, panflete in druge oznake, ki bi jih uporabljali na mitingu, vsebina teh parol pa kaže na vzbujanje nestrpnosti ali sovraštva do slovenskega naroda in vodstva.

10. Zelo agresivne in očitno vinjene ter druge osebe, ki kažejo določene agresivnosti je potrebno odstranit iz vozil in zagotoviti, da bobo takoj s predlogom ali kazensko ovadbo izročeni sodniku za prekrške ali javnemu tožilcu. V ta namen se načelniki UNZ dogovorijo za dosegljivost oziroma prisotnost SP ali JT in PS.

11. Delavci OZK morajo izdajati potrdila, pisati zapisnike , itd, v zvezi KD po ZKP ali prekrškov po zakonu o prekrških in drugih predpisih.
Čim več postopkov morajo posneti z videokamerami ali jih zadokumentirati s fotografiranjem.

12. Miličnĭki morajo dosledno represivno ukrepati zoper vse kršitelje CPP in JRM. Vodja kontrolnih točk določi delavca za izdelavo pisnih izdelkov.

13. Ugotavljati delavce ONZ, ki bi eventuelno spremljali mitingaše, ter se jih obvesti, da njihova pooblastila na ozemlju SR Slovenije ne veljajo, zato naj se takoj vrnejo domov.

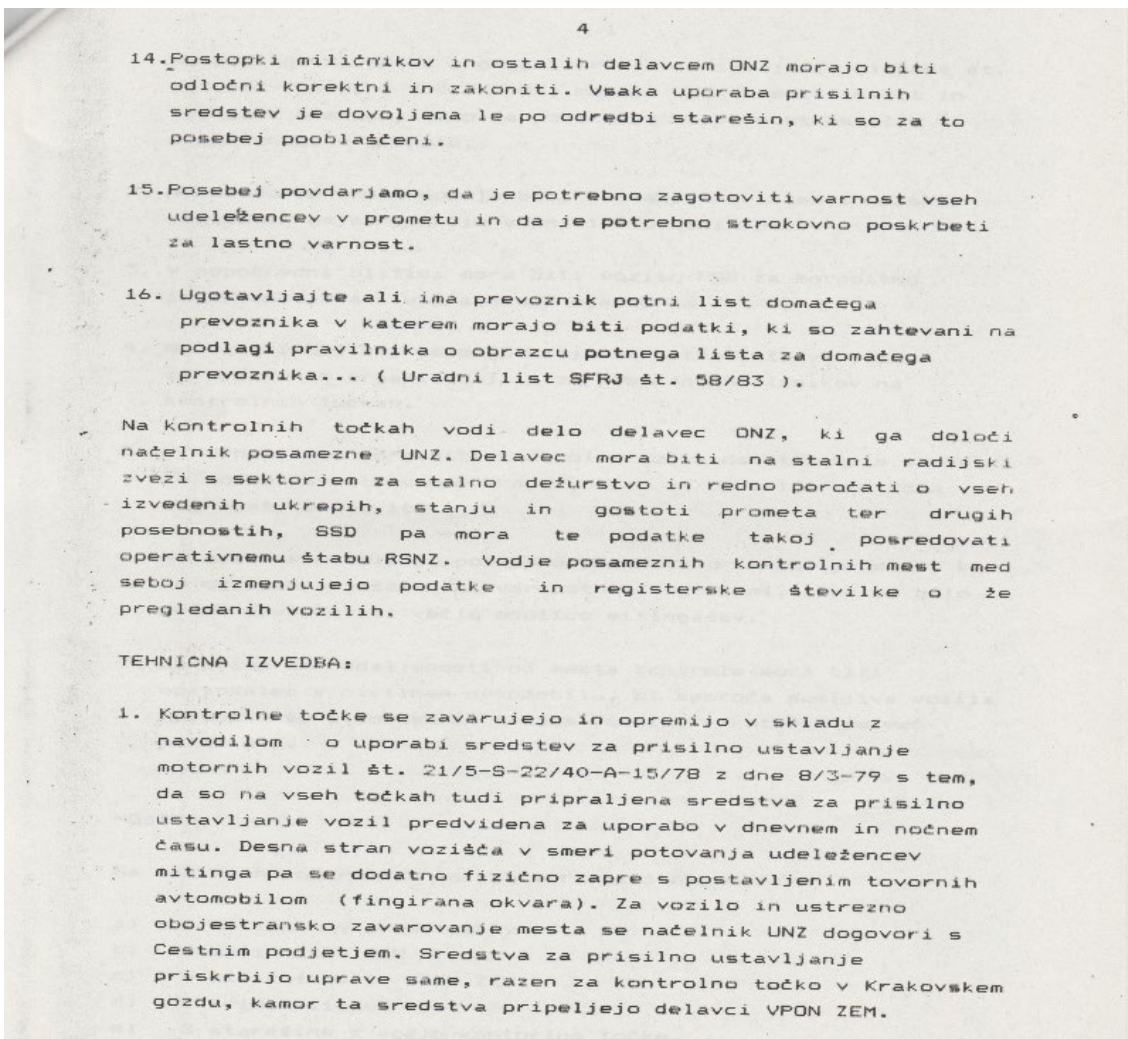
Izvedbena dela akcije Sever, stran 3 (Arhiv: Alojz Flisar).

Enota je bila nameščena v osnovni šoli Leskovec, kjer jih je prijazno sprejel ravnatelj šole Ivan Mirt, ki je poskrbel tudi za pomoč delavk. Takoj po namestitvi se je Alojz Flisar s poveljniki čete in vodov, članom operativne skupine UNZ Krško in poveljnikom PEM UNZ Krško Kerinom odpravil na poveljniško izvidnico v smeri premikov in na kraj blokade v Krakovskem gozdu ter okolico.

Vse je bilo že pripravljeno, vključno s tovornjaki (znamke Tatra), naloženimi z zemljo za blokado ceste, oziroma pripravljenimi, da odvlečejo avtobuse, če bi bilo treba. Med izvidnico je Alojz Flisar ugotovil, da so prostovoljno pomagali tudi domačini, ki so ob glavni cesti Krško - Krakovski gozd sami porušili nekatere lesene mostove, da se mitingaši ne bi mogli izogniti blokadi po stranskih cestah.

V skladu z usmeritvami se je enota po namestitvi zadrževala v telovadnici šole, vozila pa so parkirali na manj vidnih mestih, kar sta omogočala stavba šole in veliko dvorišče. Pritisk novinarjev in drugih oseb je bil močan, vse pa je najbolj zanimalo številčno stanje, posebna oprema in oborožitev. Zato je bilo vidno le zavarovanje šole in voznega parka.

Po poveljniški izvidnici so Alojz Flisar in komandirji čet in vodov še pozno v noč razdelovali načrte za delovanje in oblikovali enote in skupine za neposredno izvajanje nalog v blokadi, pri pregledih avtobusov, oseb in prtljage ter skritih mest. Za bataljon je bilo tovrstno ukrepanje novo in je bilo treba upoštevati različne situacije, predvsem konfliktne, ki bi jih lahko izzvali mitingaši, če bi jim uspelo priti čez mejo.

4

14. Postopki miličnikov in ostalih delavcem ONZ morajo biti odločni korektni in zakoniti. Vsaka uporaba prisilnih sredstev je dovoljena le po odredbi starešin, ki so za to posebej pooblaščeni.

15. Posebej povdarjamo, da je potrebno zagotoviti varnost vseh udeležencev v prometu in da je potrebno strokovno poskrbeti za lastno varnost.

16. Ugotavljajte ali ima prevoznik potni list domačega prevoznika v katerem morajo biti podatki, ki so zahtevani na podlagi pravilnika o obrazcu potnega lista za domačega prevoznika... (Uradni list SFRJ št. 58/83).

Na kontrolnih točkah vodi delo delavec ONZ, ki ga določi načelnik posamezne UNZ. Delavec mora biti na stalni radijski zvezi s sektorjem za stalno dežurstvo in redno poročati o vseh izvedenih ukrepih, stanju in gostoti prometa ter drugih posebnostih, SSD pa mora te podatke takoj posredovati operativnemu štabu RSNZ. Vodje posameznih kontrolnih mest med seboj izmenjujejo podatke in registerske številke o že pregledanih vozilih.

TEHNICNA IZVEDBA:

1. Kontrolne točke se zavarujejo in opremijo v skladu z navodilom o uporabi sredstev za prisilno ustavljanje motornih vozil št. 21/5-S-22/40-A-15/78 z dne 8/3-79 s tem, da so na vseh točkah tudi pripraljena sredstva za prisilno ustavljanje vozil predvidena za uporabo v dnevnem in nočnem času. Desna stran vozišča v smeri potovanja udeležencev mitinga pa se dodatno fizično zapre s postavljenim tovornih avtomobilom (fingirana okvara). Za vozilo in ustrezno obojestransko zavarovanje mesta se načelnik UNZ dogovori s Cestnim podjetjem. Sredstva za prisilno ustavljanje priskrbijo uprave same, razen za kontrolno točko v Krakovskem gozdu, kamor ta sredstva pripeljejo delavci VPON ZEM.

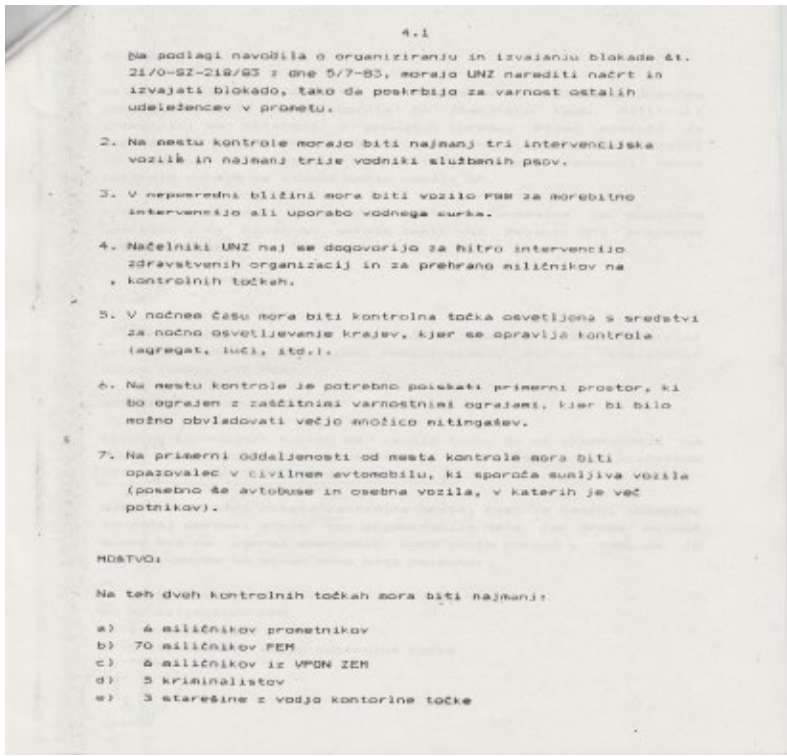
Izvedbena dela akcije Sever, stran 4 (Arhiv: Alojz Flisar).

Ker so meli na razpolago dva svoja avtobusa, so postopke variantno urili dne 30. 11. 1989 na dvorišču in igrišču osnovne šole. Popoldne je bil med vodi turnir v odbojki, nagrada za zmagovalce pa je bila kratek izhod na pijačo v bližnjo okrepčevalnico. Zmagovalci so bili seveda iz Murske Sobote oziroma Lendave, ki so zmedli ekipo Krškega, ker so se sporazumevali v madžarščini. Vedno, ko so vpili »vidžas hatra« (pazi nazaj), so vsi obstali in strmeli, kaj bodo napravili.

Istega večera so pripadnike takoj po večerji napotili k počitku, kajti po načrtu bi moral del enote ob 24.00 zasesti blokadno mesto in začeti s kontrolo. Istega večera so iz Republiške koordinacije sporočili, da mitinga v napovedanem obsegu ne bo, vendar pripravljenost enot ostane enaka, kar je bilo pravilno in pripadniki enot so morali ostati budni in pripravljeni, ker bi vseeno lahko prišlo do konfliktov na območju Krškega in Brežic. Ko je bilo končno ugotovljeno, da mitinga ne bo, je bilo čutiti pri pripadnikih enot rahlo razočaranje.

Ves čas pripravljenosti za izvedbo odrejenih nalog je Alojz Flisar zelo dobro sodeloval z operativno skupino UNZ Krško in vodstvom republiškega poveljstva z gospodom Jožetom Kolencem. Informacije pa je izmenjaval tudi z mariborskim poveljnikom PEM Bojanom Lunežnikom v Dobovi in Leskovcu, ki ga je tudi obiskal.

Alojz Flisar je poudaril, da je bila oskrba enote zelo dobra, zlasti je želel pohvaliti ravnatelja osnovne šole Leskovec, ki je vsak dan obiskoval miličnike, njegove delavke pa so poskrbele za delitev hrane, pomivanje posode in vzdrževanje prostorov, kar pri dve sto ljudeh ni bilo lahko.

4.1

Na podlagi navodila o organiziranju in izvajanju blokade št. 21/0-SZ-219/83 z dne 5/7-83, morajo UNZ narediti načrt in izvajati blokado, tako da poskrbijo za varnost ostalih udeležencev v prometu.

2. Na mestu kontrole morajo biti najmanj tri intervencijska vozila in najmanj trije vodniki službenih psov.

3. V neposredni bližini mora biti vozilo PGM za morebitno intervencijo ali uporabo vodnega curka.

4. Načelniki UNZ naj se dogovorijo za hitro intervencijo zdravstvenih organizacij in za prehrano miličnikov na kontrolnih točkah.

5. V nočnem času mora biti kontrolna točka osvetljena s sredstvi za nočno osvetljevanje krajev, kjer se opravlja kontrola (agregat, luči, itd.).

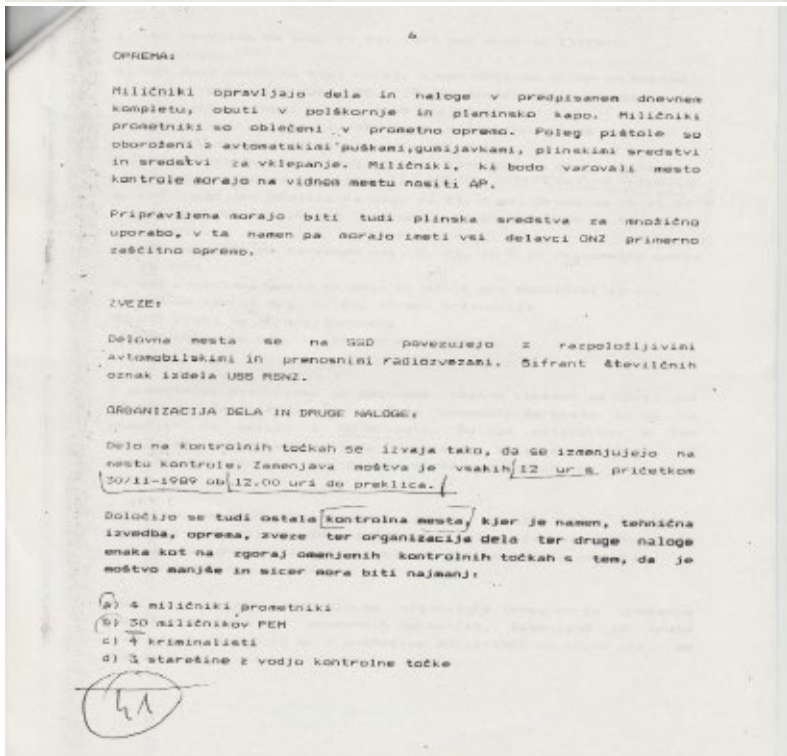
6. Na mestu kontrole je potrebno poiskati primerni prostor, ki bo ograjen z zaščitnimi varnostnimi ograjami, kjer bi bilo možno obvladovati večjo množico mitingašev.

7. Na primerni oddaljenosti od mesta kontrole mora biti opazovalec v civilnem avtomobilu, ki sporoča sumljiva vozila (posebno še avtobuse in osebna vozila, v katerih je več potnikov).

MOŠTVO:

Na teh dveh kontrolnih točkah mora biti najmanj:

a) 6 miličnikov prometnikov
b) 70 miličnikov PEM
c) 6 miličnikov iz VPON ZEM
d) 5 kriminalistov
e) 3 starešine z vodjo kontorlne točke

4

OPREMA:

Miličniki opravljajo dela in naloge v predpisanem dnevnem kompletu, obuti v poljskornje in planinsko kapo. Miličniki prometniki so oblečeni v prometno opremo. Poleg pištole so oboroženi z avtomatskimi puškami,gumijavkami, plinskimi sredstvi in sredstvi za vklepanje. Miličniki, ki bodo varovali mesto kontrole morajo na vidnem mestu nositi ČP.

Pripravljena morajo biti tudi plinska sredstva za množično uporabo, v ta namen pa morajo imeti vsi delavci ONZ primerno zaščitno opremo.

ZVEZE:

Delovna mesta se na SSD povezujejo z razpoložljivimi avtomobilskimi in prenosnimi radiozvezami. Šifrant številčnih oznak izdela UBS MSNZ.

ORGANIZACIJA DELA IN DRUGE NALOGE:

Delo na kontrolnih točkah se izvaja tako, da se izmenjujejo na mestu kontrole. Zamenjava moštva je vsakih 12 ur s pričetkom 30/11-1989 ob 12.00 uri do preklica.

Določijo se tudi ostala kontrolna mesta, kjer je namen, tehnična izvedba, oprema, zveze ter organizacija dela ter druge naloge enaka kot na zgoraj omenjenih kontrolnih točkah s tem, da je moštvo manjše in sicer mora biti najmanj:

a) 4 miličniki prometniki
b) 30 miličnikov PEM
c) 4 kriminalisti
d) 3 starešine z vodjo kontrolne točke

41

Izvedbena dela akcije Sever, strani 5 in 6 (Arhiv: Alojz Flisar).

Kontrolna mesta so:

1. UNZ Postojna na mag. c. št. 10-4 med Rupo in Ilirsko Bistrico;
2. UNZ Novo mesto na mag. c. št. 4 med Metliko in Novim mestom in na regionalni cesti št. 327 med Črnomljem in Sotesko;
3. UNZ Celje na mag. c. št. 10-8 pri Rogatcu;
4. UNZ Maribor na mag. c. št. 3 pri Podlehniku in na mag.c št. 3-3 med Ptujem in Slovensko Bistrico;
5. UNZ Murska Sobota na mag. c. št. 10-1 ali na drugi ustrezni lokaciji v smeri Ljubljane;
6. UNZ Ljubljana okolica na mag. c. št. 6 pri Brodu na Kolpi in na mag. c. št. 10 med Trzinom in Ljubljano, ter na AC pri Logu;
7. UNZ Trbovlje na razcepu mag. c. št. 10-9 in regionalne ceste št.330;
8. UNZ Ljubljana mesto na mag. c. št. 1 pri Škofljici in pri Mednem ter na mag. c. št. 10 pri Brezovici;
9. UNZ Kranj na AC pri Torovem;
10. UNZ Koper na mag. c. št. 10 v Senožečah.

S prometnimi patruljami je potrebno stalno zasesti od 30/11 od 12.00 ure dalje tudi vse ostale pomembnejše ceste in to na območjih, ki mejijo s SR Hrvaško. Naloga miličnikov v teh patruljah je, da ugotavljajo pasiranje vozil z mitingaši in registerske številke in znamko vozil sporočajo na kontrolne točke.

Na vseh ostalih magistralnih cestah morajo redne prometne patrulje ugotavljati in spremljati potovanja udeležencev na miting ali protimiting v Ljubljano in sporočati sektorjem za stalno dežurstvo na UNZ.

Delo na prometnih sektorjih se organizira tako, da se prometne patrulje menjava na prometnih sektorjih. Zamenjavo je treba predvideti vsakih 12 ur s pričetkom 30/11-1989 ob 12.00 uri, do preklica.

UNZ Ljubljana mesto izdela načrt poteka in urejanja prometa na Dolenjski cesti in sicer tako, da se fizično zapre Dolenjska cesta pri križišču z Južno obvoznico in da se ves promet preusmeri na Južno obvoznico. Miličniki zoper voznike, ki v prometu storijo hujše kršitev izvajajo ukrepe skladno s predpisi. Postopki naj bodo odločni in korektni.

Vse UNZ v SRS morajo pregledati, ažurirati in biti pripravljene za aktiviranje akcije KAKTUS. Observacijo prometa na cestnih relacijah, zlasti na cesti Ljubljana Bregana, opravlja helikopter AB 206 LEM. Observer je višji inšpektor Jenček ali samostojni inšpektor Robnik iz UM, 21/2.

ODDELEK ZA VARNOST PROMETA
21/2

Izvedbena dela akcije Sever, strani 7 in 8 (Arhiv: Alojz Flisar).

Čeprav mitingašev ni bilo, so si miličniki pridobili koristne izkušnje, ki so jih uporabili pri nadaljnjem delu. Kljub vsej resnosti in odgovornosti pa so bili pripadniki ves čas umirjeni, drug do drugega zelo strpni, z velikim smislom za humor.

Tako je Alojz Flisar 30. 11. 1989 zvečer, ko bi morala prva enota ob 24.00 nastopiti delo na blokadnem mestu, iz pisarne poveljnika opazil v šoli na hodniku pred telovadnico večje število miličnikov s strnjenimi glavami. Občutek je imel, da se je nekaj zgodilo, ker so bili vsi tiho in je samo eden krilil z rokami. Neopazno se je približal skupini in ugotovil, da je razpravljavec Prekmurec, poslušalci pa v glavnem krški miličniki.

Vodja varnostnega okoliša iz Murske Sobote, ki je pokrival tudi romsko naselje Pušča pri Murski Soboti, je razlagal svoje dogodivščine z dela z Romi, pol v prekmurščini pol v romščini. Razlagal je, kako se je poleti pred žetvijo na poljski cesti med pšeničnimi klasi pogovarjal z Rominjo, ki je z njim sodelovala in ga je zelo rada videla. Bila je tudi njegova zaupnica.

Pogovarjala sta se v službenem vozilu, ko pa sta pogovor končala, se ji je zahvalil, ona pa ga je prijela za roko in rekla: »Znaš Miro, tak me drži, ka bi te najrajši odnesla v pšenico!«. On se je prestrašil in ni vedel, kako bi se izmuznil, zato je sprožil alarm po UKV zvezi za nevarnost in ji dejal, da se je zgodilo nekaj hudega in mora biti v najkrajšem času na miličniški postaji. Pustil jo je med njivami in s prižgano modro lučjo junaško odpeljal.

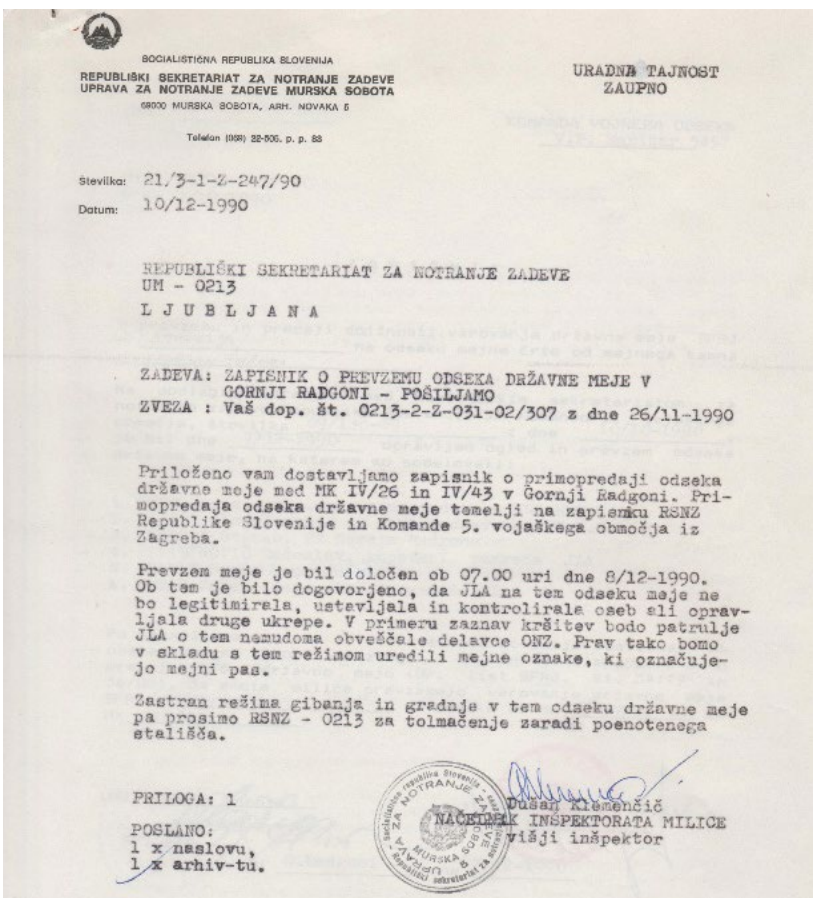
Prvega decembra so bile enote še vedno v pripravljenosti vse do obiska republiškega podsekretarja gospoda Leopolda Jeseneka in poveljnika poveljstva republiškega PEM gospoda Toma Časa s spremstvom. Najprej sta se zahvalila prekmurski in krški enoti ter drugim delavcem ONZ (kriminalistom, vezistom, oskrbi) v šoli Leskovcu, nato pa sta odšla v Dobovo, kjer sta se zahvalila mariborskemu bataljonu in vse seznanila, da je konec mobilizacije in se v večernih urah vse enote vračajo v matične UNZ.

Alojz Flisar je tudi pohvalil delo dokumentarista v Pomurskem bataljonu gospoda Štefana Abrahama, ki je vse dokumentiral z video kamero in vsi videoposnetki so v Krškem in Brežicah.

Tiho in neopazno so 1. 12. 1989, ob 21. uri, zapustili Krško in so okoli 1.00 ponoči prispeli v Mursko Soboto. Alojz Flisar se s ponosom spominja časov, ko so preprečili miting resnice in kasneje skupaj s Teritorialno obrambo izbojevali svobodo za slovenski narod, in z nostalgijo ugotavlja, da je bilo takrat lepo biti slovenski miličnik. Pa vendar bi spet, če bi bilo treba, zastavil življenje za svojo domovino.

Akcija Sever je bila eden od prvih korakov odločenosti Slovenije, da hoče o svoji usodi odločati sama in je bila začetek poti k osamosvojitvi. Slovenski miličniki na Kosovem so prvi čutili velikosrbsko hegemonijo. Glede strahu Slovencev pred mitingom resnice pa so se v slovenski milici zavedali, da ima v tistem trenutku Slovenija kot oboroženo strukturo samo svojo milico.

Takratna odločitev političnega vodstva in slovenske milice je bila edino pravilna. Po oceni moči in instrumentov tedanje države pa drzna, saj bi lahko v tistem času za slovenski narod prinesla zelo hude posledice. Slovenska policija lahko s ponosom gleda na to obdobje. Alojz Flisar je ponosen na slehernega pripadnika 7. bataljona oziroma čete PEM UNZ Murska Sobota, brez njih ne bi izbojevali vseh zmag, vključno s končno zmago v vojni za Slovenijo, seveda s pomočjo vseh starešin v enoti in ob informativni in strokovni podpori UNZ. Že takrat so v praksi pokazali, da niso zgolj po nazivu posebna enota, ampak enota, na katero lahko Slovenija računa.

SOCIALISTIČNA REPUBLIKA SLOVENIJA
REPUBLIŠKI SEKRETARIAT ZA NOTRANJE ZADEVE
UPRAVA ZA NOTRANJE ZADEVE MURSKA SOBOTA
69000 MURSKA SOBOTA, ARH. NOVAKA 5

Telefon (069) 22-500, p. p. 88

URADNA TAJNOST
ZAUPNO

Številka: 21/3-1-Z-247/90
Datum: 10/12-1990

REPUBLIŠKI SEKRETARIAT ZA NOTRANJE ZADEVE
UM - 0213
L J U B L J A N A

ZADEVA: ZAPISNIK O PREVZEMU ODSEKA DRŽAVNE MEJE V GORNJI RADGONI - POŠILJAMO
ZVEZA : Vaš dop. št. 0213-2-Z-031-02/307 z dne 26/11-1990

Priloženo vam dostavljamo zapisnik o primopredaji odseka državne meje med MK IV/26 in IV/43 v Gornji Radgoni. Primopredaja odseka državne meje temelji na zapisniku RSNZ Republike Slovenije in Komande 5. vojaškega območja iz Zagreba.

Prevzem meje je bil določen ob 07.00 uri dne 8/12-1990. Ob tem je bilo dogovorjeno, da JLA na tem odseku meje ne bo legitimirela, ustavljala in kontrolirala oseb ali opravljala druge ukrepe. V primeru zaznav kršitev bodo patrulje JLA o tem namudoma obveščale delavce UNZ. Prav tako bomo v skladu s tem režimom uredili mejne oznake, ki označujejo mejni pas.

Zastran režima gibanja in gradnje v tem odseku državne meje pa prosimo RSNZ - 0213 za tolmačenje zaradi poenotenega stališča.

PRILOGA: 1

POSLANO:
1 x naslovu,
1 x arhiv-tu.

Dušan Klemenčič
NAČELNIK INŠPEKTORATA MILICE
višji inšpektor

Zapisnik o prevzemu odseka državne meje, s katerim je JLA prepustila varovanje državne meje milici v Gornji Radgoni (Arhiv: Alojz Flisar).

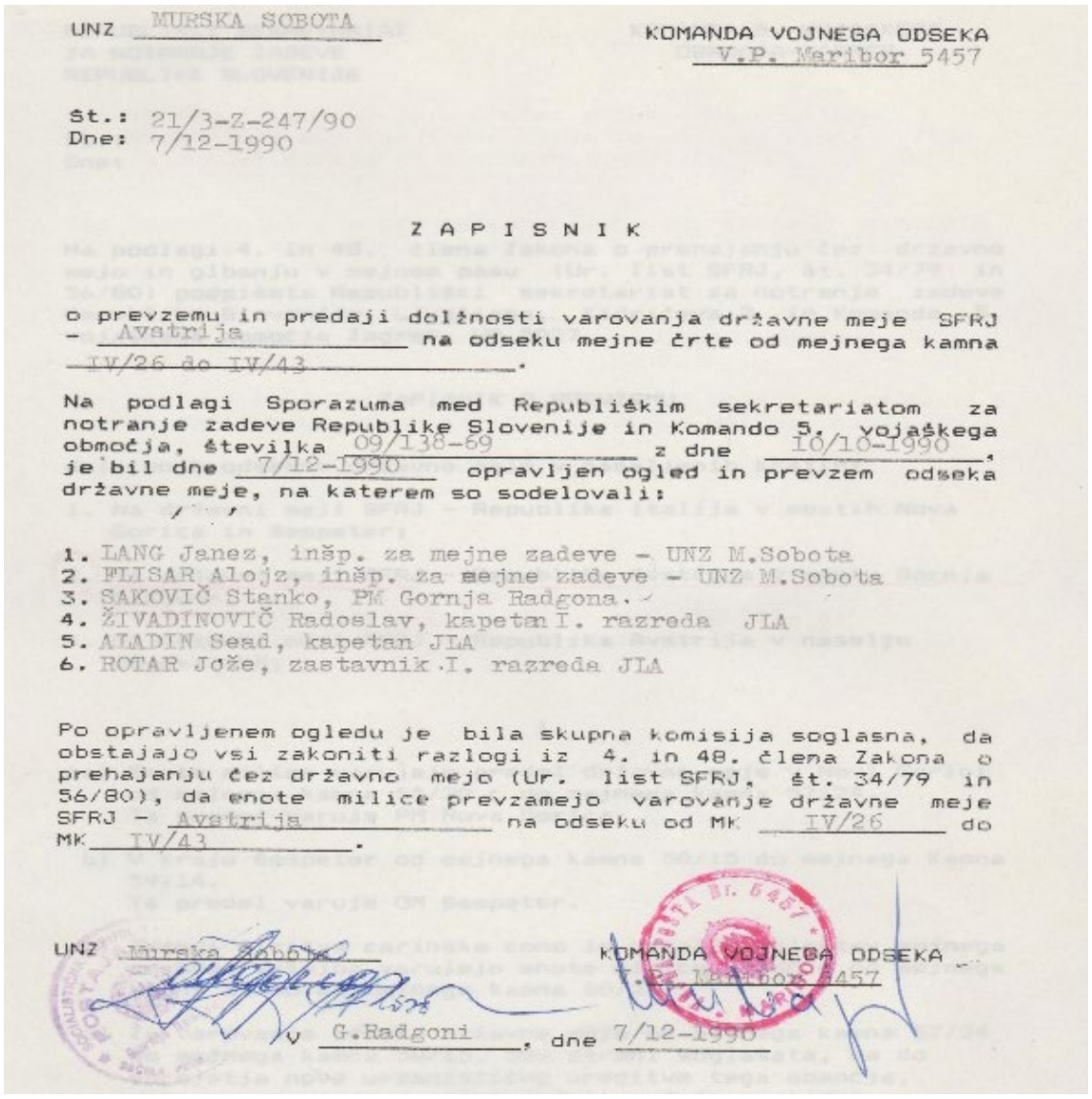
Priprave na vojno

Aktivnosti milice se po preprečenem mitingu resnice niso zmanjšale kvečjemu, so se z zaostrovanjem razmer, še povečale. Izkušnje v akciji »Sever« so pokazale, da so se miličniki še bolj zavedali svoje vloge, da so sposobni izvesti najtežje naloge, če so enotni, dobro izurjeni, če si zaupajo in vedo, da za njimi stoji ves slovenski narod.

Poleg rednih nalog je sledilo dodatno zbiranje informacij o aktivnostih zveznih služb v Sloveniji. Po odvzemu orožja TO s strani JLA 17. 5. 1990 so se še bolj zavedali, kaj jih čaka v prihodnosti. Po teh dogodkih se je zaupanje v zvezne organe (ali delavce v zveznih organih) še zmanjšalo in tudi ti so znižali raven medsebojnega sodelovanja. JLA je odredila, da se morajo miličniki in starešine, ki odhajajo v stometrski pas na meji, javljati na mejni karavli JLA. Zbirati ter klasificirati so začeli podatke o varnostno obrambnih strukturah, Sektor za državno mejo in tujce pa je nadzoroval Zvezni sekretariat za notranje zadeve iz Beograda, ki je iskal kršitve zveznih predpisov na tem področju.

Napetost se je stopnjevala tudi na mesečnih in letnih posvetih s carino in JLA glede varovanja državne meje in dela na mejnih prehodih. JLA je vztrajala, da morajo biti posveti mesečni in da morajo izmenjevati informacije. Vojska je v tem času predala milici del varovanja državne meje v Gornji Radgoni in Novi Gorici, približno 2.600 metrov dolžine.

Podpisan je bil tudi zapisnik o prevzemu varovanja državne meje. Po prvih demokratičnih volitvah je JLA grozila z odvzemom evidenc nabornikov od upravnih organov za obrambo na občinah, določen je bil že tudi datum 21. 12. 1990, ko naj bi prevzeli podatke. Te evidence pa so takrat že hranili na PM, upravne organe pa je varovala TO in pripadniki PEM. Zato je tudi obstajala nevarnost spopada med vojaško policijo, TO in pripadniki PEM.

UNZ MURSKA SOBOTA

KOMANDA VOJNEGA ODSEKA
V.P. Maribor 5457

Št.: 21/3-Z-247/90
Dne: 7/12-1990

Z A P I S N I K

o prevzemu in predaji dolžnosti varovanja državne meje SFRJ - Avstrija na odseku mejne črte od mejnega kamna IV/26 do IV/43.

Na podlagi Sporazuma med Republiškim sekretariatom za notranje zadeve Republike Slovenije in Komando 5. vojaškega območja, številka 09/138-69 z dne 10/10-1990, je bil dne 7/12-1990 opravljen ogled in prevzem odseka državne meje, na katerem so sodelovali:

1. LANG Janez, inšp. za mejne zadeve - UNZ M.Sobota
2. FLISAR Alojz, inšp. za mejne zadeve - UNZ M.Sobota
3. SAKOVIČ Stanko, PM Gornja Radgona.
4. ŽIVADINOVIČ Radoslav, kapetan I. razreda JLA
5. ALADIN Sead, kapetan JLA
6. ROTAR Jože, zastavnik I. razreda JLA

Po opravljenem ogledu je bila skupna komisija soglasna, da obstajajo vsi zakoniti razlogi iz 4. in 48. člena Zakona o prehajanju čez državno mejo (Ur. list SFRJ, št. 34/79 in 56/80), da enote milice prevzamejo varovanje državne meje SFRJ - Avstrija na odseku od MK IV/26 do MK IV/43.

UNZ Murska Sobota

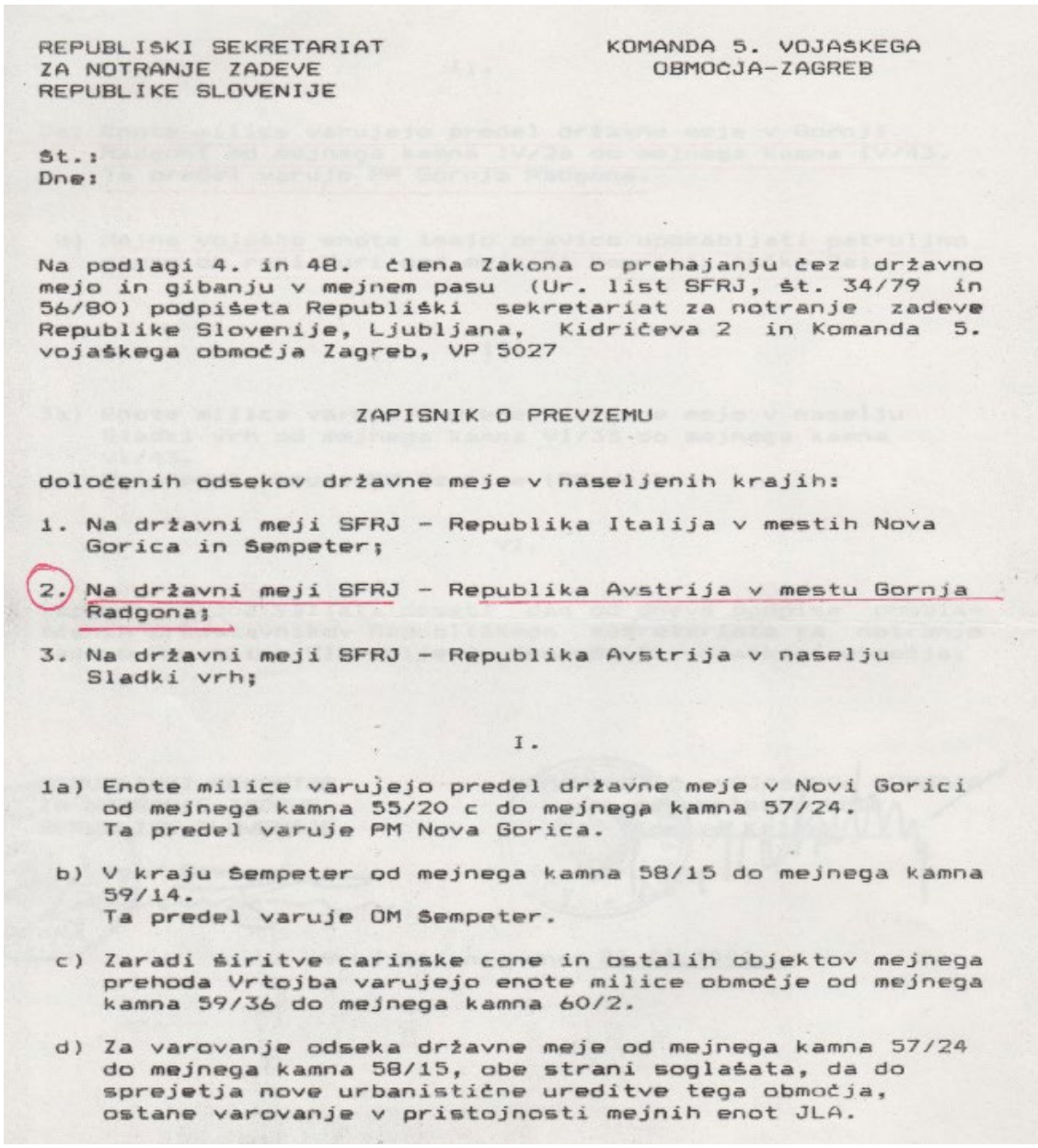
KOMANDA VOJNEGA ODSEKA
V.P. Maribor 5457

V G.Radgoni, dne 7/12-1990

Zapisnik o prevzemu odseka državne meje na terenu, s katerim je JLA prepuščala varovanje državne meje milici v Gornji Radgoni (Arhiv: Alojz Flisar).[130]

Na stražnicah ob državni meji so imeli tudi rezervni sestav iz domačinov, ki so živeli ob meji in so že odslužili vojaški rok. Bilo jih je toliko kot aktivnega sestava in so se en teden usposabljali na stražnicah.

130 Alojz Flisar izvlečki iz pogovora za knjigo MSNZ

REPUBLIŠKI SEKRETARIAT
ZA NOTRANJE ZADEVE
REPUBLIKE SLOVENIJE

KOMANDA 5. VOJAŠKEGA
OBMOČJA-ZAGREB

št.:
Dne:

Na podlagi 4. in 48. člena Zakona o prehajanju čez državno mejo in gibanju v mejnem pasu (Ur. list SFRJ, št. 34/79 in 56/80) podpišeta Republiški sekretariat za notranje zadeve Republike Slovenije, Ljubljana, Kidričeva 2 in Komanda 5. vojaškega območja Zagreb, VP 5027

ZAPISNIK O PREVZEMU

določenih odsekov državne meje v naseljenih krajih:

1. Na državni meji SFRJ - Republika Italija v mestih Nova Gorica in Šempeter;

2. Na državni meji SFRJ - Republika Avstrija v mestu Gornja Radgona;

3. Na državni meji SFRJ - Republika Avstrija v naselju Sladki vrh;

I.

1a) Enote milice varujejo predel državne meje v Novi Gorici od mejnega kamna 55/20 c do mejnega kamna 57/24. Ta predel varuje PM Nova Gorica.

b) V kraju Šempeter od mejnega kamna 58/15 do mejnega kamna 59/14. Ta predel varuje OM Šempeter.

c) Zaradi širitve carinske cone in ostalih objektov mejnega prehoda Vrtojba varujejo enote milice območje od mejnega kamna 59/36 do mejnega kamna 60/2.

d) Za varovanje odseka državne meje od mejnega kamna 57/24 do mejnega kamna 58/15, obe strani soglašata, da do sprejetja nove urbanistične ureditve tega območja, ostane varovanje v pristojnosti mejnih enot JLA.

Zapisnik o prevzemu odseka državne meje, s katerim je JLA prepustila varovanje državne meje milici v Gornji Radgoni (Arhiv: Alojz Flisar).

Zanimivo je tudi, da je po letu 1989 v Slovenijo na državno mejo prihajalo na služenje vojaškega roka vse več vojakov iz Srbije. To je bila edina vojska, ki je bila v mirnem obdobju pripravljena na vojne naloge. Nosili so orožje in bojno strelivo, ki so ga lahko uporabili, da bi preprečili nezakonit prehod državne meje. Alojz Flisar se spominja, da so včasih ponoči po trikrat streljali in ga zbujali, da so

ga obvestili o dogodku. Pozneje so ugotovili, da so vojaki streljali na divjad ali pa kar tako. Vedno manj Slovencev je bilo na karavlah in desetarji so bili v glavnem srbske narodnosti, tudi število Hrvatov se je zmanjšalo.

Na karavlah so bili večinoma mladi starešine, ker je ravno takrat potekala generacijska menjava, večina jih je pozneje pristopila na našo stran, samo dva nista. Do oktobra se ni spremenilo nič, ko pa se je približeval plebiscit, se je število vojakov JLA povečevalo, tako da so dvignili število vojakov na stražnicah na 50 do 60 vojakov od prejšnjih 24 do 28 vojakov.

Nekaj dni pred 21. 12. 1990 je Edvard Mihalič, načelnik občinskega štaba TO, poklical Alojza Flisarja in Cirila Magdiča na pogovor, kjer so ocenili, kakšne so možnosti, da pridejo do orožja TO, ki je bilo shranjeno v skladišču vojašnice v Murski Soboti. Pripravili so tudi idejni načrt vstopa v komando vojašnice, vendar ga potem niso izvedli, ker je bila pozneje sprejeta drugačna ocena.

Srečanje ob Dnevu graničarjev na stražnicah (Fotografija: neznani avtor).

Leta 1990, 21. decembra, je enota PEM varovala evidence vojaških nabornikov pred nasilnim odvzemom s posredovanjem vojne policije JLA na upravnem organu za ljudsko obrambo na posamezni občini. Nalogo so opravljali z bojno opremo, ker je že takrat obstajala nevarnost oboroženega konflikta z JLA.

Kasneje so se pritiski še stopnjevali. Poveljstvo mejne komande JLA je obvestilo milico, da se morajo pred vstopom v stometrski pas najaviti v stražnici, sicer bodo aretirani. PEM je spremljala aktivnosti pripadnikov JLA v Pomurju, njihovo gibanje, dovažanje vojne opreme, kadrovske spremembe. Zelo protislovensko so bili razpoloženi oficirji JLA, ki so bili člani ZKJ - gibanja za Jugoslavijo. V JLA pa je imela milica tudi svoje zaupnike, ki se niso strinjali z usmeritvami, ki so jim bile naložene.

Priprave Posebne enote milice v Gornji Radgoni (Fotografija: Štefan Abraham).

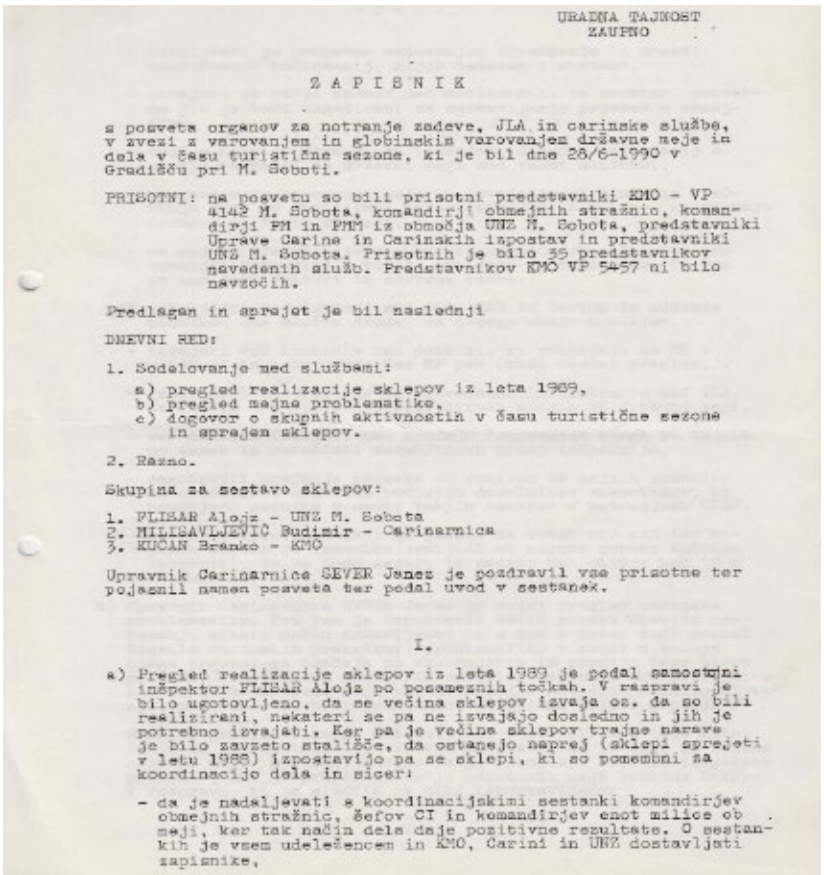
PEM je stopnjevala svoje urjenje in se opremila z nekaterimi bojnimi sredstvi iz uvoza: protioklepnimi raketometi Armbrust, novimi avtomatskimi puškami, neprebojno osebno opremo. Slutili so, da bo prej ali slej prišlo do spopada med JLA ter TO in milico. Na to nevarnost so opozarjali tudi dogodki v Pekrah, kjer je sodelovala tudi pomurska PEM. Pred tem se je urila v Mačkovcih, ko pa je prišlo do incidenta, je 32-članski vod pod poveljstvom komandirja Dušana Pohovnikarja takoj odhitel na pomoč mariborski Posebni enoti milice.

Tri dni po pekrskih dogodkih je poveljstvo PEM republike sklicalo vse poveljnike PEM Slovenije. Seznanili so jih z odločitvijo političnega vodstva republike in RSNZ o nujnosti nadaljnjih priprav – sedaj na vojno. Sprejeli in potrdili so nadaljnji načrt

urjenja PEM in se zavezali k odločitvi, kot je povedal poveljnik PEM Slovenije Jože Kolenc, da se iz golobov naredi orle, da bodo pripravljeni ubijati, če bo treba in lahko se zgodi, da bodo tudi sami ubiti.

Dva dni kasneje je bila PEM izločena iz milice. Pomurska PEM je odšla na urjenje na območje celotnega Pomurja, tabor je imela v telovadnici Srednje kmetijske šole v Rakičanu. Enota je bila razdeljena na tri skupine po 23 pripadnikov. Poveljnik prvega voda je bil Franc Slokan, pomočnik pa Branko Kos. Drugemu vodu je poveljeval Marjan Horvat, njegov pomočnik pa je bil Dušan Pohovnikar. Poveljnik tretjega voda je bil Slavko Škerlak, pomočnik pa je bil Drago Kumer. Vsaka skupina se je urila 12 ur in 12 ur počivala. Urjenje je bilo v vsakih razmerah, ponoči, podnevi, v naseljih ali zunaj njih.

Pomurska PEM je bila 26. 6. 1991 ob enih ponoči poslana na nalogo varovanja mejnih prehodov na meji z Avstrijo in varovanje ljudi, ki so odstranili oznake SFRJ in namestili oznake Republike Slovenije. Pripadniki JLA so jim grozili, tudi z orožjem, da bodo uporabili silo, če ne bodo vzpostavili prvotnega stanja.

URADNA TAJNOST
ZAUPNO

Z A P I S N I K

s posveta organov za notranje zadeve, JLA in carinske službe, v zvezi z varovanjem in globinskim varovanjem državne meje in dela v času turistične sezone, ki je bil dne 28/6-1990 v Gradišču pri M. Soboti.

PRISOTNI: na posvetu so bili prisotni predstavniki KMO - VP 4142 M. Sobota, komandirji obmejnih straţnic, komandirji PM in PPM iz območja UNZ M. Sobota, predstavniki Uprave Carine in Carinskih izpostav in predstavniki UNZ M. Sobota. Prisotnih je bilo 35 predstavnikov navedenih služb. Predstavnikov KMO VP 5457 ni bilo navzočih.

Predlagan in sprejet je bil naslednji

DNEVNI RED:

1. Sodelovanje med službami:
   a) pregled realizacije sklepov iz leta 1989,
   b) pregled najnp problematike,
   c) dogovor o skupnih aktivnostih v času turistične sezone in sprejem sklepov.

2. Razno.

Skupina za sestavo sklepov:

1. FLISAR Alojz - UNZ M. Sobota
2. MILISAVLJEVIĆ Budimir - Carinarnica
3. KUČAN Branko - KMO

Upravnik Carinarnice SEVER Janez je pozdravil vse prisotne ter pojasnil namen posveta ter podal uvod v sestanek.

I.

a) Pregled realizacije sklepov iz leta 1989 je podal samostojni inšpektor FLISAR Alojz po posameznih točkah. V razpravi je bilo ugotovljeno, da se večina sklepov izvaja oz. da so bili realizirani, nekateri se pa ne izvajajo dosledno in jih je potrebno izvajati. Kar pa je večine sklepov trajne narave je bilo zavzeto stališče, da ostanejo naprej (sklepi sprejeti v letu 1988) izpostavijo pa se sklepi, ki so pomembni za koordinacijo dela in sicer:

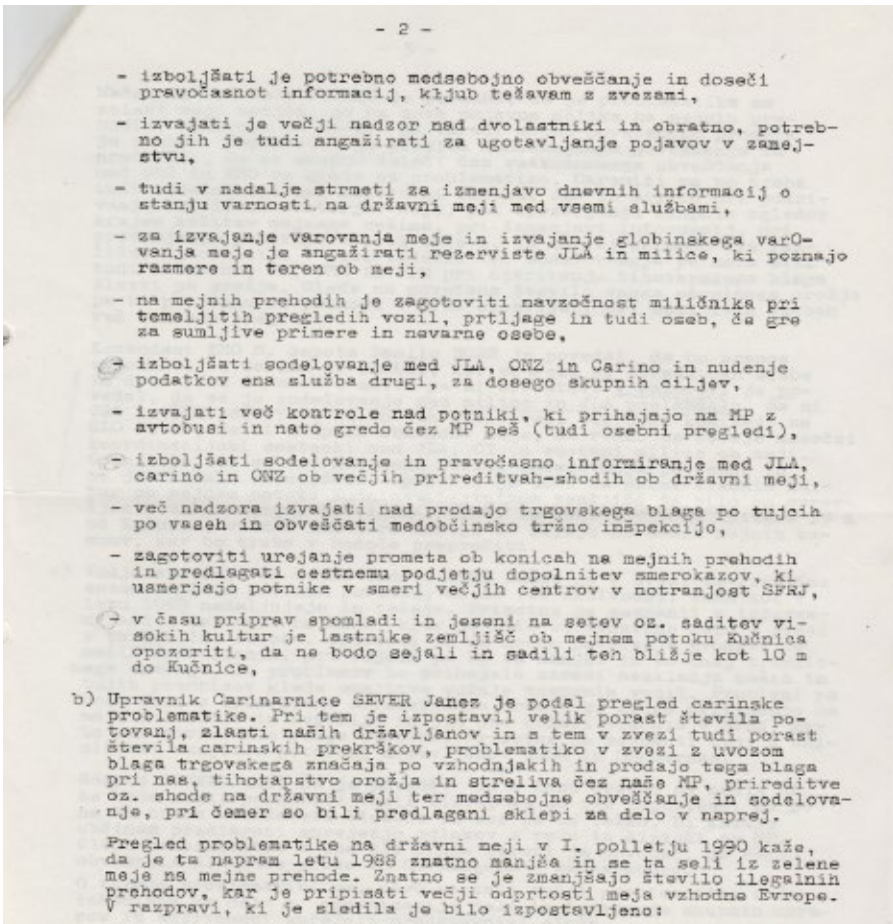
   - da je nadaljevati s koordinacijskimi sestanki komandirjev obmejnih straţnic, šefov CI in komandirjev enot milice ob meji, ker tak način dela daje pozitivne rezultate. O sestankih je vsem udeleţencem in KMO, Carini in UNZ dostavljati zapisnike,

Zapisnik posvetovanja JLA in carine leta 1990 (Arhiv: Alojz Flisar).

Manevrska struktura narodne zaščite MSNZ[131]

V Tepanju je bil 6. 9. 1990 tajen sestanek, ki sta se ga iz Pomurja udeležila Alojz Flisar in Ivan Smodiš iz Pokrajinskega štaba TO Murska Sobota. Iz Maribora sta prišla Marjan Fekonja, ki je opravljal določene naloge v vzhodnoštajerski pokrajini TO, in Bojan Lunežnik, ki je poveljeval PEM Maribor.

Na sestanku so jih (Tone Krkovič, Miha Butara in Jože Kolenc, ki je bil poveljnik PEM Slovenije) seznanili z nalogami MSNZ, sprejeli so izvedbo nalog, ki so jih v določeni meri v milici že izvajali. Te zadolžitve je Alojz Flisar kasneje delno prenesel na svoje pomočnike: Stanka Sakoviča, komandirja PM Gornja Radgona, Cirila Magdiča, inšpektorja za narodno zaščito na UNZ Murska Sobota in Ludvika Cvernjeka, ki je bil na UNZ referent za orožje, materialno tehnična sredstva in oborožitev.

- 2 -

- izboljšati je potrebno medsebojno obveščanje in doseči pravočasnost informacij, kljub težavam z zvezami,

- izvajati je večji nadzor nad dvolastniki in obratno, potrebno jih je tudi angažirati za ugotavljanje pojavov v zamejstvu,

- tudi v nadalje strmeti za izmenjavo dnevnih informacij o stanju varnosti na državni meji med vsemi službami,

- za izvajanje varovanja meje in izvajanje globinskega varovanja meje je angažirati rezerviste JLA in milice, ki poznajo razmere in teren ob meji,

- na mejnih prehodih je zagotoviti navzočnost miličnika pri temeljitih pregledih vozil, prtljage in tudi oseb, če gre za sumljive primere in navarne osebe,

- izboljšati sodelovanje med JLA, ONZ in Carino in nudenje podatkov ena služba drugi, za dosego skupnih ciljev,

- izvajati več kontrole nad potniki, ki prihajajo na MP z avtobusi in nato gredo čez MP peš (tudi osebni pregledi),

- izboljšati sodelovanje in pravočasno informiranje med JLA, carino in ONZ ob večjih prireditvah-shodih ob državni meji,

- več nadzora izvajati nad prodajo trgovskega blaga po tujcih po vaseh in obveščati medobčinsko tržno inšpekcijo,

- zagotoviti urejanje prometa ob konicah na mejnih prehodih in predlagati cestnemu podjetju dopolnitev smerokazov, ki usmerjajo potnike v smeri večjih centrov v notranjost SFRJ,

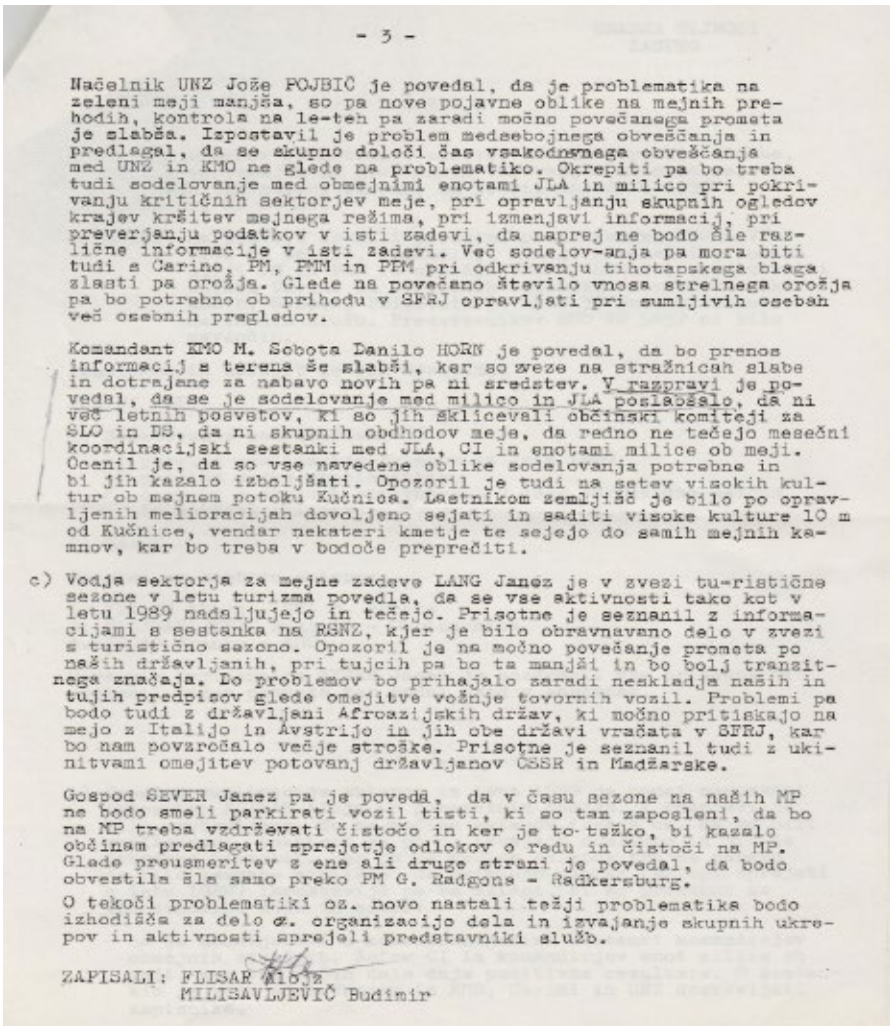
- v času priprav spomladi in jeseni na setev oz. saditev visokih kultur je lastnike zemljišč ob mejnem potoku Kučnica opozoriti, da ne bodo sejali in sadili ten bližje kot 10 m do Kučnice,

b) Upravnik Carinarnice SEVER Janez je podal pregled carinske problematike. Pri tem je izpostavil velik porast števila potovanj, zlasti naših državljanov in s tem v zvezi tudi porast števila carinskih prekrškov, problematiko v zvezi z uvozom blaga trgovskega značaja po vzhodnjakih in prodajo tega blaga pri nas, tihotapstvo orožja in streliva čez naše MP, prireditve oz. shode na državni meji ter medsebojno obveščanje in sodelovanje, pri čemer so bili predlagani sklepi za delo v naprej.

Pregled problematike na državni meji v I. polletju 1990 kaže, da je ta napram letu 1988 znatno manjša in se ta seli iz zelene meje na mejne prehode. Znatno se je zmanjšajo število ilegalnih prehodov, kar je pripisati večji odprtosti meja vzhodne Evrope. V razpravi, ki je sledila je bilo izpostavljeno:

Zapisnika posveta JLA s carino leta 1990, stran 2 (Arhiv: Alojz Flisar).

131 Manevrska struktura narodne zaščite

- 3 -

Načelnik UNZ Jože POJBIČ je povedal, da je problematika na zeleni meji manjša, so pa nove pojavne oblike na mejnih prehodih, kontrola na le-teh pa zaradi močno povečanega prometa je slabša. Izpostavil je problem medsebojnega obveščanja in predlagal, da se skupno določi čas vsakodnevnega obveščanja med UNZ in KMO ne glede na problematiko. Okrepiti pa bo treba tudi sodelovanje med obmejnimi enotami JLA in milico pri pokrivanju kritičnih sektorjev meje, pri opravljanju skupnih ogledov krajev kršitev mejnega režima, pri izmenjavi informacij, pri preverjanju podatkov v isti zadevi, da naprej ne bodo šle različne informacije v isti zadevi. Več sodelov-anja pa mora biti tudi s Carino, PM, PMM in PPM pri odkrivanju tihotapskega blaga zlasti pa orožja. Glede na povečano število vnosa strelnega orožja pa bo potrebno ob prihodu v SFRJ opravljati pri sumljivih osebah več osebnih pregledov.

Komandant KMO M. Sobota Danilo HORN je povedal, da bo prenos informacij s terena še slabši, ker so zveze na stražnicah slabe in dotrajane za nabavo novih pa ni sredstev. V razpravi je povedal, da se je sodelovanje med milico in JLA poslabšalo, da ni več letnih posvetov, ki so jih sklicevali občinski komiteji za SLO in DS, da ni skupnih obdhodov meje, da redno ne tečejo mesečni koordinacijski sestanki med JLA, CI in enotami milice ob meji. Ocenil je, da so vse navedene oblike sodelovanja potrebne in bi jih kazalo izboljšati. Opozoril je tudi na setev visokih kultur ob mejnem potoku Kučnica. Lastnikom zemljišč je bilo po opravljenih melioracijah dovoljeno sejati in saditi visoke kulture 10 m od Kučnice, vendar nekateri kmetje te sejejo do samih mejnih kamnov, kar bo treba v bodoče preprečiti.

c) Vodja sektorja za mejne zadeve LANG Janez je v zvezi tu-ristične sezone v letu turizma povedla, da se vse aktivnosti tako kot v letu 1989 nadaljujejo in tečejo. Prisotne je seznanil z informacijami s sestanka na RSNZ, kjer je bilo obravnavano delo v zvezi s turistično sezono. Opozoril je na močno povečanje prometa po naših državljanih, pri tujcih pa bo ta manjši in bo bolj tranzitnega značaja. Do problemov bo prihajalo zaradi neskladja naših in tujih predpisov glede omejitve vožnje tovornih vozil. Problemi pa bodo tudi z državljani Afroazijskih držav, ki močno pritiskajo na mejo z Italijo in Avstrijo in jih obe državi vračata v SFRJ, kar bo nam povzročalo večje stroške. Prisotne je seznanil tudi z ukinitvami omejitev potovanj državljanov ČSSR in Madžarske.

Gospod SEVER Janez pa je povedal, da v času sezone na naših MP ne bodo smeli parkirati vozil tisti, ki so tan zaposleni, da bo na MP treba vzdrževati čistočo in ker je to težko, bi kazalo občinam predlagati sprejetje odlokov o redu in čistoči na MP. Glede preusmeritev z ene ali druge strani je povedal, da bodo obvestila šla samo preko PM G. Radgona - Radkersburg.

O tekoči problematiki oz. novo nastali težji problematika bodo izhodišča za delo o. organizacijo dela in izvajanje skupnih ukrepov in aktivnosti sprejeli predstavniki služb.

ZAPISALI: FLISAR Alojz
MILISAVLJEVIČ Budimir

Zapisnika posveta JLA s carino leta 1990, stran 3 (Arhiv: Alojz Flisar).

Treba je poudariti, da so bili takratni ONZ že pred tem uspešni, saj so preprečili miting resnice, ki je bil napovedan za 1. 12. 1989. Akcija se je imenovala akcija Sever, v njej so sodelovali pripadniki PEM iz UNZ Murska Sobota.

[132]Konec septembra 1990, pred preimenovanjem MSNZ v TO, je JLA mrzlično iskala organizatorje MSNZ. V Prekmurju je to nalogo dobil Alojz Flisar neposredno od komandanta, ki je bil Slovenec, ampak zvest JLA. JLA je sledila posameznikom, vendar ne pravim. Sledili so tudi Flisarjevemu kolegu, ki je bil sicer velik demokrat in član Demosa, njihov zaveznik, demokrat po prepričanju, ko pa je bilo treba kaj narediti, pa ga ni bilo nikjer.

132 Alojz Flisar izvlečki iz pogovora za knjigo MSNZ

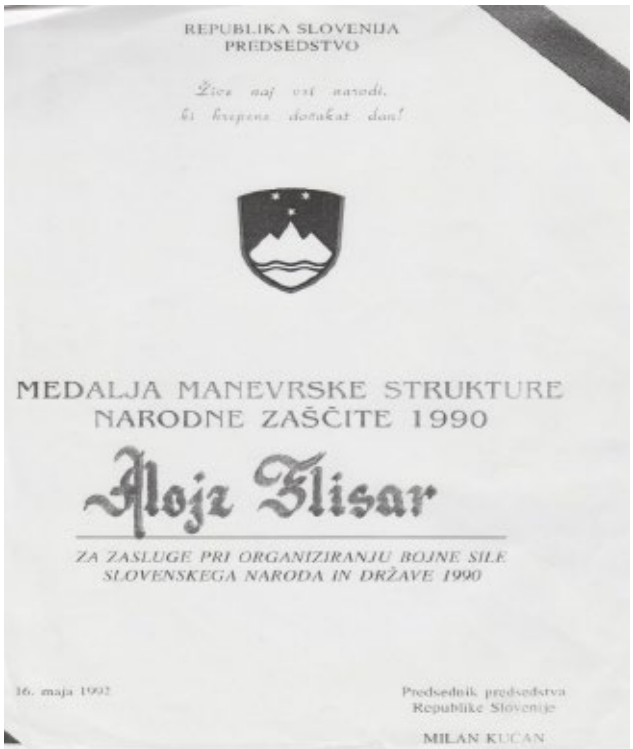
Z izzivanjem so hoteli drug od drugega dobiti čim več informacij. JLA je mučila uvedba naborniškega sistema v Sloveniji in še marsikaj. Šele marca 1991 je JLA ugotovila, kakšno vlogo ima Flisar in od takrat mu brez predhodne najave niso več dovolili vstopiti v vojašnico v Murski Soboti, pred tem pa je bil v prijateljskem odnosu z vsemi stražnicami. Od decembra 1990 je že veljala prepoved vstopa milice v stometrski pas ob državni meji brez najave v najbližji stražnici.

Takrat je bil Alojz Flisar odgovoren za operativno varovanje državne meje in pokrivanje zamejstva, kar je pomenilo približno 20 kilometrov v tujino. Takrat se je obveščevalno varnostno delovalo na vseh področjih. Načelnik mejnega območja 5. vojaške oblasti je bil polkovnik Đurovič.

Delavci organov za notranje zadeve (ONZ) so izvajali naloge MSNZ, čeprav niso vedeli, da izvajajo te naloge. Vse usmeritve in naloge so bile izvedene tako, da se ni vedelo, kdo zbira podatke, jih obdeluje in uporablja. Večji del aktivnosti članov MSNZ je potekalo v prostem času, zlasti glede orožja, tajnih sestankov, tako da so bile ženske že ljubosumne, kam možje hodijo. Alojz Flisar pa je ženi in sinu moral povedati, da je nekajkrat pripeljal domov orožje, ker ga ni mogel takoj odpeljati na UNZ. Doma je imel tudi avtomatsko puško.

Pred plebiscitom so pristaši JLA s črnimi flomastri risali znake minus, krog in minus na vhodna vrata stanovanj. Flisarju ga je verjetno narisala Srbkinja, soseda v stanovanjskem bloku. Vendar ji je vrnil in tudi na njena vrata narisal znak. To so označevali za potrebe JLA. Pripadnike TO in milice v okviru MSNZ je odlikovala strokovnost, poznali so teren, imeli so vozni park in dobre zveze, bili so vešči ravnanja z ljudmi in orožjem in predvsem so se bili pripravljeni žrtvovati. Pripadniki TO so JLA »kradli« orožje, večinoma podnevi. Imeli so terenska vozila znamke Lada Niva in avtomobile znamke Zastava 128 ter manjše tovornjaki znamke Tam, ki jih je vojska redno pregledovala, ko so zapuščali skladišča.

V avtomobile Zastava 128 so dali vilice, da se avtomobil ne bi preveč sesedel, ker je bil poln prtljažnik. Na terenu so orožje preložili v terenska vozila znamke Land Rover ali Lada Niva in ga odpeljali v skladišča po regijah in občinah.

REPUBLIKA SLOVENIJA
PREDSEDSTVO

Živeo naj vsi narodi,
ki hrepene dočakat dan!

MEDALJA MANEVRSKE STRUKTURE
NARODNE ZAŠČITE 1990

Alojz Flisar

ZA ZASLUGE PRI ORGANIZIRANJU BOJNE SILE
SLOVENSKEGA NARODA IN DRŽAVE 1990

16. maja 1992

Predsednik predsedstva
Republike Slovenije

MILAN KUČAN

Priznanje Alojzu Flisarju za udeležbo v MSNZ (Arhiv: Alojz Flisar).

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

0070-5-008/1494

27.03.2000

Na podlagi 171. člena Zakona o splošnem upravnem postopku (Uradni list SFRJ, št. 47/86) in 4. člena Ustavnega zakona za izvedbo temeljne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 1/91-I) izdaja Ministrstvo za notranje zadeve na podlagi evidence o udeležencih v osamosvojitveni vojni naslednje

P O T R D I L O

FLISAR ALOJZ, emšo 0705950501336, stanujoč 9250 GORNJA RADGONA, PARTIZANSKA CESTA 033, je bil v pripravah na osamosvojitev Republika Slovenije v času od 17.05.1990 do 25.06.1991 po odločitvi pristojnega organa za notranje zadeve MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE določen za organizatorja manevrske strukture narodne zaščite v okviru organov za notranje zadeve.

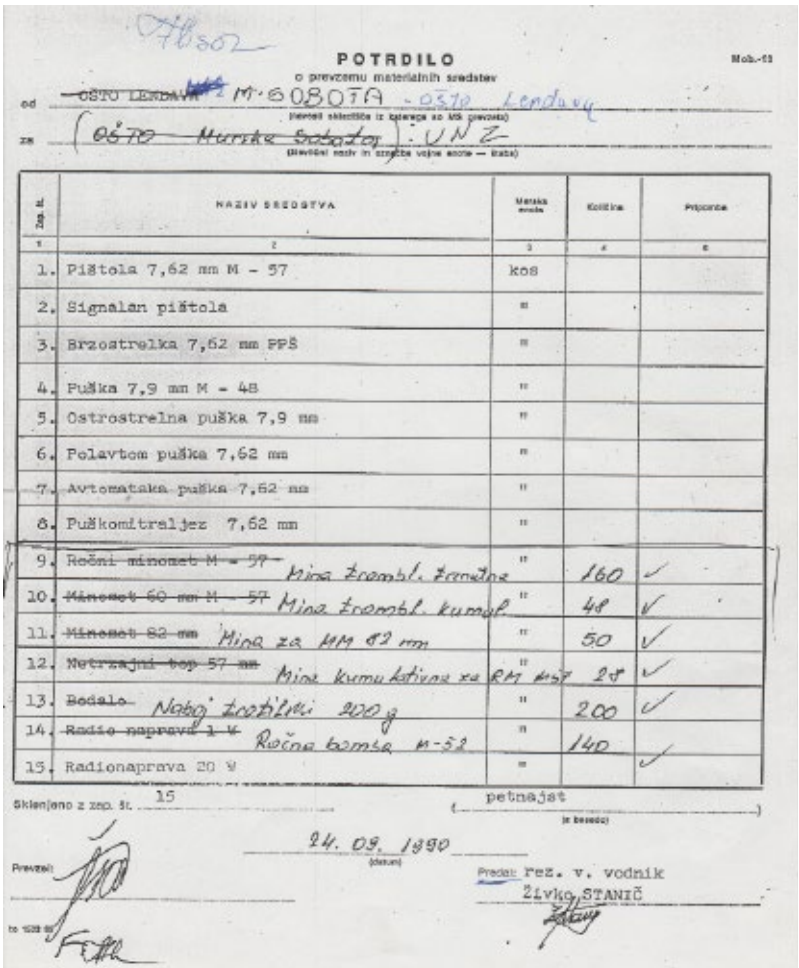
Potrdilo se izdaja na prošnjo imenovanega le zaradi uveljavljanja pravic po Zakona o vojnih veteranih (Uradni list RS, št. 63/95).

Na podlagi 15. točka 28. člena Zakona o upravnih taksah (Uradni list RS, št. 8/2000) je izdaja potrdila takse oproščena.

Po pooblastilu ministra
Damjan Sakoranja
VODJA URADA
(PODPISOVALEC MINISTRA)

Dokument, ki dokazuje Flisarjevo udeležbo v MSNZ, ki je bila tajna organizacija in niso dobili formalnih odločb (Arhiv: Alojz Flisar).

Alojz Flisar je svoje delo na meji opravljal tri do štirikrat na teden ponoči, kar je bila prednost, če se je zgodil izgred na meji, kot poveljnik PEM pa je imel tudi neomejeni vstop v skladišče. Enkrat mu je pomagal nesti orožje celo vojak srbske narodnosti, ki je bil prostovoljec. Kadar orožja ni mogel takoj odpeljati v skladišče, ga je najprej odpeljal k sebi domov ali pa ga je skril pri komandirju PM. Glavno skladišče orožja je bil predal pod sinovo posteljo, strelivo pa je v drvarnici prekril s premogom.

POTRDILO

o prevzemu materialnih sredstev

od OŠTO LENDAVA M-60BOTA - OŠTO Lendava

za OŠTO Murska Sobota - LNZ

Zap. št.	NAZIV SREDSTVA	Merska enota	Količina	Pripomba
1.	Pištola 7,62 mm M - 57	kos		
2.	Signalna pištola	"		
3.	Brzostrelka 7,62 mm PPŠ	"		
4.	Puška 7,9 mm M - 48	"		
5.	Ostrostrelna puška 7,9 mm	"		
6.	Polavtom puška 7,62 mm	"		
7.	~~Avtomatska puška 7,62 mm~~	"		
8.	Puškomitraljez 7,62 mm	"		
9.	~~Ročni minomet M - 57~~ Mina šrapnel. franšna	"	160	✓
10.	~~Minomet 60 mm M - 57~~ Mina šrapnel. kumul.	"	48	✓
11.	~~Minomet 82 mm~~ Mina za MM 82 mm	"	50	✓
12.	~~Netrzajni top 57 mm~~ Mina kumulativna za RM M-57	"	28	✓
13.	~~Bodalo~~ Naboj zažigalni 20 g	"	200	✓
14.	~~Radio naprava 1 V~~ Ročna bomba M-52	"	140	
15.	Radionaprava 20 W	"		✓

Sklenjeno z zap. št. 15 petnajst

24. 09. 1990

Prevzel:

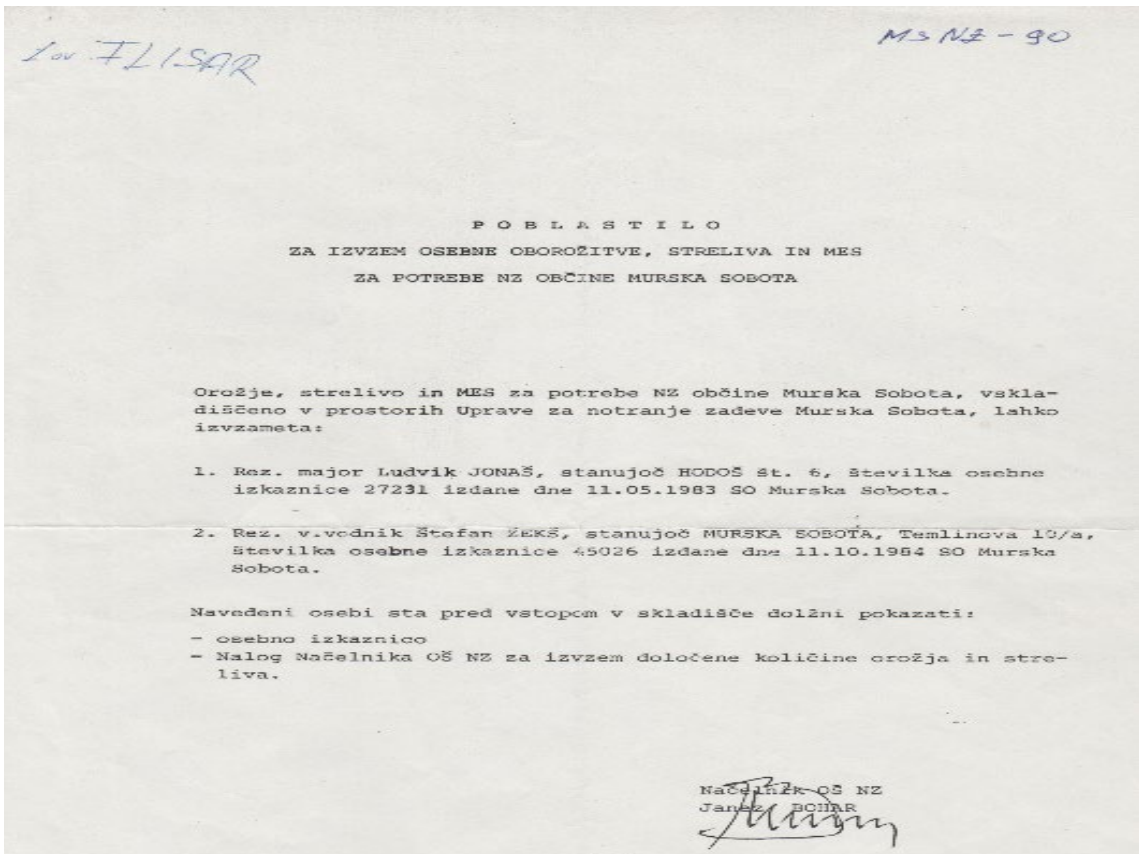
Predal: rez. v. vodnik Živko STANIČ

Reverz o primopredaji orožja TO (Arhiv: Alojz Flisar).

Za varnost orožja, da ga ne bi kdo nasilno odnesel, je bila v Murski Soboti vedno v pripravljenosti ekipa 30 pripadnikov Posebne enote milice, ki so imeli orožje doma, na delo pa so prihajali v civilu. Referent Ludvik Cvernjek je skrbel, da so orožje v skladiščih redno vzdrževali. Ostalo orožje je bilo v glavnem na postajah milice, v nekaterih delovnih organizacijah in pri posameznikih, ki jih je bilo okoli dvajset. Tako v celotni pokrajini kot po občinah so zbirali varnostno zanimive

informacije, še posebej, ko se je situacija okoli plebiscita stopnjevala in se je približevala razglasitev osamosvojitve. Takrat so nadzorovali tudi stanovanja tistih, ki bi nas lahko napadli. Izdelan je bil projekt varovanja državne meje v Pomurju, ki so ga v času manevrske strukture pripravili za prevzem varovanja državne meje in imeli so že nekaj dogovorov za prevzem meje, vojska pa je začela že malo popuščati.

Alojz Flisar je dobil »procjeno situacije« poveljnika kasarne v Murski Soboti, ki pa je bila najbrž podtaknjena, ker v njej ni bilo nič uporabnega. Poskušali so se približati čim več oficirjem JLA, ki niso bili zadovoljni z razmerami. Flisar je tako pridobil dva oficirja srbske narodnosti, da je od njiju dobival informacije. Vse te podatke sta koristila Janša in Bavčar pri operacijah v Pomurju. PEM in VEM v Pomurju in na Mariborskem območju sta 25. 9. 1990 dopolnila načrte in določila blokade stražnic. Aktivni policisti so 5. 12. 1991 dobili orožje domov, da bi lahko ukrepali takoj, ko bi bilo to potrebno. Teritorialci so nadzorovali stražnice in vojašnice v Pomurju in celi vzhodnoštajerski pokrajini.

Kov. FLISAR

MS NŽ - 90

P O B L A S T I L O

ZA IZVZEM OSEBNE OBOROŽITVE, STRELIVA IN MES

ZA POTREBE NZ OBČINE MURSKA SOBOTA

Orožje, strelivo in MES za potrebe NZ občine Murska Sobota, vskladiščeno v prostorih Uprave za notranje zadeve Murska Sobota, lahko izvzameta:

1. Rez. major Ludvik JONAŠ, stanujoč HODOŠ št. 6, številka osebne izkaznice 27231 izdane dne 11.05.1983 SO Murska Sobota.

2. Rez. v.vodnik Štefan ŽEKŠ, stanujoč MURSKA SOBOTA, Temlinova 10/a, številka osebne izkaznice 45026 izdane dne 11.10.1984 SO Murska Sobota.

Navedeni osebi sta pred vstopom v skladišče dolžni pokazati:

- osebno izkaznico
- Nalog Načelnika OŠ NZ za izvzem določene količine orožja in streliva.

Načelnik OŠ NZ
Janez BOŠNAR

Dokument, ki določa, kdo lahko dvigne orožje TO iz tajnega depoja na UNZ Murska Sobota (Arhiv: Alojz Flisar).

Usposabljanje PEM UNZ Murska Sobota leta 1991 v Vidoncih (Fotografija: neznani avtor, arhiv: Alojz Flisar).

MANEVRSKA STRUKTURA

Za pregled aktivnosti Postaje milice G. Radgona v času delovanja MSNZ se mi zdi pomembno izpostaviti dve dejstvi:

- V kletnih prostorih se je na hitro uredilo večje skladišče, v katerih se je hranilo orožje in strelivo last OŠ TO G. Radgona
- V garaži se je večkrat zvečer in ponoči vršil pretovor orožja, ki je bilo pripeljano iz Ljubljane in je potem bilo prepeljano z drugimi vozili v M. Sobotoč

Zaradi pomembnosti dogovora in sprejete odločitve opisujem v nadaljevanju odločitev o shrambi orožja OŠ TO na postaji milice:

V tistem obdobju smo se običajno ob ponedeljkih zjutraj povelnik OŠ TO Alan Geder, jaz in predsednik občinske skupšče g. Alojz Vogrinčič dobivali na krajših posvetih, izmenjevali smo aktualne informacije / predsednik jih je imel včasih več kot midva/ o dogajanjih v SFRJ – vezano na varnost in obrambo.

Na srečanju dne 1/9-1990 je poveljnik OŠTO izpostavil problem, da so njegovi pripadniki iz skadišča TO, ki je bilo znotraj stražnice že izvzeli večjo količino orožja in streliva, ki ga sedaj nimajo kje varno hraniti. Predsednik Vogrinčič me je direktno vprašal: Komandir kaj pa pri vas na postaji.Po kratkem premisleku sem odvrnil, da je problem samo ureditev primernega skladišča v kletnih prostorih, kjer smo hranili najdene predmete in drugo kramo.Odgovor je bil, da to ni problem, denar zagotovi občina . Po telefonu sem takoj poklical načelnika Inšpektorata milice g. Dušana Klemenčiča, mu na kratko predstavil problem in možno rešitev, njegov kratek in jasen odgovor je bil: Komandir če si se ti tako odločil imaš moje soglasje. Sprejem te odločitve spada v obdobje, ko še ni bilo navodila republiškega sekretarja za notranje zadeve o shrambi orožja TO v objektih milice.

Istega dne smo opravili ogled na postaji, naslednji dan so prišli mojstri in ...9/9-1990 je bilo novourejeno skladišče napolnjeno z orožjem in strelivom.

Prevoz orožja iz Ljubljane in pretovor v garažah postaje je običajno potekal na način, da me je po telefonu poklical inšpektor Alojz Flisar, sam sem potem odšel na postajo in običajno z dežurnim uredil, da sva spraznila obe garaži in pripravila potrebno za pretovor.Deurnemu sem običajno pojasnil, da gre za prevoz opreme za PEM, kolikor se spomnim, je bilo takih prevozov 5 in nikdar ni bilo v tej zvezi nobenega varnostnega problema.

Sicer pa smo vsi miličniki, predvsem pa VVO okolišev zbirali podatkke o stanju v obeh karaulah JLA.

Spomini na izvajanje Manevrske strukture narodne zaščite (Fotografija: Stanko Sakovič).

Spomini Mirana Horvata na predvojne čase

Po končani Kadetski šoli za miličnike sem 1. 7. 1982 nastopil delo na takratni Postaji milice Gornja Radgona. Že leta 1983 sem bil na usposabljanju protidiverzantske zaščite na Zveznem sekretariatu za notranje zadeve v Beogradu, in sicer na »Inštitutu bezbednosti« v Banjici.

Leta 1984 sem bil razporejen v posebno enoto milice UJV Murska Sobota, oddelek PM Gornja Radgona. Vodja oddelka je bil zdaj že pokojni Franc Filipič, pozneje pa je postal vodja Edmund Hodošček. Kmalu sem postal tudi ostrostrelec in prevzel ostrostrelno puško od miličnika Igorja Plohla, ki je bil premeščen iz PEM.

Puška je bila dokaj dobra, znamke Zastava M-69, z montažo Zrak Sarajevo in optiko Teleoptik Zemun. V skupini ostrostrelcev UJV smo na vajah dosegali zelo lepe rezultate in spoznali vsak svoje orožje. To navajam zato, ker mi je bila pred začetkom vojne iz meni nepoznanih razlogov puška odvzeta in čez čas zamenjana z novo ostrostrelno puško Stayer Manlicher, kalibra 308, z zelo dobro optiko. Tudi to puško so mi tik pred vojno odvzeli in mi jo vrnili ob koncu vojne.

Leta 1985 sem bil premeščen na Oddelek milice Radenci. Leta 1989, ko so se že kazali znaki nacionalnih teženj in razhajanj v SFRJ, sem odšel na Kosovo, kjer smo slovenski miličniki delovali v okviru združenega odreda milice. Čeprav sem se šolal in živel v duhu socializma, tako imenovanega bratstva in enotnosti, sem takrat sprevidel, da temu ni več tako in se »kuha« nekaj zelo grdega.

Spominjam se, kako sva z miličnikom srbske narodnosti, s katerim sem bil v patrulji, srečala skupino uniformiranih četnikov, čeprav je takrat obstajala še država SFRJ. To je bilo na proslavi ob 600-letnici bitke na Kosovem polju, pri samostanu Gračanica na Gazimestanu. Takrat sem prvič v živo videl bradate četnike, s kokardami na kučmah, ki sem jih poznal le iz partizanskih filmov. Več ali manj so bili vinjeni in so naju posmehljivo gledali in komentirali najine peterokrake zvezde na titovkah.

Srbski miličnik je videl, da mi je neprijetno, saj sem krepkeje prijel za avtomatsko puško, sam pa sem tudi pri njem opazil strah. Počasi sva se previdno umaknila, tako da ni prišlo do izgredov. Po takratnih nam dostopnih podatkih naj bi bilo na proslavi okrog dva milijona ljudi, predvsem srbske narodnosti in v taki množici bi se lahko zgodilo marsikaj. Uradna oblast pa se na take pojave sploh ni odzivala, oziroma je to že javno podpirala.

S Kosova pa se rad spominjam prijaznosti ljudi albanske narodnosti, ki so bili naklonjeni slovenskim miličnikom, in prijateljskega odnosa miličnikov albanske narodnosti, katerim pa se je na žalost poznalo, da so mnogo slabše pripravljeni

in izurjeni kot njihovi srbski kolegi. Ta neenakopravnost je v meni pustila grenak priokus. Istega leta 1. decembra je bil v Ljubljani napovedan miting resnice.

Dne 29. 11. 1989, na praznik Dneva republike, sem se zgodaj zjutraj odpravil na zborno mesto na UJV Murska Sobota, v popolni opremi in z ostrostrelno puško, za katero sem prejel 90 nabojev. Pripadniki PEM smo se z avtobusoma odpeljali v Krško, v Leskovec, kjer je bila naša izhodiščna točka. Nastanili smo se v telovadnici osnovne šole. Naša naloga je bila blokada magistralne ceste iz smeri Hrvaške in preprečitev prihoda mitingašev na miting resnice.

Po spletu okoliščin naše posredovanje ni bilo potrebno, saj prihoda mitingašev ni bilo. Spomin pa se, da je bilo zelo mrzlo, posebno ponoči, ko sem v bundi zlezel v spalno vrečo in na glavi imel podkapo, pa kljub temu zaradi mraza nisem mogel zaspati. Po vrnitvi smo dobili podobleke za delovne uniforme, zato je na mrzle dni ostal le spomin.

Dvigovanje zastave republike Slovenije na mejnem prehodu Gornja Radgona (Fotografija: Štefan Abraham).

Čas je mineval in v SFRJ se je vse bolj zapletalo. V televizijskem Dnevniku so poročali, da je ameriška CIA napovedala, da bo SFRJ v roku dveh let razpadla. Miličniki, ki smo bili takrat v službi, smo se temu smejali, vendar pa se je ta smeh kmalu razblinil.

Moja velika želja je bila, da bi postal lovec. Leta 1989 sem se tudi včlanil v lovsko družino. Ko sem nabavil lovsko puško risanico, sem moral nabaviti še dobro strelno optiko. Zato sem se odpravil v Avstrijo v znano trgovino z lovsko opremo in kupil dober strelni daljnogled z montažo.

Ko sem na poti domov pripeljal na mejni prehod na avstrijski strani, so me obstopili avstrijski »zollwacherji« - cariniki in sem jim moral pokazati strelni daljnogled. Pri tem so me zbadljivo spraševali, če imam to za Srbe. Ko sem jim razložil, da sem miličnik in lovec, so se malo sprostili in znižali ton. Povedal sem jim, da je to za lov, nato pa mi je eden porogljivo odvrnil: »Ja, to je za lov, samo, da boš ti lovil Srbe.« Temu smo se vsi nasmejali. Sam do takrat na kaj takega nikoli nisem pomislil. Kmalu pa se je izkazalo, da so bili zelo dobro seznanjeni s situacijo, ki se je pripravljala.

Marjan Misja
Čas pred osamosvojitveno vojno

Miting resnice, 1. 12. 1989

V času akcije Sever sem služboval na OM Radenci kot mlad miličnik. Za 1. 12. 1989 je bil v Ljubljani napovedan miting resnice. Ker je Republiški sekretariat za notranje zadeve sprejel odločitev, da se onemogoči prihod mitingašev na ozemlje Socialistične republike Slovenije je bila UNZ Ljubljana mesto nudena kadrovska pomoč. Iz UNZ Murska Sobota nas je odšlo 12 miličnikov. Jaz sem opravljal naloge na PM Ljubljana Moste. Nameščeni smo bili v telovadnici na Kotnikovi ulici, kjer smo se tudi prehranjevali. Na PM Ljubljana Moste smo službo opravljali v patruljah po štiri. Vodja patrulje je bil vedno miličnik iz PM Ljubljana Moste. Naloga patrulje je bila spremljati stanje, zbirati obvestila in propagandni material v zvezi z mitingom resnice.

Takrat je bila milica zelo spoštovana in cenjena. Državljani so nam zaupali. Spomnim se, da smo v večernih urah prišli v neki ljubljanski lokal, ki je bil dokaj obiskan in vsi so nas hoteli počastiti s pijačo. Takšnega zaupanja v milico ni bilo nikoli več, niti kasneje v policijo. Miličnikom na mejah je uspelo preprečiti prihod mitingašev v Slovenijo in s tem tudi v Ljubljano. Zato se je 1. 12. 1989 pred skupščino SRS zbralo okrog 30 do 50 ljudi. Nekaj nasilnežev je bilo pridržanih, ostali pa so se razšli.

Priprave na vojno

Nekaj mesecev pred vojno sem bil premeščen na PM Gornja Radgona, kjer sem opravljal dela in naloge pomočnika komandirja. Namestnik komandirja je bil Branko Kos, komandir pa Stanko Sakovič. Branko Kos je bil član PEM, zato sva s komandirjem sama vodila enoto. Odgovoren sem bil za skladišče orožja in za rezervni sestav milice. V skladišču smo pripravljali orožje in sezname za vpoklic rezervnih miličnikov.

Priprave za morebitno miniranje mostu na Petanjcih (Fotografija: Jože Pojbič).

POSTAJA MEJNE POLICIJE
GORNJA RADGONA
Štev:
Datum:14.05.1994

URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

REKONSTRUKCIJA POROČIL VODIJ IZMEN NA PMM TIK PRED VOJNO

23.06.1991

Omenjenega dne so bili med določenimi delavci PMM razdeljeni zaboji z municijo, katere so delavci hranili doma na svojih domovih, vsak pa je imel po 4 do 6 zabojev. Zaboji pa so se nahajali pri ŠAFARIČ Antonu, RAUTAR Francu in DUH Francu. Omenjena municija je bila namenjena kot rezerva za slučaj, da nam JNA ostalo municijo zaseže oz. za poznejšo uporabo, če bi vojna trajala dalj časa.

26.06.1991

Omenjenega dne smo opravili zamenjavo zastave na MP, pri dvigovanju pa so bili prisotni vsi zaposleni na MP skupaj z rezervisti, prav tako pa so bili prisotni delavci PEM.
Ko smo se pripravljali na dvigovanje zastave, je po patruljni stezi prišlo 9 maskiranih vojakov in njihov poročnik, kateri pa se niso zaustavljali, niti niso z nami kontaktirali, so pa bili vsi oboroženi z pehotnim orožjem.
Dne 26/6-1991 v dopoldanskem času sta se pripeljali na MP z vojaškim džipom dve uniformirani vojaški osebi. Predstavila sta se kot poročnik VULIN in kapetan **KOLARIČ.** Želela sta govoriti z komandirjem, ker pa le ta ni bil dosegljiv sta govorila z VI **FLISAR Jasno.** Zanimala sta se, če je sneta tabla z napisom SFRJ. Seznanjena sta bila, da smo tablo sneli, takoj sta zahtevala, da se tabla postavi nazaj in da naj komandirja obvestimo, da je treba tablo SFRJ takoj namestiti nazaj kot je bila. Ogledala sta si tudi mesto kjer je tabla stala in nato sta zapustila MP.

Dne 27/6-1991 prav tako v dopoldanskem času se je pripeljal na naš MP z OA znamke Lada neznani moški v civilu, kateri je opazoval MP. Zaradi sumljivega zadrževanja na MP je bil z njim opravljen razgovor, ugotovljeno je bilo, da gre za kapetana **KOLARIČA**, domačina iz okolice Apač, kateri je prišel na MP, da preveri, če smo dali nazaj tablo z napisom SFRJ. S strani PUO je bil opozorjen, da se odstrani z MP, ker nima dovoljenja za gibanje in muditev na MP. Upošteval je opozorilo in se odpeljal z MP. V zvezi teh dveh dogodkov sem takoj obvestila kom. enote **ŽINKO Antona** in poslala depešo na **UNZ MS.**

Poročilo PMP Gornja Radgona o dogajanju pred začetkom spopadov (Arhiv: Stanko Sakovič).

- 2 -

27.06.1994 na 28.06.1994

Omenjenega dne smo bili ob 12.30 uri vsi aktivni in rezervni poklicani v enoto. Ves čas v dnevnem in nočnem času je bilo celotno območje MP zastraženo. Stražarska mesta, bilo jih je 5 so bila zasedena z po tremi stražarji, kateri so se na vsaki 2 uri menjavali, saj je močno deževalo. Stražarsko službo so opravljali delavci PMP G.Radgona in njim določeni rezervisti, dočim so delavci enote PEM opravljali stražo le na enem mestu, drugače pa so počivali, saj so bili fizično utrujeni od vsakodnevnih aktivnosti.
Tekom dneva in noči smo večinoma spremljali gibanje tankovske enote, katera se je približevala našemu MP, prav tako pa smo po vseh ostalih možnih zvezah in radiju spremljali stanje po celotni Sloveniji. Morala vseh prisotnih je bila na višku, razen vsi so si želeli, da bi ob pravem času prispelo tudi protioklepno orožje, da bi se lahko enakopravno postavili v bran.
Prisotna je bila le manjša nervoza posameznikov, zaradi česar je prišlo tudi do zdrsa po strmini pri Radgonskem gradu delavca policije iz OM Videm FILIPIČ Franca, pri kateri se je lažje telesno poškodoval. Prav tako pa smo bili vsi bolj umirjeni in zamišljeni, saj enostavno nismo mogli verjeti dogodkom, kateri so se zvrstili v zadnjih dneh.
Tekom noči, ko je tankovska enota stala pri Verženju je v enoto prišel tudi trikrat avstrijski višji svetnik LANDSCHBAUER Ernest. Najprej je prišel okrog 20.- 21. ure, ko je opravil razgovor z komandirjem enote ŽINKO Antonom in poveljnikom PEM enote FLISAR Alojzem. V razgovoru se je zanimal, kaj predvidevamo, kako se bodo stvari odvijale, ko bodo tanki prispeli na MP, kam se bomo umaknili, če bo prišlo do spopada in kako močne sile se približujejo G.Radgoni.
Drugič je prišel okrog 04. ure, razgovor z njim pa sta opravila kom. enote ŽINKO in VI DUH. V razgovoru je omenjeni izrazil globoko razočaranje nad početjem vojske JNA. Prav tako je v razgovoru zopet povprašal, kaj bi se naj na našem MP zgodilo, ko bodo enkrat taki na prehodu. Prav tako je omenjeni večkrat poudaril, da naj povemo, če kaj rabimo, saj so nam oni pripravljeni z vsem ustreči. Kom. ŽINKO se mu je zahvalil za vso pomoč in mu povedal, da imamo vse, to kar rabimo, pa nam ne morejo dati. Omenjeni je povprašal kaj bi naj to bilo, nakar mu je ŽINKO povedal, da potrebujemo samo protioklepno orožje. Na omenjeni odgovor se je LASNDSCHBAUER samo nasmejal, ter povedal, da nam tega res ne morejo dati. Povedal pa je še, da če bo prišlo do borbe na MP, ter bi se morali umakniti, se lahko umaknemo preko mosta reke Mure v Avstrijo, ter se po njihovi strani vrnemo v Slovenijo v rejonu Gederovec.
Ob približno 08.uri pa je omenjeni ponovno prišel, ter ponovno povprašal kom. Žinka in pov. PEM enote FLISARJA , če nam lahko s čim ustrežejo, prav tako pa je ponovno poudaril, da se lahko v slučaju umika umaknemo preko njihovega ozemlja z vsem orožjem in se vrnemo na rejonu Gederovci v Slovenijo.
Prav tako je povedal, da lahko vse morebitne ranjence preko mostu reke Mure prenesemo v Avstrijo, da jim bodo tam nudili prvo pomoč, saj so delavci njihove prve pomoči na to pripravljeni.
Okrog 09. ure je odšel, ter se več ni vrnil, je pa bil opažen na avstrijski strani mostu, kjer je z ostalimi sosednimi organi opazoval situacijo.

Poročilo PMP Gornja Radgona o dogajanju pred začetkom spopadov, stran 2 (Arhiv: Stanko Sakovič).

Prav tako je bila tekom noči z MP odpeljana vsa dokumentacija, vse depeše in ostale zadeve, katere so se vodile pod zaupno ali strogo zaupno, prav tako pa tudi nekaj postajnega inventarja. Vse to je bilo shranjeno v garažo našega delavca Milana Podhostnika.

V dopoldanskem času od 07. do 11. ure dne 28.6.1991 smo se pripravljali na obrambo MP, ter z nestrpnostjo pričakovali, da bo nekomu uspelo tankovsko kolono zaustaviti, saj sami do 11. ure nismo dobili protioklepnega orožja, nismo pa vedeli, ali ga teritorialna obramba ima ali ne, saj jih v vseh teh dnevih sploh nismo videli in nismo imeli z njimi nobenega kontakta.

Ob 10.30 uri, ko so bili prvi tanki že pred zgradbo SO, je kom. PMP dal povelje ŠAFARIČ Antonu, DUH Francu in RAUTAR Francu, da z območja MP umaknejo službeno vozilo Landlover, kateri je bil do vrha naložen z municijo. Umik z omenjenim vozilom je v zadnjem času uspel, saj se je bilo potrebno umikati proti cerkvi na magistralno cesto, po kateri so tanmi prihajali, ker so bili ostali izhodi blokirani.
Ob 11. uri, ko so začeli prvi tanki razbijati zadnjo barikado pred MP, to je v križišču pri Putniku oz. Mesoizdelkih in ko se je videlo, da se vojska z nami ne bo pogajala, ter da bo prišlo do brezveznih velikih žrtev na naši strani, je na podlagi lastne ocene in ukaza vodstva UNZ M.Sobota, dal poveljnik PPE **FLISAR** povelje, da se policisti PMP GR in carinIki umaknejo iz MP. Carinik **GAČEVSKI Naško** je **FLISARJU** izrazil željo, da bi ostal in da naj mu dajo orožje, ter da se bo skupaj z njimi boril proti sovražniku. **FLISAR** je rekel, da ni potrebe in da se naj tudi on umakne skupaj z policisti in carinIki. Pri umiku je carinik **GAČEVSKI** pomagal policistom pri prenosu orožja in ostale bojne opreme. Bil je edini carinik z CI G. R, kateri je bil pripravljen sodelovati z policijo in je bil takrat na MP.

Ker pa so bili na grajskem hribu vojaki TO, kateri pa niso vedeli, da se policija umika z MP, je prišlo z njihove strani tudi do streljanja na naše delavce in sicer na : Bauman Milana, ZEMLJIČ Rudija, LEDINŠEK Darkota, Kreft Maksa in Peterko Marjana, vendar na vso srečo vojaki TO niso bili precizni.

VIRI:
- zapiski VI
- kronologija UNZ

Podatke zbrala:
Franc DUH
Jasna FLISAR

Poročilo PMP Gornja Radgona o dogajanju pred začetkom spopadov, stran 3 (Arhiv: Stanko Sakovič).

REPUBLIKA SLOVENIJA
OBČINA GORNJA RADGONA
ODDELEK ZA LJUDSKO OBRAMBO

Številka: 857/29-3
Datum: 13/11-1990

KARAVLA GORNJA RADGONA

ZADEVA: ZAHTEVA ZA IZVZEM MES

Na podlagi ODREDBE načelnika oddelka za ljudsko obrambo občine G. Radgona št. 857/21-1 od 30/10-1990 prosimo, da omogočite izvzem naslednjih MES, ki so last OLO - OŠ CZ G. Radgona in se po predpisih hranijo v skladišču TO občine Gornja Radgona na Karavli v Gornji Radgoni in sicer:

1. TNT (trotil)	2 kg
2. Vitezit	5 kg
3. Detonator M-8	15 kom.
4. Počasi goreča vrvica	20 m
5. Električni vžigalnik	25 kom.

Navedena sredstva bodo služila za usposabljanje ekipe za uničevanje ekspozivnih predmetov pri OŠ CZ G. Radgona, dne 17/11-1990.

Sredstva bo izvzel Franc ZEMLJIČ, referent za MTS pri OŠ TO G. Radgona kot pooblaščena oseba.

NAČELNIK OŠ CZ:
Viktor KOVAČIČ

NAČELNIK
oddelka za ljudsko obrambo
Drago KUR

VROČITI:
1 x Karavla tov. Komandir
1 x OŠTO G. Radgona
1 x arhiv, tu

Usposabljanje enote OŠ CZ Gornja Radgona
(Arhiv OZVVS Gornja Radgona).

OŠTO GORNJA RADGONA

25.05.1991

Čas: 1430 - gotovo

PM: Partizanska 28

VOJAŠKA SKRIVNOST
STROGO ZAUPNO

po kurirju

1. skupina div.v.TO

U K A Z

Izvesti premik v Hercegovščak - strelišče, ki ga občasno poseda patrulja "N".
Izvesti izvidovanje objekta in uničenje le-tega.

Po opravljeni nalogi se izmaknite v rejon baziranja.

PRILOGA:

Karta

IZDELAL:
Marko Franc

POVELJNIK TO:
Alan GEDER

Usposabljanje Diverzantskega voda v maju 1990
(Arhiv: OZVVS Gornja Radgona).

OBČINA GORNJA RADGONA

OBČINSKI ŠTAB ZA TO

GORNJA RADGONA

Štev.:Z-02-01/91
Datum: 07.01.1991

Na podlagi sklepa Sveta za SLO in DS občine G.Radgona in podzakonskih predpisov o načinu in rokuh za izvedbo popisa v OS, izdajam naslednjo

O D R E D B O

I.

Izvede se popolni redni letni popis orožja, streliva, MES ter ostale vojaške opreme, ki se vodi v evidenci OŠTO G.Radgona.

II.

Popis iz prejšnje točke izvede komisija v sestavi:

1.- BENKO ZVONKO - predsednik komisije
2.- MARKO FRANC - član komisije
3.- RUGOLE ANDREJ - član komisije

Pri izvedbi popisa sodeluje skladiščnik ZEMLJIČ FRANC.

III.

Komisija opravi inventuro, s stanjem na dan 31.12.1990. Popis se prične 07.01.1991 in konča 09.01.1991. Poročilo o izvedbi popisa in popisni material se mi predloži do 09.01. 1991.

KOMANDANT TO:
rez. por.
Alan GEDER

Odredba za izvedbo inventure 1991, OŠ TO Gornja Radgona (Arhiv: OZVVS Gornja Radgona).

P O R O Č I L O
O PORABI STRELIVA

NA STRELJANJU S SAR 80 5,56 mm - 2. in 3. VOD 9. ODREDA

NA ZAPOREDNI ŠTEVILKI PRIPRAVNO STRELJANJE NA Z. ŠT. 1

DNE 02. 03. 1991

NA STRELIŠČU HERCEGOVŠČAK

Zap. št.	VRSTA SREDSTVA	SPREJETO	PORABLJENO ZA PREISKUS	PORABLJENO ZA OCENO	PORABLJENO ZATAJILO	SKUPAJ	ZA VRNITI
1.	Naboj 5,56 mm	350	87	235	-	322	28
2.	Naboj 7,62 mm za AP	45	-	-	-	-	45
3.							
4.							
5.							
6.							
7.							
8.							
9.							
10.							

Poraba streliva je usklajena z dnevnikom streljanja.

OVERJA: Vodja Streljanja

UPRAVLJALEC STRELIVA:

P O R O Č I L O
O PORABI STRELIVA

NA STRELJANJU S SAR 80 5,6 mm 1. in 2. VOD 10. ODREDA TO

NA ZAPOREDNI ŠTEVILKI PRIPRAVNO STRELJANJE NA Z. ŠT. 1

DNE 10.05.1991

NA STRELIŠČU HERCEGOVŠČAK

Zap. št.	VRSTA SREDSTVA	SPREJETO	PORABLJENO ZA PREISKUS	PORABLJENO ZA OCENO	PORABLJENO ZATAJILO	SKUPAJ	ZA VRNITI
1.	Naboj 5,6 mm ez SAR-80	500	180	27.5	-	455	45
2.	Naboj 7,62 mm za PAP,AP	45	-	-	-	-	45
3.	Naboj 9 mm dolgi	150	100	50	-	150	-
4.							
5.							
6.							
7.							
8.							
9.							
10.							

Poraba streliva je usklajena z dnevnikom streljanja.

OVERJA: Vodja Streljanja

UPRAVLJALEC STRELIVA:

Arhiv: OZVVS Gornja Radgona

OSAMOSVOJITVENA VOJNA

Kratek opis dogodkov med osamosvojitveno vojno Slovenija, Pomurje, občina Gornja Radgona

Osamosvojitvena vojna v Sloveniji in Pomurju od 20. 6. 1991 do 15. 7. 1991

Osamosvojitvena vojna je v uradnih arhivih trajala manj časa, vendar so ONZ z aktiviranjem akcije Lipa izvajali ukrepe za stanje izrednih razmer ali vojne od 20. 6. 1991. Šele po 15. 7. 1991 so se ukrepi ONZ, ki so se nanašali na njihove vojaške naloge, krčili in ukrepi, ki so se nanašali na mirnodobno delo ONZ, širili, kljub temu da v tistem času stanje še zdaleč ni bilo mirno. Dejstvo pa je, da so bili ONZ v tihi vojni z zveznimi organi in JLA od akcije Sever 1. 12. 1989 in do 25. 10. 1991, ko je zadnji vojak JLA zapustil Slovenijo, čeprav so se po tem še kar nekaj časa dogajale provokacije na meji z Republiko Hrvaško ali v zvezi z njo.

Osamosvojitvena vojna v Sloveniji

Moč JLA pred 27. 6. 1991[133]

Kopenska vojska:
- Skupaj 1.850 tankov, od tega 850 T-54 in T-55A, 300 M-84, 400 T-34 (zastareli), 300 M-4 (zastareli),
- skupaj 1.060 bojnih oklepnih vozil,
- skupaj okrog 2.000 kosov topniškega orožja velikega kalibra.

Letalstvo:
- 122 letal Mig 21F,
- 18 letal Mig 21 N,
- 16 letal Mig 29,
- 79 letal Jastreb,
- 60 letal super Galeb G-4,
- 25 letal Galeb,
- 55 letal Orel-2,
- 25 letal Orel-1,
- 1 letalo An-12,
- 15 letal An-26,
- 70 helikopterjev Mi-8,
- 120 helikopterjev Gazela.

133 Vir: revija Obramba

Mornarica:

- 11 podmornic,
- 15 raketnih čolnov,
- 14 torpednih čolnov,
- 30 patruljnih čolnov,
- 14 minolovcev,
- 35 amfibij.

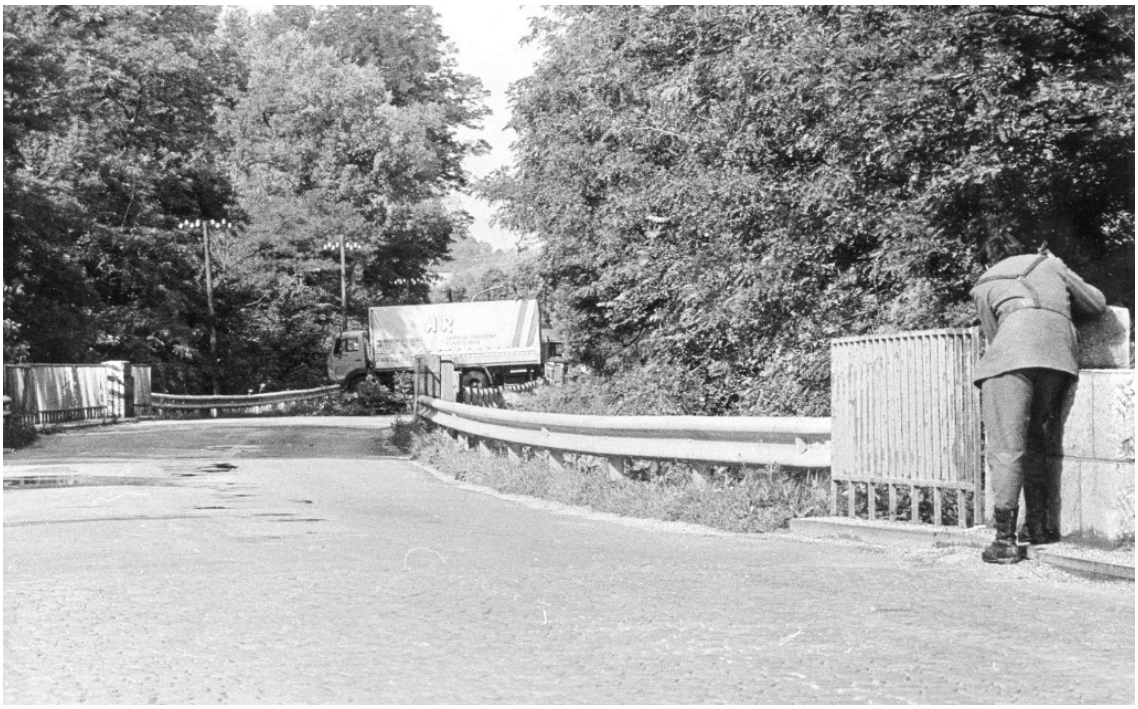
JLA je štela skupaj 180.000 mož, od tega 78.600 poklicnih častnikov in 101.400 vojakov (letniki 1969−1974). Kopenska vojska je štela 138.000 pripadnikov, od tega 45.000 častnikov in 93.000 vojakov. Rezerva je štela 510.000 obveznikov (všteti sta tudi republika Slovenija in republika Hrvaška).

TO je skupaj s Slovenijo in Hrvaško štela približno milijon in pol mož.
JLA je v republiki Sloveniji štela po oceni od 20.000 do 25.000 mož. Imela je približno 250 tankov stalne sestave in 100 tankov, ki so v Slovenijo prišli s Hrvaške, približno 300 oklepnih vozil različne namenskosti (transporterji, protiletalski topovi, poveljniška vozila, izvidniška vozila, vozila za postavljanje min, čiščenje in uničevanje ovir). Na štirih letališčih z betonskimi vzletno-pristajalnimi stezami (Celje, Maribor, Brnik, Portorož) je bilo na začetku spopadov približno 90 letal in 50 helikopterjev.

Slovenska vojska[134]

V začetku je bilo vpoklicanih 15.500 mož, kar je postopno doseglo 35.100 mož, oficirjev in vojakov. Organi za notranje zadeve so imeli 7.100 ljudi, vključno s pomožnimi službami. Njeni pripadniki so bili oboroženi s pehotnim orožjem, z orožjem za podporo (minometi, topovi …), z orožjem za protioklepni boj in z lahkim topniškim orožjem za protiletalsko obrambo (rakete Strela 2M). Prav tako so v njeno oborožitev vključevali zaplenjeno orožje JLA, ki je omogočalo oblikovanje novih enot, kot so bile tankovske čete in baterije za protiletalsko obrambo.

134 Revija Veteran, oktober 2011, polkovnik doc. dr. Tomaž Kladnik, Oblikovanje slovenskih oboroženih sil v letih 1990–1991, stran 46.

Barikada na mostu na Petanjcih (Fotografija: Jože Pojbič).

Kratek opis dogajanja med osamosvojitveno vojno v Sloveniji

Sreda, 26. junija[135]

Slovenska skupščina je Ustavni zakon o samostojnosti sprejela 25. junija 1991. Na mejnih prehodih so jugoslovanske table in zastave zamenjali s slovenskimi in postavili kontrolne točke na slovensko hrvaški meji. Isti večer se je v Beogradu sestal Zvezni izvršni svet in sprejel odlok o zavarovanju državnih meja v Sloveniji, s čimer sta imeli JLA in zvezna milica odprto pot za oborožen napad proti Sloveniji.

Aktivnosti Zvezne milice in JLA so bile v prvi fazi uperjene proti slovenskim mejam in letališču Brnik. Ko bi bila Slovenija odrezana od sveta, bi v drugi fazi prišel na vrsto obračun s tistim delom Slovenije, ki je zagovarjal samostojnost, zamenjali pa bi tudi staro politično vodstvo z novim, ki bi bilo marioneta za uresničevanje srbskih ciljev.

135 Slovenska osamosvojitvena vojna (Vir: Wikipedija, prosta enciklopedija)

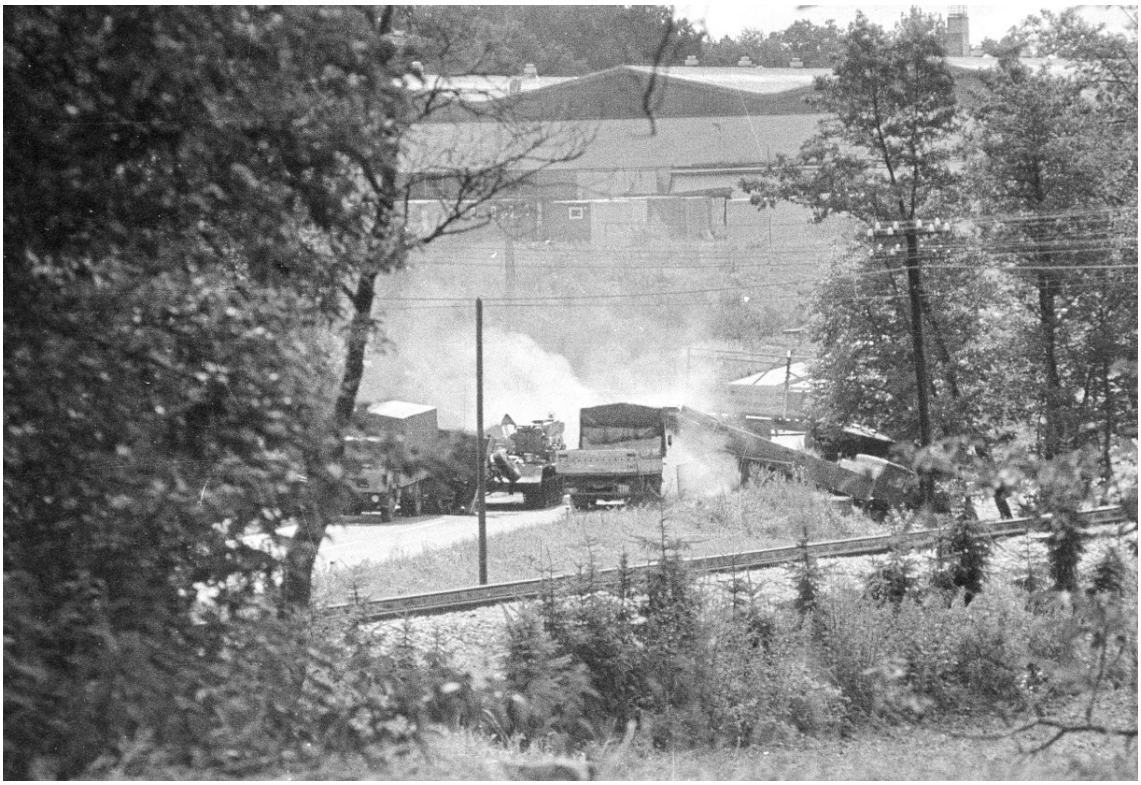
Prebijanje barikade v Gornji Radgoni (Fotografija: Jože Pojbič).

Proti mejnim prehodom z Italijo so 26. junija krenile oklepne enote reškega korpusa. Med potjo so naletele na nebranjene barikade in na spontan, ponekod zelo odločen, odpor domačinov, zlasti v Vrhpolju. Neoboroženi prebivalci niso mogli preprečiti pohoda tankov, odločno pa so reagirali proti agresiji, kar je bilo pozneje značilno za vso Slovenijo. Kot grožnja slovenskim demonstrantom je v Divači ob 14.30 padel tudi prvi strel, ki ga je sprožil oficir JLA.

Taktika nastopa JLA proti slovenskim mejnim prehodom je bila opredeljena s posebnim ukazom, ki je najprej pozival k predaji prehoda, nato je sledila grožnja z orožjem in nazadnje streljanje v bližino prehoda in v centre odpora. Po izkušnjah na Kosovu in na Hrvaškem je JLA tudi v Sloveniji aktivirala oborožene sile, vendar je napačno predvidevala, da bodo tudi Slovenci pokorjeni brez težav. Zato so bile enote JLA brez ustrezne logistične podpore za daljše vojskovanje, upoštevana pa niso bila bistvena taktična načela, da tanki ne nastopajo brez podpore pehote.

Enote za vojaški poseg proti Sloveniji so oblikovali ljubljanski, mariborski, reški, zagrebški in varaždinski korpusi ter letalski korpus JLA. Vsi so bili pod poveljstvom 5. armadnega poveljstva v Zagrebu. V Sloveniji je imela JLA približno 22.300

vojakov, Slovenska TO 16.000 pripadnikov, med vojno pa se je število povečalo na 35.200. Slovenska policija je imela okoli 10.000 aktivnih in rezervnih pripadnikov, JLA pa je imela popolno premoč v orožju in močne oklepne enote s podporo vojnega letalstva. Slovenska vojska in policija sta imeli samo pehotno oborožitev, nekaj protiletalskih topov 20 mm in minometov 82 mm, vendar niti enega tanka, letala ali topniške enote. Boju z oklepniki so bili namenjeni ročni raketometi Armbrust, obrambi pred nizko letečimi letali pa prenosne rakete Strela-2M.

Prebijanje barikade pred Gornjo Radgono (Fotografija: Jože Pojbič).

Četrtek,27. junija

Vojna za Slovenijo se je začela ob 1:15 ponoči, ko je protiletalska oklepna baterija JLA pri Metliki prestopila državno mejo. Ob 2:40 je iz vojašnice na Vrhniki proti letališču Brnik krenil 1. oklepni bataljon.

Kolono oklepnikov, ki je prodirala skozi Belo krajino, je sestavljalo 12 bojnih oklepnih vozil s tricevnimi protiletalskimi topovi 20 mm in več tovornjakov. Ustavila jih je barikada v Pogancih. V stopnjevanju napetosti med pripadniki TO in vojaki so padli prvi streli. Ob 10.30 je kolona odpeljala proti Ljubljani, vendar jo je ob 15:45 ustavila zapora na cesti pri Medvedjeku.

Oklepni bataljon z Vrhnike je proti Brniku prodiral v dveh kolonah. Na poti je naletel na improvizirane, nebranjene barikade iz avtomobilov. Ena oklepna kolona je prodirala po avtocesti in ljubljanski obvoznici ter skozi Trzin in Mengeš, druga po stari cesti, pri čemer je po pomoti zavila v gozdove na Toškem čelu in pri obračanju na ozki cesti izgubila dva tanka. Prvi tanki so prišli na letališče Brnik okoli 5. ure zjutraj. Zavzeli so okolico letališča, enota TO pa jih je napadla okoli 18. ure. Po napadu so tanki zavzeli položaj za krožno obrambo.

V Trzinu so za kolono JLA z Vrhnike ostali trije oklepni transporterji in vozilo za zveze. Proti večeru so se iz dveh helikopterjev JLA izkrcali pripadniki diverzantskega odreda, ki so prišli na pomoč oklepnikom. V približno 20 minut trajajočem spopadu s policijsko specialno enoto in TO so padli štirje vojaki JLA in pripadnik TO.

Deset tankov je približno ob 9. uri odpeljalo iz Maribora proti Šentilju, pet tankov ter deset oklepnikov pa proti Dravogradu. Kolono, ki je prodirala proti Šentilju, je ustavila branjena barikada v Pesnici. Okoli poldneva so jo začeli obstreljevati in jo zažgali. Pripadniki TO so tanke napadli okoli 17.30. Na mostu čez Dravo je bila zavrnjena tankovska kolona polkovnika Popova, ki je poskušala prodreti s hrvaške smeri. Ustavljena je bila oklepna kolona, ki je prišla v Slovenijo pri Razkrižju.

V Dravogradu je popoldne 115. protidiverzantski vod zajel zvezne policiste, ki so pristali s helikopterjem na stadionu. Zvečer je bil pri vasi Rigonce ustavljen poizkus vdora oklepne kolone JLA. Ob 20.45 je bil z dvema minometoma 82 mm izveden napad na letališče Cerklje ob Krki, nato pa je večina letal letališče zapustila.

Do ostrega spopada s kolono JLA je prišlo v Kosezah pred Ilirsko Bistrico, padli so trije vojaki JLA. Zvečer je bil sestreljen vodilni od treh helikopterjev Mi-8, in sicer med poskusom raketiranja in izvedbe desanta na 510. učni center TO na Igu. Drugi helikopter s slovenskim pilotom Antonom Mrlakom pa je bil sestreljen med preletom Ljubljane.

Oklepniki v Gornji Radgoni (Fotografija: Jože Pojbič).

Pripadniki TO na položaju (Fotografija: Jože Pojbič).

Petek, 28. junija

Ponoči so slovenske oborožene sile krepile blokade in na novo mobilizirane enote TO usmerjale proti zavzetim mejnim prehodom. Vse koordinacijske podskupine so dobile ukaz: »Na vseh točkah, kjer so oborožene sile republike Slovenije v taktični prednosti, izvršite ofenzivne akcije proti okupatorskim enotam in objektom. Nasprotnika pozivajte k predaji, določite čim krajši rok in izvedite akcijo z vsem razpoložljivim orožjem. Pri akcijah poskrbite za evakuacijo in varnost življenj civilnega prebivalstva.«

Tanki, ki so prenočili pred barikado v Pesnici, so do sedme ure zjutraj barikado odstranili in nadaljevali vožnjo proti Šentilju. Ustavila jih je barikada na Ranci, pri Kaniži sta dva tanka obtičala. Druge tanke je okoli 10.30 ustavila branjena barikada v Štrihovcu. Pripadniki TO in milice so tanke napadli.

Po 11. uri so prišla tankom na pomoč letala Jugoslovanskega vojnega letalstva in raketirala ter obstreljevala barikado. Ob 13.30 so spet napadla štiri letala, pri tem so bili štirje vozniki tovornjakov ubiti. Tankovska kolona je nato barikado obšla, vendar se je kmalu ustavila.

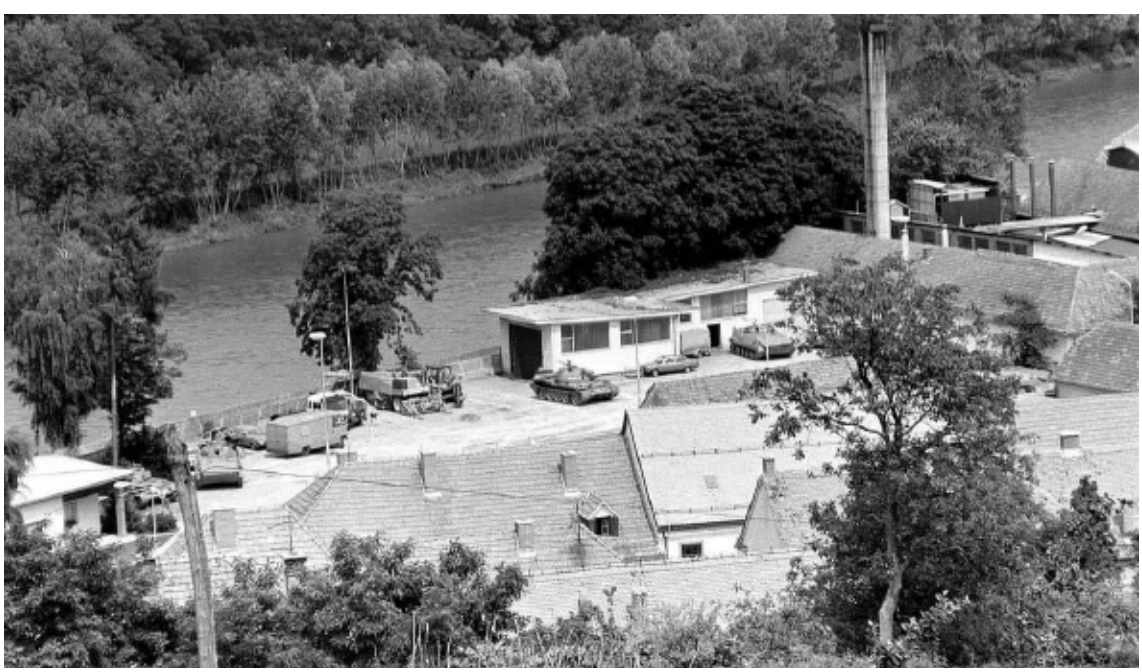

Uničena vozila JLA v Gornji Radgoni (Fotografija: Jože Pojbič).

Kolona JLA iz Maribora v sestavi kamionov, oklepnih vozil in protiletalskih oklepnikov je bila na svoji poti do Koroške ves čas ovirana z barikadami. Ob 2:30 jo je napadla 28. samostojna četa iz Mislinje in jo 400 metrov pred barikado v Dravogradu ustavila. S prihodom Enote za posebne namene jurišnega odreda se je vnel nov spopad, v katerem je okrog pol osmih padel Vincenc Repnik, hkrati pa še dva miličnika v bitki za Holmec, ki se je začela ob 5:30. Napad na Holmec je vodila 115. protidiverzantska četa, ki je v sodelovanju z ostalimi enotami TO in policije po peturnih bojih prisilila JLA v stražnici k predaji. Ob 9.50 so slovenske enote napadle oklepno kolono JLA na Medvedjeku. V napadih letalstva JLA je bilo ubitih šest voznikov tovornjakov.

V Limbušu pri Mariboru sta bila uspešno napadena dva tanka JLA. Na Gibini je bil ustavljen prodor oklepne kolone s Hrvaške. Pred Dravogradom je bila ustavljena oklepna kolona JLA, ki je prodrla iz Maribora. Po ostrem spopadu je bil zavzet mejni prehod Holmec. Padla sta dva policista in trije vojaki JLA, 91 je bilo zajetih. Enote TO so napadle vojašnico Bukovje pri Dravogradu. Jugoslovanska letala so napadla letališče Brnik, oddajnike Krim, Kum, Boč in Nanos ter karavanški predor, Kočevsko Reko in Mursko Soboto.

V Dravogradu sta ob 15:35 dve letali MIG-21 raketirala okolico mostu. Na letališču Turiška vas Slovenj Gradec je na isti letali streljala novoustanovljena enota s protiletalskim topom 20/1mm kalibra in eno letalo lažje zadela. Ob 17:30 sta dve letali MIG-21 visoko preleteli Dravograd brez napada.

Postavitev okupacijske enote v Gornji Radgoni (Fotografija: Jože Pojbič).

Oklepna kolona polkovnika Popova, ki je v Slovenijo prodrla pri Razkrižju, je zavzela mejni prehod Gornja Radgona. Domači prostovoljci so ji zažgali tovorne avtomobile. Zavzeto je bilo skladišče JLA v Borovnici, s čimer se je oborožitev TO bistveno izboljšala, zavzeli so skladišče v Leskovcu, neuspešen pa je bil napad na vojašnico v Ribnici.

V Črničah v Vipavski dolini je TO odgovorila na ogenj iz kolone JLA, dva vojaka sta padla. Enota TO je napadla vojake na mejnem prehodu Rožna Dolina, dva tanka sta bila uničena, trije zajeti, trije vojaki JLA so padli, 98 pa je bilo ujetih. Zavzet je bil prisluškovalni center JLA na Rožniku v Ljubljani in uničen prisluškovalni center JLA na Suhi. Izvedena sta bila napada na vojašnico Škofja Loka in skladišče JLA Drulovka. Na letališču Brnik je JLA ubila dva avstrijska novinarja. Ponoči se je tankom ob letališču približal pripadnik TO Peter Petrič, streljal na poveljniški tank, ranil poveljnika in pri tem izgubil življenje.

JLA je ob 21. uri razglasila prekinitev ognja, saj so bile obkoljene enote v vedno težjem položaju.

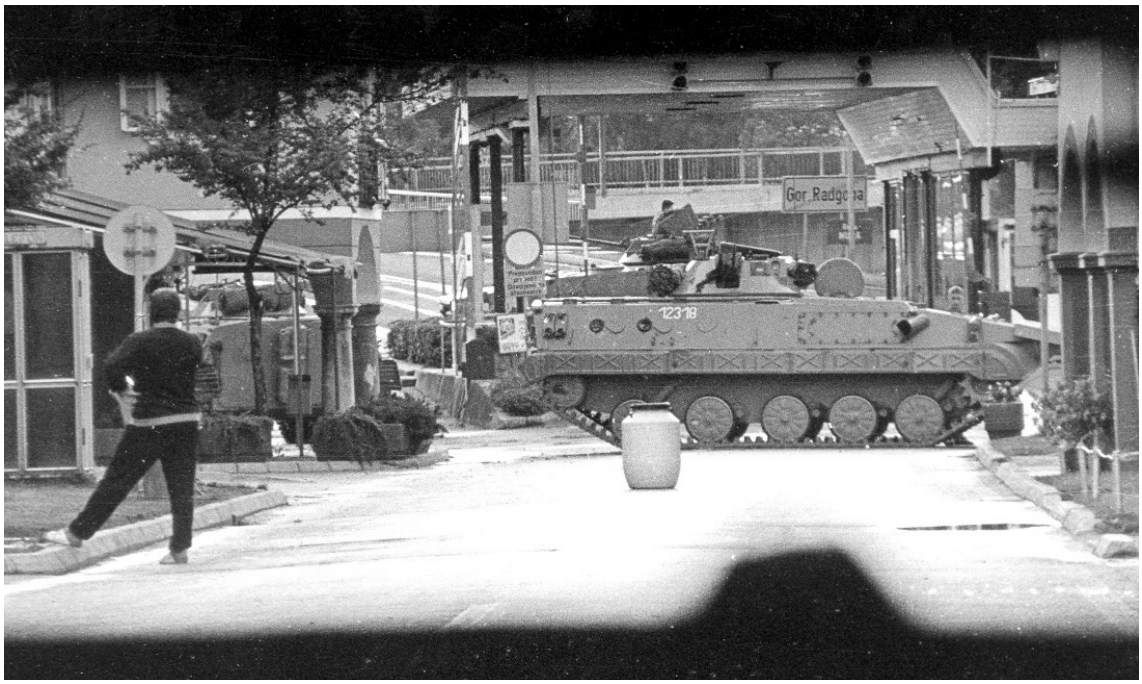
Sobota, 29. junija

V noči s petka na soboto so se predstavniki Slovenije v Zagrebu sestali s tremi zunanjimi ministri Evropske skupnosti in predsednikom Zveznega izvršnega sveta (ZIS). Sprejeli so dogovor o ustavitvi sovražnosti, ki pa je bil tako nejasen, da do njegove uresničitve sploh ni prišlo.

Dopoldne so se vdali vojaki in zvezni policisti, ki so bili obkoljeni v letalski bazi JLA na letališču Brnik. V skladišču goriva JLA v Mokronogu je podoficir streljal na poveljnika, ki se je hotel vdati, in grozil, da bo razstrelil rezervoar z gorivom. Uspešen je bil napad na bojno oklepno vozilo JLA pri Moretinih in spopad policistov z vojaki JLA pri Škofijah. V Štrihovcu je bila razbita tankovska kolona, ki je prodirala proti Šentilju.

Tanki razpadle kolone so pozneje sestavljali tankovsko četo TO. Popoldne so se po pogajanjih predali vojaki JLA stražnice Vrtojba, ki so bili okrepljeni z vojaki iz Vipave. Proti večeru pa so se po uspešni akciji miličnikov predali vojaki JLA in zvezni miličniki na mednarodnem mejnem prehodu Vrtojba, skupaj se je vdalo 140 vojakov in osem zveznih miličnikov, zaseženih je bilo tudi sedem tankov.

Od Predsedstva in Vlade Republike Slovenije je JLA s pisnim ultimatom zahtevala kapitulacijo Slovenije. Zadnji rok je bil 30. junija ob 9. uri. Zvečer se je sestala slovenska skupščina, se opredelila za mirno rešitev krize, vendar slovenska neodvisnost ni smela biti ogrožena.

Tanki na mejnem prehodu Gornja Radgona (Fotografija: Jože Pojbič).

Nedelja, 30. junija

Ob 9. uri je bil zračni alarm, z letališč na Hrvaškem so proti Sloveniji poletela letala JLA, vendar so se kmalu obrnila in vrnila na letališča. V varaždinskem, zagrebškem in reškem korpusu je JLA oblikovala nove sile za napad na Slovenijo.

Enote TO so napadle ploščad pred karavanškim predorom, ponoči pa je bil sprejet dogovor o izročitvi predora. Zavzeli so center zvez nad Senožečami. Iz zaplenjenih tankov je bila pri Novi Gorici organizirana tankovska četa TO z devetimi tanki.

Ponedeljek, 1. julija

Okoli pol treh zjutraj je prišlo do požara in eksplozije, ki je uničila skladišče orožja JLA v Črnem Vrhu nad Idrijo. V skladišču je bilo orožje slovenske TO.

Dostava časopisa na fronto (Fotografija: Jože Pojbič).

Po spopadu, v katerem je padel poveljnik, se je vdala stražnica JLA v Novi vasi. JLA je s helikopterji z oznako Rdečega križa dovažala okrepitve in opremo obkoljenim enotam. Oklepna kolona na Medvedjeku se je ponoči izvlekla iz blokade, saj so enote TO po napadu letalstva JLA zapustile položaje brez zavarovanja. Vojaki JLA so odstranili zaščitno ograjo na avtocesti in se z oklepniki po vzporedni cesti napotili v smeri Brežic. Kolona je v Krakovskem gozdu ponovno naletela na blokado TO.

Po neuspelih pregovorih o predaji je bil ob 5.15 izveden napad na kolono. Uničeno je bilo eno bojno oklepno vozilo (BOV) in nekaj je bilo poškodovanih. Ubitih je bilo nekaj vojakov JLA in en teritorialec je bil ranjen. Takoj po napadu so enote TO zapustile kraj napada zaradi bližajočega se letalskega napada. Kolona je ostala nezavarovana, zato se je major Prodanovič, poveljujoči kolone JLA, odločil, da z vojaki zapusti kolono. Odpravili so se peš preko Gorjancev v matično enoto v Jastrebarskem. V bližini vasi Planina jih je dohitela in obkolila številčno slabša Posebna enota policije pod poveljstvom Andreja Bobeka. Z zvijačo so naredili vtis, da gre za veliko večjo enoto in po kratkih pregovorih se je major Prodanovič z enoto brez borbe predal.

Zvečer je sledil nov ultimat JLA Sloveniji. Zavzeto je bilo skladišče minsko eksplozivnih sredstev (MES) v Zaloški Gorici.

Torek, 2. julija

Drugi julij je pomenil prelomnico v vojni za Slovenijo. Ob 5. uri zjutraj so enote TO napadle oklepno kolono v Krakovskem gozdu. Oklepno mehanizirani bataljon JLA iz Jastrebarskega je skušal prodreti v Slovenijo in rešiti obkoljeno kolono v Krakovskem gozdu, vendar je bil ustavljen pri Prilipah. V brezizhodni situaciji so vojaki JLA oklepnike v Krakovskem gozdu pustili, njih pa so kasneje zajeli.

Avstrijska vojska v pripravljenosti na drugi strani reke Mure (Fotografija: Jože Pojbič).

Ob 13:30 je z ognjem iz tankovskih topov TO začel napad na stražnico JLA v Šentilju. Na položaje vzhodno od mejnega prehoda je bilo izstreljenih 65 granat in na stražnico 25 granat. Vojaki JLA so kmalu stražnico zapustili.

Ob 15:22 je enota proti zračne obrambe s protiletalskim topom 20/1 mm kalibra na Dobrovi pri Dravogradu streljala na štiri letala, ki so takoj odletela. V bližini

blokirane kolone JLA v Dravogradu so ta letala odmetavala svetleče vabe, ker je imela enota tudi dve raketi Strela-2M.

Ob 16:00 se je vnel več urni boj v Dravogradu med kolono JLA, kasarno Bukovje in enotami Teritorialne obrambe.

Ob 16:15 so na mejnem prehodu Gornja Radgona enote TO napadle oklepnike JLA, streljanje iz tankov pa je uničilo del mesta. Oklepnikom sta pomagali dve letali.

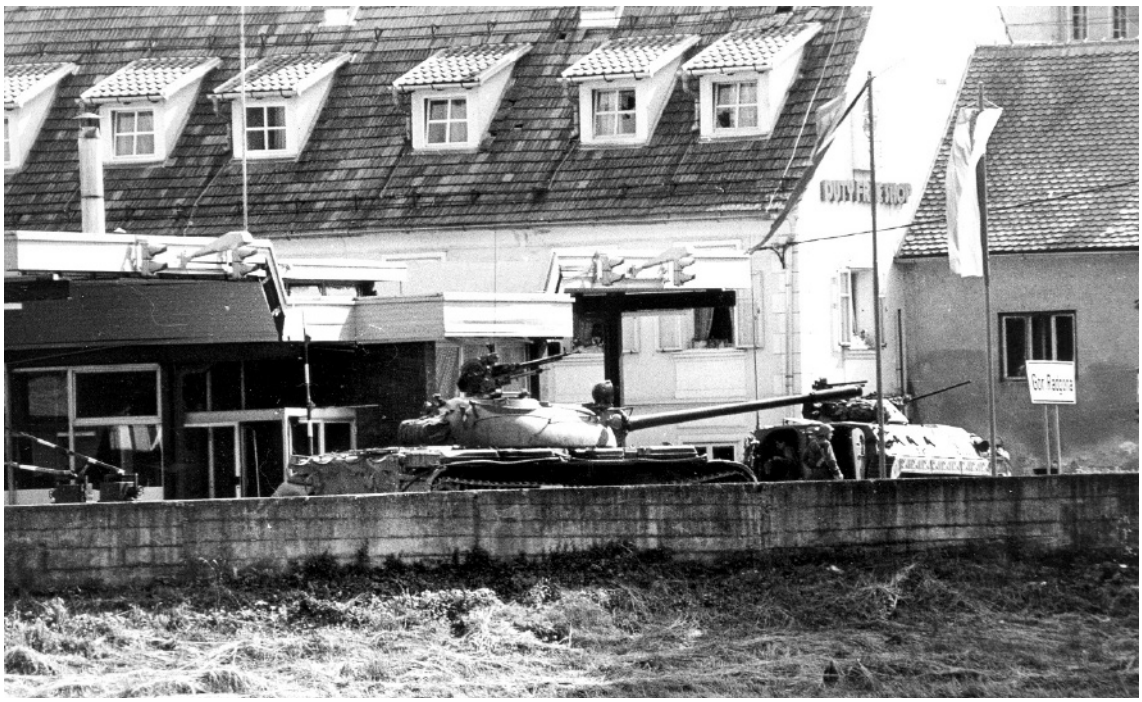

Položaji tankov na mejnem prehodu Gornja Radgona
(Fotografija: Jože Pojbič).

Zavzeto je bilo skladišče JLA v Ložnici, vojaška farma Rajhenav in nekdanja skladišča TO na Prulah v Ljubljani. Letala JLA so napadla oddajnike na Nanosu, Kumu in v Domžalah, barikadi pri Čatežu in v Krakovskem gozdu. Po ostrem spopadu, v katerem je padel poveljnik, se je vdala stražnica Kuzma. V Mariboru so iz vojašnice Franca Rozmana - Staneta s havbicami streljali proti Pohorju. Pripadniki oboroženih sil TO pred Dravogradom so po napadu letal JLA, od 15:30 do 21:30, doživeli nov spopad z oklepno kolono.

Iz vojašnice na Vrhniki so tanki odpeljali proti Ljubljani in proti Logatcu, vendar so jih na Cesarskem vrhu in v Sinji Gorici ustavili. Napadena je bila oklepna kolona v vasi Orehek, zavzeta sta bila mejna prehoda Fernetiči in Gorjansko.

Predsedstvo Republike Slovenije je ob 21. uri sprejelo sklep o enostranski ustavitvi ognja, pri čemer je ugotovilo, da je bila vojaška ofenziva iz Beograda že zlomljena. V večernih poročilih je na televiziji nastopil načelnik Generalštaba Blagoje Adžić z grožnjo: »Zagotovili bomo nadzor in stvari privedli do konca!«

Pogled na tanke JLA iz Avstrije (Fotografija: Jože Pojbič)

Sreda, 3. julija

Iz vojašnic v Beogradu je proti Sloveniji krenila gardna oklepno mehanizirana divizija, vendar je zaradi okvar iz ure v uro večji del vozil ostajal ob cesti in pohod proti Sloveniji je propadel.

Zjutraj so pripadniki TO in policije obkolili vojake JLA, ki so se umaknili iz stražnice Šentilj. Brez boja sta se predala dva oficirja, trije podoficirji in 45 vojakov. Pri Vidmu ob Ščavnici je bil spopad z oklepno kolono, ki je prodirala proti Gornji Radgoni. Pri Radencih je bila dokončno ustavljena oklepna kolona JLA, ki je prodrla s Hrvaške, da bi pomagala obkoljeni enoti na mejnem prehodu Gornja Radgona. Uspešen je bil napad na oklepno kolono na Kogu. Tudi JLA je sprejela

dogovor o ustavitvi ognja. Helikopterji JLA z oznako Rdečega križa so dovažali okrepitve. Zaradi dogovora o premirju Slovenija ni ukrepala.

Četrtek, 4. julija

TO je zasedla vse mejne prehode. Enote JLA so se vračale v vojašnice in na Hrvaško. TO je dovolila umik tankovski koloni z Brnika in oklepni koloni pred Dravogradom. V Mariboru je bil ob napadu JLA na policijsko vozilo ubit policist Robert Hvalc. Oklepni koloni JLA je bil dovoljen umik iz Gornje Radgone.

Nedelja, 7. julija

Na Brionih se je delegacija Evropske unije sestala s slovensko, hrvaško in zvezno delegacijo. Po petnajsturnih pogajanjih so sprejeli Brionsko deklaracijo, s katero so bile ustavljene sovražnosti na ozemlju Slovenije, slovenska stran je za dobo treh mesecev zamrznila svoje osamosvojitvene aktivnosti, kljub temu pa sta Slovenska vojska in policija ohranili popolno suverenost na slovenskem ozemlju.

Poveljnik vzhodno štajerske pokrajine Vladimir Miloševič v Gornji Radgoni (Fotografija: Jože Pojbič).

Osamosvojitvena vojna v Pomurju od 20. 6. 1991 do 15. 7. 1991 z vidika TO

Polkovnik Ljubo Dražnik

Organizacija in delovanje Teritorialne obrambe na območju 73. Obm. ŠTO Ljutomer v vojni 1991

Preboj barikade pred Gornjo Radgono (Arhiv: OZVVS Gornja Radgona).

V vojni 1991 v Sloveniji ni nikjer potekalo toliko spopadov in nikjer ni bila uporabljena takšna vojaška moč, kot na območju občin Gornja Radgona, Ormož in Ljutomer, ki je po vojaški odgovornosti spadalo pod poveljstvo 73. območnega štaba za Teritorialno obrambo Ljutomer (73. ObmŠTO). Pod poveljstvom tega štaba so v osamosvojitveni vojni potekali spopadi v Banfiju, Bučečovcih, Gibini, Gornji Radgoni, Hrastje Moti, Kačurah, Kogu, Ljutomeru, Mekotnjaku, Ormožu, Presiki, Pristavi, Radencih in Veržeju. Ti spopadi so dokazali pripravljenost enot in pripadnikov TO in milice na tem območju, da branijo domovino, svoje domove, prepričanje in dostojanstvo tudi z orožjem. Poveljnik 73. območja je bil major Ljubo Dražnik.

Prispevek »Organizacija in delovanje Teritorialne obrambe na območju 73. ObmŠTO Ljutomer v vojni 1991« je kronološko-analitičen opis dejavnosti in

dogodkov na območju občin Gornja Radgona, Ljutomer in Ormož v vojni leta 1991. Z natančnim opisom in osebno presojo predstavljajo aktivnosti na tem območju osnovo za boljše poznavanje sodobne vojaške zgodovine Slovenije. Uporabljeno je bilo arhivsko gradivo, ki je v Arhivu Republike Slovenije in na takratnem Območnem poveljstvu Ljutomer, kot so povelja, ukazi, informacije, dnevna poročila, zemljevidi in podobno.

Poleg arhivskega gradiva so uporabljeni opisi spopadov, ki so jih pripravili poveljniki enot, ustna pričevanja vojakov in civilistov, ki so bili priče določenega dogodka, in ostalo gradivo, pomembno za osvetlitev tedanjih dogodkov, kot je pisanje spominov častnikov in vojakov JLA, izpisi iz revij in časopisov ter drugih oblik informiranja.

Gornja Radgona v dimu (Arhiv: OZVVS Gornja Radgona).

Priprave na oboroženi odpor

Predpriprave so potekale v dokaj neugodnih družbeno političnih razmerah, ki jih je zaznamoval čas razslojenosti v tedanji Jugoslaviji. Odraz teh razmer se je kazal tudi v Sloveniji. Ne glede na precej težke razmere je Območnemu štabu Ljutomer v prehodnem času uspelo vključiti in motivirati vse institucije, pomembne za oboroženi boj. Pomembno je bilo dobro sodelovanje TO z milico, upravnimi organi za obrambo in organi oblasti družbeno političnih skupnosti (DPS). Vsi ti dejavniki so imeli svoj pozitivni odraz v vojni.

Težišče aktivnosti v tistem času sta bila načrtovanje in obrambno domovinska priprava pripadnikov. Poveljnik območja je skupaj z vodstvi posameznih občin obiskal vse enote in z njimi opravil informacijske sestanke. Ti posveti so bili zelo pomembni. Imeli so velik propagandni in psihološki učinek. Povečali so zaupanje pripadnikov v starešinski kader, posebej profesionalni. Pripadniki stalne sestave so v tistem času intenzivno delali na organizaciji, opremljanju in usposabljanju enot ter pridobivanju obveščevalnih podatkov o aktivnostih nasprotnika.

Ker so se mesec dni pred vojno, v skladu z novim Zakonom o obrambi, leta 1991 dogodile velike spremembe v organiziranosti TO, je bilo treba prilagoditi sistem vodenja in poveljevanja (VIP) novim razmeram. Na območju, kjer so bili prej organizirani trije občinski štabi TO, se je vzpostavilo eno poveljstvo, ki pa je bilo številčno, v primerjavi s prejšnjo organiziranostjo, zelo okrnjeno. To je bilo predvsem pomembno zaradi velikega števila samostojnih enot, ker je onemogočalo vodenje in poveljevanje z enega poveljniškega mesta. Zato je štab dopolnil organizacijo vodenja in poveljevanja tako, da so organizirali glavno poveljstvo v Ljutomeru, medtem ko so v Gornji Radgoni in Ormožu ustanovili poveljstvi izpostave z nalogo, da neposredno poveljujeta enotam na njihovem območju, podrejeni pa sta bili neposredno ObmŠTO.

Radenci, 28. julija 1991 (Fotografija: Nataša Juhnov).

Ocene poveljstva v tistem trenutku so bile, da se s takšno notranjo organiziranostjo lahko zagotovijo pogoji za uspešen oboroženi odpor. Pri kadrovanju v posamezna poveljstva so kar najbolj upoštevali teritorialno pripadnost pripadnikov stalne sestave. Tako so bili v Ljutomeru trije člani iz nekdanjega OŠTO Ljutomer in eden iz Lendave, v Gornji Radgoni dva člana iz Gornje Radgone in eden iz Lendave in v Ormožu eden iz Ormoža in eden iz Lendave.

Razdelitev stalne sestave je bila naslednja:

- V Ljutomeru ostaja poveljstvo s štirimi člani stalne sestave (poveljnik major Ljubo Dražnik, načelnik poročnik Mirko Rauter, pomočnik poveljnika za zaledje major Alojz Novak in referent za materialno tehnične zadeve vodnik I. r. Zdenko Seršen).
- V Gornji Radgoni je poveljstvo izpostave s tremi člani stalne sestave (vodja - pomočnik za organizacijsko mobilizacijske zadeve stotnik I. r. Franc Marko, referent za obveščevalne zadeve major Franc Balantič, skladiščnik praporščak Franc Zemljič).
- V Ormožu je poveljstvo izpostave z dvema članoma stalne sestave (vodja - pomočnik za operativne zadeve major Aleksander Štampar, referent za pouk stotnik I. r. Branko Bratkovič).

Organizacijsko strukturo poveljstev izpostave so preko upravnih organov za obrambo dopolnili še z rezervno sestavo tako, da je bilo poveljstvo izpostave

sestavljeno iz treh častnikov, dveh podčastnikov in šestih vojakov. Načrti, ki so imeli neposreden vpliv na izvajanje kasnejših bojnih aktivnosti, so bili izdelani v prvi polovici leta 1991. To sta bila načrta “Kamen 1 - 4” in “Jezero”.

Poveljnik 73. Obm.ŠTO Ljutomer Ljubo Dražnik, 30. junij 1991, načrt “Kamen”.

V mesecu aprilu 1991 izda poveljnik TO VŠP povelje za uporabo sil po načrtu “Kamen”. Na podlagi tega povelja je bilo do 1. 6. 1991 izdelano Povelje poveljnika 73. Obm. za izvajanje napadnih bojnih aktivnosti “Kamen 1 - 4”.

Načrt “K - 1” je predvideval ukrepe TO in milice za zagotavljanje normalne prehodnosti meje v razmerah, ko bi JLA prešla na okrepljeno zavarovanje državne meje in ukrepe za zagotovitev te naloge.

Načrt “K - 2” je predvideval postopke in ukrepe za zagotovitev prehodov meje v razmerah, ko bi JLA zaprla mejo in poskušala prevzeti vse naloge mejne službe.

Načrt “K - 3” je predvideval postopke za nasilno odpiranje mejnih prehodov v primerih, ko bi JLA uspela zavzeti vse mejne prehode.

Načrt “K - 4” je zajemal ukrepe in postopke za zavarovanje meje Republike Slovenije proti Avstriji in Hrvaški v razmerah, ko bi JLA zapustila teritorij Republike Slovenije.

REPUBLIKA SLOVENIJA
REPUBLIŠKI SEKRETARIAT
ZA LJUDSKO OBRAMBO
73. OBMOČNI ŠTAB
ZA TERITORIALNO OBRAMBO
L J U T O M E R

Številka: SZ 26/5
Datum: 25.06.1991

LJUDSKA OBRAMBA
URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

7. Diverzantski vod TO

U K A Z ZA ANGAŽIRANJE PO NAČRTU "KAMEN - 2"

Na podlagi Ukaza Poveljnika 7. PSTO VSP štev. LOUT SZ-26/91 z 25.06.1991

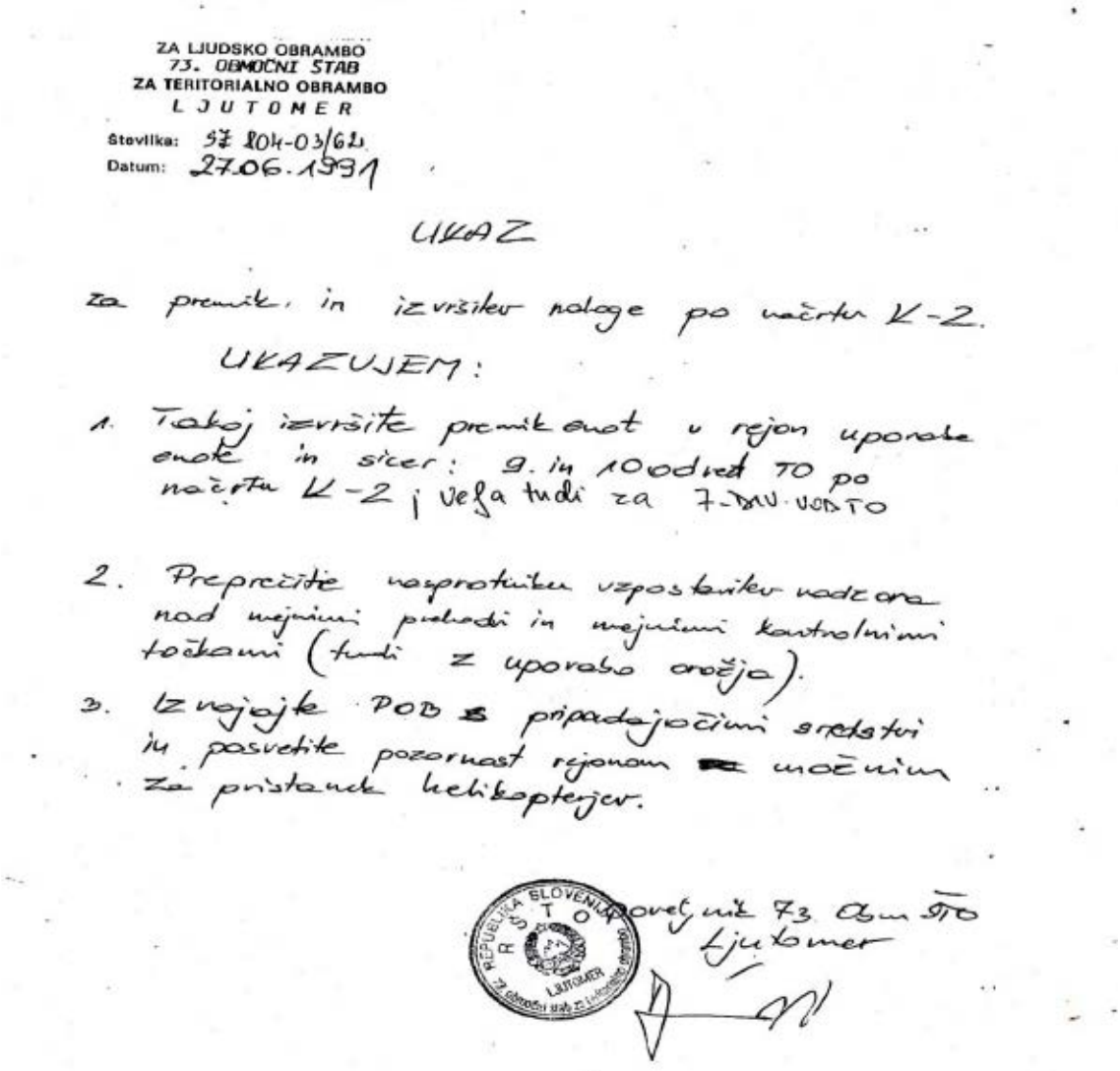
UKAZUJEM:

1. Intenzivirati obveščevalno aktivnost.
2. Izvedite premik iz rejona Nasova v rejon Boračeva - Gostišče JEŽ.
3. Zagotovite pripravljenost enote za izvajanje naloge po K-2.
4. Posebno pozornost posvetiti maskirni disciplini
   - gibanje izven objekta prepovedano,
   - prehrano nabavljati po navodilih v civilni obleki,
   - zavarovanje med prevozi,
   - organizirajte patruljno službo v civilni obleki.
5. Pripravljenost dne 25.06.1991 ob 10.00 uri.
6. O Opravljeni nalogi poročati takoj.

MR/SG

POVELJNIK
73. OBMOČNEGA ŠTABA TO LJUTOMER
Major
Ljubo DRAŽNIK

Ukaz za angažiranje enote po načrtu »Kamen-2« (Arhiv: OZVVS Gornja Radgona).

ZA LJUDSKO OBRAMBO
73. OBMOČNI ŠTAB
ZA TERITORIALNO OBRAMBO
LJUTOMER

Številka: ŠT 804-03/62
Datum: 27.06.1991

UKAZ

za premik in izvršitev naloge po načrtu K-2.

UKAZUJEM:

1. Takoj izvršite premik enot v rejon uporabe enote in sicer: 9. in 10 odred TO po načrtu K-2 i Vega tudi za 7. DAV. VOD TO

2. Prepričite nasprotnika vzpostavitev nadzora nad mejnimi prehodi in mejnimi kontrolnimi točkami (tudi z uporabo orožja).

3. Izvajajte POD s pripadajočimi sredstvi in posvetite pozornost rejonom mejnim za pristanke helikopterjev.

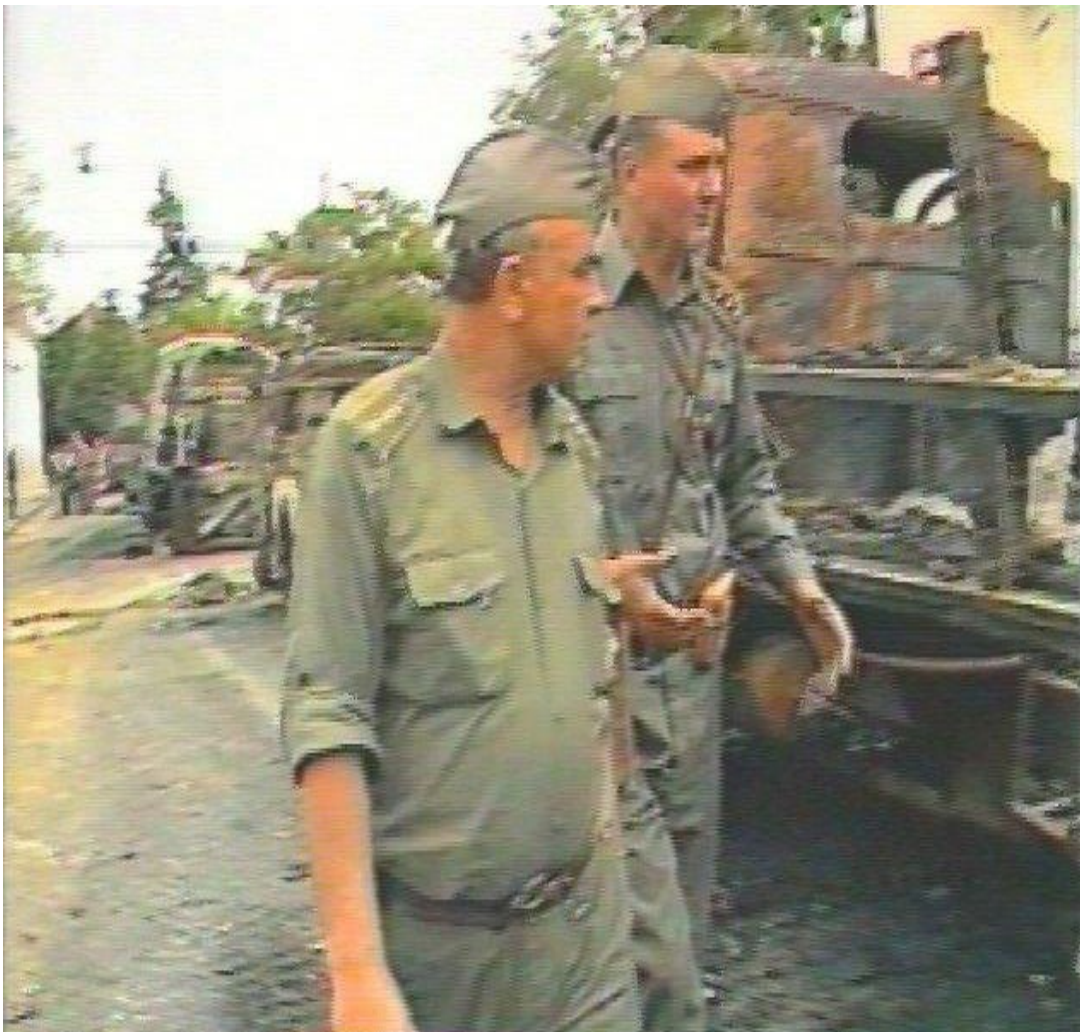
Poveljnik 73. Obm ŠTO
Ljutomer

Ukaz o premiku in izvršitvi po Kamen - 2, 27. 6. 1991 (Arhiv: Ljubo Dražnik).

Oviranje

V okviru načrta “Kamen” je bil izdelan načrt oviranja. Težišče oviranja je bilo načrtovano na mostovih čez reko Muro v Veržeju in Srednji Bistrici. V skladu z načrtom “K - 2” so bile načrtovane tudi ovire in enote, ki te ovire branijo.

Načrt “Jezero” je bil namenjen za formiranje zbirnih centrov. Namenjeni so bili za sprejem vojakov, gojencev, aktivnih vojaških oseb JLA in civilnih oseb JLA.

Polkovnik Popov si ogleduje škodo, ki so jo na njegovih vozilih povzročili prostovoljci (Arhiv: PVD Sever za Pomurje).

Kronološki potek bojnih aktivnosti

Na podlagi uradnih dokumentov kot so nasprotnikova povelja in ukazi, ki smo jih kasneje pridobili, lahko dokaj verodostojno obravnavamo namere in analiziramo potek izvajanja nalog. Uporabili smo: pisna sporočila, ki predstavljajo pomožno gradivo pri oblikovanju presoje, zajeti bojni dokumenti z delovnimi zemljevidi, objave spominov vodilnih častnikov JLA o takratnih dogodkih, pričevanja vodilnih častnikov JLA na sodiščih po vojni, opis teh dogodkov v reviji JLA Naša obramba, ustna pričevanja pripadnikov JLA in podobno. Pomemben vir presoje pa predstavljata tudi gibanje in potek spopadov z enotami JLA.

V januarju 1991 so na poveljstvih JLA pripravili različico vojnega načrta, ki je predvidevala možen razvoj dogodkov v Sloveniji. Šlo je za načrt, kako v primeru odcepitve Slovenije zasesti meje z Avstrijo in Italijo ter zagotoviti nadaljnjo celovitost ozemlja SFRJ (Popov, Berislav, 1996: 51). Realizacija tega načrta se je začela izvajati po šestih mesecih, ne sicer po predvidevanjih, ampak v veliko težjih in neugodnejših razmerah. Krivdo za neuspeh je polkovnik Popov videl tudi v kadrovski spremembi v Varaždinskem korpusu, kjer je neposredno pred vojno v mesecu maju poveljnika generala Jevrema Cokića zamenjal general Vlada Trifunović.

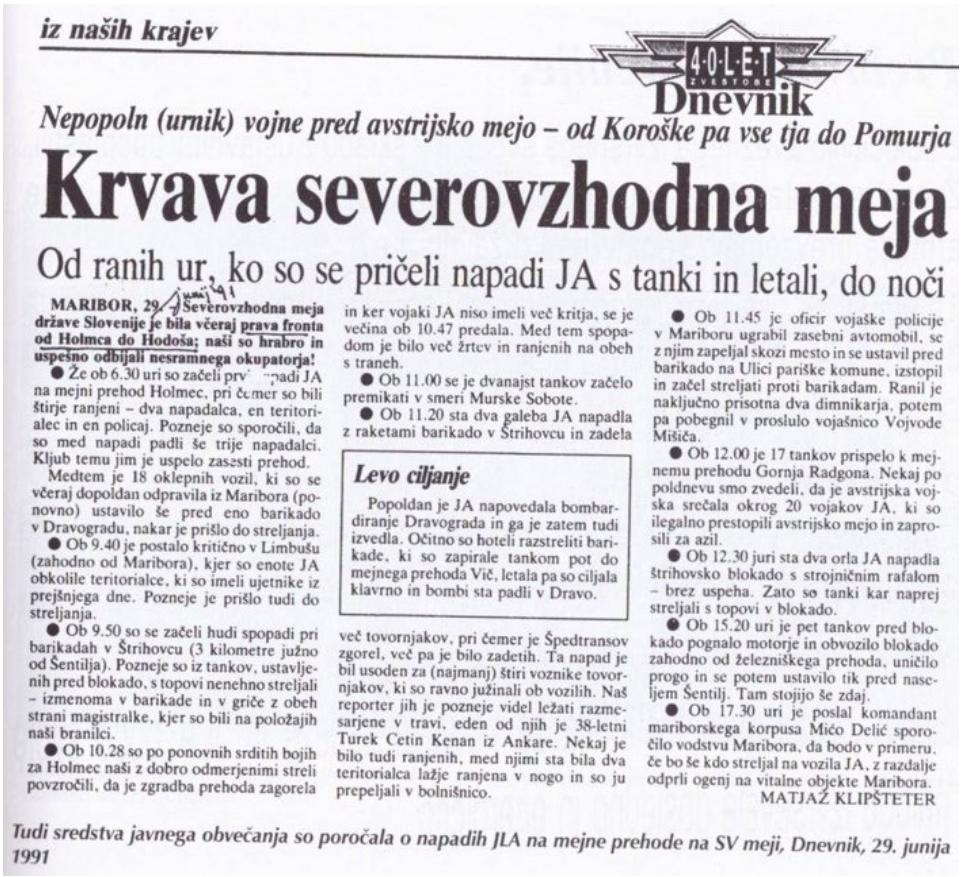
Slovenija je 25. junija proglasila neodvisnost in prevzela nadzor na mejnih prehodih. Nalogo odstraniti mejni prehod v Središču ob Dravi in zagotoviti kontrolo na mejnem prehodu v Gornji Radgoni je dobila 32. mehanizirana brigada iz Varaždina pod poveljstvom polkovnika Popova (Marjanovič, Mladen, 1991: 22). Iz dokumentov je razvidno, da so razmišljali tudi o zavzetju mejnega prehoda v Gornji Radgoni z zračnim desantom, ki pa ga je komanda 5. armadne oblasti zavrnila. V času od 25. do 26. 6. 1991 so organizirali izvidniške patrulje na meji z Republiko Avstrijo.

Tanki so ostali v Kogu (Fotografija: Zorko Vičar).

Oboroženi spopadi od 27. do 30. 6. 1991

Glavne sile je predstavljala oklepno-mehanizirana četa (pet tankov, deset oklopnih transporterjev), ki je delovala na smeri Varaždin - Ormož - Ljutomer - Gornja Radgona s ciljem, da zagotovi nadzor nad mejnim prehodom. Pomožne sile je predstavljala izvidniška četa z nalogo, da zagotovi nadzor nad prehodi čez reko Muro (Popov, Berislav, 1996: 51). Preostali del oklepno-mehanizirane brigade je predstavljal rezervo.

iz naših krajev

40 LET ZVESTOBE Dnevnik

Nepopoln (urnik) vojne pred avstrijsko mejo – od Koroške pa vse tja do Pomurja

Krvava severovzhodna meja

Od ranih ur, ko so se pričeli napadi JA s tanki in letali, do noči

MARIBOR, 29. junija – Severovzhodna meja države Slovenije je bila včeraj prava fronta od Holmca do Hodoša; naši so hrabro in uspešno odbijali nesramnega okupatorja!

● Že ob 6.30 uri so začeli prvi napadi JA na mejni prehod Holmec, pri čemer so bili štirje ranjeni – dva napadalca, en teritorialec in en policaj. Pozneje so sporočili, da so med napadi padli še trije napadalci. Kljub temu jim je uspelo zasesti prehod.

Medtem je 18 oklepnih vozil, ki so se včeraj dopoldan odpravila iz Maribora (ponovno) ustavilo še pred eno barikado v Dravogradu, nakar je prišlo do streljanja.

● Ob 9.40 je postalo kritično v Limbušu (zahodno od Maribora), kjer so enote JA obkolile teritorialce, ki so imeli ujetnike iz prejšnjega dne. Pozneje je prišlo tudi do streljanja.

● Ob 9.50 so se začeli hudi spopadi pri barikadah v Štrihovcu (3 kilometre južno od Šentilja). Pozneje so iz tankov, ustavljenih pred blokado, s topovi nenehno streljali – izmenoma v barikade in v griče z obeh strani magistralke, kjer so bili na položajih naši branilci.

● Ob 10.28 so po ponovnih srditih bojih za Holmec naši z dobro odmerjenimi streli povzročili, da je zgradba prehoda zagorela in ker vojaki JA niso imeli več kritja, se je večina ob 10.47 predala. Med tem spopadom je bilo več žrtev in ranjenih na obeh s traneh.

● Ob 11.00 se je dvanajst tankov začelo premikati v smeri Murske Sobote.

● Ob 11.20 sta dva galeba JA napadla z raketami barikado v Štrihovcu in zadela več tovornjakov, pri čemer je Špedtransov zgorel, več pa je bilo zadetih. Ta napad je bil usoden za (najmanj) štiri voznike tovornjakov, ki so ravno južinali ob vozilih. Naš reporter jih je pozneje videl ležati razmesarjene v travi, eden od njih je 38-letni Turek Cetin Kenan iz Ankare. Nekaj je bilo tudi ranjenih, med njimi sta bila dva teritorialca lažje ranjena v nogo in so ju prepeljali v bolnišnico.

Levo ciljanje

Popoldan je JA napovedala bombardiranje Dravograda in ga je zatem tudi izvedla. Očitno so hoteli razstreliti barikade, ki so zapirale tankom pot do mejnega prehoda Vič, letala pa so ciljala klavrno in bombi sta padli v Dravo.

● Ob 11.45 je oficir vojaške policije v Mariboru ugrabil zasebni avtomobil, se z njim zapeljal skozi mesto in se ustavil pred barikado na Ulici pariške komune, izstopil in začel streljati proti barikadam. Ranil je naključno prisotna dva dimnikarja, potem pa pobegnil v proslulo vojašnico Vojvode Mišiča.

● Ob 12.00 je 17 tankov prispelo k mejnemu prehodu Gornja Radgona. Nekaj po poldnevu smo zvedeli, da je avstrijska vojska srečala okrog 20 vojakov JA, ki so ilegalno prestopili avstrijsko mejo in zaprosili za azil.

● Ob 12.30 juri sta dva orla JA napadla štrihovsko blokado s strojničnim rafalom – brez uspeha. Zato so tanki kar naprej streljali s topovi v blokado.

● Ob 15.20 uri je pet tankov pred blokado pognalo motorje in obvozilo blokado zahodno od železniškega prehoda, uničilo progo in se potem ustavilo tik pred naseljem Šentilj. Tam stojijo še zdaj.

● Ob 17.30 uri je poslal komandant mariborskega korpusa Mićo Delić sporočilo vodstvu Maribora, da bodo v primeru, če bo še kdo streljal na vozila JA, z razdalje odprli ogenj na vitalne objekte Maribora.

MATJAŽ KLIPŠTETER

Tudi sredstva javnega obvečanja so poročala o napadih JLA na mejne prehode na SV meji, Dnevnik, 29. junija 1991

Članek iz časopisa Dnevnik (Arhiv: PVD Sever za Pomurje).

Poveljnik območja si je zamislil razporeditev enot TO tako, da so bile enote v Gornji Radgoni namenjene za blokado mejnega prehoda in karavle ter obrambo mostu na Muri v Radencih, enote v Ormožu za obrambo mostu v Ormožu in nadzor območja, enote na ljutomerskem območju pa za obrambo mostov na Muri v Razkrižju in Veržeju, ostale enote pa so predstavljale rezervo. Za obrambo mostov na ljutomerskem območju sta bila zadolžena 2. posebni vod (po vsebini protidiverzantski vod) in 3. pontonirski vod. V rezervo so bili na tem območju vključeni 8. odred TO, 4. diverzantski vod in 5. diverzantski vod.

Razpoložljive enote in poveljstva TO[136] 26. junija 1991 so razvidne iz naslednje preglednice:

Občina	Naziv poveljstva enote TO	Šifra enote	Število vpoklicanih[137]	Število odzvanih
Gornja Radgona	Vojni ŠTO (IPM ObmŠTO)	T-7040/1	11	10
	9. odred TO (OdTO)	T-7041	78	78
	10. odred TO (OdTO)	T-7042	78	78
	6. diverzantski vod (divv)	T-7043	23	22
	7. diverzantski vod (divv)	T-7044	23	23
	3. posebni vod (posv)	T-7045	25	25
	4. pontonirski vod (pontv)	T-7046	21	21
	Pov učne čete - ZVU	T-7410/15	[138]	14
	SKUPAJ	**259**	**257**[139]	
Ljutomer	ObmŠTO (OPM)	T-7030/1	10	14
	Zaščitni vod (zaščv)	T-7030/2	19	19
	8. odred TO (OdTO)	T-7031	104	104
	4. diverzantski vod (divv)	T-7032	34	34
	5. diverzantski vod (divv)	T-7033	30	23
	2. posebni vod (posv)	T-7034	25	22
	3. pontonirski vod (pontv)	T-7035	22	22
	SKUPAJ	**244**	**238**	
Ormož	Vojni ŠTO (IPM ObmŠTO)	T-7428/1,3	17	16
	Posebni vod (posv)	T-7428/11	29	25
	Diverzantski vod (divv)	T-7428/8	17	17
	Vod TO Velika Nedelja	T-7428/16c	25	24
	Vod TO Ormož	T-7428/16a	25	22
	Vod TO Središče	T-7428/15c	25	25
	SKUPAJ	**138**	**129**	
	VSEGA V 73. ObmŠTO		**641**	**638**

Dnevno operativno poročilo 73. Obm. ŠTO za 7. *PŠTO 26. junija.*

136 V pregledu niso prikazana poveljstva učnih čet iz občine Gornja Radgona in Ljutomer, ki so bila mobilizirana skupaj z ostalimi enotami TO, z oblikovanjem zbirališč vojnih ujetnikov pa so začeli 28. junija 1991. V tem pregledu prav tako niso prikazane enote prostovoljcev, ki so oblikovane po začetku spopadov.

137 Pri številu vpoklicanih pripadnikov je predstavljeno formacijsko število posamezne enote ob mobilizaciji.

138 Ni podatka. Poveljstvo učne enote je po formaciji štelo 4 osebe, k temu so bili dodatno vpoklicani in dodatni vojaki za zavarovanje zbirališča vojnih ujetnikov - ZVU.

139 Niso všteti pripadniki v učni četi in trije pripadniki stalne sestave iz 73. Obm. ŠTO, ki so bili v Gornji Radgoni. Skupno število je tako 274 vojaških oseb.

Tanki JLA v Ormožu, 27. 6. 1991 (Arhiv: 73. Obm. ŠTO).

Prvi bojni spopad z nasprotnikom

Prvi spopad se je začel 27. 6. 1991 v Ormožu. Mehanizirana oklepna bojna skupina JLA, sestavljena iz petih tankov in desetih oklepnih transporterjev, se je iz Varaždina premikala proti Ormožu. Ob 8.15 je prispela do mosta, ki je bil blokiran v skladu z načrtom. Prišlo je do pogajanj, ki so trajala do 12. ure. V njih so sodelovali v začetku poveljnik protidiverzantskega voda Ivan Kuharič, komandir policije Jure Ferme, kasneje pa iz stalne sestave še pomočnik poveljnika za operativne zadeve Aleksander Štampar (Štampar, Aleksander, 1991, Pismeno poročilo o dogodkih v Ormožu, 10. julij) in referent za pouk Branko Bratkovič.

Okrog 13.00 je na pogajanje prišel poveljnik območja Ljubo Dražnik. Pogajanja ni opravil, saj je v času, ko je prišel v Ormož, že prišlo do prodiranja preko mostu in do oboroženega spopada. Ker nasprotniku ni uspelo prebiti blokade na mostu, je iz Varaždina preko Središča ob Dravi začela prodirati tankovska četa (9 tankov). Ta je poskusila deblokirati most v nasprotni smeri. Deblokada mosta drugi koloni ni uspela, ker niso upali preko branjenih ovir v mestu, ojačanimi s protipehotnimi in protioklepnimi minami. Zato je po spopadu s skupino teritorialcev v središču mesta nadaljevala prodiranje po glavni cesti proti Ljutomeru z nalogo, da veže nase enote TO in tako omogoči lažji prodor glavnim silam proti Gornji Radgoni. General Trifunović je že prej sprejel nov predlog polkovnika Popova, da izvede prodor preko Razkrižja, kjer ga Slovenci niso pričakovali (Popov, Berislav, 1996: 51). Po sprejetju tega ukaza se je Popov vrnil v Varaždin, na novo organiziral

bojne skupine s tremi tanki, enajstimi oklepnimi transporterji, sedmimi kamioni, dvema cisternama in dvema voziloma za zvezo ter začel prodirati po stranskih poteh proti Razkrižju.

V bojih v Ormožu je bil na strani napadalca prvi ranjeni, z Armbrustom je bil poškodovan prvi tank. Streljal je referent za učne zadeve Branko Bratkovič. Kljub premoči nasprotniku ni uspelo priti preko mosta. To mu ni uspelo nikoli v desetdnevni vojni. V spopadu sta razen treh vodov iz ormoške občine sodelovala še 1. in 4. vod jurišnega odreda (JOd) iz Ljutomera pod vodstvom pomočnika poveljnika za zaledje Alojza Novaka. Ukaz za pomoč dveh vodov iz Ljutomera je poveljniku območja izdal poveljnik PŠTO Vlado Miloševič.

Spopad v Ormožu je pomemben, ker je bilo prvič uporabljeno strelno orožje, premagana je bila psihološka blokada glede uporabe orožja, pokazalo se je, da se močnejšemu nasprotniku lahko zoperstavi, hkrati pa je bil to eden prvih večjih spopadov v začetku vojne v Sloveniji. Polkovnik Popov omenja v svojih spominih ta spopad kot začetek vojne v Jugoslaviji - NIN, 23. 2. 1996 (Popov, Berislav »Započeo sam rat«).

Barikada Kačure, 4. 7. 1991
(Fotografija: Branko Novak).

Zaustavitev nasprotnika v Kačurah

27. 6. 1991 ob 12. 00

Tankovska četa JLA, sestavljena iz devetih tankov, je po neuspeli deblokadi v Ormožu nadaljevala pot po glavni cesti Ormož - Ivanjkovci - Ljutomer. Poveljnik območja Ljubo Dražnik je odločil, da se organizira obramba na območju Kačur in Mekotnjaka (gozd in manjše naselje neposredno pred Ljutomerom). Ovire so postavili iz navzkrižno porušenih dreves. Pri rušenju so pomagali delavci gozdnega gospodarstva. Na tak način so naredili tri ovire v Kačurah in eno v Mekotnjaku. S tem so bile zaprte vse poti do Ljutomera. Ovire je branil JOd iz Ljutomera (poveljnik Slavko Modic).

Do spopada na tem območju je prišlo 27. junija 1991 v večernih urah ob 22.00. Zjutraj, 28. junija, je napadla protioklepna skupina, ki jo je vodil Smiljan Kuhar. Z Armbrustom je zadel tank Robert Gradiščaj. Uspeh je bil velik. Nasprotnik ni uspel napredovati in se je vrnil na Hrvaško, poleg tega je doživel izgube v živi sili, zadet in delno onesposobljen je bil en tank. V tem spopadu so si pridobili dragocene izkušnje postavljanja priročnih ovir in ta način oviranja je postal šolski primer za kasnejše oviranje, pozitivni rezultati so se pokazali kasneje v spopadih v Gibini, Banfiju, Presiki, Stari Novi vasi, Pristavi in drugje.

Spopadi Razkrižje, Veržej, Bunčani, Radenci, Gornja Radgona

27. 6. 1991 ob 18.00

Tretja bojna skupina oklepnih vozil JLA, ki je 27. 6. 1991 začela premik iz Varaždina, je bila oklepno-mehanizirana enota (trije tanki, enajst oklepnih transporterjev, sedem kamionov, dve cisterni in dve vozili za zvezo), ki jo je vodil polkovnik Popov. Ta enota se je premikala preko Hrvaške do Štrigove in od tam preko Banfija in Razkrižja napredovala ob reki Muri proti Gornji Radgoni. Glede na to, da sta bila dva voda iz ljutomerskega jurišnega odreda v Ormožu, ostala dva voda iz JOd pa sta organizirala obrambo v Kačurah, sta na tem območju ostala samo protidiverzantski vod (na območju Gibina - Razkrižje) in pontonirski vod (Veržej - most čez Muro).

V skladu z načrti, ki so bili narejeni pred vojno, je bila organizirana obramba na mostovih preko Mure. Takratna presoja je bila, da je cilj te bojne skupine lahko tudi vojašnica v Murski Soboti, ki so jo blokirale enote TO. Kljub oviram v Razkrižju je enoti JLA uspelo v poznih urah priti pred Veržej, kjer je prenočila. Z nalogo uničenja cisterne goriva je bila tja poslana skupina slovenskih vojakov pod vodstvom Alojza Novaka, ki pa v težkih vremenskih razmerah (noč, močno deževje) naloge ni uspešno opravila.

Vojna za Slovenijo, barikade na železniški progi proti Stročji vasi (Fotografija: Branko Novak, 3. 7. 1991).

Zgodaj zjutraj, ob 4.00, je nasprotnikova kolona nadaljevala pot. Zjutraj je poveljnik Ljubo Dražnik poslal 2. protioklepno skupino pod vodstvom Branka Bratkoviča, ki je delovala na bojno skupino JLA pri izhodu iz Veržeja, vendar ni bila uspešna. Nato je protioklepna skupina diverzantskega voda iz Ljutomera med Veržejem in Bunčani izstrelila dve mini iz protioklepnega orožja in tudi zgrešila. Enote, ki so delovale na območju občine Ljutomer, so imele samo še dva Armbrusta, kar je bil glavni razlog, da ni bilo uporabljeno več protioklepnega orožja, saj je bilo treba z njim ravnati gospodarno. Nočne razmere pa niso omogočale uspeha.

Bojna skupina JLA je kljub oviram v Vučji vasi in Hrastjah Moti, ki jih je branil 4. pontonirski vod, nadaljevala prodor. V Radencih je ovire branil 7. diverzantski vod pod vodstvom Tomaža Zlatnika in ob 9.00 vodil spopad, ki se je razširil po celem naselju. En civilist je bil med spopadom hudo ranjen in je kasneje v bolnišnici izgubil življenje. Po končanem spopadu v Radencih je poveljnik območja prenesel poveljevanje pri obrambi Gornje Radgone na poveljstvo izpostave v Gornji Radgoni.

Posledice napadov JLA (Fotografija: Jože Pojbič).

Spopadi, ki jih je vodila protioklepna skupina pod vodstvom Zvoneta Benka, so se nadaljevali na območju industrijske cone pred Gornjo Radgono in v sami Gornji Radgoni. Bojni skupini polkovnika Popova je uspelo popoldne 28. junija zasesti mednarodni mejni prehod.

V borbah v Gornji Radgoni se je izkazala skupina prostovoljcev TO z uporabo molotovk. Izgube JLA v MTS so bile velike. V spopadu je imel nasprotnik enega mrtvega in enega ranjenega vojaka. Umrl je tudi civilist Janez Svetina, svetovni popotnik in filozof.

Borbe v Gornji Radgoni so bile za Slovenijo pomembne tudi s psihološko propagandnega vidika. Mesto je bilo precej porušeno. V propagandnem smislu je prispevala tudi bližina meje z Avstrijo. V spopadu v Gornji Radgoni sta izvajala širšo blokado mesta dva odreda TO. Ožjo blokado Gornje Radgone sta izvajala 6. diverzantski in 3. posebni vod TO.

Spopad na Gibini in Banfiju

28. 6. 1991 ob 10.30

Četrto bojno skupino JLA, sestavljeno iz treh tankov, štirih oklepnih transporterjev, petih tovornjakov, ene cisterne in enega vozila za zvezo, je predstavljala oklepno-mehanizirana enota, ojačana s pehoto, ki je po neuspelem prehodu pri Murskem Središču krenila proti Ljutomeru. Do spopada na Gibini je prišlo 28. 6., ob 18.30. Območje Gibina - Banfi - Razkrižje je branil protidiverzantski vod Ljutomer (poveljnik Vlado Kunčič), razdeljen na dve skupini in diverzantski vod (poveljnik Bogdan Vrbnjak) razdeljen na tri skupine. Pri obrambi barikad je sodelovalo tudi osem ljutomerskih miličnikov.

Na relaciji Gibina - Razkrižje so bile tri ovire, ki so jih branili po načelu zaporednih zased. Zasedo v Gibini je pripravila prva skupina protidiverzantskega voda (oboroženi z enim ročnim metalecem min (RM), avtomatskimi puškami in bombami). Razdelili so se v dve skupini. Ena z RM je delovala pred kolono, druga s pehotnim orožjem pa bočno na kolono. Napad so začeli, ko je bil nasprotnik z vozili oddaljen od njih štiri do šest metrov. Z močnim ognjem iz vsega orožja so zasipali nasprotnika in se hitro umaknili na drugi položaj (Bolkovič, Milan, 1999. Poziv za domovino, str. 41). V tem spopadu je imel nasprotnik dva mrtva, na strani Teritorialne obrambe so bili ranjeni Vlado Kunčič, Branko Kaučič in Dušan Meško.

Na območju 73. poveljstva je bil to eden najuspešnejših spopadov. Osem teritorialcev je pokazalo veliko hrabrost in nasprotnika so prisilili, da je odstopil od svoje namere prodiranja proti Ljutomeru ter nadaljeval prodiranje po hrvaškem ozemlju preko Štrigove in Banfija.

Na Banfiju je organizirala obrambo druga skupina proti diverzantskega voda (PDV) (poveljnik Bojan Bolkovič) in oddelek diverzantskega voda. Obrambo so organizirali na vrhu pobočja, od koder se cesta serpentinasto spušča proti naselju. Ta del ceste je bil močno oviran z navzkrižno porušenim drevjem. Ob 21.40 je prišlo do spopada. Ker nasprotnik preko branjene ovire ni uspel prodreti, je poskusil prodor po poljski poti preko Banfija do naselja Veščice. Nadaljnje bojne aktivnosti so prenehale po objavljenem premirju.

Srditi boji v Gornji Radgoni

Granata zadela cerkveni stolp

V ČASU POROČANJA GORI VEČ HIŠ, MED NJIMI TUDI OSNOVNA ŠOLA

Srditi spopadi v Gornji Radgoni so se pričeli okoli 16. ure. Prva tankovska granata, po vsej verjetnosti istreljena iz tankov, ki so obkoljeni na mejnem prehodu v tem mestu, je zadela cerkveni stolp, nato pa se je začelo regljanje strojnic in vsega mogočega pehotnega orožja, ki se je zagrmadilo v to mestece.

Dramatični boji so se vneli tudi za kasarne in po boju se je z vso posadko vdala. Vdalo naj bi se bilo 42 graničarjev. V bojih prvo uro smo izvedeli, da sta bila ranjena najmanj dva človeka — prvi prepadnik TO Darko Muc, star 21 let, v sako in so ga prepeljali v rakičansko bolnišnico, drugi pa je vojak Živorad Marekić iz bližine Titovega Ulica, ki je v Radgoni, potem ko se je septembra vpoklical, prišel lani decembra. Skratka, gre za graničarja. Fant je dobil le lažjo rano. Malo po vdaji kasarne skupaj s povelja-ločim oficirjem podpolkom je Radgono dežvela le letalski napad. Najavili so ga z alarmom. Kmalu po pol sedmi uri so tri letala — po vsej verjetnosti Galeb in Orel — vsako s po štirimi raketami, razstrelj evala barikado pri Avtoradgoni. Kolikor nam je uspelo zvedeti do 20. ure, v Radgoni gori več hiš, najmanj tri, med njimi tudi osnovna šola dr. Janka Šlebingerja.

Boji okoli meje so se pred dvajseto uro obnovili. Očitno je, da pepajanja Ljub urditim spopadom in gotovo tudi žrtvam niso ušpela. Ozrjevati, kakšen je položaj pri mejnem prehodu, je skoraj nemogoče, saj očividci pravijo, da je področje zavito v goste črne oblake dima.

Boris Jaušovec

Članek iz časopisa Večer (3. 7. 1991) o bojih v Gornji Radgoni (Arhiv: Alojz Flisar).

REPUBLIKA SLOVENIJA
REPUBLIŠKI SEKRETARIAT
ZA LJUDSKO OBRAMBO
73. OBMOČNI ŠTAB
ZA TERITORIALNO OBRAMBO
LJUTOMER

Številka: 804-03/54
Datum: 29.06.1991

REPUBLIKA SLOVENIJA
KOORDINACIJSKA SKUPINA
REPUBLIŠKIH ORGANOV

POROČILO ZA DAN 29.06.1991

STANJE V ZBIRNIH CENTRIH	SLO	HRV	SRB	MAK	ČRN	ALB	DRUGI
1. Starešine JA		2					
2. Vojaki JA		10					
3. Civilne osebe v službi JA		2					

UJETI	SLO	HRV	SRB	MAK	ČRN	ALB	DRUGI
1. Starešine JA		2	2				
2. Vojaki JA		10					
3. Civilne osebe v službi JA		2					
4. Pripadniki RSNZ							
5. Pripadniki zvezne oširne							

RANJENI	JA	TO	RSNZ	CIVI.
Starešine	1	2		
Vojaki	2			

MRTVI	JA	TO	RSNZ	CIVI.
Starešine				
Vojaki	1			

PROSTOVOLJCI	SLO	HRV	SRB	MAK	ČRN	ALB	DRUGI
	40						

UNIČENA SREDSTVA	JA	TO	RSNZ	CIVI.
Tanki	1+3pošk.			
Oklepni transporterji	1			
Samohodna art. orožja	-			
Artilijerijska orožja	-			
Terenska vozila	2			
Tovornjaki	5			
Avtobusi	-			
Osebna vozila	3			

REPUBLIKA SLOVENIJA ŠTAB TO LJUTOMER

POVELJNIK 73. Obm.ŠTO LJUTOMER
Ljubo DRAŽNIK

Zbirni centri, stanje 29. 6. 1991 (Arhiv: Ljubo Dražnik).

Obdobje od 29. 6. do 2. 7. 1991

Od 29. 6. do 2. 7. 1991 je bil čas premirja. Osnovna naloga za enote TO je bila, da se po vseh naporih nekoliko odpočijejo in popolnijo z orožjem in strelivom, predvsem s protioklepnim orožjem.

Zvečer 29. 6. so iz Gornje Radgone sporočili, da oklepni transporterji enote JLA na mejnem prehodu opravljajo prevoze do stražnice v Gornji Radgoni in nazaj. Hkrati so izvedeli, da polkovnik Popov želi pogajanja, ampak samo s poveljnikom območja. Zjutraj, 30. junija, ob 3.30, je poveljnik Ljubo Dražnik odločil, da bo ob 8.00 opravil prva pogajanja s polkovnikom Popovom, in sicer v spremstvu skupine vojakov iz posebnega voda in 2. vodom JOd iz Ljutomera (poveljnica, poročnik Jacqelina Steržaj), ki je bil na podlagi ukaza poveljnika pokrajine poslan v pomoč enotam v Gornji Radgoni.

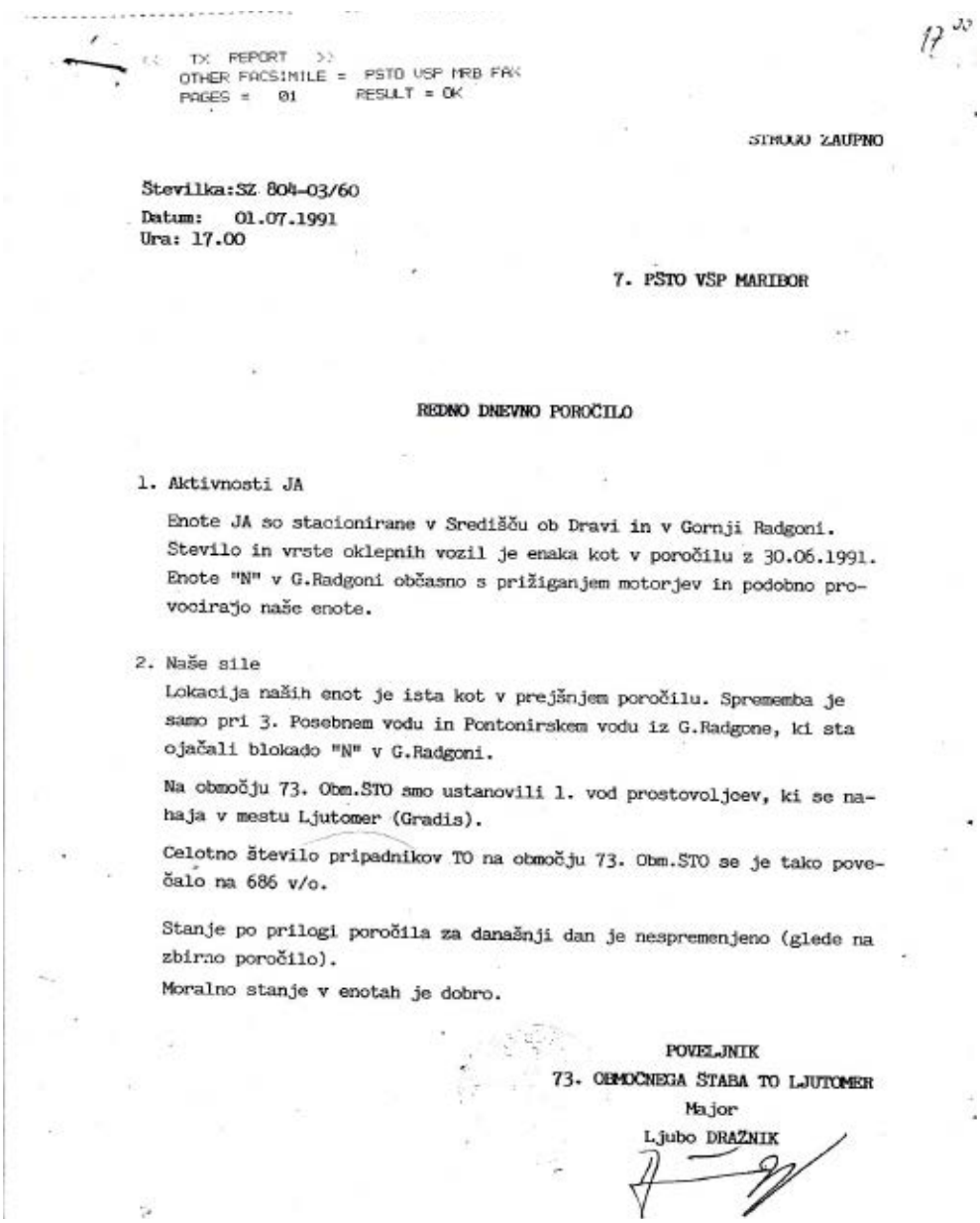
Poveljnik območja je iz Gornje Radgone poklical poveljnika VŠP Vlada Miloševiča in ga seznanil z razmerami in svojo odločitvijo. Poveljnik VŠP mu je pogajanja odsvetoval, potem pa mu dovolil s pripombo, da dela na lastno odgovornost. To so bila prva pogajanja v bojnih razmerah, ko je nasprotnik imel že padle in ranjene. Njihov odgovor na razmere je bil vsem neznanka. Za zaščito pogajanj je poveljnik območja določil tri ostrostrelce. »Če ustrelijo mene, ustrelite vi njih!« je bil njegov ukaz.

Pogajanja so se začela ob 8.30, udeležila sta se jih poveljnik Ljubo Dražnik in komandir PM Gornja Radgona Stanko Sakovič, na strani enote JLA pa polkovnik Popov s stotnikom JLA. Pogajanja glede predaje niso uspela, je pa poveljnik območja z grožnjo, da bodo oklepni transporter, če se bo gibal po mestu, uničili, dosegel, da so ostala vsa vozila JLA po tem razgovoru stalno na mejnem prehodu. Pogovorili so se tudi o prevzemu mrtvega podčastnika JLA.

Pogajanja Berislav Popov, Ljubo Dražnik
(Fotografija: Zdravko Stolnik, arhiv: Ljubo Dražnik).

Operativno poveljstvo in enote, ki so branile Gornjo Radgono, so potrebovale strokovno in moralno podporo. Zato je poveljnik Ljubo Dražnik odločil, da še isti dan pošlje v Gornjo Radgono načelnika ObmŠTO Mirka Rauterja z nalogo, da organizira blokado mejnega prehoda. Takoj po prihodu Mirka Rauterja v Gornjo Radgono se je začela organizacija blokade mejnega prehoda. Sodelovale so enote TO, policija in Civilna obramba. Blokada je bila postavljena že 1. 7. 1991 zjutraj.

<< TX REPORT >>
OTHER FACSIMILE = PSTO VSP MRB FAX
PAGES = 01 RESULT = OK

17.30

STROJNO ZAUPNO

Stevilka:SZ 804-03/60
Datum: 01.07.1991
Ura: 17.00

7. PŠTO VŠP MARIBOR

REDNO DNEVNO POROČILO

1. Aktivnosti JA

Enote JA so stacionirane v Središču ob Dravi in v Gornji Radgoni. Stevilo in vrste oklepnih vozil je enaka kot v poročilu z 30.06.1991. Enote "N" v G.Radgoni občasno s prižiganjem motorjev in podobno provocirajo naše enote.

2. Naše sile

Lokacija naših enot je ista kot v prejšnjem poročilu. Sprememba je samo pri 3. Posebnem vodu in Pontonirskem vodu iz G.Radgone, ki sta ojačali blokado "N" v G.Radgoni.

Na območju 73. Obm.ŠTO smo ustanovili 1. vod prostovoljcev, ki se nahaja v mestu Ljutomer (Gradis).

Celotno število pripadnikov TO na območju 73. Obm.ŠTO se je tako povečalo na 686 v/o.

Stanje po prilogi poročila za današnji dan je nespremenjeno (glede na zbirno poročilo).

Moralno stanje v enotah je dobro.

POVELJNIK
73. OBMOČNEGA ŠTABA TO LJUTOMER
Major
Ljubo DRAŽNIK

Poročilo o aktivnostih, 1. 7. 1991 (Arhiv: Ljubo Dražnik).

REPUBLIKA SLOVENIJA
REPUBLIŠKI SEKRETARIAT
ZA LJUDSKO OBRAMBO
73. OBMOČNI ŠTAB
ZA TERITORIALNO OBRAMBO
L J U T O M E R

Številka: SZ 804-03/57
Datum: 01.07.1991

75 53

VOJAŠKA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

7. PŠTO VŠP MARIBOR

ZADEVA: POROČILO O ZBIRNIH CENTRIH

1. Formirali smo 1 zbirni center v Zg. Ivanjcih.
2. Opremljenost, usposobljenost in zavarovanje centra je zadovoljivo. Zagotavlja vse pogoje za normalni življenjski standard, zavaruje pa ga ojačani pehotni vod.
3. Zveze s centrom so kurirske in telefonske.
4. V centru je 22 vojakov, učenje pa poteka skozi naloge zavarovanja, PO in PZ boja.
5. V centru je 10 častnikov (6. VES 31102, 1. VES 32401, 1. VES 32111, 1. VES 32501, 1.VES 31805),
   4 podčastniki (VES 21102).
6. Ni vojakov protioklepne in PZ usposobljenosti.
7. V centru ni problemov. Zahtevajo nove uniforme TO.
8. V centru je 11 prebeglih oseb (1 častnik, 1 podčastnik, 9 v/o).

POVELJNIK
73. OBMOČNEGA ŠTABA TO LJUTOMER
Major
Ljubo DRAŽNIK

Sprejeto! Potrjeno po telefonu

Poročilo o zbirnem centru (Arhiv: Ljubo Dražnik).

Vse je bilo pripravljeno za oborožen spopad, vendar zaradi mnenja lokalnih oblasti (možnost velikega rušenja in žrtev) do njega ni prišlo in predlagana so bila pogajanja. Pogajanja so se začela 1. 7. 1991, ob 17.00. Istega dne je prišel v Gornjo Radgono načelnik PŠTO Alojz Šteiner, ki je prinesel dodatna navodila za poveljstvo TO v Gornji Radgoni in imel pooblastilo državnega vodstva za možne odločitve na pogajanjih. Na pogajanjih so sodelovali Mirko Rauter, Alojz Šteiner in doktor Ostan, vendar brez rezultatov. Ogled položajev TO v Gornji Radgoni je izvedel tudi poveljnik VŠP Vlado Miloševič, pogajanj s Popovom pa ni opravil, ker jih je le-ta zavrnil.

REPUBLIKA SLOVENIJA
REPUBLIŠKI SEKRETARIAT
ZA LJUDSKO OBRAMBO
73. OBMOČNI ŠTAB
ZA TERITORIALNO OBRAMBO
L J U T O M E R

Številka:
Datum: 02.07.1991 ob 11.00 uri

11⁰⁰

VOJAŠKA SKRIVNOST
STROGO ZAUPNO
PO KURIRJU!
Vročiti do 12.00

U K A Z št. 1

Poveljniku ZC G.Ivanjci

Takoj izvedite premik kompletne enote v vas Bučkovci in se nastanite v Osnovni šoli Bučkovci. S seboj vzemite vso intendantsko opremo, oborožitev ter ostala potrebna MTS.

Po prihodu na novo razmestitev formirati enoto in jo pripraviti za bojno dejstvovanje.

POVELJNIK
73. OBMOČNEGA ŠTABA TO LJUTOMER
Major
Ljubo DRAŽNIK

Izdelano v 2 izvodih in
dostavljeno:
- 1x poveljniku ZC,
- 1x bojna dokumentacija..

Ukaz o premiku iz Zbirnega centra Gornji Ivanjci, 2. 7. 1991 (Arhiv: Ljubo Dražnik).

Na Območnem poveljstvu Ljutomer so v času premirja organizirali prerazporeditev enot, tako da je bila zagotovljena obramba na celotnem ozemlju in s tem minimalna možnost presenečenja s strani JLA. Prihajale so tudi nove pošiljke orožja (predvsem protioklepnega), ki so ga razdelili med enote. S tem orožjem je bilo treba seznaniti vojaške obveznike in jih naučiti rokovati. Vse to so bile naloge, ki so zahtevale stalno aktivnost enot TO in še posebej pripadnikov stalne sestave.

Po obvestilu organa iz zaledja 7. PŠTO so zaradi pomanjkanja streliva in MES začeli 2. 7.1991 pod vodstvom Alojza Novaka iz skladišča Ložnica - Slovenska Bistrica voziti strelivo in MES (deset kamionov). Z delom prevzetega streliva in MES so dopolnili enote TO, del pa so skladiščili pri občanih v Gornji Radgoni in Ljutomeru.

Velik problem in stalen psihološki pritisk za enote na tem območju je predstavljala oklepno-mehanizirana enota JLA pred Središčem ob Dravi. Nenehno prižiganje in obračanje tankov je zahtevalo neprestano pripravljenost in budnost enot. V tem času so po načrtu oviranja organizirali in naredili veliko ovir na vseh pomembnejših komunikacijah. Na območju vasi Stara Nova vas so postavili oviro iz palet opek, ki so se kasneje izkazale za zelo učinkovite. Poveljnik območja Ljubo Dražnik je imel tudi informativni sestanek z družbenopolitičnim vodstvom Občine Ljutomer, srečal pa se je tudi s predsednikom IS Občine Ormož.

Presika, 2. 7. 1991, delno poškodovan tank (Arhiv: PVD Sever za Pomurje).

Preprečevanje ponovnega prodiranja JLA
od 2. do 4. 7. 1991

V času premirja je general Trifunovič koval načrt za rešitev Popova iz Gornje Radgone. Generalu Avramoviču, ki v tem času zamenjal generala Kolška, je predlagal, da se izvrši zračni desant na Gornjo Radgono, odvrne pozornost teritorialcev od mejnega prehoda in tako omogoči preboj enoti na prehodu. Pri teh bojnih aktivnostih bi moralo sodelovati tudi letalstvo. Ta zamisel ni bila sprejeta. Ukazano je bilo, da omogoči preboj iz Gornje Radgone močna kombinirana enota JLA. Jedro te enote so predstavljali pripadniki motorizirane brigade iz Bjelovarja, oklepna sredstva pa so popolnili iz 32. mehanizirane brigade iz Varaždina.

Zamisel o uporabi enot je bila naslednja: Glavne sile bodo delovale v smeri Središče ob Dravi - Ljutomer - Gornja Radgona z nalogo, da omogočijo preboj in vrnitev enote na mejni prehod v Gornji Radgoni. Pomožne sile bodo hkrati z glavnimi delovale v smeri Martin ob Muri - Gibina - Razkrižje s ciljem zagotoviti nadzor nad komunikacijo Ljutomer - Murska Sobota in vezati nase sile TO ter tako omogočiti naloge glavnih sil. V primeru zaostrenega stanja na bojišču se organizira še enota za intervencijo, ki posreduje in omogoči izvršitev naloge glavnim silam, če je to potrebno.

Zadeti transporter v Presiki (Arhiv: OZVVS Ljutomer).

Spopadi v Presiki, Pristavi, Ljutomeru in Hrastje-Moti

2. 7. 1991, ob 13.00

Premirje je bilo končano 2. 7. 1991, ob 13.00. Takrat je krenila na pot peta oklepno-mehanizirana bojna skupina JLA, sestavljena iz šestih tovornjakov, dvanajstih oklepnih transporterjev, štirih samohodnih havbic 122 mm, dveh tovornjakov, ene cisterne, enega tovornjaka za izvlek in dveh vozil za zvezo z nalogo, da prodre do Gornje Radgone in nato pomaga razbiti blokado okrog enote polkovnika Popova. V Slovenijo je prodrla preko Središča ob Dravi in nato preko Vitana in Presike prodirala proti Ljutomeru.

Do prvega spopada je prišlo ob 18.45 v naselju Presika. Tam je bil diverzantski vod (poveljnik Ljubo Smodiš) iz Ljutomera in skupina miličnikov, ki se je priključila k vodu. Civilisti iz bližnjih hiš so se že pred bojem umaknili na varno. Borba v Presiki je trajala približno dve uri. Nasprotnik je izgubil en tovornjak in dva oklepna transporterja. V transporterju, ki je bil zadet z ročnim protioklepnim orožjem iz razdalje približno 50 metrov, trije vojaki so izgubili življenje, ostali so bili ranjeni. Tank in drugi oklepni transporter sta bila zadeta v gosenice. V tem spopadu sta se izkazala vojak Miran Medvar in miličnik Lichtervalner (Smodiš, Ljubo, 1991. Poročilo poveljniku območja po končani akciji, 2. Julij 1991). V spopadu so bili ranjeni komandant bataljona JLA in trije vojaki.

Po tem spopadu je morala častnikov in vojakov te enote je zelo upadla. Kasneje je število vozil in ljudi iz te enote stalno usihalo, saj so se predajali slovenskim enotam. Kolona je nadaljevala pot do Stročje vasi, kjer je prenočila. Zjutraj 3. 7. 1991, ob 3.30, je nadaljevala pot proti vasi Pristava, kjer je prišlo ob 4.00 do spopada s prvo skupino specialnega voda (poveljnik Milan Bolkovič).

Ta enota je pripravila zasedo pri mostu čez reko Ščavnico. Na most so navozili priročna sredstva (les in tovornjak gramoza). Prišlo je do kratkega, vendar silovitega spopada, nato se je enota TO na ukaz poveljnika območja umaknila na naslednji položaj v Ljutomer. Posledica tega spopada je bila, da so se na območju vasi Pristava vojaki JLA kasneje predali in zapustili en tank in en oklepni transporter (Bolkovič, Milan, 1999. Poziv za domovino, str. 69).

Odhod tankovske kolone iz Gornje Radgone
(Fotografija: Jože Pojbič).

Bojna skupina JLA je po tem spopadu nadaljevala pot proti Ljutomeru. V mestu Ljutomer je bil na položajih pred Stročjo vasjo poveljniški vod (15 vojakov z enim RM - poveljnik Jože Viher) in oddelek specialnega voda (11 vojakov - poveljnik Milan Bolkovič) na drugi strani mesta pri obratu “Mura”. Ljutomer je bil takrat obkoljen s treh strani - deli enot JLA so bili v Stročji vasi in Pristavi, en del pa je prodiral iz vasi Cven v smeri železniški prehod v Ljutomeru.

Takoj po spopadu je poveljnik območja ukazal umik na pripravljeno rezervno poveljniško mesto v Radoslavcih. Na poveljniškem mestu v Ljutomeru so bili takrat samo poveljnik, tajnica in pet vezistov brez vsakršnega protioklepnega orožja. Ker telefonska zveza na rezervnem poveljniškem mestu ni delovala, se je poveljnik območja vrnil v Ljutomer (še v času spopada v mestu) in sam vodil enote iz mirnodobnega sedeža poveljstva.

Barikada na Presiki (Fotografija: Venčeslav Lihtenvalner).

Do spopada na železniškem prehodu (oviro so predstavljali železniški vagoni) je prišlo ob 5.35. Medsebojno obstreljevanje je trajalo približno tri ure. Enota JLA je svojo namero o prodiranju skozi mesto Ljutomer opustila in nadaljevala pot skozi Lukavce proti Križevcem (Bolkovič, Milan, 1999. Poziv za domovino, str. 81). V Križevcih jih je v zasedi čakala druga skupina PDV (poveljnik Vlado Kunčič). Do spopada ni prišlo, ker je večje število civilistov, predvsem otrok, prišlo na cesto gledat tanke in je bila velika možnost žrtev med civilnim prebivalstvom.

Naslednji spopad se je začel ob 12.30 v naselju Bučečovci. Tam je bil JOd iz Slovenskih Konjic, ki je v noči od 2. na 3. prišel na pomoč našim enotam in ga je na območju Bučečovec sprejel pomočnik za zaledje Alojz Novak. Iz tega odreda so organizirali protioklepno skupino, ki je napadla nasprotnika. V tem spopadu ni bilo poškodovano nobeno vozilo.

Na tem območju je deloval tudi prvi vod tretjega JOd (poveljnik Zvonko Osterc) iz Ljutomera, ki je takrat silovito napadal nasprotnika, vendar brez večjega uspeha. Zadnji spopad (pred splošnim premirjem) s to bojno skupino se je zgodil ob 14.30 pred Radenci, kjer je bil zadet oklepni transporter. Na tem območju sta takrat delovala protidiverzantski vod iz Lenarta in protioklepna skupina PŠTO. Med Radenci in Gornjo Radgono pa je zasedala položaje protioklepna skupina iz Murske Sobote.

Zajeti helikopter Hrastje-Mota, 3. 7. 1991 (Arhiv: Ljubo Dražnik).

Spopad na Gibini

2. 7. 1991 ob 13.00

VI. bojna skupina JLA, sestavljena iz desetih tankov, šestih oklepnih transporterjev in dveh terenskih vozil, je delovala na smeri Železna gora - Martin ob Muri - Gibina, kjer se je ob 16.45 bojno razporedila. Na območju Gibine je bil 4. vod JOd (poveljnik Bojan Hladen) iz Ljutomera. Prišlo je do spopada, v katerem je bil en tank zadet z Armbrustom (bil je lažje poškodovan). Nasprotnik je napadel s tanki in pehoto. Tanke je zaustavila škarpa pred vasjo, medtem ko je nasprotnikova pehota poskusila skleniti obroč okrog voda TO, ki pa se je pravočasno umaknil na naslednji položaj (Dražnik, Ljubo, 1991, Poročilo Hladen Bojana po končani akciji, 2. Julij 1991).

Po tem spopadu, kjer so bili zelo poškodovani tudi civilni objekti, se je enota JLA umaknila v Štrigovo in pozno zvečer začela prodirati proti Banfiju, kjer pa so jo zaustavili na branjenih ovirah. Po tem spopadu je enota prenehala prodirati v Sloveniji in se je vrnila na Hrvaško.

Med spopadom v Gornji Radgoni (Fotografija: Jože Pojbič).

Spopadi v Gornji Radgoni

Do torka, 2. julija, so v Gornji Radgoni potekale intenzivne priprave za oborožen spopad. Ob 7.30 so teritorialci dobili ukaz za najvišjo stopnjo bojne pripravljenosti. Vse enote z okoli 420 teritorialci so bile že tretji dan na položajih. Tedaj je bilo vsem jasno, da mirna rešitev umika JLA ni več mogoča. Ob 14.30 je načelnik ObmŠTO Mirko Rauter, ki je takrat vodil poveljstvo izpostave v Gornji Radgoni, dobil ukaz za napad na enoto JLA v primeru, če se ne preda. Ukaz je posredoval poveljnik pokrajine podpolkovnik Miloševič.

Radioamaterji v mestu so okoli 15. ure prestregli sporočilo polkovnika Popova po sredstvih zvez med oklepniki: »Prvi cilj pod brezo.« Pozneje je bilo jasno, da je to cerkveni zvonik. Ob 16.15 se je začelo streljanje. Teritorialci so udarili s svojih položajev na Grajskem hribu z RM M-57, Zolja-mi in Osa-mi, vojaki JLA pa iz topov in mitraljezov po mestu. Takoj po začetku spopada se je oglasila tudi sirena za letalsko nevarnost in položaje teritorialcev sta preleteli dve vojaški letali JLA, ki sta raketirali položaje in barikado na železniškem prehodu pri Avtoradgoni.

Radgona je bila naenkrat v dimu in ognju. Slišalo se je pokanje orožja in tuljenje gasilskih siren. Spopad je trajal neprekinjeno do teme, težje je bil ranjen en

teritorialec. Popolnoma je bil uničen cerkveni zvonik, zgoreli sta dve stanovanjski hiši na hribu. Okolica mejnega prehoda je bila razdejana. O številu žrtev pri JLA nismo nikoli izvedeli. Še pred večerom se je predalo tudi kompletno moštvo iz obmejne karavle v Gornji Radgoni, ki jo je napadla Posebna enota milice in oba diverzantska voda TO iz Gornje Radgone. Tako je TO zopet prišla do svojih skladišč in se znebila nasprotnika za hrbtom. Ponoči od 2. na 3. julij je prišlo do premirja, vendar so teritorialci ostali na položajih.

Helikopter v Stari Novi vasi
Foto arhiv: Aleksander Gracin

Poškodovan helikopter v Stari Novi vasi (Arhiv: Aleksander Gracin).

Zavzetje karavle v Zgornjem Konjišču

Na območju Konjišča je deloval diverzantski vod iz Lenarta, ki mu je poveljeval stotnik Daniel Kovačič. Kot koordinator aktivnosti na tem območju je sodeloval major Vladimir Pravdič iz 7. PŠTO, ki je skupaj s predstavnikom milice vodil pogajanja o predaji karavle v Zgornjem Konjišču. Tudi poveljujoči JLA, zastavnik Rotar, je pripomogel, da je prišlo do mirne predaje. Prevoz ujetnikov v zbirni center je organizirala Postaja milice Lenart.

Karavla v Gornji Radgoni se je predala, moralno-psihološko stanje enote JLA na mejnem prehodu je bilo vedno slabše in samo vprašanje časa je bilo, kdaj se bo predala. Dobro sodelovanje in koordinacija med TO, milico in civilno obrambo je bilo vzpostavljeno že pred spopadi in se je nadaljevalo med in po spopadih. Bojevanje v Gornji Radgoni je primer organiziranja bojnih aktivnosti v mestu. Pomemben je tudi posredni učinek spopadov, saj so fotografije razrušenih hiš in cerkve v Gornji Radgoni obkrožile ves svet in povečale naklonjenost mednarodne javnosti Sloveniji.

V spopadih v Gornji Radgoni so teritorialci in miličniki pokazali in dokazali veliko pripravljenost za oborožen boj. Ta spopad je dokončno prepričal pripadnike JLA, da ni druge rešitve kot predaja ali umik. Računali so lahko samo še na pomoč enot, ki so 2. julija začele prodirati preko meja Republike Slovenije. Ko pa tudi tem ni uspelo, je polkovnik Popov končno 3. julija popoldne na pogajanjih pristal na umik. Odločitev o tem, da se lahko umakne z moštvom in tehniko, je bila sprejeta na višji ravni in območno poveljstvo na to ni imelo vpliva. Enota JLA je za sabo pustila razdejani in izropani mejni prehod, vendar je bil dosežen eden večjih uspehov vojne v Sloveniji - osvobojeni mednarodni mejni prehod Gornja Radgona.

Počitek na rezervni lokaciji v Policah (Fotografija: Štefan Abraham).

“Pogajanja” o predaji oklepnih vozil

4. 7. 1991 ob 10.00

Teritorialna obramba je v času spopadov zajela dva tanka, tri oklopne transporterje in helikopter MI – 8. Razen helikopterja so vsa ta bojna sredstva bila uporabna za oborožen boj in kasneje vključena v sestav Slovenske vojske. Poveljnik območja major Ljubo Dražnik je zaslužen, da smo zajeta vozila zadržali v Sloveniji, ker je ukazal, da se vsa vozila zberejo v podjetju Tehnostroj Ljutomer in skrijejo pod nadstrešnice, tako da niso vidna v primeru zračnega opazovanja. Po sklenjenem premirju 4 julija, ob 10.00, je milica obvestila poveljnika območja, da je na območju Ljutomera večja vojaška enota JLA in poveljnik te enote želi govoriti s poveljnikom TO. Pogovor je bil med Pristavo in Ljutomerom.

Polkovnik JLA je zahteval, da se jim v skladu z zavezami premirja predajo vsa mehanizirana vozila JLA na tem območju. Imeli so vozila za prevoz ter sezname in lokacije za tanke in oklopne transporterje, ki naj bi jih odpeljali v Varaždin. Poveljnik TO je bil pred težko odločitvijo. Odgovoriti je moral takoj, nobenih navodil nadrejenega poveljstva ni imel. Hitro in prepričljivo je odgovoril, da so vsa vozila odpeljana in predana v PŠTO Maribor, na območju Ljutomera pa so samo uničena vozila v Presiki in na Banfiju. O tem, da so tanki in oklopni transporterji le kilometer vstran, JLA ni imela informacij. Tako so odšli s praznimi vozili, TO pa je dosegla še zadnjo zmago.

Zamenjava na vrhu petega armadnega območja

Slovènca je zamenjal Srb

VERJETNO JE DANES ŽE POPOLNOMA JASNO, DA LAHKO SLOVENIJI VRNEMO MIR ŠELE, KO BO IZ NAŠE DRŽAVE ODŠEL ZADNJI VOJAK AGRESORJEVE ARMADE

Kot smo poročali že včeraj, je postal novi komandant petega vojaškega območja generalpolkovnik Života Avramović.

V Zagreb se je ta general z najvišjim vojaškim nazivom preselil iz Niša, kjer je poveljeval tretjemu vojaškemu območju — niški vojaški center poznamo predvsem po letalski podpori akcijam jugoslovanske armade na Kosovu in po razvpiti padalski enoti vojaških specialcev. Avramović je znan kot sposoben operativec, ki je poveljeval akcijam na Kosovu; njegova specialnost so oklepne enote; te so po zadnjih spremembah strategije jugoslovanske armade postale njihove osrednje sile.

Avramović je Srb in kot ga je predstavil slovenski minister za informiranje, pripada trdim silam socializma, ki so se po departizaciji jugoslovanske armade priključile novokomunistični stranki, Gibanju za Jugoslavijo. Te nove smeri političnega prepričanja oficirjev jugoslovanske armade se v Sloveniji krepijo dobesedno z vsako spremembo na komandnem vrhu, Mariborčani pa smo jo že dobro spoznali v postopkih generalmajorja Miće Delića, komandanta mariborskega korpusa; najprej v pekrskih in zdaj v okupacijskih dogodkih.

Dosedanji poveljnik petega vojaškega območja, ki pokriva vso Slovenijo in ima center v Zagrebu, generalpolkovnik Konrad Kolšek, je že nekaj časa napovedoval upokojitev (in hkrati zatrjeval, da se ne bo pridružil slovenski vojski). Zamenjava, do katere je prišlo prav sredi ponovnih operacij jugoslovanske armade, ki se je odločila za agresijo v Sloveniji, pa kljub vsemu le ni popolnoma rutinsko opravilo. Tudi na račun te zamenjave lahko torej pričakujemo nova zaostrovanja in napade armade na slovensko državo. Resnični mir pa bo Sloveniji povrnjen šele, ko bo z našega ozemlja odšel zadnji vojak jugoslovanske armade.

(bb)

Života Avramović

Konrad Kolšek

Članek v časopisu Večer, 3. 7. 1991 − zamenjava na vrhu 5. armadnega območja (Arhiv: Alojz Flisar).

Zavarovanje državne meje z Republiko Avstrijo

Po končanih bojnih spopadih z JLA je ta prenehala skrbeti za zavarovanje državne meje. Pred TO, milico in organi oblasti družbenopolitičnih skupnosti je bila pomembna naloga, kako zaščititi meje nove države. Osnovo za ta projekt je predstavljal načrt Kamen – 4. Načrt je predvideval ukrepe in postopke za

zavarovanje meje Republike Slovenije proti Avstriji v razmerah, ko je JLA zapustila teritorij Republike Slovenije.

Naloge enot TO območja so bile:
- zasedba karavl v Gornji Radgoni in Konjišču,
- kontrola meje v sodelovanju z milico in zagotovitev delovanja mejnih organov,
- organiziranje koordinacijskega telesa za reševanje vojaških vprašanj med TO, milico in strukturami oblasti družbenopolitičnih skupnosti (DPS).

Na območju občine Gornja Radgona je potekala državna meja med Jugoslavijo in Avstrijo, ki je z osamosvojitvijo Slovenije postala državna meja med Slovenijo in Avstrijo. Za pripadnike TO je bilo treba urediti nastanitvene in ostale logistične potrebe (prehrana, uniforme, vozila in drugo). Spremeniti so morali enote, ki so bile predvidene po načrtu K – 4, saj so bile le te utrujene in potrebne zamenjave. V začetni fazi je varovanje meje prevzel odred iz Slovenskih Konjic, ki je bil takrat na območju občine Gornja Radgona.

Prvi helikopter JLA z zlorabljenimi označbami Rdečega križa, ki je 28. 6. 1991 priletel v Gornjo Radgono (Fotografija: neznani avtor, arhiv: Alojz Flisar).

Kasneje smo za zagotavljanje kontrole meje na novo organizirali odred vojne sestave, sestavljen iz 140 pripadnikov TO. Moštvo za odred smo menjavali na vsakih 14 dni. Nabor pripadnikov TO je potekal iz občine Gornja Radgona. Odred je imel na voljo 14 tovornjakov za prevoz ljudi in orožja ter kombi za potrebe poveljstva. Pripadniki so bili nastanjeni v karavlah Gornja Radgona in Konjišču. Pripadniki TO iz Gornje Radgone so sodelovali tudi pri varovanju državne meje med Slovenijo in Republiko Hrvaško. Varovanje meje po načrtu K - 4 se je končalo oktobra 1991, ko je naloge varovanja meje v celoti prevzela policija.

Oklepniki JLA na poti proti mejnemu prehodu Gornja Radgona, 28. 6. 1991 (Fotografija: Jože Pojbič).

Elementi poveljevanja v vojni 1991

Vodenje oboroženih sil na območju 73. štaba TO je bilo zelo zahtevno, ker je bila tukaj največja koncentracija bojno aktivnih enot JLA, za katere so bile značilne: masovna uporaba težke in sodobne oborožitve ter bojne tehnike, velika gibljivost enot in hitrost delovanj, nagle in pogoste spremembe razmer na bojišču, neprekinjeno vodenje bojnih delovanj podnevi in ponoči v vseh vremenskih pogojih, velike izgube v živi sili, materialu in tehničnih sredstvih (MTS) ter možnost stalne uporabe orožja za masovno uničenje. Na strani TO je bilo pomanjkanje potrebnih informacij za hitro in optimalno odločitev.

V tako zahtevnih pogojih je bilo treba uporabiti sile TO, tako da so nasprotniku prizadejale čim večje izgube v živi sili in MTS, ob najmanjši uporabi in izgubi lastnih sil, MTS ter časa. Toda pogoji za dosego tega cilja so bili zelo težki. Častniki, podčastniki in vojaki TO niso bili pripravljeni na oboroženi spopad. Treba je bilo prebiti to psihološko blokado. Poveljniki so bili postavljeni pred odločitve, ki imajo lahko zaradi njihove napake velike družbene in psihološke posledice. Vsaka

napaka bi se lahko plačala z življenjem. Popravnega izpita v teh razmerah ni bilo. Poveljnik območja se je moral hitro odločiti, s kakšno taktiko se bo zoperstavil nasprotniku, katere oblike oboroženega boja bo uporabil, kako bo razporedil enote, kje in katere ovire bo uporabil in podobno. Končni rezultat spopadov je pokazal, da je bila pravilna odločitev o organiziranju aktivne obrambe na celotnem območju, uporabi manjših enot (vod, oddelek) in uporabi partizanskega načina bojevanja. Enote so združevali le v Ormožu in Gornji Radgoni, na podlagi ukazov poveljnika pokrajine, podpolkovnika Miloševiča.

Opremljenost z motornimi vozili, s sredstvi zvez, logistična zagotovitev, sodelovanje s civilno obrambo, hitra sprememba vojaških razmer na bojišču in ostali dejavniki oboroženega odpora so pogojevali sistem poveljevanja, ki je temeljil na sposobnosti samostojnega odločanja poveljnikov enot TO. V primeru, da poveljnik ali poveljujoči ni bil sposoben samostojnega odločanja, je prišlo do problemov v enoti. Zaupanje v poveljnike je bilo odvisno od razmer, v katerih je bila enota. Poveljniki, ki so se izkazali v vodenju enot v bojnih situacijah, so uživali neomajno podporo podrejenih pripadnikov. Nekateri so pokazali tudi veliko hrabrost in pogum v spopadih. Bili so tudi primeri, ko poveljnik ali poveljujoči ni zmogel opravljati svoje naloge, kar se je pokazalo v bojni pripravljenosti enote. Tako sta bila dva primera, ko je bilo treba zamenjati poveljnika.

Raketiranje Gornje Radgone (Arhiv: OZVVS Gornja Radgona).

Dogodki na bojišču so zahtevali tudi stalno kadrovsko prilagajanje. V vojni se je številčna struktura na 73. Obm.ŠTO menjala glede na intenziteto in naloge na posameznem območju. Prvi dan spopadov, 27. junija, je bila večina stalne sestave v Ormožu in pri enotah v Ljutomeru. Od 2. do 4. julija je bilo največ pripadnikov stalne sestave v Gornji Radgoni, medtem ko je v tem času bil na poveljstvu v Ljutomeru od stalne sestave v glavnem samo poveljnik območja Ljubo Dražnik, ker so ostali člani morali opravljati pomembne naloge na terenu (prevzem orožja, prevzem enote iz Slovenskih Konjic, usposabljanje pripadnikov z novimi protioklepnimi sredstvi).

Zasnova o drugačni, gospodarnejši in učinkovitejši organizaciji enot TO na območju 73. ObmŠTO se je razvijala med vojno. Tako se je 4. 7. 1991 iz petih samostojnih vodov na območju občine Ljutomer organiziral JOd. Enako je bilo s petimi samostojnimi enotami na območju občine Ormož. Na ta način je območno poveljstvo razpolagalo s šestimi odredi, kar pa je že zagotavljalo neposredno poveljevanje in s tem odpravo poveljstev izpostave v Ormožu in Gornji Radgoni.

Linija poveljevanja je bila ves čas spopadov dosledno upoštevana. To potrjuje tudi dejstvo, da na območju 73. poveljstva ni bilo nobenega spopada, ovire ali drugih bojnih obrambnih aktivnosti, ki jih ne bi načrtovalo 73. ObmŠTO. Namen poveljevanja, da izpolni ukaz nadrejenega poveljstva z nalogo braniti prostor 73. ObmŠTO pred prodori JLA, je bil v celoti uresničen. Kljub temu da je nasprotnik razpolagal s tanki, moderno oborožitvijo in po ognjeni moči daleč presegal možnosti TO na tem območju, je enotam 73. Obm.ŠTO uspelo zaustaviti šest od sedmih oklepno-mehaniziranih bojnih skupin, ki so prodirale preko tega območja, in blokirati oklepno-mehanizirano enoto na mejnem prehodu Gornja Radgona.

Posledice za prebivalstvo in naselja bi bile dosti hujše, če bi agresorske enote prodrle globlje v notranjost. Temu uspehu so botrovali pogum in pripravljenost pripadnikov TO braniti svoj dom ter neposredno in dobro sodelovanje s prebivalstvom, organi oblasti, milico, podjetji in drugimi.

Na zavest pripadnikov TO o moralni upravičenosti obrambe so vplivale vrednote o obrambi Slovenije, varnost lastnih domov, zavest, da gre za pravično stvar in spoštovanje odločitve slovenskega naroda, sprejete na plebiscitu.

Blokada na prehodu ceste čez železniško progo v Gornji Radgoni (Fotografija: Jože Pojbič).

Za celovitejše razumevanje takratnih dogodkov, je pomembno razmišljanje polkovnika Popova, ki v svoji izpovedi za NIN (Popov, 1996, str. 54) zaključi takole (prevod citata):
»Natančno tako kot sem v januarju 1991. risal na zemljevid, kako se bomo premikali proti meji, so nas čakali teritorialci. Realizacija tega načrta ni bila predvidena s tako malimi silami. Načrtovano je bilo, da bo v akciji sodelovala kompletna 32. mehanizirana brigada, in ne samo njene tri čete: izvidniška, mehanizirana in oklepna. Žal je bila celo oklepna četa razdeljena na dva dela. Vzel sem pet tankov, od katerih sta dva ostala pred Ormožem. Drugih pet, ki sem jih pustil Trifunoviču, so nam poslali na pomoč pozneje. Obtičali so na barikadah in se pozneje le s težavo izvlekli. Izvidniška četa se ni premaknila dlje od Murskega Središča. V akciji, ki je bila organizirana za našo deblokado, je bila formirana oklepna enota, sestavljena iz preostalega dela moje in Bjelovarske brigade. Ta enota je prišla 10 kilometrov pred Radgono, vendar je bila 3. julija zaustavljena v vasi Hrastje Mota, kjer so uničili vse tanke, ostalo je le nekaj transporterjev, ki so se nam pridružili ob vrnitvi, in smo se skupaj vrnili. Moji enoti je uspelo izvesti nalogo kljub zelo visoki ceni. Pet ljudi je padlo, sedemnajst je bilo ranjenih, 25 zajetih. Uničeno je bilo 10 oklepnih in 12 motornih vozil. Ko sem se po vrnitvi srečal s Trifunovičem, sem videl, da je enako zmeden kot jaz. Nihče nas ni opozoril, da gremo v pravo vojno. S tako malimi silami proti nasprotniku, ki je bil zelo dobro organiziran.

Po vrnitvi iz Slovenije so se ljudje začeli spraševati, čemu to žrtvovanje? Zakaj smo sploh šli v Slovenijo, če smo jo pozneje zapustili? Vsilila se je gora vprašanj in problemov. Položaj na Hrvaškem pa se je začel zaostrovati.«

Odpravljanje posledic vojne (Arhiv: OZVVS Gornja Radgona).

Enote JLA so na območju 73. ObmŠTO doživele vojaški poraz. Na koncu spopadov ni bil realiziran noben zastavljeni cilj. Doživele so tudi svoj moralni poraz. Ta poraz je imel kasneje tudi vpliv na vojno na Hrvaškem.

Cilj Teritorialne obrambe - zagotovitev samostojnosti Republike Slovenije - je bil v celoti realiziran. Nadzor nad celotnim območjem, vključno z državnimi mejami, so prevzele enote 73. ObmŠTO. Ta cilj je bil dosežen predvsem zaradi dobrega vodenja in poveljevanja ter upoštevanja vseh dejavnikov oboroženega boja. V največji možni meri se je upoštevala pokritost celotnega območja z obrambnimi silami in s tem preprečevanje vojaškega presenečenja s strani nasprotnika. S stalno iniciativo in velikim številom spopadov so enote TO zbijale moralo nasprotnika in dosegle končni uspeh. Za dosego tega uspeha je bila potrebna velika samostojnost enot pri izvajanju bojnih aktivnosti. Nadzor nad območjem je zahteval racionalno in učinkovito organizacijo rezerve. Velika prednost enot TO je bilo poznavanje ozemlja, kar je zagotavljalo uspešno izvajanje bojnih aktivnosti. Uspešno in dobro je bilo sodelovanje z milico in civilnimi oblastmi (CO), kar velja posebej za pomoč pri oviranju, prehrani, nastanitvi, zdravstveni oskrbi, prevozih in drugih oblikah pomoči iz zaledja.

Ročni raketomet M 80 Zolja (Vir www.bolha.com/.../rocni-raketomet-m-80-jna-jla-deaktiviran-zolja-1274132978.html).

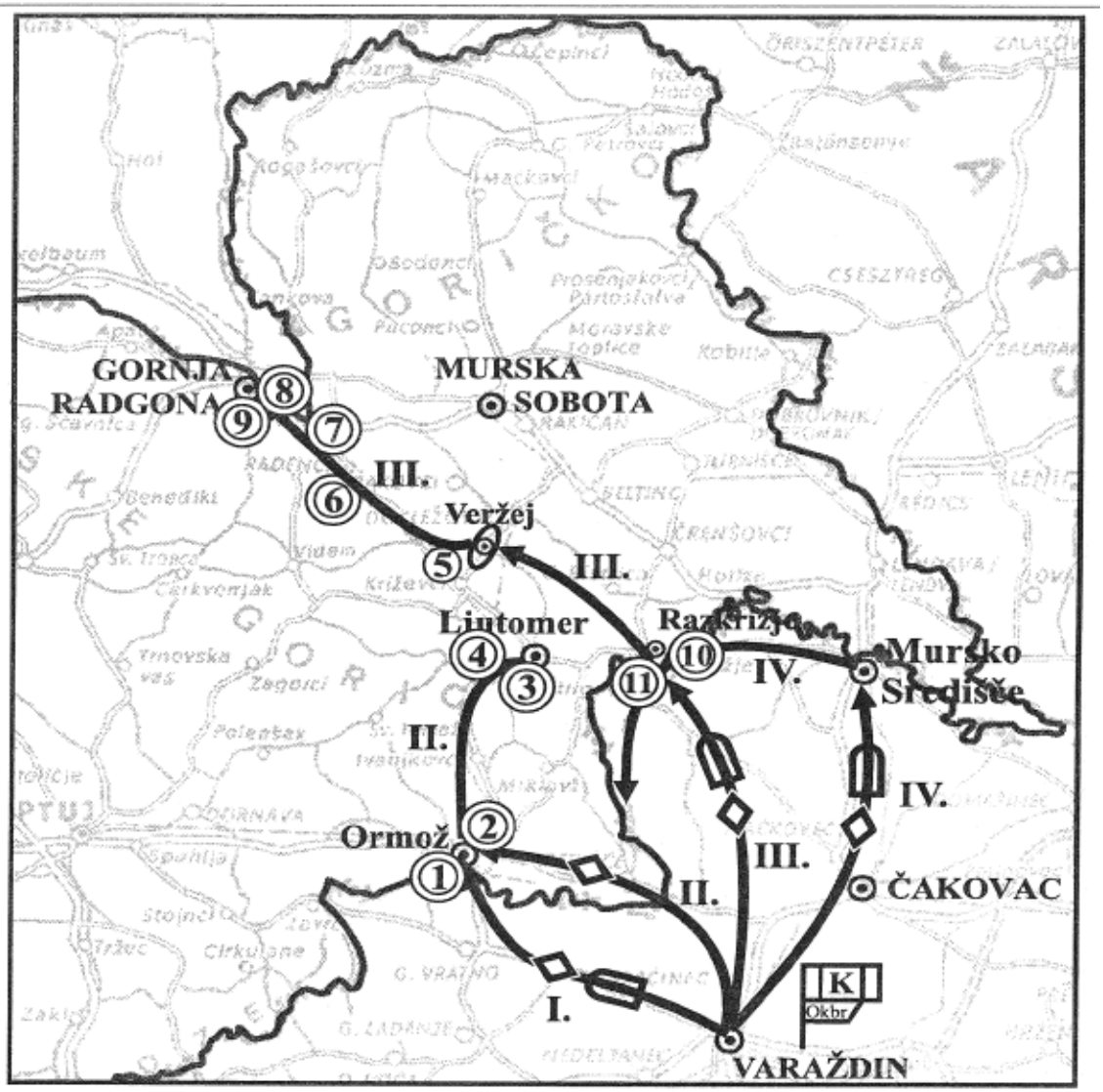
Uspešnost delovanja enot TO in intenzivnost spopadov na območju 73. ObmŠTO sta razvidni tudi iz razmerja izgub med JLA in TO. Na strani JLA je bilo uničenih in poškodovanih šest tankov, pet oklepnih transporterjev, devet tovornjakov, dve cisterni, pet terenskih vozil, več vojakov JLA je padlo (Popov govori o petih), veliko je bilo ranjenih. TO je v času spopadov zajela dva tanka, tri oklepne transporterje in helikopter MI – 8. Vsa ta bojna sredstva so bila uporabna za oborožen boj in kasneje vključena v sestav Slovenske vojske. V Teritorialni obrambi je bilo sedem ranjenih, dva civilista sta izgubila življenje.

In tako se tudi danes sprašujemo? Mar ni bila škoda, ki jo je povzročila vojna, povsem nepotrebna? In vsa izgubljena človeška življenja? Na koncu so morali iskati rešitve za zeleno mizo. Slovenija pa je postala samostojna država.

Analiza vojne na območju Ljutomera, načelnik generalštaba Janez Slapar (Arhiv: Ljubo Dražnik).

Karta št. 1: Spopadi v prvem delu vojne (od 27. do 29. 6. 1991)

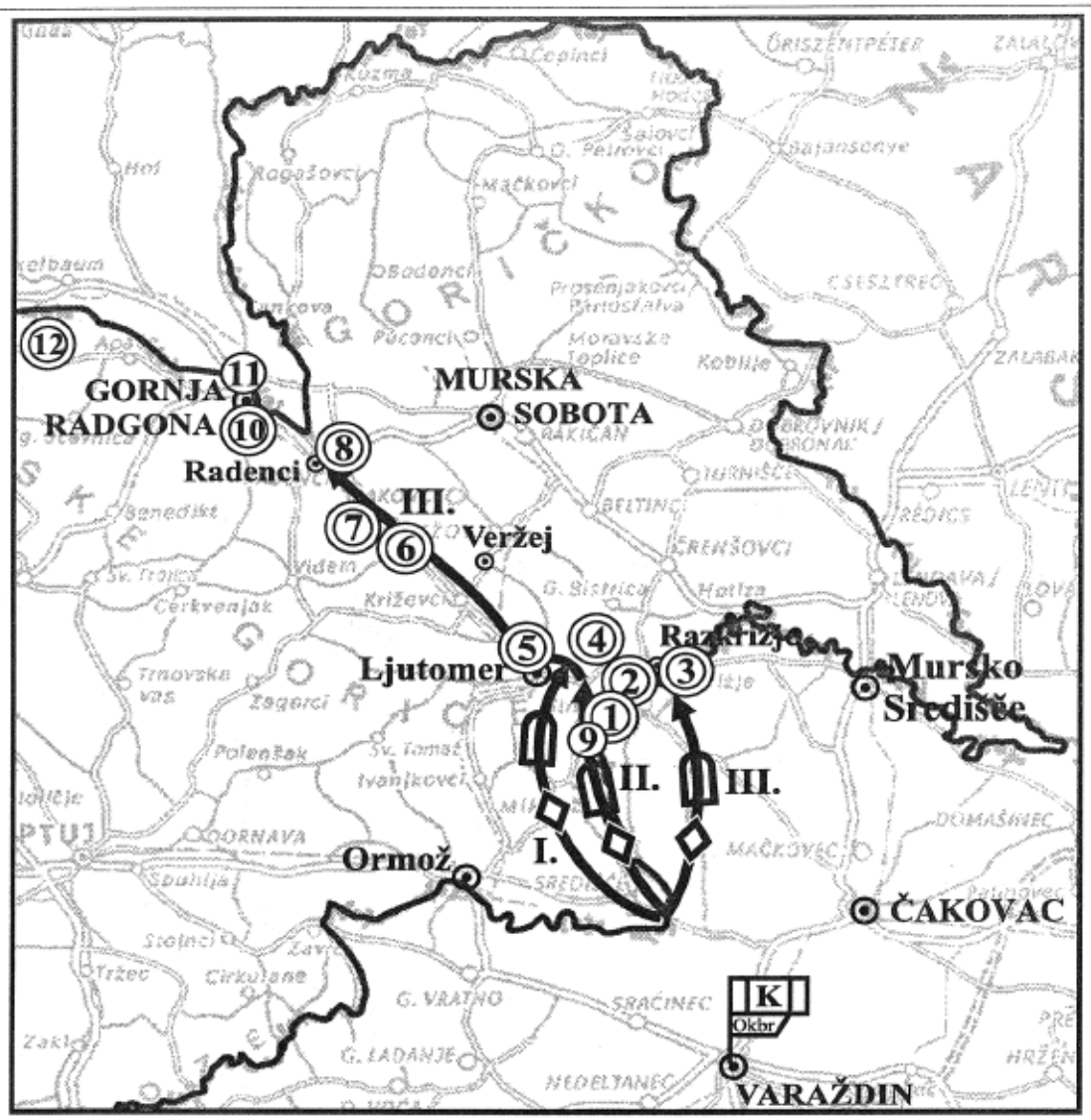
Legenda:

○	borba →
◎	oviranje in borba →
◇	Oklepno mehanizirana kolona JLA
⬭	počivališče
K	korpus JLA
Okbr	oklepno mehanizirana brigada

1. v Ormožu (most)
2. v Ormožu (TIMA)
3. v Kačurah
4. v Mekotnjaku
5. v Veržeju
6. v Hrastje - Mota
7. v Radencih
8. v G. Radgoni (ELRAD)
9. v G. Radgoni (mesto)
10. v Gibini
11. v Banfiju

avtor: polk. Ljubo Dražnik
kartograf: Boštjan Rogelj, Oddelek za geografijo FF, Ljubljana 2000

Karta št. 2: Spopadi v drugem delu vojne (od 27. do 29. 6. 1991)

Legenda:

○	borba ⟶
◎	oviranje in borba ⟶
◀◇▬	Oklepno mehanizirana kolona JLA
⬭	počivališče
K	korpus JLA
Okbr	oklepno mehanizirana brigada

1. v Presiki
2. v Banfiju
3. v Gibini
4. v Pristavi
5. v Ljutomeru
6. v Bučečovcih
7. v Hrastje - Mota
8. v Radencih
9. v Kogu (Bajzek)
10. v G. Radgoni (mej. prehod)
11. v G. Radgoni (stražarnica)
12. v Konjišču

avtor: polk. Ljubo Dražnik
kartograf: Boštjan Rogelj, Oddelek za geografijo FF, Ljubljana 2000

Niko Brus

Bojna pot oklepne enote JLA polkovnika Berislava Popova

Hrvaška – Gornja Radgona

Ognjena moč JLA je bila:
Trije bojni tanki, tank za izvlek, devet oklepnih transporterjev, sedem kamionov, dve cisterni, dve vozili za zvezo in sanitetno vozilo ter približno 110 moštva.

Pohod se je začel 27. 6. 1991 iz vojašnice na Hrvaškem do Štrigove, naprej proti Banfiju, preko Razkrižja in naprej ob reki Muri. Kljub oviram je enoti uspelo v poznih večernih urah priti v Veržej, kjer so na odprtem prostoru prenočili.

Enota je nadaljevala svojo bojno pot 28. 6. 1991, ob izhodu iz Veržeja so jo v blokadi napadli z Armbrustom, vendar neuspešno. Med Veržejem in Bunčani so jo ponovno napadli z dvema minama iz ročnega minometa, ki pa sta zaradi izjemnega deževja zgrešili cilj. Ovire so bile postavljene tudi v Vučji Vasi in Hrastju Moti, ki pa so jih obšli brez posledic.

V Radencih so naleteli na branjene ovire s tovornimi vozili čez most preko Boračevskega potoka, kjer jih je v zasedi čakal 7. diverzantski vod TO Gornje Radgone in miličniki. Enota Popova je nadaljevala pot skozi Radence, kjer so jo obstreljevali teritorialci in miličniki. V enem od spopadov se je kolona zaustavila pri Osnovni šoli Radenci, kjer jim je civilist zaplenil tovorno vozilo. Po kratkem postanku so nadaljevali pot, na izhodu iz Radencev na Ulici Pohorskega bataljona so težko ranili civilista Alojza Gaubeta z Janževega Vrha.

Pri podjetju Avtoradgona in pred ovirami čez železniški prehod jih je pričakala protioklepna enota iz TO Gornja Radgona, ki pa s streli ni zadela cilja. Odgovor je bil strahovit ogenj, ki pa ga je enota preživela brez posledic.

Oklepna enota je nadaljevala pot skozi nebranjeno Gornjo Radgono (odločitev štaba TO) zaradi neprimerne oborožitve. Takrat je bil na ulici ustreljen in smrtno ranjen svetovni popotnik, filozof in predavatelj Janez Svetina, ki ga je zadela krogla med fotografiranjem dogodkov.

Ob prihodu do podjetja Elrad jih je iz jedilnice z molotovkami napadla dobro organizirana skupina približno 17 prostovoljcev. Agresorju so povzročili veliko materialno škodo in mu uničili vsa spremljevalna vozila in vozila za zvezo.

Glavnina enote je zavzela mejni prehod in utrdila obrambo, 30. 6. 1991 so postavili popolno blokado enote, ki ni imela več izhoda. Po več pogajanjih za predajo so enoto 2. 7. 1991 napadli in 3. 7 po pogajanjih na zvezni ravni je enota ob 19. uri zapustila Gornjo Radgono in se nekaznovana vrnila v vojašnico na Hrvaško.

Osamosvojitvena vojna v Pomurju od 20. 6. 1991 do 26. 6. 1991 z vidika Organov za notranje zadeve

Priprave

Tudi 24. 6. 1991 je PMM Gornja Radgona poročala o povečani aktivnosti patrulj JLA v mejnem pasu. Zjutraj so bili v patrulji štirje vojaki v maskirnih uniformah in polni bojni opremi. Popoldne so iz smeri mesta prišli trije vojaki JLA v maskirnih uniformah, dva sta imela avtomatske puške, eden pa je imel le torbico. Natančno so opazovali okolico mejnega prehoda. Zelo verjetno je bil neoborožen vojak oficir.[140] Začelo se je z ukazom o postavitvi tabel z označbo Republika Slovenija in odstranitvi tabel z označbo SFRJ, ki so ga mednarodni MP dobili 25. 6. 1991 od UNZ Murska Sobota. Hkrati so dobili nalogo, da 26. 6. 1991 spustijo zastavo SFRJ z droga in na njega dvignejo zastavo Republike Slovenije. Table so zamenjali delavci cestnega podjetja iz Murske Sobote, milica pa jih je varovala. V primeru, da bi grozil spopad z JLA, bi namestili table poleg tabel SFRJ.

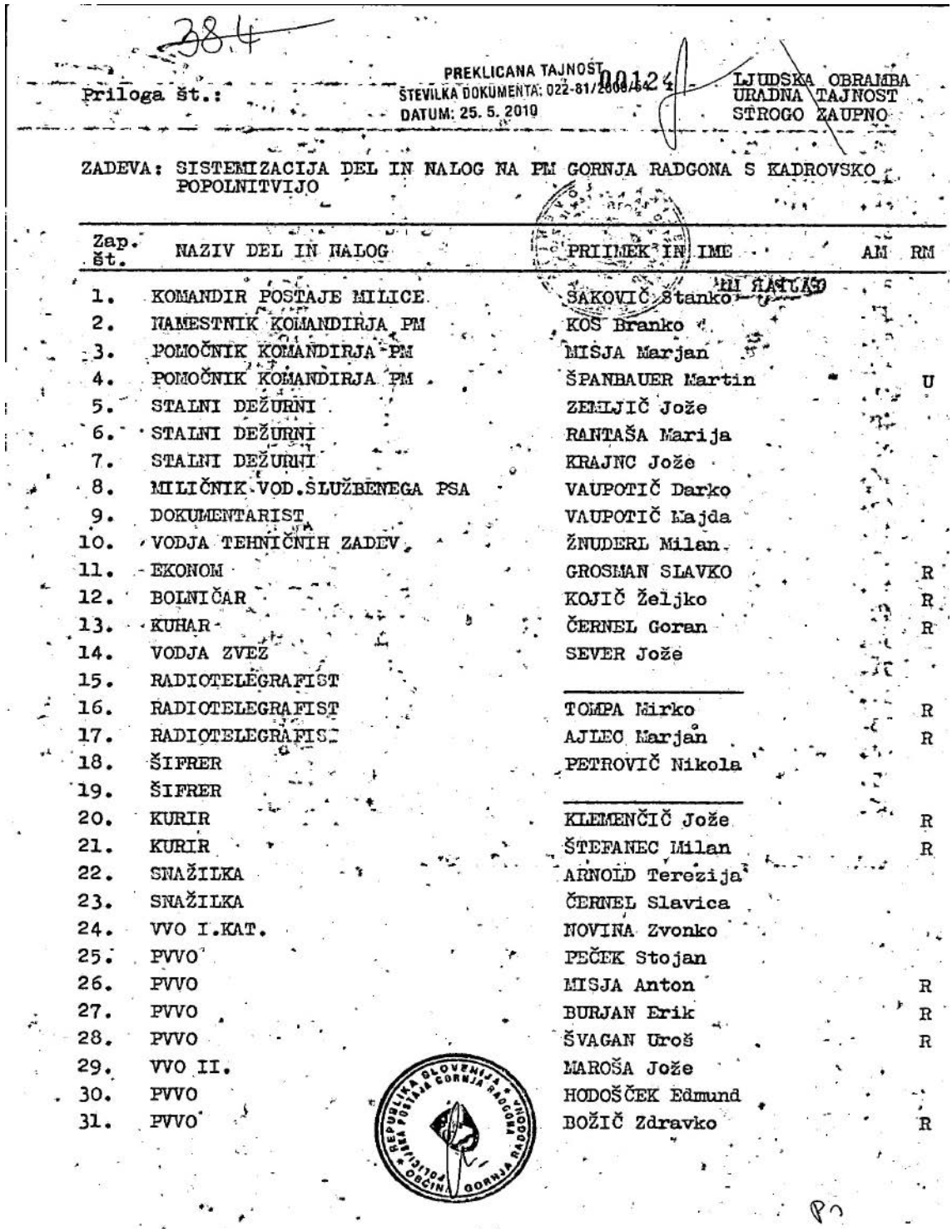
Gornja Radgona: posledice divjanja agresorja (Arhiv: OZVVS Gornja Radgona).

140 Depeša PMM Gornja Radgona štev. 06-38-280/91 z dne 24. 6. 1991

Dne 25. 6. 1991 je PM Gornja Radgona poročala UNZ Murska Sobota, da je tega dne ob gramoznih jamah izven naselja Hrastje Mota okoli 9.05 pripadnik TO Gornja Radgona izstrelil rafal 30 nabojev iz avtomatske puške. Omenjeni pripadnik naj bi čistil orožje, ko je končal, se je obrnil stran od drugih, nameril v smeri vode in streljal. Streljal naj bi, ker je bil depresiven, ker je doma pustilo samo ženo in otroke. Primer je obravnaval varnostni organ TO.[141]

UNZ je dne 25. 6. 1991 obvestila vse PM, da se je število miličnikov glede na stoodstotni vpoklic bistveno povečalo in jih opozorila, da mora milica glede na pričakovano zaostritev na mejnih prehodih opravljati redne naloge in se pri tem ne spuščati v spore z JLA ali njene pripadnike kakorkoli izzivati. ONZ v nobenem primeru ne smejo prvi uporabiti orožja. Prepovedali so zadrževanje miličnikov v uniformah v gostinskih lokalih razen v primeru intervencije. Prepovedali so uživanje alkohola ne glede, ali so bili miličniki v službi ali ne. Prav tako so opozorili na izdajanje podatkov in na morebitne spore s pripadniki JLA v prostem času.

141 Depeša PM Gornja Radgona štev. 1/38-344/91 z dne 25. 6. 1991

384

Priloga št.:

PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-81/2008/64
DATUM: 25. 5. 2010

00124

LJUDSKA OBRAMBA
URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

ZADEVA: SISTEMIZACIJA DEL IN NALOG NA PM GORNJA RADGONA S KADROVSKO POPOLNITVIJO

Zap. št.	NAZIV DEL IN NALOG	PRIIMEK IN IME	AM	RM
1.	KOMANDIR POSTAJE MILICE	ŠAKOVIČ Stanko		
2.	NAMESTNIK KOMANDIRJA PM	KOS Branko		
3.	POMOČNIK KOMANDIRJA PM	MISJA Marjan		
4.	POMOČNIK KOMANDIRJA PM	ŠPANBAUER Martin		U
5.	STALNI DEŽURNI	ZEMLJIČ Jože		
6.	STALNI DEŽURNI	RANTAŠA Marija		
7.	STALNI DEŽURNI	KRAJNC Jože		
8.	MILIČNIK VOD.SLUŽBENEGA PSA	VAUPOTIČ Darko		
9.	DOKUMENTARIST	VAUPOTIČ Majda		
10.	VODJA TEHNIČNIH ZADEV	ŽNUDERL Milan		
11.	EKONOM	GROSMAN SLAVKO		R
12.	BOLNIČAR	KOJIČ Željko		R
13.	KUHAR	ČERNEL Goran		R
14.	VODJA ZVEZ	SEVER Jože		
15.	RADIOTELEGRAFIST			
16.	RADIOTELEGRAFIST	TOMPA Mirko		R
17.	RADIOTELEGRAFIST	AJLEC Marjan		R
18.	ŠIFRER	PETROVIČ Nikola		
19.	ŠIFRER			
20.	KURIR	KLEMENČIČ Jože		R
21.	KURIR	ŠTEFANEC Milan		R
22.	SNAŽILKA	ARNOLD Terezija		
23.	SNAŽILKA	ČERNEL Slavica		
24.	VVO I.KAT.	NOVINA Zvonko		
25.	PVVO	PEČEK Stojan		
26.	PVVO	MISJA Anton		R
27.	PVVO	BURJAN Erik		R
28.	PVVO	ŠVAGAN Uroš		R
29.	VVO II.	MAROŠA Jože		
30.	PVVO	HODOŠČEK Edmund		
31.	PVVO	BOŽIČ Zdravko		R

Sistemizacija del in nalog PM Gornja Radgona, stran 1 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Zap. št.	NAZIV DEL IN NALOG	PRIIMEK IN IME	AM	RM
32.	VVO III.	JANČAR Bruno		
33.	PVVO	GAJŠEK Danilo		
34.	PVVO	FUJS Marjan		
35.	PVVO	MULEC Branko		R
36.	MILIČNIK	ČEH Branko		R
37.	MILIČNIK	FAJFAR Milan		R
38.	"	HAMLER Marjan		R
39.	"	IRGOLIČ Alojz		R
40.	"	JAUŠOVEC Peter		R
41.	"	KURNIK Marjan		R
42.	"	PRAVDIČ Zlatko		R
43.	"	NEDOK Marjan		R
44.	"	BRATUŠA Bogdan		R
45.	"	FEKONJA Branko		R
46.	"	KUČAN Ludvik		R
47.	"	BRAČIČ Feliks		R
48.	"	BRATUŠA Janez		R
49.	"	CARTL Marjan		R
50.	"	ŽNIDARIČ Peter		R
51.	"	KLEMENČIČ Milan		R
52.	"	KNIPLIČ Janko		R
53.	"	BERNARD Peter		R
54.	"	SOVEC Boris		R
55.	"	PINTARIČ Alojz		R
56.	"	KRAMBERGER Jože		R

ŠAFRAN Vlado, VRAČKO Janko, ZUPANC Franc

Sistemizacija del in nalog PM Gornja Radgona, stran 2 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Priloga št.:

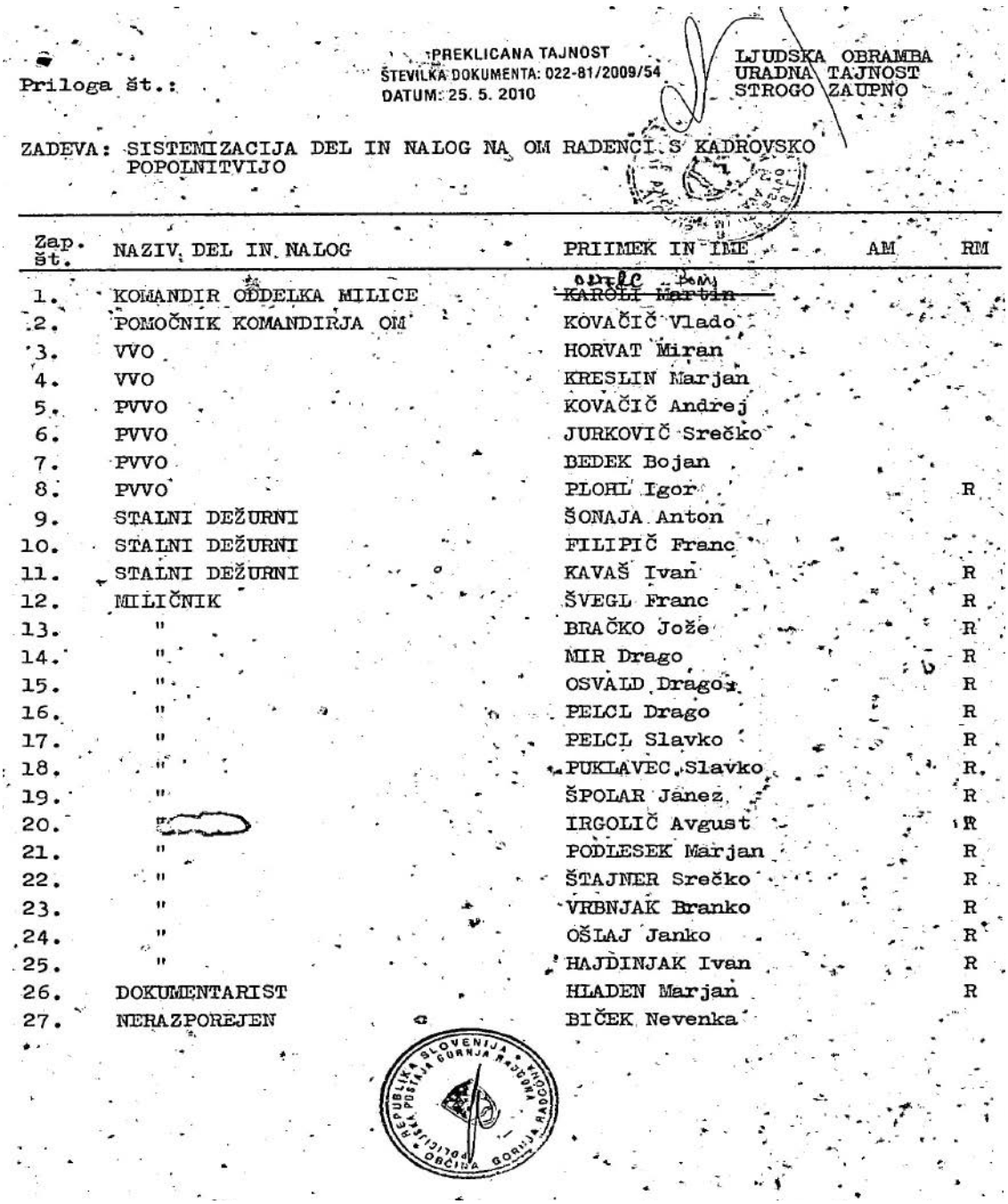
PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-81/2009/54
DATUM: 25. 5. 2010

LJUDSKA OBRAMBA
URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

ZADEVA: SISTEMIZACIJA DEL IN NALOG NA OM VIDEM S KADROVSKO POPOLNITVIJO

Zap. št.	NAZIV DEL IN NALOG	PRIIMEK IN IME	AM	RM
1.	KOMANDIR ODDELKA MILICE	NEUBAUER Feliks.		
2.	POMOČNIK KOMANDIRJA OM	ŠTELCL Danilo		
3.	VVO	FILIPIČ Stanislav		
4.	VVO	KARBA Janko		
5.	PVVO	ŽINKO Roman		
6.	PVVO	BELEC Ivan		R
7.	PVVO	MOČNIK Daniel		R
8.	PVVO	LAPI Miran		R
9.	STALNI DEŽURNI	RAŠČAN Marjan		R
10.	STALNI DEŽURNI	VAMBERGER Drago		R
11.	STALNI DEŽURNI	KREFT Branko		R
12.	MILIČNIK	FEKONJA Anton		R
13.	"	ŽIŽEK-Srečko		R
14.	"	OSTERC Janez		R
15.	"	MLINARIČ Karel		R
16.	"	BERDEN Branko		R
17.	"	LOVREC Vlado		R
18.	"	GOLOB Franc		"
19.	PIS.DELAVEC			

Sistemizacija del in nalog PM Gornja Radgona, stran 3 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-81/2009/54
DATUM: 25. 5. 2010

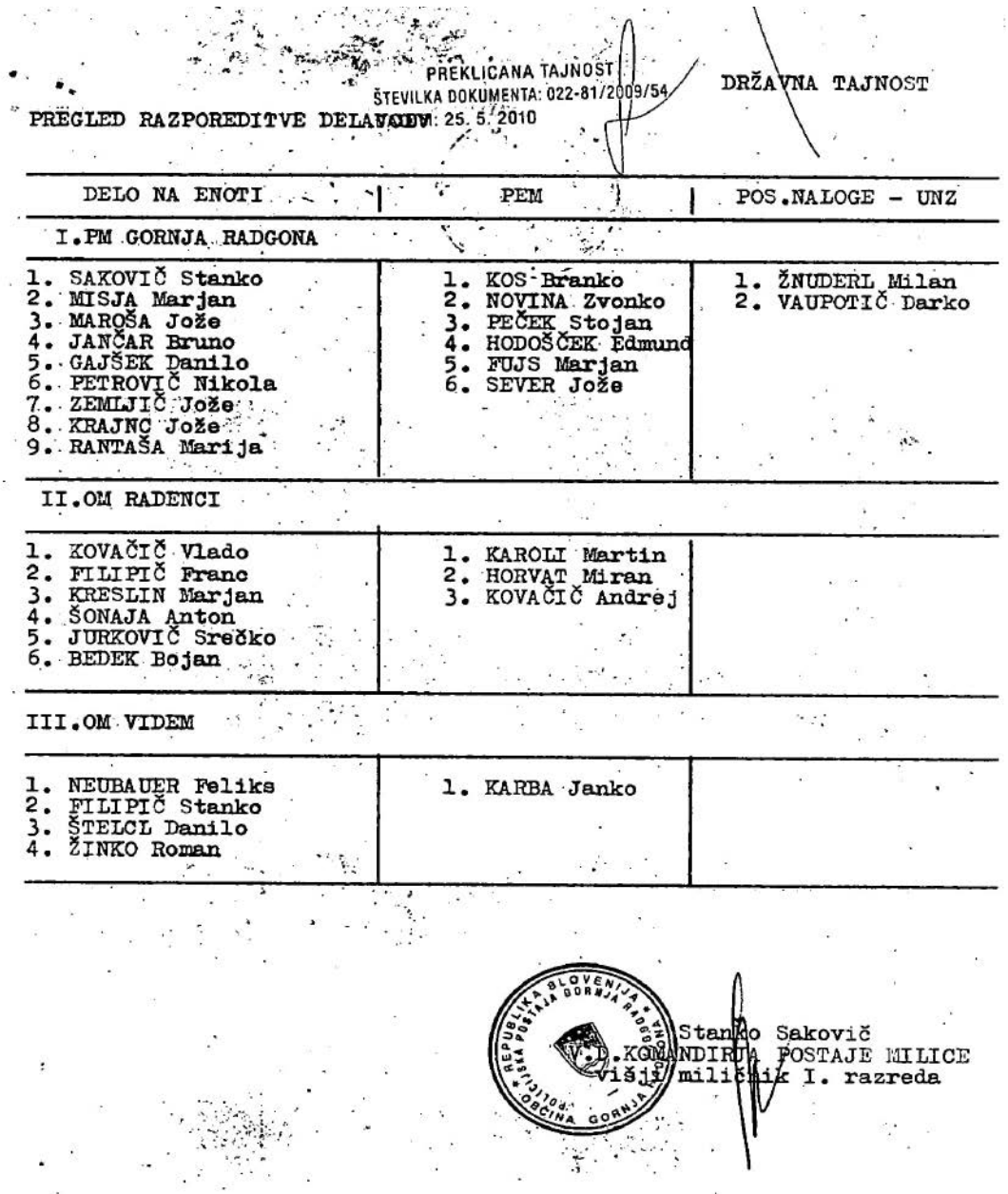
LJUDSKA OBRAMBA
URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

Priloga št.:

ZADEVA: SISTEMIZACIJA DEL IN NALOG NA OM RADENCI S KADROVSKO POPOLNITVIJO

Zap. št.	NAZIV DEL IN NALOG	PRIIMEK IN IME	AM	RM
1.	KOMANDIR ODDELKA MILICE	~~KAROLI Martin~~		
2.	POMOČNIK KOMANDIRJA OM	KOVAČIČ Vlado		
3.	VVO	HORVAT Miran		
4.	VVO	KRESLIN Marjan		
5.	PVVO	KOVAČIČ Andrej		
6.	PVVO	JURKOVIČ Srečko		
7.	PVVO	BEDEK Bojan		
8.	PVVO	PLOHL Igor		R
9.	STALNI DEŽURNI	ŠONAJA Anton		
10.	STALNI DEŽURNI	FILIPIČ Franc		
11.	STALNI DEŽURNI	KAVAŠ Ivan		R
12.	MILIČNIK	ŠVEGL Franc		R
13.	"	BRAČKO Jože		R
14.	"	MIR Drago		R
15.	"	OSVALD Drago		R
16.	"	PELCL Drago		R
17.	"	PELCL Slavko		R
18.	"	PUKLAVEC Slavko		R
19.	"	ŠPOLAR Janez		R
20.	"	IRGOLIČ Avgust		R
21.	"	PODLESEK Marjan		R
22.	"	ŠTAJNER Srečko		R
23.	"	VRBNJAK Branko		R
24.	"	OŠLAJ Janko		R
25.	"	HAJDINJAK Ivan		R
26.	DOKUMENTARIST	HLADEN Marjan		R
27.	NERAZPOREJEN	BIČEK Nevenka		

Sistemizacija del in nalog PM Gornja Radgona, stran 4
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-81/2009/54
DRŽAVNA TAJNOST

PREGLED RAZPOREDITVE DELAVCEV: 25. 5. 2010

DELO NA ENOTI	PEM	POS.NALOGE – UNZ
I.PM GORNJA RADGONA		
1. SAKOVIČ Stanko 2. MISJA Marjan 3. MAROŠA Jože 4. JANČAR Bruno 5. GAJŠEK Danilo 6. PETROVIČ Nikola 7. ZEMLJIČ Jože 8. KRAJNC Jože 9. RANTAŠA Marija	1. KOS Branko 2. NOVINA Zvonko 3. PEČEK Stojan 4. HODOŠČEK Edmund 5. FUJS Marjan 6. SEVER Jože	1. ŽNUDERL Milan 2. VAUPOTIČ Darko
II.OM RADENCI		
1. KOVAČIČ Vlado 2. FILIPIČ Franc 3. KRESLIN Marjan 4. ŠONAJA Anton 5. JURKOVIČ Srečko 6. BEDEK Bojan	1. KAROLI Martin 2. HORVAT Miran 3. KOVAČIČ Andrej	
III.OM VIDEM		
1. NEUBAUER Feliks 2. FILIPIČ Stanko 3. ŠTELCL Danilo 4. ŽINKO Roman	1. KARBA Janko	

REPUBLIKA SLOVENIJA * POLICIJA * POSTAJA GORNJA RADGONA * OBČINA GORNJA RADGONA

Stanko Sakovič
V.D. KOMANDIRJA POSTAJE MILICE
višji miličnik I. razreda

Sistemizacija del in nalog PM Gornja Radgona, stran 5
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

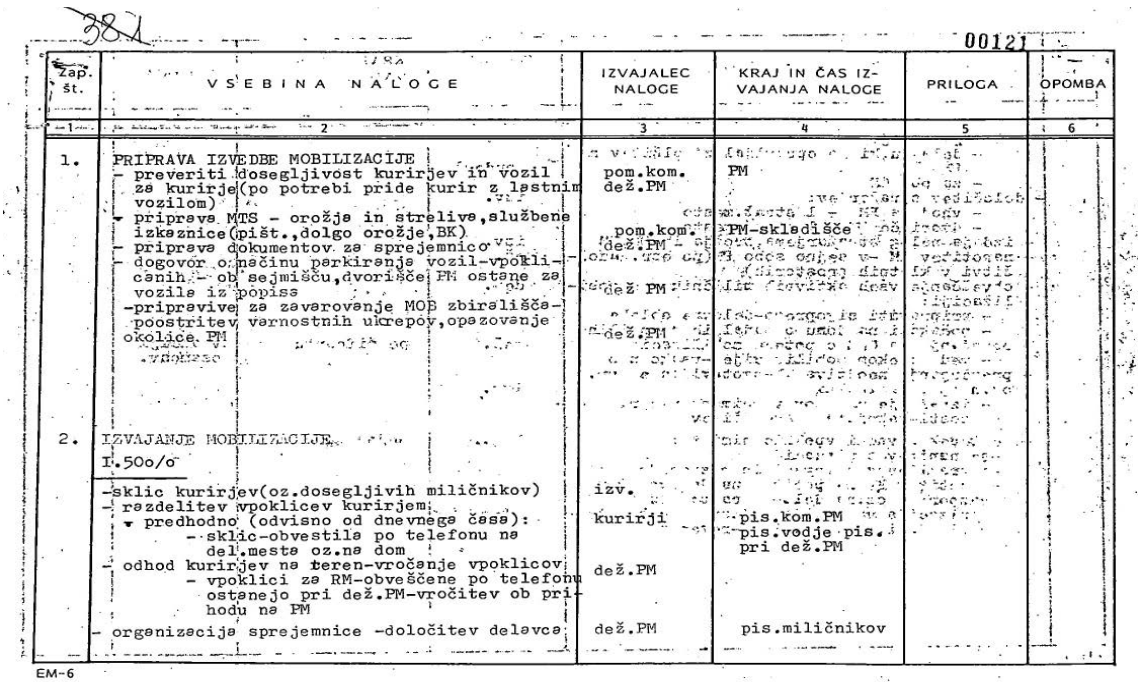
Postaje milice so seznanili, da je prišlo do prvih pojavov uporabe orožja pripadnikov Teritorialne obrambe. Če pri uporabi orožja ni bil nihče ogrožen, se o tem poroča UNZ, ki naprej poroča na Republiško koordinacijo, v nasprotnem primeru je treba ravnati po veljavni zakonodaji. Komandirji PM so se morali povezati s enotami

TO na njihovem območju in se dogovoriti za izmenjavo podatkov in koordinacijo ukrepov.[142] Dne 26. 6. 1991 je načelnika UNZ po telefonu poklical polkovnik Đurovič, ki je bil v V. armadni oblasti odgovoren za varovanje državne meje in zahteval, da naj na mejnih prehodih takoj prenehajo menjavati table z napisi, ker bo sicer naročil enotam v stražnicah, da to preprečijo s silo. Načelnik UNZ mu je pojasnil, da za takšen preklic nima pristojnosti in naj se obrne na Republiško koordinacijo. Po pogovoru pa je o vsebini obvestil RSNZ.[143]

Pripadniki Posebne enote milice v Gornji Radgoni
(Arhiv: PVD Sever za Pomurje).

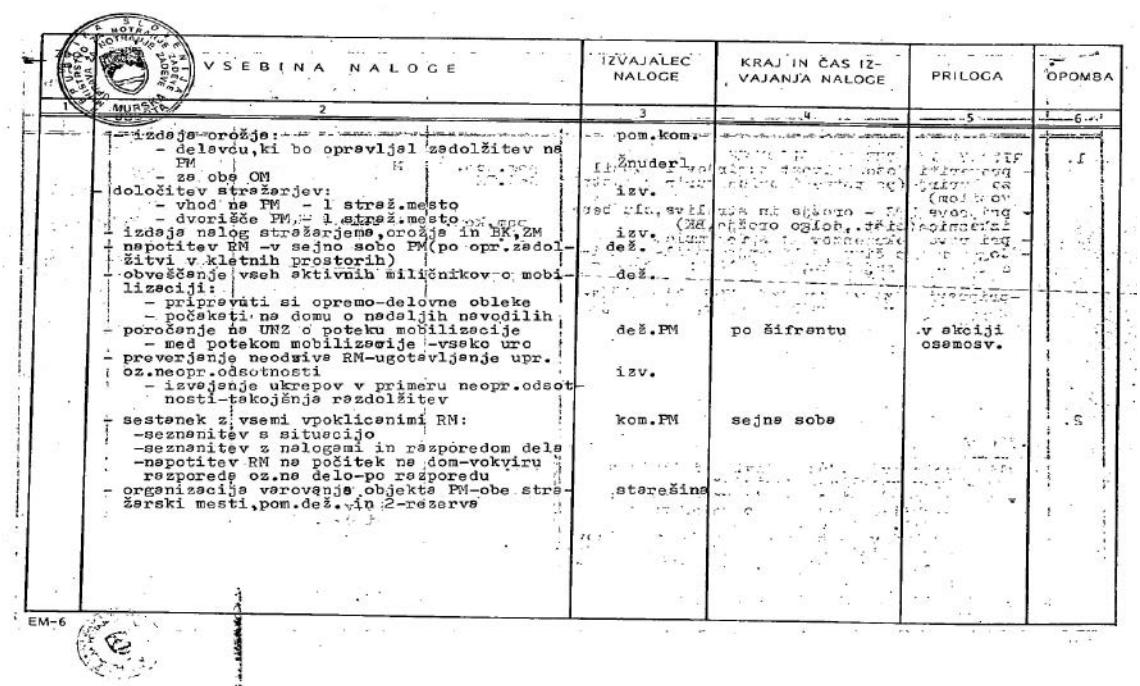
142 Depeša UNZ Murska Sobota številka 21-1-2/219 z dne 25. 6. 1991
143 Depeša UNZ Murska Sobota za RSNZ številka 01-Z/232 z dne 26. 6. 1991

Zap. št.	VSEBINA NALOGE	IZVAJALEC NALOGE	KRAJ IN ČAS IZVAJANJA NALOGE	PRILOGA	OPOMBA
1	2	3	4	5	6
1.	PRIPRAVA IZVEDBE MOBILIZACIJE - preveriti dosegljivost kurirjev in vozil za kurirje(po potrebi pride kurir z lastnim vozilom) - priprava MTS - orožje in strelivo,službene izkaznice(pišt.,dolgo orožje,BK) - priprava dokumentov za sprejemnico - dogovor o načinu parkiranja vozil-vpoklicanih ob sejmišču,dvorišče PM ostane za vozile iz popisa -pripravive za zaverovanje MOB zbirališče-poostritev varnostnih ukrepov,opazovanje okolice PM	pom.kom. dež.PM pom.kom. dež.PM dež.PM dež.PM	PM PM-skladišče		
2.	IZVAJANJE MOBILIZACIJE I.5oo/o -sklic kurirjev(oz.dosegljivih miličnikov) - razdelitev vpoklicev kurirjem: ▾ predhodno (odvisno od dnevnega časa): - sklic-obvestila po telefonu na del.mesta oz.na dom - odhod kurirjev na teren-vročanje vpoklicov - vpoklici za RM-obveščene po telefonu ostanejo pri dež.PM-vročitev ob prihodu na PM - organizacija sprejemnice -določitev delavca	izv. kurirji dež.PM dež.PM	pis.kom.PM pis.vodje pis. pri dež.PM pis.miličnikov		

EM-6

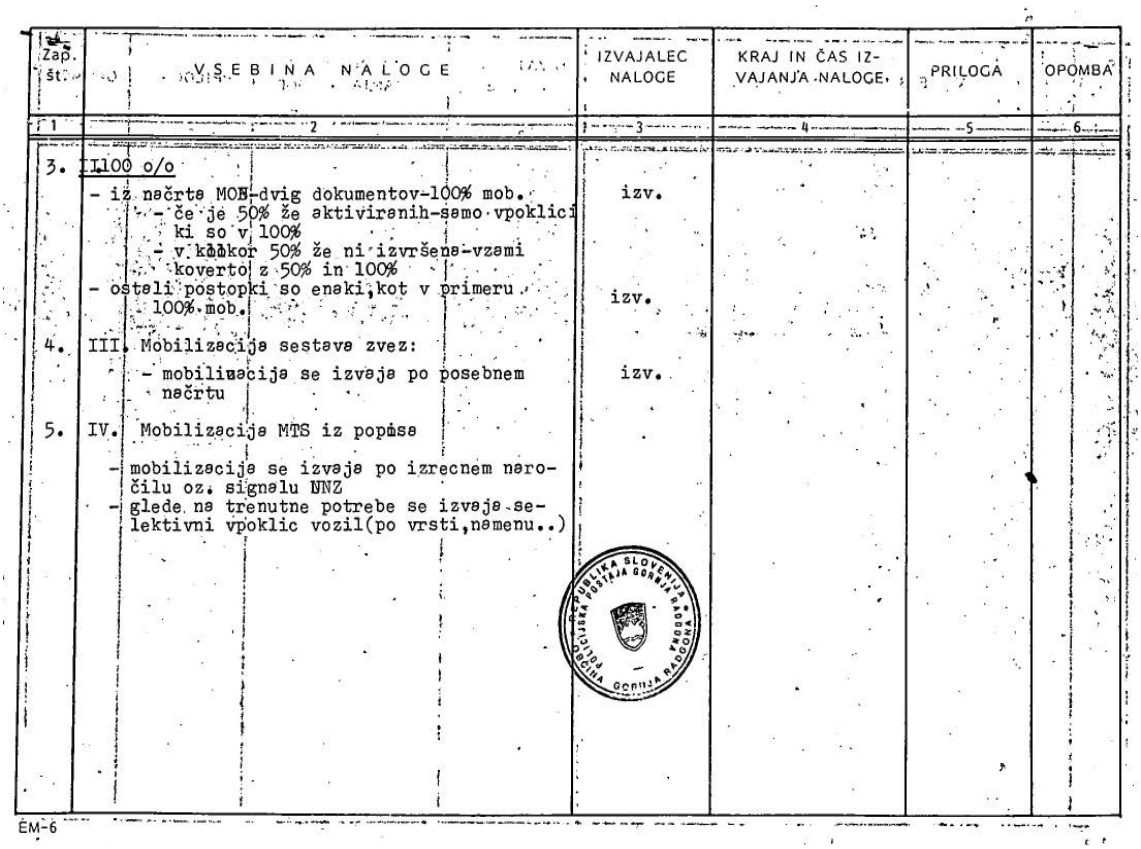
Načrt mobilizacije PM Gornja Radgona
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina)

VSEBINA NALOGE	IZVAJALEC NALOGE	KRAJ IN ČAS IZVAJANJA NALOGE	PRILOGA	OPOMBA
2	3	4	5	6
- izdaja orožje: - delavcu,ki bo opravljal zadolžitev na PM - za obe OM - določitev stražarjev: - vhod na PM - 1 straž.mesto - dvorišče PM - 1 straž.mesto - izdaja nalog stražarjem,orožja in BK,ZM - napotitev RM -v sejno sobo PM(po opr.zadolžitvi v kletnih prostorih) - obveščanje vseh aktivnih miličnikov o mobilizaciji: - pripraviti si opremo-delovne obleke - počakati na domu o nadaljih navodilih - poročanje na UNZ o poteku mobilizacije - med potekom mobilizacije -vsako uro - preverjanje neodzive RM-ugotavljanje upr. oz.neopr.odsotnosti - izvajanje ukrepov v primeru neopr.odsotnosti-takojšnja razdolžitev - sestanek z vsemi vpoklicanimi RM: -seznanitev s situacijo -seznanitev z nalogami in razporedom dela -napotitev RM na počitek na dom-vokviru razporeda oz.na delo-po razporedu - organizacija varovanja objekta PM-obe stražarski mesti,pom.dež. in 2-rezerva	pom.kom. Žnuderl izv. izv. dež. dež. dež.PM izv. kom.PM starešina	po šifrantu	v akciji osemosv.	1. 2.

EM-6

Načrt mobilizacije Postaje milice Gornja Radgona,
stran 2 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Zap. št.	VSEBINA NALOGE	IZVAJALEC NALOGE	KRAJ IN ČAS IZVAJANJA NALOGE	PRILOGA	OPOMBA
1	2	3	4	5	6
3.	II.100 o/o - iz načrta MOB-dvig dokumentov-100% mob. - če je 50% že aktiviranih-samo vpoklici ki so v 100% - v kolikor 50% že ni izvršene-vzami koverto z 50% in 100% - ostali postopki so enaki,kot v primeru 100% mob.	izv. izv.			
4.	III. Mobilizacije sestave zvez: - mobilizacije se izvaja po posebnem načrtu	izv.			
5.	IV. Mobilizacije MTS iz popisa - mobilizacije se izvaja po izrecnem naročilu oz. signalu NNZ - glede na trenutne potrebe se izvaja selektivni vpoklic vozil(po vrsti,namenu..)				

EM-6

Načrt mobilizacije PM Gornja Radgona, stran 3
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

PRILOGA ŠT.: 2-4.1

PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 822-81/2009/54
DATUM: 25. 5. 2010

LJUDSKA OBRAMBA
URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

ZADEVA: NAČRT POZIVANJA VODSTVA PM

Vodstvo PM se poziva po telefonu ali kurirju:

1. SAKOVIČ Stanko, komandir PM, stanuje Gornja Radgona, Partizanska cesta 28, tel. 74-894, kurir: PM G.Radgona
   izven doma: SAKOVIČ Ludvik, Zenkovci 45, tel. _____ sosed PERKIČ
   kurir: OM Cankova.

2. ~~VOGRINČIČ Jože~~, namestnik kom. PM, stanuje ~~Norički~~ vrh 43, tel. 74-878, kurir: PM ~~G.Radgona~~
   izven doma: ~~VOGRINČIČ~~ Štefan, Tešanovci 100 a, tel. ~~48-258~~, sosed GUTMAN
   ~~kurir~~: PM Mur.Sobota.

3. ~~KOS Branko~~, pomočnik kom. PM, stanuje Gornja Radgona, Porabska 2, tel. 74-392, kurir: PM G.Radgona
   izven doma: KOS Jože, Gornja Radgona, Ljutomerska 6, tel. 74-186
   kurir: PM G.Radgona.

4. ~~PIŽMOHT Franc~~, komandir OM Radenci, stanuje Segovci 43 a, tel. 68-058, kurir: PM G.Radgona
   izven doma: ~~PIŽMOHT~~, Žepovci
   ~~kurir~~: PM G.Radgona.

5. ~~MAKOTER Jože~~, komandir OM Videm, stanuje Cven 54, tel. 81-962, kurir: ~~PM~~ Ljutomer
   izven doma: MAKOVEC, tel. 81-467
   kurir: ~~PM~~ Ljutomer

Načrt mobilizacije PM Gornja Radgona, stran 4 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Priimek in ime obveščevalca
VAUPOTIČ Dorko

Okoliš obveščevanja
I. RADGONA

SEZNAM OSEB, KI JIH JE OBVESTITI V PRIMERU 30 % MOBILIZACIJE

1. Obveščevalec PE-ČE

0	ŠTEFANEC Milan	VAUPOTIČ Dorko stanuje	obvešča obveščevalca Slebičeva ulica 4
0	FAFAL Vilko	stanuje	Slebičeva ulica 4
	BUBJAN ERIK	stanuje	Parabola 12

in jim izroči vpoklice

2. Obveščevalec VAUPOTIČ Dorko izroča vpoklice naslednji

Oblaj Janko	stanuje	G.P. Kocjeva št. 3
MILIČ Anton	stanuje	G.P. Pokopališka 12
VOLARIČ Vladimir	stanuje	
HAMLER Marjan	stanuje	G.P. Parabola 4
IRGOLIČ Alojz	stanuje	G.P. Parabola 2

3. Obveščevalec _____ izroča vpoklice naslednji

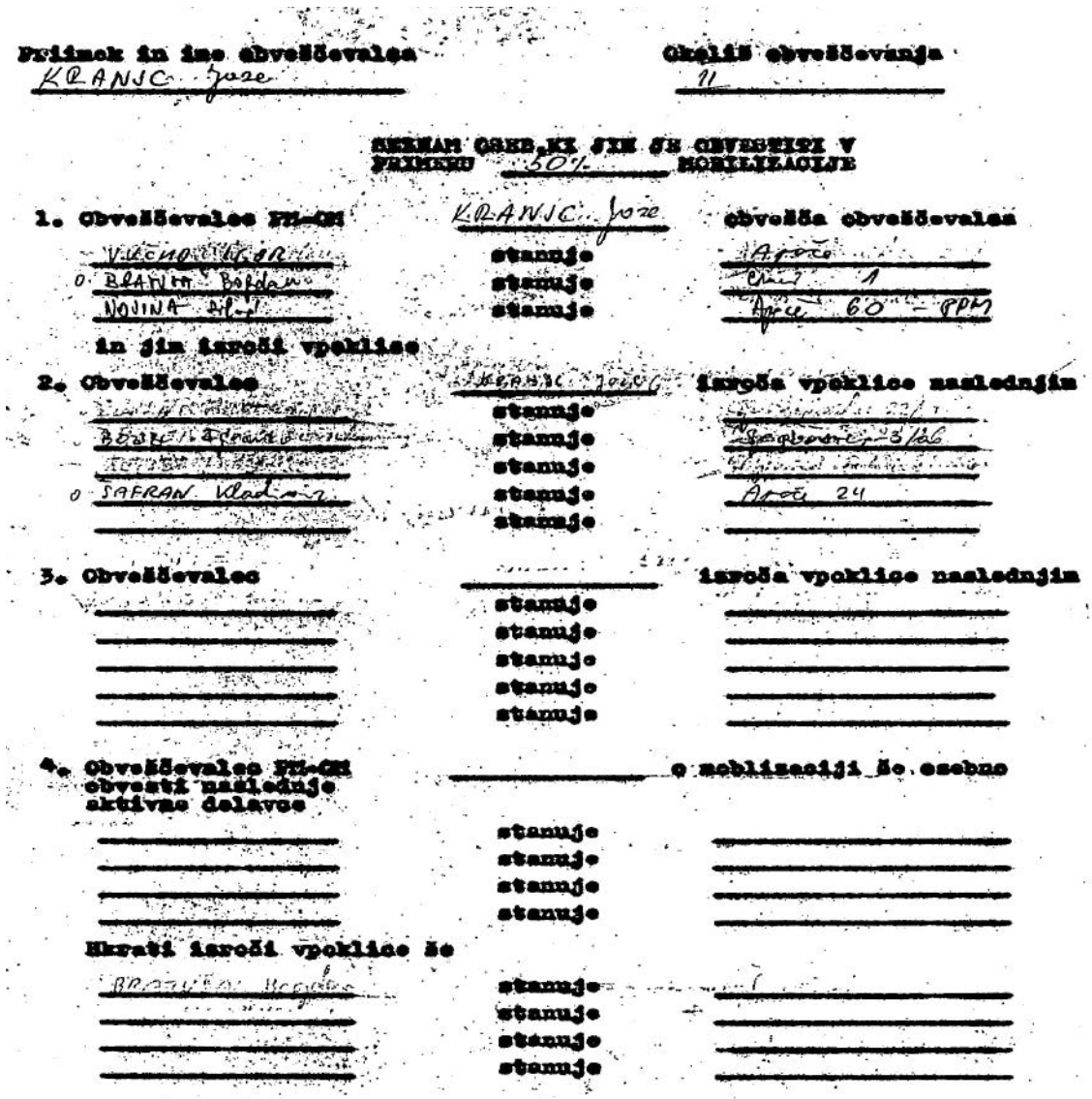
ČEH Branko	stanuje	Kocjeva 7
	stanuje	
	stanuje	
	stanuje	
	stanuje	

4. Obveščevalec PE-ČE obvesti naslednje aktivne delavce _____ o mobilizaciji še osebno

	stanuje
	stanuje
	stanuje
	stanuje

Nekatri izroči vpoklice še

	stanuje
	stanuje
	stanuje
	stanuje

Priimek in ime obveščevalca: KRANJC Jože — Okoliš obveščevanja: 11

SEZNAM OSEB, KI JIM SO OBVESTILI V PRIMERU 30% MOBILIZACIJE

1. Obveščevalec PM-ČM: KRANJC Jože — obvešča obveščevalca
- VLČNIK Viktor — stanuje — Apače
- BRANIN Bojan — stanuje — Cmurek 1
- NOVINA Silvo — stanuje — Apače 60 = 8PM

in jim izroči vpoklice

2. Obveščevalec: KRANJC Jože — izroča vpoklice naslednjim
- BOŠKIČ Franc — stanuje — Spodnja Sv. Ana 3/26
- SAFRAN Vladimir — stanuje — Apače 24
- stanuje

3. Obveščevalec: _____ — izroča vpoklice naslednjim
- stanuje
- stanuje
- stanuje
- stanuje
- stanuje

4. Obveščevalec PM-ČM obvesti naslednje aktivne delavce: _____ o mobilizaciji še osebno
- stanuje
- stanuje
- stanuje
- stanuje

Nekateri izročil vpoklice še
- BRAUTAR Magda — stanuje
- stanuje
- stanuje
- stanuje

Načrt mobilizacije PM Gornja Radgona, strani 5 in 6
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Priimek in ime obveščevalca: ŽNUDERL Milan

Okoliš obveščevanja: III.

SEZNAM OSEB, KI JIH JE OBVESTITI V PRIMERU 50 % MOBILIZACIJE

1. Obveščevalec PM-OM ŽNUDERL Milan obvešča obveščevalca
   - o ŽNIDARIČ Alojz — stanuje — Cvetkovci 106
   - Mulec [illegible] — stanuje — Dobigoči 27
   - Bračič [illegible] — stanuje — Rihpre 67

   in jim izroči vpoklice

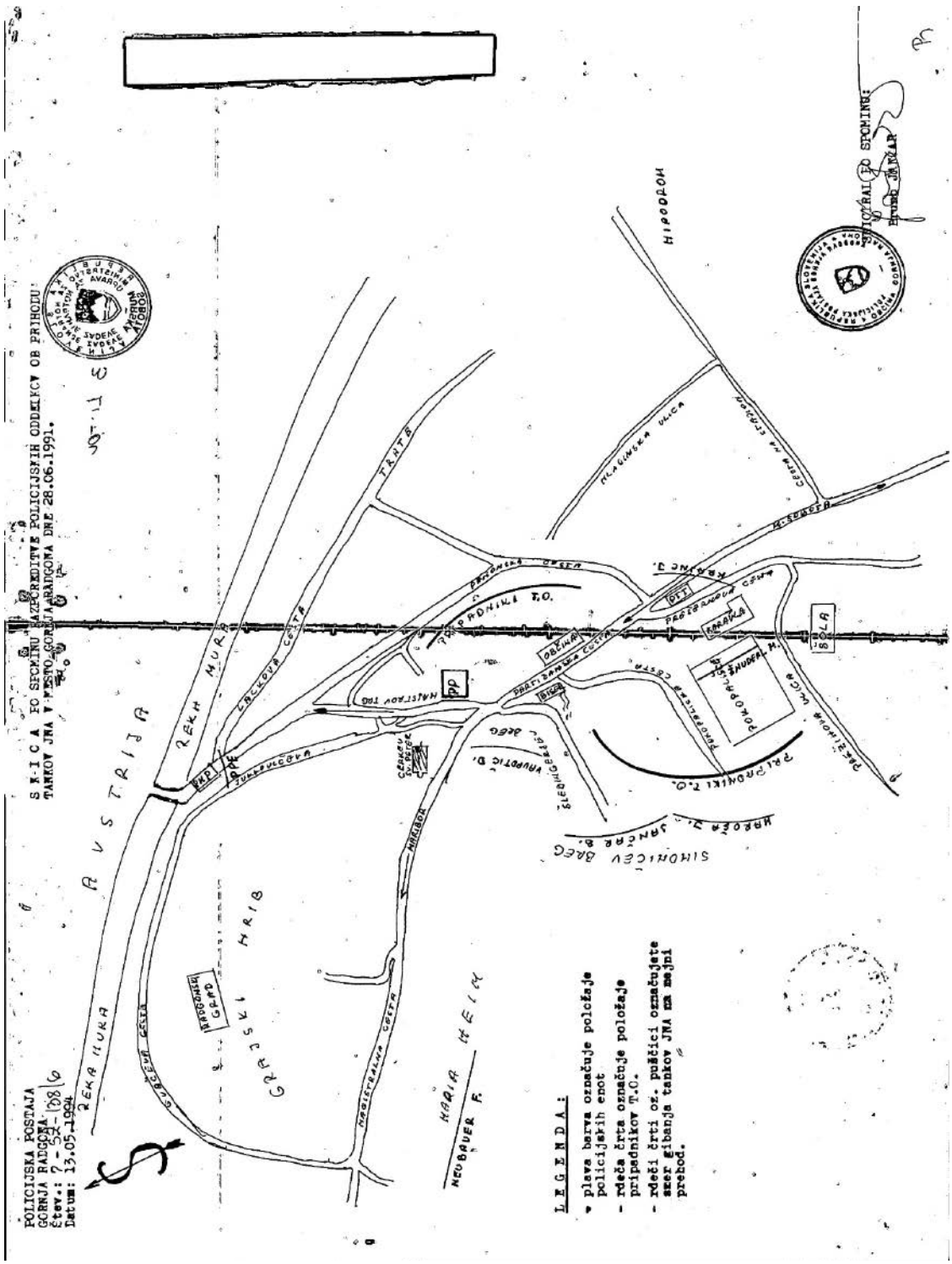
2. Obveščevalec ŽNUDER Milan izroča vpoklice naslednjim
   - [illegible] — stanuje — [illegible] 42
   - ŠPOLAR [illegible] — stanuje — Mele 19
   - ČERNELČ [illegible] — stanuje — Oševek nk 18
   - MEDVED [illegible] — stanuje — Police 26
   - [illegible] — stanuje — [illegible]

3. Obveščevalec _____ izroča vpoklice naslednjim
   - _____ — stanuje — _____
   - _____ — stanuje — _____
   - _____ — stanuje — _____
   - _____ — stanuje — _____
   - _____ — stanuje — _____
   - _____ — _____

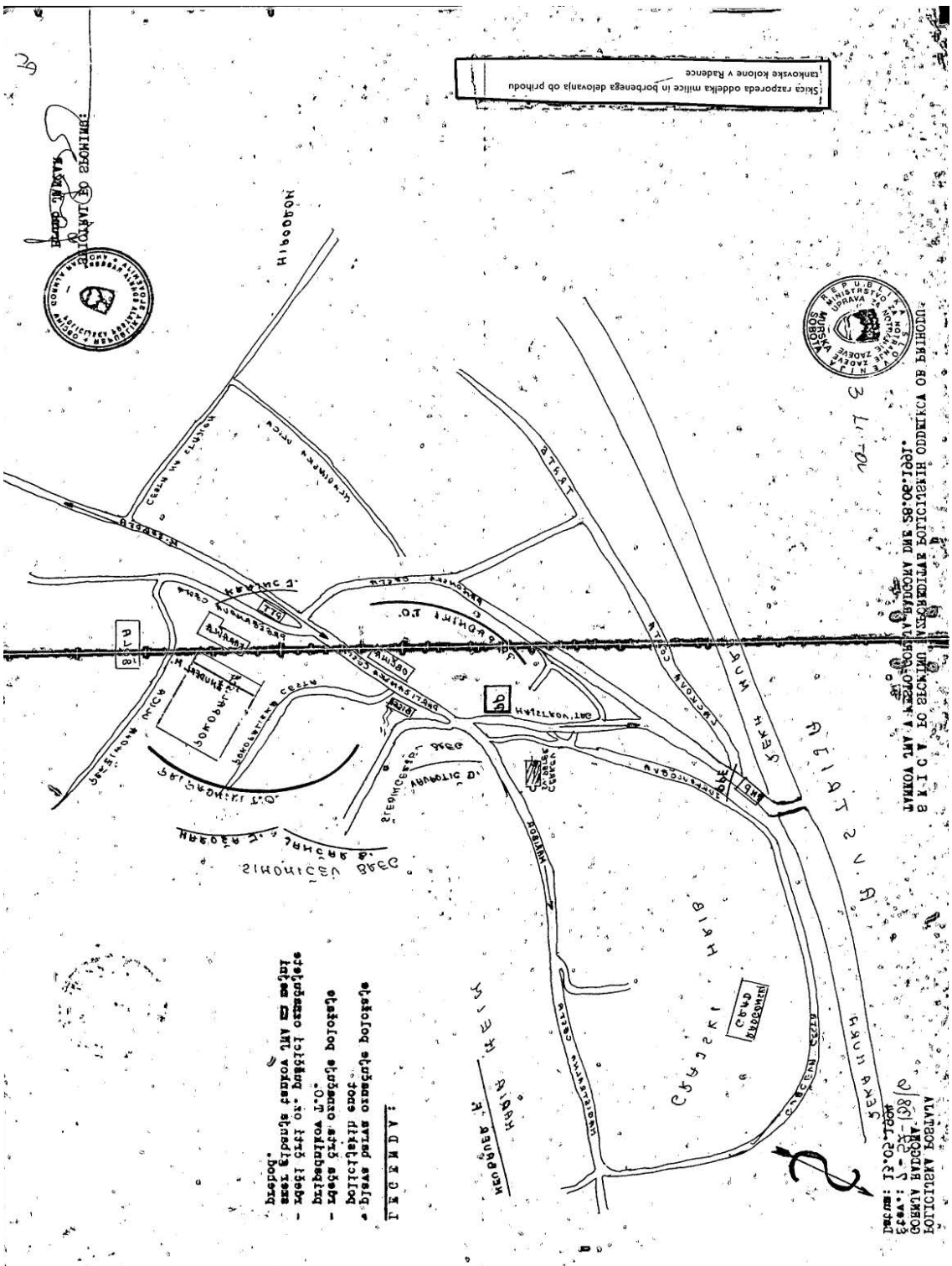
4. Obveščevalec PM-OM _____ o mobilizaciji še osebno obvesti naslednje aktivne delavce
   - _____ — stanuje — _____
   - _____ — stanuje — _____
   - _____ — stanuje — _____
   - _____ — stanuje — _____

   Hkrati izroči vpoklice še
   - [illegible] — stanuje — [illegible]
   - [illegible] — stanuje — [illegible]
   - [illegible] — stanuje — [illegible]
   - _____ — stanuje — _____

Načrt mobilizacije PM Gornja Radgona, stran 7
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Načrt obrambe PM Gornja Radgona
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Načrt obrambe PM Gornja Radgona, stran 2
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-81/2009/54
DATUM: 25. 5. 2010

00122
LJUDSKA OBRAMBA
URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

NAČRT POPOLNITVE Z VOZILI IZ POPISA PO ENOTAH

I. PM GORNJA RADGONA

1. Tovorno vozilo:

MS 611-02 TAM (AR/TRANS)

2. Kombi vozila:

M 507-095, Cimos (PEM)
MS 519-30, Renault Trafic (Ljublj.banka)

3. Terenska vozila:

M 507-093, Lada Niva
M 507-137, Defender (PEM)
MS 768-31, Lada Niva (Elrad)

4. Osebna vozila:

M 507-117 - golf
M 507-102 - Jugo
MB 341-128 - VW 1200 (DES)
MS 971-46 - R-4 (Kmetijstvo Črnci)
MS 875-54 - R-4 (KK Gozdarstvo)
MS 928-74 - R-4 (KK - TOK)
MS 939-69 - Lada Samara (KK, Radgonske gorice)
MS 834-47 - Lada karavan (KK, Prašičereja)
MS 875-20 - Jugo (KK, Mesoizdelki)

II. OM RADENCI

1. Tovorno vozilo:

MS 813-36 - Zastava (Hajdinjak)

2. Kombi vozila:

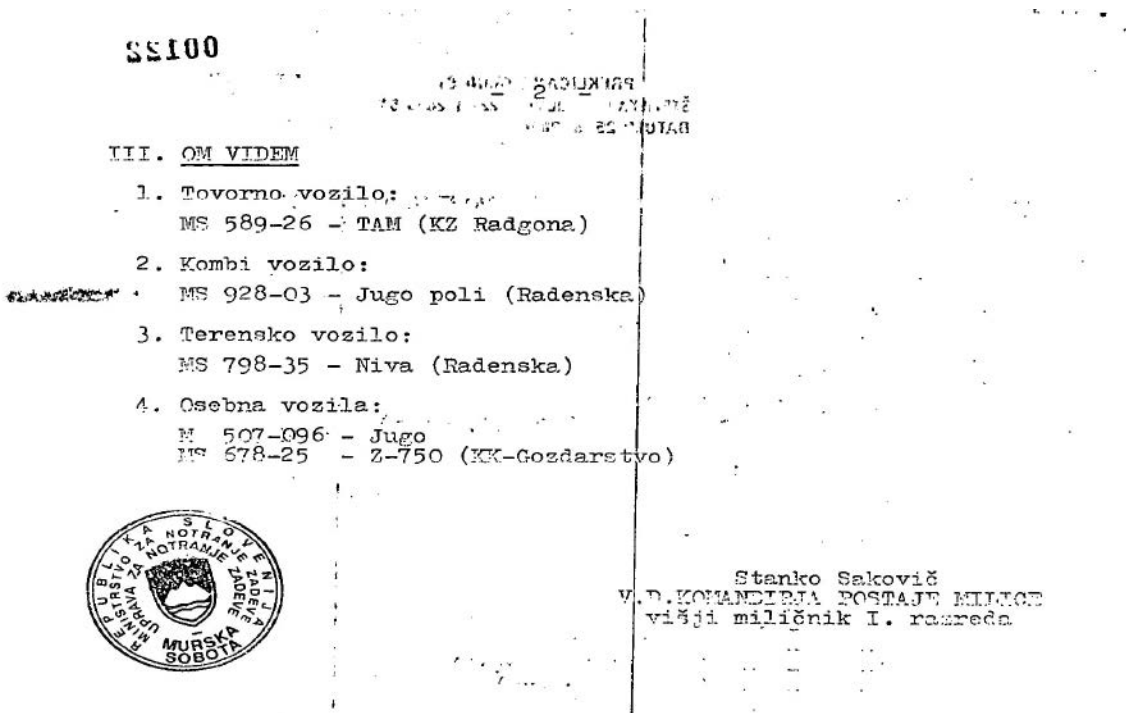
MS 511-76 - Renault Trefic (Radenska)

3. Osebna vozila:

M 507-135 - golf
M 507-118 - Jugo
MS 810-43 - R-4 (Radenska)
MS 861-93 - Lada karavan (Elrad)

REPUBLIKA SLOVENIJA * POSTAJA MILICE GORNJA RADGONA * OBČINA GORNJA RADGONA

Načrt popolnitve z vozili Postaje milice Gornja Radgona (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

SSI00

III. OM VIDEM

1. Tovorno vozilo:
MS 589-26 - TAM (KZ Radgona)

2. Kombi vozilo:
MS 928-03 - Jugo poli (Radenska)

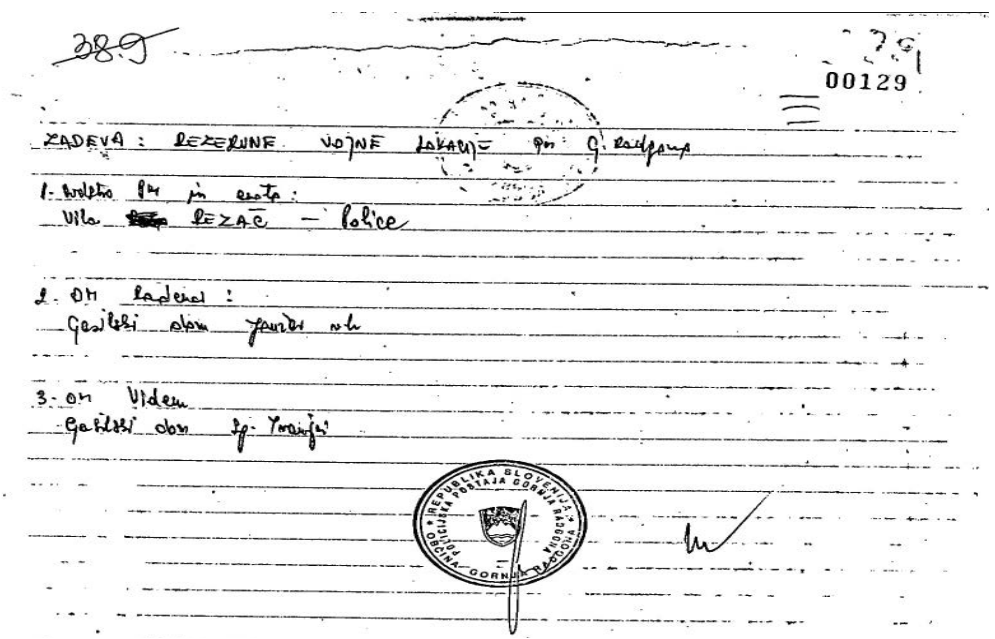
3. Terensko vozilo:
MS 798-35 - Niva (Radenska)

4. Osebna vozila:
M 507-096 - Jugo
MS 678-25 - Z-750 (KK-Gozdarstvo)

REPUBLIKA SLOVENIJA MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE MURSKA SOBOTA

Stanko Sakovič
V.D.KOMANDIRJA POSTAJE MILICE
višji miličnik I. razreda

Načrt popolnitve z vozili PM Gornja Radgona, stran 2
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

00129

ZADEVA: REZERVNE VOJNE LOKACIJE pm G. Radgona

1. Lokacija PM in enota:
Vila REZAC - Police

2. OM Radenci:
Gasilski dom Janžev vrh

3. OM Videm
Gasilski dom Sp. Ponikva

REPUBLIKA SLOVENIJA POLICIJSKA POSTAJA GORNJA RADGONA OBČINA GORNJA RADGONA

Načrt rezervnih vojnih lokacij PM Gornja Radgona
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

~~388~~

00128

O P O M N I K

za organizacijo policijskega dela po končanem zračnem napadu:

1. Nudi pomoč civilni zaščiti;

   - štab civilne zaščite sproti obveščati o napadenih objektih, o nastalih poškodbah (porušenosti objekta, nastalem požaru, o žrtvah, ogroženosti prebivalstva in drugih objektov),

   - obvešča zdravstvene ustanove o potrebnem številu prve pomoči na določenem območju,

   - obvešča gasilska društva o požarih na posameznih objektih,

   - obvešča elektro gospodarstvo, glede izklopa električne energije na določenem območju,

   - obvešča prebivalstvo o smereh umika, v primeru evakuacije določenega območja,

2. Zavarovanje ljudi in premoženja;

   - določeno število delavcev milice pomaga pri reševanju ljudi izpod ruševin (pomagajo fizično, zbirajo obvestila od domačih, o številu družinskih članov in drugih osebah, ki so se zadrževale v zgradbi v času napada, v katerih prostorih zgradbe),

   - na ruševine ne dovolijo vstopa otrokom, močno vinjenim osebam, osebam ki s svojim obnašanjem vznemirjajo reševalce in svojce ponesrečenih,

   - dokumentirajo obstoječo stanje (snemanje z videokamero, fotografiranje, beleženje v notes),

   - preprečujejo odtujitev predmetov, ki so last oškodovancev.

3. Urejanje cetnega prometa:

   - izvede se zapora ceste na določenem območju, ki pa ne velja za vozila prve pomoči, gasilska vozila in vozila ONZ,

   - fizično se ureja promet v križiščih preusmeritve, prednost imajo vozila prve pomoči, gasilska vozila in vozila ONZ,

   - udeležence v cestnem prometu se opozarja na počasno vožnjo in da naj puščajo prednost vozilom, ki so na nujni vožnji,

   - o zaporah in obvozih se občane obvešča po sredstvih javnega obveščanja.

Načrt varstva pred požarom PM Gornja Radgona
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

O P O M N I K

aktivnosti na enotah milice v zvezi protipožarne zaščite

1. Izdelati:

   - skico objekta;
   - kratek opis objekta in prostorov (lega, velikost...);
   - opis predmetov in sredstev v posameznih prostorih (eksplozivna sredstva, naftni derivati...);
   - na skico označiti mesta hidrantov in ročnih gasilnih aparatov;

2. Pregledati:

   - hidrante, če je dotok vode do posameznega hidranta,
     da hidranti niso založeni,
     če je v njihovi neposredni bližini pripadajoča oprema (cevi, ustnik...),
     če so cevi v izpravnem stanju;
   - gasilne aparate, da niso prazni,
     če so na njih vidna navodila o njihovi uporabi in učinkovitosti,
     kdaj so bili zadnjič predledani.

3. Seznaniti:

   - delavce s posameznimi hidranti;
   - " " gasilnimi aparati, njihovo uporabo in z rokovanjem;
   - s stikali za prekinitev električne energije (celotne zgradbe ali posameznega njenega dela;
   - z označbami na predmetih in arhivu ter prostori oz. krajih evakuacije.

Načrt varstva pred požarom PM Gornja Radgona, stran 2 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

VLOGA IN NALOGE DELAVCEV MILICE V CASU
NJIHOVEGA BIVANJA IN OB ODHODU IZ ZAKLONIŠCA

UVOD

Organizacija bivanja v zakloniščU vsebuje nekatere aktivnosti v času njegove zasedbe pa do odhoda iz zakloniśča.

Bivanje v zakloniščU mora biti tako organizirano, da vnaša red in znosen ritem življenja. Z organizacijo aktivnosti ob dolgotrajnem bivanju v aklonišču zagotavljamo osnovne življenske razmere in preživetje uporabnikov zakloniśč.

PRIHOD

Sprejem ljudi v zakloniščU se prične takoj po danem alarmu - znaku za zračni ali RKB napad. Pravilno in nemoteno zasedbo zakloniśča omogoča dežurni del enote za zaklanjanje. Po prihodu vseh uporabnikov pa komandir enote s pomočjo ekip za vzdrževanje reda zagotavlja organizirano bivanje vseh uporabnikov v zakloniščU.
Dolžnost delavca milice ob prihodu v zakloniśče je da se takoj javi komandirju zakloniśča in pomaga:

- pri razmestitvi ljudi;

- pri vzdrževanju reda;

- pri obrambi zakloniśča;

BIVANJE

Organizacija bivanja v zakloniščU vsebuje nekatere aktivnosti v času njegove zasedbe pa do odhoda iz zakloniśča.
Bivanje v zakloniščU je organizirano tako, da vnaša red in znosen ritem življenja. Temu redu in ritmu življenja pa se morajo podrejati tudi delavci milice. Prav tako pa so delavci milice dolžni, da aktivno sodelujejo pri organizaciji življenja v zakloniščih in sicer:

- v ekipi za vzdrževanje reda;

- dela pri radijskih in telegravskih zvezah;

- dela pri spremljanju mikroklimatskih razmer in dozimetrske kontrole;

- dela organizacijskega pomena in občasne aktivnosti ugotavljanja kontaminiranosti ter ukrepe izven zakloniśč (čiščenje vhoda - ruševin, popravljanje radijskih zvez itd).

Načrt varstva pred požarom PM Gornja Radgona, stran 3 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

ZAPUSTITEV

Po sprejemu sporočila o prenehanju vseh nevarnosti komandir enote za zaklanjanje posreduje povelje o zapustitvi zaklonišča. Organizacija praznjenja zaklonišča je enostavna in poteka tako, da prvi zapustijo zaklonišče tisti, ki so najbližji izhodu. Pri tem pa lahko nastanejo situacije,ki so značilne pri dolgotrajnem bivanju v zaklonišču:

- uporabniki so vznemirjeni in nepotrpežljivi ter žele takoj zapustiti zaklonišča. V takem primeru je odločilna avtoriteta delavca milice, da ne pride do prerivanja ali nekontroliranega zapuščanja zaklonišča;
- zaradi aklimatizacije zaklonjenih na zunanje klimatske razmere je potrebno ob prenehanju nevarnosti preiti za nekaj časa na normalni režim prezračevanja (eno do dve uri) in šele nato pričeti z organiziranim zapuščanjem zaklonišča;
- do zapustitve zaklonišča pa lahko pride izjemoma, zaradi večje okvare EVN ali poškodbe zaklonišča. V takem primeru morajo vsi zaklonjeni in še posebej delavci milice imeti visoko mero samozavesti in iznajdljivosti.

OPOMBA

Higijena vseh prostorov in površin v zaklonišču mora biti vedno primerna. Za red v zaklonišču so zadolženi vsi. Omejena količina vode v zaklonišču direktno ogroža vzdrževanje osebne higijene. Kljub temu moramo zagotoviti minimum, v katerega sodi obvzno umivanje in dezinfekcija rok po uporabi suhega WC-ja in pred jedjo.

REPUBLIKA SLOVENIJA POLICIJSKA POSTAJA GORNJA RADGONA OBČINA GORNJA RADGONA

Načrt varstva pred požarom PM Gornja Radgona, stran 4 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Posledice divjanja agresorja v Gornji Radgoni (Arhiv: PVD Sever za Pomurje).

28.7

00127

PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-81/2009/54
DATUM: 25. 5. 2010

LJUDSKA OBRAMBA
URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

NAČRT ZVEZ PM GORNJA RADGONA

1. UNZ Murska Sobota - PM Gornja Radgona

   1. Telefonske zveze
   2. teleprinterske zveze
   3. UKV zveze
   4. KV zveza
   5. Kurirska zveza (torba)

2. PM Gornja Radgona - OM

   1. Telefonska zveza
   2. Teleprinterska zveza
   3. UKV zveza
   4. Kurirska zveza - organizira PM

3. PM - OM - RVL

I. Telefonske zveze

   1. PM - telefon št. 62-359
   2. OM Radenci št. 65-416
   3. OM Videm št. 60-012

II. Kurirske zveze - organizira vodstvo PM

REPUBLIKA SLOVENIJA POLICIJSKA POSTAJA GORNJA RADGONA
OBČINA GORNJA RADGONA

Stanko Sakovič
V.D.KOMANDIRJA POSTAJE MILICE
višji miličnik I. razreda

Načrt zvez PM Gornja Radgona
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

00403

PREGLED ENOT Obm.ŠTO LJUTOMER

Zap. št.	ŠTAB - ENOTA NAMEN	OBČINA	MOB. ZBIRALIŠČE	ŠTEVILO V/O	PREVERJEN MOB. ČAS	ODGOVOREN STAREŠINA
1.	Obm.ŠTO s PE	Ljutomer	OŠ C.Golar	33	23.06. ob 06.00	DRAŽNIK Ljubo
2.	1. JOd TO	G.Radgona	Police 88	78	23.06. ob 20.00	RUES Zarko
3.	2. JOd TO	"	Kobilščak 7	78	23.06. ob 20.00	BRUS Branko
4.	3. JOd TO	Ljutomer	Gas.dom Kokorići	104	24.06. ob 20.00	MOŠLIČ Slavko
5.	4. JOd TO					
	- Pov	Ormož	Kerenč.trg 5a	15	24.06. ob 20.00	BUDJA Jože
	- Vod TO Ormož	Ormož	Gas.dom Hardek	25	"	IVANUŠA-ŠTEFANČIČ
	- Vod TO Velika Nedelja	"	Gas.dom Vel.Ned.	25	"	ZAMUDA Stanko
	- Vod TO Središče	"	Gas.dom Središče	25	"	ZADRAVEC Jože
6.	Protidiverz. odred TO		Vaški dom		"	
	- 2. pos. v.	Ljutomer	Cven	25	"	KURČIČ Vlado
	- 3. pos. v.	G.Radgona	Staveš. vrh	25	"	KORAČIN Franc
	- 4. pos. v.	Ormož	Gas.dom Hardek	29	"	KUHARIČ Ivan
7.	Diverz. odred TO		Noričkí vrh 25			
	- Poveljstvo	G.Radgona	Noričkí vrh 25	23	23.06. ob 20.00	LAZAR Zdenko
	- 6. Div. v. TO	"	Rački vrh	23	"	BENKO Zvonko
	- 7. Div. v. TO	"	Nasova 16	23	"	ZLATNIK Tomaž
	- 4. Div. v. TO	Ljutomer	Gas. dom Makotnjak	23	24.06. ob 20.00	VRBNJAK Bogdan
	- 5. Div. v. TO	"	OŠ Stročja vas	30	-	SMODIŠ Ljubo
	- Div. v. TO	Ormož	Gas.dom Ormož	25	24.06. ob 20.00	KOSI Darko
	- 4. Pont. v. TO	G.Radgona	ZAMUDA Rački vrh	21	24.06. ob 20.00	ERDELA Milan
8.	Pontonirski vod	Ljutomer	Gas. dom Mota	21		KOSI Franc
	SKUPAJ:					

Načrt mobilizacije TO (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

POSTAJA MILICE

GORNJA RADGONA

Štev.:
Datum: 28.06.1991

URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

POLICIJSKA POSTAJA

GORNJA RADGONA

URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

Štev.:
Datum:

NAČRT PROTIDESANTNEGA DELOVANJA V OKOLICI MESTA GORNJA RADGONA

Po dogovoru z OŠ TO se posamezne enote milice razporedi:

1. Stadion z okolico: 2 oddelka PEM
2. Grajski hrib z okolico: 2 oddelka PM
3. Vodovodno zajetje Noričkí vrh: 3 oddelki PM

Enote milice odpirajo ogenj samostojno, komandirji oddelkov sodelujejo z poveljniki enot TO, ki so razporejeni v bližini.

Stanko Saković
Zabeležil

Načrt protidesantnega delovanja PM Gornja Radgona (Arhiv: Stanko Saković).

00445

UNZ MURSKA SOBOTA
Inšpektorat milice
Dep.št.: 21/5-1- 2/229
Datum : 25/6-1991

SIFRIRANO

VSEM PMM NA OBMOČJU UNZ M.SOBOTA,
OSS IN
SSD - TU

ZADEVA: POSTAVITEV TABEL IN ZASTAV REPUBLIKE SLOVENIJE NA MEDNARODNIH MEJNIH PREHODIH - OBVESTILO

Obveščamo vas, da je skupščina republike Slovenije sprejela ustavni zakon za izvedbo temeljne ustavne listine za samostojnost in neodvisnost republike Slovenije.

Zato vas obveščamo in naročamo:
1. Na mednarnodnih mejnih prehodih z republiko Avstrijo in Madžarsko bodo delavci cestnega podjetja M.Sobota v sredno dne 26/6-1991 ob 06. uri zjutraj pričeli z namestitvami tabel z oznako republika Slovenija in prekrivanjem obstoječih tabel.

2. Na mednarodnih mejnih prehodih z republiko Avstrijo in Madžarsko v sredo dne 26/6-1991 izobestite na drogove novo zastavo republike Slovenije, ki vam jo bomo dostavili. Zastavo izobesijo delavci milice, ki opravljajo delo na mednarodnih mejnih prehodih. Zastava republike Slovenije na mednarodnih mejnih prehodih zamenja zastavo SFRJ.

3. Za izvedbo navedenih opravil nudite ustrezno zaščito delavcem, ki bodo opravljali posamezna opravila. Obstoja namreč možnost, da pride do motenja ali poskusa preprečitve namestitve tabel in zastav s strani mejnih vojaških enot.

Na vseh mednarodnih mejnih prehodih pred namestitvijo tabel in zastav republike Slovenije zagotovite fizično varovanje območja mejnega prehoda.

Vsi mejni prehodi, ki imajo table z napisom SFRJ izven območij mejnih prehodov, naj delavci cestnega podjetja table z napisom republika Slovenija namestijo na območju mejnih prehodov, ki morajo biti v skladu z Zakonom pod popolno kontrolo milice. V primeru motenja namestitve tabel in zastav na območju mejnega prehoda s strani JLA, takoj obveščati tukajšnji sektor za stalno dežurstvo.

4. Če bi ukrepi pod točkami 1., 2. in 3. lahko pripeljali do neposrednega oboroženega konflikta z JLA, je treba od ukrepov odstopiti in namestiti tablo z napisom republika Slovenija poleg obstoječe table in zastavo republike Slovenije dvigniti poleg obstoječe zastave SFRJ.

Milan Horvat
NAČELNIK INŠPEKTORATA MILICE
samostojni inšpektor

Ukaz o zamenjavi označb in zastav na mejnih prehodih (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Dne 26. 6. 1991 je UNZ obvestila RSNZ, da so tega dne ob 21.50 zaznali premike vozil JLA. Prihajali so iz dveh smeri, iz smeri Lenarta in Gornje Radgone ter iz smeri Ptuja, Ormoža in Ljutomera. Skupno je v Mursko Soboto prispelo deset tovornjakov in tri terenska vozila, ocenjevali so, da je skupno prispelo 200 vojakov. Šest kamionov in dve terenski vozili so ostali na dvorišču UNZ, medtem ko so štirje kamioni in eno terensko vozilo formirali kolono v smeri MP Gederovci in nato MP Kuzma.[144]

Dne 26. 6. 1991 je RSNZ obvestil uprave za notranje zadeve, da bodo naslednji dan 27. 6. 1991 vsi kadeti 4. letnika kadetske šoile za miličnike, ki so uspešno končali šolo, postali pooblaščene uradne osebe – torej miličniki s polnimi pooblastili. Dne 28. 6. 1991 se morajo ti miličniki javiti na enotah. Kljub temu pa so priporočili, da se tem miličnikom na PM določi mentorje, ker so postali miličniki brez sicer obveznega šestmesečnega pripravništva.[145]

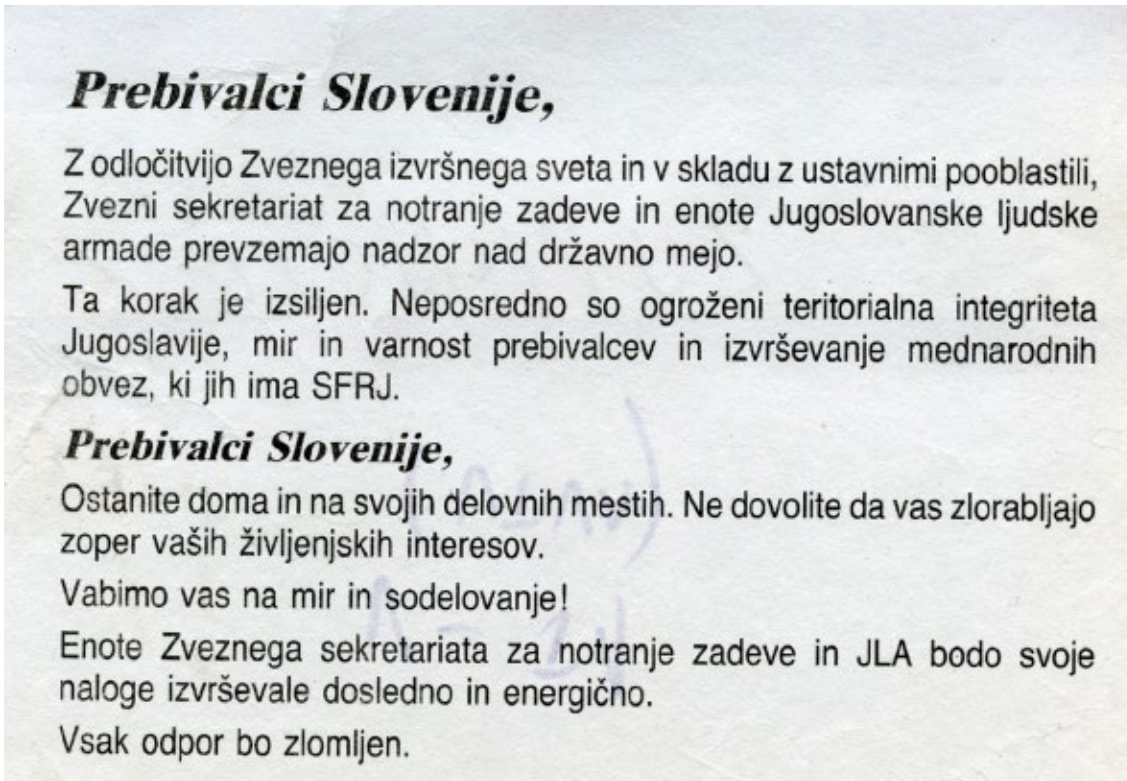
Osamosvojitvena vojna v Pomurju od 27. 6. 1991 do 3. 7. 1991

Spopadi

Dne 27. 6. 1991 je UNZ Murska Sobota RSNZ obvestila, da so tega dne ob 2.23 sprejeli v Občinskem štabu TO v Murski Soboti ukaz, da morajo z vsemi ukrepi preprečiti JLA vzpostavitev nadzora na MP – tudi z orožjem in to z blokado komunikacij. Komandirji PMM so opravili koordinacijo s pripadniki TO in določili mesta blokad. Ob 5.00 istega dne pa je TO začela postavljati blokado izhoda iz vojašnice v Murski Soboti.[146]

Oddelek skupnih služb UNZ Murska Sobota je obvestil PM, da ne bo mogel zagotavljati oskrbe s hrano in naročil, naj se PM dogovorijo z obrati družbene prehrane, gostinskimi obrati ali zasebniki, da zagotovijo štiri obroke v 24 urah, ki naj bodo okrepljeni. Če je možno, naj se dogovorijo za dostavo hrane na lokacijo enote s priborom in posodo. Želeli so tudi podatke glede nastanitve enot, vozil iz vpoklica in potrebe po materialno tehničnih sredstvih.[147]

144 Depeša UNZ za RSNZ številka 21/3-3-2/234 z dne 26. 6. 1991.
145 Depeša RSNZ številka 0215-5-2/881 z dne 26. 6. 1991
146 Depeša UNZ Murska Sobota številka 21/3-3-2/236 z dne 27. 6. 1991
147 Depeša UNZ Murska Sobota številka 40-2/2931 z dne 27. 6. 1991

Prebivalci Slovenije,

Z odločitvijo Zveznega izvršnega sveta in v skladu z ustavnimi pooblastili, Zvezni sekretariat za notranje zadeve in enote Jugoslovanske ljudske armade prevzemajo nadzor nad državno mejo.

Ta korak je izsiljen. Neposredno so ogroženi teritorialna integriteta Jugoslavije, mir in varnost prebivalcev in izvrševanje mednarodnih obvez, ki jih ima SFRJ.

Prebivalci Slovenije,

Ostanite doma in na svojih delovnih mestih. Ne dovolite da vas zlorabljajo zoper vaših življenjskih interesov.

Vabimo vas na mir in sodelovanje!

Enote Zveznega sekretariata za notranje zadeve in JLA bodo svoje naloge izvrševale dosledno in energično.

Vsak odpor bo zlomljen.

Plakat, ki so ga trosili piloti letal in helikopterjev JLA ob začetku vojne (Arhiv: PVD Sever za Pomurje).

KRATKI KRONOLOŠKI PREGLED RADGONA 91

27.06.1991

20.09	V Radencih aretiran pp. Jovanovič in dva vojaka JA

28.06.1991

03.15	Na MMP poškodovan policist (zdrs)
07.32	Odprt ogenj na barikade v Hrastji Moti
08.40	Izvedena popolna blokada stražnice v Gornji Radgoni
09.08	Prebita blokada na mostu v Radencih
09.36	Občana v Radencih odvzameta cisterno in kamion
09.46	v Radencih ranjen Gaube
11.23	Granata iz tanka pri železnici – zadane hiše v Gornji Radgoni
11.25	Prebita barikada na železnici
11.35	Spomeničar NOB pred tanke položi odlikovanja
11.38	V mestu ubit Svetina
12.00	MMP umik zadnjih policistov
16.45	Helikopter JLA pristal pri Osnovni šoli
18.00	Aretacija polkovnika JLA Đuroviča
20.10	Prvi kontakt Popova s CZ

29.06.1991

02.30	Sestanek v zvezi v pogajanji pri Cvetkoviču
05.55	Transporter JLA kroži po mestu
08.00	Prva pogajanja Popov – TO – policija
11.08	Začetek ogleda uničenih vozil JLA
12.56	Akcija »Skala« – prevoz poslancev

30.06.1991

04.00	Izvedena naloga aretacij
08.00	Tovorna vozila zapeljala na mino pri Špitalu
11.20	Popolna blokada Popova na MP
13.14	Helikopter JLA z oznakami RK poleti na MP
13.49	Premik tankov do barikad
16.50	Pogajanja Popov – TO
21.16	Popov sporoči, da ob 21.00 ne bo pogajanj

01.07.1991

- obisk Miloševiča v Gornji Radgoni

02.07.1991

09.20	Starša dveh vojakov Slovencev se pogajata z vojakoma (Ajlec, Kogovšek)
14.22	Začetek pogajanj o predaji karavle Konjišče
16.15	Topovski strel na zvonik cerkve

Kratka kronologija dogajanja v Gornji Radgoni (Arhiv: Stanko Sakovič).

16.25	Predala se je karavla Konjišče
16.30	Začetek napada na karavlo v Gonji Radgoni
17.45	Predajo se vojaki karavle v Gornji Radgoni
18.36	Napad letal na Avtoradgono
22.45	Prekinitev vseh aktivnosti – premirje
23.20	Gorita hiši na Jurkovičevi ulici

03.07.1991

08.22	Kolona tankov v Hrastje Moti
08.44	Gaube umrl v bolnici
10.20	Tanki v Radencih
11.17	Barikada v Radencih vzdržala
13.36	Štajner predal 4 oficirje Flisarju
13.00	Premirje
15.06	Poveljstvo iz Zagreba sporoča svojim – »Pripravite se , krenili bomo po posebnem planu, vračamo se v kasarne.«
15.42	Poleti helikopterja JLA na MP
15.49	Helikopter – poškodovan pristal v Hraste Moti
18.52	Začetek umika Popova iz MP
19.26	Na MP Gornja Radgona ponovno slovenska zastava

04.07.1991

00.12	Zadnji tank Popova zapustil mejo RS
07.32	KRIM ogledi
10.09	Petanjski most odprt za promet
13.25	MMP spet dela

06.07.1991

- Obisk delegacije skupščine RS in EU.

09.07.1991

- Delegacija predsedstva SFRJ (Tupolkovski, Bogičevič, Ćužič) - Kacin

13.07.1991

11.40	Kučan in Bavčar v Gornji Radgoni

15.07.1991

- Obisk delegacije policije.

PVD »SEVER«

Kratka kronologija dogajanja v Gornji Radgoni, stran 2 (Arhiv: Stanko Sakovič).

REPUBLIKA SLOVENIJA
POLICIJSKA POSTAJA
GORNJA RADGONA

URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

Štev.:
Datum: 12.05.1994

RAZPORED ODDELKA MILICE RADENCI IN BORBENA DELOVANJA OB PRIHODU TANKOVSKE KOLONE VOZIL V RADENCE

Miličniki OM Radenci so skupaj z rezervnimi miličniki opravljali v času pred prihodom tankovske kolone na območje OM Radenci naloge v zvezi varovanja barikadnih mest v samem naselju Radenci in barikadnega mesta v naselju Hrastje Mota. V naselju Radenci je bila postavljena prva barikada na regionalni cesti, na mostu čez Boračevski potok, druga pred izhodom iz avtobusne postaje Radenci, tretja pa v križišču Radgonske in Panonske ceste v Radencih pri zgradbi OM Radenci. V naselju Hrastje Mota je bila barikada postavljena v ovinku pred trgovino Mercator - Sloge.

Miličniki OM Radenci so sami varovali barikado v naselju Hrastje Mota, saj v bližini ni bilo nobene enote TO. Neposredno pred samim prihodom kolone oklepnih vozil v naselje H.Mota dne 28.06.1991 okrog 07.20 ure, so miličniki morali zapustiti varovanje barikadnega mesta zaradi neustrezne oborožitve. Miličniki so se z vozilom umaknili in iz varne razdalje spremljali gibanje kolone oklepnih vozil in obveščali UNZ.

Vojaki JA so z uporabo granat izstreljenih iz tanka razstrelili barikado, katera je bila postavljena iz dveh tovornih motornih vozil. Po razstrelitvi barikade je oklepna kolona nadaljevala s premikom v smeri Radenec in ob 08.21 uri je pri tank pripeljal do barikade na mostu čez Boračevski potok. Varovanje barikadnega mesta so opravljali pripadniki TO, kateri so imeli svojo enoto, oboroženo s protioklepnim orožjem, razmeščeno ob cerkvi v Radencih. Miličniki prvega oddelka OM Radenci so bili razporejeni v delu parka med zgradbo Zdravstvenega doma Radenci in trgovino Vrelec. Ostali miličniki so bili razporejeni med hišo MAUKA in zgradbo Osnovne šole Radenci, nekaj miličnikov pa je ostalo v zgradbi OM Radenci.

Tako pripadniki TO kot miličniki, so ob premikanju oklepne kolone streljali na vozila. Miličniki so kratkimi rafali iz avtomatskih pušk streljali predvsem na spremljajoča vozila in pri tem ranili 4 vojake, kateri so se prevažali v vojaškem vozilu Kompanjola. Vozilo z ranjenimi vojaki je nadaljevalo vožnjo v smeri gibanja oklepne kolone, to je proti Gornji Radgoni, saj so prebili tudi ostali dve postavljeni barikadi. Ko so oklepna vozila stala razporejena od glavnega križišča v Radencih do Petrola, so vojaki iz enega oklepnega transporterja izstrelili kratki rafal iz mitraljeza nad streho zgradbe OM Radenci, čeprav ni nobenen miličnik iz zgradbe ni streljal. So pa iz oklepnih vozil streljali predvsem v smeri Prisojne ceste v Radencih, kjer so vojaki opazili gibanje pripadnikov TO. V času, ko je kolona vozil stala še na magistralni cesti, so policisti iz avtomatskega orožja streljali tudi na spremljajoča vojaška vozila in pri tem huje ranili spremljevalca v tovornem avtomobilu, po vsej verjetnosti s činom zastavnika, kateri je potem v Gornji Radgoni zgorel v vozilu. Ker so vojaki streljali tudi iz vozil, katera so se zaustavila med naseljem Šratovci in Radenci, je bil pri tem s strelom iz

Aktivnosti OM Radenci med spopadi
(Arhiv: Stanko Sakovič).

- 2 -

oklepnega transporterja huje ranjen v trebuh GAUBE Alojz, kateri je stal na prostoru med hišami na ulici Pohorskega bataljona in predhodno gledal vojaška vozila.

Po premiku oklepne kolone v smeri Gornje Radgone, so miličniki poskrbeli za zdravniško pomoč hudo ranjenemu GAUBE Alojzu s strani zdravnikov iz Zdravilišča Radenska. Po nuditvi prve pomoči v hotelu Radin, pa sta miličnika opravila spremstvo reševalnega vozila do mostov čez reko Muro v Veržeju, kjer so ranjenca prevzeli reševalci iz Murske Sobote.

VIRI:

1. Kronologija dogodkov UNZ v času agresije na R Slovenijo

USTNI VIRI:

1. Marjan KRESLIN, VVO na PO Radenci
2. Bojan BEDEK, policist PP Murska Sobota
3. Vlado KOVAČIČ, komandir PO Radenci

ZABELEŽIL:
Vlado KOVAČIČ

Aktivnosti OM Radenci med spopadi, stran 2 (Arhiv: Stanko Sakovič).

Posledice divjanja JLA na MP Gornja Radgona (Fotografija: Jože Pojbič).

PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-81/2009/54
DATUM: 25. 5. 2010

URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

ODDELEK MILICE

VIDEM OB ŠČAVNICI

Štev.: 62/138-17/1
Datum: 27.6.1991

IZVEDENE NALOGE OM VIDEM OB ŠČAVNICI

Dne 27.06.1991 se je enota nahajala na rezervnem lokacijskem mestu v Gasilskem domu v Sovjaku. Zjutraj je bilo sprejeto sporočilo, da se iz enote da določeno število aktivnih in rezervnih miličnikov (ŠTELCL Danilo, FILIPIČ Stanko, RAŠČAN Marjan, LOVREC Vlado...) v pomoč za obrambo mejnega prehoda Gornja Radgona. Ostali miličniki opravljajo delo po razporedu na relaciji Gomila - Videm ob Ščavnici - Čerkvenjak, z nalogo odkrivanja vojaških vozil itd. Zvečer okrog 20.00 ure je bilo sprejeto povelje za premik enote proti mestu Gornja Radgona. Enota preživi noč v naselju Črešnjevci v prevoznih sredstvih t.j. privatnih osebnih avtomobilih.

Dne 28.06.1991 okrog 07.00 ure prihod komandirja PM, kateri poškodovanega miličnika FILIPIČ Stanka (poškodovan na MP) odpelje v bolnišnico v Rakičan.

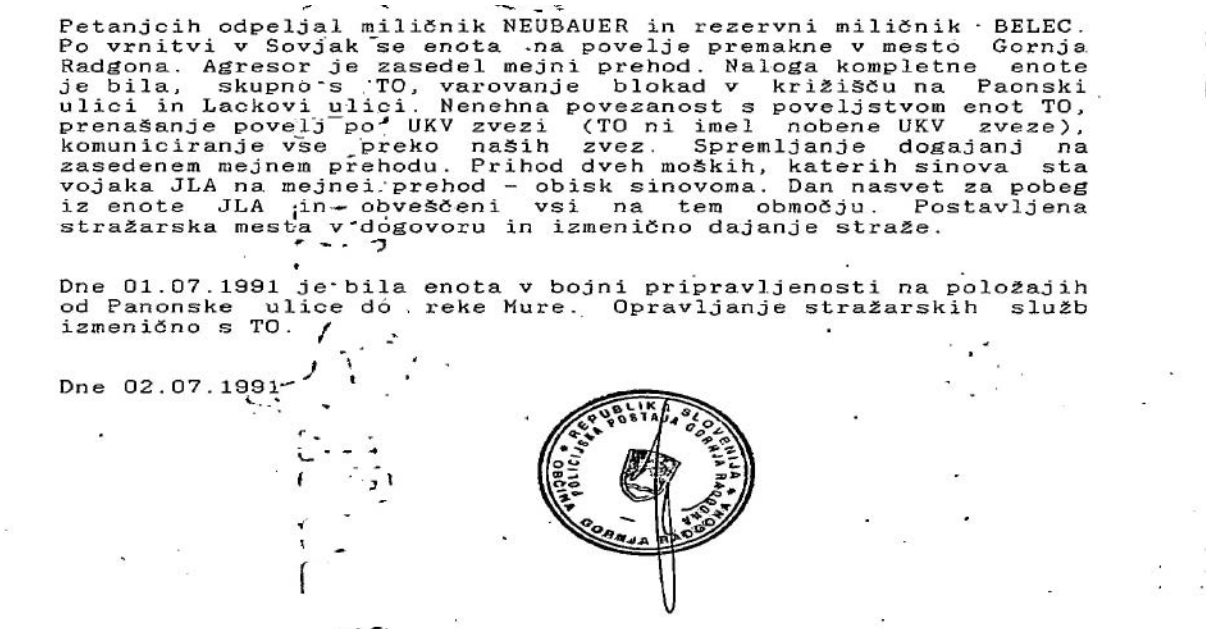
Istega dne okrog 08.30 ure sprejeto povelje za premik enote v center mesta Gornja Rdgona na postajo milice. Enota je razdeljena na dva oddelka, en oddelek je napoten na zavarovanje blokade pri prehodu železnice čez magistralno cesto, drugi oddelek pa je pri podjetju MURA v Črešnjevcih. Pri blokadi MURA se oddelek spoji z TO, kateremu je poveljeval FEKONJA iz Ivanjševec, kateri so v obroožitvi imeli minometalec in so ga postavili na vrh hriba, ter bi po izjavi FEKONJA borbeno deloval na obe blokadi. Zato v dogovoru z komandirjem PM našo enot umaknemo in dobimo nalogo varovanja ceste ob reki Muri do mejnega prehoda, kjer bi se umikali policisti mejnega prehoda in kontrole pri Gasilskem domu v Gornji Radgoni na magistralni cesti. Po prihodu oklepnih enot do gasilskega doma in zaradi neobvladovanja situacije, po povelju zapustitev mest in odhod na zborno mesto na hribu v Policah. Proti večeru vrnitev peš iz Polic v gasilski dom v Sovjaku.

Dne 29.06.1991 je enota opravljala naloge na rezervni lokaciji.

Dne 30.06.1991 zjutraj se oddelek z ŠTELCL Dnilom po naselju pomakne v mesto Gornja Radgona. Ostali še ostanejo na rezervni lokciji. Okrog 09.30 ure sprejeto lastnoročno napisano obvestilo zajetega častnika JLA ĐUROVIĆA, ki se je tokrat nahajal v vikendu HOJS v Sovjaku, varovan s strani miličnikov PMM Gornja Radgona.
Obvestilo je bilo potrebno zaradi grožnje z avionskimi napadi, do 10.00 ure dostaviti na UNZ M. Sobota.

Pošta je s civilnim vozilom last rezervnega policista do mostu v

Poročilo o delu na OM Videm v času spopadov, stran 1 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Petanjcih odpeljal miličnik NEUBAUER in rezervni miličnik - BELEC. Po vrnitvi v Sovjak se enota na povelje premakne v mesto Gornja Radgona. Agresor je zasedel mejni prehod. Naloga kompletne enote je bila, skupno s TO, varovanje blokad v križišču na Paonski ulici in Lackovi ulici. Nenehna povezanost s poveljstvom enot TO, prenašanje povelj po UKV zvezi (TO ni imel nobene UKV zveze), komuniciranje vse preko naših zvez. Spremljanje dogajanj na zasedenem mejnem prehodu. Prihod dveh moških, katerih sinova sta vojaka JLA na mejnei prehod - obisk sinovoma. Dan nasvet za pobeg iz enote JLA in obveščeni vsi na tem območju. Postavljena stražarska mesta v dogovoru in izmenično dajanje straže.

Dne 01.07.1991 je bila enota v bojni pripravljenosti na položajih od Panonske ulice do reke Mure. Opravljanje stražarskih služb izmenično s TO.

Dne 02.07.1991

REPUBLIKA SLOVENIJA POLICIJSKA POSTAJA GORNJA RADGONA OBČINA GORNJA RADGONA

Poročilo o delu na OM Videm v času spopadov, stran 2 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Dne 27. 6. 1991 so iz PMM Gornja Radgona na UNZ Murska Sobota poročali, da so se po naročilu UNZ povezali s sosednjimi varnostnimi organi in to z Landschbauer Ernestom, vodjo oddelka na Bezirkhauptmnanschaftu[148] Bad Radkersburg s prošnjo, da bi sprejeli tujce iz zahodnih evropskih držav, ki bi želeli oditi iz Slovenije. Odgovor je bil pozitiven.[149]

Isti dan je PMM Gornja Radgona na UNZ poročala, da je na MP prišel šef sosednjega MP z novinarjem avstrijske ORF, ki ga je zanimalo, ali je res, da je v Gornji Radgoni 30 tankov, oziroma da prihajajo proti mestu. Povedano jima je bilo, da v mestu ni tankov niti nimajo podatkov, da bi se mestu v takem števili približevali. Hkrati so poročali, da se je ta dan več tovornih vozil pripeljalo do MP in se tam obrnilo ter se vrnilo nazaj v Avstrijo.[150]

UNZ Murska Sobota je enotam poslala vsebino depeše RSNZ, s katero je opozorila PM, da je prišlo do več napadov na objekte ONZ, da je zajetih nekaj miličnikov, eden je padel, več pa je ranjenih. JLA naj bi pripravljala nove napade na objekte ONZ, zato so naročili, da morajo enote izvesti vse ukrepe za varnost objektov ONZ in osebno varnost miličnikov. Miličniki morajo biti oboroženi s kratkim in dolgocevnim orožjem ne glede na to, ali so na delu ali doma.[151]

148 Pri nas danes upravna enota, dobesedno okrajno glavarstvo
149 Depeša PMM Gornja Radgona štev. 3-38/307-91 z dne 27. 6. 1991
150 Depeša PMM Gornja Radgona štev. 6-38/303-91 z dne 27. 6. 1991
151 Depeša UNZ Murska Sobota številka 01-2/2944 z dne 28. 6. 1991

00002

POLICIJSKA POSTAJA

GORNJA RADGONA

PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-81/2009/54
DATUM: 25. 5. 2010

URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

Štev.: S2-138/3
Datum: 27.06.1991

PRIJETJE PODPOLKOVNIKA JOVANOVIĆA V RADENCIH

Dne 27.06.1991 okrog 12.30 ure se je v naselju Radenci pojavilo vojaško vozilo - kompanjola, v katerem so se prevažali podpolkovnik JA s tremi vojaki - spremljevalci. Z vozilom so se ob prihodu v Radence zadrževali na prostoru med mesnico MIR in gostinskim lokalom ZLATA PENINA. Sam podpolkovnik JA, za katerega identiteto se trakrat še ni vedelo, je iskal stik s starešino enote milice v Radencih, prav tako pa je iz hotela RADIN dvakrat telefoniral na neznani naslov in se pogovarjal v srbohrvaškem jeziku.

V stik z navedenim, predstavil se je kot podpolkovnik JOVANOVIĆ, je stopil pomočnik komandirja OM Radenci KOVAČIČ Vlado, kateremu je imenovani izrazil željo po razgovoru z komandirjem enote v Gornji Radgoni. ob 18.05 uri je s podpolkovnikom opravil razgovor komandir PM Gornja Radgona SAKOVIČ Stanko, ob 18.50 uri pa je bil izdan nalog, da se gibanje podpolkovnika JOVANOVIĆA omeji oziroma blokira, kar so storili miličnik prvega oddelka OM Radenci pod vodstvom pomočnika komandirja.

Med starešino JA in komandirjem PM je potekal razgovor o namenu njegovega zadrževanja v Radencih. Povedal je, da je predhodnica tankovske enote, s katero ima radijsko zvezo. Povedal je tudi, da to enoto vodi polkovnik POPOV in da bo zanesljivo izvršil svoje povelje oziroma bojno nalogo.

Komandir PM je predlagal, da se umaknejo vse blokade s cest, saj bodo drugače tanki blokade prebijali na silo, posledica pa bo veliko žrtev in materialne škode. S strani komandirja mu je bilo pojasnjeno, da na območju republike Slovenije mi postavljamo pogoje in da naj on predlaga tankovski enoti, da se ustavi, ker v boju nima možnosti, kar pa on ni sprejel.

Drugi del pogovora je potekal takoj nato, ko se je vojaška kompanjola premaknila od mesnice na dvorišče KOSIČA, kjer je bila blokirana s strani miličnikov OM Radenci.

Ker je podpolkovnik uvidel, da bo zajet je ponudil kompromis in sicer tako, da se njega in vojake spusti, sam pa bo tankovsko enoto usmeril preko Vidma ob Ščavnici proti Mariboru, o čemer je bilo obveščeno vodstvo UNZ, kompromis seveda ni bil sprejet.

Podpolkovniku je bilo naročeno, da se vrne na prvo stojno točko, miličniki OM Radenci pa so bili razporejeni v blokado.

Istočasno, vendar nekoordinirano je bil izdan ukaz o aretaciji s strani PŠ TO enoti TO, s strani UNZ pa komandirju PM.

Poročilo o prijetju podpolkovnika Jovanoviča v Radencih, stran 1 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Do koordinacije izvedbe akcije z majorjem TO BALANTIČEM je prišlo zadnji trenutek, s tem pa verjetno tudi preprečen incident med TO in milico. Protidiverzantski vod TO je bil namreč s civilnim vozilom, vsi pripadniki so bili v civilu, miličniki pa so imeli ukaz popolne blokade in izolacije kompanjole.

Po predhodnem obvestilu po UKV komandirja PM namestniku komandirja OM Radenci o načinu prijetja je aretacijo podpolkovnika in vojakov ob 20.09 uri zelo uspešno izvedla enota TO, ob varovanju miličnikov OM Radenci.

Podpolkovnik JLA je bil s strani TO odpeljan v lisicah k poveljniku MILOSEVIĆU na PS TO v Maribor.

VIRI:

- KOVAČIČ Vlado, komandir PO Radenci
- BEDEK Bojan, policist PO Radenci
- PELCL Drago, rezervni policist PO Radenci
- SAKOVIČ Stanko, komadnir PMP G. Radgona
- kronologija UNZ M. Sobota

REPUBLIKA SLOVENIJA POLICIJSKA POSTAJA GORNJA RADGONA OBČINA GORNJA RADGONA

Zapis izdelali:
Vlado Kovačič
Marjan Misja
Stanko Sakovič

Poročilo o prijetju podpolkovnika Jovanoviča v Radencih, stran 2 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA 022-81/2009/64
DATUM: 25. 5. 2010

REPUBLIKA SLOVENIJA
POLICIJSKA POSTAJA
GORNJA RADGONA

URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

Štev.: SG-138/3-1
Datum: ~~12.05.1994~~ 27.6.91

PRIJETJE PODPOLKOVNIKA JOVANOVIČA V RADENCIH

Dne 27.06.1991 okrog 12.30 ure se je v naselju Radenci pojavilo vojaško vozilo Kompanjola, v katerem so se prevažali podpolkovnik JA s tremi vojaki - spremljevalci. Z vozilom so se ob prihodu v Radence zadževali na prostoru med mesnico MIR in gostinskim lokalom Zlata penina. Sam podpolkovnik JA, za katerega identiteto se takrat še ni vedelo, je iskal stik s starešino enote milice v Radencih, prav tako pa je iz hotela Radin 2 krat klical po telefonu na neznani naslov in se pogovarjal v srbohrvaškem jeziku.

V stik z navedenim, predstavil se je kot podpolkovnik JOVANOVIĆ, je stopil pomočnik komandirja OM Radenci Vlado KOVAČIČ, kateremu iz imenovani izrazil željo po razgovoru s komandirjem enote v Gornji Radgoni. Ob 18.05 uri je s podpolkovnikom opravil razgovor komandir PM Gornja Radgona Stanko SAKOVIČ, ob 18.50 uri je bil izdan nalog, da se gibanje podpolkovnika JOVANOVIČA omeji oziroma blokira, kar so storili miličniki prvega oddelka OM Radenci pod vodstvom pomočnika komandirja.

Ob 20.09 uri pa so pripadniki diverzantskega voda TO iz G.RAdgone skupaj z miličniki OM Radenci zajeli podpolkovnika JOVANOVIČA in vse tri vojake spremljevalce, jih razorožili ter odpeljali v zgradbo OM Radenci, kjer jih je prevzel častnik TO BALANTIČ skupaj z vojaškim vozilom.

USTNI VIRI:

1. Vlado KOVAČIČ, komandir PO Radenci
2. Bojan BEDEK, policist PO M.Sobota
3. Drago PELCL, rezervni polocist PO RAdenci

REPUBLIKA SLOVENIJA POLICIJSKA POSTAJA GORNJA RADGONA OBČINA GORNJA RADGONA

ZABELEŽIL:
Vlado KOVAČIČ

Poročilo o prijetju podpolkovnika Jovanoviča v Radencih, stran 3 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

PMM Gornja Radgona je dne 27. 6. 1991 poročala, da je carinik s sosednjega mejnega prehoda prišel vprašat, ali lahko dovoli izstop večjega števila vozil z registracijo Bolgarije. Dobil je odgovor, da mejni prehod še vedno deluje normalno. Na mejni prehod je prišel tudi svetnik Landschbauer in se zanimal za stanje na MP Gederovci. Z njim sta govorila komandir PMM in inšpektor Flisar. Poročali so, da je izstopilo več državljanov Slovenije, ki so se umaknili iz države, dokler se morebitni spopadi ne končajo.[152]

152 Depeša PMM Gornja Radgona štev. 3-38/305-91 z dne 27. 6. 1991

Prijeti vojaki JLA na stražnici Gornja Radgona (Arhiv PVD Sever za Pomurje).

Republiška koordinacija je 28. 6. 1991 sporočila enotam milice, da je bil sprejet sporazum o premirju med predstavniki Republike Slovenije in vlado SFRJ. Zaradi tega je bil izdan ukaz, da najkasneje ob 21.00 ustavijo vse ofenzivne aktivnosti proti enotam in objektom JLA. Vendar se ne smejo umakniti s položajev, blokad in drugih pozicij in ne smejo dovoliti nobenih premikov oklepnih ali drugih vozil JLA. Če pride do kršenja sporazuma, naj to preprečijo tudi z uporabo orožja. S tem ukazom so takoj seznanili TO in predsednike skupščin občin. Opozorili so na skrajno previdnost, ker naj bi diverzantsko teroristične skupine JLA delovale v civilnih oblekah.[153] To je bila reakcija na eno od več sklenjenih premirij, ki pa so bila s strani JLA stalno kršena.

Dne 28. 6. 1991 je UNZ Murska Sobota začela dnevno statistično poročati o spopadih z JLA. Istega dne je UNZ Murska Sobota obvestila enote, da so miličniki v bojih z JLA zajeli več vojakov in sprejeli več dezerterjev. Naročili so, da je za vojne ujetnike odgovorna milica, ki jim mora zagotoviti ustrezno varnost, osnovno preskrbo, zdravstveno in ostalo zaščito, dezerterjem pa zagotoviti varnost in osnovno preskrbo. Z vsemi vojnimi ujetniki in dezerterji je treba ravnati korektno in humano.[154]

153 Depeša UNZ Murska Sobota številka 21-2/2946 z dne 28. 6. 1991
154 Depeša UNZ Murska Sobota številka 01-2/239 z dne 28. 6. 1991

Takoj po prihodu na MP je PEM izobesila zastavo Republike Slovenije in tako potrdila suverenost države (Fotografija: Jože Pojbič).

KRONOLOGIJA DOGODKOV OD 27/6-1991 OD 11.50 URE DALJE NA OBMOČJU:

AKTIVNOST TANKOVSKE ENOTE POD POVELJSTVOM POLKOVNIKA POPOVA V GORNJI RADGONI

- 27/6-1991 Okoli 17. ure tečejo v Ormožu boji med pripadniki TO in večjo tankovsko enoto pred barikadami na mostu.
- Ob 19.13 uri sporoči občan, da se v Pavlovcih za hribom nahaja 8 tankov.
- Ob 19.20 uri sporoča Maribor, da gredo tanki iz Pavlovec proti Ljutomeru.
- Ob 20.06 uri naj bi bili tanki že v Ljutomeru in se vozili v smeri proti Križevcem.
- Ob 21.40 uri sporočilo, da gredo tanki preko Kamenščaka v smeri Cezanjevec.
- Ob 23.30 uri prva kolona oklepnih vozil v smeri naselja Veržej.
- Ob 23.49 uri kolona oklepnih vozil se giblje v relaciji Mota - Krapje.
- Ob 23.57 uri se kolona oklepnih vozil nahaja pri železniški postaji v Veržeju.

- 28/6-1991 Ob 00.15 uri se kolona nahaja v bližini Veržeja.
- Ob 00.36 uri se je kolona zaustavila pred Muro, kjer počaka do jutra. Ugotovljeno, da gre za 20 - 30 oklepnih vozil.
- Ob 06.23 uri gredo 4 tanki po kačurah proti Ljutomeru.
- Ob 06.47 uri se v kačurah tanki spopadejo s TO.
- Ob 07.47 uri prebita barikada v Hrastje Moti. Tankovska enota se pomika po regionalki v smeri Radenec.
- Ob 08.21 uri streljajo na barikade v Radencih.
- Ob 08.33 uri koloni tankov uspe preboj prve barikade.
- Ob 9.08 uri se tankovska skupina premika iz Radenec ter strelja na obe strani ceste.
- Ob 9.46 uri kolona proti blokadi pri Avtoradgoni in streljanje na obeh strani. Pri tem ranjen civil Gavbe Alojz, roj. 30/5-1962, ki kasneje poškodbam podleže.
- Ob 10.14 uri barikada med Avtoradgono in progo prebita.
- Ob 10.18 uri preboj zadnje blokade v Gornji Radgoni.
- Ob 10.37 uri naročeno, da se milica iz objektov na MP Gornja Radgona umakne in naj se ne izpostavlja.
- Ob 11.19 uri kolona tankov v mestu Gornja Radgona.
- Ob 11.26 uri eden izmed tankov z granato obstreli stavbo v Gornji Radgoni.

Kronologija gibanja kolone tankov pod poveljstvom polkovnika Popova, stran 1 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

- Ob 13.31 uri v Gornji Radgoni napad civilov z molotovkami na vojaški konvoj.
- Ob 17.04 uri so tanki že na MP.

- 1/7-1991 Ob 10.03 uri ugotovljeno, da se na MP nahajajo 4 tanki, izmenično prižigajo in ugašajo motorje.

- 2/7-1991 Ob 14.10 uri podatek, da je Popov 1/7-1991 na MP ustrelil enega od svojih vojakov.
- Ob 16.15 uri topovski strel iz tanka na MP v zvonik cerkve v Gornji Radgoni. Razvije se streljanje.
- Ob 16.29 uri z granatami obstreljevanje Gornje Radgone na vse smeri. Strelja se tudi z avtomatskim orožjem. Povzročena velika škoda.
- Ob 19.50 uri se nadaljuje obstreljevanje tankovske enote v Gornji Radgoni.
- Ob 19.58 uri na gradu v Gor. Radgoni močno gori. Vojaki ne dovolijo gašenja gasilski enoti.

- 3/7-1991 sreda Ob 8.21 uri na MP spopad.
- Ob 15.31 uri sporočeno, da gori PMM Gornja Radgona.
- Ob 17.20 uri Popov zagotavlja, da bo Gornjo Radgono zapustil ob 18.30 uri.
- Ob 18.52 uri se tanki premaknejo iz lokacije in se premaknejo v smeri proti Radencem.

- 4/7-1991 četrtek Ob 00.12 uri zadnji tank zapusti območje Slovenije.

Zoper skupino, v kateri so sodelovali polkovnik Popov in vojaki v tankovski enoti, ki je zasedala MMP Gornja Radgona intenzivno zbiramo obvestila, v smeri kaznivih dejanj, ki so jih povzročili z obstreljevanjem civilnih objektov, z vlamljanjem v objekte in škodo, ki so jo povzročili.

Kronologija gibanja kolone tankov pod poveljstvom polkovnika Popova, stran 2 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

00163

SOCIALISTIČNA REPUBLIKA SLOVENIJA
REPUBLIŠKI SEKRETARIAT ZA NOTRANJE ZADEVE
UPRAVA ZA NOTRANJE ZADEVE MURSKA SOBOTA
69000 MURSKA SOBOTA, ARH. NOVAKA 5

Telefon (069) 22-505, p. p. 83

Številka: 22/7-
Datum: 3/7-1991

Svetina Jozef
g. Radenci

U R A D N I Z A Z N A M E K

ZADEVA: GAUBE ALOJZ - PODLEGEL STRELNIM POŠKODBAM - ZBIRANJE OBVESTIL

Dne 28/6-1991 v dopoldanskem času je bil iz Radenec v Murskosoboško bolnišnico v Rakičanu pripeljan občan GAUBE Alojz, roj. 30/5-1962, iz Janževega vrha št. 61, v Radencih, delavec brez zaposlitve, ki naj bi pred Samopostrežno trgovino v Radencih ob spopadih med JNA in TO ter policijo bil poškodovan s strelnim orožjem. Dne 3/7-1991 v dopoldanskem času so nas obvestili iz oddelka za intenzivno terapijo bolnišnice v Rakičanu, da je GAUBE tega dne ob 1.30 uri poškodbam podlegel.

Na oddelku za intenzivno terapijo bolnišnice v Rakičanu smo opravili razgovor s predstojnico tega oddelka dr. ŠMAJGERT Jelo, ki nam je na podlagi popisa bolezni in spremljajoče dokumentacije povedala, da je bil GAUBE PRIPELJAN v bolnišnico z relativno majnimi možnostmi za preživetje. Poškodba je bila strelna in sicer v trebušno votlino iz smeri levega bočnega dela skozi vitalne dele trebušne votline na kar je izstrelek izstopil v desnem bočnem delu trebušne votline. Pri vstopu je izstrelek povzročil manjšo vstopno rano obsega izstrelka, pri izstopu pa večjo raztrganino mesnega tkiva. Takoj po sprejetju ob 11.15 uri dne 28/6-1991 se je ob 11.20 uri istega dne pričela operacija poškodovanega, katero sta opravila dr. KOUS, predstojnik kirurškega oddelka in dr. TRČEK iz kirurškega oddelka. Ugotovila sta, da je poškodovani zadobil poškodbe v obliki raztrganin tankega črevesja na večih mestih, raztrganino debelega črevesja, raztrganine mezenterja, to je glavnih žil dovodnic, ki prehranjujejo trebušno votlino.

Po operaciji je bil odpeljan na oddelek za intezivno terapijo, kjer je imel kot računo majhne možnosti za preživetje saj so bile poškodbe zelo obsežne. Še istega dne je nastopil takoimenovani "arest" to je prekinitev življenskih funkcij, vendar so z reanimacijo poškodovanega ponovno oživeli v roku cca 15 minut. S pomočjo preparatov in medicinske opreme ter infuzije so pri poškodovanem umetno vzdrževali

Poročilo o ugotavljanju okoliščin smrti Alojza Gaube v Radencih, stran 1 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

življenske funkcije, vendar je dne 3/7-1991 ob 1.30 uri prišlo do ireverzibilnega travmatskega šoka, kar po preprostih besedah pomeni, da se je zaradi obsežnih poškodb telesa porušilo ravnovesje v organizmu, vlsed česar je pokojni umrl.

Dr. ŠMAJGERTOVA nam je omogočila ogled trupla, ki se je nahajalo v prostoru mrtvašnice kirurškega oddelka. Po pregledu smo ugotovili, da je pokojni ležeč na hrbtu na vozičku v takoimenovani mrtvašnici, popolnoma gol, noge ima razkoračene v pol pokrčenem položaju, leži na hrbtu, roke ima razprte. V predelu glave je povezana čeljust zaradi mrliške okorelosti iz nosnic in ust skupaj s krvjo izhajajo plini, ki se ustvarjajo pri gnitju trupla. V predelu trebušne votline nad popkom je daljša sveža pooperativna rana, ki je navpično potekajoča v smeri prsnega koša. Levo od te rane opazimo poškodbo, ki je najverjetneje vstrelina premera 1 cm, desno nekje v višini pod jetri in med desnim ledvenim predlom pa je izstrelna poškodba velikosti 5 cm premera, ki pa se zaradi gnilobnih procesov najverjetneje spreminja saj je truplo že sorazmerno močno posmrtno spremenjeno, saj je trebuh močno nad nivojem prsnega koša, iz pooperativne brazgotine pa izhajajo plini. V predelu notranjega dela obeh udov nog se pojavljajo obsežni gnilobni mehurji v podkožju. Noge spreminjajo normalno barvo kože in zaradi gnilobnih procesov postajajo temnejšo modre vijoličaste barve. Truplo močno vonja po gnitju.

Poleg trupla najdemo oblačila, ki naj bi pripadala pokojnemu, gre za trenerko rumene barve, najverjetneje iz bombaže in sicer za'njen spodnji del, kopalke iz sintetike modre barve in telovadke znamke adidas modre barve z belimi črtami na bokih, ter par nogavic bele barve. Vsa oblačila so brez posebnosti.

Opravimo tudi razgovore z dr. KRAUSOM in dr. TRČEKOM, ki povesta, da so zgornja oblačila po prevozu v kirurški blok zagrgli in jih razrezali, tako da jih ne posedujejo več. Projektila v telesu ni bilo najti, saj je izstopil iz izstrelne rane. O smrti pokojnega bodo obveščeni svojci, ki bodo tudi uredili vprašanje pokopa.

Ker je pokojni umrl v zdravstveni ustanovi bi morala biti na podlagi zakona o zdravstvu odrejena medicinska obdukcija, vendar to zaradi razmer v katerih se trenutno nahajamo ne bo mogoče, saj ni mogoče zagotoviti patologa iz Inštituta za patološko morfologijo bolnišnice Maribor.

Aleksander Jevšek
samostojni kriminalist

Poročilo o ugotavljanju okoliščin smrti Alojza Gaube v Radencih, stran 2 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

00010

POLICIJSKA POSTAJA
GORNJA RADGONA

Štev.: SZ-138/5
Datum: ~~12.05.1994~~ 28.6.1991

U R A D N I Z A Z N A M E K

o poškodovanju občana GAUBE Alojza iz Janževega vrha ob streljanju vojakov v Radencih dne 28.06.1991 ob 09.05 uri.

Dne 28.06.1991 v dopoldanskem času se je občan GAUBE Alojz pripeljal s svojim kolesom iz Janževega vrha v Radence in se zadrževal na ulici Pohorskega bataljona. Tako je tudi ob prihodu tankovske kolone v Radence, ko so se prva oklepna vozila zaustavila vzporedno z ulico Pohorskega bataljona, bil GAUBE na nezakritem prostoru med stanovanjskima hišama PETROVIČ in BOBOVEC, ko je neznani vojak iz oklepnega transporterja sprožil strel z mitraljezom v smeri navedenih hiš, ker je opazil gibanje pripadnikov TO za hišo last BOBOVEC Franca.

GAUBE je takoj po zadetku v trebuh padel po tleh, prvo pomoč so mu do prihoda zdravnikov iz Zdravilišča Radenske nudili stanovalci ulice Pohorskega bataljona, nato je bil z reševalnim vozilom prepeljal v murskosoboško bolnišnico.

GAUBE pri sebi ni imel nobenega orožja, niti ne odsevajočih predmetov.

Po končani agresiji je bil opravljen ponovljen ogled s strani kriminalistov UKS UNZ Murska Sobota.

REPUBLIKA SLOVENIJA POLICIJSKA POSTAJA GORNJA RADGONA OBČINA GORNJA RADGONA

POOBLAŠČENA URADNA OSEBA
Vlado KOVAČIČ

Poročilo o ugotavljanju okoliščin smrti Alojza Gaube v Radencih, stran 3 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

00014

POLICIJSKA POSTAJA

GORNJA RADGONA

Štev.: S2-138/7
Datum: 28.06.1991

URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO
PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-81/2009/54
DATUM: 25. 5. 2010

ARETACIJA POLKOVNIKA JLA ĐUROVIĆ DANILA

Dne 28.06.1991 ob 16.45 uri je iz smeri Radenec nad Gornjo Radgono priletel helikopter JLA, zaokrožil na mejnim prehodom in nato pristal na parkirišču ob mrliški vežici, v neposredni bližini karavle Gornja Radgona. Helikopter je imel vidne oznake rdečega križa, vendar montirane tudi nosilce raket. Zaradi vidnih oznak na helikopter ni bilo streljano.

V neposredni bližni pristanka je bil pom. kom. PM MISJA Marjan z delom oddelka PM. Iz helikopterja je prišel starešina JLA, kateri se je pomočniku komandirja predstavil kot polkovnih ĐUROVIĆ iz komande zagrebške armijske oblasti. Povedal je, da je prišel po ranjene in mrtve, ki so v enoti POPOVA na mejnem prehodu. O tem je bil po UKV zvezi obveščen načelnimk IM UNZ M. Sobota, ki je naročil, da se mu postavi pogoj, da helikopter brez dovoljenja milice ne sme poleteti.

Takoj nato je polkovnik zahteval razgovor z komandirjem PM Gornja Radgona, za katerega je povedal, da ga osebno pozna. O tem je bil obveščem IM in komandir PM po UKV zvezi.

V času do prihoda komandirja PM iz mesta na kraj je polkovnik zaprosil za dovoljenje, da gre v karavlo JLA, kar mu ni bilo dovoljeno, dovoljeno pa je bilo srečanje z komandirjem karavle poročnikom VULINOM pri helikopterju. Ob tem stiku je polkovnik ukazal poročniku, da ne sme uporabiti strelnega orožja prvi, razen ko bo napaden.

Po prihodu komandirja PM G. Radgona SAKOVIČA je polkovnik ponovno povedal, namen prihoda in predlagal, da oba skupaj odideta na mejni prehod (peš) do polkovnika POPOVA. O tem je bil obveščen načelnik IM, kateri pa tega obiska ni dovolil iz varnostnih razlogov (ugrabitev starešine milice).

Ob 17.27 uri je načelnik IM izdal komandirju PM in poveljniku PEM ukaz o takojšnji aretaciji polkovnika ĐUROVIČA, pri tem pa je opozoril na posebno previdnost.

Takoj se je pričela priprava načrta aretacije z vključitvijo enote TO, ki je bila razporejena v širšo blokado tega območja, ožjo blokado pa so izvedli miličniki.

Poročilo o aretaciji polkovnika Danila Đuroviča,
stran 1 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

- 2 -

Do realizacije aretacije sta bila z načelnikom IM opravljena še dva telefonska razgovora, opozorjen je bil na nevarnost reakcije s strani POPOVA in Zagreba, (POPOV - napad na mesto s tanki, Zagreb pa z aviacijo). Ko je republiška koordinacija aretacijo dokončno potrdila, so pripadniki PEM ob 18.01 uri aretacijo izvršili.

V tem času se je iz mejnega prehoda vrnilo mrliško vozilo, ki je bilo poslano v enoto POPOVA, mrtev poročnik je bil naložen v helikopeter, ki je takoj nato dobil dovoljenje za polet proti Zagrebu.

Po opravljenem osebnem pregledu s strani PEM, je bil ĐUROVIĆ predan miličnikom PM, ki so ga odpeljali na določeno lokacijo na območju OM Radenci.

VIRI:

- kronologija UNZ
- poročilo pov. PEM
- poročilo PP GR
- zapiski posameznikov

REPUBLIKA SLOVENIJA POLICIJSKA POSTAJA GORNJA RADGONA OBČINA GORNJA RADGONA

Poročilo izdelala
Stanko Saković
Marjan Misja

Poročilo o aretaciji polkovnika Danila Đurovića, *stran 2 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).*

Izsek iz posnetka zaslišanja polkovnika Đurovića (Arhiv: PVD Sever za Pomurje).

II. SKUPINA 7. ČETE PEM
UNZ MURSKA SOBOTA

Številka: PEM-I/3
Datum : 10/06-1994

URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-81/2009/1
DATUM: 25. 5. 2010

ZADEVA: ARETACIJA NAČELNIKA GRANIČNE SLUŽBE V. ARMADNEGA OBMOČJA JA POLKOVNIKA ĐUROVIČA

Dne 28/06-1991 se je uspelo tankovski enoti iz Varaždina prebiti do mejnega prehoda v G. Radgoni. Kljub temu, da je enota polkovnika POPOVIČA prenočila v Veržeju dne 27/06-1991 in se je vedelo, da gre na MP G. Radgona, niso bili podvzeti ustrezni ukrepi.

Ker milica ni imela proti oklepnih sredstev je ob proboju zadnje barikade t.j. na prehodu ceste čez železnico v G. Radgoni, dobil poveljnik PEM-a FLISAR Alojz, da se pred tanki umakne iz MP G. Radgona in nato nadaljuje z izvajanjem akcij z enoto glede na pojave v G. Radgoni.

Dogodki so se tega dne odvijali zelo hitro. Enota PEM, ki je v G. Radgoni štela 21 pripadnikov, se je preko radgonskega gradu umaknila nad mesto k Piramidi v Hercegovščaku. Pri Piramidi je poveljnik oblikoval iz policistov iz rezervnega sestava, ki so bili razporejeni v enoto PMM in PM G. Radgona ter M. Sobota skupine, katere so vodili aktivni miličniki in jih poslal na lokacije enot, katerim so pripadali. V primeru, da jih ne najdejo, pa so jim bile za naslednji dan določene mrtve javke, na katerih najdejo dne 29/06-1991 obvestila kjer se morajo javiti, kar je bilo tudi sporočeno operativnemu štabu UNZ. Rezerviste iz M. Sobote smo poslali čez brod na reki Muri v Krog v civilu, ki so si ga izposodili pri radgonskih rezervistih.

Poveljstvo II. skupine PEM v sestavu 7. čete PEM RSNZ v sestavi poveljnika Flisar Alojza, pomočnika Horvat Marjana in komandirja voda Pohovnikar Dušana, je po krajšem počitku pri Piramidi ocenilo razmere in položak sil JA v G. Radgoni, lokacije milice in TO, ki so delovale v G. Radgoni ter sprejelo odločitev o vrnitvi nazaj v mesto.

Okrog 15.00 ure smo prestregli informacijo PM G. Radgona, da se nameravata dve posadki z dvema oklepnima transporterjema predati pri gasilskem domu v G. Radgoni. Povezali smo se preko zveze z vodstvom PM G. Radgona in se odločili za prevzem posadk oz. tudi za zavzetje. Informacije so bile netočne, ker se niso imeli namena predati vsi. Ob našem približevanju k gasilskemu domu skozi gozd nad GD, smo se pričeli približevati gasilskemu domu iz hriba Hercegovščak, ko je prišel iz MP proti GD po magistralki tank, ki je prišel spremljat transporterja. V času prihoda tanka je bil na nas iz transporterja izstreljen daljši rafal iz mitraljeza po robu gozda. Ranjen ni bil nihče, v bližino gasilskega doma pa nas je vodil domačin KOZAR Milan iz Hercegovščaka. Po odhodu tanka in transporterja na MP, so nas poklicali iz dvorišča gasilskega doma gasilci (ŠAJNOVIČ Bogdan) zaradi predaje dveh pripadnikov JA, ki sta se skrila na rob gozda ter sta bila prej v transporterju pri GD. Po našem prihodu do GD sta prišla brez orožja iz gozda in sta povedala, da sta civilni osebi v službi JA, en orožar in drugi tankovski mehanik in sicer: Dragutin Jakopec, roj. 28/10-1944 v Ljubešcici in tam stanuje Zagrebačka 75 in Mario Milec roj. 02/11-1966 v Ptuju, orožar, stanuje Dravska 36 v Cestici.

Poročilo PEM o aretaciji polkovnika Danila Đurovića, *stran 1 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).*

Izjavila sta, da se drugim ne predata samo milici, kar sta tudi storila. Orožje in opremo so pobrali gasilci in jo predali TO. Kasneje smo odpeljali na lokacijo PM G. Radgona, ki ju je prepeljala v zbirni center.

V času spremljanja zgoraj navedenih se je slišal zvok helikopterja, po UKV zvezi pa smo tudi sprejeli obvestilo od 16.45 uri, da iz smeri Radenec v smeri G. Radgone prihaja helikopter JA. Ocenjevali smo, da lahko prihaja na zasedeni MP ali na obmejno stražnico. V poveljstvu smo sprejeli odločitev, da en oddelek spremlja predana, drugi pa da se takoj v sadovnjaku cca. 150 do 200 m nad obmejno stražnico, razporedi pod masko drevja v strelce z ukazom, da se strelja na helikopter, ko bo ta strelcem najbližje, ker v tistem času je bila dovoljena uporaba orožja tudi proti zrakoplovom. Kot poveljnik sem poveljeval, da dam znak za streljanje. Helikopter je naredil en krog nad mejnim prehodom, kjer zaradi ovir ni mogel pristati, nakar je letel v nizkem letu nad obrobjem mesta proti mejni stražnici. Letel je direktno na našo razporeditev, vsi smo bili pripravljeni na odprtje ognja, ko me je pomočnik Horvat po UKV v ihti obveščal, da ima helikopter oznake rdečega križa in naj prepovem streljanje, povelje za prepoved streljanja pa je prišlo tudi že po UKV iz operativne skupine UNZ. Helikopter je naredil en krog nad stražnico, nakar je v neposredni bližini pristal na parkirišču pokopališča med Osnovno šolo G. Radgona in pokopališčem. Helikopter je pristal znotraj območja, ki ga je blokirala TO. Ob pristanku je blokada ob šoli zapustila svoje položaje in stekla v gozd iz katerega se je čez čas vrnila.

V neposredni bližini je bil z nekaj miličniki pom. kom. Misja Marjan, ki se je približal helikopterju, iz katerega je že prišel oficir, ki se je predstavil za polkovnika Đuroviča in je povedal, da je prišel po ranjene in mrtve, ki so v enoti Popova na MP. O zadevi je bil obveščen načelnik IM UNZ, ki je naročil, da se helikopter in oddaljevanje od njega dovoli samo z dovoljenjem milice. Čez čas je verjetno po pozivu do helikopterja prišel komandir PM Sakovič Stanko, ki je Đuroviča tudi osebno poznal. Polkovnik je hotel iti v obmejno stražnico, za kar ni dobil dovoljenja in nato s Sakovičem na MP k Popovu - poveljniku tankovske enote, zakar prav tako ni dobil dovoljenja. Dovoljen je bil prihod komandirja stražnice Radgona do helikopterja Vulin Dušanu, poročniku.

Vsa dogajanja sem skupaj s pomočnikom in komandirjem spremljal cca. 150 m iznad helikopterja iz sadovnjaka. Ob ugotovitvi, da gre za Đuroviča, ki je bil ključni nasilec aktivnosti pri zavzetju mejnih prehodov, smo takoj pristopili k izdelavi ocene in načrta akcije za prevzem helikopterja in aretacije Đuroviča. Operativna skupina pod vodstvom načelnika IM Horvat Milana pa je pristopila k urejanju zahteve za aretacijo Đuroviča pri republiškem vodstvu. Med navedenim časom se je naša skupina (poveljstvo in en oddelek) pričela približevati helikopterju s sprotnim načrtovanjem in ocenjevanjem možnosti, s katero obliko bi akcijo brez ogrožanja TO in mesta G. Radgona, realizirali. V tem času so do helikopterja prihajale različne skupine in ljudje, med njimi zdravstveno iz ZD G. Radgona, reševalci, pokojni Kramberger Ivan in drugi. Za aretacijo je bilo izdano dovoljenje ter je bil poveljniku PEM-a dan ukaz za aretacijo s posebno previdnostjo. Tedaj sem odredil 4 pripadnike PEM v varovanje cca. 100 m od helikopterja od koder so imeli pregled nad celotno situacijo, skupaj s pomočnikom Horvat Marjanom, Pohovnikar Dušanom, komandirjem voda ter s posebej izurjenimi PEM-ovci Lebar Dušanom in Crnkovič Božidarjem sem se spustil do helikopterja. Sproti smo oblikovali akcijo. Poveljniku TO za občino G. Radgona polkovniku Marko Francu sem razložil naš načrt in odločitev s prošnjo, da naj obdrži svojo

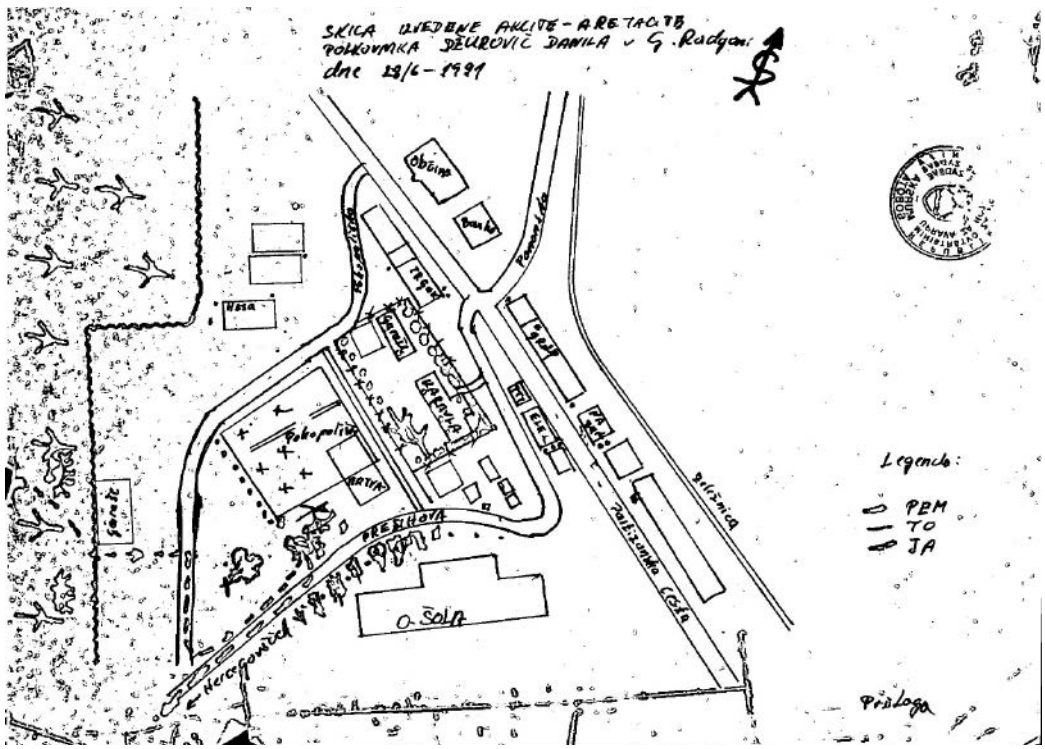
Poročilo PEM o aretaciji polkovnika Danila Đuroviča, *stran 2 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).*

razporeditev v blokadi in naj jo samo opozori na večjo budnost in za izdajo povelja za streljanje, če bi se posadka, v kateri je bilo tudi 6 vojnih policistov v neprobojni opremi, uprla z ognjem, ali bi dobila pomoč iz stražnice, ki je bila oddaljena cca. 80 m in je imela na podstrešju ostrostrelce. Poveljnik je prebledel in mi je povedal, da bo svojo vojsko umaknil, vendar ko sem mu razložil, da imam sam premalo ljudi, je predlog sprejel in nalogo izvedel. PEm je postavil tudi ožjo blokado in situacijo smo imeli v rokah. Pohovnikar je pregledal helikopter, na katerem je bil raketni nosilec, vendar je bil prazen, kar je bilo odločilno tudi za odvzem helikopterja, Horvat Marjan pa je vodil razgovor z Đurovičem in ga tako ločil od ostalih. V navedenem času sem zaradi možnosti reakcije Popova s tankovsko enoto na MP in nevarnosti po rušenju mesta, opravil dva razgovora po telefonu iz hiše Milkovič Danila - Hercegovščak z načelnikom IM, v katerem je bilo dogovorjeno, da se Đuroviča aretira, helikopterju in ostalim pa se dovoli odhod, kar je potrdila tudi republiška koordinacija.
Ob moji vrnitvi k helikopterju je tja pripeljal mrtvaški kombi pogrebnika Vrbnjaka iz Lomanoš. Pred ustavitvijo vozila je voznik dal utrip z dolgimi lučmi in je kazal znake ustrašenosti. Miličnik Lebar pa mi je zavpil, pazi v kombiju so specialci JA. V tistem trenutku sem močno zagrabil polkovnika Đuroviča za zapestje roke in ga v teku vlekel za Landrover, katerega smo imeli postavljenega kot ščit in pripravljenega za prevoz ujetnika. V teku je Đurovič vpil meni "nije, nije, mrtav čovek, mrtav čovek". Za vozilom sem ga zabil v predel motorja v zaklon, prav tako so zalegli vsi ostali in čakali. Pogrebnik je odpel kombi in res iz vozila potegnil krsto (z mrtvim oficirjem). V tistem trenutku je G.Radgono zajela ploha in se je spustil močan dež. Đuroviča sem povabil v Landrover, da naju ne bi pral dež, katerega so obstopili PEM-ovci ter sem vpričo Đuroviča poklical po UKV zvezi načelnik IM Horvat Milana s vprašanjem "aretacija za polkovnika Đuroviča velja?" - on pa je odgovoril velja. Nato sem mu povedal: "Slišali ste - aretirani ste". Ker sem imel še pritisnjen taster zveze, so za aretacijo slišali vsi, ki so bili v Pomurju na zvezi, kar je za prvi dan vojne v G. Radgoni močno dvignilo moralo pri policiji. Po aretaciji v vozilu me je vprašal: "Jeli Flisaru, ti to vodiš?", ko sem mu pritrdil, da sem tudi jaz graničar, mi je rekel: "Znaš, da je moglo biti obrnuto". Po navedenem sta Horvat Marjan in Pohovnikar Dušan Đuroviča potegnila iz vozila, ga vklenila z lisicami in preiskala. Na vprašanje, če je oborožen, je povedal, da ni, ob pregledu pa mu je Pohovnikar našel pri dimljah pod kombinezonom pištolo CZ 7,65 mm.
Po aretaciji je bil dan polkovnik nazaj v Landrover, Pohovnikar pa je šel po dogovoru do majorja, ki je poveljeval helikopterju in mu povedal, da bo Đurovič ostal z nami ter ukazal, naj previdno vzleti in zapusti G.Radgono, ker bo v nasprotnem primeru zrušen. Posadka se je nasmejala in sta previdno odletela. Potek na prizorišču je snemal tudi en tuji snemalec, katerega zaradi akcije nismo identificirali. Ujetnika sem nato z Landroverjem prepeljal do hiše Mlakar v Hercegovščaku, kjer ga je po dogovoru prevzel komandir PM Sakovič s plavo belim vozilom in ga odpeljal do vile Rezač v Policah, od koder je bil s civilnim avtom odpeljan na območje Radenec, kjer je bil varovan do 04/07-1991, ko ga je ista skupina, ki je bila prisotna ob aretaciji, pod vodstvom kom. voda Pohovnikarja, ponoči odpeljana v zapore Dob.
Ostali deli so v okviru dela ostalih enot razvidni, kako se je obnašal Đurovič Danilo in kakšni varnostni ukrepi so bili podvzeti.

PRILOGA: skica

Alojz Flisar
Poveljnik 7. čete PEM

Poročilo PEM o aretaciji polkovnika Danila Đuroviča, stran 3 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Poročilo PEM o aretaciji polkovnika Danila Đuroviča, *stran 4*
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

POPADIČ IN HORN

Jaz se od 28/6-1991 nahajam ujet pri organih za notranje zadeve, varujejo me v okolici Gor. Radgone in Mur. Sobote. Preko njih spremljam situacijo na terenu.

To kar se dogaja v Gor. Radgoni proti narodu, je kaos.

STOJANOVIČ je na Kuzmi umrl. Pripravlja se napad na vašo kasarno, ki se bo pričel zelo hitro. Po tem napadu se pričakuje tudi napad naše aviacije.

Vprašam vas, ali je to pametno, da bo toliko žrtev v M.Soboti zaradi vaše trdoglavosti. Razmišlite, nimate dosti časa, predajte se.

Ne umirajte zastonj tukaj in z vami tisoče ljudi Mur. Sobote. Da sem na vašem mestu, jaz bi se predal.

To vam svetuje

polkovnik DŽUROVIČ

Pismo polkovnika Đuroviča iz ujetništva
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Dne 28. 6. 1991 je RSNZ izdal ukaz UNZ Murska Sobota, da se vojnega ujetnika Danila Đuroviča vozi na različne lokacije, da bi se za njim izbrisala vsaka sled, ker je najbolj pomemben vojni ujetnik.[155]

Dne 29. 6. 1991 je Republiška koordinacija prek UNZ Murska Sobota obvestila PM, da so bili v Zagrebu pogovori med predstavniki Slovenije, treh držav Evropske gospodarske skupnosti ter predstavnikov SFRJ. Dogovorjena je bila takojšnja ustavitev spopadov. Slovenija ni odstopila od samostojnosti in suverenosti, najavljeni in kontrolirani so premiki preskrbovalnih in drugih vozil JLA.

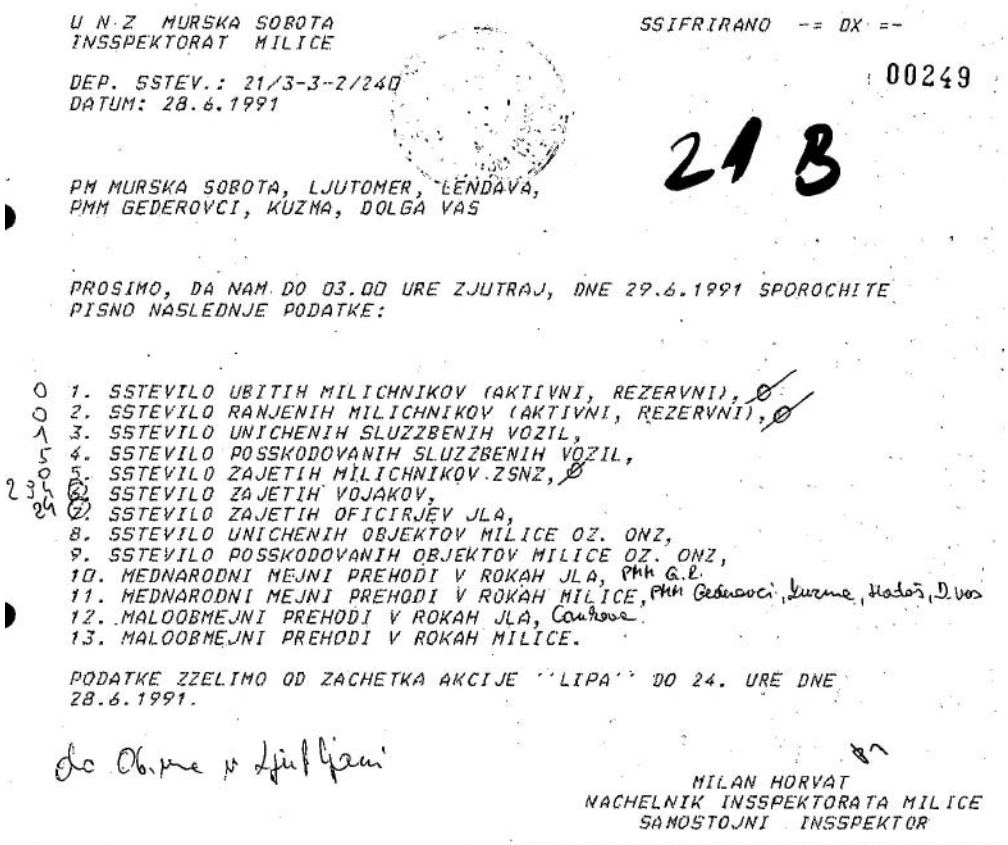
Izsek iz filma o tankih na mejnem prehodu Gornja Radgona (Arhiv: PVD Sever za Pomurje).

Vsako gibanje v zraku se šteje za kršitev premirja, enote JLA v blokadah se lahko vrnejo v vojašnice, vendar brez oklepnih in drugih vozil, ki jih ob odhodu ne smejo uničiti. Zaradi tega so ukazali, da se na vsako kršitev premirja ustrezno ukrepa. Treba je spremljati stanje v vojaških objektih. Preprečiti je treba prihod novih enot JLA v Republiko Slovenijo.

ONZ naj aretirajo vsakega vojaka JLA, ki se giblje brez dovoljenja. Opozorili so na ravnanje z vojnimi ujetniki, ki mora biti skladno s konvencijami. Če bi prišlo do predloga menjave ujetnikov (na njihovi strani tistih, ki ne želijo več biti v JLA), se o tem dogovori prek Republiške koordinacije. Vse blokade ostanejo. Pogrebi padlih pripadnikov ONZ in TO morajo biti izvedeni kot službeni pogrebi. JLA se zagotovi zdravstvena pomoč v zdravstvenih domovih in bolnicah v državi. Nadaljevati je treba s pozivanjem, da vojaki JLA prestopijo na našo stran.[156]

155 Depeš RSNZ štev. 894 z dne 28. 6. 1991
156 Depeša UNZ Murska Sobota 01-2/2951 z dne 29 .6. 1991

UNZ Murska Sobota je obvestila RSNZ o obisku predstavnika Republike Avstrije na UNZ, ki je zagotovil pomoč organov Republike Avstrije ranjenim miličnikom ali vojakom TO v bolnišnici v Bad Radkersburgu z reševalnim vozilom neposredno pri mejnem prehodu. Na meji imajo vojake in žandarje. Povedal je tudi, da je med spopadom na MP Gornja Radgona več nabojev priletelo v Avstrijo, kjer so rahlo ranili eno osebo in napravili škodo na objektih. Z njim je bilo tudi dogovorjeno, da se akcija Skala izvede preko MP Gederovci v Avstrijo in nato preko MP Vič nazaj v Slovenijo. Poslance bo milica prepeljala z minibusom UNZ.[157]

U N Z MURSKA SOBOTA
INSSPEKTORAT MILICE

SSIFRIRANO -= DX =-

DEP. SSTEV.: 21/3-3-2/240
DATUM: 28.6.1991

00249

21 B

PM MURSKA SOBOTA, LJUTOMER, LENDAVA,
PMM GEDEROVCI, KUZMA, DOLGA VAS

PROSIMO, DA NAM DO 03.00 URE ZJUTRAJ, DNE 29.6.1991 SPOROCHITE PISNO NASLEDNJE PODATKE:

1. SSTEVILO UBITIH MILICHNIKOV (AKTIVNI, REZERVNI), Ø
2. SSTEVILO RANJENIH MILICHNIKOV (AKTIVNI, REZERVNI), Ø
3. SSTEVILO UNICHENIH SLUZZBENIH VOZIL,
4. SSTEVILO POSSKODOVANIH SLUZZBENIH VOZIL,
5. SSTEVILO ZAJETIH MILICHNIKOV ZSNZ, Ø
6. SSTEVILO ZAJETIH VOJAKOV,
7. SSTEVILO ZAJETIH OFICIRJEV JLA,
8. SSTEVILO UNICHENIH OBJEKTOV MILICE OZ. ONZ,
9. SSTEVILO POSSKODOVANIH OBJEKTOV MILICE OZ. ONZ,
10. MEDNARODNI MEJNI PREHODI V ROKAH JLA, PMH G.R.
11. MEDNARODNI MEJNI PREHODI V ROKAH MILICE, PMH Gederovci, Kuzma, Hodoš, D. Vas
12. MALOOBMEJNI PREHODI V ROKAH JLA, Cankova
13. MALOOBMEJNI PREHODI V ROKAH MILICE.

PODATKE ZZELIMO OD ZACHETKA AKCIJE ''LIPA'' DO 24. URE DNE 28.6.1991.

do Obrne v Ljubljani

MILAN HORVAT
NACHELNIK INSSPEKTORATA MILICE
SAMOSTOJNI INSSPEKTOR

Obrazec poročanja z izpolnjenimi podatki za 28. 6. 1991 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Dne 29. 6. 1991 se je UNZ dogovorila z zapori Maribor, enota Murska Sobota, da bodo sprejeli okrog 25 vojnih ujetnikov in jim tudi zagotovili topel obrok. Dogovorili so se o zaupnosti podatkov ujetnikov in prepovedi obiskov. Upravnik oddelka je prosil za dve avtomatski puški in fizično okrepitev paznikov. Sprejemati so začeli istega dne ob 14.00.

157 Depeša UNZ Murska Sobota številka 01-2/246 z dne 29. 6. 1991

Dan prej je bilo dogovorjeno tudi z ravnateljico Ekonomske šole Murska Sobota, da bo v njihovi telovadnici urejen zbirni center za vojne ujetnike za približno sto ujetnikov.[158] RSNZ je 29. 6.1 991 dopolnila navodilo za ravnanje in sprejem vojnih ujetnikov. Določili so, da lahko vojaki JLA z blokade izven vojaških objektov zapustijo položaje in vozila ter odidejo v najbližjo vojašnico brez orožja. Oficirji lahko zadržijo pištolo brez streliva, lahko pa prestopijo v TO ali odidejo domov.

Pripadnike JLA, zajete pred premirjem, se selekcionira, Slovenci se vključijo v TO, Hrvati in Albanci grejo lahko domov ali pa se priključijo TO kot prostovoljci. Treba je pospešiti ustvarjanje prehodnih in zbirnih centrov za vojne ujetnike.[159] Predvsem v Pomurju je bil to problem zaradi velikega števila vojnih ujetnikov v zelo kratkem času.

PRIIMEK in IME	ROJSTNI PODATKI	BIVALIŠČE KRAJ,SO,REPUB.	NARODNOST	ČIN	ZAPOSLEN V.P.	ČAS PRIJETJA	KDAJ JE IZPUŠČEN	ČE JE ZADRŽAN
1. STEFANOVIČ ALEKSANDAR	27/10 - 1952	VARAŽDIN HRVATSKA	SRB	MAJOR	7464 VARAŽDIN	3/7-1991		
2. VULIN DUŠAN	26/11 - 1969	MARIBOR SLOVENIJA	JUGOSLOVAN	POTPO-ROČNIK	5457/4 MARIBOR	2/7-1991		
3. VESELIČ EDI	5/10 - 1971	NOVA GORICA SLOVENIJA	SLOVENEC	DESE-TAR	7464 VARAŽDIN	3/7-1991	3/7-1991	
4. BEĐET BEĐETI	18/9 - 1972	NEGOTINO MAKEDONIJA	MUSLIMAN	/	7464 VARAŽDIN	3/7-1991		
5. IBRAHIM PAŠALIČ	29/8 - 1971	ZENICA BIH	MUSLIMAN	RAZ-VODNIK	7464 VARAŽDIN	3/7-1991		
6. PAVLOVIČ SAŠA	14/7 - 1971	GORNJA STRAŽAVA SRBIJA	SRB	/	-11-	-11-	3/7-91	
7. ŽELJKO KAJIČ	18/10 - 1971	GORA 45 BIH	HRVAT	/	-11-	-11-		
8. VESNA LOZANČIČ	28/2 - 1962	VARAŽDIN HRVATSKA	-11-	/	-11-	-11-		
9. DAVOR RATKOVIČ	19/10 - 1972	CAGINEC BIH	-11-	/	-11-	-11-		
10. IVICA VRKLJAN	11/6 - 1972	BODOVALJCI HRVATSKA	-11-	/	-11-	-11-		
11. DANIJEL POJE	13/9 - 1971	ZAVIDOVIČI BIH	JUGOSLOVAN	DESE-TAR	-11-	-11-		

Poročilo o vojnih ujetnikih v Zbirnem centru Videm (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

158 Zaznamek UNZ Murska Sobota z dne 29. 6. 1991
159 Depeša UNZ Murska Sobota številka 01-2/2953 z dne 29. 6. 1991

00017

POLICIJSKA POSTAJA

GORNJA RADGONA

Štev.: S2-138/110
Datum: 29.06.1991

URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-81/2009/54
DATUM: 25. 5. 2010

ARETACIJA ZVEZNIH CARINIKOV IN DRUGIH OSEB

Na podlagi zbranih obvestil s strani milice o:

- sumu storitve KD, sodelovanja s agresorsko vojsko in nudenje pomoči
- bivanju zveznih carinikov

je bila na UNZ M. Sobota, dne 29.06.1991 sprejeta odločitev o aretaciji:

1. Zveznih carinikov v hotelu RADIN - Radenci
2. NJEŽIĆ Nedeljka - G. Radgona
3. MANIĆ Miroljuba - G. Radgona
4. VEKELIĆ Ervina - Radenci.

Ukaz o aretaciji je bil sprejet istega dne ob 20.40 uri.

Vodstvo PM in PEM se je odločilo, da akcijo koordinirano izvedeta dve skupini:

1. Del pripadnikov PEM in OM Radenci - v Radencih - pod vodstvom pomočnika komandirja OM Radenci.

2. Del pripadnikov PEM in PM G. Radgona - pod vodstvom pomočnika komandirja PM in inšp. HORVAT Marjana (PEM).

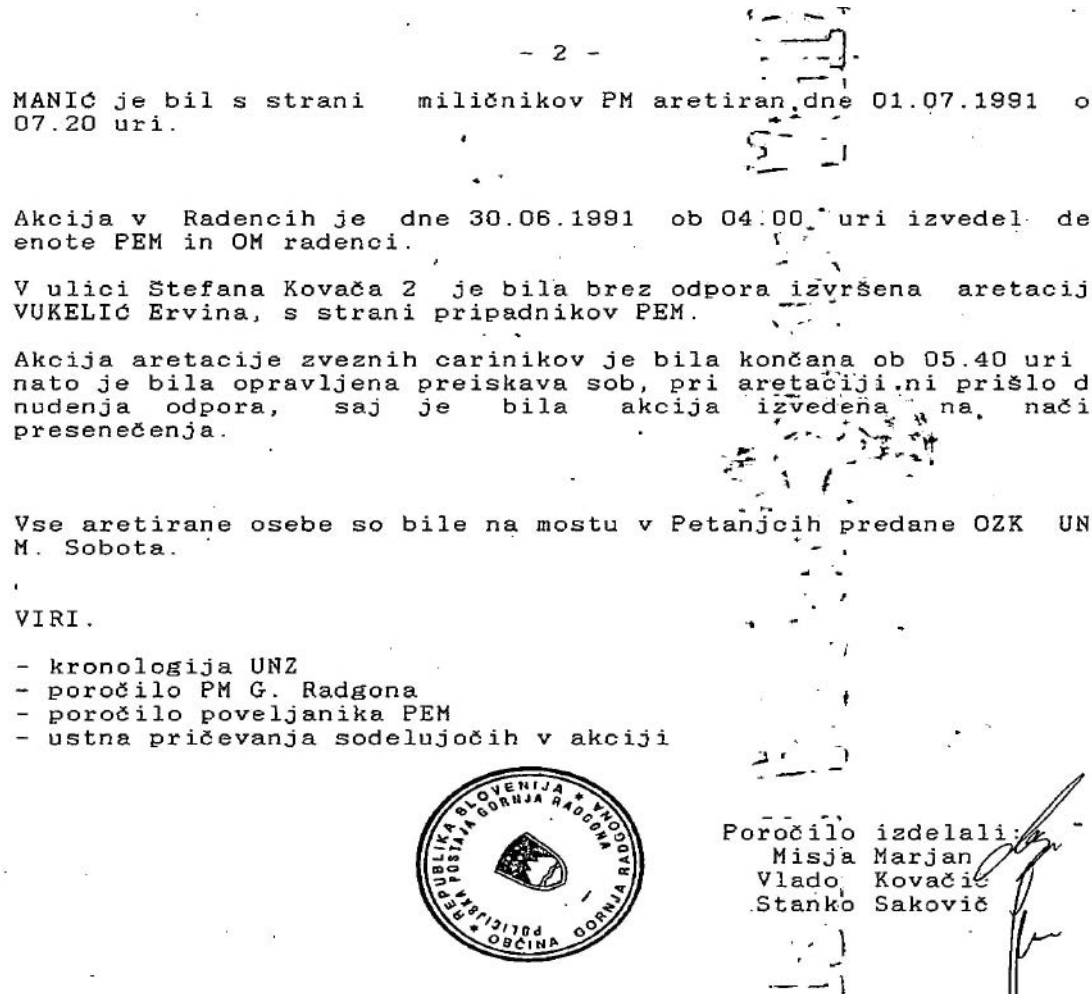
Ob predvidenem ukrepu je bil na seji dne 30.06.1991 ob 01.00 uri informiran IS SO G. Radgona, kjer je bilo dogovorjeno, da v akciji sodeluje tudi OŠ CZ G. Radgona.

V Gornji Radgoni se je akcija začela ob 04.00 uri, ko so pripadniki civilne zaščite pod vodstvom načelnika OŠ evakuirali stanovalce iz dveh blokov na Panonski, kjer je stanoval NJEŽIĆ. Obstojala je nevarnost, da so v stanovanju pripadniki JLA - enote POPOVA in da bo ob aretaciji v tem primeru prišlo do oboroženega spopada.

Po v naprej pripravljenem taktičnem načrtu je oddelek PEM opravil zavarovanje ožjega območja okrog bloka, sta aretacijo ob 05.00 uri izvedla miličnika ŽNUDERL Milan in VAUPOTIĆ Darko, pri tem ni prišlo do uporabe orožja, NJEŽIĆ je bil vklenjen in z intervencijskim vozilom odpeljan. Enota POPOVA, ki je bila oddaljena cca 200 metrov, aretacije svojega sodelavca ni zaznala.

Aretacija MANIĆA to jutro ni bila realizirana saj je vodja enote PEM, ki je bila v nalogo odrejena ocenil, da obstaja velika nevarnost intervencije vojakov iz karavle (oddaljenost 30 m).

Poročilo PM Gornja Radgona o aretaciji zveznih carinikov, stran 1 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

- 2 -

MANIĆ je bil s strani miličnikov PM aretiran dne 01.07.1991 ob 07.20 uri.

Akcija v Radencih je dne 30.06.1991 ob 04.00 uri izvedel del enote PEM in OM radenci.

V ulici Stefana Kovača 2 je bila brez odpora izvršena aretacija VUKELIĆ Ervina, s strani pripadnikov PEM.

Akcija aretacije zveznih carinikov je bila končana ob 05.40 uri nato je bila opravljena preiskava sob, pri aretaciji ni prišlo do nudenja odpora, saj je bila akcija izvedena na način presenečenja.

Vse aretirane osebe so bile na mostu v Petanjcih predane OZK UNZ M. Sobota.

VIRI.

- kronologija UNZ
- poročilo PM G. Radgona
- poročilo poveljanika PEM
- ustna pričevanja sodelujočih v akciji

REPUBLIKA SLOVENIJA * POSTAJA GORNJA RADGONA * POLICIJSKA OBČINA GORNJA RADGONA

Poročilo izdelali:
Misja Marjan
Vlado Kovačič
Stanko Sakovič

Poročilo PM Gornja Radgona o aretaciji zveznih carinikov, stran 2 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

UNZ Murska Sobota je 29. 6. 1991 poročala RSNZ o podatkih ranjenih in mrtvih, ki pa niso bili preverjeni, tako naj bi bili trije mrtvi vojaki JLA in osem ranjenih, dva mrtva civilista in dva ranjena pripadnika TO.[160] Naslednji dan je UNZ obvestila enote, da je v Pomurju opaženih več neznancev, ki prosijo hrano pri občanih, do takrat niso poročali, da bi bili oboroženi, vendar obstaja verjetnost, da bodo svoje enote zapustili vojaki JLA z orožjem. Zato so opozarjali na najvišjo stopnjo previdnosti in naročili, da se s takimi osebami ravna kot vojnimi ujetniki ali dezerterji.[161] V Pomurju so dokaj hitro premagali vojake JLA, ki so poskušali zasesti mejne prehode na levi strani reke Mure, zato je bilo veliko vojnih ujetnikov.

160 Depeša UNZ Murska Sobota številka 01-5-2/245 z dne 29. 6. 1991
161 Depeša UNZ Murska Sobota številka 01-2/2963 z dne 30. 6. 1991

00019

URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-81/2009/54
DATUM: 25. 5. 2010

POSTAJA MEJNE POLICIJE

GORNJA RADGONA

Štev.: S2-138/12
Datum: 29.06.1991

POGAJANJA IN PREDAJA KARAVLE JLA NA ZG. KONJIŠČU

1.

Dne 29.06.1991 ob 19.48 uri smo dobili sporočilo, da se želi policiji predati ROTAR komandir karavle v Zg. Konjišču. S TO je bilo dogovorjeno, da v Zg. Konjišče pošlje tovornjak za prevoz vojakov. V Konjišče se je odpeljal pomočnik komandirja MISJA, policisti ŽNUDERL, JANČAR in GAJŠEK. Zaustavili smo se v Podgorju pri gostilni VRTNICA, kjer smo počakali tovornjak, katerega je poslala TO.

Ker nismo bili sigurni kakšno je stanje v karavli, smo se dogovorili, da se na karavlo odpeljeta pomočnik komandirja MISJA in civilist EDŠID Boris. Ko sva se pripeljala na karavlo je bil tam podporočnik, ki je prišel v pomoč ROTARJU, vojska pa je bila vkopana okrog karavle in v borbeni pripravljenosti. Podporočnik nama je povedal, da je ROTAR v Ribiškem domu, nekaj metrov vstran, kjer so z občani popivali. pogovore z ROTARJEM je vodil MISJA, kateremu je ROTAR povedal, da bi se predal; vendar pa se podporočnik ne bo. Povedal je še, da je boljše, da je v karavli on sam, ker če se bo on predal, bodo poslali drugega. Tako so bila prva neposredna pogajanja zaključena.

2.

Dne 02.07.1991 v dopoldanskem času, ob priliki pogajanj z poročnikom VULINOM je komandir PM Gornja Radgona SAKOVIČ Stanko iz karavle vzpostavil telefonski kontakt z komandirjem karavle Zg. Konjišče ROTAR Jožetom. Zaradi zavedanja objektivne nevarnosti, da je zveza prisluškovana sta se oba sporazumela, da se bo istega dne v popoldanskem času komandir PM G. Radgona lahko oglasil na karavli, kar je pomenilo, da je ROTAR pripravljen za predajo.

Po predhodni odobritvi vodstva UNZ M. Sobota in dogovorom z vodstvom PEM je komandir PM SAKOVIČ ob 14.22 uri s službenim vozilom odšel na karavlo Konjišče. Zaradi dobrega znanstva ROTARJA je šel sabo tudi VUKSANOVIČ Gojko.

Poročilo PM Gornja Radgona o pogajanjih za predajo stražnice v Zgornjem Konjišču, stran 1 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Ko se je službeno vozilo milice s prižganimi plavimi lučmi bližalo karavli je le-to zaustavil vojak stražar, oborožen s puškomitraljezom. Komandir PM ga je zaprosil, da obvesti zastavnika ROTARJA o prihodu. Kmalu zatem stá do stražarskega mesta prišla komandir karavle zastavnik ROTAR Jože in vodja tečaja desetarjev podporočnik (ime in priimek ni znan) po rodu Makedonec, kjer smo se uradno predstavili. Komandir karavle je komandirja PM povabil v dvoriščni del karavle, medtem ko je VUKSANOVIĆ ostal nekoliko zadaj s podporočnikom. Že med hojo je komandir ROTAR povedal, da se takoj sam s svojimi vojaki preda, da pa tega ne želi podporočnik s svojim delom kursistov.

Splošen razgovor komandirja PM z obema starešinama JLA je potekal več kot 30 minut, razgovor je bil usmerjen v to, da se prikaže nesmisel nadaljnjega vztrajanja vojakov na karavli in pogoji za predajo. Oba starešina sta želela čimbolj jasna jamstva za njuno nadaljnjo usodo in za usodo vojakov.

Nekaj po 15.00 uri je stražar iz smeri Mure nenadoma prišel skupaj z majorjem TO - PŠ Maribor. Major TO je v trenutku, ko je na karavli zagledal komandirja PM obema starešinama JLA povedal, da sta se o pogojih predaje do sedaj verjetno dogovorila z komandirjm milice, njemu in njegovi enoti pa se lahko predata. Istočasno je povedal, da je karavla obkoljena in da oborožen odpor s strani vojakov nima smisla.

Na izrečen ultimat je najprej reagiral zastavnik ROTAR, ki je takoj povedal, da se je sam pripravljen predati, da pa o tem mora povprašati tudi svoje vojake. Med pristonimi je bilo dogovorjeno, da major TO skupaj z zastavnikom ROTARJEM odide do vojakov, kjer se opravi sestanek vojaškega kolektiva o pripravljenosti za predajo.

Podporočnik JLA je ostal s komandirjem PM in cca 20 minut je potekalo prepričevanje komandirja PM o nesmislu nadaljnjega vztrajanja, saj je podporočnik kategorično odklanjal predajo, dokler ne dobi ukaza iz Maribora.

V tem času sta se iz jedilnice vrnila major TO in zastavnik ROTAR, takoj nato je ROTAR povedal, da je njegov kolektiv sprejel soglasen dogovor o predaji, sam pa je takoj pripravljene prestopiti v TO. Zastavnik ROTAR je povedal podporočniku "Podporočniče, mi se predajemo, vama ako je do borbe izvolite, ja kao komandir karavle naredjujem vama, da se predate i tako zaštitite živote mladih vojnika." Po nekaj trenutkih premišljevanja se je podporočnik odločil, da bo o možnosti predaje šel povprašat svoje vojake na položaj. Podporočnik je istočasno dovolil, da se je takoj za njim o isti zadevi z vojaki pogovarjal tudi komandir PM.

Poročilo PM Gornja Radgona o pogajanjih za predajo stražnice v Zgornjem Konjišču, stran 2 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

čez kakih 15 minut je bil "obhod" končan, vsi vojaki, razen dveh srbske narodnosti, so soglašali s takojšnjo predajo. Skoraj istočasno sta to ugotovitev majorja TO prenesla tako podporočnik JLA kot komandir PM. Dogovorjeno je bilo, da vojaki takoj vso orožje umaknejo s položajev in ga zložijo na asfaltiran del dvorišča ter se postrojijo. Ob 16.25 uri se je karavla z obema starešinama, vsemi vojaki in kursisti, predala, o čemer je bil po UKV zvezi obveščen UNZ.

Ker so v tem trenutku v G. Radgoni potekali boji med tankovsko enoto in TO, PEM z miličniki PM pa je obkolil in postavil ultimat karavli v Gornji Radgoni, v Konjišče v tem času ni prišel prej dogovorjeni oddelek PEM, iz istega razloga, pa se je v G. Radgono takoj vrnil komandir PM.

Zapisati velja še ugotovitev, da je bila karavla močno utrjena, da so bili položaji okrog karavle utrjeni, da so vojaki imeli na položajih veliko streliva in ročne bombe in da v primeru, da se oba vojaška starešina ne bi predala, bi zavzetje karavle z vojaškim spopadom terjalo veliko žrtev na obeh straneh.

Razen tega je prišlo do popolnoma neusklajene akcije med milico in TO Maribor, major TO in komandir PM, sta zadevo improvizirala tako uspešno, da sta oba starešina JLA imela občutek, da je vse koordinirano na najvišji stopnji.

Vso orožje, opremo, vojake in oba starešina je prevzela enota PŠ TO Maribor, prav tako tudi varovanje objekta.

VIRI:

- kronologija UNZ
- pričevanja VUKSANOVIĆ Gojka
- pisna izjava ROTAR Jožeta RŠTO
- poročilo in analiza PM G. Radgona

REPUBLIKA SLOVENIJA * POLICIJSKA POSTAJA GORNJA RADGONA * OBČINA GORNJA RADGONA

POROČILO IZDELAL
Stanko SADOVIČ

Poročilo PM Gornja Radgona o pogajanjih za predajo stražnice v Zgornjem Konjišču, stran 3 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

REPUBLIKA SLOVENIJA
POLICIJSKA POSTAJA -
GORNJA RADGONA

Štev.: SZ-138/11-1
Datum: ~~12.05.1994~~ 30.6.1991

URADNA SKRIVNOST
STROGO ZAUPNO

PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-81/2009/54
DATUM: 25. 5. 2010

PRIJETJE ZVEZNIH CARINIKOV

Dne 30.06.1991 ob 04.40 uri so pripadniki PEM Murska Sobota Andrej KOVAČIČ, Miran HORVAT in Božidar CRNKOVIČ skupaj z miličniki OM Radenci ŠONAJA Antonom, FILIPIČ Francem in miličnikom rezervisto ČERNEL Goranom v hotelu Radin opravili aretacijo zveznih carinikov iz Beograda.

Aretacijo sta neposredno opravila Andrej KOVAČIČ in Miran HORVAT, ki sta skupaj z receptorjem ANTONIČ Rudijem odšla do sob, v katerih sta prebivala zvezna carinika v drugem nadstropju hotela. Varovanje postopka so opravili ostali zgoraj navedeni miličniki. Po aretaciji sta bila oba carinika izročena na mostu čez reko Muro kriminalistom UNZ M.Sobota.

Ob 04.00 uri, še pred aretacijo zveznih carinikov, so Andrej KOVAČIČ, Miran HORVAT in Božidar CRNKOVIČ skupaj z Vladom KOVAČIČEM in JANEŽIČEM iz OM Radenci aretirali v Radencih v ulici Štefana Kovača 2 simpatizerja agresorja "JA" VUKELIĆ Ervina. Navedeni je v naselju Radenci grozil ostalim občanom z maščevanjem in ukrepi s strani vojske "JA", prav tako pa je iskal stike z oklepno enoto, stacionirano na začasno zasedenem mejnem prehodu G.Radgona. Samo aretacijo VUKELIĆA v notranjosti stanovanjske hiše so izvedli skupno vsi trije pripadniki PEM in Vlado KOVAČIČ, medtem je miličnik JANEŽIČ varoval vozila. Po aretaciji je bil VUKELIĆ na mostu čez reko Muro izročen kriminalistom UNZ M.Sobota.

USTNI VIRI:

1. KOVAČIČ Andrej, policist PO Radenci
2. HORVAT Miran, policist PO Radenci
3. ŠONAJA Anton, policist PP G.Radgona
4. FILIPIČ Franc, policist PMP G.Radgona
5. KOVAČIČ Vlado, policist PO Radenci

REPUBLIKA SLOVENIJA * POLICIJSKA POSTAJA GORNJA RADGONA * OBČINA GORNJA RADGONA

ZABELEŽIL:
Vlado KOVAČIČ

Poročilo PM Gornja Radgona o aretaciji zveznih carinikov (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Dne 29. 6. 1991 je PM Gornja Radgona poročala o realizaciji akcije Skala. Enota je obvestila poslanca republiške skupščine Janeza Stariho iz Gornje Radgone, da ga bodo odpeljali v Ljubljano na sejo Skupščine Republike Slovenije. Iz Gornje Radgone sta ga s službenim vozilom peljala komandir in pomočnik komandirja PM do mosta v Veržeju. Po krajših pogajanjih z enoto TO, ki je varovala most, je poslanec prečkal most, njegovo varovanje pa je prevzela enota Postaje prometne milice Murska Sobota.[162]

162 Depeša PM Gornja Radgona štev. SZ-138/10 z dne 29. 6. 1991

POLICIJSKA POSTAJA

GORNJA RADGONA

URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

Štev.:
Datum: 29.06.1991

REALIZACIJA AKCIJE " SKALA "

Ukaz o takojšnji realizacije akcije SKALA je bil sprejet 29.06.1991 ob 12.50 uri.

O ativiranem signalu je bil obveščen poslanec republiške skupščine STARIHA Janez iz Gornje Radgone, kateremu je bilo naročeno, da se takoj pripravi za odhod. Prevoz iz Gornje Radgona do mosta v Verženju, sta s policijskim vozilom opravila komandir in pomočnik komandirja PM G. Radgona. Zaradi postavljenih barikad je bilo potrebno najti poljske poti, pred mostom v Verženju je prišlo do manjšega nesporazuma z enoto TO, okrog 15.30 ure pa je bil poslanec predan PPM M. Sobota.

VIRI:

- kronologija UNZ
- pričanje STARIHA Janeza
- poročilo PM

Zapis izdelala
Stanko Sakovič
Misja Marjan

Poročilo o realizaciji akcije Skala
(Arhiv: Stanko Sakovič).

Republiška koordinacija je dne 30. 6. 1991 naročila, da je treba v vseh občinah zagotoviti neprekinjeno delovanje upravnih organov in izvršnih svetov. Slednji morajo izvajati vse naloge glede materialne in zdravstvene oskrbe občanov, TO in ONZ. V zvezi z zakloniščI za prebivalce naj vključijo tudi Civilno zaščito in druge reševalne sile. Prav tako je treba preprečiti vsak poizkus mobilizacije s strani JLA.[163] Istega dne je koordinacija naročila, da se v primeru napada JLA takoj preide v napad na objekte JLA. Signal za napad je bil »Sraka«. RSNZ je na enote poslal pravila ravnanja z vojnimi ujetniki, ki so zelo natančno določala pravice in obveznosti vojnih ujetnikov.[164]

163 Depeša UNZ Murska Sobota številka 01-2/2958 z dne 30. 6. 1991
164 Depeša RSNZ številka 2376 z dne 30. 6. 1991

00026

REPUBLIKA SLOVENIJA
OBČINA GORNJA RADGONA
POLICIJSKA POSTAJA GORNJA RADGONA

URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

Štev. : SZ-138/14
Datum : ~~10.05.1994~~ 2.7.91

PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-81/2009/54
DATUM: 25. 5. 2010

NAPAD NA KARAVLO V GORNJI RADGONI

1. Dne 02.07.1991 ob 16.15 uri je POPOV istrelil topovski strel na zvonik cerkve in ga poškodoval oz. razstrelil, vodstvo PEM se je odločilo, da se iskoristi ta situacija za dokončen prevzem karavle. Vsa pogajanja do takrat so bila neuspešna in obstajala je realna nevarnost, da bo karavla ostala v rokah JNA.

2. Ob 16.30 uri je povelnik PEM-a FLISAR Alojz izdal ukaz o popolni blokadi karavle v Gornji Radgoni. Vodstvo PEM je razporedilo enote milice za za blokado in kasnejši napad po naslednjem razporedu:
- oddelek PEM-a se je razporedil pri mrliški vežici, to je na jugozahodni strani karavle, od koder je povelnik PEM-a pozival komandirja karavle poročnika VULINA, da se naj vojska JLA preda
- dva oddelka miličnikov iz splošne postaje milice, katera je vodil miličnik KRAJNC Jože sta se razporedila za pokopališčem, to je na zahodnem delu karavle
- del enote PEM se je karavli približeval iz smeri osnovne šole Jože Kerenčič proti glavnemu vhodu karavle, to je iz južne smeri karavle
- po medsebojnem dogovoru sta se pom. kom. PP in miličnik Žnuderl Milan odločila, da bosta pomagala pri napadu karavle, zato je miličnik Žnuderl s seboj vzel vojaka TO Jaušovec Maksa,

Opis napada na stražnico Gornja Radgona, stran 1 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

kateri je bil oborožen z protioklepnim orožjem (ZOLJO), ter so se karavli približevali iz smeri mesta (vzhodne strani karavle).

3. Starešini JLA je bil postavljen 15 minutni rok za predajo z jasno grožnjo, da se bo v nasprotnem primeru uporabilo strelno orožje. Po preteku roka se na karavli ni zgodilo ničesar.

4. Ob 16.53 uri se je pričel napad na karavlo in sicer je bil dan ukaz da se takoj uporabi strelno orožje z jasnim ukazom, da se strelja po strehi karavle, da ne bi prišlo do žrtev med vojaki JLA, močan ogenj je bil odprt iz smeri pokopališča. V tem času je miličnik Žnuderl odšel z Jaušovcem do samopostrežne trgovine od koder je Jaušovec ustrelil z ZOLJO, ter zadel v streho karavle, kar je bil povod, da so bili vojaki pred odločitvijo za predajo.

5. Ob 17.02 uri je povelnik PEM-a Flisar naročil, da se en oddelek miličnikov iz splošne postaje približa k karavli po levem krilu pokopališča. V tem času sta miličnik Žnuderl in pom. kom. PP prišla v pomoč k pokopališču, s seboj je vzel Žnuderl vojaka TO Vajsa, ki je bil oborožen z protioklepnim orožjem (OSO).

6. Kljub dvakratni prekinitvi ognja s strani milice in čakanja na odločitev Vulina do predaje ni prišlo, zato je povelnik PEM ponovno ukazal uporabo strelnega orožja s tem da se je ogenj usmeril v bližino okenj, za katerimi so bili položaji vojakov. To je bil še zadnji psihični pritisk, ki je odločilno vplival na predajo.

Opis napada na stražnico Gornja Radgona,
stran 2 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Takoj ko so vojaki izobesili belo rjuho na stavbi same karavle je bil dan ukaz o zaustavitvi ognja, istočasno pa poziv vojakom, da z orožjem prihajajo iz karavle in ga odložijo ter se od njega oddaljijo.
Del vojakov-kursistov, ki je bil v stavbi bivšega občinskega štaba TO očitno ni vedel, kaj se dogaja v karavli in se je predal nekaj minut pozneje, po zadnjem pozivu k predaji s strani kom. PP Saković, orožje pa pustili v stavbi.

7. Pri 42 vojakih je bil opravljen delni pregled z eno skupino miličnikov, druga skupina miličnikov je opravljala pregled prostorov, tretja skupina pa je orožje znosila na dvorišče. Istočasno se je iz neposredne bližine GROZD slišal strel s pištolo, zato je v pregled hotela bila poslana ena skupina PEM, ki pa ni odkrila ničesar.

8. Ob 18.36 uri sta se Gornji Radgoni bližali dve letali JLA, zato se je nemudoma pričela evakuacija ujetih vojakov v smeri osnovne šole. Letali sta raketirali avtoradgono, nato pa zapustili naše območje.

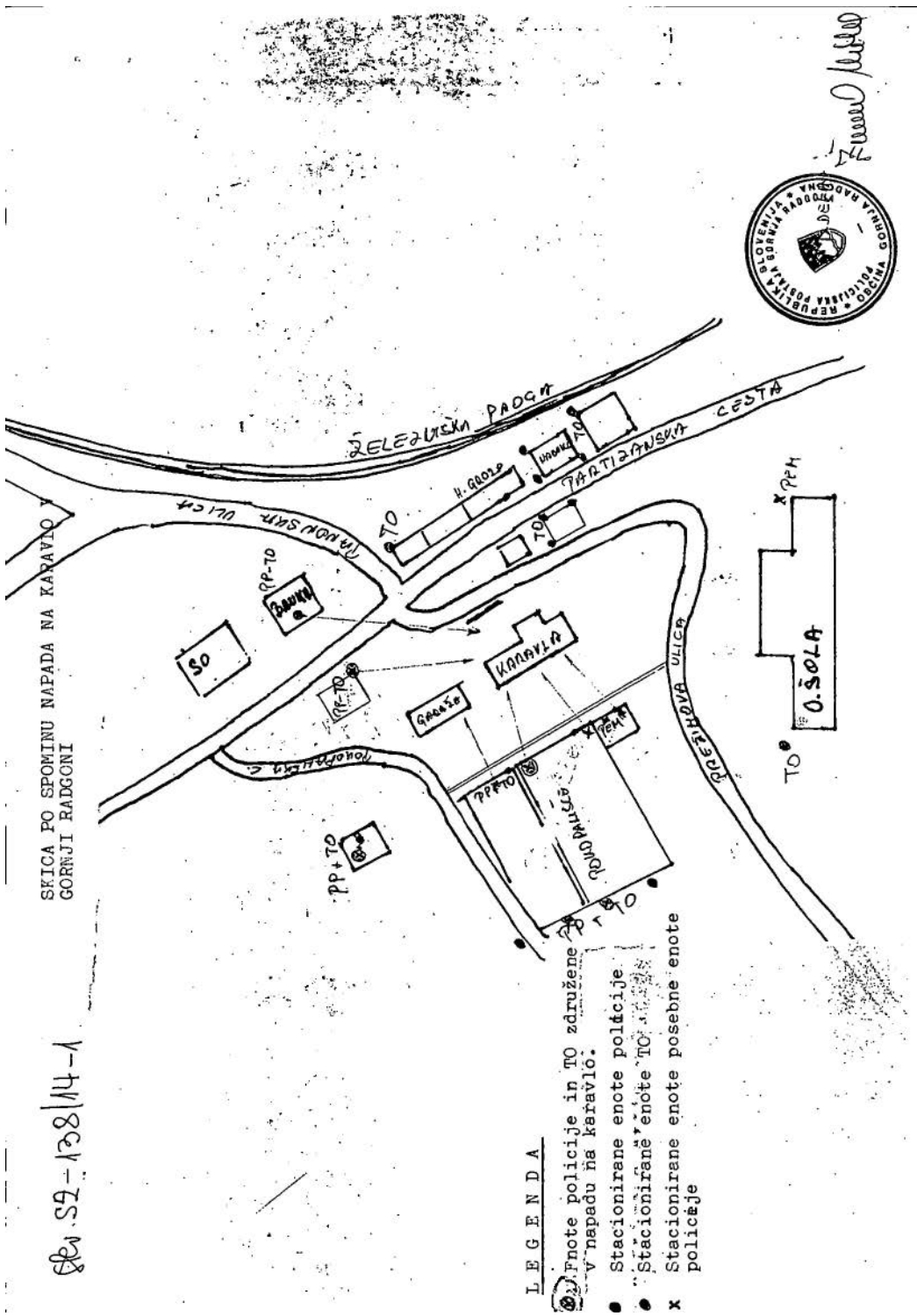
9. Za vse vojake je bil organiziran prevoz v zbirni center v Videm, poročnik Vulin je bil predal oddelku milice Radenci in naslednji dan odpeljan v zbirni center. Vso orožje je sprejela in odpeljala TO, prav tako tudi obe vozili. Naslednji dan je bila tudi karavla predana TO.

VIRI:
-kronologija UNZ M.Sobota
-poročilo PM G.Radgona
-poročilo povelstva PEM.
-spomini sodelujočih miličnikov

REPUBLIKA SLOVENIJA POLICIJA OBČINA GORNJA RADGONA

rekonstrukciji dogodkov
Dokument izdelala:
Saković Stanko
Misja Marjan

Opis napada na stražnico Gornja Radgona, stran 3 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Opis napada na stražnico Gornja Radgona, stran 4 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Pomoč poškodovanemu vojaku pri stražnici Gornja Radgona (Fotografija: Štefan Abraham).

Posledice spopada na stražnici Gornja Radgona (Fotografija: Štefan Abraham).

Republiška koordinacija je dne 2. 7. 1991 poročala o prekinitvi ognja in naročila, da enote ONZ in TO končajo napadalne akcije in zavzamejo obrambne položaje. Če se enote z JLA dogovorijo o vrnitvi v njihovo vojašnico, se jim to omogoči brez pogojev, vendar se njihov premik spremlja. Ponovno so opozorili na nevarnost diverzantsko terorističnih akcij.[165]

Dne 3. 7. 1991 je prispelo obvestilo Ministrstva za notranje zadeve,[166] da iz zbirnih centrov in zaporov takoj izpustijo vse vojake vseh narodnosti razen Srbov in Črnogorcev, pri katerih naj izpustijo samo najmlajša letnika. Oficirji so ostali v zaporih. V zaporu so ostali predstavniki Zveznega sekretariata za notranje zadeve (miličniki, ki bi prevzeli PMM Hodoš) in Zvezne carinske uprave (ki bi prevzeli carinarnico Murska Sobota). V zaporu so ostali tudi tisti, ki niso želeli biti izpuščeni. Navodila glede azila naj bi poslali pozneje.[167]

Let helikopterja JLA z oznakami Rdečega križa nad Gornjo Radgono (Arhiv: PVD Sever za Pomurje).

Dne 3. 7. 1991 je UNZ Murska Sobota obvestila z depešo, ki jo je poslal namestnik poveljnika V. vojaškega območja generalpodpolkovnik Andrija Rašeta, da bodo ta dan med 10.00 in 16.00 z neoboroženimi helikopterji JLA pripeljali hrano in odpeljali mrtve vojake JLA.[168] Pozneje je bilo ugotovljeno, da so v Gornjo Radgono pripeljali strelivo in s tem kršili dogovor.

165 Depeša koordinacije številka 1562 z dne 2. 7. 1991
166 V tem času se je RSNZ preimenoval v MNZ
167 MNZ depeša številka 22-1-32-4/7406 z dne 3. 7. 1991
168 Depeša UNZ Murska Sobota številka 01-2/2998 z dne 3. 7. 1991

Dne 3. 7. 1991 je PM Gornja Radgona poročala o streljanju na helikopter JLA z oznakami Rdečega križa. Tega dne okoli 15.53 je helikopter JLA poletel iz vojašnice Murska Sobota do reke Mure in nato po mejni reki do Gornje Radgone. V tem času se je v mestu slišalo streljanje. Ugotovljeno je bilo, da so na helikopter streljali pripadniki TO, ki so zatrdili, da so iz helikopterja prvi streljali na njih.[169]

Nočni posvet komandirja PM Gornja Radgona in vodstva PEM UNZ Murska Sobota (Fotografija: Štefan Abraham).

KRONOLOGIJA DOGODKOV OD 27/6-1991 oD 11.50 URE DALJE NA OBMOČJU:

INFORMACIJA O ZAJETEM HELIKOPTERJU TIPA MI-8 V HRASTJE MOTI

- Dne 3/7-1991 ob 15.38 uri obveščeni, da je na območju Ljutomera viden helikopter JA z oznako rdečega križa.
- Ob 15.41 uri iz Maribora proti Ljutomeru še en helikopter.
- Ob 15.42 uri nad Gornjo Radgono obrača in pristane v Gornji Radgoni.
- Ob 15.49 uri pristane helikopter v Hrastje Moti na travniku, 300 m od magistralne ceste.
- Ob 16.55 uri se predvideva, da je helikopter zadet.

- Dne 4/7-1991 Ob 9.05 načelnika UNZ klice kapetan Brozovič iz garnizije v Varaždinu za prevzem helikopterja, ki je ostal pokvarjen v Hrastje Moti. Želijo ga z drugim helikopterjem prevzeti in odpeljati. Helikopter je varovan s strani TO in se ga napoti na komando TO.

- Dne 6/7-1991 Helikopter JA še vedno varujejo pripadniki TO. Vaščani so ga označili z oznakami TO in napisali z belo oljnato barvo nanj razne parole z domoljubno vsebino.

Kronološki opis zajetja poškodovanega helikopterja JLA (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

169 Depeša PM Gornja Radgona štev. 21-1-Z-256 z dne 3. 7. 1991

Osamosvojitvena vojna v Pomurju od 3. 7. 1991 do 15. 7. 1991

Vojna brez spopadov

MNZ je dne 4. 7. 1991 postaje milice seznanila, da prihajajo številni starši po svoje otroke vojake JLA, ki so vojni ujetniki. Naročeno je, da se jim omogoči odhod s starši, vendar pri tem podpišejo izjavo, da jim Republika Slovenija ne more jamčiti varnosti zaradi dejavnosti JLA.[170] MNZ je tudi od uprav za notranje zadeve zahteval, da se z vojnimi ujetniki oficirji ravna skladno z določbami Ženevske konvencije in se jim omogoči vse pravice, ki jim pripadajo.[171]

PMM Gornja Radgona je dne 4. 7. 1991 poročala na UNZ Murska Sobota, da je bil ob 13.30 odprt mejni prehod za mednarodni promet razen za tovorna vozila.[172]

Posledice divjanja JLA v Gornji Radgoni (Fotografija: Jože Pojbič).

170 Depeša MNZ številka 0010-MP -3/91-4/7435 z dne 4. 7. 1991
171 Depeša MNZ številka 0010-MP-3/91-4/7434
172 Depeša PMM Gornja Radgona štev. 3-38/331-91 z dne 4. 7. 1991

Naslednji dan je MNZ naročil, da se v vseh zbirnih centrih izobesi obvestilo, da bodo odpuščeni vsi, ki to želijo, tistim, ki želijo ostati, pa je treba omogočiti stik s starši.[173] Veliko število vojnih ujetnikov je predstavljalo že posebno težavo za državo.

Posledice divjanja JLA v Gornji Radgoni (Fotografija: Jože Pojbič).

MNZ je 5. 7. 1991, ob 3.00, sporočil, da se je RK Slovenije z drugimi RK Jugoslavije dogovoril za prevoz vojnih ujetnikov z vlakom do Beograda, kljub temu da JLA ni zagotovila varenega prevoza. Zbirni centri naj organizirajo prevoz vojakov do železniške postaje, ki bo sporočena naknadno.[174]

173 Depeša MNZ številka 4/7556 z dne 5. 7. 1991
174 Depeša MNZ številka 4/7454 z dne 5. 7. 1991

Vrnitev PEM na MP Gornja Radgona takoj, ko je odpeljal zadnji tank (Fotografija: Jože Pojbič).

operativna podskupina

MS-4

ŠTEVILO VOJNIH UJETNIKOV po nacionalni pripadnosti 00459

A) ZBIRNI CENTER PUCONCI

1. Skupno število ujetnikov vojakov 195

2. Po nacionalni strukturi:

- Slovencev	21
- Hrvatov	21
- Srbov	62
- Makedoncev	5
- Črnogorcev	3
- Albancev	41
- Muslimanov	31
- druge narodnosti	28
Skupaj:	212

B) ZBIRNI CENTER BOGOJINA

1. Skupno število ujetnikov vojakov 142

2. Po nacionalni strukturi:

- Hrvati	10
- Srbi	42
- Makedonci	11
- Črnogorci	3
- Albanci	40
- Muslimani	21
- druge narodnosti	15
Skupaj:	142

C) ZBIRNI CENTER ~~RADOSLAVCI~~ BUČKOVCI (LJUTOMER):

1. Skupno število ujtenikov vojakov 60

2. Po nacionalni strukturi:

- Hrvati	2
- Albanci	10
- SRbi	8
- Muslimani	6
Skupaj:	16

D) ZBIRNI CENTER ČENTIBA (LENDAVA):

1. Skupno število ujetnikov vojakov 46

2. Po nacionalni strukturi:

- Srbi	13
- Makedonci	3
- Muslimani	1
- druge narodnosti	1
Skupaj:	18

Zbirnik operativne skupine UNZ glede števila vojnih ujetnikov v Pomurju, stran 1 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

E) ZBIRNI CENTER VIDEM

1. Skupno število ujetnikov vojakov 12

2. Po nacionalni strukturi:

- Slovenci	1
- Hrvati	4
- Srbi	2
- Muslimani	2
- druge narodnosti	3
Skupaj:	12

F) ZBIRNI CENTER ZAPORI MURSKA SOBOTA

1. Skupno število ujetnikov 48

2. Po nacionalni strukturi:

- Slovenci	1
- Hrvati	5
- Srbi	22
- Makedonci	2
- Črnogorci	3
- Muslimani	9
- druge narodnosti	5
Skupaj:	47

Med opisanimi ujetniki so bili naslednji profili:

1. Delavci milice ZSNZ	15
2. starešine JA, ki so še vedno v zaporu	18
3. izpuščeni starešine, prestop v TO in na zdravljenju v bolnici	6
4. 1 starešina premeščen v KPD Dob-ĐUROVIĆ.	1
5. cariniki ZCU Beograd	4
6. cariniki iz našega območja; ki so sodelovali s cariniki ZCU in JA	3
Skupaj:	48

REKAPITULACIJA VOJNIH UJETNIKOV

1. Zbirni center Puconci	212	195
2. Zbirni center Bogojina	142	142
3. Zbirni center ~~Radoslavci~~ BUČKOVCI	16	60
4. Zbirni center Čentiba	18	46
5. Zbirni center Videm	12	12
6. Zbirni center ZAPORI M.Sobota	48	44
— " — RADIČAN — " —		43
SKUPAJ:	~~495~~	516

Po nacionalni strukturi:

1. Slovenci	23
2. Hrvati	42
3. Srbi	149
4. Makedonci	21
5. Črnogorci	9
6. Albanci	82
7. Muslimani	69
8. druge narodnosti	52
	447

Zbirnik operativne skupine UNZ glede števila vojnih ujetnikov v Pomurju, stran 2 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Istega dne so enote dobile v vednost tudi kopijo dopisa, ki ga je poslalo Ministrstvo za notranje zadeve - predsednik Predsedstva Bosne in Hercegovine Alija Izetbegovič je zaprosil, da se izpustijo vojni ujetniki iz republike Bosne in Hercegovine, ker jim njihova država zagotavljajo varnost. Dne 10. 7. 1991 je MNZ naročilo, da se vojnim ujetnikom, ki ne žele zapustiti zbirnega centra zaradi bojazni za lastno varnost in imajo sorodnika v tujini, po zagotovilu Rdečega križa, da jih bodo ti sorodniki sprejeli, izda potni list za tujca z veljavnostjo enega leto.[175]

Gornja Radgona po divjanju JLA
(Fotografija: Štefan Abraham).

MNZ je dne 4. 7. 1991 imenovalo komisijo za ugotovljanje in oceno škode na sredstvih in objektih ONZ in zahtevalo, da posamezne UNZ sestavijo delovne skupine, ki popišejo škodo po merilih, ki so bila priložena.[176]

UNZ Murska Sobota je dne 4. 7.1 991 posredovala depešo MNZ, ki navaja, da je vse več znamenj, ki kažejo na možnost vdora oklepnih enot JLA s Hrvaške v Slovenijo. Zato so naročili PM ne meji s Hrvaško, da pripravijo tajne depoje

175 Depeša MNZ številka 10/7-1991 z dne 10. 7. 1991
176 Depeša MNZ številka 0044/1-4/7438 z dne 4. 7. 1991

streliva, ročnih bomb in druge opreme, da se aktivnosti uskladijo s štabi TO. Treba je bilo okrepiti nadzor na cestah in železnici s Hrvaške.

V globinsko varovanje območja države se je 3. 7. 1991 vključila tudi Lovska zveza Slovenije, ki je naročila vsem lovskim družinam v državi, da organizirajo 24-urno dežurstvo v povezavi s TO. O ugotovitvah so bili dolžni poročati TO in ONZ. Očitno je bilo, da se je vse več ljudi zavedalo nevarnosti ponovnega napada JLA in so bili pripravljeni pomagati glede na svoje zmožnosti.

Dne 5. 7. 1991 je Republiška koordinacija opozorila vse enote, da premirje še ni podpisano, moštva naj se odmaknejo od vojaških objektov, vendar tako, da kontrolirajo vse izhode. Vsi objekti pridobljeni od JLA morajo biti varovani. Bojnim enotam JLA se ne dovoli izhoda iz objektov, vendar se vojašnicam zagotovi nujna oskrba.[177]

Gornja Radgona po divjanju JLA
(Fotografija: Štefan Abraham).

177 Republiška koordinacija depeša številka 1689/91 z dne 5. 7. 1991

Koordincija je tudi zahtevala, da se skupaj s TO prouči, katere zapore se lahko deblokirajo za boljši promet in oskrbo prebivalstva, hkrati pa je bilo treba zavarovati zapore, da ne bi prišlo do prometnih nesreč. Za najnujnejše prevoze lahko policija izda prevozniku potrdilo.[178] Dne 8. 7. 1991 je koordinacija naročila, da se ovire na cestah odmaknejo na način, da se lahko hitro postavijo nazaj. Ostane pa nadzor vojašnic.[179]

KDO JE BIL KDO V VOJNI ZA SLOVENIJO (2)

Kako je lahko podpolkovnik jugovojske Berislav Popov v sredo, 3. julija 1991, potem ko je razrušil dobršen del Gornje Radgone in so njegove enote ubile civilista Alojza Gaubeja in Janeza Svetina, z moštvom, oklepniki, orožjem in nakradenim plenom zapustil obmejno mestece? Kdo, kdaj, kje in zakaj je sprejel tako odločitev?

Oklepniki podpolkovnika Popova podirajo zadnjo barikado pred mejnim prehodom v Gornji Radgoni

Radgona - slovenski Vukovar?

Piše: BRANKO ŽUNEC

Nekateri udeleženci osamosvojitvene vojne v občinah Gornja Radgona in Ljutomer so sicer že predlagali, da bi o takratnih dogodkih izdelali celovito in objektivno analizo. Vendar se to doslej še ni zgodilo. Naš namen je, da z njihovo pomočjo opozorimo na nekatere temeljne dileme in vprašanja, pomanjkljivosti in spodrsljaje med 26. junijem in 8. julijem 1991 v Pomurju.

POPOV SE JE POČUTIL KOT DOMA

Na potek bojev med agresijo JA na Slovenijo naj bi bistveno vplivala ukinitev občinskih in ustanovitev območnih štabov TO. Tako so radgonske in ormoške enote TO vodili iz Ljutomera, posledica pa je bilo njihovo manj usklajeno in ne dovolj učinkovito delovanje. Poleg tega ljutomerski območni štab TO naj ne bi namenjal dovolj pozornosti enotam TO na radgonskem območju tako pri oskrbi kot pri obveščanju in kadrih.

Teritorialcem je primanjkovalo tudi orožja, ker je bilo vskladiščeno v soboški vojašnici in radgonski stražnici ter pod nadzorstvom armade. Po nekaterih podatkih je bilo v skladiščih pripravljenih avtomatskih ter polavtomatskih pušk in pištol za okrog pet tisoč teritorialcev; od tega je bilo leta 1991 TO dosegljivih kakih 1500 kosov orožja. Od Lendave do Slovenske Bistrice, torej na območju vzhodnoštajerske pokrajine, so takrat imeli na voljo 134 armbrustov in kakšnih dvajset ročnih minometalcev - sprva brez min. Velike preglavice so enotam TO povzročala tudi zastarela sredstva za zveze; več kot polovica teh sredstev je obležala v armadnih skladiščih. Tako so se teritorialci lahko še najbolj zanesli na redne telefonske linije.

Oklepna enota JA, v njej je bilo kakih štirideset vozil, več tankov in tovornjakov, vodil pa jo je podpolkovnik **Berislav Popov**, je očitno zelo dobro poznala pot. Vojaški poznavalci domnevajo, da je imel komandant JA dobre vodiče. V Gornjo Radgono se je od te močne kolone prebilo enajst oklepnih vozil ali ena četa na čelu s Popovom.

O dobri obveščenosti te enote JA govori dejstvo, da se je na poti od Ljutomera proti Radencem izognila Križevcem in krenila po vzporedni smeri mimo Veržeja in skozi Bunčane. Napredovala je po poti, ki je bila slabše branjena in kjer so enote TO težje postavile barikade.

Odlične zveze podpolkovnika Popova potrjuje tudi dejstvo, da je bil v petek ali soboto zvečer na kavi doma pri cariniku **Nježiču**. So se torej lahko častniki jugovojske tik pred odločilnimi spopadi, večkratnimi premirji in pogajanji takorekoč svobodno sprehajali po obmejnem mestecu?

Jugovojska si je mirila živce z apaurinom

V eni od analiz radgonskih dogodkov je zapisano: "Naši ognjeni naskoki so predstavljali le pritisk v vrsti mučnih pogajanj, ki pa žal niso dosegla predaje enot JA. To se je vleklo iz dneva v dan in menjavanje kratkih premirij s streljanjem, prižiganjem tankovskih motorjev, preleti helikopterjev, največkrat avstrijskih, in letal je vse bolj vsem načenjalo živce. Da je bilo hudo tudi med pripadniki JA, priča polno vedro izpraznjenih ampul apaurina, kar so našli po vojni na mejnem prehodu."

POSLEDICE IZNIČENJA POGAJANJ

Na veliko pomanjkljivosti v začetku bojev za Gornjo Radgono opozarja ravnanje območnega štaba TO Ljutomer, od koder so v soboto, 29. junija, delegiral poročnika **Mirka Rauterja**, in območnega štaba TO Murska Sobota, od koder so na radgonsko bojišče poslali nekdanjega poveljnika **Alana Gederja**. Tako je šele s sobote na nedeljo prišlo d

16

7D - 22. FEBRUAR 199

Članek iz časopisa 7D o vojni v Gornji Radgoni, stran 1 (Arhiv: Alojz Flisar).

178 Republiška koordinacija depeša številka 1690/91 z dne 5. 7. 1991
179 Republiška koordinacija depeša številka 1805/91 z dne 8. 7. 1991

RSNZ je uprave za notranje zadeve opozorila, da na nekaterih mejnih prehodih prihaja do sporov med miličniki in cariniki, ker slednji na kapah še vedno nosijo peterokrako zvezdo, zato prosijo za korektno sodelovanje med službama.[180] To seveda ni bilo nepričakovano, ker je od spopadov za mejne prehode minilo le nekaj dni in so bili v službi še vedno nekateri cariniki, ki so prej glasno zagovarjali ukrepe Jugoslavije.

Ko ni bilo več spopadov, je UNZ Murska Sobota zahtevala, da enote organizirajo delo po tretjinah, tako da je ena tretjina na terenu, druga v pripravljenosti na enoti in tretja doma. Miličniki morajo poskrbeti za zavarovanje vitalnih objektov, legitimiranje sumljivih oseb, zbiranje obvestil o razmerah v objektih JLA, opravljanje vseh nalog ONZ. Enote na meji z Avstrijo in Madžarsko varujejo državno mejo, na meji s Hrvaško pa enote varujejo mejo v dogovoru s PEM in TO.[181]

UNZ Murska Sobota je dne 5. 7. 1991 poročala MNZ o zbranih podatkih o žrtvah agresije, in sicer so do tega dne imeli ONZ dva poškodovana miličnika, TO je imela sedem poškodovanih vojakov, JLA je imela štiri potrjene in tri nepotrjene mrtve vojake, od občanov sta bila dva mrtva in en poškodovan.

180 Depeša RSNZ številka 0213-1/2-933 z dne 5. 7. 1991
181 Depeša UNZ Murska Sobota številka 21/1-2/3016 z dne 5. 7. 1991

bistvene spremembe, ko so teritorialci, policija in civilisti na mejnem prehodu blokirali enoto jugovojske. Do takrat sta obe strani vedeli, da podpolkovnik JLA Popov s svojo enoto iz mesta ne bo mogel oditi mirno. Zdi se, da ga je to prisililo, da je pristal na pogajanja. V nedeljo, 30. junija, je bilo dvoje pogajanj, do tretjega pa ni prišlo, ker je bilo zvečer sklenjeno prvo premirje. Potem pa naj bi se zgodba zasukala povsem drugače.

Če je bil v nedeljo dosežen napredek in je bila na obzorju rešitev na miren način, se je v ponedeljek, 1. julija, spet vse zasukalo drugače. Poveljnik pokrajinskega štaba, polkovnik Vladimir Milošević, je namreč pogajanja prepovedal oziroma ustavil. Sam Milošević se s Popovom ni pogajal, mu pa je pisno sporočil, da se pogajalci - mislil je na policijo in predsednika občine **Alojza Vogrinčiča** - nimajo pravice pogajati.

V noči s ponedeljka na torek, torej od 1. na 2. julij, je prišel Miloševičev ukaz, naj naše sile napadejo enoto Popova. Do napada pa je prišlo šele v torek, 2. julija, okrog 16. ure. Med spopadom je bil razrušil dobršen del mesta, posebna enota policije pa je s pomočjo teritorialcev v tem času zavzela radgonsko stražnico, ki je pomenila stalno nevarnost za enote, ki so blokirale mejni prehod. Šlo je za dokaj dobro usklajeno akcijo, odločitev zanjo pa je pospešila bližajoča se nova oklepna enota jugovojske, ki pa je bila ustavljena v Hrastje-Moti oziroma njen zadnji transporter v Radencih.

Pomemben pečat so radgonskim bojem dajale tako imenovane "paravojaške sile" ali skupine prostovoljcev, kakršna je bila skupina z molotovkami, in posamezniki, ki so tvegali svoja življenja s spopadih z enoto podpolkovnika Popova.

V eni od prvih analiz radgonskih dogodkov je zapisano, da "je bilo v sredo, 3. julija, najbolj napeto. Napovedan je bil zračni napad in helikopterski desant, nova oklepna enota JA pa je že prodrla mimo Ljutomera. Ni povsem jasno, kako je tako zlahka prišla do Hrastja! S prerazporeditvijo enot smo že pred Gornjo Radgono organizirali oviranje in obrambo. Še težje je bilo, ker smo bili dopoldne brez načelnika območnega štaba TO, ki je bil verjetno v štabu, bili smo brez informacij o enotah, ki so nam prišle na pomoč in so bile zunaj Gornje Radgone. Videti je bilo dokaj brezupno. Iz najzanesljivejših prostovoljcev smo sestavili dve dobro opremljeni skupini in ju razmestili v smeri proti Radencem. Kasneje so predstavljale svojevrsten problem, saj z njimi nismo imeli zveze, prišlo pa je do premirja. V veliko pomoč so nam bile motorizirane izvidniške skupine na terenu, ki jih je organiziral občinski upravni organ za ljudsko obrambo. Edine so nam zagotavljale uporabne podatke o prodirajoči oklepni koloni.

V sredo, 3. julija, je prišlo do odločitve, da lahko enota Popova zapusti mesto. Kako je bilo to mogoče? Kdo, kdaj, kje in zakaj je sprejel tako odločitev? In to potem, ko je padla radgonska stražnica, ko je bila ustavljena ekspedicijska kolona JLA v Hrastje-Moti in so naše sile, ki so bile v blokadi, imele tudi protioklepno oborožitev in opremo".

Špekulirajmo: Ali smo torej to, kar se je med osamosvojitveno vojno za Slovenijo zgodilo v Gornji Radgoni, potrebovali zato, da pokažemo svetu, da nas je nekdo napadel? V tem smislu bi bilo morda mogoče Gornjo Radgono primerjati tudi z Vukovarjem...

(Dalje)

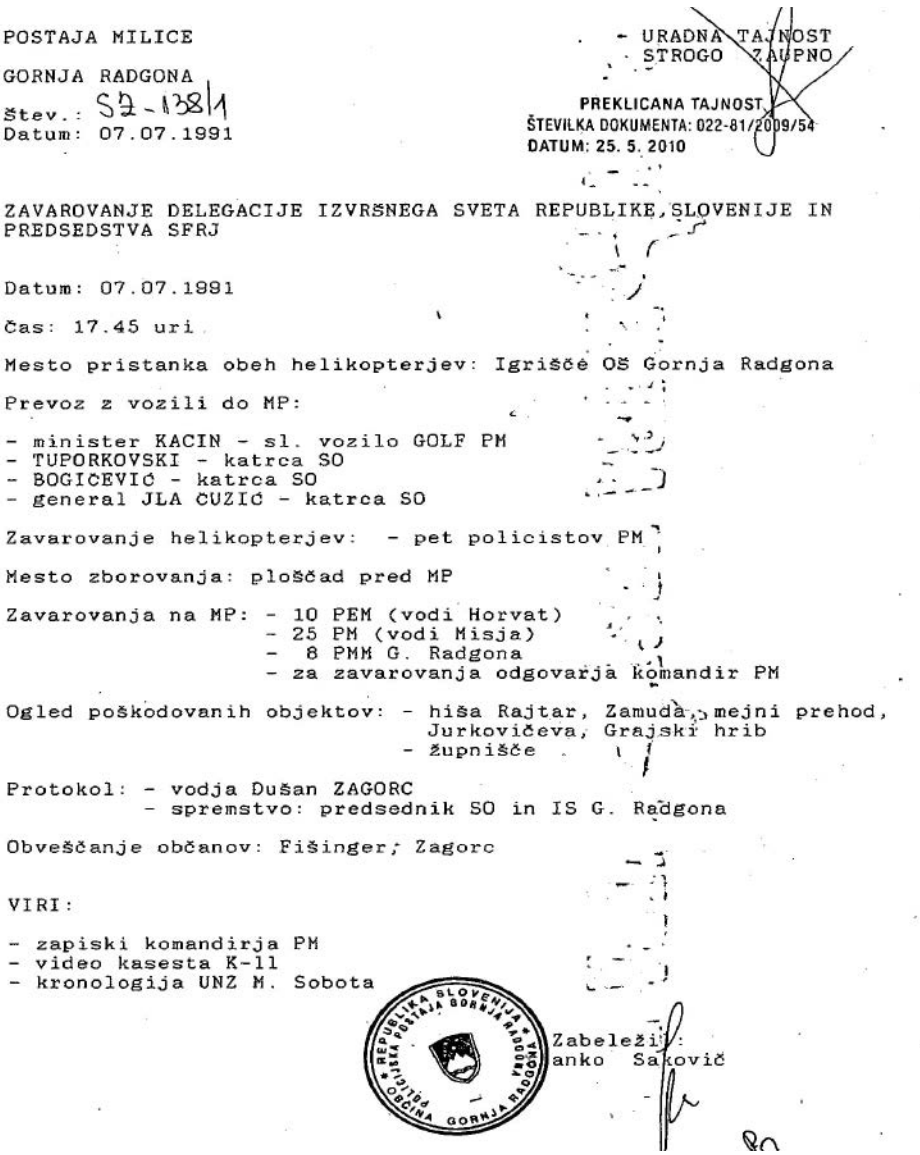
Ovadbi proti Berislavu Popovu

Kriminalisti UNZ Murska Sobota so 15. julija 1991 podali kazenski ovadbi zoper podpolkovnika Berislava Popova, "ker je v času zasedbe mejnega prehoda v mestu Gornja Radgona in v času prodiranja mehanizirane kolone od Razkrižja do Gornje Radgone ukazal svojim častnikom in vojakom uporabo lahkega in težkega strelnega orožja v naseljih Hrastje-Mota, Radenci in Gornja Radgona. Pri tem je bil v Šratovcih ubit 29-letni civilist Alojz Gaube z Janževega vrha in v Gornji Radgoni 49-letni Janez Svetina z Bleda. Zaradi poškodb na civilnih in drugih objektih in barikadah je nastalo za najmanj 299.880.000,00 tolarjev materialne škode". Ovadili so ga tudi, ker je v času zasedbe mejnega prehoda v Gornji Radgoni od 28. junija do umika 3. julija do 19. ure sodeloval in dovolil vlome v objekte in stanovanja na Kerenčičevi in Lackovi ulici. Vojaki so si protipravno prisvojili cigarete, pijače, hrano, tehnične predmete, nakit in druge stvari v skupni vrednosti 1.211.362,50 tolarjev.

Uničeni vojaški tovornjaki v mestu, zažgani z molotovkami **Posnetka: BORIS JAUŠOVEC**

Iz časopisa 7D o vojni v Gornji Radgoni, stran 2 (Arhiv: Alojz Flisar).

POSTAJA MILICE

GORNJA RADGONA

Štev.: SŽ-138/1
Datum: 07.07.1991

- URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-81/2009/54
DATUM: 25. 5. 2010

ZAVAROVANJE DELEGACIJE IZVRŠNEGA SVETA REPUBLIKE SLOVENIJE IN PREDSEDSTVA SFRJ

Datum: 07.07.1991

Čas: 17.45 uri

Mesto pristanka obeh helikopterjev: Igrišče OŠ Gornja Radgona

Prevoz z vozili do MP:

- minister KACIN - sl. vozilo GOLF PM
- TUPORKOVSKI - katrca SO
- BOGIĆEVIĆ - katrca SO
- general JLA ČUZIĆ - katrca SO

Zavarovanje helikopterjev: - pet policistov PM

Mesto zborovanja: ploščad pred MP

Zavarovanja na MP: - 10 PEM (vodi Horvat)
- 25 PM (vodi Misja)
- 8 PMM G. Radgona
- za zavarovanja odgovarja komandir PM

Ogled poškodovanih objektov: - hiša Rajtar, Zamuda, mejni prehod, Jurkovičeva, Grajski hrib
- župnišče

Protokol: - vodja Dušan ZAGORC
- spremstvo: predsednik SO in IS G. Radgona

Obveščanje občanov: Fišinger, Zagorc

VIRI:

- zapiski komandirja PM
- video kasesta K-11
- kronologija UNZ M. Sobota

REPUBLIKA SLOVENIJA POLICIJSKA POSTAJA GORNJA RADGONA OBČINA GORNJA RADGONA

Zabeležil:
anko Sakovič

Obvestilo o obisku ministra vlade Republike Slovenije in članov Predsedstva SFRJ v Gornji Radgoni (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Dne 12. 7. 1991 je MNZ ukinil organizirano prehranjevanje razen za pripadnike PEM.[182] 12. 7. 1991 so policijske[183] enote začele delati po razporedu, pri objektih ONZ je bila še vedno straža. PEM je še naprej delala po tretjinah. Patrulje naj imajo tri policiste. Matere z otroki naj se vrnejo na delo, letni dopusti so še vedno preklicani.[184]

182 Depeša MNZ številka 40-1-sl. 209/91-4/7668 z dne 12. 7. 1991
183 Med spopadi se je milica preimenovala v policijo
184 Depeša UNZ Murska Sobota številka 21-1-272 z dne 11. 7. 1991

00342

PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-81/2009/54
DATUM: 25. 5. 2010

URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

POSTAJA MILICE

GORNJA RADGONA

Štev.: S2-138/2
Datum: 13.07.1991

ZAVAROVANJE OBISKA PREDSEDNIKA PREDSEDSTVA R SLOVENIJE MILANA KUČANA

1. Datum: 13.07.1991
2. Čas: 11.30 ura
3. Prihod: osebna vozila
4. Spremstvo: PPM M. Sobota
5. Mesto zborovanja: ploščad MP GR
6. Pozdrav delegaciji: - križišče PUTNIK
   - predsednik KUČAN - VOGRINČIČ - TROPENAUER
   - ministra BAVČARJA - komandir PM

7. Zavarovanje: - neposredno 5 PEM
   - širše 10 PM
   - MP 5 PMM

8. Vodenje protokola: Dušan ZAGORC

9. Program: - pozdrav delegaciji
   - zdravica
   - nagovor predsednika
   - ogled poškodovanih hiš (Zamuda, Križanič,
   - premik peš do občine
   - obisk informativne pisarne
   - sestanek v sejni sobi
   - tiskovna konferenca predsednika
   - odhod v smer Ljutomera

10. Odgovorni: komandir in pom. kom PM, za PEM Flisar

VIRI:

- zapiski službene beležke komandirja PM
- video kaseta K-11
- kronologija UNZ

REPUBLIKA SLOVENIJA POLICIJSKA POSTAJA GORNJA RADGONA OBČINA GORNJA RADGONA

Zabeležil:
Stanko Šakovič

Obvestilo o obisku predsednika Predsedstva Republike Slovenije Milana Kučana v Gornji Radgoni (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Mesta spopadov, opis TO in milice
Spomini miličnikov in pripadnikov TO

Marjan Misja
Prihod tankovske enote v Gornjo Radgono

Dne 28. 6. 1991 v jutranjih urah se je tankovska enota Popova začela premika iz Radencev proti Gornji Radgoni. Milica je nekaj dni pred tem predala vso protioklepno orožje TO, zato so bili miličniki oboroženi samo s puškami in pištolami. Komandir Sakovič je naročil, da oddelke razporedimo v Gornji Radgoni in blokiramo stražnico Gornja Radgona (skupaj s PEM), sam pa sem ostal z enim oddelkom na PM Gornja Radgona, da bi varovali objekt.

Ko je tankovska enota prebila vse barikade v Radencih in pri Avtoradgoni, sem poklical komandirja in mu povedal, da miličniki na PM v Radgoni ne bomo varni. Čez nekaj trenutkov me je poklical in mi naročil, da se umaknemo v smeri Šlebingarjevega brega. Takoj smo začeli z umikom, vendar se je tankovska enota že približevala po Partizanski cesti proti cerkvi. V zadnjem trenutku smo se umaknili v smeri proti Šlebingarjevemu bregu.

Ko smo se premikali med hišami po Šlebingarjevemu bregu, je oklepni transporter pripeljal izza cerkve in začel streljati na nas. Na srečo ni bil nihče zadet. Takrat smo prvič doživeli, kaj pomeni, ko ti krogle švigajo nad glavo. To je bil prvi primer, da smo bili miličniki ogroženi s strelnim orožjem agresorja. Po umiku smo dobili ukaz, da odidemo na rezervno lokacijo v Police.

Nočna seja zvezne vlade z ukrepi proti Sloveniji

Zapoved JLA, da zaščiti mejo

ZIS ZAVRNIL SLOVENSKO IN HRVAŠKO SAMOSTOJNOST KOT NELEGALNO IN NELEGITIMNO

Na seji Zveznega izvršnega sveta, ki je bila v torek pozno zvečer, so sprejeli sklep o zagotavljanju izvrševanja zveznih predpisov o prehodu državne meje na ozemlju Republike Slovenije:

1. Zaradi zagotavljanja izvrševanja zveznih predpisov o prehodih državne meje in gibanju v obmejnem pasu na ozemlju Republike Slovenije ter zaradi zagotavljanja izvrševanja mednarodnih obveznosti SFRJ, nemotenega odvijanja mednarodnega prometa in svobodnega gibanja ljudi prek državne meje bo zvezni sekretariat za notranje zadeve neposredno prevzel oziroma zagotovil opravljanje nalog pri nadzoru prehoda državne meje.

2. Pri neposrednem zagotavljanju izvrševanja zveznih predpisov o prehodu državne meje bo ZSNZ neposredno sodeloval z ZSLO, za zavarovanje državne meje, mejnih prehodov in naseljenih krajev v obmejnem pasu pa bodo angažirane tudi obmejne enote JLA. Način sodelovanja bosta sporazumno določila ZSNZ in ZSLO.

3. Če bodo zvezni organi uprave oziroma zvezne organizacije pri opravljanju nalog nadzora prometa blaga in potnikov na mejnem prehodu naletele na fizični ali drugačen odpor ali če bo takšen odpor mogoče pričakovati, so delavci zveznega sekretariata dolžni pomagati zveznim upravnim organom oziroma organizacijam na njihovo zahtevo.

4. Podrobnejše pogoje in način izvrševanja sklepa bo določil zvezni sekretar za notranje zadeve.

5. Zvezni sekretariat za zunanje zadeve bo obvestil pristojne organe sosednjih držav o začasnem reguliranju prestopa državne meje na ozemlju Republike Slovenije v skladu s tem sklepom.

Zvezni izvršni svet je sprejel tudi ukaz o prepovedi vzpostavljanja mejnih prehodov znotraj ozemlja SFRJ:

1. Prepovedano je vzpostavljanje tako imenovanih mejnih prehodov znotraj ozemlja SFRJ. Z dnevom začetka veljavnosti tega ukaza je treba že postavljene mejne prehode odstraniti.

2. Ukaz bosta izpolnila zvezni sekretariat za notranje zadeve in ljudsko obrambo.

V zvezi s sklepoma Skupščine Republike Slovenije in Sabora Republike Hrvaške je Zvezni izvršni svet sklenil:

1. Sklep Skupščine Republike Slovenije z dne 25. junija pomeni političnopravno in dejansko ločitev iz Jugoslavije, sklep Sabora Republike Hrvaške pa začetek tega procesa. Gre za enostranske akte, sprejete brez dogovora z drugimi konstitutivnimi dejavniki Jugoslavije, zato so nelegalni in nelegitimni, njihove posledice pa ničnе.

2. V skladu z Ustavo SFRJ in sklepi zveznega zbora Skupščine SFRJ z dne 25. junija je Zis sprejel nujne odloke in ukaze, ki bodo zagotovili normalno delovanje države SFRJ, za varovanje njenih obstoječih državnih in notranjih meja in izpolnjevanje njenih mednarodnih obveznosti.

3. Nujno je, da se takoj nadaljujejo demokratični pogovori o reševanju ustavne krize in o bodoči ureditvi Jugoslavije ob soglasju vseh. Da bi bili ti pogovori mogoči, morajo predstavniki Srbije in Črne gore prekiniti blokado razglasitve Stipeta Mesića za predsednika Predsedstva SFRJ.

4. Zvezni izvršni svet poziva in obvezuje vse državljane Jugoslavije k miru, neuporabi nasilja in spoštovanju ustave in zakonov SFRJ.

Članek iz Časopisa Večer z dne 27. 6. 1991 o sklepih Izvršnega sveta SFRJ (Arhiv: Alojz Flisar).

Prijetje polkovnika Đuroviča

Dne 28. 6. 1991 okrog 16.40 je nad Osnovno šolo Gornja Radgona krožil helikopter JLA z oznakami Rdečega križa. Takrat sem bil pri šoli z nekaj pripadniki TO, komandir in Žnuderl pa sta odšla v karavlo na pogajanja. Dobili smo ukaz, da lahko streljamo na sovražnika. Vendar smo ugotovili, da helikopter želi pristati, zato smo se odločili, da ne bomo uporabili strelnega orožja.

Ko je helikopter pristal, je iz njega izstopil vojaški oficir, pristopil je k meni in se predstavil kot polkovnik Đurovič. Takoj je vprašal za komandirja Sakoviča, da želi z njim govoriti. Ko se je Sakovič vrnil, sta se pogajala in okrog 18.00 je bil izdan ukaz, da polkovnika Đuroviča aretiramo. S Sakovičem sva z osebnim avtomobilom Đuroviča odpeljala v Radenski vrh, kjer so Đuroviča varovali miličnika OM Radenci.

Izsek iz filma o pristajanju helikopterja JLA z oznakami Rdečega križa na mejnem prehodu Gornja Radgona (Arhiv: PVD Sever za Pomurje).

Spomini Alojza Flisarja
Osamosvojitvena vojna

Ključna in kronska aktivnost posebnih enot milice je bila udeležba v osamosvojitveni vojni za Slovenijo. Začela se je 26. 6. 1991 z varovanjem in menjavo državnih simbolov na mejnih prehodih z Republiko Avstrijo in Republiko Madžarsko in se končala z zmago nad zavojevalcem, ki smo jo priborili skupaj s pripadniki TO in slovenskim narodom. Sam sem poveljeval enoti PEM v Gornji Radgoni, dva dela enote pa sta izvajala bojne aktivnosti na MP Gederovci in Kuzma.

[185]Polkovnik Đurovič je bil velik prijatelj do leta 1989. Pozneje po mitingu 1989 pa se je vse spremenilo. 28. 6. 1991, ko se je začela vojna, je priletel s helikopterjem v Gornjo Radgono na pomoč tankovski enoti. Helikopter je imel oznake Rdečega križa, Đurovič pa je bil oblečen v kombinezon Rdečega križa. Na mejnem prehodu niso mogli pristati, ker so hoteli priti v karavlo, v vojašnico v centru Gornje Radgone, zato so pristali med karavlo, šolo in pokopališčem. Komandir PM Gornja Radgona ga je takoj prepoznal. Ker je bil približno tri kilometre oddaljen, je videl, da so tanki že zasedli mejni prehod in rušijo stebre uličnih svetilk, da bi lahko naslednji dan helikopter pristal na mejnem prehodu na carinski bazi.

185 Alojz Flisar izvlečki iz pogovora za knjigo MSNZ

Posebna enota milice jim je preprečila, da bi iz helikopterja odšli v karavlo. Od posadke so zahtevali, da ostanejo v helikopterju. V helikopterju je bilo osem niških specialcev z opremo. Alojz Flisar pa je imel sedem pripadnikov Posebne enote milice. Pravzaprav samo pet, same junake. Helikopterju so se približevali po hribu navzdol skozi sadovnjake. Zaradi nevarnosti, da bi eksplodiral plin v karavli, se niso mogli približati karavli. Zajeli pa so Đuroviča in ga aretirali.

Srečanje s sosedi iz Republike Avstrije, takoj po ponovnem prihodu na mejni prehod (Fotografija: Jože Pojbič).

Takrat je pripeljalo do njih mrliško vozilo, mislili so, da je krinka in da so v njem specialci, vendar se je po kratki napetosti izkazalo, da so v resnici vozili samo mrtvega oficirja JLA, ki je padel med prebojem blokad med Radenci in Gornjo Radgono. Krsto tega oficirja, sina nekega generala, so odnesli v helikopter. Dogodek so snemali novinarji BBS-ja in Kleine Zeitung.

Po krajših pogajanjih je komandir PM poskrbel, da so Đuroviča odpeljali do prve lokacije, kjer so ga skrili. Ko so ga peljali v zapore na Dobu, je vprašal Flisarja, če je on poveljnik in Flisar mu je potrdil in zagotovil, da bodo z njim vedno ravnali kot z vojnim ujetnikom.

Izsek iz filma o vojni v Gornji Radgoni, tanki na mejnem prehodu (Arhiv: PVD Sever za Pomurje).

Kolegi iz Avstrije so nam zagotovili pomoč v vsem razen oborožitvi. V Bad Radkersburgu so imeli že 28. 6. 1991 vojsko, tri ali štiri tanke, ker so se bali, da bo JLA prodrla v Avstrijo. Ob streljanju na mejnem prehodu Gornja Radgona so izstrelki leteli na avstrijsko stran in so bili trije njihovi ranjeni. Iz helikopterja so pošiljali sliko stanja na mejnem prehodu v svet, tudi padec mejnega prehoda, streljanje in rušenje.

Avstrijci so ponudili možnost umika, ki ga drugače ne bi imeli, ker je bil mejni prehod blokiran. Mura je takrat zelo narasla, ker so Avstrijci izpustili vodo iz zbiralnikov, da tanki ne bi mogli čez reko, če bi bil most porušen. Avstrijci so dovolili, da se lahko Posebna enota milice umakne k njim, nato pa jih lahko z avtobusom odpeljejo v Gederovce nazaj v Slovenijo. Obmejni miličniki so se jim za to ponudbo zahvalili, prosili pa so za prevzem ranjenih.

Avstrijski koordinator, ki je to urejal, je bil pozneje v Sloveniji odlikovan s častnim Znakom svobode za zasluge v vojni. Naročil je, da naj dajo znak z zastavo Rdečega križa in bodo na most do mejne črte pripeljali tank, v zavetju katerega bo lahko potekal umik ranjencev. Na srečo to ni bilo potrebno.

Marjan Horvat
Spomini na Gornjo Radgono

Trikrat in nikoli več Gornja Radgona

Gornja Radgona me spremlja že v pozno četrto desetletje in mi ostaja globoko v spominu.

Leta 1973 sem se prvič resneje srečal z Gornja Radgono, ko sem kot mladi miličnik meseca julija opravljal prakso na Postaji mejne milice. Kot mlad miličnik sem z velikim zanimanjem spoznaval mesto, ljudi in delo na največjem mejnem prehodu v Pomurju. Delo je bilo zanimivo, saj o delu na državni meji nisem imel pravih informacij pa tudi znanja ne. Ker so zaradi razporeda dela nastajale težave s prevozom in stanovanjem, sem občasno prespal tudi v stražnici, se srečeval z vojaki in spoznaval njihovo življenje. Pogosto sem razmišljal o življenju vojaka na služenju vojaškega roka, saj sam kot kadet v miličniški šoli nisem imel te priložnosti. Mesečna praksa je hitro minevala in vse bolj sem spoznaval, da delo na mejnem prehodu ni pravo delo miličnika, ki želi več in drugačne odnose z ljudmi. Toda takratni komandir Jože Simčič je želel, da kot mlad miličnik ostanem na mejnem prehodu, kar pa sem odločno odklonil in začel z delom na Postaji milice Murska Sobota.

Posledice divjanja agresorja v Gornji Radgoni (Arhiv: OZVVS Gornja Radgona).

Usoda običajno dela po svoje in leta 1982 sem se ponovno znašel na mejnem prehodu Gornja Radgona, tokrat v vlogi komandirja, čeprav ne po svoji želji, ampak po nekakšni disciplinski »kazni« vodstva Uprave za notranje zadeve. Pri tem sem sklenil, da se kmalu vrnem v Mursko Soboto in dokažem vodstvu UNZ, da je bila Gornja Radgona samo epizoda na moji poklicni poti. Vendar je bila premestitev zame tudi napredovanje, zato sem spet z velikim zanosom in odgovorno opravljal svoje delo dobri dve leti. V tem času sem spoznal veliko ljudi na radgonskem koncu in stkal tudi mnogo življenjskih vezi. Tudi z vojaki stražnice Gornja Radgona in Konjišče sem se veliko srečeval, kakor tudi z delavci carine. Spet sem razmišljal o vrnitvi v Mursko Soboto k bolj ustvarjalnemu delu na varnostnem področju, saj sem pred odhodom v Gornjo Radgono z veseljem delal na področju varnosti cestnega prometa. Tudi drugič sem zapustil Gornjo Radgono v prepričanju, da se ne bom več vrnil, čeprav sem spet spoznal veliko ljudi, ki živijo na meji med Prlekijo in Slovenskimi goricami na desnem bregu Mure.

Posledice divjanja agresorja v Gornji Radgoni
(Arhiv: OZVVS Gornja Radgona).

Življenje je teklo naprej in poklicna pot me je spet vodila v Mursko Soboto, najprej nazaj na Postajo milice na delovno mesto komandirja in kmalu na delovno mesto inšpektorja za področje prometne varnosti. Končno sem lahko delal na področju, ki me je najbolj zanimalo in sem lahko z ustvarjalnostjo odgovorno prispeval k večji prometni varnosti na splošno. Med tem sem bil razporejen tudi v Posebno enoto milice v vlogi pomočnika poveljnika in sodeloval pri usposabljanju in vodenju

enote, ki se je pripravljala za posebne naloge milice. V začetku je bil poudarek na javnem redu in miru, kaj kmalu pa tudi priprave na osamosvajanje Slovenije. Usoda se je tretjič poigrala z mojim delom v Gornji Radgoni, saj sem se konec junija 1991 spet znašel na delu v Gornji Radgoni in spet na mejnem prehodu. Tudi tokrat sem se »poklicno« srečeval z vojaki stražnice Gornja Radgona in carine, vendar na nasprotnih straneh v osamosvojitveni vojni za Slovenijo. Kot pomočnik poveljnika posebne enote Alojza Flisarja sem veliko sodeloval z lokalno oblastjo, ki je že delovala strankarsko. Tudi v tretje sem spoznal veliko ljudi z »radgonskega konca« in danes sem vesel, da sem tudi v tretje zadovoljen končal svojo poklicno pot v Gornji Radgoni – nikoli več!

PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-81/2009/191,
Z DNE 20. 1. 2017

URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

POLICIJSKA POSTAJA

GORNJA RADGONA
Štev.: 52-158/15
Datum: 28.06.1991

ZAPISKI O DOŽIVLJANJU VOJNE V GORNJI RADGONI PO SPOMINU POLICISTA ŽNUDERL MILANA IZ POLIC ŠTEV. 41.

VOJNA V GORNJI RADGONI SE JE ZAČELA DNE 28.06.1991 S PRIHODOM TANKOVSKE ENOTE JLA

Pred prihodom jugo vojske so bili vpoklicani vsi aktivni in rezervni miličniki. Komandir PM SAKOVIČ Stanko je takrat sklical sestanek v sejni sobi PM. Vsak miličnik je dobil določene naloge, Konkretno jaz sem imel nalogo, kot komandir oddelka z sedmimi rezervnimi miličniki iti na pokopališče in pokriti zgornji del karavle v slučaju mobilizacije vojakov JLA: Pričakovati je bilo, da bodo vojaki iz karavle ob prihodu tankov zavželi mejni prehod ali jim pri zavzetju pomagali. Nadalje je naša naloga bila, da v slučaju mobilizacije vojakov, ko bi ti šli iz karavle, to preprečimo in jih napademo. V glavnem vojaki karavle niso smeli zapustiti. Na PM smo bili sproti obveščeni o premiku tankov, kateri so se vse bolj približevali Gornji Radgoni. Na PM se je vsak miličnik zadolžil z potrebno opremo in se psihično in moralno pripravljal na odhod na "STOJNE TOČKE". Vsi smo bili precej napeti, vendar tega nismo pokazali navzven, po drugi strani pa se nismo zavedali, kaj nas čaka.

ODHOD NA TOČKO
Pred odhodom se nisem zadolžil z UHF zvezi, ker jih je zmanjkalo. V skupini sedmih rezervistov MISJA Antonom, MULEC Milanom, ki sta bila vodja skupin, Kučanom, Ošlajem, Sovecom in drugimi, smo se odpravili na odrejeno točko. Šli smo po partizanski cesti in pri gostilni BISER zavili desno na pokopališčo ulico proti pokopališču. Od tu naprej smo šli neopazno, tako, da nas vojaki iz karavle niso opazili. Za pokopališčem smo se sestala z vojaki TO. Vodja TO sta bila MARKO, kot aktivni starešina in BRUS niko, kot rezervni starešina.
Tam smo se skupno dogovorili o blokadi karavle. Moj predlog je bil, da se stacioniramo za pokopališčem blizu starejšega zapuščenega objekta in pod sadovnjakom. Tako smo se tudi razvrstili, vsem miličnikom in vojakom TO sem povedal, da se ustrezno zavarujejo in zamaskirajo, da bodo manj opazni. Sam sem nato razporedil svoje rezervne miličnike in s pomočjo BRUSA tudi vojake TO na položaje. Povedano jim je bilo, kakšna je naša naloga in da naj pazijo na lastno varnost ter poslušajo naše komande. Nobeden od nas treh ni vedel, kakšna je trenutna situacija, saj nismo imeli UKV zveze. V daljavi pa se je slišalo samo pokanje. V karavli smo videli vojake nameščene pri oknih, na ostrešju so bili ostrostrelci. MISJA Antona sem zadolžil, da preskrbi radio, saj je tam blizu dama. Prinesel ga je in na ta način smo spremljali poročila o premiku kolone tankov proti Gornji Radgoni.

Prve močnejše strele smo slišali na barikadi pri AVTORADGONI oziroma ob železniški progi. Vsi smo napeto in v strahu čakali

Spomini miličnika Milana Žnuderla, stran 1
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

na trenutek, kaj se bo zgodilo. Moram povedati, da je tudi nekaj krogel od tankoveskega mitraljeza priletelo v naš konec. Nastal je splošni preplah. Eden od vojakov TO je brez komande, verjetno iz strahu začel streljati. Toliko večja nevarnost je bila, ker je bil za položajem, da zadene katerega od svojih. Še naprej se je slišalo močno streljanje, zato sem predlagal, da se pomaknemo bliže karavli, do spodnjega zidu pokopališča. MARKO in BRUS sta se s tem strinjala. Dal sem komando za premik. Nekateri so takoj pribežali, do gornjega zidu pokopališča, kjer smo se nahajali jaz in vodilna TO. Spomnim se, da je moj oddelek prišel do zida v celoti. Med vojaki TO pa je zavladal preplah, saj jih je več kot polovica zbežala nazaj v sadovnjak ali pa so ostali na prejšnjem položaju. Naslednje povelje je bilo - prihod do spodnjega obdzidja. Eden od vojakov TO mi je takrat rekel: "Idi ti prvi, če si upaš, potem bomo tudi mi šli!" S puško v roki sem cik-cak bežal po sredini pokopališča do omenjenega obzidja. Takoj zatem so pritekli tudi rezervni miličniki. Vojakov TO je bilo za nami zelo malo (4-5) med temi je bil tudi moj brat Beno, nekateri so se nam pozneje priključili. Zavzeli smo položaj obrnjeni proti karavli. Ta pomik so opazili vojaki v karavli. Tudi na njihovi strani je bilo opaziti manjše premike pri oknih. Skupaj z MARKOM in BRUSOM sem se nahajal v avli mrtvašnice. Še vedno je proti nam na pokopališče priletela kakšna krogla, streli so se slišali na vseh straneh. Najbolj nevarno je bilo iz zadnje strani s hrbta. S te strani se je najbolj streljalo, sami smo že mislili, da nas agresor napada s hrbta. Nadalje smo ugotovili, da gre za naše oziroma vojake TO, ki so ostali zgoraj in se niso pomaknili naprej. Tudi to je zanimivo, da je večja nevarnost bili s hrbta kot pa s strani karavle.

POGAJANJE NA KARAVLI

V času "PREBIJANJA BLOKADE" sem vzpostavil kontakt s komandirjem karavle podporočnikom VULIN Dušanom in to tako, da smo večkrat zavpil: "PREDAJTE SE"! "OBKOLJENI STE!" "NIMATE NOBENE MOŽNOSTI"! Ker so bila v karavli odprta okna so slišali poziv za predajo. Čez nekaj trenutkov je prišel k oknu komandir karavle in rekel, da so oni vojaki prave vojske in da se ne bodo predali. V nadaljevanju sem jih spet pozival k predaji. VULIN pa mi je odgovarjal, da se ne bodo predali, češ, da je on "ŠKOLOVANI VOJNI STAREŠINA" IN DA SE JE ON ZAKLEO, DA ČE BRANITI ONO ŠTO MU JE BILO POVERENO. Še vedno smo imeli zavzete položaje za spodnjim obzidjem. Jaz sem med pogajanji stal med mrliško vežico in obzidjem. V nadaljevanju dialoga mi je komandir karavle rekel: "Vi niste pravi vojnici, vi ste razbojnici!" V nadaljevanju je vprašal, kdo nas vodi. Odgovoril sem mu, da jaz - predstavil sem se mu kot miličnik Milan. Povedal sem mu tudi, da smo mi nova slovenska vojska in mu dal ultimat 15 minut za predajo, v kolikor se ne bodo predali, jih bomo napadli. Še naprej je vztrajal, da se ne bodo predali, zagrozil nam je z miniranimi skladišči orožja, saj v kolikor jih napademo jih bodo minirali in bo porušena polovica Gornje Radgone.

Potem je za nekaj časa vse utihnilo. Pred iztekom ultimata me je

Spomini miličnika Milana Žnuderla, stran 2
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

VULIN po imenu poklical v karavlo na pogajanja. Jaz sem ga vprašal, kdo mi jamči, da bom ostal živ, če grem v karavlo. VULIN mi je zagotovil varnost s "ČASTNO OFICIRSKO". Po krajšem posvetu z MARKOM in BRUSOM sem odložil orožje, šel okrog vežice in preskočil ograjo, ter šel v karavlo. Pred odhodom sem naročil vojaku TO ostrostrelcu SRTU naj me ščiti. Ko sem šel proti vhodnim vratom so vojaki na oknu mahali z belo zastavo. Za vhodnimi vrati me je pričakal VULIN in takoj za mano zaprl vrata. Na hodniku sem opazil vojake v popolni bojni opremljenosti. Odpeljal me je v pisarno njihovih zvez. Takrat mi je povedal, da njemu poveljuje zastavnik ROTAR, komandir karavle Konjišče. Vspostavil je zvezo z njim in mi predal telefonsko slušalko. Predstavil sem se mu in mu povedal, da zahtevamo predajo karavle. Karavla je obkoljena in v kolikor se ne bodo predali, jih bomo napadli. On mi je odgovoril, da naj toliko časa počakamo z napadom, ker so skladišča dejansko minirana in lahko poruši polovico Radgone, in bo zaradi tega umrlo veliko nedolžnih ljudi. Ker ima sam družino v Gornji Radgoni mi je zagotovil, da je informacija resnična. Povedal mi je, da se bodo predali, vendar se mora prej posvetovati s komando JLA v Mariboru. ROTARJU sem tudi povedal, da so se predale karavle v M. Soboti in okolici. Razgovor je bil zaključen s tem, da nas bo obvestil o predaji karavle. V spremstvu VULINA in treh vojakov sem zapustil prostore karavle. Ko sem se zadrževal v karavli sem opazil ležeče vojake oborožene z puškami in puškomitraljezi, orožje je molelo skozi okna, ob sebi so vojaki imeli več zabojev streliva, bomb in drugo. Spomnim se, da sem s šele ob prihodu v karavlo zavedal v kakšni nevarnosti sem. Iz vseh kotov je vame gledala smrt. Zbral sem ves pogum, premagal strah in čakal, kaj se bo zgodilo. K sreči je ostalo vse mirno, brez streljanja.

Iz karavle sem se vrnil na naše položaje pri mrliški vežici. Rezultate pogajanj sem prenesel MARKU in BRUSU. Vsi trije smo takoj izdelali načrt za zavzetje karavle in sicer: jaz bi VULINA naj izvabil iz karavle, ostrostrelec pa bi ga naj ustrelil. Vojaki pa so tako in tako že pokazali željo (z belo zastavo), da se želijo predati. Mi trije smo odšli v osnovno šolo, kjer bi se naj nahajalo poveljstvo TO. Med tem časom se je štab TO že premaknil na rezervno lokacijo mislim da v Zg. Ivanjce. Iz šole je ravnatelj ZAGORC Dušan vzpostavil zvezo s štabom TO. Telefon je dal BRUSU, ta je načelniku za ljudsko obrambo KUR Dragotu nakazal situacijo, nakar je telefon predal meni, da sem mu razložil rezultate pogajanja istočasno pa sem mu razložil plan, ki smo ga izdelali takoj po pogajanjih. Iz štaba TO smo dobili povelje, da našega mačrta zavzetja karavle ne smemo realizirati, ampak naj se še naprej pogajamo. Ves čas pogajanj je jugo vojska streljala po G. Radgoni. Bilo je grozno stanje.

Ravnatelj ZAGORC je nastavil zvočnike na okna osnovne šole in hotel z besedami prepričati vojake k predaji. Mi trije smo se vrnili na položaje pri vežici.

Spomnim se, da so v času vseh teh opisanih dogajanj, štirje civilisti (med katerimi je bil ŽIŽEK Srečko iz Očeslavec) prinesli mrtvega SVETINA, ki ga je jugo vojska ustrelila pri trgovini ŽELEZNINA na Partizanski

Spomini miličnika Milana Žnuderla, stran 3
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina)

cesti. Z njihovim prihodom je med našimi vojaki nastal preplah, vsakomur se je v očeh videl strah. Mrtvega SVETINO smo položili v mrliško vežico, jaz pa sem napisal zapisnik o posedovanju predmetov mrtvega. Ta zapisnik še vedno hranim.

Na ZAGORČEVA pregovarjanja k predaji ni bilo iz karavle nobenega odzviva. Spet smo prevzeli pogajanja mi. Najprej sem enega od civilistov, ki so prinesli SVETINO poslal k ELDARU, od koder se je slišalo močno streljanje, da ugotovi, če naši vojaki potrebujejo pomoč. Takoj se je vrnil in povedal, da pri ELRADU ni nikogar, razen gorečih kamionov v katerih je pokalo strelivo.

Iz karavle je prišel VULIN in me poklical v karavlo na pogovor. Šel sem k njemu. Pogovarjala sva se zunaj pred karavlo. Povedal mi je, da lažem glede zavzetja ostalih karavl, da je njihova vojska zavzela mejni prehod in se zaradi tega ne nameravajo predati, niti ne bodo streljali v kolikor bomo tudi mi to upoštevali. Spet sem se vrnil nazaj na položaj.

Popoldne, ko je prenehalo streljanje so se počasi vračali iz zalednja v Radgono vojaki in miličniki. Okrog 16.00 ure sva se srečala s komadirjem SAKOVIČEM, kateri mi je rekel, da naj grem z njim na pogajanje v karavlo. Potem se je z VULINOM pogajal SAKOVIČ. Tudi tokrat so bila pogajanja neuspešna. Čez čas je nad karavlo priletel helikopter, nekajkrat zaokrožil in pristal na parkirnem prostoru med pokopališčem in osnovno šolo. Pomikala sva se proti helikopterju in v zaklonu pri transformatorju na Prežihovi ulici opazovala, kdo in kaj se je pripeljal s helikopterjem. Pri helikopterju sem opazil pomočnika komandrija MISJA Marjana.

S helikopterjem se je pripeljal polkovnik ĐUROVIĆ Danilo, kateri je bil po daljšem posvetovanju tudi aretiran, mislim, da s strani PEM enote. Skupaj s SAKOVIČEM in MISJEM smo vklenjenega ĐUROVIĆA odpeljali v Radenski vrh k naši čistilki Treziki, kjer so ga prevzeli radenski miličniki.

ARETACIJA CARINIKA NJEŽIĆA 30.06.1991

Akcijo aretacije carinika NJEŽIĆA je vodil namestnik komandirja MISJA, kateri je razporedil skupino. Jaz sem bil dodeljen v skupino za za aretacijo NJEŽIĆA. V tej skupini sva bila VAUPOTIČ in jaz v civilni obleki, MISJA in GAJŠEK pa v uniformi. Med 03.00 in 04.00 uro zjutraj so se vse skupine dobile na parkirnem prostoru za občino, kamor je prišlo tudi vodstvo TO in PEM. Po posvetovanju se je naša skupina s službenim vozilom CIMOS odpeljala na Panonsko ulico, kjer je stanoval NJEŽIČ. K naši skupini se je pridružil tudi KOVAČIČ Viktor iz civilne zaščite. Dogovorjeno je bilo, da KOVAČIČ NJEŽIĆA obvesti o evakuaciji bloka. Ob prihodu nas treh do vhodnih vrat NJEŽIĆEVEGA stanovanja, sva se z VAUPOTIČEM skrila za zid stopnišča. KOVAČIČ je pozvonil na vhodnih vratih. NJEŽIĆ je prišel odpret, KOVAČIČ mu je povedal, da je blok evakuiran. Med pogovorom je verjetno NJEŽIĆ opazil enega od naju in začel zapirati vrata. Takrat pa

Spomini miličnika Milana Žnuderla, stran 4
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina)

sem skočil in dal nogo med vrata in podboj, s silo telesa odprl vrata in mu nabito pištolo nastavil na čelo, VAUPOTIČ ga je vklenil in v pižami smo ga dali v službeno vozilo in odpeljali.

Predvidevalo se je, da se bodo v stanovanju NJEŽIĆA nahajali vojaki, kajti on se je redno sestajal s POPOVIM in še nekaterimi. Vsi so prihajali k njemu v stanovanje, ker pa smo pričakovali, da bodo tudi to noč pri njem, sem si že za občino priskrbel ročno bombo, katero mi je dal miličnik HORVAT Miran. Med samo akcijo je prišlo do nekaterih pomanjkljivosti, ki pa niso bistveno vplivale na uspeh akcije.

NAPAD NA KARAVLO V TOREK, DNE 02.07.1991 OB 16.50 URI

Po sporočilu, da bi naj MUHIČ Milan iz Gornje Radgone Maistrov trg vzpostavil radijsko zvezo s tankovsko enoto v Gornji Radgoni, sva se s pom. MISJEM s civilno LADO NIVO last PEM odpeljala k njemu. Z avtom sva se ustavila pri MIHIČEVI hiši, katera je blizu cerkve in policije. Pri MUHIČU sva ugotovila, da nima nobene radijske zveze. Med tem pa so se na mejnem prehodu prižgali tanki. Ko sva prišla iz hiše je tik nad nama tankovski streli zadel zvonik cerkve, pomaknil sem se do glavne ceste in videl bežati teritorialce. Teritorialec JAUŠOVEC Maks. je še zadnji ostal pri MUZEJU, poklical sem ga naj pride k meni, saj je bil dobro oborožen s protitankovskim orožjem (ZOLIO). V tistem trenutku pa je druga granata zadela cerkveni zvonik tako, da so koščki leteli vse do mene. Vsi trije smo se odpravili proti mejnemu prehodu, kjer smo želeli uničiti tank. Ni nam uspelo prodreti do tankov, ker je nekdo streljal z avtomatskih orožjem iz bližnjega objekta. Ker smo po zvezi slišali, da bo napadena karavla smo se obrnili in pot nadaljevali proti karavli oz. proti ELRADU, saj z vozilom ni bilo mogoče, ker so napovedali pomik tankov po Radgoni. Preskočili smo več ograj in prišli do hiše PELCA na Panonski ulici. Tam so imeli položaje tudi teritorialci. Pot smo nadaljevali do E-Marketa, tam smo se srečali z predsednikom IS SO TROPENAUERJEM, majorjem BALANTIČEM, časnikom TO in VERZEL Danijem iz občine. V tem času se je že streljalo na karavlo. Z JAUŠOVCEM sva se premaknila, JAUŠOVCA sem poslal do stare samopostrežne trgovine na Partizanski cesti in mu naročil, naj se postavi ob vogal, kjer je imel najlepši pregled na karavlo. Ob prehodu čez glavno cesto sem JAUŠOVCA ščitil. Orožje ja JAUŠOVEC uperil na karavlo, preko ceste sem JAUŠOVCU dajal napotke, kako naj usmeri orožje. Ko je imel končno ZOLIO pravilno uperjenega, sem mu dal povelje naj ustreli. Ob izstrelku sem videl, da se je na ostrešju karavle dvignila opeka, hkrati pa so popokala izložbena stekla na trgovini od detonacije. Z JAUŠOVCEM sva se odpravila nazaj k E-Marketu. Majorju BALANTIČU sem predlagal, da bi nam naj prišel na pomoč vojak z močnejšim orožjem (OSO), katerega smo videli na Panonski ulici. BALANTIČ je svojemu častniku naročil, da gre z namo na Panonsko ulico po tega vojaka. Skupaj smo prišli nazaj. Sprva smo mislili streljati iz spodnje strani karavle, vendar je MISJA predlagal, da ne, da bi lahko zadeli naše. Z vojakom VAJSOM, ki je imel OSO sva šla naprej, za nama pa MISJA in VERZEL. Šli smo mimo gostilne BISER po pokopališki ulici do nenaseljene stare hiše last VELCLA. Z desne strani na zgornjem obzidju pokopališča sem opazil policista KRAJNCA in nekaj rezervnih policistov, ki so se počasi pomikali navzdol. Od tu naprej sva se z vojakom

Spomini miličnika Milana Žnuderla, stran 5
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

plazila do spodnjega pokopališkega zidu, kjer sva OSO postavila na zid in pripravila za streljanje. Takrat sem opazil v avli vežice kom. PEM enote FLISARJA, ki se je pogajal s karavlo. Iz karavle na dvorišče pa so začeli prihajati vojaki JLA. Ko so vojaki opazili OSO na zidu so prosili, naj ne streljamo na njih, ker se bodo predali. Takrat sem se zadrl, da bom štel do tri in da morajo biti vsi zunaj drugače bomo streljali (govoril sem jim srbsko). Vojaki so začeli prihajati iz karavle prav tako pa tudi iz prostorov nad garažami, za katere niti nismo vedeli, da so tam. Ko sem preštel do tri, so bili vsi vojaki na dvorišču. Med zadnjimi je prišel ven tudi VULIN. Pomaknil sem se na spodnji vhod v karavlo, kjer sem opazil nekaj PEM-ovcev. Stekel sem čez dvorišče do miličnika SEVERJA, ki je bil v zavetju za drevesom. S SEVROM sva se dogovorila o vpadu v objekt. Odprl sem vrata, SEVER pa me je ob vstopu kril, pozneje jaz njega. Ko sva prišla do vrha stopnic je SEVER brcnil v zaprta vrata, ki so v trenutku padla iz tečajev. Skočil sem v prostor, pred mano pa je stal oborožen vojak JLA, ki je imel proti meni naperjeno AP. V tem trenutku sem se zadrl, da naj odvrže orožje. Na srečo ga je zares odvrgel. Svoje orožje sem mu nastavil na vrat in ga vpršal koliko vojakov je še v karavli. Povedal je, da ni nobenega več, nato sem ga pred sabo peljal v vsak prostor in opravil pregled. Pri tem sta sodelovala SEVER in ŠTICL in PEM enote. Opravili smo še pregled podstrešja, kjer so bili prej nameščeni ostrostrelci.

Odšel sem na dvorišče k VULINU, ki me je prosil, da bi si rad spakiral osebne stvari. Šla sva v njegovo pisarno. Pri pregledu spakiranega sem našel kuverto z znakom "NAČRT SIGNALA ZA RUŠENJE MOSTA NA REKI MURI", ki ga še imam. Vojake so odpeljali z avtobusom, jaz pa sem čuval VULINA. Zatem so Radgono preleteli avioni z rušilnimi izstrelki, s katerimi so uničili del AVTORADGONE, ob alarmu, da prihajajo avioni smo se pomaknili v zaklone. Z VULINOM sva ostala sama pred karavlo; sprva ni hotel iti v klet, pozneje pa je le pristal, da gre v zaklon in ob prihodu avionov, sem bil z njim v kletnih prostorih karavle.

POMOČ PRI VRNITVI KAPETANU NOVAKU

Z vojaškim starešinom JLA NOVAK Martinom kapetanom I. klase, zaposlenim v štabu poveljstva 5. vojaškega območja v Zagrebu, sem že dalj časa imel stike. Njegovo delovno mesto je bilo referent za gradnjo in vzdrževanje stacionarnega dela zvez na tem območju. in v Sloveniji. Z njim se že dalj časa poznava, saj je doma iz Polic. Na podlagi njegovih informacij, ki mi jih je nudil pred vojno, sem napisal več uradnih zaznamkov, katere sem izročil vodstvu postaje. Ker je bil pri meni v tem delu Polic edini telefon, je večkrat klical sem mamo, oziroma je ona klicala njega. V času vojne, ko je predsedstvo R Slovenije objavilo poziv za vrnitev slovenskih oficirjev JA, sem ga po telefonu seznanil o možnosti vrnitve v Slovenijo, o možnosti zaposlitve v TO in nastanitve njegove družine. Dne 29.06.1991 ob 20.00 uri je Martin poklical mojo ženo in povedal, da se želi vrniti v Slovenijo, ker se smatra za zavednega Slovenca. O tem me je takoj obvestila žena, jaz pa naprej pristojne na UNZ M. Sobota.

Spomini miličnika Milana Žnuderla, stran 6
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Preko policije je bil organiziran prehod čez mejo v R Slovenijo in po Sloveniji. V Police je prispel ob 06.00 uri. Z miličnikom VAUPOTIČEM sva ga s civilnim avtom odšla iskat v Ihovo in ga spremljala po skrivnih poteh mimo barikad v Police. Zaradi možnosti sovražnih ukrepov JA (dezerterstva iz službe, objavljene tiralice) sva ga z VAUPOTIČEM dne 30.06.1991 odpeljala v moj vikend v Kobilščaku št. 21. Ob 16.00 uri je bil NOVAK odpeljan na petanjski most, kjer je bil predan vodstvu UNZ M. Sobota. S sabo je pripeljal pomembne podatke o stacionarnih sistemih zvez v JA, katere je tudi predal na UNZ. Ob 23.00 uri je bil predan v štab TO. Spomnim se tudi, da so k nam domov po telefonu poizvedovali za Novaka v hrvaškem jeziku.

Ob koncu naj omenim, da je v vojni sodelovala tudi moja družina, saj je nudila pomoč in zavetje vojakom in policistom. V tem delu Polic, ki so bile najbližji zaledju prej omenjenim, smo imeli edini telefon, kar je takrat bilo najbolj pomembno. Ves čas vojne so ga koristili vojaki in policisti, da so lahko poklicali svoje najbližje. Nekaterim je moja družina nudila civilno obleko, ker je bilo v dani situaciji tako potrebno. Po nekaj dneh vojne so se v moji hiši nastanili vojaki TO pod vodstvom BRUS Brankota in VERDEVA. Pri meni so bili nekje 14 dni. Na razpolago so imeli bivalne prostore, telefon in vse kar jim je bilo potrebno. Ne bi pisal tega, vendar so kasneje vsi na to pozabili, tako TO kot policija.

Omeniti še moram, da sem nudil skladiščenje streliva v kleti v Policah in v hiši v Kobilščaku štv. 22/a

Ob zaključku bi povedal le to, da je to zapis nekaj glavnih spominov na dogodke iz slovenske vojne, ki je zajela tudi naše majhno obmejno mesto. Pustila je velike rane na mestu - te so popravljene - na ljudeh pa se še venomer celijo ali znova odpirajo. Želim, da bi moji otroci živeli v miru in ne bi čutili posledic vojne kot jaz.

PRILOGA: - zapisnik SVETINE
- načrt signala miniranja mosta in zavzetja prehoda.

Zabeležil policist

ŽNUDERL Milan

REPUBLIKA SLOVENIJA * POLICIJSKA POSTAJA GORNJA RADGONA * OBČINA GORNJA RADGONA

Spomini miličnika Milana Žnuderla, stran 7
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Spomini Vlada Kovačiča
Osamosvojitvena vojna

Pred prihodom tankovske kolone se je v Radence s terenskim vozilom Kompanjola pripeljal podpolkovnik (priimka se ne spominjam) z dvema vojakoma. V pogovoru z menoj je izrazil željo, da bi se srečal s komandirjem Postaje milice Gornja Radgona. Srečanje je bilo potrjeno, varovanje pa smo prevzeli miličniki OM Radenci. Po pogovoru komandirja s podpolkovnikom je vojaško vozilo odpeljalo v smeri zgradbe mesnice, tam pa so ga ustavili pripadniki TO in aretirali vse tri vojaške osebe. Nadaljnje dogajanje mi ni znano.

Po prihodu tankovske kolone v Radence smo skupaj z miličniki in miličniki rezervisti zavzeli obrambne položaje od parka do Osnovne šole Radenci. Ko je kolona odšla v smeri Gornje Radgone, so me obvestili, da je v ulici Pohorskega bataljona pri hiši Petrovič ranjen občan. Ko smo prišli do ranjenega, sva z miličnikom Antonom Šonajem ugotovila, da gre za občana Alojza Gaube, ki je stal ob kolesu, ko ga je zadel strel iz oklepnega vozila.

Na kraj nesreče je prišel doktor Pangeršič, ki je takoj odredil prevoz v Splošno bolnico Murska Sobota in zaprosil za spremstvo z miličniškim vozilom. Zaradi zapore mostu čez reko Muro v Petanjcih smo morali do mostu čez Muro izven naselja Dokležovje. Tam smo ranjenega Gaubeta z nosili prenesli čez most in ga izročili reševalcem iz Murske Sobote.

Ko so aretirali polkovnika Djurovića in ga iz Gornje Radgone pripeljali na območje OM Radenci, smo ga stražili v hiši Marjana in Terezije Arnold. Polkovnik je pričakoval, da ga bodo rešili „niški specialci“, zato smo imeli pripravljeno dolgocevno orožje in pri premeščanju je prišlo do sprožitve avtomatske puške. Zato smo morali zamenjati lokacijo varovanja. Terezija Arnold pa si je zaradi odkruškov zidu poškodovala nogo.

Polkovnika smo prepeljali v hišo Feliksa in Ljudmile Kovačič in ga tam varovali do izročitve miličnikom PMM Gornja Radgona, ki so bili na začasni lokaciji na območju OM Videm. Obema družinama se moram v svojem in imenu ostalih miličnikov OM Radenci, ki so opravljali varovanje, iskreno zahvaliti, saj sta bili izpostavljeni nevarnosti.

Posledice divjanja agresorja v Gornji Radgoni
(Arhiv: OZVVS Gornja Radgona).

00013

POLICIJSKA POSTAJA
GORNJA RADGONA
Štev.: 7 -52 -138/17-3
Datum: ~~12.05.1994~~ 28.6.1991

OPISANE POSEDINE AKTIVNOSTI V ZVEZI VOJNE V SLOVENIJI:

1. Tik pred prihodom tankov in pripadnikov bivše JNA v Gornjo Radgono sem dobil nalogo, da varujem carinsko upravo v Gornji Radgoni z obrazložitvijo, da bodo iz Beograda prišle osebe, katere bodo prevzele vodstvene funkcije v navedeni carinarnici.

   Iz tega razloga sem vse od jutra do pozno popoldan z celotnim borbenim kompletom opravljal zadano nalogo pred zgradbo carinarnice ter legitimiral vse osebe, katere so vstopale v navedeno zgradbo. Nekje okrog 10.00 ali 11.00 ure se je do zgradbe carinarnice pripeljala neznano vozilo z Beograjsko registracijo ter sta iz vozila prišla 2 neznanca, katera sem legitimiral, na kar sta se mi z uradnimi listinami predstavila, da sta iz zvezne carinske uprave iz Beograda ter, da gresta na pogovore k upravniku carinarnice SEVERJU. Ker pri sebi nista imela orožja, jima je bil dovoljen vstop v zgradbo, vendar sta se približno po 45 minutah vrnila ter še odpeljala v smeri Radenc. Takoj ob odhodu je bilo ugotovljeno, da zamenjava upravika carinarnice SEVERJA ni bila uspešna.

2. Prvega dne ob prihodu pripadnikov JNA v G. Radgono z tanki in oklopnimi vozili je bil s strani takratnega agresorja ustreljen SVETINA, kateri bi naj po podatkih snemal sam prihod agresorjev v mesto G. Radgona.

   Ker je imenovani pred tem stanoval v hotelu GROZD, so v njegovi sobi ostale razne njegove stvari kot so: fotoaparati, filmi, osebne listine ter oblačila. Po navedene stvari sem odšel po službeni nalogi ter iste drugi ali tretji dan proti podpisu na potrdilu takrat prevzel od zaposlenega delavca v navedenem lokalu, vendar se ne spominjam imena. Nalogo sva opravila skupaj z policistom PETROVIČ Nikolom tako, da je PETROVIČ varoval zunaj hotela službeno vozilo, saj so se v tem času še v karvali v G. Radgoni, katera stoji nasproti hotela nahajali vsi graničarji bivše JNA. Po prevzemi zgoraj navedenih predmetov so bili isti nato predani meni nepoznani osebi.

3. Točno neugotovljenega dne v začetku vojne sem opravljal patruljiranje skupaj še z dvema miličnikoma rezervistoma strogo na relaciji Ihova - Podgrad in sicer takrat na varnostnem okolišu III, za katerega sem pred tem časom bil zadolžen že več let po službeni dolžnosti. Proti polnoči sem po UKW zvezi bil obveščen, da iz smeri Zg. Ščavnice proti Sp. Ščavnici prihaja nekakšna neznana kolona vozil z pripadniki bivše JNA ter, da zadevo takoj preverim in poročam o vrtah vozil, številu pripadnikov, kakor tudi smer gibanja. Ker se vse ceste združujejo v samem centru vasi Sp. Ščavnica, sem organiziral zasedo zaradi dane naloge pri kmetovalcu KOLARIČU, od koder je bil razgled na vse ostale lokalne ceste po katerih je možen dovoz na magistralno cesto Maribor - Gornja Radgona.

Spomini miličnika Bruna Jančarja, stran 1
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Ker po dveh urah nismo zasledili nobene kolone vozil, ki bi se približevala kraju Sp. Ščavnica, smo začeli zadevo preverjati med občani ter v tej zvezi v jutranjem času ustavili neznanega voznika, kateri je omenil, da bi naj navedena kolona vozil na Zg. Ščavnici krenila za smer Lenart ter, da je šlo za pripadnike TO.

4. Dne 02.07.1991 sem bil ponovno odrejen za patruljiranjem na svojem III. varnostnem okolišu in sicer na relaciji Ihova, kjer je bila postavljena barikada na magistralni cesti, izdelana iz večjih požeganih dreves ter do Podgrada.

   Ure se ne spominjam, ko sta iz smeri Maribora prileteli 2 reaktivni letali bivše JNA ter nad Gornjo Radgono istrelili 2 raketi. Pozneje je bilo ugotovljeno, da sta raketi zadeli del hale bivše AVTORADGONE oz. je ena rekata padla na zelenico. O prihodu letal smo poročali takrat na UNZ M. Sobota.

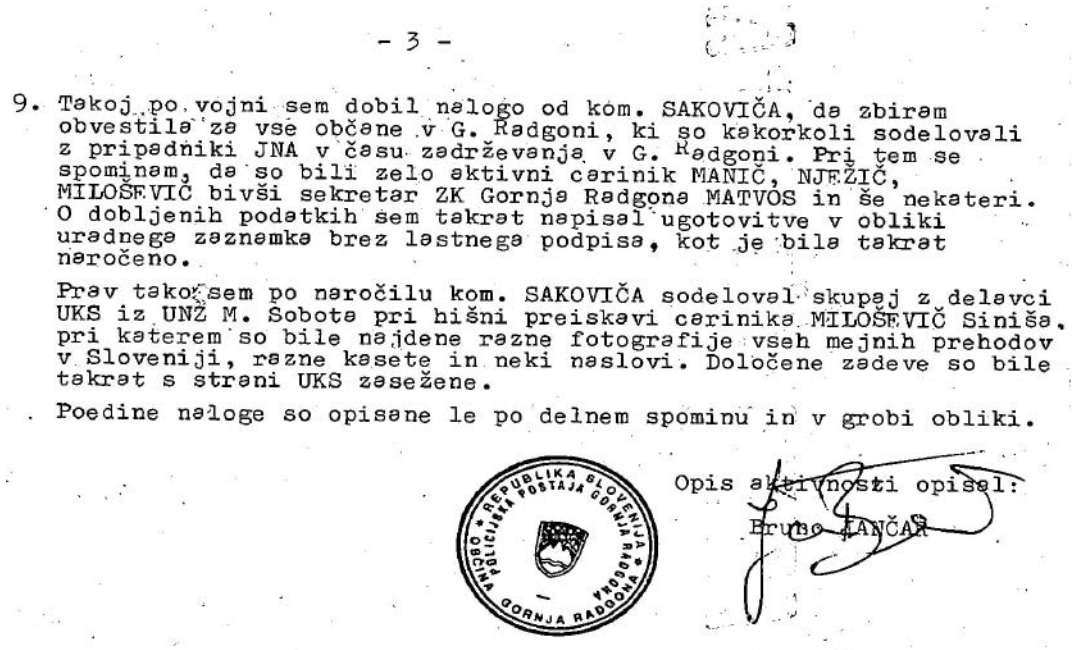
5. Točno neugotovljenega dne sem dobil nalogo s strani takratnega kom. PP Gornja Radgona SAKOVIČA, da skupaj z MAROŠEM v civilni obleki v Apaški dolini opraviva preverko ali dejansko takratni komandir karavle v Zg. Konjišču ROTAR Jože organizira klanje živine za potrebe graničarjev JNA. Spomnim se, da je podatek o klanju živine bil resničen, saj sva takrat celo ugotovila družino, kjer se je odvijalo klanje, vendar se več imena ne spominjam. Občani na tem območju oz. v KS Stogovci pa so negodovali, da se kot rezervist v karvali nahaja tudi sorodnik od REŽINJA Hinka iz Žepovc. Vsi zaznani podatki so bili posredovani komandirju SAKOVIČU.

6. Prav tako sva po nalogu komandirja SAKOVIČA z MAROŠEM v civilni obleki zbirala v Apaški dolini podatke o gibanju in morebitnih kontaktih aktivnih oficirjev bivše JNA in oficirjev Slovencev, kateri so v času vojne pobegnili iz JNA ali kako drugače prišli v rodni kraj. Pri tem sva od krajanov bila seznanjena, da občani negujejo, da je je JNA agresor, zastavnik ROTAR Jože pa se svobodno giblje po Apaški dolini. Spominjam se, da sva pri preverjanju prišla do podatkov, da bi se naj doma nahajal oficir ČEH iz Žepovc in oficir COPOT. Podatki so bili posredovani kom. SAKOVIČU.

7. Takoj po zavzetju karavle, v kateri akciji pa nisem sodeloval zaradi drugih nalog sem dne, ko so tanki zapustili Gornjo Radgono po naročilu kom. SAKOVIČA še z tremi rezervnimi policisti prevzel varovanje karavle v G. Radgoni, ter imel nalogo v poznih popoldanskih urah isto predati meni nepoznani osebi oz. vodstvu TO, kateri so se pripeljali z večimi vozili iz Slovenjske Bistrice. Predaja je potekala brez posebnosti ter sem o tem poročal kom. SAKOVIČU.

8. Takoj po vojni oz. odhodu pripadnikov JNA iz Gornje Radgone sem skupaj z takratnim pom. kom. MISJEM imel nalogo, da aretirava dr. POPOVIČA po narodnosti Srb, kateri je bil zaposlen v ZD Gornja Radgona ter po podatkih v času vojne v Sloveniji sodeloval z pripadniki JNA. Imenovani je stanoval na Trgu svobode v neposredni bližini zgradbe Carinske uprave. Kljub zgodnjim uram navedenega doma nisva našla, ugotovila pa sva preko njegove žene, da je Slovenijo zapustil že dan prej ter, da se tudi ona odpravlja nazaj v Srbijo.

Spomini miličnika Bruna Jančarja, stran 2
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

- 3 -

9. Takoj po vojni sem dobil nalogo od kom. SAKOVIČA, da zbiram obvestila za vse občane v G. Radgoni, ki so kakorkoli sodelovali z pripadniki JNA v času zadrževanja v G. Radgoni. Pri tem se spominam, da so bili zelo aktivni carinik MANIČ, NJEŽIČ, MILOŠEVIČ bivši sekretar ZK Gornja Radgona MATVOS in še nekateri. O dobljenih podatkih sem takrat napisal ugotovitve v obliki uradnega zaznamka brez lastnega podpisa, kot je bila takrat naročeno.

Prav tako sem po naročilu kom. SAKOVIČA sodeloval skupaj z delavci UKS iz UNZ M. Sobota pri hišni preiskavi carinika MILOŠEVIČ Siniša, pri katerem so bile najdene razne fotografije vseh mejnih prehodov v Sloveniji, razne kasete in neki naslovi. Določene zadeve so bile takrat s strani UKS zasežene.

Podine naloge so opisane le po delnem spominu in v grobi obliki.

REPUBLIKA SLOVENIJA POLICIJSKA POSTAJA GORNJA RADGONA

Opis aktivnosti opisal:
Bruno JANČAR

Spomini miličnika Bruna Jančarja, stran 3
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Stanko Sakovič
Predaja stražnice Konjišče[186]

Vojaki stražnice Konjišče so se po pogajanjih predali 2. 7. 1991 popoldne, predali so vse orožje in opremo, zaradi razsodnosti in pravilnega pristopa ni bilo žrtev in materialne škode. V dnevih zaostrovanja situacije v Jugoslaviji se je moštvo stražnice, ki ji je poveljeval zastavnik Rotar, povečalo s tečajniki iz Maribora pod vodstvom podporočnika, vendar je kljub prisotnosti časnika odločitve sprejemal zastavnik Rotar. V stražnici je bilo 45 pripadnikov, imeli so nekaj težke oborožitve, ki so jo postavili na položaje. Operativno je dogajanje na območju stražnice pokrivala Postaja milice Gornja Radgona in miličniki na mejnem prehodu Trate. V času vojne za Slovenijo so med pogajanji pogovori potekali z zastavnikom v stražnici v Gornji Radgoni. Dne 2. 7. 1991 je vodstvo Postaje milice Gornja Radgona s soglasjem operativne skupine UNZ Murska Sobota sprejelo odločitev, da komandir PM odide na pogajanja o predaji v stražnico, za njim pa se v ta rajon premakne skupina PEM. Hkrati je enota TO Lenart dobila nalogo, da zavzame stražnico, vendar obojestranske obveščenosti in koordinacije aktivnosti ni bilo.

186 Stanko Sakovič, Gornja Radgona, 10. 6. 2009

V popoldanskem času tega dne sta pogajalec milice komandir PP Gornja Radgona in major TO Lenart z obema starešinama JLA dosegla dogovor o predaji vseh pripadnikov JLA ter celotne oborožitve in opreme. Ob koncu pogajanj v Konjišču je izbruhnil oborožen spopad v Gornji Radgoni, zato je celoten postopek prevzema moštva in opreme opravila enota TO Lenart, kasneje pa so zastavnika in podporočnika prevzeli miličniki PP Lenart.

POLICIJSKA POSTAJA
GORNJA RADGONA
Štev.:7 - SZ/138-13
Datum: ~~1105.1994~~ 29.6.91

OPIS POTEKA AKCIJE DNE 29.06.1994, DA SE ŽELI PREDATI KARAVLA V ZGORNJEM KONJIŠČU

Dne 29.06.1991 v popoldanskem času me je takratni komandir PP G. Radgona Stanko SAKOVIČ po telefonu seznanil, da počakam v Lešanah pri ,,treh križih", ker bom skupaj z določeno skupino sodeloval v akciji, ker se ima namen karavla - stražnica v Zg. Konjišču predati, ker naj bi izjavil takratni kom. karavle zastavnik Jože ROTAR.

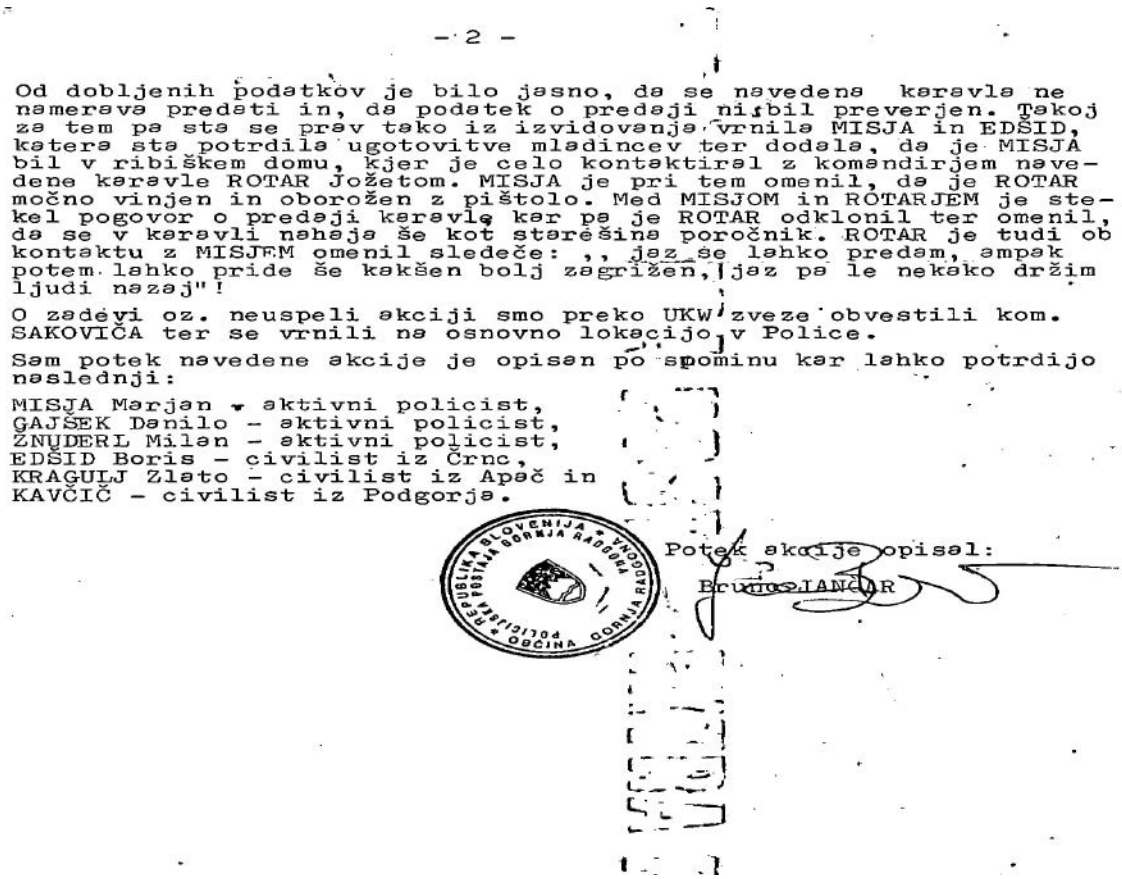
Pri ,,treh križih" v Lešanah sem se tako priključil k skupini samih aktivnih policistov za navedeno akcijo in sicer: MISJA Marjan, Danilo GAJŠEK in Milan ŽNUDERL. Vsi smo se skupaj odpeljali z intervencijskim vozilom v smeri Zg. Konjišča skozi Apaško dolino. Za nami se je peljal z tovornim avtomobilom tudi voznik KRAGULJ Zlato iz Apač, kateri je imel nalogo, da po predaji karavle odpelje vse vojake bivše JNA na določeno mesto oz. zbirni center.

Ko smo se pripeljali v Podgorje do stanovanjske hiše KAVČIČ, kjer je odcep iz regionalne ceste za smer proti karavli, smo se iz previdnosti ustavili ter takoj opravili krajši kontakt z samim KAVČIČEM, kateri nas je seznanil ter istočasno opozoril, da se ne daleč vstran v smeri Trat na hribu že dalj časa nahaja manjša skupina pripadnikov bivše JNA, kateri imajo postavljeni nekakšen raketomet. Iz tega razloga smo se na kraju odločili, da zadevo poskušamo glede stanja na karavli na konspirativen način preveriti, saj smo morali po podatkih še počakati oddelek TO, kateri bi sodeloval v navedeni akciji, vendar pa vse do konca navedenega oddelka na kraj ni bilo.

Takoj za tem sem pri KAVČIČU ustavil 2 mlajša mladinca, katera sta se prevažala na kolesu z motorjem ter jima naročil, da se zapeljeta v smeri karavle ter mimo v smeri ribiškega doma, med potjo pa polagata pozornost kaj počenjajo vojaki na karavli, kako so opremljeni in oboroženi ter, da se čimprej vrneta in poročata o ugotovitvah. Sama naloga mladincev ni bila nevarna, saj so se vsakodnevno vozili civilisti brez nevšečnosti mimo karavle ter se zadrževali v ribiškem domu zaradi popivanja.

Ker pa se mladinca iz izvidnice nista vrnila po več kot 30 minutah, se je Marjan MISJA odločil, da skupaj z civilistom EDŠID Borisom iz Črnc (pozneje se priključil skupini kot civilist z os. avtomobilom) poskuša zapeljati mimo karavle ter ugotoviti kakšno je stanje na navedeni karavli. Ker se še vedno nista vrnila mladinca, prav tako pa ne v času 1 ure MISJA, smo sklepali, da so MISJA in EDŠIDA pripadniki JNA odkrili ter zajeli, saj se nam na večkraten klic po UKW zvezi nista oglašala. Da bi vsaj delno ugotovili, kaj se na karavli dogaja je odšel preko polja v smeri bližnjega gozda policist GAJŠEK Danilo, kateri je poskušal z daljnogledom ugotoviti stanje okrog karavle, vendar brez uspeha. Takoj za tem sta se pripeljala mladinca ter poročala, da so vojaki okrog karavle vkopani, oboroženi in na glavah imajo čelade.

Spomini miličnika Bruna Jančarja, stran 1
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

- 2 -

Od dobljenih podatkov je bilo jasno, da se navedena karavla ne namerava predati in, da podatek o predaji ni bil preverjen. Takoj za tem pa sta se prav tako iz izvidovanja vrnila MISJA in EDŠID, katera sta potrdila ugotovitve mladincev ter dodala, da je MISJA bil v ribiškem domu, kjer je celo kontaktiral z komandirjem navedene karavle ROTAR Jožetom. MISJA je pri tem omenil, da je ROTAR močno vinjen in oborožen z pištolo. Med MISJOM in ROTARJEM je stekel pogovor o predaji karavle kar pa je ROTAR odklonil ter omenil, da se v karavli nahaja še kot strelšina poročnik. ROTAR je tudi ob kontaktu z MISJEM omenil sledeče: ,, jaz se lahko predam, ampak potem lahko pride še kakšen bolj zagrižen, jaz pa le nekako držim ljudi nazaj"!

O zadevi oz. neuspeli akciji smo preko UKW zveze obvestili kom. SAKOVIČA ter se vrnili na osnovno lokacijo v Police.

Sam potek navedene akcije je opisan po spominu kar lahko potrdijo naslednji:

MISJA Marjan - aktivni policist,
GAJŠEK Danilo - aktivni policist,
ŽNUDERL Milan - aktivni policist,
EDŠID Boris - civilist iz Črnc,
KRAGULJ Zlato - civilist iz Apač in
KAVČIČ - civilist iz Podgorja.

REPUBLIKA SLOVENIJA * VRHOVSKA GORNJA RADGONA POLICIJSKA POSTAJA * OBČINA GORNJA RADGONA

Potek akcije opisal:
Bruno JANČAR

Spomini miličnika Bruna Jančarja, stran 2 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Eksplozija mine na Petanjcih[187]

Pri mostu na Petanjcih je 30. 6. 1991, ob 12.55, prišlo do eksplozije protitankovske mine. Miličnik Bojan Bedek in rezervni miličnik Slavko Puklavec iz OM Radenci sta bila na poti preko barikad na drugo stran reke Mure v Petanjce, kjer bi morala od pripadnikov TO prevzeti minomete za potrebe milice. Pri prikazovanju uporabe in delovanja se je zgodila nesreča, ko je pripadnik TO sprožil mino v minometu, ki je eksplodirala. Miličnika sta bila hudo ranjena in odpeljali so ju v murskosoboško bolnišnico na zdravljenje. Ranjena sta bila tudi pripadnik TO in en civilist.

187 Zabeležil: Milan Osterc

Slavko Puklavec[188]
Spomini na vojno za Slovenijo

Vojna za Slovenijo se je uradno začela 27. 6. 1991. Že od leta 1983 sem bil v rezervnem sestavu policije (takratne milice) in sem bil večinoma še kar dobro obveščen o dogajanjih, seveda v zvezi z milico.

Začelo se je s plebiscitom 26. 12. 1990. Takrat sem bil približno en mesec v policiji. Kasneje sem bil zopet vpoklican marca 1991 in sem bil zaposlen v policiji vse do konca vojne, oziroma dokler nisem bil ranjen. Ker sem bil že prej vpoklican, je žena sprejela moj odhod kot zaposlitev, saj se še takrat ni zavedala, kaj se lahko zgodi niti nismo pričakovali, da bo vojna.

Od marca sem bil na Policijskem oddelku Radenci in večino časa sem delal v Radencih in okolici. Upravljal sem varovanje objektov in barikad - Hrastje Mota in Radenci ter obveščanje o vseh negativnih pojavih.

V policiji smo bili glede oborožitve zelo siromašni, saj smo imeli samo oborožitev v osebni zadolžitvi: pištolo, avtomatsko puško in polavtomatsko puško in nekaj tromblonskih min. JLA pa je bila dobro oborožena, imeli so lahko orožje (pištole, avtomatske puške, puškomitraljeze, Škorpijone …), od težkega orožja pa tanke, topove, minometalce in seveda helikopterje in letala.

En dan pred prihodom vojaškega konvoja v Radence - Radgono je prišla v Radence njihova izvidnica in se s svojim vozilom namestila zraven zgradbe nekdanje mesnice, da bi pregledali pot do Radgone. Takoj smo vozilo obkolili in preprečili, da bi se gibali po Radencih in še naprej do Radgone. Ko smo ugotovili, da je v vozilu starešina in trije vojaki JLA, smo pripravili načrt za zajetje. Ker še isti dan nismo dobili dovoljenja za napad, smo jih celo noč stražili v zasedah. Naslednji dan ob 9. uri pa smo dobili ukaz za napad, ki smo ga uspešno izvedli le z opozorilnimi streli, tako da ni bil nihče ranjen. Oficirja in vojake smo ločeno odpeljali na za to določena mesta in jih pridržali. Priznam, da nas je bilo tudi malo strah. Kdor pravi, da ga ni bilo strah, laže sam sebi. Mene je bilo strah do te mere, da sem bil še dovolj zbran.

Na žalost sem bil ranjen pri eksploziji protitankovske mine Zolja. Takrat sem izgubil desno oko, počil mi je bobnič v levem ušesu, naglušnost na obeh ušesih, na srečo le nekaj globljih ran, ostalo pa površinske rane po celem telesu.

Žena je zaposlena v Zdravstvenem domu Gornja Radgona in je veliko časa preživela v službi. Med vojno smo bolj malo spali, kadar pa smo, je bilo to v gasilskih domovih na klopeh. Zame je vojna trajala samo tri dni, saj sem bil 30. 6. hudo ranjen.

188 Pripravil in zapisal Milan Osterc

00015

PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-81/2009/54
DATUM: 25. 5. 2010

URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

POSTAJA MEJNE POLICIJE
GORNJA RADGONA

Štev.: S2-138/8-1
Datum: 15.05.1994 29.6.1991

ZADEVA: VAROVANJE VOJNEGA UJETNIKA POLKOVNIKA DJUROVIČ DANILA IN OPERATIVNE NALOGE V TEJ ZVEZI

Dne 29.06.91 zjutraj ob 08.00 uri je prišelo ukaz za varovanje Džuroviča - polkovnika JLA, katerega je enota prevzela od delavcev policije oddelka Radenci. V ukazu je bilo navedeno, da za vojnega ujetnika odgovarjamo v celoti, tudi za ceno življenj. Z njim naj ravnamo kot z vojnim ujetnikom.

Rezervni sestav naše enote je bil dan na razpolaganje PM G.Radgona.

Po starešino JLA smo odšli na lokacijo v Murščak 27/a Kovačiču kjer so ga čez noč čuvali delavci OM Radenci. Še pred prevzemom sta Žinko in Šafarič naredila načrt menjave lokacij, rezervnih lokacij in psihičnega pritiska na polkovnika. S svojimi avtomobili smo ga odpeljali v Kocjan v vikend last Kavčič Jožeta iz Turjanec 1, kjer smo ga dokaj solidno namestili saj je dobil tudi mesto za počitek in šnops - žganje, katerega se ni odrekel do konca varovanja. V tem vikendu je bil na polkovnika izvršen psihični pritisk vendar nanj ni reagiral, ni se hotel pogovarjati niti ničesar napisati.
Po daljšem premoru v katerem je poslušal tudi radio in tekoča poročila se je le omehčal in napisal pismo za Kučana in Kolšeka, katero je bilo po kurirski zvezi odnešeno na UNZ M. Sobota. V tem vikendu je enota imela lastno prehrano in sicer je za njo preskrbel občan LUKOVNJAK Milan iz Kocjana in Rautar Antonija - mati od policista iz Kocjana.

Po nekaj urnem bivanju v Kocjanu smo se odločili za premik v naslednji vikend, kateri je bil v Sovjaku in je last HOJS Katice-gostilničarke iz Vidma ob Ščavnici, kjer pa je bilo že opaženo, da polkovnik Džurovič izgublja živce, odnešen mu je bil tudi radio, za katerega je pozneje nekajkrat tudi zaprosil, vendar mu je bilo povedano, da smo to naredili zaradi njegovega nesodelovanja z nami.

Dne 30.6.1991 zjutraj je polkovnik zaprosil za kontakt z komandatnom murskosoboškega garnizona HORNOM. Dogovorjeno je bilo za kontakt z pismom, katerega je tudi napisal. Zaradi vse večjega pritiska na polkovnika in prinašanja neresničnih in prenapetih informacijah o mrtvih in ranjenih ter napravljeni škodi s strani JLA je tudi pristal na snemanje pred kamero. Za snemanje je bilo dogovorjeno v tem vikendu in na to lokacijo sta prišla Blagovič Bojan in Zupančič Vladimir iz UNZ.

Spomini miličnika Antona Šafariča, stran 1
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Po končanem snemanju smo se odločili za premik, ker je bilo preveč gibanja policijskih vozil in odšli smo v Grabšince v Vikend Tišler Jožeta. Oskrbo za celotno moštvo je preskrbela LOVREC Olga in Zemljič Ljudmila iz Grapšinec. Za nagrado, ker je polkovnik začel sodelovati z nami mu, je bilo omogočeno telefoniranje k ženi v Ljubljano, katera mu je poslala 5000,00 dinarjev seveda preko telegrama nakazano na UNZ. Pri tem telefonskem pogovoru in nakazanemj denarju ni bilo dovolj koordinacije na UNZ, kajti Blagovič Bojan je zadevo dovolil, dočim pozneje načelnik UNZ z postopkom ni bil zadovoljen. Telefonske razgovore smo opravljali iz hiše Filipič Franca iz Grapšinec 24 - trsničar.

Dne 1.7.91 zvečer smo ponovno menjali lokaciji in sedaj smo se odpeljali v vikend Žgajnar Milana, upokojenega policista v Stavešinski vrh 51/b, kjer smo se nastanili ter objekt kakor prejšnje in kasnejše tudi ustrezno zastražili. Moštvo je bilo dokaj utrujeno in tudi nervoza se je pojavljala oziroma stopnjevala. Za prehrano v tem objektu so poskrbeli sosedje.

Polkovnik se je na tej lokaciji dokaj dobro naspal in zjutraj pri jutranji kavi in večji meri dezinformacij, katere so mu bile plasirane je želel že ob 8.35 uri v eno izmed kasarn, kjer bi starešinam povedal zakaj so menjali Kolšeka v Zagrebu. Po sporočilu na UNZ za njegovo željo, mu je ta bila odbita. Na posebnem kanalu sta s spremenjenim glasom začela kontaktirati Žinko in Šafarič in eno izmed vez je poslušal "kakšna slučajnost" tudi polkovnik, kjer je bilo povedano, da se je začel bombni napad na Ljubljano, saj sta navedena vedela, da ima polkovnik v Ljubljani ženo in otroka. Tega pristiska Džurovič ni zdržal in je zaprosil za pištolo, da napravi samomor. Tega dne popoldan je začel polkovnik intenzivneje sodelovati in povedal o stanju starešin in moštva na mejnih prehodih po njegovem načrtu Bedem. Podatki so po vezi bili takoj sporočeni na UNZ. V času bivanja na tej lokaciji je v večernih urah prišlo do letalskega napada na Gornjo Radgono. O gibanju avionov zaradi vidljivosti smo preko veze sporočali na UNZ. Po napadu na Gornjo Radgono je Džurovič ocenil, da bo prišlo do napada na Mursko Soboto, kar je kasneje tudi bilo izvedeno.

Zaradi pritiskov je ujet polkovnik tudi v tem vikendu napisal pismo za vojaške organe, katero je bilo po kuriski zvezi odnešeno do mostu na reki Muri v Petanjcih in plasirano naprej.

Dne 2.7.1991 zvečer je bilo ponovno odločeno o premiku na drugo lokacijo in to v Murščak v vikend last Kežmah Zlatka iz Radenec, kajti prišli smo do nepreverjenih podatkov, da ujetnika iščejo vojaki in starešine KOS-A. V tem stanju smo tudi pojačali stražo in določili patruljo. Na tej lokaciji, katera je bila najboljša glede prostorov do sedaj nas je s hrano oskrbela žena lastnika vikenda, naslednji dan pa žena od policista Šafarič Antona.

Spomini miličnika Antona Šafariča, stran 2
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Po sprotnih informacijah približevanja tankov iz Hrvaške proti Gornji Radgoni, kateri so prihajali v pomoč je nervoza v moštvu že prihajala do vrhunca, policisti, kateri že več let niso kadili so s tem počeli ponovno, nekateri pa so kaditi začeli na novo. Tanki so se približevali Hrastje Moti, vikend v katerem smo bili pa je bil od ceste odmaknjen le kakšnih 800 metrov zračne linije. Patrola se je gibala po poljskih ulicah in sproti obveščala o gibanju tankov na UNZ, saj je bil z Murščaka razgled dober vse do Murske Sobote. Tega dne je bil že z enim izmed policistov "HOLC" opravljen razgovor, kajti njegova nervoza po gibanju tankov v njegovi vasi in streljanja je prihajala že do skrajnosti. Po razgovoru se je umiril, kajti v nasprotnem primeru bi bil razorožen zaradi varnosti ujetnika in ostalega moštva. Tega dne popoldan je prišlo do ukaza za umik tankov iz mesta Gornja Radgona in umik smo opazovali s tega hriba. Na obrazih vseh policistov je bilo vidno olajšanje. Žinko in Šafarič stá v večernih urah odšla na mejni prehod, kjer je bila enota PEM in o razdejanju obvestila po vrnitvi ostale delavce enote.

V noči na 4.7.1991 smo se ponovno odločili za premik, kajti budnost je morala biti še stalno 100%, naloga, katera nam je bila zaupana pa še ni bila končana. Premaknili smo se v Rožički vrh v vikend last MUHIČ Romana, kjer je za prehrano skrbel sosed Jurkovič Anton. Tega dne zjutraj okrog 10.00 ure smo ujetnika predali inš. Slokanu, kateri ga je odpeljal v Mursko Soboto, enota pa se je umaknila oziroma odšla v Gornjo Radgono na delovno mesto, kjer je tega dne okrog 13.00 ure po hitrem odstranjevanju ruševin bil mejni prehod ponovno odprt.

Viri:
- poročilo PMM G.Radgona,
- kronologija UNZ
- lastne zabeležbe delavcev

OPOMBA:
- VSO GRADIVO V TEJ ZVEZI SE NAHAJA NA UNZ MS.

Poročilo izdelal
Anton ŠAFARIČ

Spomini miličnika Antona Šafariča, stran 3
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Posledice divjanja agresorja v Gornji Radgoni
(Arhiv: OZVVS Gornja Radgona).

REPUBLIKA SLOVENIJA
POLICIJSKA POSTAJA
GORNJA RADGONA

Štev.: 52-138/8-2
Datum: ~~12.05.1994~~ 29.6.91

URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-81/2009/54
DATUM: 25. 5. 2010

VAROVANJE POLKOVNIKA DJUROVIĆ DANILA

Miličniki OM Radenci so dne 29.06.1991 okrog 19.00 ure prevzeli v varovanje polkovnika JA Dnila DJUROVIĆA, kateri je bil zajet v Gornji Radgoni. Varovanje je neposredno opravljalo 5 aktivnih miličnikov, dočim so 3 miličniki opravljali patruljiranje na območju celotnega OM.

Zajetega polkovnika DJUROVIĆA smo varovali na lokaciji v Radenskem vrhu, kjer je bil sicer umirjen in ni odklanjal ne hrane in ne pijače. Miličnikom, ki so ga varovali pa je stalno govoril, da bodo po njega prišli specialci in ga rešili s helikopterskim desantom in da naj mislijo na svoja življenja.

Zaradi varnosti občanov na lokaciji v Radenskem vrhu, so se miličniki v poznih nočnih urah odločili za premik na drugo lokacijo v Murščak, kjer pa je varovanje opravljalo vseh 8 miličnikov. Tudi na tem mestu je polkovnik DJUROVIĆ stalno ponavljal, da bodo prišli po njega njegovi in ga rešili iz ujetništva. V samih razgovorih z miličniki zajeti polkovnik ni bil agresiven.

Dne 30.06.1991 v dopoldanskih urah so miličniki polkovnika DJUROVIĆA izročili v varovanje miličnik PMM Gornja Radgona pod vodstvom komandirja Antona ŽINKA.

REPUBLIKA SLOVENIJA POSTAJA GORNJA RADGONA OBČINA GORNJA RADGONA

ZABELEŽIL:
Vlado KOVAČIČ

Spomini miličnika Vlada Kovačiča
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Posledice divjanja agresorja v Gornji Radgoni
(Arhiv: OZVVS Gornja Radgona).

00016

REPUBLIKA SLOVENIJA
UPRAVA ZA NOTRANJE ZADEVE MURSKA SOBOTA
POSTAJA MEJNE POLICIJE GORNJA RADGONA

URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-81/2009/54
DATUM: 25. 5. 2010

Stevilka: 52-138/9
Datum : 29.06.1991

REKONSTRUKCIJA PRVIH POGAJANJ MED TO IN POLICIJO TER ENOTO POLKOVNIKA POPOVA V GORNJI RADGONI

Tankovska enota je dne 28.06.1991 zavzela MMP Gornja Radgona in se na tem prostoru borbeno razporedila.

Okrog 20.00 ure istega dne so pripadniki civilne zaščite OŠ G. Radgona provizorično popravljali izložbe na trgovini KLAS na Panonski ulici. Med pripadniki civilne zaščite je bil tudi ČERNJAVIČ Jože, ki je bil v civilu, vendar je na rokavu srajce imel trak civilne zaščite.

V tem času je do njega prišel občan SLUGA Roman in mu povedal, da je v njihovem bloku (v neposredni bližini) v stanovanju carinika NJEŽIĆA nek visok oficir enote JLA.

ČERNJAVIČ se je odločil oditi do navedenega stanovanja in je na hodniku stanovanjskega bloka "preverjal" orodje civilne zaščite. Čez cca 3 minute je iz stanovanja prišel NJEŽIĆ in najprej pogledal po hodniku, kjer je zagledal ČERNJAVIČA. Ker sta se poznala, ga je pozdravil, v tem trenutku pa je iz stanovanja prišel tudi oficir JLA z oznakami polkovnika. Oficir je NJEŽIĆA takoj vprašal, kdo je to, ta pa mu je odgovoril, da eden od civilne zaščite, ki ga on pozna. V tem je oficir pristopil do njega, mu dal roko in se predstavil, da je komandant enote POPOV. Rekel mu je, da mu je žal, da je moral po mestu streljati, vendar je le tako lahko izvršil nalogo. ČERNJAVIČA je še vprašal, če je med civili kaj mrtvih ali ranjenih. Takoj zatem je vprašal, če ČERNJAVIČ pozna koga iz občine, ki bi bil dovolj merodajen in bi se bil z njim pripravljen pogovarjati, po možnosti še nocoj. ČERNJAVIČ mu je obljubil, da bo to nekomu prenesel, nato sta se pozdravila. POPOVA je s svojim osebnim avtomobilom carinik NJEŽIĆ odpeljal na mejni prehod.

ČERNJAVIČ se je takoj nato vrnil na sedež OŠ CZ v Gasilski dom in o vsem obvestil načelnika štaba KOVAČIČ Viktorja.

Dne 29.06.1991 okrog 02.30 ure je v hiši CVETKOVIČ Petra v zvezi z pogovorom bil sestanek na katerem sta s strani policije sodelovala inšp. HORVAT (PPE) in komandir PP G. Radgona SAKOVIČ, s strani OŠ TO major MARKO in BALANTIČ, načelnik VO LO KUR Drago, predsednik IS SO G. Radgona TROPENAUER, CVETKOVIČ Peter in ČERNJAVIČ. Na sestanku je bil sprejet dogovor, da se gre na pogovor, pogovor opravita predstavnika TO in policije, po predhodnem dogovoru s svojimi predstojniki. Okvirni čas je bil določen za ob 07.30 uri, o izhodiščih za pogajanje se opravi novi dogovor ob 06.00 uri v bivši Opekarni.

Spomini miličnika Stanka Sakoviča, stran 1
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Ob 03.17 uri je načelnik IP UNZ dal po telefonu navodilo inšp. HORVATU, da v pogajalski skupini ne smejo biti civilisti, pozvati enoto JLA k predaji, določiti kraj razorožitve, v primeru, da tega ne sprejmejo, pa jih opozoriti, da se ne smejo premikati, ter jim za ta primer zagroziti z uporabo orožja.

Ob 04.40 uri je bilo med vodstvom UNZ in PŠ TO dogovorjeno, da pogovore vodita predstavnika TO DRAŽNIK in BALANTIČ in inšp. FLISAR (PPE).

Ob 06.00 uri je bil v jedilnici bivše Opekarne sestanek na katerem so sodelovali s strani policije FLISAR, HORVAT in SAKOVIČ, s strani OŠ TO predstavnika Ljubo DRAŽNIK, BALANTIČ in MARKO, ter načelnik UO LO KUR. Predstavljena so bila pogajalska izhodišča DRAŽNIK je ponovil, da je s pooblastilom svojega poveljnika pooblaščen, za pogovor o vseh vojaških vprašanjih in da se policija v to ne vmešava. Sprejet je bil sklep, da pogajanja med 07.00 in 08.00 uro opravita poveljnik OŠ TO Ljubo DRAŽNIK in komandir PP G. Radgona SAKOVIČ Stanko. O času pogajanj enoto JLA obvesti ČERNJAVIČ Jože.

Ob 07.20 uri se je iz MP vrnil ČERNJAVIČ in povedal, da je poveljnik enote JLA sprejel predlog, da se pogajanja opravijo ob 07.45 uri na Panonski ulici, pogajalca z obeh strani sta lahko dva, brez orožja.

Ob 07.30 uri je komandir PP z govorno postajo na službenem vozilu GOLF obvestil občane Panonske ulice, da bodo potekala pogajanja in jih pozval, da naj ne motijo pogajalcev, Panonska v celoti je bila zavarovana s stožci, istočasno pa je bilo na prikriti način postavljeno zavarovanje.

Pogajanja so se začela ob 08.00 uri na način, da je kontaktna oseba ČERNJAVIČ dala znak obema skupinama pogajalcev, da sta se približevali druga drugi. Do neposrednih pogajanj je prišlo na Panonski - odsek ceste za Elrad.

Takoj po ponovnem kontaktu smo se pogajalci predstavili, kot prvi je povedal povelnik JLA je on komandant tankovske enote POPOV Berislav, z njim je bil tudi kapetan NN. Takoj v začetku je dovolil, da je v neposredni bližini ostala kontaktna oseba ČERNJAVIČ.

Uvodoma je pogovor potekal med polkovnikom JLA in poveljnikom OŠ TO, v katerem je polkovnik POPOV, dal vedeti, da se nima namena pogovarjati o predaji, temveč vztraja pri izvršitvi svoje naloge. Med zahtevami, ki jih je postavil je bila prva, da se mu omogoči kontakt z karavlo G. Radgona. Odgovor DRAŽNIKA - direktni kontakt ne dovolimo, saj imajo zveze. Naslednja zahteva je bila, da se dovoli dovoz vode na karavlo iz njegove enote. Odgovor DRAŽNIKA - z oklopnimi vozili ne dovolimo, zagotovili bomo prevoz z vozili civilne zaščite, na zahtevo POPOVA, da prevoze opravlja kontaktna oseba ČERNJAVIČ - DRAŽNIK na to pristane. DRAŽNIK ga opozori, da bo TO na vsak premik z oklopniki v mesto odgovorila z orožjem. POPOV odgovori, da nenajavljenih premikov ne bo, v kolikor se bosta obe strani držali do sedaj dogovorjenega in v koliko ne bo borbenih dejstev na njegovo enoto.

Spomini miličnika Stanka Sakoviča, stran 2
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Drugi del pogovora se je nanašal na varnostna vprašanja, kot prvo je POPOV zagotovil, da ne bo oviral rednega policijskega dela, vendar policisti ne smejo biti oboroženi z dolgim orožjem. Komandir PP mu je dogovoril, da je JLA povzročila vojne razmere in da policisti nosijo dolgo orožje pri rednem delu.
Zahteva polkovnika je bila, da policija prepreči, da bi civilisti izzivali njegove pripadnike na omejenem prostoru. Odgovorjeno je bilo, da bomo ljudi opozarjali, da pa ne moremo preprečiti izražanja protestov državljanov za škodo, ki so jo povzročili in da naj pripadniki JLA v takih primerih ne uporabljajo orožja. Ponovno je zagotovil, da so oni organizirana enota, in da brez njegovega ukaza ne bo nihče uporabil orožja.
Naslednja zahteva je bila, da se dovoli, da njegova posebna komisija opravi ogled vozil in da prevzamejo posmrtne ostanke svojega pripadnika.

Komandir PP je opravil kratko konzultacijo po UKV zvezi z vodstvom UNZ, dogovorjeno, da se opravi skupni ogled z krim. službo UNZ in tožilcem, kar POPOV sprejme, dogovor za 10.00 uro, točen čas bo še naknadno sporočen.

S tem pa je bil razgovor, kolikor ga je mogoče rekonstruirati, končan, z opombo, da je polkovnik POPOV ostro zavrnil poskus spremljevalca - kapetana I. klase, da se vključi v razgovor.

O vsebini razgovora je bila s strani komandirja PP takoj v celoti obveščena po telefonu UNZ M. Sobota, poveljstvo PPE (Flisar, Horvat) in načelnik UO LO Kur.

VIRI:
- spominska rekonstrukcija komandirja PP G. Radgona
- spominska rekonstrukcija ČERNJAVIČA
- fotografski posnetki
- kronologija dogodkov UNZ M. Sobota

REPUBLIKA SLOVENIJA POLICIJSKA POSTAJA GORNJA RADGONA OBČINA GORNJA RADGONA

Rekonstrukcijski zapis izdelal
Stanko Sakovič

Spomini miličnika Stanka Sakoviča, stran 3
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

NAGOVORI OB PRILIKI PRAZNOVANJA 5. OBLETNICE DNEVA DRŽAVNOSTI V OBČINI GORNJA RADGONA
(3.7.1996)

Stanko SAKOVIČ

2/7-1991, torej natančno pred petimi leti, je pomurska policija, prav tu, v mestu G. Radgona, z zavzetjem stražnice JA, končala zadnji oboroženi konflikt v 10 dnevni vojni za Slovenijo. S tem dejanjem je postavila še enega od mejnikov, ki so tesno povezani s procesi osamosvajanja in nastajanja nove slovenske države.

Danes, gledano že nekoliko iz časovne distance, lahko ugotovimo, da je 10 dnevna vojna za Slovenijo, za takratno slovensko milico oziroma današnjo policijo, pomenila le višek nekajletnih aktivnosti, ki jih je, za obrambo procesov osamosvajanja in nastajanja države izvajala vse od leta 1989.

Z nekaj stavki bi rad obudil spomin na najpomembnejše dogodke tega obdobja, saj je v njih vpeta zgodba slehernega aktivnega in rezervnega policista, večine državljanov R Slovenije in pripadnikov drugih struktur, ki so v teh procesih in s policijo v tem obdobju tesno sodelovale.

1. decembra 1989 je bil, iz Beograda, v Ljubljani napovedan miting resnice, takratna slovenska oblast je sprejela edini možen ukrep - prepoved, izvedba tega ukrepa pa je bila operativno naložena slovenski milici. Del Radgonskih aktivnih in rezervnih policistov je v sestavi pomurskega bataljona posebne enote milice bil na blokadnem mestu v Krakovskem gozdu, tisti, ki smo ostali doma, smo opravljali operativne naloge za preprečevanje "dogajanja naroda" na tem območju. Naloga je bila uspešno opravljena, slovenskemu narodu smo dokazali, da na svojo policijo lahko računa, vsem, ki pa so še delali načrte za akcije vzpostavljanja reda v Sloveniji, pa, da jim bo policija predstavljala enega izmed organiziranih, opremljenih in motiviranih dejavnikov, ki bo skupaj z drugimi strukturami, njihove načrte preprečila.

Od maja 1990 smo aktivno sodelovali, vsak na svoj način, v aktivnostih maneverske strukture narodne zaščite in le redki posamezniki vedo, da se je na policijski postaji v G. Radgoni, kot eni izmed prvih v Sloveniji, skladiščilo orožje, ki so ga posamezni, hrabri pripadniki profesionalnega sestava takratnega občinskega štaba TO, dobesedno kradli iz skladišča v takratni stražnici JA. V mesecu decembru istega leta so bile na policijsko postajo prenešene naborne evidence takratnega oddelka za ljudsko obrambo in 11.12.1990 smo bili pripravljeni na bojni spopad z JLA, ki je planirala nasilen odvzem nekaterih evidenc na sedežih občin.

Od 24.05.1991 smo pričeli v bistvu s policijskim delom v izrednih razmerah, posebna enota policije je pričela z bojnim urjenjem, vpoklican je bil rezervni sestav, istočasno pa so potekale potrebne aktivnosti za vsklajeno delovanje med policijo, TO in civilnimi strukturami. To je bilo obdobje, ko smo v skladu z naravo policijskega dela operativno pokrivali vsak premik enot JA in dogajanje v stražnicah, ki so v tem obdobju dobile kadrovske okrepitve, tako z novimi vojaki, kot tudi z novimi starešinami in tehničnimi sredstvi. Tako zbrani podatki so bili podlaga za ocenjevanje razmer in pripravo potrebnih ukrepov.

Dne 26.06.1991 je bila na mejnem prehodu v G.Radgoni postavljena nova tabla republike Slovenije, ki je zamenjala tablo SFRJ, spuščena zastava Jugoslavije in s

30

Glasilo Zgodovinskega društva Gornja Radgona Letnik IV (1997) št.1: Stanko Sakovič, Ko so spomini še sveži, str. 1.

ponosom dvigniena nova slovenska zastava, takoj nato pa je sledilo prvo resno opozorilo starešine iz stražnice in zahteva po ponovni vzpostavitvi prvotnega stanja. Slovensko zastavo in tablo z napisom Slovenija so sneli šele vojaki tankovske enote.

V nadaljevanju bi moral opisovati dogodke vojne na območju takratne občine G. Radgona, pa se bom temu izognil iz dveh razlogov. Prvič zato, ker je čas, ki je potekel od takrat še prekratek, zgodovini in zgodovinarjem prepuščam vrednostne sodbe o vlogi in deležu posamezne strukture in posameznikov v njej in drugič zato, ker je osebnih resnic toliko, koliko posameznikov je pri posameznih dogodkih sodelovalo.

Izključno zaradi obuditve spomina pa bi izpostavil nekaj dejstev:

- na območju takratne občine G. Radgona so delovale v bistvu 3 policijske enote: del posebne policijske enote, Postaja mejne policije in Policijska postaja G. Radgona z oddelkoma v Radencih in Vidmu ob Ščavnici
- za vsklajeno delovanje policije in tudi koordinacijo z Območnim štabom TO v Ljutomeru je uspešno skrbela operativna skupina na UNZ Murska Sobota
- vsaka od enot policije je opravljala svoje specifične naloge, čeprav nas je situacija silila v to, da smo največkrat naloge opravljali skupaj, si pomagali z materialnimi sredstvi, policisti in izkušnjami.

Kolegi iz aktivnega in rezervnega sestava policije bi mi zamerili, če ne bi, kljub vsemu naštel nekaj pomembnih dogodkov, ki jih je policija izvedla samostojno, največkrat pa ob sodelovanju z enotami TO, velikokrat s pomočjo gasilcev in civilne zaščite, zdravstvenih delavcev, občinske oblasti in posameznikov:

- prodiranje tankovske kolone smo operativno spremljali, sodelovali pri oviranju v Radencih in G. Radgoni
- sodelovali pri zajetju podpolkovnika Jovanovića v Radencih in izvedli aretacijo polkovnika Djurovića, ki je bil, mimogrede povedano, po funkciji v takratni JA, vojni ujetnik najvišjega ranga v RS in naši policisti so opravljali njegovo varovanje 4 dni
- sodelovali v pogajanjih s polkovnikom Popovom, komandirjem stražnice v G. Radgoni in dosegli predajo stražnice v Zg. Konjišču in G. Radgoni
- opravili aretacije zveznih carinikov v hotelu Radin in določenih oseb, ki so bile utemeljeno osumljene KD sodelovanja z agresorjem
- sodelovali pri protidesantnem in izvajali nadzor za preprečevanje diverzantskega delovanja ter pri izvajanju blokade oklopne enote na mejnem prehodu
- sodelovali pri posameznih akcijah skupine ostrostrelcev
- varovali smo prevoze živil, zdravil, orožja in streliva
- ves čas, predvsem skupaj s pripadniki civilne zaščite in gasilcev, sodelovali pri evakuaciji ogroženih oseb, gašenju požarov in odpravljanju materialne škode
- takoj po umiku JA poskrbeli za pirotehnične preglede in v enem dnevu, skupaj z vsemi drugimi usposobili MMP za promet
- opravili varovanje posameznih delegacij, ki so bile na obisku v G. Radgoni.

Spoštovani

Čas in razmere v letu 1991, predvsem pa zavedanje, da odgovorno delo slehernega posameznika, enote ali strukture pomeni sooblikovanje zgodovine mlade slovenske države, so nas silile v to, da smo delovali enotno. Gledano iz današnje

Glasilo Zgodovinskega društva Gornja Radgona Letnik IV (1997) št.1: Stanko Sakovič, Ko so spomini še sveži, str. 2.

perspektive, bi bil morda lahko takšen ukrep ali ukaz bolj domišljen, drugačen. Kljub vsem začetnim težavam in pomanjkljivostim lahko rečemo, da je bila večina nalog opravljena dobro in kar je še posebej pomembno, brez večjega števila žrtev.

Dovolite mi, da se v imenu združenja "SEVER" in v svojem imenu zah lim za izkazano hrabrost in osebni prispevek vsem rezervnim in aktivnim p cistom policijskih enot iz tedanje občine G. Radgona, pripadnikom posebne policijs enote in operativni skupini na UNZ Murska Sobota. Posebna zahvala pa naj velja tu i vsem pripadnikom teritorialne obrambe, civilne zaščite, gasilcem, zdravstvenim delavcem, nosilcem funkcij takratne izvršne in upravne oblasti v občini, predstavnikoma avstrijskih varnostnih in oblastnih organov, predvsem pa vsem občanom, ki so v tistih dneh na različne načine sodelovali s policijo. Brez enotnosti in odgovornega dela vsakega od nas, bi vojna za Slovenijo ne bila dobljena.

Naj nas torej enotnost, za doseganje istih ciljev, druži še naprej.

Pripadniki Slovenske policije na radgonskem mostu

Glasilo Zgodovinskega društva Gornja Radgona Letnik IV (1997) št.1: Stanko Sakovič, Ko so spomini še sveži, str. 3.

Zdravko STOLNIK

Pred 10, 15 in 20 leti smo se Slovenci na veliko ukvarjali z najrazličnejšimi obrambnimi pripravami. Razvili smo edinstven sistem obrambe o kakršnem v ostalih republikah takratne skupne države niti sanjati niso mogli. Zahvaljujoč temu smo legalno prišli do svoje vojske - Teritorialne obrambe, ki resda ni bila neka mogočna sila, a bila je naša.

Koliko je k temu pripomogla morebitna samovoljnost ali daljnovidnost takratne slovenske politike, bo presodil čas.

Naslednja okoliščina iz tega obdobja, ki jo moramo omeniti, če hočemo biti pošteni do svoje preteklosti je, da je večji del Slovencev takratno JLA vendarle imel za svojo armado.

Toda velika lojalnost ima svoje meje in, ko so se začeli vrstiti čudni dogodki in ukrepi, ki so dosegli razpoznaven namen z odvzemom orožja Teritorialni obrambi, smo spoznali, da za to, kar se pripravlja, nismo nikdar prisegli.

Odvzem orožja je imel hude posledice za bojno pripravljenost Teritorialne obrambe in veliko naporov je bilo potrebnih, da se je stanje vsaj za silo popravilo. Tukaj v Gornji Radgoni na primer s požrtvovalnostjo delavcev takratnega Občinskega štaba Teritorialne obrambe, ki so naše lastno orožje morali dobesedno krasti iz skladišča na stražnici in ga skrivati v tajna skladišča.

Ob tem pa smo si še sami tako nerodno reorganizirali Teritorialno obrambo in v bistvu razformirali ves sistem obrambe oz. splošnega ljudskega odpora, da je bilo izjemno otežkočeno smiselno načrtovanje in učinkovito vodenje odpora. Ta okoliščina je gotovo bolj omejevala naše možnosti kot pa odvzem orožja.

Takrat so Slovenijo rešile tri stvari:

- imeli smo cilj,
- bili smo enotni in
- imeli smo svojo vojsko - Teritorialno obrambo, kar je skupaj s policijskimi silami predstavljalo upoštevanja vredno vojaško moč.

Seveda pa smo bili v začetku v hudih škripcih. Ob tem, da skoraj nismo imeli protioklepnih sredstev, smo v Gornji Radgoni ves čas hudo pogrešali Občinski štab Teritorialne obrambe, ki je bil ukinjen z reorganizacijo Teritorialne obrambe. Praktično je izostala vsakršna koordinacija in smiselno poveljevanje. Predvsem je zato Popov tako hitro in razmeroma zlahka prišel do mejnega prehoda.

Sistem splošnega ljudskega odpora je, kljub temu, da formalno ni več obstajal, še vedno deloval in večino akcij ob prodoru Popova od Radencev do mejnega prehoda so predstavljale spontane aktivnosti skupin in posameznikov izven enot Teritorialne obrambe.

Tisti, ki ste bili takrat tukaj veste, koliko izjemnih naporov je bilo nato potrebnih, da smo vsaj za silo odpravili dotedanje pomanjkljivosti in organizirali učinkovito blokado enote Popova in enote v stražnici.

Značilnost spopadov v Gornji Radgoni po 29. juniju 1991 je bila izrazita statičnost, s skrajno neugodnimi taktičnimi pogoji za obe strani. Z razpoložljivimi silami in sredstvi ne enote Teritorialne obrambe in Policije, ne agresorjeve enote niso mogle računati na možnost odločilnega udarca.

Naši ognjeni naskoki so predstavljali le pritisk na izid neposrednih pogajanj, ki

Glasilo Zgodovinskega društva Gornja Radgona Letnik IV (1997) št.1: Zdravko Stolnik, Ko so spomini še sveži, str. 1.

pa žal niso dosegla zahtevane predaje enot JA.

Vedeli smo, da so v sovražnih enotah vojaki iz vseh republik, od tega precej Slovencev. Zato smo se z našimi enotami in Policijo dogovorili, da se na oklepne transporterje - v njih so bili v glavnem vojaki, strelja le v skrajni sili. Pozornost smo zato usmerili na tanke, ki pa so bili dobro varovani. Že tako omejen učinek lahkih protioklepnih orožij, s katerimi smo razpolagali, je bil v teh pogojih še manjši in kljub večim zadetkom so kasneje vsi tanki zapustili naše mesto v voznem stanju.

Prav na današnji dan in ob tem času pa smo si lahko vsi, tako pripadniki civilne obrambe, policisti, teritorialci in prebivalstvo končno oddahnili. Radgončanom pa bo gotovo ostal v spominu odhod teritorialcev, ki so v ponošenih starih uniformah, umazani in utrujeni, a ponosni korakali iz mesta.

V klasičnem vojaškem pomenu je bila zmaga le zavzetje stražnice, ki ga je izvedla policija ob pomoči teritorialcev. A jekleni vojak kot je bil Popov, je svoj moralni zlom doživel tukaj v Gornji Radgoni. Tudi zato je bil njegov kasnejši odhod iz Varaždina takšen kot je pač bil.

Priznati je treba, da smo delali napake. Te se dogajajo tudi najboljšim profesionalcem v največjih armadah sveta. Pričakovali pa smo trezno, strokovno analizo, saj smo dogodke med vojno doživljali in se jih spominjamo čustveno in subjektivno.

Danes nas ne zanima, kakšni razlogi so vodili pristojne v slovenski vojski, da nikoli ni bila opravljena prava analiza dogodkov v Radencih in Gornji Radgoni med vojno za Slovenijo.

Želeli smo, da izjemni prispevki nekaterih soborcev, ki jim doslej nihče niti hvala ni rekel,ne bi bili prepuščeni pozabi.

Želimo tudi odgovor na vprašanje, zakaj si mora eden od samo dveh ranjencev, ki smo jih imeli v Gornji Radgoni v oboroženih strukturah še danes v glavnem sam iskati možnost za ureditev primernega statusa.

Želimo še izvedeti, zakaj je iz Gornje Radgone, potem, ko je dodobra razrušil mesto, prav Popov smel oditi z vsem orožjem in opremo ter naropanim materialom kljub temu, da je bilo dejansko razmerje sil takrat že močno v našo korist.

V območni Zvezi vojnih veteranov Slovenije, ki deluje šele od letošnje pomladi si bomo prizadevali dobiti te odgovore, pomagati prizadetim in postopno priti do celovitejše podobe takratnih dogodkov.

Praznovanje Dneva državnosti in obletnica vojne za Slovenijo pa ni le obujanje nekih, zdaj že davnih spominov, ampak tudi priložnost za razmislek, kako danes in v prihodnje, tudi v najbolj nepredvidljivih in nepričakovanih razmerah zagotoviti varnost, obstanek in razvoj slovenskega naroda.

Nihče nam ne more zagotoviti, da so pojavi kolektivne blaznosti, ki so v preteklosti že preplavljali Evropo nepreklicno za nami.

To narekuje, da moramo ustvarjati močno obrambo. Sama vojska pa je dokaj predvidljiva zadeva in v obsegu predvidljivosti tudi premagljiva.Zato ne bi bilo napak znova razmišljati o neki modificirani, našim potrebam in možnostim prilagojeni varianti oboroženega ljudstva, ker naroda, ki je enoten ni mogoče premagati. Če to ne bi držalo, mi danes ne bi praznovali.

Moramo pa biti zaskrbljeni nad pojavi nestrpnosti in sovraštva, ki se v imenu kdo ve katerih interesov in na pobudo tistih, ki največ čvekajo o dobrobitih slovenskega naroda vse pogosteje pojavljajo v naši družbi. Morali bomo najti način,

Glasilo Zgodovinskega društva Gornja Radgona Letnik IV (1997) št.1: Zdravko Stolnik, Ko so spomini še sveži, str. 2.

kako mladim generacijam dati spoznavanje o meji, ki se ne sme prestopiti tu... največji politični in ideološki zadrtosti, sicer se nam v neki morebitni črni varianti prihodnosti lahko vrnejo travme iz II. svetovne vojne. To pa bi lahko imelo za posledico, da bi bila osamosvojitev le faza v menjavi gospodarja.

In za konec: čeprav smo vsi storili le svojo dolžnost, v imenu Zveze vojnih veteranov Slovenije iskrena zahvala za vaš prispevek v vojni za Slovenijo, prav tako tudi tistim, ki ste z nesebično pomočjo nudili našim borcem zatočišče in oskrbo in jim tako omogočili premostitev najtežjih trenutkov.

Zdravko Stolnik, prvi z leve strani fotografije

Glasilo Zgodovinskega društva Gornja Radgona Letnik IV (1997) št.1: Zdravko Stolnik, Ko so spomini še sveži, str. 3.

00021

REPUBLIKA SLOVENIJA
POLICIJSKA POSTAJA
GORNJA RADGONA

Stev.: SZ-138/17-2
Datum: ~~12.05.1994~~ 30.6.1991

URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO
PREKLICANA TAJNOST
ŠTEVILKA DOKUMENTA: 022-81/2009/54
DATUM: 25. 5. 2010

OSTALE OPERATIVNE ZADEVE V REŠEVANJU MILIČNIKOV
ODDELKA MILICE RADENCI

Miličniki oddelka milice Radenci so dne 30.06.1991 v ranih jutranjih urah okorg 04.00 ure opravili skupaj s pripadniki PEM prijetje občana VUKELIČ Gojka iz Radenec, Štefana Kovača 2 in okrog 05.00 ure še prijetje štirih zveznih carinikov, kateri so bili nastanjeni v hotelu Radin v Radencih.

Vse navedene so nato izročili kriminalistom UKS Murska Sobota, kateri so jih odpeljali v Mursko Soboto.

Tega dne okrog 12.15 ure je prišlo tudi do eksplozije v skladišču orožja v naselju Petanjci, ko sta bila huje telesno poškodovana miličnik Bojan BEDEK in rezervni miličnik Slavko PUKLAVEC in 2 pripadnika TO.

Dne 01.07.1991 so bile vzpostavljene zveze na OM Radenci, kjer so se sprejemale depeše tudi za PM Gornja Radgona.

Prav tako so miličniki OM Radenci spremljali tudi gibanje druge kolone oklepnih vozil, katera je prispela do ostankov barikade v naselju Hrastje Mota dne 03.07.1991 okrog 08.30 ure. Tam se je kolona oklepnikov zaustavila, istočasno pa je bilo na terenu zaslediti gibanje vojaškega vozila zvez, za katero je bil izdan nalog za uničenje. Navedeneo vozilo so občani opazili na relaciji Murski vrh-Hrašenki vrh-Kapela-Okoslavci-Videm. Kljub temeljitemu iskanju vozila s strani več patrulj miličnikov, vozila po sprejetem obvestilu za uničenje ob 09.10 uri več ni bilo najti.

Okrog 11.15 uri je prišlo do streljanja pripadnikov TO na oklepno vozilo JA pred barikado v Radencih na mostu čez Boračevski potok, katera je vzdržala. Prav tako je ob 15.45 uri izven naselja Hrastje Mota pristal vojaški helikopter MI-8, katergea posadka se je nameravala predati pripadnikom TO, vendar so jim to preprečili vojaki z oklepnim transporterjem, ki so zapeljali proti helikopterju.

Po odhodu vojske JA, so varovanje helikopterja so opravljali pripadniki TO.

VIR:

1. Kronologija dogodkov UNZ v času agresije na R Slovenijo

REPUBLIKA SLOVENIJA POLICIJSKA POSTAJA GORNJA RADGONA

ZABELEŽIL:
Vlado KOVAČIČ

Spomini miličnika Vlada Kovačiča
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

VOJNA LETA 1991

1. Dne 28/6-1991 okrog 08.00 ure, ko so se tanki pričeli pomikati proti Radencem, smo z aktivnimi in rezervnimi policisti obkolili karavlo v Gornji Radgoni, da vojaki niso mogli iz karavle, da bi pomagali tankovski enoti. Oddelke smo razdelili tako, da je ŽNUDERL razporedil svoj oddelek pri Pošti, tako je blokiral glavni izhod iz karavle, MISJA in JAČAR pa sta policiste razporedila na Šlebingerjevem bregu z severozahodne strani karavle. Vaupotič je postavil zasedo pri starem Elradu ob magistralni cesti.

   Ker je tankovska enota prebila vse blokade do Gornje Radgone in zasedla mejni prehod v Gornji Radgoni smo ob 11.31 uri dobili ukaz za umik na rezervno vojno lokacijo.

   Ob 16.40 uri je iz smeri Radenec priletel helikopter, ki je imel znak rdečega križa, ter pristal pri Osnovni šoli v Gornji Radgoni. V stik z njim je stopil pomočnik komandirja MISJA Marjan, kateremu se je predstavil da je polkovnik ĐUROVIĆ in da je prišel v Radgono po ranjene in mrtve vojake, prav tako je izrazil željo, da bi rad govoril s komandirjem SAKOVIČEM. Nadalje je izrazil željo, da bi rad vzpostavil stik z komandirjem v karavli. Povedano mu je bilo, da v karavlo ne more iti, da pa lahko pride podpomočnik VULIN do njega. Tako je prišel podpomočnik VULIN iz karavle, kjer je raportiral ĐUROVIĆ mu je izdal ukaz, da ne sme strljati prvi, razen če je napaden. Takoj zatem je prišel komandir SAKOVIČ in pa enota PEM-a, kateri so obkolili helikopter. Pričela so se pogajanja, ĐUROVIĆ je predlagal da gresta skupaj s SAKOVIČEM do komandanta tankarske enote, ter ugotovita, koliko je ranjenih vojakov na mejnem prehodu. Ker ni bil sprejet predlog ĐUROVIČA je bil na mejni prehod poslan VRBNJAK, da pripelje do helikopterja mrtve. VRBNJAK je iz mejnega prehoda pripeljal mrtvega podpomočnika, kateri je bil zadet v glavo, ter so vkrcali v helikopter.

   Ob 18.00 uri je bil izdan ukaz, da je potrebno aretirati ĐUROVIČ. Tako je bil ĐUROVIČ aretiran, helikopterju pa je bilo dano dovoljenje, da lahko poleti. PEM je ĐUROVIČA izročil komandirju SAKOVIČU in pomočniku komandirja MISJI, katera sta ĐUROVIČA odpeljala v Radenski vrh, kjer ga je varovala enota iz Radenec, katero je vodil pomočnik komandirja KOVAČIČ Vlado.

2. Dne 29/6-1994 ob 12.50 uri je bila aktivirana akcija "SKALA". Takoj je bil obveščen poslanec STARIHA, da mora takoj v Ljubljano, ker so bile povsod blokade, sta komandir SAKOVIČ in pomočnik komandirja MISJA, STARIHO odpeljala na most v Veržej, kjer je bil predan policistu na drugi strani reke Mure, ker so navedenega odpeljal v Mursko Soboto, nato pa prek Madžarske v Ljubljano.

3. Dne 29/6-1991 ob 19.48 uri smo dobili sporočilo, da se želi policiji predati RAUTAR komandir karavle v Konjišču. Z TO je bilo dogovorjeno, da v Konjišče pošlje tovornjak za prevoz vojakov. V Konjišče se je odpeljal pomočnik komandirja MISJA, policisti ŽNUDERL, JANČAR in GAJŠEK. Zaustavili smo se v Podgorju pri gostilni Vrtnica, kjer smo počakali tovornjak, katerega je poslala TO.

Poročilo Postaje milice Gornja Radgona
(Arhiv: Stanko Sakovič).

Ker nismo bili sigurni kakšno je stanje v karavli smo se dogovorili, da se na karavlo odpeljeta pomočnik komandirja MISJA Marjan in cicilist EŠIC Boris. Do sva se pripeljala na karavlo je bil tam podpomočnik, ki je prišel v pomoč RAUTARJU, vojska pa je bila vkopana okrog karavle in v borbeni pripravljenosti. Podpomočnik nama je povedal, da je RAUTAR v Ribiškem domu, nekaj metrov vstran, kjer so z občani popivali. Pogovore z RAUTARJEM je vodil pomočnik komandirja MISJA, kateremu je RAUTAR povedal, da bi se predal, vendar pa se podpomočnik ne bo. Povedal je še, da je boljše, da je v karavli on sam, ker če se bo on predal bodo poslali drugega. Tako so bila prva neposredna pogajanja zaključena.

4. Dne 30/6-1991 ob 01.00 uri sta se pomočnik komandirja MISJA Marjan in pomočnik povelnika PEM-a HORVAT Marjan udeležila sestanka seje izvršnega sveta na občini v Gornji Radgoni, kjer je bilo sprejeto, da se aretira carinike, za katere je obstajal sum, da so sodelovali z okupatorjem (JNA). Dogovorjeno je bilo, da se aretira NJEŽIČA, MANIČA, VUKELIČA in štiri zvezne carinike, ki so prišli iz Beograda, ter so bili nastanjeni v Hotelu Radin. Takoj zatem so sledile pripore za prijetje navedenih. Pomočnik komandirja MISJA je vodil prijetje NJEŽIČA in sicer je bila z njim skupina policistov ŽNUDERL in VAUPOTIČ v civilu in voznik Cimosa GAJŠEK. Širšo blokado je opravljal oddelek PEM-a. Pričetek akcije je bil ob 04.30 uri. Pred tem se je pričela civilna zaščita z evakuacijo obeh blokov na Panonski, če bi tankovska enota napadla zaradi prijetja NJEŽIČA. Ob 05.00 uri je bil NJEŽIČ prijet s strani ŽNUDERLA in VAUPOTIČA, ter odpeljal z marico. Aretacija MANIČA, katero je vodil inšpktor FLISAR in policist KRAJNC ni bila izvedena zaradi karavlje, ker hiša MANIČA stoji tik ob karavli na Prešernovi ulici.
Ob 05.40 uri je bila akcija prijetja carinikov končana. Ob 10.00 uri smo 4 zvezne carinike NJEŽIČA in VUKELIČA odpeljati na most v Petanjce, kjer smo jih prdali policistom iz Murska Sobote, ter so bili navedeni odpeljani k preiskovalnem sodniku.

5. Dne 3/7-1991 ob 13.00 uri smo dobili sporočilo, da so v Radencih prijeli 4 oficirji in 1 oklopni transporter. Naročeno je bilo, da je potrebno navedene odpeljati v Videm ob Ščavnico. Z Cimosom so se v Radence mimo barikad odpeljal pomočnik komandirja MISJA Marjan, ŽNUDERL Milan in KRANJC Jože, kjer je smo prevzeli enega majorja in desetarja. V Janževem vrhu pa smo prevzeli podpomočnika VUKINA komandirja karavlje v Gornji Radgoni, katerega je varovala enota policistov iz Radenec. Vse tri smo odpeljali v Videm ob Ščavnici, kjer je bil ustavljen center katerega je vodil BLAGOVIČ.

Poročilo Postaje milice Gornja Radgona, stran 2
(Arhiv: Stanko Sakovič).

00022

POSTAJA POLICIJE
GORNJA RADGONA
Štev.: 7 -~~82~~-138/16
Datum: ~~11.05.1994~~ 30.6.91

OPIS POTEKA AKCIJE DNE 30.06.1991, KO JE BIL NAMEN, DA SE IZVEDE NAPAD NA MEJNI PREHOD GORNJA RADGONA, KJER SO SE NAHAJALI TANKI IN OKLOPNA VOZILA Z VOJSKO BIVŠE JNA

Dne 30.06.1991 v jutranjem času sem dobil nalogo kot komandir oddelka, da z večjim številom takratnih aktivnih in rezervnih miličnikov opravim pregled terena oz. grajskega hriba, vključno z samim gradom ter nato razporedim moštvo v neposredni bližini igrišča na samem grajskem hribu, kjer se je tega dne pričakoval desant s strani pripadnikov JNA.

Po najkrajši skrivni poti smo tako iz Noričkega vrha v koloni po eden krenili delno med vinogradi in gozdem proti grajskemu hribu iz južne strani. Skupaj z nami so šli na grajski hrib prav tako pripadniki TO, katerim je takrat poveljeval ERDELA Milan iz Sp. Ščavnice, kateri pa se je med potjo tako hudo poškodoval (zvin gležnja), da je moral iskati zdravniško pomoč, zapustil svojo enoto oz. moštvo TO, kateri so tako ostali brez vodstva.

Samo magistralno cesto smo prečkali pri gasilskem domu in se pričeli iz neposredne bližine zgradbe LEVARJA v Podgradu vspenjati na sam grajski hrib. V času pregleda terena so ostali pod hribom vsi pripadniki TO. Ko je bil tako opravljen pregled grajskega hriba, so za nami prišli tudi pripadniki TO, vendar so nato pot nadaljevali po svoji nalogi. V času, ko smo opravljali pregled Radgonskega gradu na samem hribu je bil dan znak z sireno ,,letalski napad". Domneval sem, da bo izveden napad v obliki desanta, zato sem pričel takoj razporejati policiste za borbeno delovanje, vendar pa je med tem že bil dan novi alarm za prenehanje nevarnosti.

V tem času je prišel do mene, meni nepoznan starešina iz TO ter mi ukazal, da grem z svojim moštvom na položaj samega grajskega hriba iz severne strani, od koder bo izveden napad na mejni prehod.

O spremembi naloge našega moštva sem preko zveze seznanil tak. kom. PP ŠAKOVIČ Stanka, kateri se je tudi z spremembo strinjal.

Iz tega razloga sem na kraju ocenil situacijo ter moštvo razporedil levo in desno od lesenih stopnic, katere vodijo na sam grajski hrib iz smeri mejnega prehoda oz. reke Mure.

Tako je bilo moštvo policije samostojno razporejeno za domnevni napad v dolžini 60 m na takšnem vidnem mestu, da smo lahko spremljali iz določenih mest gibanje vojakov JLA ter nekaj tankov, katere so občasno spravljali v pogon ter dvigovali cevi v razne smeri.

Levo od razporejenega moštva policije na položaju v smeri zahoda se je nahajal oddelek TO, kateremu je poveljeval MATIS Iztok iz Apač, desno od moštva policije v smeri vzhoda oz. mestu G. Radgona pa se je nahajal oddelek TO takrat še trenutno brez vodstva, saj

Spomini miličnika Bruna Jančarja, stran 1
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

kot je že omenjeno se je ERDELA Milan med potjo na grajski hrib poškodoval.

Ker sem imel na tem območju edini prenosno UKW zvezo, sem sprejemal naloge za svoje moštvo, kakor tudi za pripadnike TO. Tako sem moral po naročilu (nekoga od vodstva iz TO) med teritorialci poiskati BAŠA iz Zbigovec ter mu naročil, da mora prevzeti vodstvo nad pripadniki TO katerim bi moral poveljevati poškodovani ERDELA Milan.

Na samem položaju sem vse policiste seznanil, da si poiščejo primerne „zaslone" ter v kolikor bi prišlo do prisilnega umika med borbo, da se vsi pomaknejo proti reki Muri oz. mejnemu prehodu, saj bi le tako najprej prišli v mrtvi kot ter se nato ob reki Muri skozi gozd pomikali v smeri Podgrada.

Med 13.00 in 14.00 uro je nad mejni prehod iz smeri Radenc priletel vojaški helikopter JLA z oznako „rdečega križa", kateri je pristal na samem mejnem prehodu, vendar tako, da ni bilo mogoče razločiti kaj vozijo iz helikopterja in kaj v helikopter. Vso zadevo v zvezi helikopterja sem sproti obveščal po UKW zvezi na UNZ M. Soboto nač. HORVAT Milana, od koder sem dobil nalogo, da v kolikor iz helikopterja vozijo strelivo, le-tega ob vzletu poskušamo sestreliti. Ker se ni dalo ugotoviti kaj se je iz helikopterja vozilo, se na helikopter ob ponovnem vzletu ni streljalo zaradi oznake RDEČEGA KRIŽA.

Okrog 16.00 ure pa je iznenada nad grajski hrib priletelo v niskem letu reaktivno letalo - lovec, za katerega smo ugotovili, da je Avstrijsko ter se je tudi nato nad gradom obrnilo ter nadaljevalo let v notranjost Avstrije.

V večernem času smo bili seznanjeni, da napad na mejni prehod Gornja Radgona odpade, zato smo v nočnem času zapustili svoje položaje ter se vrnili na osnovno lokacijo v Police „ REZAČEVA VILA".

Celotna akcija je napisana po spominu, kar lahko potrdijo naslednji:

MAROŠA Jože - aktivni policist,
PETROVIČ Nikola - aktivni policist,
KLEMENČIČ Milan iz Sp. Ščavnice - rezervni policist,
MULEC Branko iz Zbigovec - rezervni policist in
BAŠA iz Zbigovec - pripadnik TO ter ostali
rezervni policisti, kateri so sodelovali navedenega dne na grajskem hribu z namenom napada na mejni prehod.

Potek akcije opisal:
Bruno JANČAR

REPUBLIKA SLOVENIJA POLICIJSKA POSTAJA GORNJA RADGONA OBČINA

Spomini miličnika Bruna Jančarja, stran 2
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

[189] Dodatni pripis za drugim odstavkom na strani 300 v knjigi Pomurje je gorelo modro 1. del:
Dne 30. 6. 1991 mislim, da je bilo v dopoldanskem času, ko me je komandir Sakovič obvestil, da grem takoj na igrišče radgonskega gradu, kamor se bodo pripeljali pripadniki TO, ter jim nudim potrebne informacije. Takoj, ko sem prišel na grajski hrib, so se pripeljali s kombijem, mislim, da je bil bele barve, s tremi ali štirimi pripadniki TO. Pokazali so mi, da imajo štiri rakete, ki jih bodo aktivirali, ko bo napad na mejni prehod Gornja Radgona, kjer so bila oklepna vozila in pripadniki JLA.

Odpeljal sem jih na vrh lesenih stopnic, ki vodijo navzdol do mejnega prehoda, levo in desno od stopnic pa sta bila oba moja policijska oddelka. Ko sem jim razložil situacijo, so me vprašali, katero mesto je čez reko Muro. Povedal sem, da je to avstrijsko mesto Bad Radkersburg, saj državna meja med Slovenijo in Avstrijo poteka po sredini reke Mure. Ko so pripadniki TO izvedeli, da je to državna meja, je eden zamahnil z roko in dejal, da tu ne morejo posredovati. Zato so se takoj odpeljali z radgonskega hriba, meni neznano kam. Tega dne ni bilo napada na mejni prehod.

189 Bruno Jančar

00027

POLICIJSKA POSTAJA
GORNJA RADGONA
Štev.: 7 Sl-138/17-4
Datum: ~~12.05.1994~~ 2.7.1991

OPIS POTEKA IZVIDOVANJA DNE 02.07.1991 NA POGLEDU Z NALOGO POROČANJA O PRIHODU LETAL

Dne 02.07.1991 v poznih popoldanskih urah sem bil seznanjen s strani komandirja SAKOVIČA, da moram z aktivnim policistom MAROŠEM in dvema rezervistoma v Apaško dolino zaradi poročanja o morebitnem prihodu letal ali helikopterjev.

Iz tega razloga smo se vsi štirje zapeljali v Apaško dolino ter si izbrali za opazovanje najvišjo točko na Pogledu pri kmetovalcu PLOJ Janezu, od koder je razgled po celotni Apaški dolini vse do Gornje Radgone. S seboj sem vzel kot pripomoček tudi svoj lastni lovski daljnogled zaradi opazovanja gibanja ostalih oseb v nižini.

Posebno pozornost smo posvečali letalom, ki bi priletela iz smeri Maribora, vendar le-teh ni bilo opaziti.

Ko se je popolnoma stemnilo, nad Apaško kotlino pa se je spustila tudi izredno gosta megla tako, da ni bilo več mogoče razločevati zgradb in dreves, še manj pa gibanje občanov ali vozil.

V takšnih vremenskih razmerah smo pozno zvečer zaslišali močno oz. glasno hrumenje motorjev iz smeri Avstrije nad reko Muro ter ugotovili da se 3 ali 4 helikopterji gibljejo v smeri Gornje Radgone.

Ker so helikopterji po zvoku prileteli nad reko Muro iz notranjosti Avstrije smo bili prepričani, da gre za Avstrijske helikopterje o čemer smo tudi takoj obveščali kom. SAKOVIČA preko prenosne UKW zveze.

Iz smeri Gornje Radgone smo slišali več močnejših eksplozij ter opazili svetlobo kar je povzročal ogenj, kateri je nastal po poznejših ugotovitvah od zadetkov hiše na grajskem hribu nad mejnim prehodom.

Vse do naslednjega jutra kakšnih zračnih plovil nismo opazili, zamenjala pa nas je skupina za izvidovanje, katero je vodil policist Danilo GAJŠEK. Po zamenjavi smo se vrnili na osnovno lokacijo v Police.

Sam potek opazovanja na Pogledu je napisan po spominu, kar lahko potrdijo naslednji:

MAROŠA Jože - policist,
PLOJ Janez iz Pogleda in
oba rezervna policista katerih imen pa se ne spominjam.

REPUBLIKA SLOVENIJA POLICIJSKA POSTAJA GORNJA RADGONA

Potek opazovanja opisal:
Bruno JANČAR

Spomini miličnika Bruna Jančarja
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Miran Horvat
Moji spomini na vojno leta 1991

Miličniki, ki smo bili razporejeni v Posebne enote milice, že nekaj časa pred vojno nismo več opravljali dela v matičnih enotah. Nastanjeni smo bili v telovadnici Kmetijske šole v Rakičanu. Delo je bilo naporno, saj smo se v glavnem usposabljali, bili v stalni pripravljenosti na delovnem mestu in odhajali domov na počitek.

Naslednji dan po razglasitvi samostojnosti in proslavi v Ljubljani, dne 26. 6. 1991, sem zgodaj zjutraj doma poslušal poročila. Jutranja novica je bila incident na mejnem prehodu Kuzma, ki so ga povzročili pripadniki JLA. Takrat sem, zdaj že pokojni ženi, rekel: »Začelo se je.« Stvari in orožje sem že tako in tako imel pripravljeno doma.

Ženi sem naročil, če se bodo razmere zaostrile, naj se s hčerko umakneta iz stanovanja v bloku in naj na varno odnese tudi moje lovsko orožje. Zatem pa se je že oglasil zvonec, in ko sem pogledal skozi okno, sem na parkirišču zagledal službeno vozilo Zastava 101 in kolega, ki sta že prišla pome.

Posledice divjanja agresorja v Gornji Radgoni (Arhiv: OZVVS Gornja Radgona).

Odpeljali smo se v Rakičan in nato na MP Kuzma. Ko smo prišli na mejni prehod, je tam vladalo vznemirjenje zaradi jutranjega izgreda med miličniki in vojaki JLA. Pripadniki PEM smo se razmestili v okolici mejnega prehoda, nato pa so na MP prišli tudi delavci cestnega podjetja, ki so zamenjali državne oznake zvezne državne SFRJ z oznakami Republike Slovenije.

Takoj po zamenjavi je bilo na MP veselo in sva se s sodelavcem Edmundom Hodoščkom fotografirala pri novi tabli z oznako Republika Slovenija. Nekaj časa za tem pa se je na MP pripeljalo terensko vojaško vozilo JLA, iz katerega sta izstopila dva častnika JLA. Odločno sta se namenila proti nam, in ko sta prišla do nas, sta nas po vojaško pozdravila, mi pa smo jima odzdravili.

Po nekaj vljudnostnih frazah je eden prišel z besedo na dan in nas s hladnokrvnim pogledom in strogim glasom opozoril v srbskem jeziku: »Postavite nazaj državne table z oznako SFRJ in dvignite državno jugoslovansko zastavo. Čas imate do 12. ure. Če tega ne boste storili, ne odgovarjamo za vašo varnost.« Nato sta odzdravila in zapustila MP.

Poškodovan zvonik v Gornji Radgoni
(Arhiv: OZVVS Gornja Radgona).

To je med nami povzročilo nelagodje in deloma tudi strah. Začel sem se zavedati, da zadeva ni tako preprosta. Kljub temu pa seveda oznak in zastave nismo zamenjali. Ker se je položaj na MP nekoliko umiril, smo pripadniki PEM zapustili MP Kuzma in se vrnili v Rakičan. Naslednji dan smo dobili povelje, da se takoj premaknemo v Gornjo Radgono, saj bo obleganje mejnih prehodov z vseh koncev.

Takoj smo se odpravili v Gornjo Radgono in izjemoma pustili nahrbtnike z osebno in ostalo opremo v Rakičanu. Vzeli smo le orožje in strelivo, saj smo se nameravali zvečer vrniti. Zanimivo, da smo nahrbtnike nosili vedno s seboj na vseh vajah in usposabljanjih, le tokrat jih nismo vzeli. To se mi je maščevalo, saj se zvečer seveda nismo vrnili, tako da sem bil ves čas vojne v isti obleki in spodnjem perilu in brez pribora za osebno higieno.

Ob prihodu v Gornjo Radgono smo se namestili na območju mejnega prehoda. Ves čas smo poslušali poročila in druge informacije o prodiranju JLA proti mejnim prehodom. Prav tako so ob reki Muri preletavala avstrijska vojaška reaktivna letala in tudi helikopterji, ki so snemali iz zraka. Pod mostom je bila skupina avstrijskih vojakov, s katerimi smo se pozdravljali samo z mahanjem rok. Začelo se je večeriti in stanje je postajalo vse bolj napeto.

Posledice divjanja agresorja v Gornji Radgoni
(Arhiv: OZVVS Gornja Radgona).

Ves čas so nas obiskovali občani, ki so stanovali v bližini in nam nosili hrano, razne priboljške in napitke. Vsi pa smo bili zaskrbljeni in tudi prestrašeni. Dobro

se spomnim, ko je prišla do mene naša čistilka s postaje milice, Tončka, in je jokala. Začel sem jo tolažiti, da naj se ne boji …, ona pa mi je očitajoče rekla: »Ja, vam ne bo tako težko kot nam. Ko bodo prišli ti »Srbi«, se boste vi umaknili, nas pa boste pustili same z njimi, da bodo lahko delali z nami, kar bodo hoteli.«

Tudi meni je bilo zaradi tega zelo težko. Začelo se je zelo slabo vreme in ponoči je bil močan naliv. Noč sem deloma prebil v osebnem avtomobilu znamke Volkswagen, ki smo mu rekli hrošč. Za počitek v avtu smo se izmenjevali in se tako nekoliko zaščitili pred slabim vremenom. Lastnik avtomobila nam je vozilo v ta namen prijazno ponudil. Ponoči smo ves čas poslušali streljane iz smeri Gederovec.

Zdanilo se je, informacije in poročila pa so bili vse bolj skrb vzbujajoči. Ponovno smo se razporedili na določene točke in moja je bila pri tovarni »Mesoizdelki«. Čez cesto je stala hiša družine Klobasa s številnimi otroki, ki so se ves čas sukali okrog mene. Po neprespani noči in psihofizični utrujenosti sem otrokom rekel, da naj mi prinesejo stol, da bom lahko malo sedel in se odpočil.

Otroci so stekli v hišo in nekaj časa jih ni bilo. Nato pa so se na široko odprla vrata in zagledal sem otroke, kako nesejo iz hiše sobni oblazinjeni fotelj. Sam sebi nisem mogel verjeti in sem jim v smehu povedal, da naj ga nesejo nazaj, saj sem prosil samo za navaden stol. Otroci so pustili fotelj ob cesti in odšli nazaj v hišo. Čez nekaj časa so se vrnili in mi povedali, da drugega stola nimajo in da je mama vztrajala, da uporabim fotelj.

Posledice divjanja agresorja v Gornji Radgoni
(Arhiv: OZVVS Gornja Radgona).

Nisem vedel, kaj naj naredim, ampak če že je fotelj, pa naj bo. Sedel sem na fotelj na pločniku ob robu ceste, nato pa se je mimo pripeljal Drago Markovič, poslovodja trgovine v Radencih. Ustavil se je ob meni in se začnel smejati, odprl je prtljažnik in iz njega začel na pločnik skladati steklenice piva. Rekel sem mu, naj jih pospravi nazaj, on pa se je zasmejal in se pošalil: »Tudi Nemci v Normandiji v drugi svetovni vojni so na plaži imeli fotelje in pili ter čakali napad zaveznikov. Ti fotelj imaš, pijače pa nimaš.« V daljavi pa so se že slišali streli. Hitro sva se poslovila in se je odpeljal. Čez minuto ali dve pa se s službenim vozilom pripeljal poveljnik PEM Alojz Flisar, ki me je začudeno pogledal, se ustavil, stopil k meni in se seveda tudi glede na to, kaj je videl, temu primerno odzval. Ko sem mu pojasnil situacijo, se je samo nasmehnil, pozdravil in se odpeljal. Streli pa so se vse bolj bližali. Tudi v vojni smo se večkrat nasmejali, vendar pa nas je smeh kmalu minil.

V mestu so se že slišali streli in detonacije. Streljanje je bilo vse bližje in bližje, zato sem se počasi umaknil z udobnega mesta, ki mi je služilo le kratek čas. Odšel sem v smeri mejnega prehoda in preko betonskega protipoplavnega zida ob reki Muri. Tam je bil že moj službeni kolega Andrej Kovačič in še en miličnik. Ura je bila 12.00, ko se je pripeljal prvi tank do mejnega prehoda. Dvignem glavo in pogledam čez betonski zid, vidim, da je tank bližje, kot sem si predstavljal, nekje na razdalji 50 metrov.

Posledice divjanja agresorja v Gornji Radgoni (Arhiv: OZVVS Gornja Radgona).

S srhljivim zvokom se sliši obračanje tankovske cevi, ki išče svoj cilj. Ukaza za umik nimamo. Avstrijskih vojakov pod mostom ni bilo več. Mura je narasla in je vsa kalna, tako da vsaka misel in možnost za umik v Avstrijo odpade. Na mejnem prehodu je ostalo samo še nekaj miličnikov PEM. Sami smo, streljanje v mestu pa je vse hujše. JLA je pred samim mejnim prehodom. Protioklepnega orožja nimamo.

Čas je za umik. Preskočimo betonsko ograjo in stečemo čez cesto. Pri tem ne opazimo tanka, ki se je pripeljal po drugi ulici, po Kerenčičevi in smo se tako rekoč znašli na brisanem prostoru. Oddamo nekaj strelov v smeri proti tanku, vendar odgovora z nasprotne strani iz tanka ni. Ne bi imel težkega dela. Pozneje sem veliko razmišljal o tem. Preko grajskega hriba smo se umaknili na hrib za gasilskim domom, kamor so se pripeljala tudi tri ali štiri vojaška vozila, ki so se tam ustavila. Nekaj vojakov je izstopilo in so se med seboj vneto pogovarjali.

Dva pripadnika JLA sta se oddaljila in stekla proti nam. Želela sta se predati. Povedala sta, da sta Hrvata in civilna mehanika na delu v JLA. Spomnim se, da sta rekla, da je bil občutek v tanku grozen, saj je posadka samo čakala, kdaj bodo živi zgoreli. Njihov poveljnik pa je bil nepopustljiv in rekla sta, da če ga ne bomo likvidirali, se ne bo predal.

Posledice divjanja agresorja v Gornji Radgoni
(Arhiv: OZVVS Gornja Radgona).

Umaknili smo se na rezervno lokacijo pri piramidi, kjer je prišlo do prijateljskega ognja med miličniki in pripadniki TO, katere so zaradi podobnosti uniform zamenjali s pripadniki JLA. Na srečo brez posledic. Nato smo odšli proti Hercegovščaku in se ustavili pri stari hiši, kjer je sama živela starejša ženica. Bili smo lačni in žejni, saj je naša oskrba zaradi blokad odpovedala. Ženska nam je ponudila vodo in kruh, ki smo si ga namazali z domačo mastjo. Dejala je, da drugega nima. Bili smo zelo hvaležni in smo se ji ob odhodu lepo zahvalili. Ta ženica bi verjetno pomagala vsakomur, ne glede na to, na čigavi strani bi bil, kar pa ne morem reči za ljudi, ki so pri bližnji hiši imeli piknik in veselo pekli na žaru. No, njihovih dobrot in pijače mi nismo okusili. Prispeli smo na svojo lokacijo v Hercegovščak. Vojna se je nadaljevala.

Naslednji dan, 29. 6. 1991, sem imel rojstni dan. Ves čas so me spremljali slabi občutki, vendar se moja zla slutnja na srečo ni uresničila. Dogodki in stanje, ki je takrat vladalo, je več ali manj zelo dobro opisano in dokumentirano. Iz svojih spominov naj še omenim prijetje zveznih carinikov v hotelu Radin v Radencih, ki je potekalo brez kakšnih posebnosti, ter aretacijo občana iz Radencev, ki je odkrito sodeloval s pripadniki JLA in sovražno nastopal proti novo nastali državi.

Pozivanje okupatorja k predaji
(Arhiv: OZVVS Gornja Radgona).

Aretacijo smo izvedli v zgodnjih jutranjih urah še v temi. Pri tem smo bili pripravljeni na najslabši scenarij in smo imeli pripravljene tudi ročne bombe. Občan se je mirno predal, žena pa je neutolažljivo jokala. V njunih očeh sem videl nepopisen strah v pričakovanju najhujšega. Seveda je k temu pripomogel tudi naš videz, saj smo bili pripadniki našega oddelka PEM umazani, neobriti in v istih oblačilih od začetka do konca vojne. Poslovila sta se, kot da se nikoli več ne bosta videla, vendar ni bilo tako. Tudi trošenje letakov iz vojaškega letala z ultimatom Zveznega izvršnega sveta, da naj se predamo in bo vsak odpor zlomljen, je bila zelo psihično negativno delujoča propaganda s strani JLA.

Omenim naj še zavzetje karavle (stražnice) v Gornji Radgoni. Karavla je bila v samem centru mesta nad avtobusno postajo. Polkna so bila ves čas zaprta, tako da nikoli nisi vedel, ali bo prišel kakšen strel iz karavle. Na mejnem prehodu pa je bila še vedno motorizirana brigada JLA. Gibanje in vožnja po centru mesta je bila zaradi tega zelo nevarna in nepredvidljiva.

Pričakovati je bilo, da se bo enota JLA na mejnem prehodu povezala s karavlo, kar bi še poslabšalo našo situacijo. Dne 2. 7. 1991 je padla odločitev o zavzetju karavle. V popoldanskem času smo se miličniki PEM in ostali aktivni miličniki ter rezervni miličniki približali karavli. V bližini so bili verjetno tudi pripadniki TO, vendar jih sam nisem videl, saj sva z miličnikom Andrejem Kovačičem vstopila v mrliško vežico nad karavlo. Spomnim se, da je bila nova ali obnovljena z novo fasado in sveže prepleskano notranjostjo.

Poškodovana vozila JLA (Fotografija: Jože Pojbič).

Pred vhodom je bil poveljnik PEM Alojz Flisar. Ker pogajanja o predaji niso bila uspešna, sva odprla ogenj iz avtomatskih pušk po strehi karavle. Začelo se je vsesplošno streljanje in naenkrat je bilo v mrtvašnici veliko prahu, ki so ga povzročile nasprotnikove krogle. Streljanje je bilo močno in kratkotrajno, nato se je slišalo kričanje vojakov v karavli, da se bodo predali, in izobesili so belo zastavo.

Vojaki so prišli iz karavle, odložili orožje in že čez nekaj minut smo se pogovarjali kot stari prijatelji in se smejali. Razen seveda njihovega poročnika. Pripadnik PEM Dušan Pohovnikar je pristopil k meni in mi rekel, da sem imel srečo, saj je v okvirih oken na mrtvašnici preštel okrog 25 lukenj. Ko smo stali skupaj z vojaki, sem vprašal vojake, kdo je streljal na mrtvašnico. Takoj sem dobil odgovor, da njihov puškomitraljezec, in sicer po navodilih poročnika, ki je lociral našo lokacijo. Tako pač to je, saj smo tudi mi streljali nanje. Po meni znanih podatkih pa je bil na srečo v karavli lažje ranjen le en vojak.

Svoje spomine naj zaključim še z eno izkušnjo, ki pa je bila kar smešna prigoda, zato je seveda nikoli ne bom pozabil. Z vojaki, ki so se predali, smo stali pred karavlo, ko je prišlo obvestilo o zračnem napadu. Iz smeri Murske Sobote sta

leteli dve vojaški letali. Takoj sem stekel v smeri osnovne šole, da si najdem primeren zaklon.

Takrat je že zagrmelo v bližini »Avtoradgone«, ki je bila raketirana. Letali sta nas preleteli. S puškinim kopitom sem razbil okensko steklo in poskušal splezati v notranjost šole. Ko sem se ozrl nazaj, pa sem za sabo videl le nekaj vojakov JLA, ki so pritekli za menoj, in nobenega miličnika, saj smo se razbežali na vse strani. Ko sem poskušal splezati skozi okno, je hišnik osnovne šole odprl sosednje okno in vprašal, kdo razbija.

Vojaki za mano pa so postajali vse bolj nestrpni in živčni, saj bi se letali lahko vrnili in bili smo brez kritja. Zaradi oborožitve, opreme, streliva, bomb sem bil dokaj težak in mi ni uspelo zlesti skozi okno. Takrat sem za sabo slišal: »Daj, druže, da ti pomognemo«. Dobro, sem rekel in enemu dal avtomatsko puško, dva pa sta me dvignila in bil sem v trenutku v šoli. Prav tako so bili zelo hitro v šoli tudi ostali vojaki, ki so se usedli ob zid, jaz pa nasproti njih, seveda s puško v roki.

Malo smo si oddahnili. V tej stiski in nevarnosti smo bili vsi skupaj. Zahvalil sem se jim za pomoč. Nekaj časa smo ostali v šoli in se pogovarjali, po končanem letalskem napadu pa smo odšli nazaj do karavle. Vojake je nato prevzela TO.

Dne 3. 7. 1991 se je z MP Gornja Radgona umaknila motorizirana brigada JLA. Dim od tankovskih motorjev se še ni razkadil, mi pa smo že bili na mostu. Kar nekaj časa smo morali čakati, da so se pojavili avstrijski vojaki in nato njihovi mejni uslužbenci, s katerimi smo se prijateljsko rokovali. S tem je bila neposredna vojna zame zaključena, vse, kar je sledilo, je le še povojno delovanje in aktivnosti, ki smo jih, seveda, izvajali še naprej.

Vsi dogodki, ki so sledili, pa so več ali manj znani. Seveda pa, da ne pozabim omeniti, čez nekaj dni sem dobil nazaj svojo drugo ostrostrelno puško in seveda tudi nahrbtnik, ki je celo vojno ostal na drugem bregu reke Mure. Vse dogodke sem opisal po svojem spominu, zato se zaradi morebitnih razhajanj oziroma netočnosti že vnaprej opravičujem.

Moja misel: »Vojna je nesmisel, vsaka žrtev je odveč, zato NIKOLI VEČ, želim vsem sedanjim in prihodnim rodovom.«

Zapisal Miran Horvat, Murska Sobota, 13. 5. 2021.

Razdejan mejni prehod Gornja Radgona
(Fotografija: Jože Pojbič).

mag. Stanislav Filipič
Spomin na vojne dogodke v letu 1991

Tik pred začetkom agresije JLA v Republiko Slovenijo sem delal kot miličnik na območju Oddelka milice Videm ob Ščavnici, kjer smo zadnjih nekaj mesecev pred vojno že aktivno spremljali obveščevalce JLA na relaciji Ptuj – Videm - Radenci in smo tako delali tudi cele dneve in noči, večina na terenu. Spomnim se, da sem v tistem času dobil nalogo, da moram razdeliti naše orožje v shrambo na terenu.

Tisti, ki so mi obljubili, da bodo orožje za potrebe milice shranili, so zatajili, ko sem pripeljal orožje. Zato sem moral poiskati nove zaupljive osebe in potem sem orožje shranil pri Feliksu Bolkoviču in Dinki v Sovjaku. Zadnja dva dni sem delal po 12 ur, dan pred agresijo do 4. ure zjutraj.

Okrog 6.00 sem dobil klic, da moram takoj v Gornjo Radgono na mejni prehod, saj pričakujejo, da ga bodo vojaki JLA zasedli. Okrog 7.00 sem prišel na Postajo milice Gornja Radgona, kjer je bila samo Marija Rantaša, drugih miličnikov ni bilo več. Napotila me je na mednarodni mejni prehod Gornja Radgona, kjer je bilo že več drugih miličnikov, rezervistov, takratni komandir pa je bil Anton Žinko.

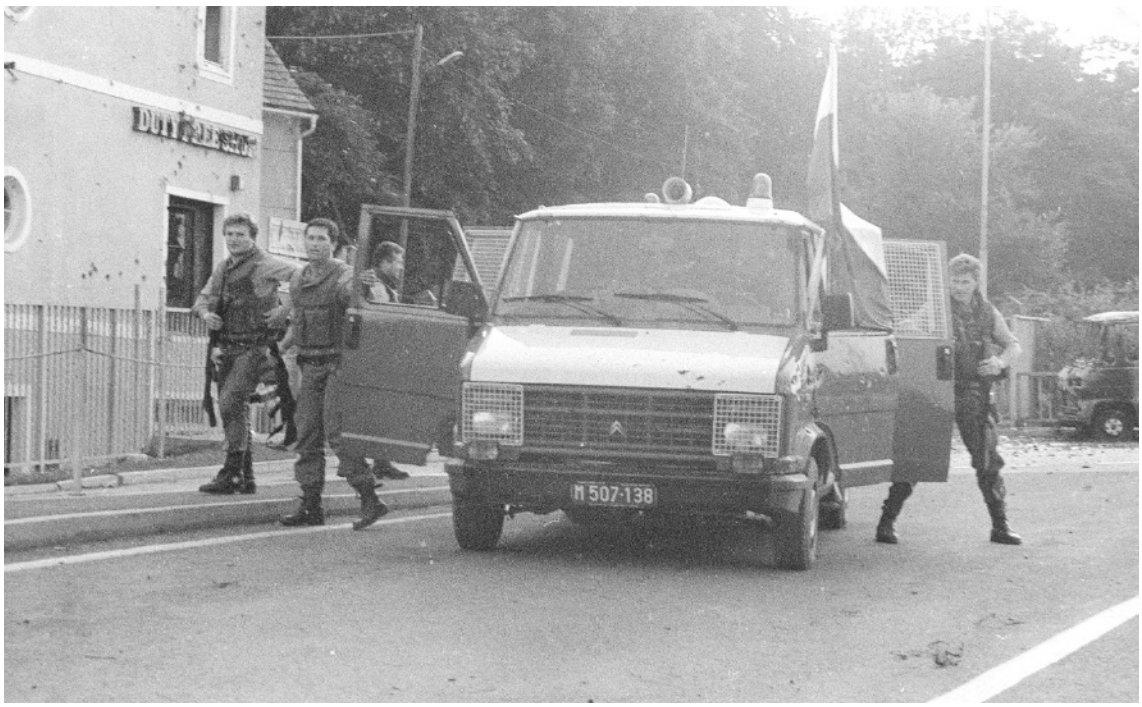
Vračanje Posebne enote milice na mejni prehod Gornja Radgona (Fotografija: Jože Pojbič).

Komandir mi je dodelil nalogo, da moram čuvati slovensko zastavo in če pride vojaška patrulja po stezi ob Muri, ga moram obvestiti, da bodo miličniki zavzeli borbene položaje, sam pa moram braniti položaj, kjer je zastava, ki je vojska pod nobenim pogojem ne sme sneti. Mislim, da sem tam stal do okrog 11. ure, ko se je začel položaj na hitro spreminjati.

Iz ure v uro so prihajala nova navodila, med nami pa je bilo vse več nelagodja, saj zares nismo vedeli, pri čem smo. Mislim, da je okrog 17. ure zvečer prišel ukaz, da če se pojavijo vojaki JLA, naj uporabimo strelno orožje. Takrat smo vedeli, da gre zares. Nekateri so preklinjali, drugim so prišle solze, pojavil se je strah. Ne glede na to, da sem končal šolo rezervnih oficirjev pehote Bileća in sem poznal dobro taktiko delovanja JLA, mi ni bilo vseeno.

Najbolj me je skrbelo za družino, saj sem vedel, da so nekateri svoje družine že poslali na varno. Ponoči je prišlo do streljanja v bližini Gederovcev, moralo je biti okrog 23. ure, ko sem hodil po zidu ob reki Muri in opazoval, če bi slučajno kdo od vojakov JLA iz karavle ob reki Muri ob zidu prišel z druge strani tako rekoč nam za hrbet in bi lahko na nas streljal.

Tistega večera se ne spomnim natančno, ali je deževalo ali ne, mislim, da je, ker se je v nekem trenutku močno zabliskalo in zagrmelo. Ravno v trenutku, ko sem hodil po obrobju zida, tako da nisem bil več prepričan, ali je zagrmelo ali pa so streljali iz tankovskega orožja. V tistem blisku sem takrat nehote padel, pozneje sem šel pogledat, približno tri do štiri metre po pobočju, mislim, da je bil spodaj beton, na srečo sem samo z desno stranjo močno podrsal po tleh.

Vračanje Posebne enote milice na mejni prehod Gornja Radgona (Fotografija: Jože Pojbič).

Ko sem se pobral, nisem točno vedel, kaj se dogaja, malo mi je postalo slabo, šlo mi je na bruhanje, vendar sem vstal in odšel na drugo stran v prostore mejnega prehoda, kjer sem ugotovil, da imam po desni strani pobrano lice. Ko so me videli, so me takoj napotili k zdravniku, vendar sem odklonil. Takrat je prišel komandir Sakovič in mi odredil, da moram takoj v bolnišnico.

Čeprav sem mu jasno in glasno povedal, da ne bom šel, sem seveda komandirjev ukaz ubogal. Ko sva se peljala iz Radencev proti reki Muri, je sporočil, da ima ranjenca, ki mora čez Muro v murskosoboško bolnišnico. Po prihodu v bolnišnico me je pregledal dežurni zdravnik, slikali so mi glavo in ugotovili, da gre za pretres možganov in moram ostati v bolnišnici. Naslednje jutro je prišel zdravnik, me pogledal in mi rekel, da moram ostati na opazovanju še najmanj 24 ur in vprašal, kako se počutim.

Povedal sem, da dobro in ga prosil, da podpišem izjavo, da na lastno odgovornost zapuščam bolnišnico in odhajam v enoto. To sem storil in odšel na PM Murska Sobota, kjer sem bil dan, dva ali več, natančno ne vem, vem samo, da so me potem spravili do reke Mure, in sem odšel peš na drugo stran ter se vrnil na Oddelek milice Videm ob Ščavnici.

Priprava na dvig slovenske zastave na uničenem MP Gornja Radgona (Fotografija: Jože Pojbič).

Takrat so bili tam lovci Lovske družine Videm ob Ščavnici, katere sem tudi sam član, medtem ko so bili miličniki nekje na območju Gornje Radgone. Ker sem se hotel vrniti na območje PM Gornja Radgona, kjer so bili videmski miličniki in rezervisti, mi je eden vodilnih rekel, da naj raje ostanem v Vidmu, ker me tam ne potrebujejo. Tako sem bil nekaj časa z lovci, pozneje pa sem hodil domov spat.

Pred agresijo sta miličnika Bojan Čurin in Mladen Kosi s PM Ljutomer k meni domov v Precetince 35 pripeljala miličniško orožje, bombe, pištole. Vse to je bilo skladiščeno v hiši – spalnici in zraven v prostorih nove hiše, založeno s cementom in drugim gradbenim materialom. Za to ni vedel nihče. Tako so žena Katica, sin Mitja in hčerka Jasmina ter pokojna mati spali skupaj s tem orožjem skoraj pol leta, do odhoda zadnjega vojaka iz Slovenije. Takrat je bilo tudi to orožje odpeljano. V

prostorih nove hiše pa sta Ludvik Horvatič in šofer, pripadnika TO, na tovornjaku pripeljala mine in druga bojna eksploziva, ki smo jih prav tako uskladiščili. Ker pa nam je primanjkovalo prostora, smo del teh eksplozivnih naprav odpeljali na skedenj, ki je bil oddaljen približno 70 metrov.

Priprava na dvig slovenske zastave na uničenem MP Gornja Radgona (Fotografija: Jože Pojbič).

Nekaj dni pred agresijo je k meni prišel obveščevalec, za katerega sva z ženo izpraznila spalnico, mu postavila mizo in stol ter mu dala na uporabo naš telefon. Žal si žena njegovega imena ni zapomnila, vem pa, da je pri nas ostal še približno mesec dni po končani agresiji. Čeprav sva vztrajala, da nočeva odškodnine, nama je nakazal denar za stroške telefona in uporabo prostora.

V Gasilskem domu Precetinci, ki je oddaljen 50 metrov, so bili miličniki PM Ljutomer in rezervisti. Ob vsakem alarmu so uporabili prostor nove hiše pri meni v kleti, ki je bil preurejen v njihovo zaklonišče.

Večkrat sem se kot poznavalec bojevanja, oficir, spraševal, kakšen je bil namen, da so vsi miličniki in rezervisti zapustili območje PM Gornja Radgona (PEM in ostale formacije, ki so delovale na tem območju, niso vključene), medtem ko

sta Oddelka milice Videm in Radenci skupaj z rezervisti odšla na mejni prehod Gornja Radgona in branila tudi mesto.

Spomine na agresijo imam takšne in drugačne. Po vojni so mi tudi očitali, da sem bil dezerter, ker sem se poskušal izogniti agresiji. Sam menim, da ni bilo tako, saj sem tvegal življenja družine, ki je bila ves čas doma, medtem ko so nekateri svoje družine odpeljali na varno.

Ni mi žal in nikoli mi ne bo za vse, kar sem storil. Ne glede na spominsko ploščo na domači hiši bom vedno ostal ponosen, da sem bil del zgodovine, na katero so čakali leta in leta rodovi, da smo se lahko osamosvojili in s tem postali gospodarji na svoji zemlji. Upam pa, da bomo znali vse to izkoristiti za blaginjo svojih otrok, da bodo imeli lepše življenje in boljšo prihodnost in da se jim ne bo treba nikdar več za svojo zemljo boriti.

Dvigovanje slovenske zastave na uničenem MP Gornja Radgona (Fotografija: Jože Pojbič).

POSTAJA MILICE

GORNJA RADGONA

URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

Štev.:
Datum: 29.07.1991

OCENA KOMANDIRJA PP GORNJA RADGONA PODANA NA SESTANKU AKTIVNEGA IN REZERVNEGA SESTAVA Z DNE 29.07.1991

POSTAVITEV PM

- sodelovanje pri postaviti barikad predhodno tudi pri vsklajevanju lokacij in z UO LO - v podjetjih - dajalcih sredstev - bilo angažirano vodstvo PM,
- večji del sil je bil razporejen v obrambo mejnega prehoda - tik pred agresijo

- ostali del:

- 1 skupina - Radenci - spremljanje in obramba barikad
- 1 skupina - žel.prehod - obramba barikade - nekoordinirana s TO umaknjena (enota bila preveč izpostavljena)
- 1 skupina - stadion - protidesantna obramba
- ostali: v sodelovanju s TO - obramba mesta - skupaj bili neuspešni

Naše možnosti:

- pehotno orožje in neusposobljenost za protioklepni boj
- po prodoru oklepne enote - umik - taktično v tistem trenutku - edina možnost

  - dilema: - prva skupina bi morala ostati v mestu v civilu,
    - ali bi lahko obdržali del na PM
  - napaka: - po umiku na RVL -na PM ostali vsi telefoni prazni, morali bi biti prevezani na OC OO ali gasilski dom

Po umiku zbor na RVL:

- zakaj smo se odločili za menjavo lokacije in delo v civilu:
  - vila REZAČ - bila zasedena s TO, bilo nas je preveč, lokacija bila kompromitirana
  - po vseh napovedih: pričakovati dejstva aviacije in pešadije
  - odločitev: - OM Radenci in Videm - delno civil delno uniforma
    - PM - rezervni miličniki - delo v civilu in doma z oborožitvijo do ponovne mobilizacije
    - del aktivnega sestava: - delo v civilu v mestu, del v uniformi - imeli PEM za hitro posredovanje
  - večina MTS je bila prevočasno umaknjena iz PM in OM
  - lokacijo v Lastomercih, ni bila primerna za delo dalj časa,

Analiza vojne takoj po spopadih
(Arhiv: Stanko Sakovič).

- 28/ v popoldanskem času bili v uniformi v G. Radgoni - v mestu - prisotnost policije
  - aretacija polkovnika Djurovića
  - prva pogajanja z kom.kaule v G.Radgoni
  - v nočnem času dogovor o poteku pogajanj

- 29/ - prva pogajanja
  - zbiranje začetnih obvestil o vojnih hudodelstvih
  - o položajih enote POPOVA
  - enotna zahteva po zamenjavi vodstva TO
  - ponovna mobilizacija vsega sestava in delovanje v uniformi

- od 29. naprej pa vse do 3/7
  - sodelovanje pri utrjevanju borbenih položajev, skupaj s TO in PEM
  - istočasno potekalo policijsko delo
    - sodelovanje domačinov (občanov srbske narodnosti s sovražnikom)

Akcije policije:

- sodelovanje pri aretaciji podp. JOVANOVIĆA v Radencih
- pobeg kap. Novaka iz Zagreba
- aretacija polkovnika DJUROVIĆA in skrb za varnost do predaje
- pogajanja na obeh karavlah
- aretacije 3 občanov,4 zveznih carinikov
- pogajanja s POPOVIM, ogled poškodovanih vozil
- sodelovanje z gasilci pri gašenju požarov
- obe karavli sta se predali policiji, predani TO

Nekaj osnovnih ocen:

- za protioklepni boj nismo bili opremljeni
- moralno stanje bilo na visokem nivoju.
  - ni bilo pojavov panike, odklanjanje nalog, pobegov iz enote
- z rezervnim sestavom ni bilo problemov
- lokacije niso bile izbrane najboljše - vidik varnosti za primer pešadijskega delovanja in delovanja iz zraka
- morali bi se takoj razdeleliti v skupine, da bi posamezne naloge opravljale oele skupine - ljudje se med seboj poznajo in si zaupajo
- vpoklicanih je bilo dovolj vozil iz popisa, na enoti bi rabili vsaj še enot vozilo - kombi
- materialno tehnična oskrba je bila zadovoljiva - razen že znanih pomanjkljivosti
- imeli smo le 2 poškodovanca ,nismo imeli žrtev
- ko so dopuščale možnoti smo ponovno začeli z delom na mirnodobnih lokacijah
- vodstvo PM je sodelovalo tako pri delu operativnega štaba za borbena dejstva, kot v operativni skupini IS

Analiza vojne takoj po spopadih, stran 2 (Arhiv: Stanko Sakovič).

- to je zahtevalo tudi:
  - večjo odsotnost komandirja PM iz enote
  - angažiranje pom. komandirja in dežurnega enote
  - samoiniciativnost posameznih miličnikov za delo in akcije

Splošna ocena:

- delo opravljeno dobro, ob kopici pomanjkljivosti
- pridobili smo si izkušnje
- premagali smo strah pred vojno
- pokazali veliko enostnost kolektiva
- posamezniki tudi hrabrost

Posebno poglavje je delo v okviru sanacije po umiku POPOVA:
- zavarovanje celotnega območja
- pomoč pri pirotehničnih ogledih
- ogledi krajev KD
- varovanje obiskov zarovanih oseb.

Sodelovanje s TO:

- v danih pogojih bilo dobro,
- TO je bila tik pred vojno reorganizirana,
- tudi oni niso imeli protioklepnih sredstev
  - če bi to bilo,tanki v Radgono nne bi smeli
  - če bil enote šel v Prekmurje,morda bi jih lažje razbili
- TO bila v začetku brez vodstva,zahtevali smo zamenjavo
- bili so brez zvez,naše zveze smo morali koristiti tudi za prenos ukazov za njih
- do nesoglasij je prišlo tudi z vlado in politiko,
- za vsklajevanje dela bil določen Janko Kralj - uspešno.

Ljudje bodo znali ceniti prispevek posameznih struktur
- izogibajmo se kreganju in konfliktom o zaslugah,
- najboljši in najpogumnejši v naših vrstah morajo dobiti priznaja - ko bo čas za to.

Vir:
- zabeležka - teze kom.PM - prepis

Stanko Sakovič

Analiza vojne takoj po spopadih, stran 3 (Arhiv: Stanko Sakovič).

POSTAJA MEJNE POLICIJE
GORNJA RADGONA

URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

ZBIR PODATKOV ZA ČAS PRED, MED IN PO VOJNI

23.06.1991

Omenjenega dne so bili med določenimi delavci PMM razdeljeni zaboji z municijo, katere so delavci hranili doma na svojih domovih, vsak pa je imel po 4 do 6 zabojev. Zaboji pa so se nahajali pri ŠAFARIČ Antonu, RAUTAR Francu in DUH Francu.
Omenjena municija je bila namenjena kot rezerva za slučaj, da nam JNA ostalo municijo zaseže oz. za poznejšo uporabo, če bi vojna trajala dalj časa.

26.06.1991

Omenjenega dne smo opravili zamenjavo zastave na MP, pri dvigovanju pa so bili prisotni vsi zaposleni na MP skupaj z rezervisti, prav tako pa so bili prisotni delavci PEM.
Ko smo se pripravljali na dvigovanje zastave, je po patruljni stezi prišlo 9 maskiranih vojakov in njihov poročnik, kateri pa se niso zaustavljali, niti niso z nami kontaktirali, so pa bili vsi oboroženi z pehotnim orožjem.

27.06.1994 na 28.06.1994

Omenjenega dne smo bili ob 12.30 uri vsi aktivni in rezervni poklicani v enoto. Ves čas v dnevnem in nočnem času je bilo celotno območje MP zastraženo. Stražarska mesta, bilo jih je 5 so bila zasedena z po tremi stražarji, kateri so se na vsaki 2 uri menjavali, saj je močno deževalo. Stražarsko službo so opravljali delavci PMP G.Radgona in njim določeni rezervisti, dočim so delavci enote PEM opravljali stražo le na enem mestu, drugače pa so počivali, saj so bili fizično utrujeni od vsakodnevnih aktivnosti.
Tekom dneva in noči smo večinoma spremljali gibanje tankovske enote, katera se je približevala našemu MP, prav tako pa smo po vseh ostalih možnih zvezah in radiju spremljali stanje po celotni Sloveniji. Morala vseh prisotnih je bila na višku, razen vsi so si želeli, da bi ob pravem času prispelo tudi protioklepno orožje, da bi se lahko enakopravno postavili v bran.
Prisotna je bila le manjša nervoza posameznikov, zaradi česar je prišlo tudi do zdrsa po strmini pri Radgonskem gradu delavca policije iz OM Videm FILIPIČ Franca, pri kateri se je lažje telesno poškodoval. Prav tako pa smo bili vsi bolj umirjeni in zamišljeni, saj enostavno nismo mogli verjeti dogodkom, kateri so se zvrstili v zadnjih dneh.
Tekom noči, ko je tankovska enota stala pri Veržeju je v enoto prišel tudi trikrat avstrijski višji svetnik LANDSCHBAUER Ernest. Najprej je prišel okrog 20.- 21. ure, ko je opravil razgovor z komandirjem enote ŽINKO Antonom in poveljnikom PEM enote FLISAR Alojzem. V razgovoru se je zanimal, kaj predvidevamo, kako se bodo stvari odvijale, ko bodo tanki prispeli na MP, kam se bomo umaknili, če bo prišlo do spopada in kako močne sile se približujejo G.Radgoni.
Drugič je prišel okrog 04. ure, razgovor z njim pa sta opravila kom. enote ŽINKO in VI DUH. V razgovoru je omenjeni izrazil globoko razočaranje nad početjem vojske JNA. Prav tako je v razgovoru zopet povprašal, kaj bi se naj na našem MP zgodilo,

Poročilo o delu PMM Gornja Radgona, napisal Franc Duh (Arhiv: Stanko Sakovič).

POSTAJA MEJNE POLICIJE
GORNJA RADGONA

URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

ZBIR PODATKOV ZA ČAS PRED, MED IN PO VOJNI

23.06.1991

Omenjenega dne so bili med določenimi delavci PMM razdeljeni zaboji z municijo, katere so delavci hranili doma na svojih domovih, vsak pa je imel po 4 do 6 zabojev. Zaboji pa so se nahajali pri ŠAFARIČ Antonu, RAUTAR Francu in DUH Francu. Omenjena municija je bila namenjena kot rezerva za slučaj, da nam JNA ostalo municijo zaseže oz. za poznejšo uporabo, če bi vojna trajala dalj časa.

26.06.1991

Omenjenega dne smo opravili zamenjavo zastave na MP, pri dvigovanju pa so bili prisotni vsi zaposleni na MP skupaj z rezervisti, prav tako pa so bili prisotni delavci PEM.
Ko smo se pripravljali na dvigovanje zastave, je po patruljni stezi prišlo 9 maskiranih vojakov in njihov poročnik, kateri pa se niso zaustavljali, niti niso z nami kontaktirali, so pa bili vsi oboroženi z pehotnim orožjem.

27.06.1994 na 28.06.1994

Omenjenega dne smo bili ob 12.30 uri vsi aktivni in rezervni poklicani v enoto. Ves čas v dnevnem in nočnem času je bilo celotno območje MP zastraženo. Stražarska mesta, bilo jih je 5 so bila zasedena z po tremi stražarji, kateri so se na vsaki 2 uri menjavali, saj je močno deževalo. Stražarsko službo so opravljali delavci PMP G.Radgona in njim določeni rezervisti, dočim so delavci enote PEM opravljali stražo le na enem mestu, drugače pa so počivali, saj so bili fizično utrujeni od vsakodnevnih aktivnosti.
Tekom dneva in noči smo večinoma spremljali gibanje tankovske enote, katera se je približevala našemu MP, prav tako pa smo po vseh ostalih možnih zvezah in radiju spremljali stanje po celotni Sloveniji. Morala vseh prisotnih je bila na višku, razen vsi so si želeli, da bi ob pravem času prispelo tudi protioklepno orožje, da bi se lahko enakopravno postavili v bran.
Prisotna je bila le manjša nervoza posameznikov, zaradi česar je prišlo tudi do zdrsa po strmini pri Radgonskem gradu delavca policije iz OM Videm FILIPIČ Franca, pri kateri se je lažje telesno poškodoval. Prav tako pa smo bili vsi bolj umirjeni in zamišljeni, saj enostavno nismo mogli verjeti dogodkom, kateri so se zvrstili v zadnjih dneh.
Tekom noči, ko je tankovska enota stala pri Veržeju je v enoto prišel tudi trikrat avstrijski višji svetnik LANDSCHBAUER Ernest. Najprej je prišel okrog 20.- 21. ure, ko je opravil razgovor z komandirjem enote ŽINKO Antonom in poveljnikom PEM enote FLISAR Alojzem. V razgovoru se je zanimal, kaj predvidevamo, kako se bodo stvari odvijale, ko bodo tanki prispeli na MP, kam se bomo umaknili, če bo prišlo do spopada in kako močne sile se približujejo G.Radgoni.
Drugič je prišel okrog 04. ure, razgovor z njim pa sta opravila kom. enote ŽINKO in VI DUH. V razgovoru je omenjeni izrazil globoko razočaranje nad početjem vojske JNA. Prav tako je v razgovoru zopet povprašal, kaj bi se naj na našem MP zgodilo,

Poročilo o delu PMM Gornja Radgona, napisal Franc Duh, stran 2 (Arhiv: Stanko Sakovič).

moti, kjer smo dobili nalogo, da čuvamo ujetega polkovnika Đuroviča. Povedano pa nam je bilo, da ga moramo čuvati tako, da mu je onemogočen vsakršni pobeg, oz da nas ne izsledijo kelavci KOS-a.
Omenjenega pukovnika smo čuvali uspešno, pri tem smo menjavali lokacije skorajda vsakodnevno, pri delu pa so nam vedno bili v pomoč naši dobri vaščani, katerim se vedno moramo zahvaliti za pomoč.

Podatke zbral:
Franc DUH

Poročilo o delu PMM Gornja Radgona, napisal Franc Duh, stran 3 (Arhiv: Stanko Sakovič).

ZBIRKA PODATKOV V ČASU VOJNE ZA 26 IN 27/6-1991

- Dne 26/6-1991 v dopoldanskem času sta se pripeljali na MP z vojaškim džipom dve uniformirani vojaški osebi. Predstavila sta se kot poročnik **VULIN** in kapetan **KOLARIČ**. Želela sta govoriti z komandirjem, ker pa le ta ni bil dosegljiv sta govorila z VI **FLISAR Jasno**. Zanimala sta se, če je sneta tabla z napisom SFRJ. Seznanjena sta bila, da smo tablo sneli, takoj sta zahtevala, da se tabla postavi nazaj in da naj komandirja obvestimo, da je treba tablo SFRJ takoj namestiti nazaj kot je bila. Ogledala sta si tudi mesto kjer je tabla stala in nato sta zapustila MP.

- Dne 27/6-1991 prav tako v dopoldanskem času se je pripeljal na naš MP z OA znamke Lada neznani moški v civilu, kateri je opazoval MP. Zaradi sumljivega zadrževanja na MP je bil z njim opravljen razgovor, ugotovljeno je bilo, da gre za kapetana **KOLARIČA**, domačina iz okolice Apač, kateri je prišel na MP, da preveri, če smo dali nazaj tablo z napisom SFRJ. S strani PUO je bil opozorjen, da se odstrani z MP, ker nima dovoljenja za gibanje in muditev na MP. Upošteval je opozorilo in se odpeljal z MP. V zvezi teh dveh dogodkov sem takoj obvestila kom. enote **ŽINKO Antona** in poslala depešo na **UNZ MS**.

- Dne 28/6-1991 ob cca. 09.30 uri sta policistki **FLISAR Jasna** in **ŽALIK Slavica** na direktivo kom. **ŽINKA** odnesli k **FLISARJEVI** na dom mape zaupnih zadev in vse ključe od uradnih prostorov PMP. Prav tako so bili tam hranjeni vsi uradni žigi, priročna blagajna in druge evidenčne knjige.

- Dne 28/6-1991 ob cca. 11.00 uri je dal poveljnik PPE **FLISAR** povelje, da se policisti PMP GR in carinIki umaknejo iz MP. Carinik **GAČEVSKI Naško** je **FLISARJU** izrazil željo, da bi ostal in da naj mu dajo orožje, ter da se bo skupaj z njimi boril proti sovražniku. **FLISAR** je rekel, da ni potrebe in da se naj tudi on umakne skupaj z policisti in carinIki. Pri umiku je carinik **GAČEVSKI** pomagal policistom pri prenosu orožja in ostale bojne opreme. Bil je edini carinik z CI G. R, kateri je bil pripravljen sodelovati z policijo in je bil takrat na MP. Policisti PMP GR smo se umikali skozi gozd čez strmino, se nato spustili v Podgrad in nadaljevali pot čez Hercegovščak proti zbornemu mestu na rezervni lokaciji v Policah in sicer smo tja prispeli ob cca. 12.30 uri. Tam smo dobili navodilo, da se preoblečemo v civil. **FLISARJEVA** in **ŽALIKOVA**, sta odšli do hiše policista **ŽNUDERLA** in tam sta dobili od njegove žene trenirke. V tem času je prišlo tudi UKV obvestilo, da lahko gredo policistke domov na počitek. **FLISARJEVA** in **ŽALIKOVA** sta nato peš in preoblečeni odšli proti domu **FLISARJEVE** v GR, kjer sta prenočili, saj **ŽALIKOVA** zaradi blokade in napadov sovražnikov ni mogla do doma v Radencih.

Podatke zbrala in zadevo zadokumentirala policistka **FLISAR Jasna**.

Poročilo o delu PMM Gornja Radgona, napisala Jasna Flisar (Arhiv: Stanko Sakovič).

POSTAJA MEJNE POLICIJE
GORNJA RADGONA
Datum : 17.05.1994

ZADNJI DAN NA MP V ČASU VOJNE

Dne 27.06.1991 na zadnji dan delovanja mejnega prehoda Gornja Radgona, sem po zadnji razporeditvi ljudi v obrambi mejnega prehoda skupaj z sodelavcem ČASAR Aleksandrom stal oz. čepel ob tovornjaku na Jurkovičevi cesti, nakar sem moral po naročilu komandirja PMP ŽINKO Antona po strmini za ŠTELCER Danilom, kateri je s seboj odnesel daljnogled in mu ga prinesti nazaj na MP. ko sem prišel cca.100 m naprej od konca stopnic na strmini, sem tam dohitel sodelavca LETONJA Roberta ter ga povprašal po ŠTELCERJU, povedal pa je, da je ŠTELCER že daleč naprej, takrat se je na naju vsul plaz strelov iz avtomatskega orožja, tako da sva se morala vreči na tla, streli pa so po vsej verjetnosti prišli iz smeri, kjer so imeli teritorilaci zasedo. V tem času so za mano že prišli še zadnji umikajoči z mejnega prehoda z CRNKOVIČ Božom na čelu, katere sem nato usmeril po spodnji poti okoli gradu in ne po načrtovani zgornji poti ob gradu. Čez cca.5-10 min. sta po Gubčevi cesti iz smeri Podgrada proti mejnem prehodu pripeljali dve samohodki in če se ne bi pravočasno umaknili z mejnega prehoda, bi nas ti dve samohodki ujeli, tako da plan umika ni bil ravno najboljše izdelan.

Na zbirnem mestu je bilo dano povelje, da se gremo domov preobleči v civil in da se nato naslednji dan dobimo v Vidmu ob Ščavnici. Že na zbirnem mestu pa smo pogrešali naše tri sodelavce ZEMLJIČ Rudija, BAUMAN Milana in KREFT Maksa.

Ker bi bila vrnitev v mesto relativno tvegana poteza, sem se odločil, da grem po civilno obleko k bratu v Police. Ker pa sem imel z teritorialci slabo izkušnjo že na grajski strmini, sem do brata krenil po gozdu in ne po cesti. Ko sem prišel v neposredno bližino hiš v Policah, sem stekel po koruznem polju do hiše električarja NJIVAR Mirka, kjer mi je Njivar že vedel povedati, da teritorialci lovijo nekega maskiranega vojaka. V njegovi hiši sem se skril, ko pa so mimo pritekli teritorialci ter sodelavec KREFT, sem jim dopovedal, da lovijo mene. Tako sem tudi našel naše pogrešane sodelavce ZEMLJIČA, BAUMANA in KREFTA ter jim prenesel povelje, tako smo skupaj odšli do mojega brata in njegovega tasta ZEMLJIČ Jakoba, kateri nam je dal civilne obleke in smo se nato odpravili vsak proti svojemu domu v civilu.

Darko LEDINŠEK

Poročilo o delu PMM Gornja Radgona, napisal Darko Ledinšek (Arhiv: Stanko Sakovič).

OPOSTAJA MILICE
GORNJA RADGONA

URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

Štev.:
Datum: 03.07.1991

PREVOZ VOJNIH UJETNIKOV V ZBIRNI CENTER

Dne 03.07.1991 ob 13.00 uri smo dobili sporočilo, da so v Radencih prijeli 4 oficirje in 1 oklopni transporter. Naročeno je bilo, da je potrebno navedene odpeljati v Videm ob Ščavnici v zbirni center. S cimosom so se v Radence mimo blokad odpeljali pomočnik komandirja MISJA Marjan, miličnik ŽNUDERL Milan in KRANJC Jože, kjer so prevzeli enega majorja JA in desetarja. V Janževem vrhu pa so prevzeli še podpomočnika VULINA - komandirja karavle v Gornji Radgoni, katerega je varovala enota policistov iz Radenec. Vse tri smo odpeljali v Videm ob Ščavnici, kjer je bil ustanovljen zbirni center, katerega je vodil inšp. BLAGOVIĆ Bojan

Marjan Misja
Zabeležil

Poročilo o prevozu vojnih ujetnikov, napisal Marjan Misja (Arhiv: Stanko Sakovič).

Delegacija Posebne enote milice pričakuje avstrijske kolege na mostu čez reko Muro v Gornji Radgoni (Fotografija: Jože Pojbič).

Alan Geder

Dan, ko sem zadnjič poveljeval svojim bojevnikom v TO Gornja Radgona

Vojna v Sloveniji ni trajala samo deset dni. Deset dni so trajali neposredni spopadi večje intenzivnosti. Vse skupaj pa se je začelo 15. maja 1990 z ukazom o razorožitvi TO in končalo 25. oktobra 1991 z izgonom premagane JLA in popolne osvoboditve ozemlja Slovenije. Vojna ima več obrazov in več faz. Od nizke intenziivnosti pa vse do zelo visoke, ki vključuje neposredne, fizične spopade, ki po navadi zahtevajo ogromno žrtev in veliko materialno škodo. Temu se pametni strategi vedno skušajo izogniti, če je le mogoče, da bi s tem ublažili posledice, ki so lahko dolgotrajne in drage še dolgo po vojni. Doseganje cilja z minimalnimi posledicami je umetnost po strategu in vojskovodji Sun Tzu-ju. Tudi za to je bila vojna za osamosvojitev Slovenije izpeljana odlično. V vojni zmaga tisti, ki naredi manj napak. Vojne brez napak namreč ni. Priznati in analizirati tudi svoje napake pa je odraz profesionalizma in poguma. Vseeno pa smo dosegli cilj, ki ga Slovenija v nobeni vojni v svoji zgodovini ni dosegla, čeprav je bila marsikatera daljša, z dosti več žrtvami, tudi nepotrebnimi.

Zasilni zaklon v Gornji Radgoni (Fotografija: Jože Pojbič).

V tem prispevku želim opisati svoj dan, ko sem še zadnjič poveljeval svojim bojevnikom v TO Gornja Radgona, kjer sem bil pred vojno njihov poveljnik.

Slaba dva meseca pred začetkom osamosvojitvene vojne je TO RS doživela svojo prvo veliko reorganizacijo v novem obdobju. To je bilo združevanje Občinskih štabov TO (OŠTO) občin v Območne štabe TO (ObmŠTO), ki so pokrivali dve ali več občin, in združevanje Pokrajinskih štabov TO (PŠTO) v večje PŠTO, z ukinitvijo nekaterih.

Strateški cilj te reorganizacije pred vojno je bil zmanjševanje števila linij poveljevanja, ki je bilo res zelo težko obvladljivo že v miru. V vojni pa bi bilo lahko še toliko težje in bi lahko povzročalo neobvladljivo zmedo na linijah poveljevanja. Ta odločitev je imela tudi pomanjkljivost, saj je izničila edino prednost, ki smo jo poleg visoke morale in odločnosti imeli, to pa je odlično poznavanje terena, infrastrukture in ljudi, na kar je bila TO neposredno vezana.

Reorganizacija v Pomurju je bila, da sta se združila OŠTO Gornja Radgona in OŠTO Ljutomer v ObmŠTO Ljutomer, OŠTO Murska Sobota in OŠTO Lendava pa v ObmŠTO Murska Sobota. PŠTO Murska Sobota pa se je zlil in preselil v PŠTO Maribor. Težave teh kadrovskih premikov, tik pred zdajci, so se še kako čutile pri poveljevanju in vodenju vojne in obrambe v takratni občini Gornja Radgona.

Posledice divjanja agresorja
(Fotografija: Jože Pojbič).

V predvojni reorganizaciji TO sem bil premeščen v ObmŠTO Murska Sobota na mesto namestnika ObmŠTO. Danes bi bolj ustrezalo ime izvršilni častnik, saj sem opravljal delo namestnika in načelnika štaba. Moj nadrejeni in poveljnik ObmŠTO pa je bil stotnik I. raz. Edvard Mihalič. Delo med vojno je bilo razdeljeno tako, da je poveljnik ObmŠTO poveljeval s poveljstva, jaz pa sem pokrival dogajanje na terenu in poveljeval združenim enotam na večjih nalogah na terenu.

Posledice divjanja agresorja (Fotografija: Jože Pojbič).

Tako sem bil 30. 6. 1991 v Gederovcih, kjer smo v zadnjih treh dneh razbili blokado mejnega prehoda Gederovci in zavzeli karavli Petanjci in Korovci s tremi enotami, ki so mi bile podrejene. Po dveh neprespanih nočeh sem bil zelo utrujen in sem se po polnoči želel malo naspati, ko me je po telefonu poklical stotnik Mirko Rauter iz ObmŠTO Ljutomer, naj se nemudoma odpravim v Gornjo Radgono, ker so tam slabe razmere. Mirko je bil v enakem položaju v Ljutomeru kot jaz v Murski Soboti in mi ni bil nadrejen, zato sem zahteval potrditev nadrejenega. Takoj za tem me je poklical podpolkovnik[190] Miloševič, poveljnik PŠTO Maribor, in potrdil ukaz, da moram takoj v Radgono in prevzeti poveljevanje v Gornji Radgoni.

Obul sem si škornje in fantje so me takoj odpeljali do mosta na Muri na Petanjcih, ki je bil miniran s protitankovskimi minami. Spregovoril sem nekaj besed s stražarji, ki so varovali most, in sam odšel naprej do toplarne v Radencih, kjer sem se dobil s teritorialcema, višjim vodnikom (vvod[191]) Zvonetom Benkom in vodnikom (vod[192]) Brankom Trstenjakom, ki sta me odpeljala na mirnodobni sedež OŠTO

190 podpolkovnik
191 višji vodnik
192 vodnik

Gornja Radgona v občinski zgradbi, od koder se je poveljevalo enotam bivše OŠTO Gornja Radgona. Rekel sem si: »Spet doma!« Ura je bila dve zjutraj, datum pa 30. 6. 1991. Tem fantom sem poveljeval tri leta, pripravljali smo se skupaj na vojno, ko se je ta začela, pa sem jih moral pustiti same, iti v novo, neznano okolje. Takrat še nismo bili profesionalna vojska z izkušnjami, kot jih imamo danes, bili smo Teritorialna obramba, vezani na svoj prostor, ki smo ga poznali.

Posledice divjanja agresorja (Fotografija: Jože Pojbič).

Moja stara pisarna je bila nespremenjena, v njej so bile samo stvari in obleke nekoga drugega, v poveljstvu so bili večinoma novi fantje. V sejni sobi sem takoj sklical sestanek, seznanil sem jih, zakaj sem tukaj in povedal, da prevzemam poveljevanje.

Začeli smo s seznanjanjem o položaju. Takoj sem ugotovil, da vlada kaos, da naše sile niso razporejene racionalno v bližini nasprotnika in da obveščevalci o nasprotniku, njegovi razporeditvi in stanju nimajo pojma. Zahteval sem podroben vris nasprotnikovega položaja na zemljevid v merilu 1:1.500. Spet nič. Moje prvo spoznanje je bilo, kako pomembni so dobri izvidniki in obveščevalci v vojni, še pomembnejše pa je, kako jih dobro voditi. Brez podatkov si slep, slepci ne morejo zmagati v vojni. Torej na delo.

V nočnih pripravah na nadaljevanje vojne nas je zmotila sirena na strehi občinske zgradbe. Vsi so disciplinirano zapustili prostor in odšli v zaklonišče. Ostal sem sam v sejni sobi. Moral sem premisliti o nekaterih stvareh, bil pa sem tudi preutrujen, da bi hodil po stopnicah. Mislil sem si, da v tej gluhi noči in popolni temi bomba z letala pač ne more najti prav mene. Po nevarnosti zračnega napada sem se odločil za selitev poveljniškega mesta na rezervno lokacijo v Hercegovščak v stavbo Kmetijskega kombinata Radgona, kjer bo mir za delo, saj nam je zmanjkovalo časa, motenj v občinski zgradbi pa je bilo preveč.

Posledice divjanja agresorja (Fotografija: Jože Pojbič).

Nadrejeni je zahteval prerazporeditev enot in pripravo za napad na enote Popova na mejnem prehodu in popolno blokado karavle v Radgoni ter morebiten poznejši napad in prisilo posadke na predajo.

Po razdelavi načrta so se zbrali poveljniki enot na rezervnem poveljniškem mestu, kjer sem jih seznanili z novim razporedom enot, koncentriranimi v Radgoni, in novimi nalogami. Spomnim se vprašanja inženirjev, ali naj postavijo protioklepne

mine, da bi preprečili prodor oklepnih vozil iz obroča na meji. Odločno sem jim odgovoril, da ne. Bil sem v dogovoru z Oddelkom za obrambo Gornja Radgona, da blokado na mejnem prehodu ojačamo z naloženimi vlačilci. Ker pa so bili fantje preveč samoiniciativni in niso spoštovali ukaza, smo razstrelili lastni vlačilec v fazi postavljanja prepreke. Krivci so se sami javili in na moj ukaz takoj odstranili preostale tri protitankovske mine. Spet ena lekcija iz vojne. »Brezpogojno uresničuj ukaze, saj nadrejeni vidi večjo sliko od tebe«. V spominu mi je ostalo tudi kroženje domačega izdajalca z vozilom okoli poveljniškega mesta, ker je hotel poročati polkovniku Popovu, kaj počnemo in kaj nameravamo. Od miličnikov sem zahteval, da ga pridržijo, ker smo v občutljivi fazi razporejanja enot. To so tudi storili, vendar je bil čez nekaj ur izpuščen in je nadaljeval svoje podlo delo. Milica se je držala predpisov, jaz pa sem si jezen mislil: »Pa kaj hudiča, ali nismo v vojni?«

Odpravljanje posledic agresije v Gornji Radgoni (Fotografija: Jože Pojbič).

Omeniti velja, da me je v zelo zgodnjih jutranjih urah po telefonu klical podpolkovnik Miloševič, naj takoj pripravimo in izvedemo napad na zabarikadirane enote polkovnika Popova in osvojimo mejni prehod Gornja Radgona. Odgovoril sem, da je to tako hitro neizvedljivo, da moramo prerazporediti enote, jim izdati nalogo in jih razporediti na izhodiščne položaje ter opraviti izvidništvo nasprotnika, skratka potrebujemo več časa. Podaljšala sva pripravljenost za napad za približno tri ure, če se prav spomnim, in se dogovorila, da ga pokličem, ko bomo pripravljeni.

Nadrejeni očitno ni natančno poznal položaja v Radgoni, za kar so bili krivi obveščevalci in slabo poročanje. Spet ena od lekcij.

Ko smo bili pripravljeni, sem poklical nadrejenega poveljnika podpolkovnika Miloševiča in mu poročal. Želel je vedeti, kakšne so možnosti za uspeh, kakšne so možne izgube na naši strani in kaj se bo zgodilo mestu in zgradbam. Povedal sem mu, kaj mislim, opisal položaj, opozoril na pomanjkanje protioklepnega orožja in možne izgube ter kakšna bo škoda v mestu, saj je imel polkovnik Popov tanke taktično dobro postavljene in v dosegu topov je imel dobršen del Radgone vse do starega Elrada in muzeja. Podpolkovnik Miloševič nam je ukazal, naj ostanemo v pripravljenosti, ker po tem poročilu potrebuje čas za premislek in posvetovanje. Čez nekaj časa me je poklical in ukazal, da ostanemo v blokadi in nadaljujemo pogajanja.

Odpravljanje posledic agresije v Gornji Radgoni
(Fotografija: Jože Pojbič).

Pozno dopoldne, okoli 11. ure, istega dne, je prišel v Gornjo Radgono stotnik (st[193]) I. Steiner iz PŠTO Maribor. Skupaj sva bila na sestanku pri Tropenauerju, predsedniku IS[194] občine Gornja Radgona, opravila sva pregled enot, aktivnosti na grajskem griču in opravila izvidništvo nasprotnika v blokadi. Poveljniki so dobili

193 stotnik
194 Izvršni svet, takrat izvršilni organ občine

dodatne usmeritve. Sam sem se bolj ukvarjal s poveljniki, stotnik I. Steiner pa se je pridružil skupini pogajalcev v občinski zgradbi.

Popoldne so izvedli dvoje pogajanj. Prva delegacija v sestavi: stotnik I. Steiner, stotnik Rauter, Miran Ostan, dr. med., so skušali prepričati polkovnika Popova, da se vrne v Varaždin in so mu ponudili dobre in sprejemljive pogoje. Ponudbo je v celoti zavrnil. Ocenili smo, da bi z aretacijo polkovnika[195] Popova najverjetneje pripomogla k predaji enot na mejnem prehodu in s tem tudi karavle v Gornji Radgoni. Tako bi preprečili veliko in nepotrebno število žrtev ob napadu in škodo, ki bi nastala v mestu.

Posledice divjanja agresorja (Fotografija: Jože Pojbič).

Odločili smo se, da ga zvabimo na pogajanja v občino in aretiramo. Seveda smo ga morali prepričati, da pride na pogajanje.

Skupina v sestavi: Steiner, predsednik Skupščine Gornja Radgona Vogrinčič, komandir PM Gornja Radgona Sakovič, so se tistega dne odpravili na druga pogajanja. Ko se je naša pogajalska skupina odpravila na pogajanja, sem s skupino pripadnikov TO, katerim sem jim zaupal, kril pogajanja. Ko je bila skupina na dogovorjenem mestu ob ograji tik ob mejnem prehodu, je odjeknil strel iz ostrostrelne puške.

195 polkovnik

Kri nam je zaledenela, ko smo izvedeli, da je naš ostrostrelec streljal na polkovnika Popova, naši pogajalci pa so bili nekaj metrov od oboroženih vojakov polkovnika Popova. Zopet brezglava samoiniciativnost in nespoštovanje ukazov ali slabo obveščanje v enoti, saj je bilo ukazano premirje in popolna neaktivnost v času pogajanj. Vse se je srečno izteklo, po pogajanjih so se vsi vrnili, polkovnik Popov pa je pristal na pogajanja v občinski zgradbi ob 21. uri.

Pripravili smo skupino za aretacijo, preigrali smo scenarij in se pripravili na vse možnosti. Ob 21.00 polkovnika Popova ni bilo na pogajanja. Ali je zaslutil past ali je varovana skrivnost našla pot do njegovih obveščevalcev ali se je preprosto prestrašil in zapustiti svoje dobro varovano dvorišče, verjetno nikoli ne bomo izvedeli. Po 22. uri, ko je bila linija poveljevanja spet vzpostavljena v Gornji Radgoni, saj se nam je tega dne pridružil tudi stotnik Rauter iz ObmŠTO Ljutomer, sem se dogovoril, da se lahko vrnem na matično poveljstvo in tam nadaljujem svoje delo. Prišel sem ponoči in odšel sem ponoči.

Takšen je bil moj dan v vojni za osamosvojitev naše domovine, moj zadnji dan, ko sem poveljeval svojim fantom v TO občine Gornja Radgona.

Srečno moji bojevniki, nikoli vas ne bom pozabil, generalmajor Alan Geder.

Boris Pučko
61. diverzantski vod v vojni za samostojnost

Takrat sem bil star 23 let. Bil sem eden mlajših poveljnikov vodov v občini Gornja Radgona. Po nekem ključu so me imenovali za poveljnika 61. diverzantskega voda pri OŠTO Gornja Radgona. Moja zgodba sega v leto 1988, ko sem prišel maja meseca s služenja vojaškega roka. Istega leta so me razporedili v 61. diverzantski vod kot poveljnika prve skupine, kjer sem ostal, dokler voda niso razpustili.

29. 6. 1991

Ta dan sem dobil novo lokacijo. Položaj nad pokopališčem v smeri sadovnjaka. Tu so že bili miličniki in njihovi rezervisti. Povelje je prevzel miličnik Žnuderl, kar se mi je zdelo čudno, ker ni bilo nikogar od mojih predpostavljenih. Ta dan se je že pokazalo, kaj pomeni imeti trezno glavo. Nekateri je tistega dne niso imeli. Od miličnika - rezervista sem dobil puškomitraljez 7,62 mm, saj s svojim Imgramom nisem mogel streljati na takšni razdalji. Po prihodu JLA v Radgono, smo v smeri Avtoradgone videli dim, slišali smo tudi streljanje in močne detonacije, nekje za pokopališčem, po cesti proti osnovni šoli je peljal avto Rdečega križa s prižgano sireno, proti nam je priletelo nekaj strelov, kot bi bile krogle ostrostrelca.

Odpravljanje posledic agresije v Gornji Radgoni (Fotografija: Jože Pojbič).

Tistega dne so mi vzeli tri vojake. Sandi Štrucl in Avgust Lampe sta bila z Armbrustom pri železnici, po nekih podatkih naj bi Štrucl zadel tank, Miroslav Srt pa je bil kot ostrostrelec v Radencih pri aretaciji podpolkovnika JLA. Enota se je umaknila na drugi zid pokopališča, od tu pa na prvega, kjer smo čakali. S komadirjem karavle so se začela pogajanja.

Odpravljanje posledic agresije v Gornji Radgoni, pomoč gasilcev iz Avstrije (Fotografija: Jože Pojbič).

Iz osnovne šole (OŠ[196]) so po ozvočenju pozivali komandirja, naj se preda. Pripadniki diverzantskega voda so bili pomešani med miličniki. Razvrščeni so bili od vhodnih vrat pokopališča do mrtvaške vežice. Govorice, ki so se pojavile pozneje, da je TO bežala in so ostali samo miličniki, so neresnične. Ko sem šel na obhod, da pogledam fante, so bili pri mrtvaški vežici poveljujoči častnik TO Franc Marko, Bojan Macuh in še nekateri drugi. Iz diverzantskega voda so bili vsi fantje na svojih mestih, druge enote TO pa ni bilo.

Po nekaj urnem čakanju in pogajanjih s komandirjem karavle, smo videli, da na lep način ne bo šlo. Ne bom kritiziral in pisal o razpoloženju vojakov JLA, kaj so mislili o svojem nadrejenem. Po moji presoji in oceni bi takrat zadostoval samo en strel. Ker pa takrat še nihče ni vedel, kako se bo vse skupaj odvijalo, se je delalo na diplomatski način. Diplomatski način se je pokazal že tisti trenutek, ko je JLA zavzela mejni prehod in so padle prve žrtve. Slišali smo streljanje in detonacije. Kadilo se je proti Elradu. Pozneje smo izvedeli, kaj se je tam dogajalo.

196 Osnovna šola

Odpravljanje posledic agresije v Gornji Radgoni, pomoč gasilcev iz Avstrije (Fotografija: Jože Pojbič).

Po prvih pogajanjih se je milica umaknila s pokopališča. Z vodom sem se tudi sam umaknil v osnovno šolo, kjer smo dobili malico. Še danes ne vem, od kod je prišel ukaz, da se umaknemo. V jedilnici osnovne šole so bili takrat tudi miličniki in rezervisti. Tu pa smo doživeli obisk iz zraka. Dobili smo ukaz, da se umaknemo iz osnovne šole. V zraku je bil helikopter Mi-8 z oznako Rdečega križa, ob strani helikopterja pa je imel nameščen raketni sistem. Na helikopter nismo streljali zaradi oznak Rdečega križa. Bežali pa smo iz osnovne šole proti gozdu.

Spomnim se, da smo bežali na vse strani, zadnja sva skočila iz šole Štrucl in jaz. Štrucl je imel pripravljen Armbrust, da bi sestrelil helikopter. V gozdu smo se na hitro prešteli in naredil sem izvidnico. Odšli smo nazaj proti osnovni šoli. Tu pa smo bili priča prijetju polkovnika Dušana Đuroviča. Pozneje mi je Alojz Flisar, ki je bil poveljnik PEM, povedal, kdo je bil ta polkovnik. Vse skupaj je potekalo zelo hitro. Če se ne bi vrnil, ne bi slišal, kako je polkovnik trdil, da je prišel po ranjence in mrtve.

Zvečer so me klicali v štab, ki je bil na Noričkem Vrhu pri družini Korošec. Nadrejeni me je kritiziral, češ da smo samovoljno zapustili položaj. Če se spomnim, sem predpostavljenega videl v dopoldanskem času nad pokopališčem in pozneje v

osnovni šoli. Ves ta čas mi ni dal niti enega ukaza. Ko smo bili v osnovni šoli in je kazalo, da bo pristal Mi-8, je vstopil Dušan Zagorc, za njim pa Franc Marko, ki sta rekla, naj se umaknemo. Vsa leta, odkar sem bil v diverzantskem vodu, so nam vedno govorili, da smo samostojni vod in naj se znajdemo, kar sem razumel, da imamo večinoma proste roke za delo in presojo.

Posledice agresije v Gornji Radgoni (Fotografija: Jože Pojbič).

Tako sem se tudi zagovarjal pred Francem Markotom. Zvečer smo se z vodom spet selili na drugo lokacijo, v vilo Rezač v Policah. To vilo smo si že prej izbrali. Razlog za to je bil, ker je večina fantov to vilo poznala. Zdela se jim je primerna, edina pomanjkljivost je bila, da je bila preveč na čistini. Bila je lahka tarča za letala ali kaj podobnega. Za nami je prišla še PEM. Ker sva se s Flisarjem dobro poznala, sva se dogovorila, da je za diverzantski vod in PEM dovolj prostora.

To sta bila moja najboljša dneva. Ni mi bilo treba skrbeti za zavarovanje objekta, saj ga je PEM varovala dan in noč. Najbolj dejaven pri straži je bil Nikola. Spomnim se, da je govoril, da ga naj ne vzamejo v Radgono, da bo on v zaledju polnil okvirje za avtomatsko puško (AP[197]). Dobro je bilo tudi to, da smo imeli zvezo obveščanja, ki je delovala 24 ur na dan. Lahko sem poslušal, kaj je novega. Naj vas spomnim, da mi nismo premogli niti Motorole[198].

197 avtomatska puška
198 vrsta UKV zveze

Tri dni pred koncem, ko je šel vod domov, sem vzel na oddelku za obveščanje Motorolo. Lahko tudi povem, da sem jo takrat ukradel, pozneje pa sem jo tudi vrnil. Po napadu, ko je Popovova enota zasedla MP, in po umiku naše enote smo imeli pri Rezačevi vili nezgodo. Eden od vojakov je dobil napad. Ko sem ga videl, sem najprej pomislil, da so se fantje stepli. Potem pa sem le videl, da so ga fantje morali držati, ker je bil okoli ust penast. Verjetno živci? Klicali smo pomoč, na srečo je hitro prišel rešilni avtomobil in so ga odpeljali v zdravstveni dom.

V času, ko smo bili v Radgoni, sem imel tovornjak pri vili. Drago, ki je bil šofer, je ostal pri vili. Zanimivo je, da so mu rezervisti prinesli orožje in odšli domov. Mislim, da so bile tri ali štiri puške. Drago si je takrat napisal priimke, na njihovo srečo pa sem tisti listek izgubil. O dogodku sem poročal tudi štabu, mislim pa, da ni nihče ukrepal.

Pozno popoldne je bil mejni prehod v Popovovih rokah.

Posledice agresije v Gornji Radgoni
(Fotografija: Jože Pojbič).

30. 6. 1991

Nova lokacija, novi položaj. Po krajšem zboru v Hercegovščaku (to jutro so imeli sestanek v hiši kombinata, srečal sem stotnika Gederja in stotnika I. Steinerja) sem vod odpeljal nad pokopališče. To jutro sem dobil še nekaj orožja in rusko strelivo. Izbral sem si najbližjo hišo, ki je imela telefon, Draga pa sem z vozilom premaknil iz Polic v Hercegovščak k hiši Gaberc.

Vod je bil razvrščen od kmetije Kampuš po obzidju pokopališča do Velclovih. Ostrostrelec je bil postavljen nad nami. Njegov položaj je bil na postrešju garaž kombinata. Pregled je imel nad stražnico ter zgornji del stražnice (podstrešje). Ta dan sem opazil, da imajo tudi graničarji JLA podoben sistem. Njihovi ostrostrelci so bili postavljeni: eden je bil v stari zgradbi v nekdanji sobi radiomaterjev, dva pa v novi zgradbi. Ta dva sta bila postavljena tako, da smo enega opazili v srednjem delu (ta je bil ranjen), drugega pa na koncu stražnice v stolpu z razgledom proti osnovni šoli (ta je bil desetar, pozneje mi je rekel: »Ti ne znaš, šta znači biti Srb.«

V pričakovanju agresorskih sil
(Fotografija: Jože Pojbič).

Vod je imel nalogo, da pride v stik z graničarji, kar nam je tudi uspelo. Nismo pa mogli izvedeti točnega števila vojakov, ki so bili v stražnici. Nekdo je predlagal, da jim prinesemo pivo, da bomo vedeli, koliko jih je. Na to zvijačo vojak ni nasedel in je odgovoril, da je to „vojna tajna“. Dogovorili smo se, da odigramo tekmo v košarki med TO in JLA. Po besedah njihove straže niso hoteli bežati, ker jim je podporočnik grozil. Lahko bi tudi rekel, da jih je bilo precej strah.

V resnici niso vedeli, kaj se bo zgodilo. Vod je bil nameščen tako, da je v celoti pokrival zadnji del stražnice, pri vhodu na pokopališče v stari hiši so bili postavljeni trije vojaki iz voda. Njihova naloga je bila, da krijejo celo dvorišče stražnice z glavnim poslopjem. Poleg avtomatskih pušk smo imeli še dva Armbrusta. Zvezo sem imel še vedno pri družini Ploj, saj so bili najbližje stražnici. Gospa je skrbela, da fantje niso bili žejni in lačni, skrbela je tudi, če je bilo treba koga okregati. Nekateri so jo bolj ubogali kot mene. V dopoldanskem času smo opazili belo »stoenko«[199], ki je peljala po cesti mimo Volfovih proti garažam kombinata. Iz avta sta stopila Franc Marko in Franc Balantič.

Varovanje barikade v Gornji Radgoni (Fotografija: Jože Pojbič).

199 Zastava 101, takrat pogost osebni avtomobil

2. 7. 1991

To jutro se je začelo normalno. Po obhodu straže sem ugotovil, da se ponoči ni nič dogajalo. Od tu smo hodili na obhode po Radgoni. Tako sem se seznanjal, kaj se dogaja pri drugih enotah in v Radgoni, vod še vedno ni imel radijske zveze. Ta dan naj bi odigrali tekmo v košarki. Vedeli smo, da se to ne bo zgodilo.

Popoldne se je začel napad. Spomnim se, da smo dobili zaboj piva. Pivo smo raznosili, svoje sem odnesel družini Ploj, ko je nenadoma počilo. Obveščen nisem bil, vendar sem deloval dokaj zbrano. Od nekod je prišel miličnik. Nenadoma je bilo vse modro. Z vodjo PEM sva se hitro dogovorila, kakšni so načrti. Na njegovo presenečanje so bili moji ukazi in navodila drugačni.

Moja naloga je bila, da streljam, če bodo oni streljali, če pa bodo bežali, jih je treba uloviti in razorožit. Do tega trenutka ni niti en strel priletel na nas. Zadet je bil tudi cerkveni zvonik. Takrat so prileteli tudi prvi streli iz stražnice. Z vodom smo se že prej dogovorili, kaj bomo storili. Nalogo so imeli, da streljajo v okna in po strehi. PEM je odšla na glavni vhod stražnice, sam pa sem odšel pogledat na drugo stran zida, kako je s fanti.

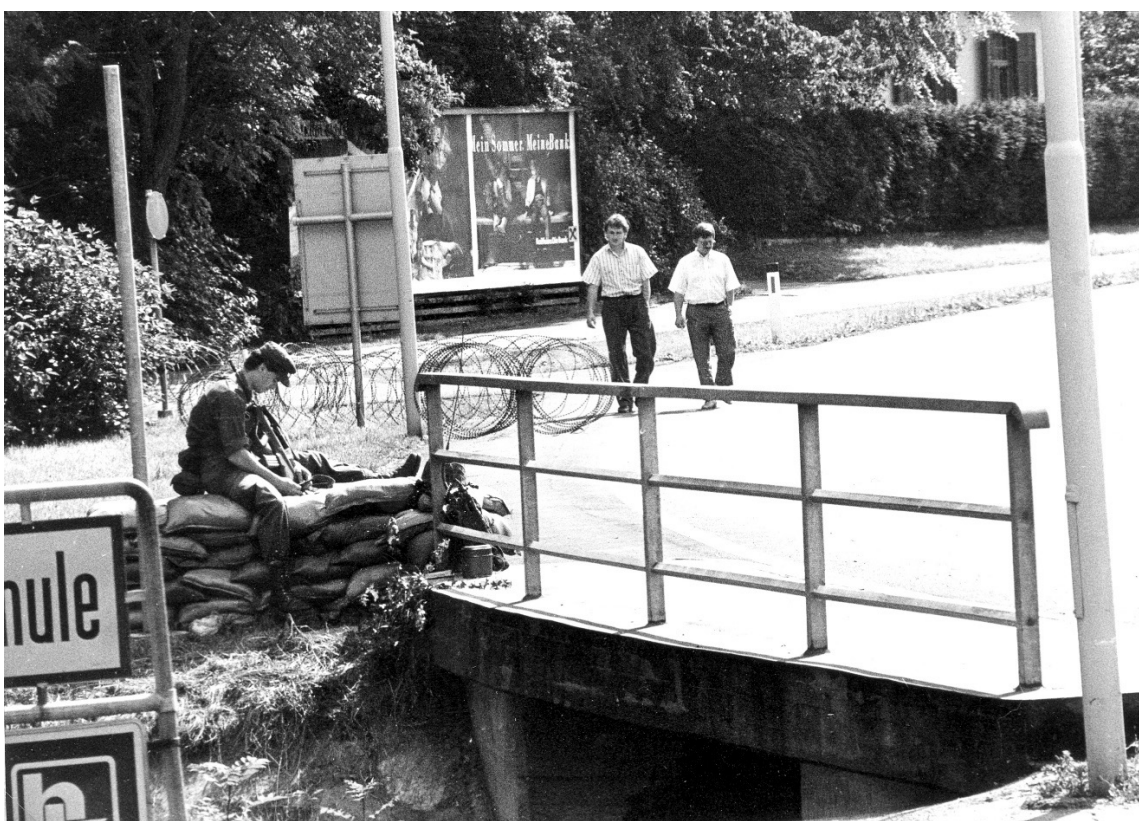
V tem času so prišli še drugi miličniki in njihovi rezervisti. Z miličnikoma Krajncem in Vaupotičem smo se na hitro pogovorili in odšli do glavnega vhoda na pokopališče. Do vhoda nismo prišli, ker še do danes ne vemo, kdo je streljal na nas. Streli so prišli iz sadovnjaka. Od tu smo se vrnili na drugi zid, kjer so bili ostali. Nekdo je vpil, naj ne streljamo več, ker bodo pogajanja. Nekje je močno udarilo, slišal se je žvenket stekla.

Avstrijska vojska v pričakovanju napada JLA čez reko Muro (Fotografija: Jože Pojbič).

Pri samopostrežbi je nekdo z ročnim metalcem raket (RB)[200] ustrelil v stražnico, na trgovini pa so popokala stekla. Žnudrl je Štrucla nagovarjal, naj z Armbrustom ustreli v stražnico. Tega mu nisem dovolil, ker je bila premajhna razdalja, poleg tega pa so skladišča bila polna eksploziva. V tem času je bil tudi vpad v objekt, na oknih pa smo videli, kako vojaki JLA mahajo z belimi majicami. Bili smo že na prvem zidu. Vse skupaj se je odvijalo precej hitro. Naenkrat je bilo okoli nas polno civilistov in miličnikov. Milica je snemala z video kamero, od nekod so se vzeli tudi televizijski snemalci.

Praznjenje objektov, pregled vojakov JLA in orožja, vse je potekalo brez težav. Vojaki so bili na igrišču, kjer so lahko sedeli. PEM je vsakega posebej pregledala, mi pa smo jih varovali z ostalimi miličniki. Takrat so nam po zvezi povedali, da je možen zračni napad. To se je tudi zgodilo. V stražnici smo dvignili slovensko zastavo. S PEM smo na hitro organizirali premik ujetnikov v osnovno šolo. Nekdo je razbil šipo na oknu, da smo prišli na hodnik osnovne šole.

Avstrijska vojska v pričakovanju napada JLA čez reko Muro (Fotografija: Jože Pojbič).

200 ručni bacač – ročni metalec raket

Vojaki JLA so hoteli imeti zaščitne maske, ker so se bali, da bodo letala odvrgla bojne strupe. Z miličnikom Dušanom Praprotnikom iz PEM sva zadnja tekla proti osnovni šoli. Po poti sva pograbila ujetnika, videla sva tudi, kako sta letali streljali in raketirali. Približno sva vedela, kam sta spustili tovor. Temu desetarju se ni nikamor mudilo, kot da mu je vseeno. Vprašala sva ga, kaj mu je, on pa nama je odgovoril: »Ne veš, kaj pomeni biti Srb.« V osnovni šoli je bila največja gneča za stranišče. Spuščali smo jih po tri, tako da smo imeli vedno pregled nad njimi. Vzeli smo telefonske številke Slovencev in pobrali smo jim vojaške in zdravniške knjižice.

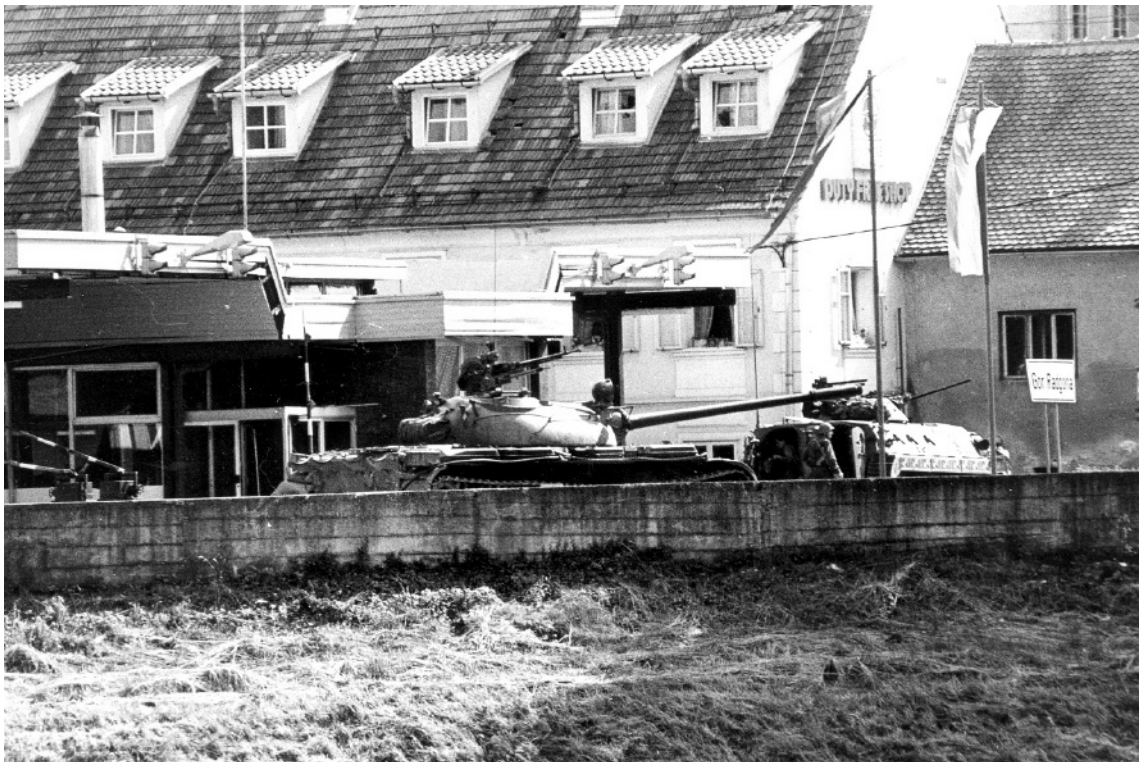
Gospa Ploj je poklicala njihove starše in jim povedala, da so njihovi sinovi dobro. Klical sem štab, vendar nisem dobil nikogar. Počakal sem, da je zračni napad minil, saj nisem vedel, kako naj ravnam z ujetniki. Srečal sem miličnika Stanka Sakoviča. Z njim sem se dogovoril, kaj bomo z ujetniki. Poslal je avtobus, s katerim smo odpeljali ujetnike v zbirni center. S temi ujetniki so šli trije iz diverzantskega voda (Pučko, Ploj, Pintarič), ostali fantje iz voda pa so pomagali natovarjati orožje in ostalo opremo iz skladišča.

Ko smo prišli v Zgornje Ivajnce, smo ugotovili, da je center prazen. Kolikor sem vedel, bi moral biti tukaj nekdo iz TO. Po namestitvi ujetnikov smo začeli iskati pomoč. Opazili smo, da so vojaki mirni in da ne bo z njimi težav. V kuhinji smo našli nekaj suhe hrane, ki smo jim jo razdelili. V centru je bil tudi poljski telefon. Priklopil sem se na linijo, telefon je delal. Klical sem štab in center za obveščanje. Dobil sem samo center. Obvestil sem jih, kje sem in prosil, da nam pošljejo pomoč.

Zvečer so prišli lovci iz Lovske družine (LD[201]) Negova. Lovci so prinesli svojo oborožitev. Iz Radgone je pripeljal še en avtobus. Ujetnike smo namestili v avtobus in jih odpeljali v naslednji zbirni center Bučkovce. Z nami je šel tudi Zvone Benko. Od tu smo se odpeljali nazaj v Gornjo Radgono, kjer je bil drugi del voda. Po prihodu v Radgono smo šli spat k Plojevim. Zaspal sem v trenutku.

Zapisal Boris Pučko, poveljnik 61. diverzantskega voda Gornja Radgona.

201 Lovska družina

Pogled na agresorja iz Avstrije
(Fotografija: Jože Pojbič).

Milan Erdela
Delovanje pontonirskega voda TO Gornja Radgona v obdobju osamosvojitvene vojne 1991

Pontonirski vod je imel vsakoletne mobilizacijske vaje na območju Hrastje Mota, takrat še v občini Gornja Radgona. Teden dni pred razglasitvijo samostojnosti smo bili mobilizirani. Ko smo prejeli orožje in takoj tudi bojno strelivo, smo ugotovili, da gre za res. Za takratne razmere smo bili kar dobro oboroženi, vsi z avtomatskim orožjem in vsak je imel tri okvirje streliva. Za prevoz nam je bil dodeljen kamion s ponjavo.

Od mobilizacijskega mesta smo se premaknili na območje vasi Hrastje Mota, kjer smo začasno prenočevali v vaškem domu Hrastje Mota. Izobraževanje je potekalo na območju gramoznic. V tem delu smo se prvič srečali z ognjem iz avtomatskih pušk, in sicer ko je pripadnik izstrelil ves nabojnik z rafalnim strelom. Vsa sreča, da je usmeril cev navzdol in da ni kosil okrog sebe. Vsi smo stali namreč v krogu

in bolje, da ne omenjam, kakšne bi bile lahko posledice. Ta neprijetni dogodek nas je postavil na realna tla in nadaljnje usposabljanje in delovanje je potekalo precej resno.

Pogled na agresorja iz Avstrije (Fotografija: Jože Pojbič).

Postavljali smo ovire za oviranje prehoda enot JLA. Na glavno cesto pred Hrastje Moto iz smeri Ljutomera smo podrli vsa večja in debelejša drevesa ter kot dodatno oviro postavili še tovornjaka za prevoz živine Mesne industrije Radgona (MIR)[202] in tovornjak, poln zidne opeke.

V soboto ob razglasitvi samostojnosti smo v kulturnem domu večerjali skupaj s krajani, ki so pripravili pravo ribjo pojedino. Po večerji smo se umaknili na območje gozda za naseljem Hrastje Mota proti Kapeli, kjer smo ponoči patrolirali in varovali območje. Patroliranje je potekalo v popolni bojni pripravljenosti, saj smo pričakovali, da se lahko srečamo z izvidnicami JLA.

Tako sem se srečal z drugo življenjsko preizkušnjo. Šofer je po pomoti sprožil avtomatsko puško in naboj je mimo moje glave prebil vetrobransko steklo. Še sreča, da ni imel avtomatske puške nastavljene na rafalno streljanje. Vsi pripadniki smo bili na nogah.

V tistih časih je bilo precej negotovosti, saj nismo vedeli, kako se bo vse skupaj izteklo, ni bilo zagotovil za dostavo orožja in streliva. Rečeno nam je bilo, da kar imamo, pač imamo.

202 Mesna industrija Radgona

Odziv prebivalcev Gornje Radgone na agresijo (Fotografija: Jože Pojbič).

Glede prehrane in pijače nismo imeli težav. Dostavljala nam je gostilna Kosi in hvala lastniku za dostavo na območje tabora pripadnikov. Žal pa navkljub dobri hrani in pijači v izobilju nam le ta, zaradi napetega položaja, ni teknila. Nismo bili ne lačni in ne žejni.

Zgodaj zjutraj nas je zbudil zamolkel dvakratni pok iz oklepnika ter zvok gosenic pri odstranjevanju postavljenih ovir. Oba tovornjaka sta gorela. Takoj smo se premaknili na območje vasi in zavzeli že prej določene položaje, da preprečimo nadaljnje prodiranje, kolikor je pač mogoče. Dobili smo povelje, da na vsak način zaustavimo kolono. Namen je bil udariti po kamionih in živi sili z ognjem iz avtomatskih pušk ter se takoj umakniti, saj drugih protioklepnih sredstev nismo imeli na razpolago.

Vendar so se dogodki odvijali drugače, kot smo načrtovali. Ko smo zasedali položaje, čim bližje glavni cesti in se pripravili za ogenj, so iz vseh strani po cestah prihajali radovedni domačini tako starejši kot mlajši. Prišli so gledat, kaj se dogaja in kako so videti oklepniki in druga vozila.

Tako smo bili prisiljeni, da smo se umaknili brez boja in pustiti koloni, da nadaljujejo prodiranje proti Radgoni. Če bi mi odprli ogenj po koloni, bi dobili takoj odgovor z vsemi sredstvi in vprašanje, kaj bi ostalo od vasi in radovednih prebivalcev Hrastje Mote.

Uničeni Tovornjaki JLA, ki so jih uničili prostovoljci (Fotografija: Jože Pojbič).

Naslednja naloga enote je bila zaustavitev tovornjaka z vodo. Po preboju skozi Radence se je vojaško vozilo za prevoz vode izločilo iz lastne enote ter se peljalo z vso hitrostjo proti Kapeli in nato po gozdni poti proti Hrastje Moti. Dobili smo nalogo, da moramo na vsak način zaustaviti ta kamion. Voznik se ni oziral na naše znake zaustavljanja in je s polno hitrostjo vozil naprej. Zaustavil ga je rafal iz avtomatske puške. Še sreča, da ga ni zadel, saj smo kasneje ugotovili, da je kamion vozil domačin in je tudi vedel, da smo na tem območju. Cisterno je tako rekoč »ukradel«, ko je kolona JLA stala v Radencih in se z vso hitrostjo odpeljal, čim dalje od dosega enote JLA, nekam na varno.

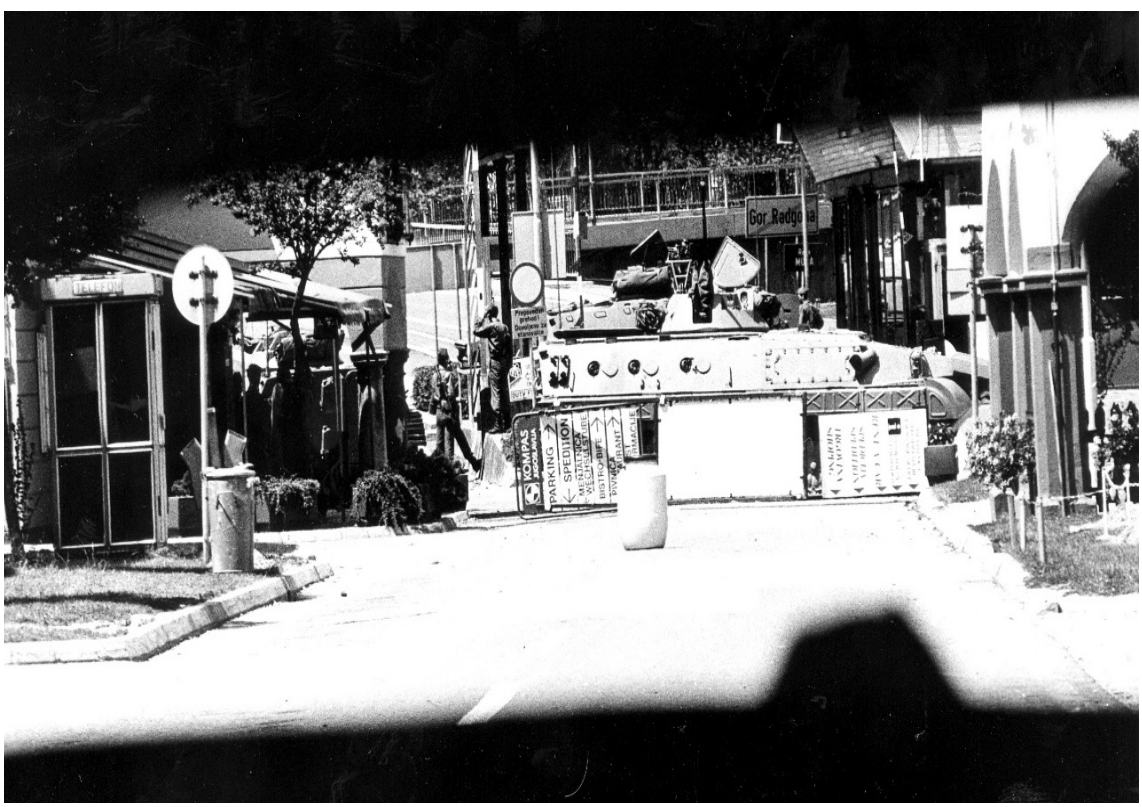
Po tem dogodku smo dobili nalogo patroliranja in nadzora terena na območju Hrastje Mote vse do ukazanega premika enote na območje vasi Hercegovščak, kjer so se zbrale tudi druge enote TO in milice. Tu nas je čakala dodatna protioklepna oborožitev. Uporaba tromblonov nam je bila vsem znana, ostala protioklepna sredstva, ki so prispela, pa so bila poznana le malokateremu pripadniku.

Kasneje se je vod skupaj z vodom milice premaknil mimo takrat še ne zavzete radgonske stražnice na območje radgonskega gradu, kjer smo zavzeli položaje neposredno nad enoto JLA na mejnem prehodu. Le ta se je pripravljala za obrambo in napad, saj smo slišali premike oklepnih vozil in postavljanje lastne zaščite z jeklenimi ovirami.

Po umiku enote JLA smo bili premeščeni nazaj na območje Hrastje Mote, kjer smo prevzeli zaščito helikopterja.

Zadnja naloga voda je bila še meseca septembra, in sicer kontrola terena na meji s Hrvaško na območju Ormoža.

Zapisal Milan Erdela, poveljnik pontonirskega voda Gornja Radgona, 30. 11. 2021.

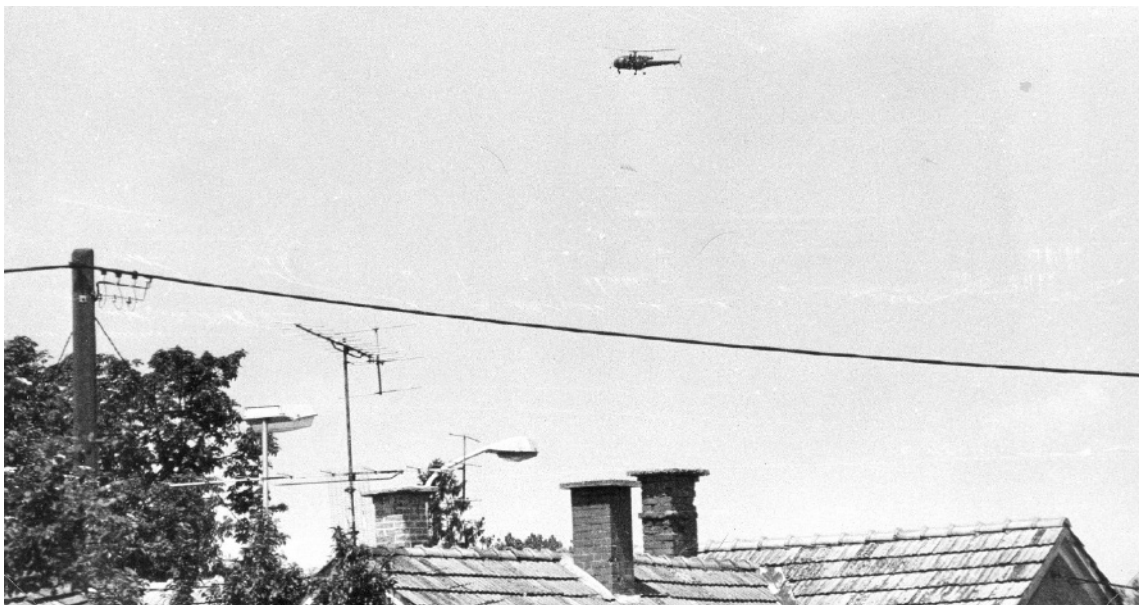
Pogled na vojake JLA v Gornji Radgoni iz zaklona (Fotografija: Jože Pojbič).

Milan Nekrep
Spomini vojne za Slovenijo junija 1991

Kot namestnik poveljnika 106. JOd TO, ob glavnih aktivnostih pa kot poveljnik (poveljnik je, iz samo njemu znanega razloga, zapustil bojišče), se spomnim vojaške aktivnosti v okolici cerkve v Gornji Radgoni, kjer sem odred razporedil tako, da se sovražniku brez boja ne bi uspelo umakniti. Kolikor se spomnim, se je glavni napad naših sil na sovražnika, ki se je »vkopal« ob meji pri reki Muri, začel v torek popoldne, ko smo pod poveljstvom podčastnika s Ptuja iz topa izstrelili granato, nato pa se je iz sovražnikovih oklepnih vozil - tankov vsul močan ogenj, ki je požgal v okolici meje kar nekaj stanovanjskih hiš in poslovnih objektov.

Odgovorili smo s strelnim orožjem, kolikor je bilo mogoče. Orožja za uničenje oklepnih vozil nismo imeli, sovražnih vojakov pa ni bilo opaziti v dosegu našega orožja. Prva granata iz oklepnega vozila je zadela zvonik cerkve, pod katero smo bili skupaj z novinarji iz Slovenije in tujine ter člani poveljstva našega odreda. Dobili smo nekaj »bušk« od padajočega lesa iz zvonika. Marsikdo se je pri pisanju zgodovine čudil, zakaj zvonik!? Priporočal bi piscem, da bi vprašali tiste, ki smo to vedeli.

Naslednja vojaška akcija, ki mi je ostala v spominu, je bilo streljanje na sovražni helikopter, ki je nad reko Muro pripeljal strelivo, čeprav je imel oznako Rdečega križa in »namen« odpeljati ranjence, ki pa jih, kolikor vem, ni bilo.

Helikopter JLA nad Gornjo Radgono (Fotografija: Jože Pojbič).

Ob tem večjem torkovem napadu bi pohvalil vse pripadnike našega odreda, ki so se, kljub prvemu srečanju s pravim bojem, psihično dobro držali in ostali na položajih, kar pomeni, da so verjeli, da se bo sovražnik slej ko prej moral umakniti s položajev, kar se je tudi nekaj dni kasneje zgodilo. Kolona sovražnikovih oklepnih vozil se je pod poveljstvom polkovnika Popova umaknila iz Gornje Radgone proti Varaždinu. Pred umikom so zagrozili, da bodo, če bo z naše strani počila samo ena puška, Gornjo Radgono zravnali z zemljo. Zagotoviti, da se to ne bo zgodilo, pa sploh ni bilo tako preprosto, saj so okoli meje brez nadzora »patruljirali« prostovoljci z lovskimi puškami, podkrepljeni z »dobrotami« iz radgonske vinske kleti. Na srečo umikajoči niso slišali strela iz ene od teh lovskih pušk, ki se je sprožila pred radgonsko kletjo. Naslednje morebitne strele sem osebno preprečil.

Pred umikom sovražnika smo pri cerkvi zajeli nekaj oboroženih sovražnih vojakov, ki jum je uspelo (točnega števila se ne spomnim). Predali so se brez boja (večina jih je bilo Slovencev). Poslali smo jih v zbirni center, kjer so jih preoblekli in poslali domov!

Odziv prebivalcev Gornje Radgone na agresijo (Fotografija: Jože Pojbič).

Največji strah v kosti pa nam je nagnal prelet dveh vojaških sovražnih letal, ki sta imeli nalogo uničiti naše položaje in s tem sovražniku omogočiti miren umik. Pred morebitnimi bombami z letal nismo bili niti slučajno varni, kaj šele, da bi se lahko umaknili v zaklon. Najverjetneje sta bila pilota slovenskega rodu in sta granate odvrgla v podjetje Avtoradgona in Elrad, ker tam razen vratarja v Avtoradgoni ni bilo nikogar.

Še dogodek, ki je zaznamoval takratno dogajanje, je bilo povelje, ki smo ga dobili iz glavnega štaba TO. V okolici Vidma ob Ščavnici naj bi opazili večjo skupino sovražnih specialcev, ki naj bi imeli za nalogo uničiti našo vojsko. Čez noč smo morali izdelati podroben načrt umika izpred cerkve. Na srečo je bila informacija lažna.

Zapisal Milan Nekrep, Radenci, 19. 11. 2021.

Milan Verdev
Spomini veterana vojne za Slovenijo
106. JOd TO v bojih v Gornji Radgoni

Trideset let mineva od bojev v Gornji Radgoni, 30 let je mlada naša država Slovenija. Le veterani smo se v tem času nekoliko postarali. A ohranili trdno prepričanje v naš boj za svobodno in demokratično Slovenijo, ki smo ga potrdili v bojih z JLA širom Slovenije – tudi za visoko ceno žrtev in ranjenih domoljubov. Tu so pričevanja Milana Verdeva.

Dvanajst let sem bil oficir slovenske TO, ki je 1991 prerasla v Slovensko vojsko. Vsa ta leta so bila priprava za nalogo »stati in obstati« v bojih v Gornji Radgoni. Bil je 20. junij 1991 zjutraj, bil sem namestnik poveljnika Braneta Brusa in vodja štaba odreda, ko je bila vpoklicana polovica pripadnikov 106. JOd v dom Lovske družine Gornja Radgona v Hercegovščaku.

Prebita barikada pred Gornjo Radgono
(Fotografija: Jože Pojbič).

Dnevi so minevali v opazovanju, z izvidnicami in rednim obveščanjem pripadnikov o razvoju dogodkov, ko je kriza v nekdanji Jugoslaviji dosegala vrhunec. Zavedali smo se, da smo tik pred vojno. Temu ustrezno smo krepili borbeno moralo in pripravljenost v moštvu. V noči na 26. junij 1991 je bila tako vpoklicana še druga polovica odreda v Hercegovščak. Poveljnik se je naslednji dan še udeležil prvega dvigovanja slovenske zastave pred občino v Gornji Radgoni.

Odred smo v skladu s povelji premaknili v mesto Gornja Radgona. Skupaj s poveljnikom sva naslednji dan popoldne na dan pred osamosvojitveno vojno od komandanta Pomurskega štaba TO Ljuba Dražnika prejela povelje in zamisel za napad na sovražnikovo kolono v Gornji Radgoni. V skladu s tem smo glavne sile razporedili na Panonski in Partizanski ulici v mestu Gornja Radgona, pomožne sile in rezervo (1. vod, poveljnik podporočnik Vinko Flisar in vod v zaledju) pa na Šlebingerjevm bregu in Strmi ulici.

Levo Milan Verdev, ob njem Branko Brus

(Fotografija: Dani Mauko).

Tako je 2. vod pod poveljstvom podporočnika Igorja Pučka zasedel položaje v Panonski ulici, 3. vod pod vodstvom komandirja Draga Zemljiča pa je na ploščadi pred cerkvijo sv. Petra skupaj z miličniki deloval proti sovražni koloni. Znano je, da smo razpolagali zgolj z orožjem, ki ga je pripadnikom nekdanjega štaba TO Gornja Radgona in članom Manevrske strukture uspelo pretihotapiti iz skladišč TO, pa tudi iz skladišč vojašnice Gornja Radgona. Zadnji štab TO v Gornji Radgoni je vodil danes general major Slovenske vojske in moj sosed Alan Geder.

Sovražna kolona polkovnika Popova iz varaždinske vojašnice je razpadala ves čas agresije na pomurskem bojišču, vendar je v Gornjo Radgono prispela s tanki, oklepnimi vozili in zaledjem. Prvi dan vojne v mestu Gornja Radgona je bil seveda uvod v sistematično obstreljevanje mesta in uničevanje lastnine. Na Panonski ulici se je tako 2. vodu predal del kolone, Igor Pučko pa je zaplenil tudi prvo orožje – škorpijone.

Še bolj vroče je bilo na Partizanski ulici z mladimi prostovoljci, ki so metali molotovke na sovražne kamione, in našim streljanjem iz vsega orožja, ki smo ga imeli na voljo, po sovražni koloni. Do takrat so padle že prve žrtve v Radencih in Gornji

Radgoni in le dobremu zaklonu ostrostrelca Milana Darvaša lahko pripišemo, da je preživel, ko je proti njemu poletel rafal 12 mm, ki se je končal v garaži družine Šedivy. Hkrati smo na sovražno kolono izstrelili dve mini iz ročnega metalca – RB, ki je bil prvi dan osamosvojitvene vojne edino protitankovsko orožje, če ne štejemo tromblonskih min, ki so nam jih ob umiku pustili miličniki iz PM Gornja Radgona. Tako smo z moštvom doživeli ognjeni krst in začutili ter zavohali smrad vojne in ožganih trupel po končanem boju in razmestitvi sovražnika v Spodnjem Grisu - tik ob meji z Republiko Avstrijo.

Pripadniki 10. odreda TO (komandir Branko Brus) in pripadnik OŠTO, referent za organizacijsko mobilizacijsko personalne zadeve Dani Mauko. Naslednji dan 2. julija, ob 16.15, je topovski strel uničil zvonik cerkve sv. Petra. (Arhiv: Milan Verdev).

Odred smo umaknili v rajon v Police, kjer smo zavarovali območje, in proti polnoči začeli z zbiranjem podatkov o preživelih in številčnem stanju odreda. Zadnji se je v enoto vrnil vojak iz 3. voda, ki ga je pred sovražnim ognjem skril duhovnik v cerkvi sv. Petra. Odleglo mi je. Sprejeli smo prve prostovoljce in tudi ujetnike, ki so prebegnili iz sovražne enote, ter jih po zaslišanju poslali v zbirno taborišče vojnih ujetnikov v Spodnje Ivanjce.

Vse bolj mi je bilo jasno, kar sem povedal tudi poveljniku, da smo prepuščeni sami sebi in se moramo sami znajti. Zagotoviti si moramo obveščanje, hrano, vodo in orožje. K sreči smo nekaj tega dobili drugi dan zgodaj zjutraj. Na bojnem pohodu odreda v Gornji Radgoni je bilo najhuje 2. julija 1991. Tega dne je bilo neusmiljeno streljanje po Gornji Radgoni, na grajskem hribu je bil ranjen prostovoljec Muc, do tal je ponoči pogorela hiša, Popov pa je neusmiljeno streljal po cerkvenem zvoniku, da je odpadla pločevina letela vsenaokrog, skoraj po naših glavah. Tega dne so se oglasile tudi sirene za zračni alarm, dva miga - 27 sta svoj smrtonosni tovor kasetnih bomb odvrgla pred mestom na območje takratne Avtoradgone.

Prebita barikada pred Gornjo Radgono
(Fotografija: Jože Pojbič).

Komandi mesta Gornja Radgona, ki so jo vodili poveljniki iz poklicne sestave štabov TO – Alan Geder, Alojz Steiner in Mirko Rauter, smo predlagali ukrepe iz zakladnice vojaških znanj in bojnega delovanja enot. Še zanimivost – sestanki so praviloma potekali ponoči na vrhu občinske stavbe.

Bilo je vsega: od miniranja cest, po katerih bi krenila kolona Popova ali druga kolona, ki je grozila Sloveniji s prihodom na pomoč Popovu in njegovim, do zamisli o uporabi minometov 82 mm, s katerimi bi preko grajskega hriba stolkli

sovražnika. Opazovali smo helikopterje, ki so nad strugo reke Mure Popovu prinašali popolnitev streliva in hrano, a vsi so bili opremljeni z znakom Rdečega križa in zato nanje nismo streljali.

Prebita barikada pred Gornjo Radgono
(Fotografija: Jože Pojbič).

Med vojno v Gornji Radgoni sem v mestih, v Policah in Hercegovščaku, spoznal značaje in osebnostne lastnosti svojih borcev in oficirjev kakor tudi domačinov, ki so nam nesebično pomagali. Čudoviti ljudje. Na trenutke je bilo še »posebej« zanimivo. Ko sta me obiskala člana komande mesta, oba sodelavca iz Radenske, in zahtevala moje osebne dokumente s pojasnilom, da če bi me ubili, sovražnik ne bi vedel, koga je ustrelil.

V mestu so bili že od prvega dne novinarji in dopisniki vseh medijev v Sloveniji, ki so se jim v prvih julijskih dneh pridružili tudi mednarodni novinarji, predvsem iz ZDA. Borisa Cipota, takratnega dopisnika RTV Slovenije iz Pomurja, svojega nekdanjega sodelavca, sem prosil, da pokliče našo sosedo Zinko, ki bo moji zaskrbljeni soprogi in sinu sporočila, da sem še živ. Več kot 14 dni se nisem sezul, enako Brane in drugi. Branetu Brusu sem obljubil, da če preživiva, ga častim s pedikuro v Radencih.

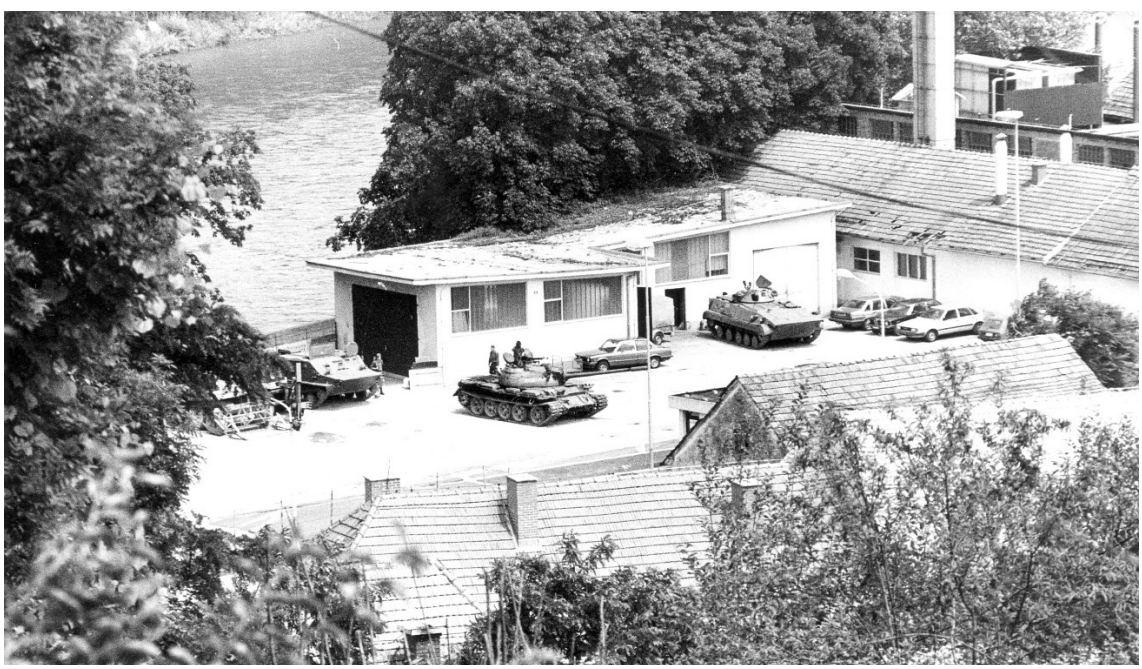
In res sva se dobila takoj prvi dan po demobilizaciji, 13. julija 1991, in pri gospe Elviri namakala noge ter se na ves glas režala kot pečena mačka. Še prej sem se v vzvratnem ogledalu priljubljene Katre R-4[203], v kateri je bila UKV postaja in edino sredstvo zvez (razen kurirskih), prvič zagledal, in se nisem spoznal. In ko smo po odhodu Popova borcem prvič dali dve uri prosto, da so se šli domov oprhat in preobleč, sem kot zadnji odšel tudi jaz. Ko sem tako prihajal proti bloku, v katerem smo stanovali, sta na klopi sedeli soseda gospa Marija Behek in moja soproga Nada. Gospa Marija je rekla: »Glej, glej že spet gre eden od naših,« in žena Nada me ni spoznala, dokler nisem stal pred njima.

V Radgoni je 106. JOd deloval v sodelovanju s 107. JOd ter drugimi enotami iz sestave sil Območnega štaba TO Gornja Radgona in milico. Prav tu se je zvrstilo največ različnih pogajalskih, propagandnih in vojaških aktivnosti. Prepletu vseh teh aktivnosti v Gornji Radgoni ter enotnosti in odločenosti prebivalcev za odpor se lahko zahvalimo, da smo zapisali to veliko zgodbo.

Kako je dišala prva obletnica vojne za Slovenijo v Gornji Radgoni, ko smo zbrani pod brajdami v Rodmoščih do jutra prepevali in se veselili, da smo in da na nas sijejo mile zvezde.

Hvala vsem!

Zapisal Milan Verdev.

Pogled na agresorja s hriba (Fotografija: Jože Pojbič).

203 Renault

Niko Brus
3. Posebni vod TO Gornja Radgona

Poveljnik: podporočnik Franc Koračin
Namestnik: višji vodnik Niko Brus

Aktivnosti pred vojno 1991

Decembra 1990 je bil Posebni vod TO Gornja Radgona zadolžen za zavarovanje Občine Gornja Radgona in Občinskega oddelka za ljudsko obrambo z vsem orožjem in opremo. Maja 1991 je bil Posebni vod vpoklican v času Pekrskih dogodkov. Pred reorganizacijo leta 1975 pa je Posebni vod deloval kot elitna enota in se je imenoval Protidiverzantski vod. Mnogo odličnih in zahtevnih usposabljanj je bilo za nami, vod pa je bil dobro leto pred vojno zelo spremenjen in dopolnjen z mladimi pripadniki. Bili smo usposobljeni za delovanje in izvrševanje posebnih nalog.

Avgusta 1990 smo zadolžili bojni komplet osebne oborožitve s strelivom in z vso opremo, ki smo jo v tajnosti hranili na svojih domovih. Ko smo prejeli in podpisali izjavo, smo bili prepričani, da je to nova zaprisega in stara, ki smo jo dali v JLA, ne velja več. V vodu so bili trije oddelki, v njih pa je bilo 27 pripadnikov, oboroženih s PM, AP, PAP[204] in pištolami ter z nekaj kosi protioklepnega orožja. Vsak oddelek je imel ob vpoklicu na voljo kombinirano vozilo, ki je bilo last enega od podjetij v občini Gornja Radgona.

204 puškomitraljez, avtomatska puška, polavtomatska puška

Nadzor agresorja s hriba nad MP Gornja Radgona (Fotografija: Jože Pojbič).

Čas ob vpoklicu in med vojno 1991

Ponedeljek, 23. 6. 1991

V popoldanskih urah je bil s pozivom po kurirski mreži vpoklican kompletni vod. V uri in pol je bila udeležba stoodstotna, kar je pomenilo vseh 25 na seznamu. Naloge smo opravljali v skladu z nalogom in ukazi Območnega štaba TO Ljutomer ter naših poveljujočih v TO Gornja Radgona.

Sobota, 29. 6. 1991

Z menjavo poveljujočih v Gornji Radgoni se je na novo organiziralo poveljstvo izpostave, ki mu je poveljeval Mirko Rauter.

Nedelja, 30. 6. 1991

V Gornjo Radgono sta bila poslana prejšnji komandant TO v Gornji Radgoni načelnik 75. Območnega štaba TO Murska Sobota Alan Geder ter načelnik štaba 7. PŠTO iz Maribora Alojz Steiner. Aktivnosti, ki smo jih izvajali, bom zapisal kronološko po spominu in po zapisu analize, ki smo jo opravili po vojni.

Gornja Radgona med spopadom
(Fotografija: Jože Pojbič).

Bojne aktivnosti

Sreda, 25. 6. 1991

Bili smo presenečeni, ko smo dobili ukaz, da naj zavarujemo Zbirni center v Spodnjih Ivanjcih. S poveljnikom sva se strinjala, da morava za tako nalogo izbrati drugo enoto in ne naše, ki je usposobljena za zahtevno izvrševanje borbenih nalog. Za zahtevne naloge smo se izbrani posamezniki usposabljali dolga leta in v naši oborožitvi je bilo tudi nekaj protioklepnega orožja. Kljub temu smo ta večer nalogo izvedli in noč prebedeli v okolici.

Vojak TO na položaju (Fotografija: Jože Pojbič).

Četrtek, 27. 6. 1991

V popoldanskih urah je poveljstvo izdalo ukaz, da naj v Radencih pri takratnem ZD[205] zajamemo in aretiramo podpolkovnika Jovanoviča z dvema vojakoma. Njegova naloga je bila verjetno nadzor in poročanje o stanju na terenu pred prihodom tankovske enote polkovnika Popova v Gornjo Radgono.

V bližnjem parku je bila postavljena policijska blokada, v njej sta bila tudi obveščevalca TO. Zahtevali so predajo, vendar podpolkovnik Jovanovič na to ni pristal. Eden od obveščevalcev se je zato nemudoma odpravil v Gornjo Radgono, kjer se je srečal s poveljnikom Posebnega voda. Poveljnik je za to zahtevno nalogo določil enega od komandirjev oddelka, da izbere pet vojakov iz našega POS voda in enega vojaka iz drugega voda. Zapeljali so se do Radencev, kjer so še enkrat uskladili manever. V večernem času so z vozilom z drsnimi vrati z naskokom zavzeli skupino. Podpolkovnika Jovanoviča so predali mariborski TO, vojake pa odpeljali v zbirni center.

Vod je dobil ukaz za premik na področje sejmišča, da zaustavi helikopterski desant JLA na Gornjo Radgono. Tam smo ostali pozno v noč. Lilo je kot iz škafa, slišali pa smo močno streljanje od mejnega prehoda Gederovci. Prespali smo

205 Zdravstveni dom

v Trsnici nad pokopališčem, v jutranjih urah, ko je bila še tema, pa smo zavzeli položaje na pokopališču ter tam počakali na zavzetje stražnice.

Petek, 28. 6. 1991

Ob 10. uri smo pripadniki POS voda z vodjo zavzetja stražnice miličnikom Milanom Žnuderlom z obzidja pokopališča v Gornji Radgoni pozvali posadko k predaji. Na predajo niso pristali. V tej blokadi je sodelovalo preko 35 pripadnikov TO in milice.

Iskanje zaklona (Fotografija: Jože Pojbič).

Za boljše razumevanje

Četrtek, 27. 6. 1991

Oklepna enota JLA pod poveljstvom polkovnika Berislava Popova je kljub postavljenim barikadam prodirala preko Ljutomera proti Veržeju. Tam je enota tudi prenočila. Naslednji dan je enota v Hrastje Moti razbila barikado in pot nadaljevala z obstreljevanjem skozi Radence. Odstranila je barikado na mostu čez Boračevski potok ter ob 9. uri še barikado na križišču v Radencih. Med streljanjem med pripadniki TO in JLA so njihovi vojaki zavzeli položaje ob osnovni šoli Radenci. Prostovoljec je nasprotnikom odpeljal tovorno vozilo polno streliva na PM.

Pomoč civilnemu prebivalstvu v Gornji Radgoni (Fotografija: Jože Pojbič).

Pripadniki TO in milice so odgovorili z obstreljevanjem kolone, vendar je kolona polkovnika Popova vseeno nadaljevala pot proti Gornji Radgoni. Ob stalnem obstreljevanju so ob 9.46 ranili civilista Alojza Gaubeta z Janževega Vrha. Ta je ranam podlegel 3. 7. 1991 v bolnišnici v Murski Soboti.

Ognjeno moč tankovske enote polkovnika Popova so sestavljali trije bojni tanki, tank za izvlek, devet oklepnih transporterjev, poveljniški oklepni transporter, šest tovornjakov s strelivom vseh kalibrov, kamionska cisterna, dve terenski vozili za zveze ter sanitetno vozilo. O tem, koliko je bilo vojakov in oficirjev, ni točnega podatka. Prav zaradi njihove strahotne moči je bilo izdano povelje, da se enote TO in milice umaknejo s poti prodora JLA proti mejnemu prehodu.

Zapis ostalih aktivnosti v obrambi mesta in akcijah prostovoljcev v Gornji Radgoni je opisan v zborniku Vloga TO Pomurja v procesu osamosvajanja v prispevku Gornja Radgona uporno mesto (Grum).

Petek, 28. 6. 1991

Naš vod je bil takrat na položajih ob osnovni šoli Gornja Radgona. Helikopter JLA je zaokrožil nad mejnim prehodom in je nato pristal na ploščadi med pokopališčem in osnovno šolo. Že pred pristankom je bilo med našim vodom in PEM dogovorjeno,

da se izvede blokada ob osnovni šoli. Po pristanku so helikopter obstopili specialci in zajeli podpolkovnika Đurovića. Posadka je počakala na mrliško vozilo, ki je z mejnega prehoda pripeljalo mrtvega podporočnika JLA in ga vkrcala v helikopter. Izdan je bil ukaz o aretaciji podpolkovnika Đurovića, helikopterju pa so dovolili polet proti Zagrebu. V nočnem času je bil vod razporejen od Partizanske ceste proti osnovni šoli za opazovanje in blokado stražnice.

Vojaki TO na poti na položaj (Fotografija: Jože Pojbič).

Sobota, 29. 6. 1991

Del voda je zavzel položaje od stražnice do muzeja Špital ter kasneje k zgradbi Prostovoljnega gasilskega društva Gornja Radgona z namenom zavarovanja pogajanj z JLA.

Nedelja, 30. 6. 1991

Zjutraj smo prejeli protioklepno orožje Zolja, z njegovo uporabo pa nas je na terenu seznanil poveljnik voda. Potem smo se poveljujoči sestali v blokadi. Ob 11.20 je bila izvedena popolna blokada Popova na mejnem prehodu. Naloga voda je bila izvesti protidesantni boj v mestu, če bo treba.

V nekem trenutku smo opazili helikopter JLA z oznako Rdečega križa, ki je enoti JLA že večkrat pripeljal pomoč. Z vojaki sem se dogovoril, da helikopter

na odhodu z mejnega prehoda počakamo v kritju ob obzidju ob reki Muri. Ko je priletel mimo, smo odprli ogenj v zadnji del helikopterja, ki se je spustil tako nizko nad reko, da je oplazil kovinsko žico oziroma ostanek broda, ki je bil nekoč na tem mestu. Helikopter je bil poškodovan, zato je pristal na polju v Hrastje Moti. Akcijo je spremljal tudi novinar Primorskih novic.

Našemu vodu se je pridružil prostovoljec, 18-letni Dejan Mauko, ki je z nami ostal do konca vojne. Poveljnik ga je odpeljal na poveljstvo, kjer so ga vpisali v TO. V blokadi smo izvajali dnevna in nočna opazovanja. V pomoč so nam bili tudi miličniki v rezervni sestavi, ki so se priključili našemu vodu.

Med spopadom so zagorele tudi nekatere hiše (Fotografija: Jože Pojbič).

Ponedeljek, 1. 7. 1991

Med opazovanjem vojakov JLA sem videl, da prihajajo po lestvi preko obzidja ob carinarnici do reke in opazujejo. Takoj smo postavili opazovalnico ter jih z opozorilnim strelom pregnali. Akcije več niso ponovili. Istega dne se je 1. oddelek POS voda s svojim vozilom premaknil v Gornje Ivanjce, vendar se je nato vrnil na položaje v blokadi na Panonski ulici v Gornji Radgoni.

Torek, 2. 7. 1991

Še vedno smo bili na položajih v blokadi na Panonski ulici. Prejeli smo novico, da iz Hrvaške prodira nova in še močnejša oklepna kolona JLA proti Gornji Radgoni, z namenom, da osvobodi enoto Popova. V enoti smo povečali bojno pripravljenost, s tem pa se je pri nekaterih povečal tudi strah. Ob 15.30 je poveljstvo PŠTO izdalo ukaz za splošni napad z vsem orožjem na položaje enote Popova. Ogenj je prva odprla skupina prostovoljcev na grajskem hribu, proti katerim je nato Popova enota odprla ogenj z vsem orožijem in tako so bili prostovoljci prisiljeni k umiku. Eden je bil težko ranjen. V ta boj so posegli tudi oklepniki, ki so zrušili zvonik na cerkvi sv. Petra, porušili in zažgali pa so tudi nekaj stavb v neposredni bližini in na grajskem hribu.

Gornja Radgona med spopadom (Fotografija: Jože Pojbič).

Sreda, 3. 7. 1991

Dopoldne je bil zračni napad JLA na Gornjo Radgono. Dve jurišni letali MIG sta raketirali obrobje mesta in uničili upravni del zgradbe Avtoradgona. Prepričan sem, da je bila odločitev pilotov ob raketiranju spremenjena in da ni bila v skladu z ukazom JLA. V nasprotnem primeru bi namreč med TO, milico in prebivalstvom, ki je ostalo v mestu, bilo veliko žrtev in porušenih zgradb. Ob 13. uri je bilo doseženo premirje. Na zvezni ravni je bilo sklenjeno, da se agresorska enota JLA lahko umakne iz porušene Gornje Radgone. Ob 19.17 se je začel odhod agresorske

enote z vsem orožjem in naropanim blagom iz brezcarinske trgovine Kompas. Z mejnega prehoda so se odpravili skozi Gornjo Radgono proti Ljutomeru in nato naprej v vojašnico na Hrvaškem. POS vod in ostali pripadniki TO ter milice smo se z njihove poti zaradi varnosti umaknili. Nato se je vod nastanil v zgradbi Prostovoljnega gasilskega društva Orehovci, kjer smo opravljali vse aktivnosti.

Za zaključek bi se v svojem imenu in v imenu vseh soborcev zahvalil za pomoč domačinov. V mojem primeru si posebno zahvalo zasluži družina Nade Žnuderl. Najlepša hvala za vse male podrobnosti, skuhane kavice in za omogočeno telefonsko povezavo z domačimi. Prav tako bi se zahvalil še prostovoljcu, ki je v našem vodu nekaterim skuhal kavo ali dal kak prigrizek. Ta prispevek je nastal s pomočjo zapisanega spomina poveljnika voda Franca Koračina in po mojem zapisu ter spominu.

Posledice spopada z agresorjem (Fotografija: Jože Pojbič).

Sestava Posebnega voda TO Gornja Radgona:
Koračin Franc - poveljnik, Brus Niko - namestnik poveljnika, Srt Bojan - KO, Kaučič Drago - KO, Fridau Martin, Trnjek Bogdan, Šafarič Milan, Šmelc Branko, Kovačič Zvonko, Kuzmič iztok, Vereš Robi, Fajfar Vlado, Himelrajh Jože - pokojni, Jakopec Bojan, Ružič Milan, Sabotin Jože, Slanič Davorin, Trstenjak Jože, Geder Janez, Kolednik Anton, Pavšič Srečko, Trstenjak Stanislav, Ivanič Boris, Domanjko Darko, Gomboc Marjan, Fekonja Darko, Verzel Bojan, Ferenc Iztok, Mauko Dejan - prostovoljec od 30. 6. 1991.

Kdo in kdaj je postavljal barikade od Hrastje Mote do Gornje Radgone, nimam podatkov, ker so bile po reorganizaciji TO naše delovne skupine za postavitev ovir (podrejene TO) ukinjene. Sam takrat še nisem bil vključen. Mi je pa Drago Kur posredoval podatek, da je bil na našem območju Oddelek za ljudsko obrambo zadolžen za postavitev ovir. Zato sva organizirala in postavila v nedeljo zjutraj blokado mejnega prehoda.

Posledice spopada z agresorjem (Fotografija: Jože Pojbič).

Naše enote na območju občine Gornja Radgona po reorganizaciji TO:
Teritorialna obramba: dva jurišna odreda (JOd - 150 pripadnikov), šest vodov - dva diverzantska voda, en posebni vod, en pontonirski vod, en zaščitni vod, en spremljevalni vod, (vod – 21 do 25 pripadnikov) skupaj **450 do 500** pripadnikov TO (odvisno od rezerve).
Milica: 100 pripadnikov;
Narodna zaščita: 50 pripadnikov
Po mobilizaciji v TO Gornja Radgona, 278 pripadnikov (količina razpoložljivega orožja iz skrivnih skladišč), kasneje z dopolnitvami skupaj **310** pripadnikov.

Tankovska enota Popova, ki je prodrla v Gornjo Radgono, je imela uničena naslednja vozila:
- pet tankov T-55,

- en tank za izvlek,
- devet bojnih oklepnih transporterjev (OT),
- en poveljniški OT,
- deset kamionov (od tega dve cisterni),
- eno sanitetno vozilo,
- dve terenski vozili za zveze.

Vsa kolesna (neoklepna) vozila so bila uničena ali pa zaplenjena (dva kamiona, eno sanitetno vozilo, eno terensko vozilo za zveze in ena avtomobilska cisterna). Po podatkih Matjaža Perše naj bi bila v Radencih zaplenjena samo avtomobilska cisterna, ne pa tudi še en kamion. Torej bi bilo, če to drži, skupno število zaplenjenih vozil štiri. Ostala vozila so bila uničena razen ene avtomobilske cisterne v Gornji Radgoni, ki je bila samo lažje poškodovana.

V novi sestavi poveljstva TO izpostave za Gornjo Radgono smo delovali od 3. do 18. julija, ko smo bili razpuščeni. Del naših lokalnih enot pa je (oba odreda) izmenično odhajal na hrvaško mejo. To je organiziral ljutomerski Območni štab TO.

Zapisal Niko Brus, namestnik poveljnika POS voda TO Gornja Radgona.

Posledice spopada z agresorjem (Fotografija: Jože Pojbič).

Tomaž Zlatnik
71. Diverzantski vod iz Gornje Radgone v osamosvojitveni vojni

Bilo je kar nekaj takšnih in drugačnih izkušenj, še posebej zato, ker sem bil takrat dvaindvajsetletnik s činom podporočnika inženirjev. Zato bom opisal kar prvo, čeprav ne bojno izkušnjo.

Poveljnik takratnega Območnega štaba TO Ljutomer polkovnik Ljubo Dražnik mi je ukazal, da s svojo enoto zavzamem in utrdim položaj pred mostom reke Mure v Radencih. Nastanjeni smo bili v Lovskem domu Jež v Radencih, od koder smo neprekinjeno patrulirali, ponoči v civilnih oblekah in čez dan v uniformah. Imeli smo nekaj civilnih vozil in en lahki tovornjak TO. Naša osebna oborožitev je bila skromna.

Začelo se je v Radencih, most čez reko Muro, 24. 6. 1991.

Posledice spopada z agresorjem (Fotografija: Jože Pojbič).

Takoj, ko sem prejel povelje, smo zavzeli položaje pred mostom čez reko Muro. Pred barikado na mostu smo postavili stražo. Most je bil pripravljen na miniranje, če bi ga bilo treba zrušiti. Glede na moje znanje inženirja je bila to moja specialnost.

Patroliranje sta opravljala dva izurjena diverzanta. Spomnim se, da so sredi noči odjeknili streli z drugega brega reke Mure. Sklepali smo, da so streli iz karavle JLA na Petanjcih, ki so jo oblegali pripadniki TO iz Murske Sobote.

Vsa enota je bila v pripravljenosti vse do jutra. Zjutraj smo se povezali s pripadniki TO z druge strani mosta. Slabo smo bili oboroženi, nekateri sploh niso imeli orožja ali pa je kdo imel samo orožje brez streliva, zato sem zaprosil za nekaj streliva. Oboroženi smo bili z nekaj avtomatskimi puškami M70, PAP M59, pištolo M57, jaz pa sem imel avtomatsko pištolo Ingram M10A1 9 mm. Žal nismo vsi bili oboroženi.

Naslednje jutro smo iz štaba TO Gornja Radgona dobili obvestilo, da se je kolona oklepnih vozil JLA prebila čez barikade v Ormožu in nadaljuje pot proti Radencem s ciljem, da zavzame mejni prehod v Gornji Radgoni. Pred Radence in v mestu so bile postavljene barikade s težkimi tovornimi vozili. Prvi izvidnik je sporočil, da se JLA neusmiljeno prebija skozi postavljene barikade. Po tej informaciji sem poslal prvi oddelek, da preveri, kaj se dogaja na barikadah in ali je zraven oklepnikov v akciji tudi pehota.

Posledice spopada z agresorjem (Fotografija: Jože Pojbič).

Kot sem pričakoval, sta se iz transporterjev JLA razvila dva oddelka v strelce, da bi zaščitila bok kolone JLA. V tistem trenutku smo bili vsi razporejeni v strelce po celotnem robu parka od Hotela Radin do Postaje milice. Ker je oklepna enota hitro nadaljevala prodor čez barikade, smo se hitro premaknili na naslednji položaj na ulico Ljuba Šercerja (pri trgovini Maja), kjer je njihova pehota odprla ogenj. Mislim, da so to bili opozorilni streli ali pa streli, da bi nas pregnali. To je bil naš ognjeni krst. Ker je bilo naseljeno območje in polno gledalcev, smo morali bili zelo pazljivi. Nekaj strelov smo vrnili pehoti JLA.

Ko so prebili zadnjo barikado, so se strelci JLA vkrcali v transporterje in nadaljevali proti Gornji Radgoni. Zaradi ognjenega krsta smo bili vsi malo pretreseni in vedeli smo, da gre zares. Lovski dom Jež, kjer smo bili pred tem nastanjeni, je bil prerešetan.

Po tem dogodku smo dobili novo nalogo - zajetje karavle JLA v Gornji Radgoni.

Posledice spopada z agresorjem (Fotografija: Jože Pojbič).

Naloge so se samo vrstile, kar nas je krepilo in opogumljalo. Bili smo vedno boljši, bolj pogumni in kar je najpomembneje, bili smo zelo ponosni na svoja dejanja. Ja, bili smo mladi slovenski fantje.

Seveda je bila med vsemi nadaljnjimi nalogami ena še pšosebej pomembna - prva bojna naloga 71. diverzantskega voda TO. To je bila naloga, da omogočimo varno izvedbo svečane prisege 1. generacije nabornikov na služenju vojaškega roka Teritorialne obrambe Republike Slovenije v Pekrah - Maribor, 2. junij 1991.

Tega ne pozabiš nikoli! Zelo sem ponosen in v čast mi je, da sem častnik Slovenske vojske. Prejel sem Bronasto medaljo generala Maistra z meči za izjemne zasluge in požrtvovalnost pri krepitvi in uspehih Slovenske vojske ter zgledno opravljanje poveljniške dolžnosti.

Ob vsem, kar sem zapisal, moram poudariti, da je to medalja 71. diverzantskega voda, da je to naša medalja! Naj ne bo nikoli pozabljeno!

Zapisal Tomaž Zlatnik, poveljnik 71. diverzantskega voda.

Posledice spopada z agresorjem
(Fotografija: Jože Pojbič).

Zvone Benko
Gornja Radgona 1991

Spomin - četrtek, 27. junija

Tega dne so se aktivnosti odvijale z veliko naglico. Strukture TO, milice in CZ so izvajale različne aktivnosti. TO je razporejala enote bližje samemu mestu in se pripravljala na obrambo mesta. Milica je opravljala svoje aktivnosti, CZ pa se je ukvarjala s postavitvijo ovir na dostopih v mesto Gornja Radgona.

Takrat je bilo že jasno, da je največja verjetnost, da enota JLA pride iz smeri Ljutomera. Zato je tudi TO posvetila posebno pozornost pripravam na obrambo južnih dostopov v mesto. Prva ovira je bila barikada, sestavljena iz tovornjakov in težkih delovnih strojev, postavljena na mostu čez potok med Avtoradgono in železniškim prehodom. Kompozicija tovornih vagonov, ustavljena na železniškem prehodu, je predstavljala drugo barikado na tej smeri. Za zapiranje stranske poti od Avtoradgone do Črešnjevcev pri novem Elradu pa je bil na cestišče postavljen težki viličar.

Stražnico JLA, ki je bila v centru mesta, so pripadniki TO in milice blokirali, prekinjena je bila oskrba z vodo in dobava kruha. Pripadnikom, v sestavi Zemljič, Benko, Trstenjak, Španbauer mlajši in Kuzmič, so bile dodeljene nekatere samostojne zadolžitve, med drugim tudi odkrivanje in spremljanje obveščevalnega delovanja JLA, ki so ji, posebno zadnja dva dni, vse bolj očitno pomagali tudi nekateri krajani.

Odločili smo se, da bomo iz šestih kilogramov eksploziva TNT (trotil), ki je bil na razpolago, sestavili dve improvizirani mini in ju za obrambo postavili na barikade pri Avtoradgoni in Podgradu.

Odhod agresorja iz Gornje Radgone (Fotografija: Jože Pojbič).

V tem času nam je komandir PM Gornja Radgona Stanko Sakovič posredoval informacijo, da je v Radencih pri gostinskem lokalu Zlata penina armadni podpolkovnik z dvema vojakoma in terenskim vozilom. Njihova prisotnost je med prebivalci povzročala nemir in obstajala je nevarnost spora. Odpravili smo se v Radence, da poskušamo s pogovorom doseči njihovo predajo. Ob prihodu v Radence je bil podpolkovnik z dvema vojakoma in vozilom med gostinskim lokalom Zlata penina in mesnico MIR. V okolici in na terasi lokala je bilo več ljudi, ki niso bili navdušeni nad njihovo prisotnostjo v Radencih. Pristopili smo do podpolkovnika in se predstavili, kdo smo in zakaj smo prišli. Tudi on se nam je predstavil kot podpolkovnik Jovanovič z nalogo, da pričaka tankovsko kolono, ki je prihajala iz smeri Ljutomera. Povedal nam je, da se ljudje do njega in dveh vojakov, ki ga spremljata, nespodobno obnašajo. Naš predlog, da se preda skupaj z vojakoma, je zavrnil. Povabili smo ga na teraso na kavo, najprej je povabilo zavrnil, ker pa smo vztrajali, je naposled le pristal.

Na teraso smo se usedli tako, da smo lahko videli vojaka, ki sta ostala pri vozilu in sta nas budno spremljala. Ob pijači smo se začeli pogovarjati. Povedal je, da je vse, kar se dogaja velik nesmisel, da bo nastalo veliko škode na infrastrukturi, veliko bo ranjenih in mrtvih, če ne bomo koloni polkovnika Popova omogočili mirnega prihoda. Polkovnika Popova nam je predstavi kot odločnega in nepopustljivega, zato je predlagal, da ga ne oviramo pri njegovi izvedbi naloge. Naš odgovor je bil, da smo odločeni braniti novo državo in poti nazaj ni. Opaziti je bilo, da ga skrbi za svojo družino, posebej za hčerki, in če se bo to vse srečno končalo, je predlagal, da se ponovno srečamo v bolj prijetnem okolju.

Odhod agresorja iz Gornje Radgone (Fotografija: Jože Pojbič).

Med našim pogovorom se je število ljudi povečevalo in čutiti je bilo napetost. Imel sem občutek, da bodo ljudje vsak hip začeli preganjati vojake. Ko smo zapuščali teraso, sem bil prepričan, da jih bomo kasneje zajeli, samo odobritev smo potrebovali. Ko smo se poslavljali, me je podpolkovnik Jovanovič vprašal, ali bi se z njim sprehodil do hotela Radin. Ocenil je, da mu ljudje ne bodo dovolili oditi do hotela. Hitro smo se dogovorili, skupina je odšla v Radgono, sam pa sem ostal. Odšla sva proti hotelu, kjer mi je med potjo povedal, da se mora v hotelu z nekom sestati in bo hitro opravil, saj je vojaka pustil pri vozilu.

V avli hotela je bilo v recepciji nekaj hotelskih gostov. Ko sva sedla, je pristopil neznanec. Podpolkovnik Jovanovič je vstal, odšla sta proti dvigalu, kjer so bili še trije. Pogovarjali so se približno petnajst minut. Medtem ko so se pogovarjali, je k meni pristopil turistični vodič in me vprašal, ali je še možen prevoz do mejnega prehoda v Gornjo Radgono. Imeli so goste, ki bi jih morali prepeljati z avtobusom čez mejo v Avstrijo. Moja informacija je bila, da so postavljene barikade in prihod v Gornjo Radgono ni več možen.

Odhod agresorja iz Gornje Radgone (Fotografija: Jože Pojbič).

Ker so moji kolegi odšli, sem moral nekako priti v Gornjo Radgono. Obljubil sem, da bom poskusil avtobus s turisti varno voditi do mejnega prehoda takoj, ko bom podpolkovnika Jovanoviča pospremil nazaj do njegovega vozila pri mesnici Mir. Ko sva s podpolkovnikom Jovanovičem stopila iz hotela, je Radence preletel helikopter JLA. Jovanovič je izzivajoče rekel: »Mogoče pa je Radgona že padla!« Povedal sem mu, da to pa ne gre kar tako. Opazil sem, da je po pogovoru, ki ga je opravil v hotelu, postal bolj samozavesten.

Na pol poti med hotelom in njegovim vozilom pri mesnici Mir se nama je približal Vlado Kovačič, komandir PM Radenci. Podpolkovnik Jovanovič prosi, če mu milica lahko zagotovi, da ga ne bi ljudje vznemirjali, ker on samo opravlja svoje delo. Kovačič mu ni mogel zagotoviti popolne varnosti, saj so ljudje postajali vedno bolj nezadovoljni z njegovo prisotnostjo. Kovačiču omenim, da grem z avtobusom do mejnega prehoda v Gornjo Radgono, zatem pa na štab. Ko se bom vrnil, bomo Jovanoviča poskušali pregovoriti za predajo.

Kovačiča prosim, da poskušajo podpolkovnika Jovanovića zadržati na lokaciji, dokler se ne vrnem. S podpolkovnikom Jovanovičem se dogovoriva, da se vrnem in poskušamo nastalo situacijo reševati s pogajanjem. Ob prihodu na štab so

že potekale aktivnosti, ki jih je vodil major Balantič z nadrejenim poveljstvom za zajetje podpolkovnika Jovanoviča. Dobimo odobritev za zajetje podpolkovnika Jovanoviča. Major Balantič se na moj predlog odloči, da akcijo izvede oddelek 3. posebnega voda TO Gornja Radgona, (Bojan Srt, Bogdan Trnje, Milan Ružič, Martin Fridau, Drago Kavčič), ki je v športnem centru Radgona.

Odhod agresorja iz Gornje Radgone (Fotografija: Jože Pojbič).

Oddelku se je priključil še Miroslav Srt, ostrostrelec 6. diverzantskega voda TO Gornja Radgona. Oddelek za LO[206] je pripravil obrazec za prestop pripadnikov JLA v TO RS, ki ga bomo ponudili podpolkovniku Jovanoviču. Z majorjem Balantičem se s službenim vozilom odpeljeva v športni center k enoti in jim sporočiva odločitev, da opravijo zajetje, če podpolkovnik ne pristane na ponujeni prestop v TO RS.

V Radence smo šli s službenim vozilom majorja Balantiča, oddelek pa s kombijem. Med prevozom jim v kratkem predstavim dogajanje in naredimo načrt. Ko prispemo v Radence, parkiramo na parkirišču v parku za trgovino Jurjevič. Obrazec bom odnesel podpolkovniku Jovanoviču in mu ponudil prestop.

Ko se približujem vozilu, opazim gručo ljudi, ki jim je onemogočala premik. Povejo mi, da je podpolkovnik Jovanovič skušal pobegniti in so mu to preprečili. Ko pridem do vozila, vidim podpolkovnika Jovanoviča, ki sedi na prednjem sedežu zraven voznika, na zadnjem pa drugi vojak. Podpolkovnik Jovanovič ima v roki pištolo, vojak na zadnjem sedežu pa puško. Očitno so razburjeni. Pozdravim in mu punudim obrazec za prestop.

206 Ljudska obramba

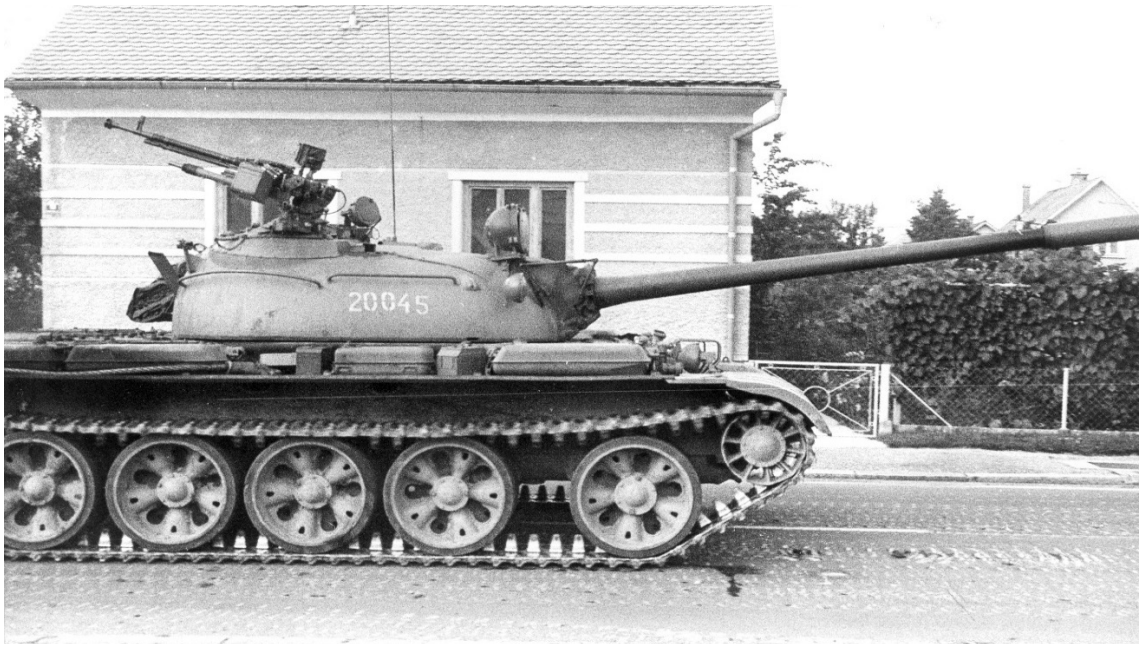

Odhod agresorja iz Gornje Radgone
(Fotografija: Jože Pojbič).

Pove mi, da se nimava več kaj pogovarjati, ker so ga ljudje napadli, ko se je hotel odmakniti od gneče, da gre na malico. Imel sem občutek, da če ne bi imel ob sebi vojakov, bi se pogajal. Vojaka sta bila očitno prestrašena, podpolkovnik Jovanovič pa je čutil, da se bo nekaj zgodilo. O predaji se nisva dogovorila, zato sem mu obrazec dal na armaturno ploščo z besedami, da zdaj ne morem več zagotoviti njihove varnosti.

Vrnem se na parkirišče, kjer so me čakali pripadniki posebnega voda. Poveljniku oddelka na kratko predstavim položaj vozila podpolkovnika Jovanoviča, ki je bil parkiran med mesnico Mir in gostinskim lokalom Zlata penina. Predlagam, da skupina izstopi pred mesnico in se vozilu podpolkovnika Jovanoviča približa z zadnje strani mesnice. Ostrostrelec naj zavzame položaj na nasipu železniške proge, od koder bo imel pregled nad dogajanjem.

Skupina naj počakala v zadnjem delu mesnice, dokler se voznik kombija, ki je stal pred vozilom podpolkovnika Jovanoviča, ne bo premaknil. Takrat bi skupina pristopila z zadnje strani do vozila in izvlekla podpolkovnika Jovanoviča in vojaka. Dogovorili smo se za hiter umik z območja akcije do LD Radenci (Jež). V trenutku njihovega odhoda se nama je z majorjem Balantičem na parkirišču pridružil še komandir PM Radgona Sakovič in vprašal, kam smo namenjeni. Major Balantič mu odgovori, da bomo zajeli podpolkovnika Jovanoviča.

Odhod agresorja iz Gornje Radgone
(Fotografija: Jože Pojbič).

V istem trenutku zaslišimo kratek rafal iz strelnega orožja. Stanko reče: »Sranje, streljajo se!« in nadaljuje, da je tudi milica načrtovala zajetje, za katero pa mi nismo vedeli. Lahko bi prišlo do medsebojnega obstreljevanja. Stečem do mesnice. Ko pridem, je bil podpolkovnik Jovanovič že v kombiju. Okrog vojaškega vozila je nastala gneča, saj sta bila vojaka še v avtu. Šoferja so potegnili iz avta, vojaka, ki je bil na zadnjem sedežu pa skozi zadnja vrata vozila. Akcija se je odvijala zelo hitro. Skupina s podpolkovnikom Jovanovičem se je odpeljala v smeri dogovorjene lokacije.

Nastala je težava, saj sta vojaka ostala v gneči ob vozilu. Major Balantič nekoliko umiri nastalo situacijo, sam pa se z njegovim vozilom odpeljem do LD Radenci (Jež), kjer bi morali biti pripadniki Posebnega voda s podpolkovnikom Jovanovičem. Na moje presenečenje na lokaciji ni bilo nikogar. Pripadniki Posebnega voda so se odločili drugače in podpolkovnika Jovanoviča odpeljali v Gornjo Radgono na štab TO v občinsko zgradbo. Ko pridem na štab, mi poveljnik Oddelka posebnega voda pove, da je akcija uspela, poškodovanih ni, podpolkovnik Jovanovič je dobro in se ni upiral.

Skupaj ugotoviva, da akcije nismo v popolnosti izvedli, saj sta vojaka ostala v Radencih, kjer je ostal tudi major Balantič in to brez vozila. Zato se odpeljem proti Radencem po majorja Balantiča in vojaka. Pri Petrolu zavijem v smeri Črešnjevci, kjer se je še dalo priti mimo barikad.

Pri križišču za Police opazim vojaško vozilo, ki se pelje v smeri Gornje Radgone, v njem pa vojaka, ki sta spremljala podpolkovnik Jovanoviča. V avtu opazim tudi majorja Balantiča. Najprej pomislim: »Ugrabila sta ga!«, hitro obrnem in zapeljem za njimi na občinsko dvorišče. Iz avta izstopi major Balantič in vpraša, kje je podpolkovnik Jovanovič. Povem mu, da je v štabu.

Major Balantič pove, da sta se vojaka po prvotnem šoku umirila in sta pripravljena sodelovati. Major Balantič in oddelek 3. posebnega voda TO Gornja Radgona v poznih večernih urah predajo podpolkovnika Jovanoviča in vojaka nadrejenemu poveljstvu.

Zapisal Zvone Benko.

Posledice divjanja agresorja
(Fotografija: Jože Pojbič).

Janez Kocbek
Enota T-7447/1-R nova
Pehotni vod, oborožen z avtomatskimi puškami

MOB mesto: Lenart, dvorišče sodišča

Priimek in ime		roj. pod.	bivališče	
1. Kocbek Janez	PV	16. 2. 59	Ob gozdu 30	
2. Repa Jožef	PO 1	5. 4. 67	Malna 24	
3. Grah Srečko	PO 2	7. 6. 67	Žitence 12	
4. Golob Jožef	PO 3	16. 3. 70	Zavrh 23	
5. Roškar Stanko		16. 1. 67	Zgornja Senarska 23a	
6. Valner Maksimiljan	2	3. 6. 65	Plodršnica 24a	
7. Kurnik Stanislav	1	11. 8. 61	Malna 10 (pokojni)	
8. Vrečič Anton		19. 12. 65	Sveta Ana 30	(odšel prej)
9. Grajfoner Branko	2	22. 8. 69	Zgornja Ščavnica 128	
10. Postružnik Feliks	1	8. 9. 69	Spodnji Žerjavci 26C	
11. Bezjak Alojz	3	9. 6. 58	Zgornja Voličina 45	
12. Emeršič Janez	3	26. 9. 59	Zavrh 81a	(pokojni)
13. Rotar Darko	3?	14. 4. 70	Pot na Kamenšak 14	
14. Kokol Silvo	3?	17. 12. 65	Zavrh 78	(pokojni)
15. Poštrak Stanislav	2	23. 7.69	Žitence 35a	
16. Kotar Vilibard	2	5. 7. 64	Žitence 8	
17. Kotnik Maksimiljan		28. 8. 63	Zrkovci 89	
18. Hameršak Ivan	3	14. 4. 64	Spodnja Voličina 51	
19. Močnik Viktor	2	2. 8. 67	Krivi Vrh 7a	
20. Lorenčič Bojan	3	29. 3 .63	Leitenweg 8	
21. Kuhar Ivan	3	23. 5. 68	Sovjak 12	
22. Simonič Marjan		10. 11. 51	Čermljenšak 22a	(pokojni)

Posledice divjanja agresorja na MP Gornja Radgona (Fotografija: Jože Pojbič).

Zjutraj 3. 7. 1991 sem prejel ukaz za premestitev na lokacijo v Radence v neposredno bližino hotela Radin. Potovali smo preko Cerkvenjaka z vojaškim vozilom Deuc, ki je bilo prebarvano in označeno z znakom TO. Voznik nas je odložil približno en kilometer pred naseljem Radenci. Naprej smo odšli peš ter prispeli do križišča pri hotelu Radin. Tam nas je pričakal major Balantič. Vprašal me je, kje imamo protioklepno orožje.

Povedal sem mu, da ga moja enota nima, da pa za našo enoto prihaja enota pod vodstvom Stojana Bračiča, ki pa ima protioklepno oborožitev in je izurjena za njeno uporabo. Povedal mi je, da JLA prodira z oklepniki iz smeri Hrastje Mota. Oddelek pod vodstvom Jožefa Repeta je kot protipehotna zaščita ostal pri protidiverzantski enoti, ki ji je poveljeval Stojan Bračič.

Drugi in tretji oddelek je prevzel nalogo oviranja pehote, ki je iz smeri Gornje Radgone šla na pomoč enotam JLA. Kmalu potem je bil uničen oklepni transporter, v katerem je bilo poveljstvo oklepne enote JLA. Oddelek Jožefa Repeta je sodeloval pri razorožitvi in predaji celotne posadke. Takoj po končani akciji je bila enota Stojana Bračiča premeščena na območje Hrastje Mota, moja enota pa je ostala v Radencih. Pod zaščito vojakov naše enote so bili ujeti oficirji JLA pripeljani na lokacije v Ljutomer in Negovsko vilo.

Lenarška enota v Radencih
(Fotografija: Janez Kocbek).

Moja enota je prevzela oborožitev, ki je bila v oklepnem transporterju. Vojni plen smo pustili v hotelu Radin, saj je bilo opreme preveč in bi bila za nas le breme. Pištolo Škorpijon in tranzistor pa sem obdržal ter ju pozneje predal kot vojni plen. Moja enota je tedaj prejela protioklepno oborožitev z nalogo, da ovira napredovanje oklepnikov iz smeri Hrastje Mota ali prodor iz Gornje Radgone. Razporedil sem celotno enoto in čakal na razvoj dogodkov.

Priznam, da sem še danes ponosen na svoje vojake, odločno in hrabro so opravljali svojo nalogo. Bili smo pehotna enota dvaindvajsetih ljudi proti koloni sodobnih oklepnih vozil. Tedaj sem ugotovil, da je moja edina vez z dogajanjem v zvezi s to akcijo tranzistor, ki smo ga zasegli v oklepnem transporterju. Vse informacije o pogajanjih in predaji ter umiku sem spremljal po radiu, kasneje pa po kurirju prenašal do poveljnikov oddelkov, ti pa do svojih vojakov. Z veseljem sem popoldne sprejel novico, da se enote JLA predajajo in se umikajo iz smeri Gornje Radgone proti Radencem in hrvaški meji ter zapuščajo Slovenijo. Celotno kolono oklepnikov, ki se je umikala iz smeri Gornje Radgone, smo pričakali na položajih, ki so bili oddaljeni le kakih 25 metrov od ceste. Po končanem umiku JLA so nas domačini iz Radencev prisrčno sprejeli, bili smo tako rekoč njihovi osvoboditelji. Slikali so nas, pozdravljali, hoteli so vedeti, od kod smo.

Stojan Bračič (Arhiv: Peter Leopold).

Medtem so zaplenjeni oklepni transporter usposobili za vožnjo in pri tem je sodeloval tudi Alojz Steiner, ki je dal povelje, da se moja enota fotografira z zastavo na oklepnem transporterju (posnetek dogodkov 1991 v Gornji Radgoni). Nekaj vojakov iz moje enote se je na strehi oklepnega vozila fotografiralo s slovensko zastavo in peljalo do Gornje Radgone. Še danes se živo spominim razdejanja ob cesti in na cesti, ko sem se peljal zvečer iz smeri Radencev proti Gornji Radgoni. Iz Gornje Radgone smo odšli 4. 7. 1991 ob pol dveh zjutraj. Odpeljali smo se s svojim vozilom v lovski dom Drstelja.

Poveljnik enote	Janez Kocbek, stotnik
Poveljnik 1. oddelka	Jožef Repa, desetnik
Poveljnik 2. oddelka	Srečko Grah, desetnik
Poveljnik 3. oddelka	Jožef Golob, desetnik

Zapisal Janez Kocbek.

Posledice divjanja agresorja (Fotografija: Jože Pojbič).

Peter Leopold
Sodelovanje pri obrambi mesta Gornja Radgona

Zapis sodelovanja pri obrambi mesta Gornja Radgona je po podatkih iz moje osebne beležke, stran 64 do 66. Dogodke je po zapiskih v svoji žepni beležnici opisal tudi Drago Lipič, poveljnik voda KS Cerkvenjak.

Dne 3. 7. 1991 sem zjutraj ob 5.30 dobil ukaz, da organiziram in vodim enoto TO v pomoč obrambi mesta Gornja Radgona. Zbrati sem moral razpoložljive sile TO, nameščene v rajonu Trate, ter se v najkrajšem času javiti na bencinski črpalki v Gornji Radgoni. Pomoč je bila nujna, saj je posebna enota z Gorenjske zamujala zaradi blokad na cestah.

V rajonu Trate sem seznanil starešine z nalogo. Po usklajevanju s poveljstvom 77. Obm. ŠTO[207] Ptuj smo formirali enoto. Na osnovi skupne ocene sem odločil, da se v Gornjo Radgono z mano premakne okrnjena četa iz Pesnice s 46 pripadniki, vod TO KS[208] Cerkvenjak z 21 pripadniki in dva pripadnika 7. PPSV, izurjena za ravnanje z Armbrusom. Skupaj nas je odšlo v Gornjo Radgono 70 ljudi. Seznam prisotnih so izdelali poveljujoči častniki in mi ga predali, preden smo se razporedili na položaje v Gornji Radgoni.

Dobro sem poznal teren in s pomočjo vodiča smo se prebili skozi blokade in prišli ob 12.00 v Gornjo Radgono. Prvi stik z občani je bil nepozaben. Zelo so se razveselili naše vojaške pomoči pri obrambi mesta Gornja Radgona. Častnik, ki je varoval most proti Črešnjevcem, me je seznanil z razmestitvijo enot in našo nalogo. Veliko so nam pomagali občani, ki so nas temeljito seznanili z dogodki v mestu Gornja Radgona.

Dobil sem nalogo, da enote razmestim v prazen prostor od vodovodnega rezervoarja in južno do ceste, ki vodi od bencinske črpalke proti Črešnjevcem. Starešine sem takoj poslal na teren v izvidnico, ena skupina pa je bila nepazljiva in jo je posadka tanka opazila ter izstrelila izstrelek v njihovo smer. Izstrelek je zgrešil hrib, tako da je zrno padlo na tla v bližini Negove. Potem ko smo zavzeli položaje in je bil izstreljen izstrelek iz tanka, sta vojak Vasjo in Božo Pec pobegnila in zapustila enoto z orožjem vred. Kasneje smo ugotovili, da sta odšla nazaj v Trate.

Major Peter Leopold
(Arhiv: Peter Leopold).

207 Obomočni štab Teritorialne obrambe
208 Krajevne skupnosti

Na položajih smo bili do 18. ure, ko smo dobili novi ukaz. Premakniti smo se morali do doma TO Ljutomer, kjer so lovci varovali ujetnike iz bitke pri Radencih. Takoj po prihodu na cilj sem z enoto zavaroval širši rajon, varovanje in predajo ujetnikov. Ujet je bil en kapetan in pet vojakov oziroma štirje vojaki in ena medicinska sestra. Ker nisem mogel vzpostaviti zveze s krajevno pristojno milico, sem poklical Postajo milice Lenart, ki je organizirala prevzem ujetnikov v zbirni center.

Prepričan sem, da sta prihod teritorialcev v Gornjo Radgono in ustavitev tankovske kolone v Radencih močno vplivali na pripadnike JLA na mejnem prehodu Radgona, da so prenehali z bojnim tankovskim delovanjem in se začeli umikati iz Gornje Radgone.

Po predaji ujetnikov se je enota iz Lenarta v poznih večernih urah vrnila na območje Lenarta.

Zapisal major Peter Leopold.

Pogovor pri mostu čez reko Muro v Gornji Radgoni (Fotografija: Jože Pojbič).

Vladimir Pravdič
Spomini na dogodke ob zavzetju stražnice Konjišče

Bilo je leto 1991. O pripravah v teh spominih ne bi razglabljal. Spomini naj bi bili predvsem na obdobje mojega delovanja na mejnem prehodu Cmurek in zavzetje karavle - stražarnice JLA Konjišče. Datume bodo postavljali drugi oziroma bi moral pregledati knjige dežurnega Pokrajinskega štaba.

V pričakovanju agresorja
(Fotografija: Jože Pojbič).

Zadolžen sem bil za vodenje poveljstva izpostave in kontrolo oviranja na terenu vzhodno od Lenarta. To sem opravljal po ukazu majorja Stainerja. Na mejni prehod je bil poslan stotnik Jurša. Ob kontroli mejnega prehoda in namestitvi dodatnih enot TO sem dobil ukaz poveljnika pokrajinskega poveljstva VŠP[209] polkovnika Miloševiča, da odidem na mejni prehod Cmurek in vodim koordinacijo dela na mejnem prehodu. Pred tem sta major Peter Leopold in stotnik Jurša z vodom pripadnikov TO iz stare karavle v Vratjem Vrhu pregnala pripadnike JLA, ki so se umaknili na območje karavle Konjišče. Po prihodu na mejni prehod Cmurek sem ocenil stanje na mejnem prehodu. Na mejnem prehodu je bil diverzantski vod TO, ki mu je poveljeval stotnik Kovačič.

209 Vzhodnoštajerske pokrajine

Po premisleku sem poklical poveljnika polkovnika Miloševiča ter mu pojasnil stanje na mejnem prehodu ter mu sporočil, da nikakor ne morem sprejeti naloge koordinatorja, ker ni bilo kaj koordinirati. Treba je bilo prevzeli poveljstvo nad celotnim delovanjem vseh enot na mejnem prehodu in v neposredni bližini karavle Konjišče.

Takoj po prevzemu naloge sem iskal informacije o stanju v karavli Konjišče. Iz območnega poveljstva Ljutomer (pod to poveljstvo je spadalo ozemlje karavle) kakor tudi iz območnega poveljstva Ptuj nisem dobil nobenih informacij. Delne informacije sem dobil od medicinske sestre, ki je bila zaposlena v zavodu Trate. Pri kontroli na terenu sem dobil informacije, da je na območju karavle približno 40 vojakov in starešin.

Ugotovil sem, da je nujno potreben častnik, ki bi delal z vojaki in jim posredoval informacije o stanju na bojiščih.

Bil je lep sončen dan (mislim, da je bila nedelja). Opravil sem kontrolni pregled enot na terenu. Pripravljali smo se na kosilo. Bilo je okrog 13. ure. Iz pokrajinskega poveljstva SV me je poklical major Steiner. Sprejel sem ukaz, naj v roku ene ure zasedemo karavlo Konjišče. Odgovoril sem mu, da bomo ukaz izpolnili, vendar ne v odrejenem času. Od mejnega prehoda Cmurek do karavle Konjišče je približno tri kilometre gozdne poti, katere pa nobeden pripadnik TO ni poznal.

Povedal sem mu tudi, da bomo opravili premik do karavle po predpisih za premik po gozdu z organiziranim varovanjem. Postrojil sem enoto, ki ji je poveljeval stotnik Daniel Kovačič, in jim razložil, kaj je naša naloga.

Bojna naloga je zelo zahtevna in v sebi skriva mnogo nevarnosti. Zahteval sem popolno disciplino, saj nisem želel, da bi se komu kaj zgodilo. Posebej sem poudaril, da gremo sedaj na bojno nalogo in nismo na orožnih vajah.

Za nalogo smo bili delno usposobljeni, vendar slabo opremljeni. Razen dveh Armbrustov nismo imeli drugega težjega orožja. Po gozdnem prehodu ob reki Muri smo prispeli v neposredno bližino karavle. Določil sem vojaka za svoje zavarovanje, saj sem se premikal na začetku kolone. Ostali vojaki so se premikali za mano z zamikom 20 metrov.

V pričakovanju agresorja
(Fotografija: Jože Pojbič).

V pričakovanju agresorja
(Fotografija: Jože Pojbič).

Spominjam se, da sem iz grmovja v trenutku prišel na čistino. Zagledal sem vojake JLA v zaklonih, ki so imeli naperjene puške proti nam. Takoj sem legel ob hrastu. Zaklical sem, da sem poveljujoči častnik enote TO in zahtevam poveljujočega karavle. Vojaki so poklicali zastavnika. Čez nekaj časa je zastavnik prišel do položajev svojih vojakov. Dogovorila sva se, da grem do karavle na pogajanja. Stotniku Kovačiču sem sporočil, da grem na pogajanja, njemu pa prepuščam poveljevanje naše enote.

Poveljniku karavle sem zaupal in odšel z orožjem, dvignjenim nad glavo. Tam sta bila miličnik iz Gornje Radgone in podporočnik, po narodnosti Makedonec. Začeli smo s pogajanji. Povedal sem jim, da so obkoljeni in naj se v miru predajo, da ne bo nepotrebnih žrtev. Seznanil sem jih s situacijo v Sloveniji in našo odločenostjo za osamosvojitev Slovenije.

Ostanki stražarnice (Arhiv: Peter Leopold).

Miličnik je moje besede potrdil in se vključil v nadaljnje pogajanje za predajo karavle. Nato je miličnik odšel. S poveljnikom karavle sva nadaljevala s pogajanji. Poveljnik karavle me je seznanil, da sta na karavli dve skupini. V eni skupini so vojaki, ki so na služenju vojaškega roka v karavli in dobro poznajo okolico in so v dobrih odnosih z okoliškimi prebivalci. Druga skupina, pod poveljstvom podporočnika, je prišla v karavlo deset dni pred vojno in z okoliškim prebivalstvom nima stikov.

Organizirala sva pogovor z vsako skupino posebej. Dobro se spomnim, da s skupino, ki je bila že prej na karavli, sploh ni bilo težav. Nekaj pripomb je imel le desetar. Ocenil sem, da se z desetarjem pogovorim posebej. Ugotovil sem, da je izobražen in prihaja iz Beograda. Desetar je obljubil, da bo izpolnil ukaze zastavnika. S tem pogovorom sem s to skupino zaključil pogajanja. Več težav sem imel z drugo skupino, ki je na območje karavle prišla pred desetimi dnevi.

Po daljših pogajanjih je prevladala odločitev prve skupine, ki se je pod poveljstvom zastavnika predala pripadnikom TO. Sprejel nisem nobenih pogojev, ki so jih postavljali pripadniki JLA. Zagotovil sem jim le, da jih bomo zavarovali in odpeljali do mejnega prehoda Cmurek ter jih predali milici, ki jih bo prevzela in opravila nadaljnje postopke.

Predaja prve skupine je vplivala tudi na drugo, saj je podporočnik snel čelado in jo vrgel na tla. Nato so vojaki druge skupine odložili orožje, odpeli opasače[210] in slekli suknjiče. S tem je bila predaja pripadnikov enote JLA končana.

210 vojaški pas

V pričakovanju agresorja
(Fotografija: Jože Pojbič).

Pozval sem pripadnike TO, da prevzamejo orožje in vojake JLA. Z zastavnikom sva pregledala objekte stražnice (skladišče streliva in eksploziva, priročno skladišče orožja, kuhinjo, svinjske hleve in okolico). Zatrdil mi je, da objekti niso minirani in je gibanje varno. Organiziral sem premik pripadnikov JLA, ki so jih varovali pripadniki TO. Pripadniki JLA niso hoteli nositi kap in so disciplinirano odšli razoglavi proti mejnemu prehodu. Skupina pripadnikov TO je ostala in varovala karavlo. Pozneje je varovanje prevzela druga enota TO.

Predalo se je 45 vojakov, podčastnik in častnik JLA. Na mejnem prehodu Trate, približno ob 19. uri, sta pripadnike JLA prevzela komandir milice Alojz Lenart Breznik in major Peter Leopold, ki je podporočnika in zastavnika razorožil. Pustil jima je le osebni pištoli. Celotno skupino so v večernih urah odpeljali v mariborske zapore. Prepričan sem, da je veliko pripomogel k predaji zastavnik JLA, ki je prepričal ostale, da se predajo.

To je le del iz mozaika dogodkov na mejnem prehodu Trate in karavli Konjišče. Poudariti moram, da mejni prehod niti za trenutek ni bil zaprt, čeprav v Janševi knjigi Premiki zasledimo podatek, da je bil mejni prehod nekaj časa zaprt.

Do zdaj tem dogodkom nisem namenjal posebne pozornosti. K pisanju me je vzpodbudil članek, ki sem ga zasledil pri območnem poveljstvu Ljutomer, njegov avtor pa je stotnik Jože Jurša, ki se z menoj kot neposrednem poveljujočem ni posvetoval.

Zapisal major Vladimir Pravdič

Peter Leopold
Mejnega prehoda Trate niso nikoli zavzeli pripadniki JLA

V prostorih Agrokombinata Lenart je bilo od 21. 6. 1991 poveljstvo baze zaledja 7. PPSV. Dne 27. 6. 1991 je poveljnik polkovnik Miloševič ukazal, da gre major Peter Leopold takoj na mejni prehod Trate – Cmurek z nalogo, da ugotovi stanje na mejnem prehodu in prevzame koordinacijo dela z enoto v rajonu Trate.

V pomoč sta mu bila dodeljena dva oddelka diverzantskega voda, ki jima je poveljeval stotnik Danijel Kovačič. V rajonu mejnega prehoda v smeri Gornje Radgone in v smeri Trate – Sladki Vrh je bilo treba postaviti in zavarovati barikadi.

Območje Trat in Konjišča sodi v odgovornost TO Maribor in Gornja Radgona. Na to območje so bili poslani teritorialci iz Lenarta, saj so pripadniki TO iz Gornje Radgone imeli druge obveznosti v Gornji Radgoni.

V rajonu Trate sta bila razporejena dva oddelka iz voda KS[211] Zgornja Ščavnica, ki jima je poveljeval Alojz Divjak. Oddelka sta varovala barikado proti Sladkemu Vrhu. Major Peter Leopold in stotnik Kovačič sta še isto noč, 27. 6. 1991, začela zbirati podatke pri organih milice na mejnem prehodu Trate.

Pri zbiranju je sodeloval tudi Jože Jurša. Sestala sta se tudi s komandirjem milice iz Zgornje Velke. Komandir mejne milice Jože Časar in komandir milice Zgornja Velka ter občani Trat so povedali, da so opazili deset kamionov JLA, ki so prevažali od 150 do 200 vojakov. Vojaki naj bi bili razporejeni od stražnice Konjišče do stražnice Ceršak. Koliko jih je in kje so nameščeni vojaki JLA, pa niso vedeli povedati.

211 Krajevne skupnosti

POTRDILO

POTRJUJEMO PREJEM
27 kom. prašičev od TO
v baraki pri Konjišču.
Prašiče se pelje v klavnico
„Mesovzreja" Gornja
Radgona na klanje.

Prejel: (za KS-Šemart) šofer,
Predal: Peter Leopold

OP.: Dopovor o plačilu na SO-Šemart!

Potrdilo o prevzemu živali (Arhiv: Peter Leopold).

Stražnica Zgornje Konjišče (Arhiv: Peter Leopold).

Pripadniki diverzantskega voda so začeli postavljati barikado na cesti od mejnega prehoda proti Gornji Radgoni. S to barikado je bilo omogočeno, da je bil mejni prehod ves čas vojne odprt. Mejnega prehoda Trate - Cmurek vojaki JLA iz bližnje stražnice (graničarji) niso nikoli zavzeli.

Naslednje jutro 28. 6. 1991 so nadaljevali s pregledom terena. Okrog 10. ure so pri opuščeni stražnici (karavli) v Vratjem Vrhu opazili skupino pripadnikov JLA. Po neuspelem pozivanju k predaji so pripadniki Teritorialne obrambe izstrelili opozorilne strele, vendar se pripadniki JLA niso predali.

Občan iz Vratje vasi je pripadnike Teritorialne obrambe obvestil, da so pripadniki JLA zapustili karavlo in da se razmeščajo bočno v smeri napada pripadnikov Teritorialne obrambe. Takoj po tem obvestilu je nad položaji Teritorialne obrambe začelo krožiti vojaško letalo JLA. Letalo je krožilo tudi nad ozemljem sosednje Avstrije. Zaradi kršenja avstrijskega zračnega prostora se je čez nekaj trenutkov pojavilo letalo avstrijske vojske. Letalo JLA je takoj zapustilo obmejni zračni prostor.

Teritorialci so poslali tri prostovoljce (Bojana Krničnika, Darka Beriča in Zdravka Vrabla) v izvidnico na območja karavle. Po dvajsetih minutah se je izvidnica vrnila. Poročali so, da so vojaki JLA pobegnili iz stražarnice ter se v kritju hiš umaknili do reke Mure ter nato v karavlo Konjišče. Nekoliko pozneje smo ugotovili, da so najprej nameravali bočno napasti pripadnike Teritorialne obrambe, vendar so to namero iz neznanih razlogov opustili.

V tem času so pripadniki TO z mejno milico varovali blokade in mejni prehod Trate. Kasneje so pripadniki Teritorialne obrambe varovali širši rajon Trat in Vratjega Vrha. Zbirali so podatke o razporeditvi pripadnikov JLA.

Pripadniki Teritorialne obrambe so 28. 7. 1991 pregnali vojake iz Vratje vasi in tako osvobodili eno izmed prvih stražnic (morda celo prvo) v osamosvojitveni vojni. S tem in dobro postavljeno barikado so omogočili, da je bil mejni prehod Trate – Cmurek ves čas odprt za osebna in manjša tovorna vozila.

Po zavzetju karavle Vratji Vrh in osvobojenem mejnem prehodu Trate – Cmurek so od 28. 6. do 30. 6. 1991 iz bivšega občinskega štaba Teritorialne obrambe Pesnica prišli trije vodi TO: Jurovski Dol, Benedikt in Voličina, ki so imeli nalogo, da pomagajo diverzantskemu vodu in vodu TO KS Zgornja Ščavnica pri napadu na karavlo Konjišče.

Stražnica Zgornje Konjišče (Arhiv: Peter Leopold).

Pogovore o predaji vojakov in častnikov JLA je vodil komandir policije Gornja Radgona. V pogajanja se je 1. 7. 1991 vključil tudi major Vladimir Pravdič, ki je dobro poznal teren in nekatere občane v Konjiču. Dne 2. 7. 1991 se je v spremstvu dveh pripadnikov Teritorialne obrambe Lenart osebno vključil v pogovore o predaji s poveljnikom karavle Konjišče. Pogajanje je bilo uspešno, saj so se 2. 7. 1991 popoldne predali pripadnikom Teritorialne obrambe Lenart. Predalo se je 45 vojakov, podčastnik in častnik JLA. Približno ob 19. uri so organi milice prevzeli predane pripadnike JLA in jih odpeljali v zbirni center na Pohorju.

Po zbranih podatkih naj bi imel največ zaslug za predajo pripadnik JLA zastavnik Rotar, po rodu Slovenec.

Uspeh teritorialcev iz Lenarta je precej pripomogel k poznejši osvoboditvi mesta Gornja Radgona. V karavli Konjišče so gojili tudi 27 prašičev, ki jih je je delavec Kmetijske zadruge Lenart 4. 7. 1991 odpeljal v klavnico Mesoizdelki Gornja Radgona. Pri zavzetju karavle Konjišče in izgonu pripadnikov JLA iz Vratje vasi so nam veliko pomagali domačini s svojimi informacijami in z občasno oskrbo s prehrano in drugim nevojaškim materialom.

Zapisal Peter Leopold.

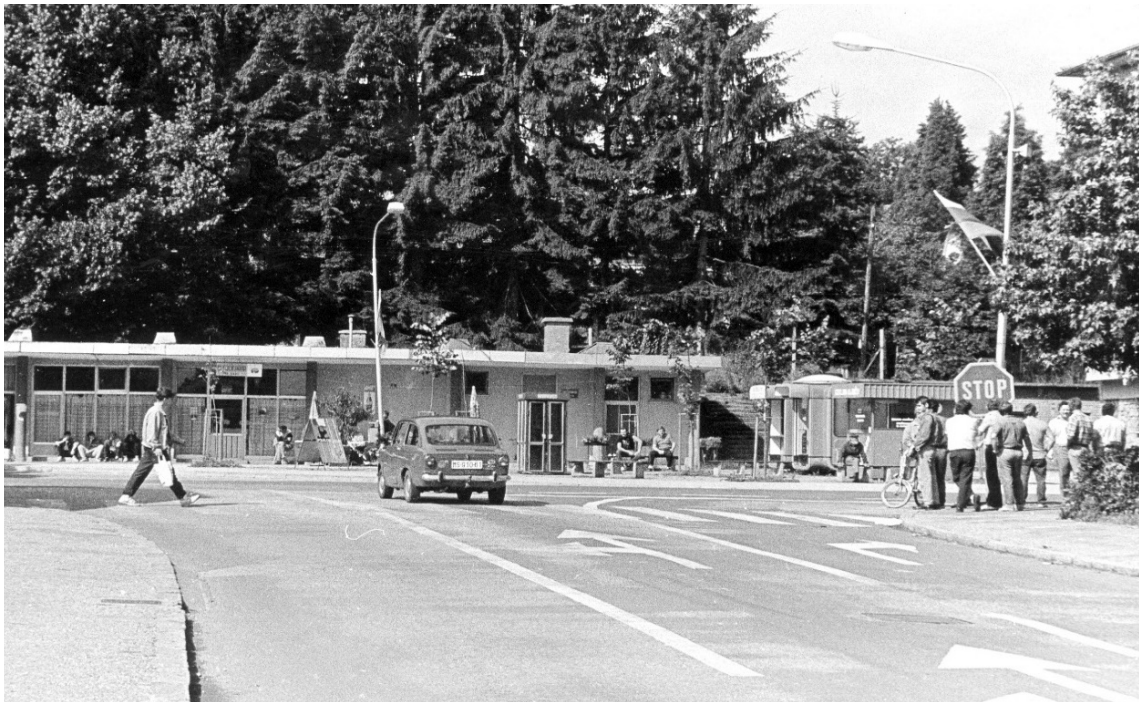
Spomenik v Konjišču Peter Leopold in Marjan Fekonja, Radenci, 3. 7. 1991 (Arhiv: Peter Leopold).

Marjan Rebernik, Božidar Kolar, Marjan Ručigaj, Darko Škerget, Stojan Bračič

Spomini na vojno

Protidiverzantski vod Teritorialne obrambe T-7413/11 (krajše vod za PDD) iz Lenarta v Slovenskih goricah, pod poveljstvom poročnika Stojana Bračiča, je bil formiran v septembru 1990. Vseh 25 pripradnikov voda za PDD je v pogovorih na Oddelku za obrambo Lenart, v Nikovi ulici 6 v Lenartu, podpisalo izjavo, da so za domovino pripravljeni dati tudi svoje življenje.

Pri posameznih pogovorih z izbranimi vojaki Teritorialne obrambe so bili tudi Julij Pečan, Franc Šijanec in Peter Leopold. Izbrani vojaki teritorialci, pripadniki voda za PDD, smo to razporeditev dobili vpisano v vojaško knjižico. Bili smo odlično izbrani iz vseh rodov vojske. Takšna odločitev o sestavi voda za PDD T-7413/11 je bila vsekakor pravilna, kar se je pokazalo med urjenjem, še posebej pa v vojni za Slovenijo, ko je vod za PDD T-7413/11 odrejeno bojno nalogo odlično opravil. Spopadel se je z močno ognjeno silo agresorske JLA in z udarnim napadom preprečil JLA zastavljene načrte, pri tem pa vod za PDD T-7413/11 ni utrpel nikakršnih izgub.

Center mesta Gornja Radgona v pričakovanju napada agresorja (Fotografija: Jože Pojbič).

Vod za PDD T-7413/11 Teritorialne obrambe (TO) Lenart je bil od 23. novembra 1990 oborožen s pehotnim orožjem z ustreznim številom nabojev, ki so ga imeli pripadniki voda shranjenega doma. Zaradi prihajajoče pomoči oklepni enoti JLA v Gornji Radgoni, pod poveljstvom zloglasnega polkovnika Popova, je bilo treba premestiti enote na obrambno smer Ljutomer – Radenci - Radgona. Po ukazu nadrejenih sta v sredo, 3. julija 1991, dobili premestitev v Radence dve lenarški enoti: vod za PDD T-7413/11 pod poveljstvom poročnika Stojana Bračiča in vod T-7447/1-R pod poveljstvom poročnika Janeza Kocbeka.

V jutranjih urah sta se enoti premiknili v Radence. Vod za PDD T-7413/11 se je v lenarški hladilnici dodatno oborožil s strelivom in protioklepnim orožjem. Pred Osnovno šolo Lenart jih je pričakal tovornjak Teritorialne obrambe in pridružil se jim je častnik za povezavo iz 7. PPSV v Mariboru, major Tone Železnik. Po čaju, ki so ga pripravile kuharice OŠ Lenart z ravnateljico Inge Markoli, je vod za PDD T-7413/11 z lastnimi osebnimi vozili ter dvema kombijema odšel na položaj v Radence. Vozila so parkirali v gozdu pred Radence.

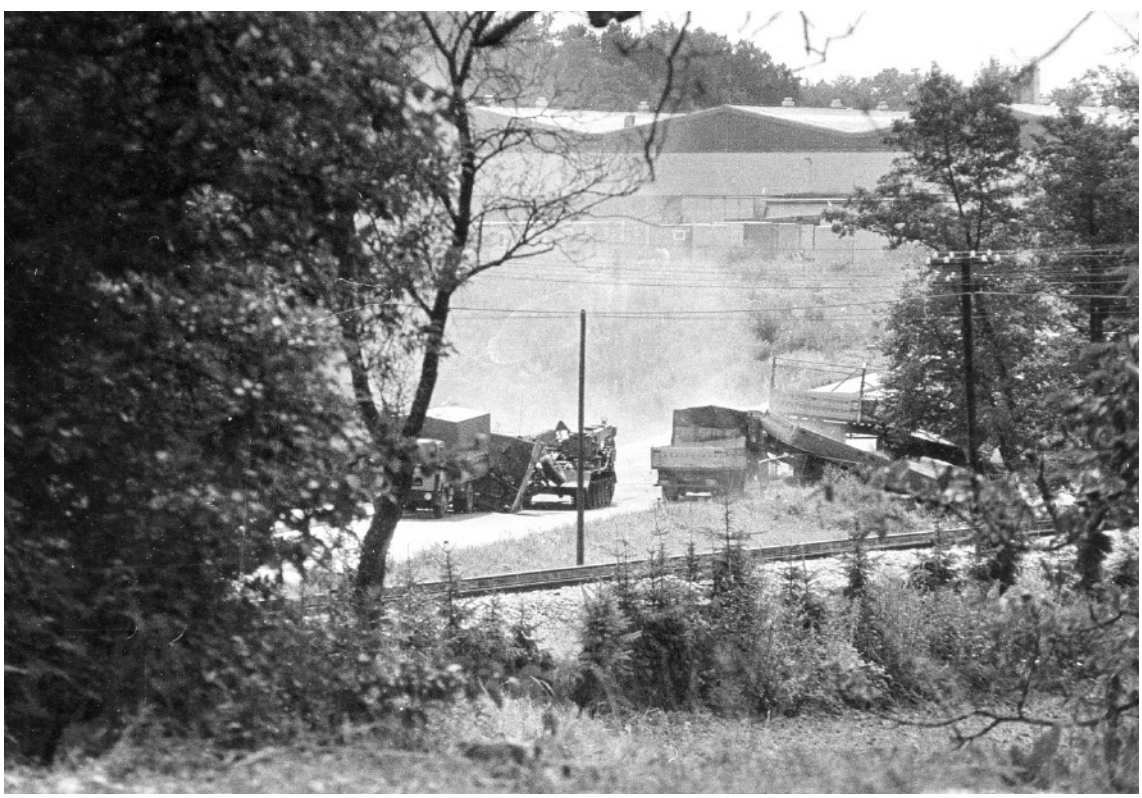

Protest prebivalca Gornje Radgone proti agresiji (Fotografija: Jože Pojbič).

V hitrem maršu so pripadniki voda za PDD T-7413/11, oboroženi tudi s protioklepnim orožjem (vsak vojak je bil zadolžen za dve Zolji, dva vojaka skupaj pa za zaboj ročnih bomb), nadaljevali pot do Radencev. Tam jih je pričakal major Balantič in domačin prostovoljec Iztok Starovasnik, ki je bil oborožen z avtomatsko puško. Takoj se je pridružil bojnemu delovanju.

Na licu mesta ni bilo dovolj časa, saj je bilo sporočeno, da se hitro približuje oklepna enota iz smeri Ljutomera proti Radencem in Gornji Radgoni. Ko so preučili razmere, so ugotovili, da je najprimernejši prostor za ustavitev pripadnikov JLA most v centru Radencev pri hotelu Radin. Most je bil ozek in speljan v ovinek. Vsak, ki bi pripeljal, bi moral zmanjšati hitrost. Za izdelavo vojaških dokumentov ni bilo časa. Oddelki voda so se hitro razporedili na dogovorjene položaje za bojno delovanje.

Bilo je zelo vroče, še bolj vroče pa je postalo čez nekaj trenutkov. Ura je bila 11.15, ko smo zaslišali hrumenje motorjev. Nismo vedeli, kaj nas čaka, vendar smo bili v trenutku pripravljeni za boj. Izza ovinka je zelo hitro pridrvelo vojaško oklepno vozilo. Iztok Starovasnik je brez povelja izstrelil rafal iz avtomatske puške.

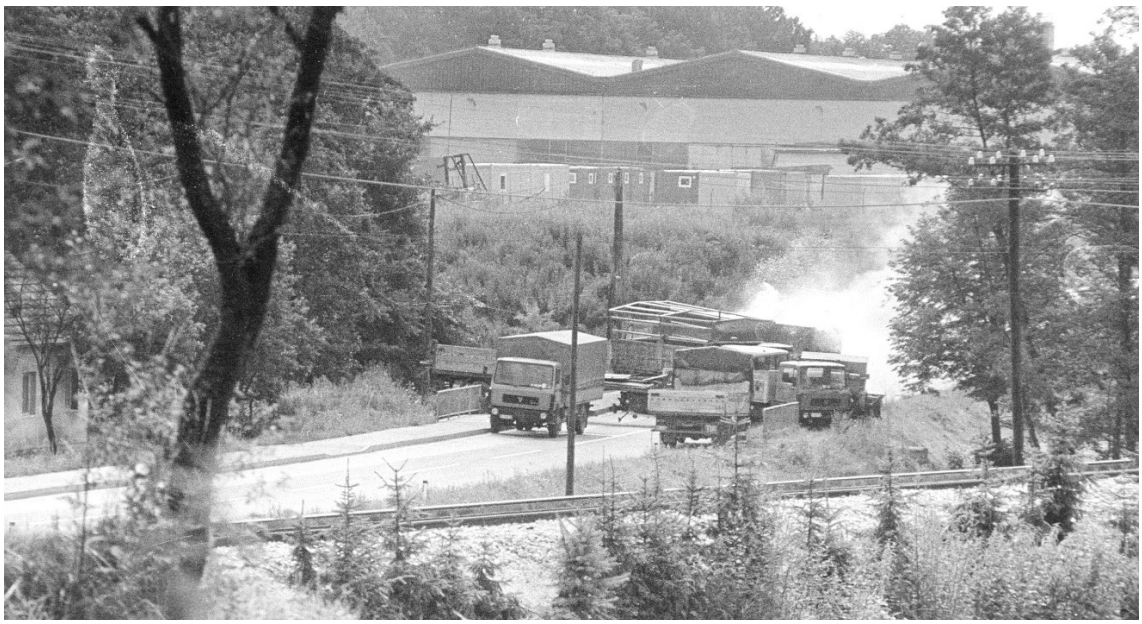
Prebijanje barikade pred Gornjo Radgono
(Fotografija: Jože Pojbič).

V smeri nasipa železniške proge se je zaslišal pok, vendar je projektil (tromblonska mina) zgrešil oklepno vozilo. Iz kupole oklepnega vozila je mitraljezec divje streljal po železniškem nasipu. V naslednjem trenutku je oklepno vozilo pripeljalo pred cevi poveljnika voda, poročnika Stojana Bračiča in vojaka Srečka Zavrnika.

Prvi strel iz protioklepnega orožja v rokah Stojana Bračiča je od strani zadel v kupolo oklepnega vozila, drugi strel je bil od vojaka Srečka Zavrnika, izstreljen takoj za prvim je kupolo zadel v sredino. Zadeto oklepno vozilo se je ustavilo tik pred mostom, močno se je zazibalo in ustavilo. Čez nekaj trenutkov so se vrata na zadnjem delu oklepnega vozila odprla in izskočili so trije vojaki pripadniki JLA.

Kričanje zaradi strahu in groze je bilo strahovito. Po strelih Iztoka Starovasnika iz avtomatske puške so se vrnili v oklepno vozilo, čeprav se je iz njega močno kadilo. Zadetemu oklepnemu vozilu so se iz zadnje desne strani na nekaj metrov približali: poveljnik 4. oddelka Božidar Kolar in vojaka Darko Škerget ter Franc Ploj.

Po nekajkratnem pozivu naj se predajo in ugasnejo motor, so se vrata drugič odprla. Dim iz vozila se je razkadil. Takoj za tem so začeli izstopati nepoškodovani pripadniki JLA. Prvi so izstopili vojaki, nato oficirji in nazadnje zdravnica. Kolar, Škerget in Ploj so jih hitro razorožili. Pogled na tleh ležeče razorožene oficirje in vojake JLA je bil zmagoslaven. Vseh razoroženih oficirjev in vojakov JLA v oklepnem vozilu je bilo deset.

Prebijanje barikade pred Gornjo Radgono
(Fotografija: Jože Pojbič).

Po ukazu poveljnika Bračiča so zajeti vojaki iz vozila izvlekli še ranjenega oficirja, ki ni bil več pri zavesti. Ranjenemu oficirju je zdravnica iz hotela Radin takoj nudila prvo pomoč. Oficir je kljub bojnim ranam ostal pri življenju. Eden izmed zajetih oficirjev, po činu kapetan JLA, je v znak spoštovanja pohvalil akcijo in dejal: »Dečki, ala vam vera! Ko nas je gađao? Ja ga teram šezdeset na sat, a vi meni dva komada tačno u kupolo. Da je meni takva vojska, ja dođem sve do Beča. Dobro smo vas naučili!«.

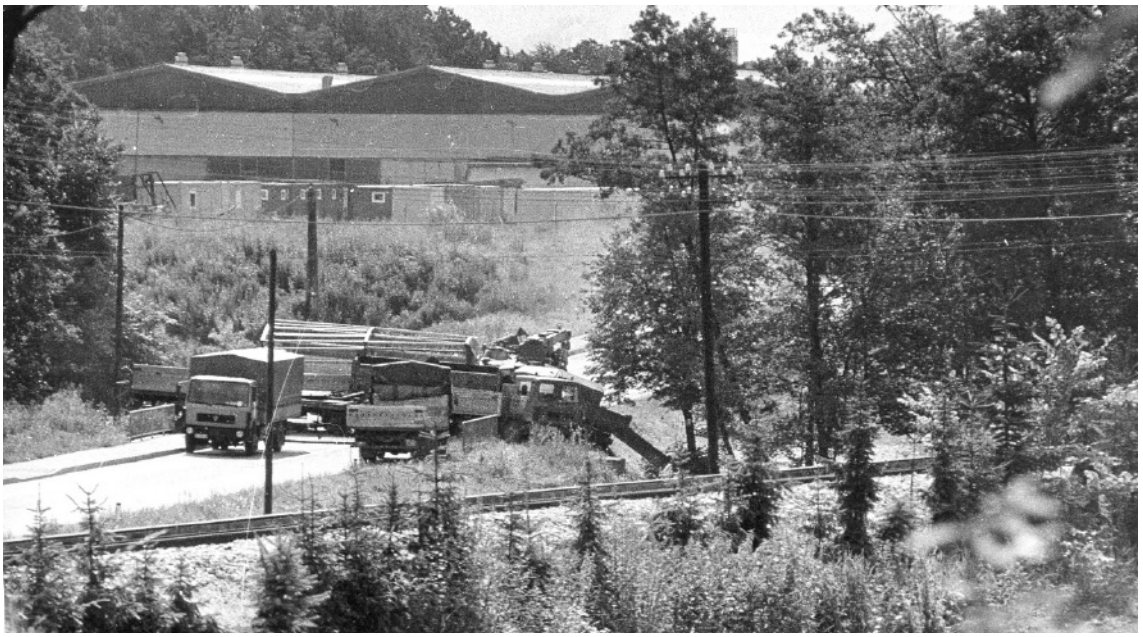
Celotna akcija, vključno z razorožitvijo, je potekala zelo hitro. Pričakovali smo še več sovražnih vozil. S pomočjo vojaka JLA so z zadetim oklepnikom, ki je bil še vozen, blokirali cesto na mostu. Zajete oficirje in vojake so pripadniki enote T-7447/1-R odpeljali v Ljutomer in Zgornje Ivanjce. Na prednjem delu oklepnega transporterja so po bojnem posredovanju opazili privezanega mrtvega vojaka, ki je bil pokrit z belo rjuho. Ne ve se, od kod je bil pripeljan, kje in na kakšen način je umrl. Za smrt tega vojaka protidiverzantski vod iz Lenarta ni odgovoren. Po ugotovitvah zdravnice je bil mrtev že vsaj dva dni. Truplo je že zaudarjalo.

Hitro, po zaključenem boju, se je iz smeri Hrastje Mota - Radenci na kolesu pripeljal možakar, oblečen v gasilsko uniformo, in povedal, da pri vasi Hrastje Mota na cesti stojijo tanki, vojaki bi se radi predali, pa se nimajo nikomur. Po dobljeni informacij o vojaški enoti JLA je vod za PDD T-7413/11 odšel v Hrastje Moto. Vozniki so odšli po osebna vozila in kombija, ki so jih pustili skrite v gozdu pred Radenci iz kapelske smeri in jih pripeljali v Radence.

Po magistralni cesti Ljutomer - Radenci - Gornja Radgona so odšli proti sovražni enoti. Tik pred koncem vasi Hrastje Mota, ko jih je od enote JLA ločil samo še nepregledni ovinek, so zavili desno na stransko cesto proti gozdu, kjer so skrili svoja vozila in opazovali sovražno silo.

Poveljniki so odšli na ogled položaja. Pri tem so jih vojaki JLA, stoječ na kupolah vkopanih tankov T-55, opazili in nanje streljali. Poveljniki so navkljub streljanju ugotovili, da je oklepnih vozil preveč, moč sovražne sile je močno presegala moč voda za PDD T-7413/11.

V koloni, ki je stala na magistralni cesti Ljutomer – Radenci, je na začetku kolone stal tank T-55, za njim deset oklepnih transporterjev, na koncu vrste pa spet tank T-55, levo od kolone na pšeničnem polju je bilo vkopanih šest tankov T-55, nasproti je bila pehotna obramba z mitraljeznimi gnezdi. Kasneje, ko je bilo sklenjeno premirje in se je ob 19.30 vračajoča oklepna enota JLA z mejnega prehoda v Gornji Radgoni srečala z oklepno enoto v Hrastju Mota, se je pokazalo, da so bili skriti še štirje tanki T-84. Dva sta bila za drevesi potoka in sta bila komaj 150 do 200 metrov oddaljena od položaja voda za PDD T-7413/11, dva sta bila skrita na obrežju Mure, ki teče ob magistralni cesti Ljutomer – Radenci.

Prebijanje barikade pred Gornjo Radgono
(Fotografija: Jože Pojbič).

Po končanem ogledu sovražne sile je enoto preletel helikopter, ki je pozneje pristal v neposredni bližini tankovske kolone. Vzleteti ni mogel več, ker si je ob pristajanju v krošnjah dreves poškodoval eliso. Zaradi občasnih strelov iz pehotnega orožja JLA je enota iz varne razdalje budno spremljala dogajanje.

Po prejetem ukazu o prekinitvi ognja v večernih urah tega dne so opazovali umik kolone oklepnikov polkovnika Popova iz Gornje Radgone, ki se je pridružil oklepni enoti v Hrastju Mota. Združena kolona je v spremstvu milice odpeljala, pri tem pa s seboj peljala naropano blago, zloženo na prikolicah, priključenih na tanke.

Poveljnik 2. oddelka Miro Košmerl je s svojimi teritorijalci skrbno pregledal zapuščen helikopter JLA in okolico ter ugotovil, da je prazen in zapuščen. Vso noč so ga varovali. Naslednji dan so na prizorišče prišli pripadniki slovenske milice in novinarja TV Slovenija Marjan Dora in Boris Cipot. Vod se je postrojil in poveljnik Bračič je poškodovani helikopter JLA predal slovenski milici. Novinarja sta postrojitev in predajo helikopterja tudi posnela.

Po umiku tankov in drugih oklepnih vozil JLA so naslednji dan še pripadniki voda za PDD T-7413/11 pregledali zemljišče in našli veliko zapuščene vojaške bojne opreme kot so ročne bombe, pištole, lahko brzostrelno orožje tankistov in podobno. Vod se je v poznem dopoldanskem času odpravil na zborno mesto v Lovski dom LD Voličina na Zavrhu pri Voličini.

Protidiverzantski vod T-7413/11 iz Lenarta v Slovenskih goricah je bojno nalogo odlično opravil. Ne samo, da je ustavil komandno oklepno vozilo izredno močne oklepne enote, ki je iz ljutomerske smeri prihajala na pomoč enoti JLA v Gornji Radgoni, preprečil je združitev obeh oklepnih enot JLA, ki bi združena v severovzhodnem delu Slovenije predstavljala premočno vojaški silo. Zajeta je bila tudi častniška torba, v kateri je bil izredno pomemben tajni šifrant in zemljevid načrtovanih bojnih aktivnosti JLA po celotnem ozemlju Slovenije. Ta zemljevid s šifrantom so nemudoma dostavili na poveljstvo vzhodnoštajerske pokrajine in kasneje na republiško poveljstvo.

Zapisali:
Darko Škerget,
Stojan Bračič,
Marjan Ručigaj,
Božidar Kolar,
Marjan Rebernik.

Martin Biček, varnostnik v Elradu, je ob prodiranju tankov JLA skozi Gornjo Radgono omogočil prostovoljcem vstop v tovarno in jim pomagal pripraviti molotovke, ki so jih metali na vojaška vozila. (Arhiv: Nevenka Biček).

Nach Feuerpause wilder Propaganda-Krieg in Jugoslawien:

Wieder Hetze gegen Österreich

Berichte auf den Seiten 2 bis 5

Steirerkrone

Graz, Lendplatz 31, Telefon 9840-0
VERTRIEB: STRASSGANGER STR. 384, ☎ 28 62 62-0

Neue Kronen Zeitung
UNABHÄNGIG

Freitag, 5. Juli 1991 / Nr. 11.181, S 8,–

Foto: Kleines Groß

Die slowenischen Helden sind müde: Nach mörderischen Abwehrkämpfen gegen die Bolschewiken-Armee aus Belgrad, durchwachten Nächten und tollkühnen Kommando-Unternehmen schweigen in Jugoslawien nun die Waffen. Für wie lange?

● Heute mit FERNSEH UND RADIO WOCHE

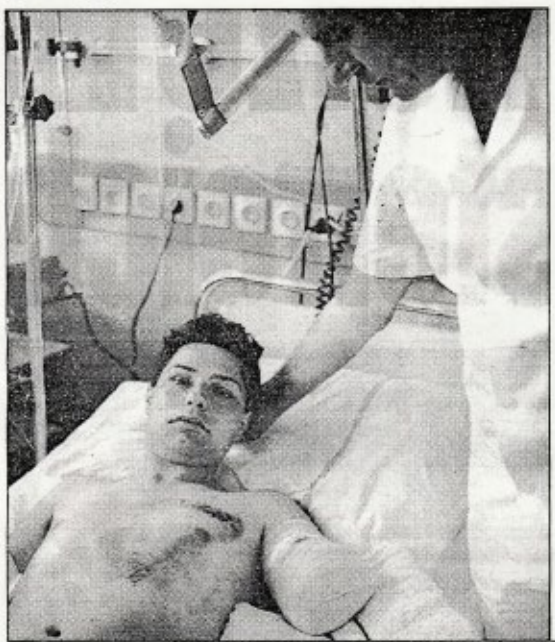
Heiße Sommerpreise
Damen-Röcke in Baumwolle, Leinen und Viskose ab 180.-
Damen-Blusen in Baumwolle und Viskose ab 298.-
Brühl & Söhne
GRAZ, SCHMIEDGASSE 12 u. EISERNES TOR

SONNLAND
Vom Land. Das Korn.

MONDO
CAPE GRANNY SMITH per kg 29.90
ESKIMO CREMISSIMO 1000 ml PK. 47.90
*Preis gültig vom 4.7. - 6.7.91

Poročanje o vojni v Gornji Radgoni, tretji je Ivan Belec (Vir: Kleine Zeitung).

Jugo-Generäle drohen erneut

● Armeeführung: Slowenen mißhandeln unsere Soldaten ● Wüste Hetzkampagne der Serben-Zeitungen gegen Österreich

Belgrad/Agram/Laibach. – Nach dem Sieben-Tage-Krieg gegen Slowenien und deutlichen Zeichen von Entspannung in Jugoslawien drohen die Generäle erneut mit Krieg! Der Militärkommandant für Slowenien und Kroatien sprach am Donnerstag von Mißhandlungen an Armee-Soldaten durch die slowenische Bürgerwehr: „Das bedeutet die Möglichkeit des Beginns von Kriegsoperationen sehr ernsten Ausmaßes!"

Die Lügenpropaganda der Serben wird auch auf anderer Ebene fortgesetzt. Belgrad führt gegen Österreich schon seit Tagen eine wüste Hetzkampagne. Im Bolschewiken-Sprachrohr „Politika Ekspress" versteigen sich die „Berichterstatter" sogar zu der Behauptung, daß Österreich und Deutschland unter einer Decke stecken, um Slowenien unter sich aufzuteilen, die Spaltung Jugoslawiens beabsichtigen usw.

„Krone"-Sonderbericht von Claus Pándl, Mathias Grilj, Christian Jauschowetz und Olaf Helfer

Verschwörung gegen Belgrad

Kenner der KP-Apparatschiks in Belgrad begründen diese Attaken so: „Die Generäle und verantwortlichen Politiker befürchten, daß sie für ihr Versagen in der Slowenien-Frage zur Verantwortung gezogen werden könnten. Deshalb lassen sie die abstruse Theorie einer internationalen Verschwörung gegen Belgrad verbreiten."

Unter diesen Vorzeichen hat gestern in Belgrad eine Dringlichkeitssitzung des Staatspräsidiums begonnen. Alles steht dort auf des Messers Schneide. In einem wilden Tauziehen zwischen Politikern und Generälen ist es in erster Linie darum gegangen, wer jetzt und in Zukunft die Macht im Lande haben soll.

Am Nachmittag hat das Jugo-Staatspräsidium an Slowenien ultimative Forderungen gestellt:

- Die Grenzen zu Italien, Österreich und Ungarn sind wieder an die zentralen Belgrader Behörden zu übergeben – dieser Befehl muß bis spätestens Sonntag 12.00 ausgeführt werden.
- Freilassung aller Gefangenen in der Nacht zum Freitag
- Die Feuereinstellung ist strengstens einzuhalten.

Für Überraschung hat vor Beginn der Staatspräsidiums-Sitzung ein Brief des serbischen Präsidenten Milosevic gesorgt, in dem mitgeteilt wird, daß er gegen die Un-

▲ *Der Krieg und seine Opfer: Ein aus Mazedonien stammender 20jähriger Soldat der Bundesarmee wurde bei einem Panzereinsatz in Slowenien von einem Granatsplitter getroffen.* Foto: AP

24 Stunden nach dem Waffenstillstand war die Lage in Gornja Radgona ruhig. Auf der Hauptstraße ein zerstörter Lastwagen und im Hintergrund die bei dem Krieg schwer beschädigte Kirche. Foto: Klemens Groh

Poročanje o vojni v Gornji Radgoni (Vir: Kleine Zeitung).

Matjaž Perša
Akcija »Molotovke 1991 v Gornji Radgoni«

Dne 28. junija1991 se je zaradi oklepne enote JLA, ki je prodirala v smeri proti Gornji Radgoni, streljanje vse bolj približevalo mestu. Iz smeri Radencev proti Gornji Radgoni se je v koloni oklepnih in transportnih vozil pojavilo prvo oklepno vozilo JLA, oklepni transporter oziroma tank z odrivno desko (podobno kot pri buldožerjih) in hidravličnim dvigalom. Za njim so se v koloni približevali še 16 oklepnih vozil JLA (trije tanki, 13 vojaških oklepnih transporterjev) ter vrsta tovornih in terenskih vozil JLA. Iz mitraljezov v kupolah tankov in drugih oklepnih vozilih so med vožnjo nenehno z rafali streljali na okoliške civilne zgradbe. Cilj so bila predvsem višje ležeča okna in balkoni na stanovanjskih zgradbah, kjer bi bilo možno pričakovati protioklepne zasede s formacijskimi ali priročnimi bojnimi sredstvi.

Prostovoljci se pripravljajo na uničenje tovornjakov JLA v Gornji Radgoni (Fotografija: Jože Pojbič).

Domačini niso bili zadovoljni z razvojem dogodkov, zato so se najbolj vneti domoljubi odločili nekaj ukreniti. Skupina fantov, ki so se povsem samostojno, naključno, delno iz radovednosti, srečali na istem kraju, so se dogovorili, kaj narediti. Ker so bili brez orožja, je nekdo, ki je imel izkušnje iz obdobja služenja

vojaškega roka v JLA, predlagal, da naredijo molotovke. Še dva ali trije med njimi so imeli nekaj znanja in tudi drugim pokazali, kako se pripravi in varno uporabi tako pripravljeno »goreče orožje« in tako so bile prve molotovke nared.

Naključno zbrano »skupino prostovoljcev – gverilcev« so sestavljali Andrej Mulec, Milan Mulec, Matjaž Perša, Anton Orgolič, Marjan Mulec, Drago Mulec. Pridružili so se jim še Marjan Himelrajh, Marjan Gavez in Ivan Berlak. Nekoliko nižje od občinske zgradbe, torej na desni strani ulice v smeri proti Mariboru, v neposredni bližini najbližjega stanovanjskega bloka, se je prav tako začela oblikovati skupina z Leopoldom Klemenčičem in Antonom Orgoličem na čelu, kateri sta se pred glavnimi vhodnimi vrati v podjetje Elrad pridružila še Robert Poberžnik in Leon Varga.

Čelo kolone oklepne vojaške enote JLA je med tem že prodiralo v smeri mejnega prehoda s sosednjo Avstrijo. Vendar je prišlo do zastoja, saj je kolona preostalih oklepnih in drugih vojaških vozil JLA v določenih razmakih še vedno stala in zasedala večji del Partizanske ceste vse do občinske upravne zgradbe v Gornji Radgoni.

Medtem je že omenjena skupina fantov iskala lokacije, primerne za akcijo z molotovkami, z namenom onesposobiti oklepna in druga vojaška vozila JLA in pripadnike JLA prisiliti k predaji. Večina primernih manjših lokacij v neposredni bližini je bila pod ognjenim nadzorom oklepne enote JLA, hkrati pa se je bilo skoraj nemogoče fizično neposredno približati oklepnim in drugim vozilom JLA.

Uničeni tovornjaki JLA (Fotografija: Jože Pojbič).

Dva iz »skupine prostovoljcev« Marjan Gavez in Ivan Berlak sta se odločila poskusiti po levi strani Partizanske ceste, vzporedno s stavbo občinske uprave in stavbami podjetja Elrad, v smeri proti Mariboru, izza gradbeno utrjene betonske škarpe pri kleti, ki je nekoliko naprej od gostilne Biser. Pridružil se jima je Matjaž Perša, ki je imel izkušnje pri pripravi molotovk še iz časov služenja vojaškega roka, in je izza gostilne Biser iskal in našel zaboje s praznimi steklenicami. Marjan Gavez in Ivan Berlak sta iz lastnega osebnega vozila prinesla zaprto posodo z bencinom in skupaj z Matjažem Peršo so začeli z izdelavo. Za netilo pri izdelavi jim je služila srajca Marjana Gaveza, ki jo je slekel, strgal na kose in trakove. Ko so bencin v posodi porabili, so manjkajočo količino dopolnili še z »mešanico« iz bližnjega mopeda. Tako oborožena sta odšla v akcijo. Matjaž Perša je izza gostilne Biser nabral in ustvaril zalogo praznih steklenic in jih napolnil z bencinom iz posode za rezervno gorivo iz avtomobila enega izmed njih. Ostalim, ki so bili za zgradbo »nekdanje železnine«, in so bili odločeni ukrepati, se izbrana lokacija »prve skupine prostovoljcev« za napad na oklepna vozila ni zdela primerna in dovolj varna, zato so za krajši čas ostali v kritju zgradbe »nekdanje železnine«.

Čez nekaj časa je bilo vzdolž po Partizanski cesti, v višini ene izmed stavb podjetja Elrad, videti, da sta zažigalni steklenici prileteli na eno izmed vojaških tovornih vozil JLA v koloni. Prva steklenica se je odbila in zagorela na cestišču, druga steklenica je zanetila požar na tovornem delu vozila, vendar je ogenj kmalu ugasnil.

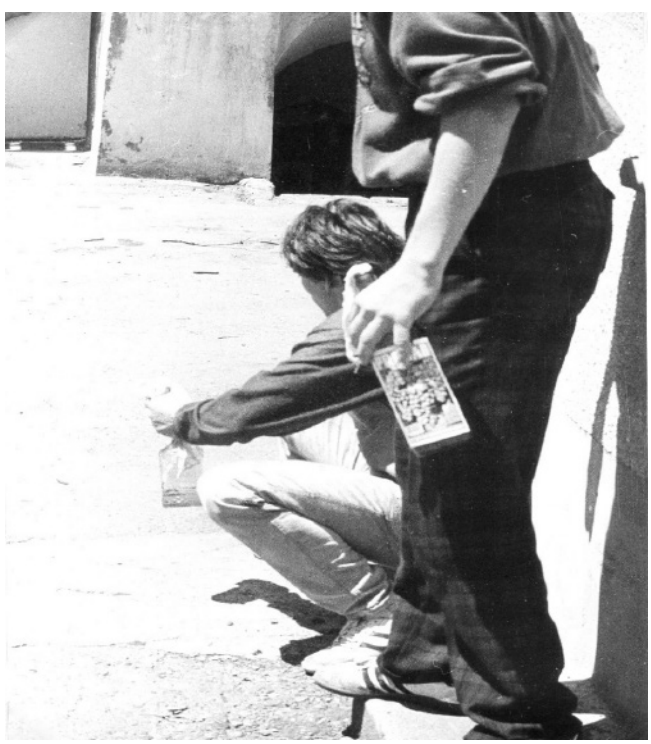

Uničena vozila JLA v Gornji Radgoni, 29. 6. 1991 (Fotografija: Jože Pojbič).

Večje materialne škode sicer niso povzročili, vendar je bil odziv bojne oklepne enote JLA silovit. Začeli so streljeti vse počez. S čelnega dela kolone oklepne enote JLA se je vrnil oklepni transporter JLA in zavzel položaj v križišču magistralne ceste v smeri Maribora in v smeri mejnega prehoda z Avstrijo. Iz omenjenega položaja je lahko z ognjem iz mitraljezov pokrival celotno območje ulice - Partizanska cesta do križišča, vzdolž katere so obstala oklepna vozila vojaške enote JLA.

Kljub temu se je nekaj fantov iz »skupine prostovoljcev« odločilo za akcijo. Med prvimi Matjaž Perša, ki se je izločil iz »prve skupine« in pritekel izza gostilne Biser, prečkal magistralno cesto in se ob zgradbi kina usmeril čez bližnjo ograjo podjetja Elrad, jo preskočil ter se usmeril med proizvodnimi halami in objekti Elrada k objektu Admonta, pred katerim se je ustavil konvoj transportnih vozil JLA. Iz strani glavnega vhoda oziroma vratarnice, kjer sta svojo nalogo opravljala dva varnostnika, so pritekli Leopold Klemenčič, Anton Orgolič in za njima še Robert Poberžnik ter Leon Varga.

Varnostnika podjetja Elrad zaradi varnostnih razlogov nista bila navdušena, da bi omenjene prostovoljce spustila v ograjeno območje podjetja Elrad. Toda prostovoljci so oba varnostnika uspeli prepričati v svoje domoljubne in iskrene namene, zato je akcija kmalu za tem stekla, tudi s pomočjo obeh varnostnikov. Skozi proizvodne prostore podjetja se je »druga skupina prostovoljcev« približala kovinskim stopnicam, ki so vodile k vhodnim vratom v prostore kuhinje, v prvem nadstropju zgradbe Admont.

Branilci Gornje Radgone se pripravljajo za napad na tovornjake JLA z molotovkami

(Fotografija: Jože Pojbič).

Ta zgradba stoji tik ob cestišču oziroma križišču, kjer je za trenutek zastala kolona oklepnih in drugih vojaških vozil JLA. Leopold Klemenčič se je s šopom ključev, ki mu jih je izročil varnostnik Peter Štrucelj, usmeril k objektu Admonta, po kovinskih stopnicah k vhodnim vratom kuhinje. Vrata je odklenil in si skupaj z Antonom Orgoličem, Robertom Poberžnikom ter Leonom Vargo ogledal možnost akcije z molotovkami, še posebej skozi okna kuhinje.

Za izdelavo molotovk je primanjkovalo steklenic, so pa v podjetju Elrad imeli veliko različnih lahko vnetljivih snovi, kot so barve in razredčila pa tudi bencin. Varnostnik Peter Štrucelj, ki je prišel za prostovoljci »druge skupine« do lakirnice, je odklenil lakirnico in skupaj z Matjažem Peršom napolnil nekaj steklenic z nitro razredčilom ter netili. Tako je bila pripravljena določena količina molotovk.

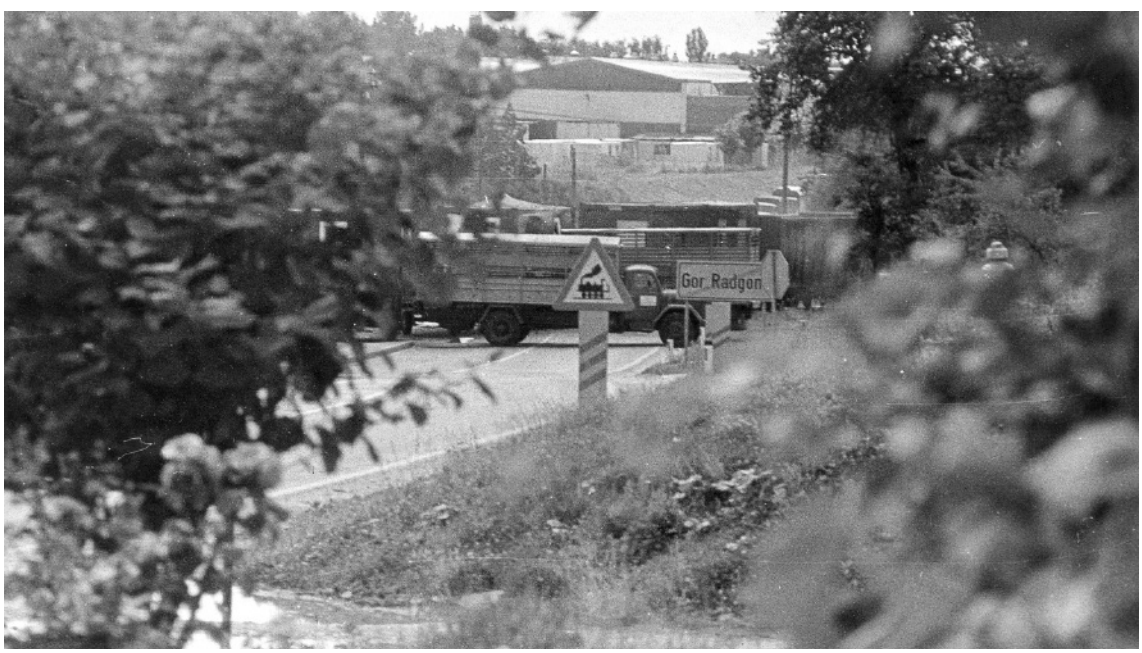
Pripravljene molotovke je Matjaž Perša prenesel v prostore kuhinje in jih izročil Leopoldu Klemenčiču, Antonu Orgoliču, Robertu Poberžniku in Leonu Vargi. Zatem je omenjena »druga skupina« prostovoljcev previdno odprla okna kuhinje in bliskovito vrgla molotovke na najbližje ustavljena transportna vozila JLA. Odgovor JLA je bil silovit. Pod točo rafalov, v močnem dimu ter oglušujočem ropotu in žvenketu svinčenih krogel, se je četverica prostovoljcev priplazila nazaj do vrat kuhinje in se po kovinskih stopnicah spustila v varno zavetje objekta Admont.

Priprava za bojne aktivnosti (Fotografija: Jože Pojbič).

Kmalu zatem, ko je streljanje potihnilo in se umirilo, iz gorečih vozil pa se je vil gost črn dim, se je pridružila še »tretja skupina prostovoljcev«, ki so jo sestavljali Andrej Mulec (†), Milan Mulec, Marjan Mulec, Drago Mulec, Branko Purgaj in Marjan Himelrajh. Oboroženi z molotovkami, ki jih je nekaj prinesel iz Radencev s seboj Marjan Himelrajh ter molotovkami izdelanimi v lakirnici, so odšli po kovinskih stopnicah k odprtim vratom kuhinje. Posamično so se jim pridružili prostovoljci iz »druge skupine prostovoljcev«. Iz jedilnice in kuhinje v prvem nadstropju, neposredno ob cesti, je bil lepo viden del kolone vojaških tovornjakov JLA, ki so stali za gorečimi vojaškimi vozili. Prostovoljci so previdno odprli okna in kolikor je bilo mogoče hkrati prižgali netiva na steklenicah in kar se da hitro zmetali pripravljene molotovke ter se v hipu polegli po tleh, kar jih je tudi rešilo.

Iz vseh oklepnih transporterjev v bližini so se skoraj v trenutku, hkrati po pročelju in oknih zgradbe kuhinje, vsuli plazovi mitraljeških in strojničnih rafalov, vmes pa je bilo slišati tudi detonacije granat kalibra 20 mm. Prostor jedilnice je bil v trenutku poln prahu in dima. Po zraku so frčale odbite krogle, kosi ometa, opeke in zdrobljenega okenskega stekla. Zagorela so tri vojaška vozila, pri čemer je bilo eno vojaško vozilo avtocisterna z vodo, na kateri je ogenj kmalu ugasnil.

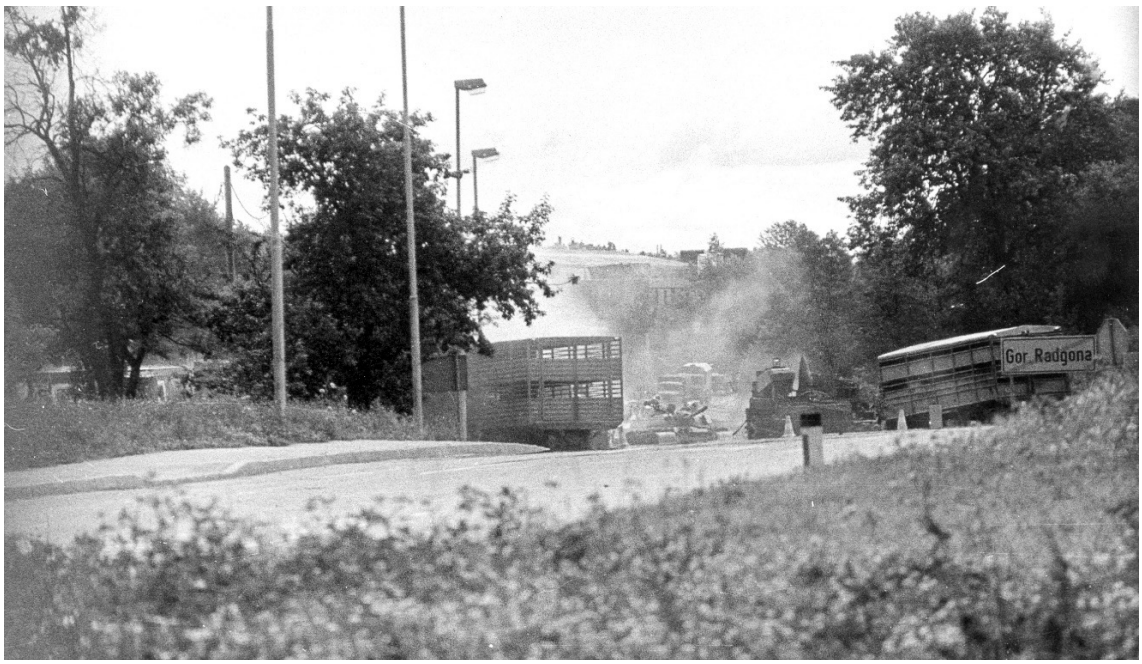
Barikada pred Gornjo Radgono (Fotografija: Jože Pojbič).

Vojaki JLA so panično zapuščali goreča pa tudi druga vojaška vozila in tekli naprej v smeri mejnega prehoda ter iskali kritje za zgradbo »Špitala«, kakor tudi za najbližje stoječimi oklepnimi transporterji. Rafali iz vpetih mitraljezov oklepne kolone JLA so zadevali zidove prostorov kuhinje v zgradbi Admonta in cefrali

vrhnji rob škarpe nad našimi borci prostovoljci. Prostovoljci so se eden za drugim v popolnem dimu in oblaku prahu, tipajoče odplazili proti izhodim vratom kuhinje in navzdol po stopnicah. Dejstvo je, da so imeli izjemno srečo, kajti razen pljuč, polnih prahu, in nekaj prask, nihče ni bil ranjen.

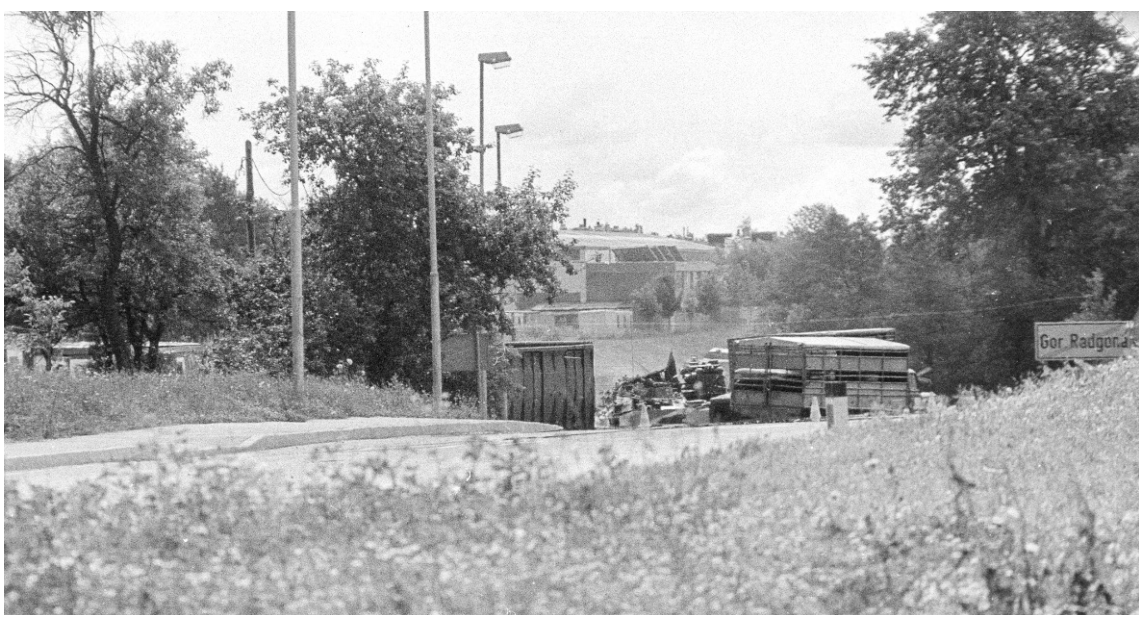
Ko se je streljanje JLA umirilo, sta se nekoliko umaknila oklepna transporterja JLA. Eden v smeri mejnega prehoda, drugi po Apaški cesti v smeri gasilskega doma. Ta čas je četverica prostovoljcev Matjaž Perša, Leopold Klemenčič, Anton Orgolič, Robert Poberžnik preplezala ograjo na vogalu stavbe Admonta in iz kabine gorečega tovornjaka JLA vzela in si prisvojila avtomatsko puško s polnimi nabojniki in se čez ograjo po isti poti bliskovito umaknila v zavetje objekta Admonta. Del prostovoljcev pa je tako ostal v kritju pod nekoliko nižje ležečo drugo betonsko škarpo. Zopet je stekala priprava molotovk za naslednje akcije. Zopet so poletele goreče molotovke. Čez nekaj časa je prostovoljcem uspel umik v bližnjo zgradbo - proizvodno halo podjetja Elrad in v njenem zavetju so se vrnili do vratarnice na glavnih vhodnih vratih v območje podjetja Elrad.

Malo kasneje so se vsa oklepna vojaška vozila JLA (z moštvom) prebila na območje mejnega prehoda, ga zasedla in se razporedila v obrambno formacijo zaščite vojaških vozil in moštva. Prostovoljci »bombaši« so z avtomatsko puško izza stebra pri vratarnici prerešetali vojaško avtocisterno, ker so domnevali, da je cisterna napolnjena z gorivom za vozila. Ker avtocisterna kljub večkratnim poskusom ni zagorela, je bilo očitno, da v njej ni goriva, ampak je voda.

Preboj barikade pred Gornjo Radgono (Fotografija: Jože Pojbič).

Prostovoljci so se ponovno priplazili do betonske škarpe in približali v neposredno bližino goreče kolone vozil JLA. Razen omenjene vojaške avtocisterne tudi niso zagoreli - čelno vojaško terensko vozilo za zveze in dve vojaški tovorni vozili. Tovorno vozilo na začelju kolone vojaških vozil sta dva prostovoljca uspela zasesti, obrniti in ga odpeljati na prostor Pomurskega sejma na drugem koncu mesta. Ostali prostovoljci so najprej umaknili s ceste okrvavljeno terensko vozilo za zveze in iz vozila vzeli vojaško radijsko postajo. Ta je potem služila radioamaterjem iz občinskega centra za obveščanje za prisluškovanje zvezam JLA. Nato so se lotili preostalega nedotaknjenega vojaškega tovornjaka, na katerem je bilo v glavnem strelivo. Začeli so ga razkladati in iskali primeren prevoz, da strelivo odpeljejo do enot TO. Toda med razkladanjem je zagorel tovornjak. Vsi so se morali v hipu umakniti na varno. Prostovoljci, ki so razkladali strelivo, so še uspeli odvleči pet ali šest zabojev streliva in jih predati varnostnikoma podjetja Elrad. Že čez nekaj minut je bilo nevarno kot na fronti, tovorno vozilo je dvigovalo od eksplozij, vse naokrog so nevarno frčale in zadevale krogle ter razcefrani tulci.

Preboj barikade pred Gornjo Radgono (Fotografija: Jože Pojbič).

V omenjeni akciji je bilo šest vojaških vozil JLA popolnoma uničenih. Od tega eno terensko vojaško vozilo, štiri tovorna vojaška vozila in eno specialno vozilo – tehnična delavnica. Terensko vozilo za zveze JLA in en tovornjak JLA so prostovoljci zaplenili in ju je prevzela enota TO. Vsi aktivni udeleženci v pripravi in izvajanju opisane akcije »molotovke« so naslednji dan 29. 6. 1991 podpisali izjavo o prostovoljnem vstopu v enote TO. Do konca spopadov v Gornji Radgoni so samoiniciativno ali po ukazu pristojnih poveljujočih starešin TO požrtvovalno sodelovali v vseh pomembnejših aktivnostih proti enoti JLA na mejnem prehodu.

V neposrednem napadu z molotovkami na kolono JLA so 28. 6. 1991 sodelovali: Leopold Klemenčič, Matjaž Perša, Andrej Mulec, Milan Mulec, Anton Orgolič, Marjan Gavez, Ivan Berlak, Leon Varga, Marjan Himelrajh, Robert Poberžnik, Drago Mulec, Marjan Mulec, Marko Škrobar.

Zdravko Stolnik

Gornja Radgona 1991, molotovke

Od železniškega prehoda na vstopu v mesto se je razlegalo vse več eksplozij in strojničnih rafalov. Nosilec spomenice NOB je v križišču pri bencinski črpalki na cestišče pred prodirajočo oklepno kolono položil svoja najvišja odlikovanja in Titovo sliko. Stari partizan je tako izrazil protest zoper vojsko, ki je teptala ideale, za katere se je boril v drugi svetovni vojni. V mestnem središču so se v pričakovanju naslednjih dogodkov zbirale skupine ljudi. Opazovalce na ulici je še najbolj razburil umik vseh enot TO in milice, še preden je vojaška kolona sploh prispela do njihovih položajev.

Kmalu se je iz smeri zdravstvenega doma pojavilo prvo oklepno vozilo. Nekakšen oklepni transporter (OT) ali tank s potisno desko in dvigalom. Za njim je bilo videti še druge oklepnike. Iz vpetih mitraljezov v topovskih kupolah so med vožnjo s krajšimi rafali streljali na okoliške zgradbe. Cilj so bila predvsem višje ležeča okna in balkoni, kjer je bilo možno pričakovati protioklepne zasede s formacijskimi ali priročnimi bojnimi sredstvi. Kljub streljanju so najhrabrejši ostali na ulici in jim kazali iztegnjen sredinec ali žugali s pestmi. V zavetje zgradb so se umikali šele, ko so opozorilni streli začeli zadevati nevarno blizu. Med njimi je bil tudi svetovni popotnik Tone Svetina in vneto beležil dogajanje s svojim fotoaparatom.

Nezadovoljstvo z razvojem dogodkov in jeza zaradi umika naših enot sta vzpodbudila tiste najbolj vnete, da so se odločili ukrepati. Skupina mladeničev si je najprej za gostilno Biser nabrala zalogo praznih steklenic. Napolnili so jih z bencinom iz posode za rezervno gorivo v avtomobilu enega od njih. Ko je tega zmanjkalo, so potrebno količino dopolnili še z »mešanico« iz bližnjega mopeda. Dva ali trije, ki so bili vešči tega dela, so tudi drugim pokazali, kako varno uporabiti tako pripravljeno orožje. Molotovke so bile nared.

Čelo kolone JLA je bilo med tem že nekje spredaj v smeri mejnega prehoda (MP) s sosednjo Avstrijo. Očitno je tam prišlo do zastoja, saj so preostala oklepna in druga vozila zdaj v določenih razmakih še vedno stala in zasedala večji del Partizanske ulice vse do pošte. Zaščitno streljanje po kritičnih točkah se je nekoliko umirilo. Naša naključno zbrana skupina gverilcev pa je iskala lokacije, primerne za akcijo

z molotovkami. Večina takšnih mest v bližini je bila pod nadzorom vojske ali pa je bila pot do njih onemogočena. Dva sta se zato odločila poizkusiti na levi strani v smeri proti MP izza škarpe pri kleti, ki leži nekoliko naprej od gostilne Biser. Ostalim se izbira ni zdela dobra, zato so v kritju železnine še naprej čakali pravo priložnost. Čez nekaj časa so videli, da sta zažigalni steklenici prileteli na enega izmed vojaških tovornjakov v koloni. Prva se je odbila in zagorela na cestišču, druga pa je zanetila požar na tovornem delu, vendar je ta kmalu ugasnil.

Škode sicer ni bilo, a odziv vojske je bil silovit. Streljali so vsevprek. S čelnega dela kolone se je vrnil še en oklepni transporter in zavzel položaj v križišču, kjer se regionalna cesta odcepi v smeri Maribora. Od tam je lahko z ognjem pokrival celoten del Partizanske ulice, kjer so stala vozila JLA. Kljub temu se je nekaj mladeničev iz skupine odločilo, da napad z zažigalnimi steklenicami poizkusi izvesti na drugi strani ulice, kakšnih 150 do 200 metrov naprej pri podjetju Elrad, saj je tam stala večina tovornih vozil. Posamično so med krajšimi prekinitvami streljanja pretekli ulico, zavili za občinsko zgradbo ter naprej proti glavnemu vhodu v podjetje. Preostali del skupine je še naprej oprezal izza vogala železnine. Eden od naših fantov je opozoril Svetino, ki je stopil na pločnik, da bi laže fotografiral, naj pazi, ker tank v križišču obrača cev proti njim. A ta mu je odvrnil: »Kva pa ti veš, kam meri.« Takrat je zaropotalo in Svetina se je okrvavljen zgrudil.

Prva peterica, ki se je namenila izvršiti napad z druge strani ulice, je med tem že prispela do glavnega vhoda Elrada na Panonski ulici. Delavci varovanja najprej niso bili navdušeni, da bi jih spustili v objekte. Sumili so, da gre morda za poizkus oškodovanja lastnine, za katero so bili odgovorni. Fantje so jih vseeno prepričali o svojih dobrih namenih in akcija je stekla. Skozi proizvodne prostore so se približali cestnemu odcepu za mejnim prehodom. Sprva so poizkusili priti do kuhinje v prvem nadstropju zgradbe, ki stoji tik ob cestišču, vendar je bila ta zaklenjena. Zato je bilo treba priti pod strmo škarpo, ki se je, desno od zgradbe kuhinje, kakšna dva metra globoko, spuščala od više ležečega pločnika do tovarniške dovozne poti. Na cesti nad njimi je stalo nekaj tovornih vojaških vozil. Kasneje so izvedeli, da so se tam zaustavila, ker je le nekaj deset metrov naprej druga skupina prostovoljcev streljala v vozilo za zveze na čelu tega oskrbnega dela kolone JLA. Pri tem je bil hudo ranjen oficir, ki so ga vojaki izvlekli iz vozila in odnesli v bližnji oklepni transporer.

Po ozkem, kakšnih 30 metrov dolgem pasu na vrhu škarpe, ob vznožju katere so zdaj čepeli, je v presledkih raslo manjše grmičevje in nekaj dreves. Pred pločnikom pa je bila še meter in pol visoka žična ograja. Vse skupaj je predstavljalo precejšnjo oviro za uspešen met. Prižgali so netiva iz krp na pripravljenih steklenicah z bencinom in jih v velikih lokih zalučali preko ograje. Zagorelo je na treh vozilih. Eno od njih je bila kamionska cisterna, kjer pa je ogenj kmalu ugasnil. Vojaki so v paniki zapuščali goreča pa tudi druga vozila in tekli

naprej v smeri mejnega prehoda ter iskali kritje za zgradbo »špitala« ali za dvema oklepnima transporterjema, ki sta stala najbliže. Rafali iz vpetih mitraljezov so zadevali zidove zgradbe kuhinje in cefrali vrh škarpe nad našimi borci. Čez nekaj časa jim je uspel umik v bližnjo proizvodno halo in v njenem zavetju so se vrnili do vratarnice.

Tja so med tem prispeli še nekateri drugi iz skupine s Partizanske ulice, ki so želeli pomagati v akciji. Za nadaljevanje napada pa ni bilo več zažigalnih steklenic. A v podjetju je bilo veliko različnih lahko vnetljivih snovi kot so barve in razredčila pa tudi bencin bi se našel. Zdaj so delavci varovanja pokazali večjo pripravljenost za sodelovanje in jim, ker ni bilo ključa, celo dovolili vlomiti v skladišče. Napolnili in opremili so večje število molotovk. Skupina prvega napada, zdaj okrepljena še z dvema prostovoljcema, je znova krenila proti ulici. Varnostnik, ki je šel z njimi, je odklenil kuhinjo in se umaknil.

Iz jedilnice v prvem nadstropju, neposredno nad cestiščem, je bil lepo viden del kolone vojaških tovornjakov, ki so stali za gorečimi vozili. Previdno so odprli okna in kolikor je bilo mogoče hkrati zmetali molotovke ter polegli po tleh. To jih je rešilo. Iz vseh oklepnih transporterjev v bližini so se skoraj v istem hipu po pročelju in oknih zgradbe kuhinje vsuli rafali, vmes pa je bilo slišati tudi detonacije 20 mm granat. Jedilnica je bila v trenutku polna prahu in dima. Po zraku pa so frčale odbite krogle, kosi ometa, opeke in zdrobljenega stekla. Odplazili so se proti izhodu in navzdol po stopnicah. Imeli so srečo. Razen polnih pljuč prahu in nekaj prask, nihče ni bil ranjen.

Po prihodu v vratarnico so ugibali, ali naj še enkrat poskusijo iz kuhinje ali pa bi bilo smiselno akcijo ponoviti kje bližje mejnemu prehodu. Zdaj se je tam zbrala že večja skupina. Naši »bombaši« so z avtomatsko puško, ki jo je nekje »staknil« eden od njih, izza stebra pri vratarnici rešetali cisterno. Skoraj vsak si je privoščil kratek rafal. Pri tem sta se jim pridružila še dva varnostnika Elrada in streljala s službenimi pištolami. Ker pa zadeva kljub večkratnim poizkusom ni zagorela, je bilo očitno, da v njej ni gorivo, ampak voda. Prišel je tudi mladenič, ki je sledil koloni JLA vse od Radenec, in s seboj prinesel tri že pripravljene zažigalne steklenice. Med tem so ugotovili, da večina vozil JLA, ki so bila v zadnjem delu kolone na cestišču vzdolž Elradovih objektov, še ne gori. Zato so se odločili, da napad ponovijo iz kuhinje, pa naj stane, kar hoče.

Opremili so se s steklenicami in ponovno krenili v akcijo. Za pot je bilo prav tako kot prej pri umiku, potrebno iskati varne poti skozi proizvodne objekte, saj so se oklepni transporterji in občasno tudi en tank neprestano vračali ter poskušali s streljanjem zaščititi vozila, ki še niso gorela. Pri tem je tank s topovsko granato povsem uničil bližnjo elektro-transformatorsko postajo. Vojaki so opazili, da izza nje oprezata dva prostovoljca. Fanta prvega napada na nasprotni strani

Partizanske ulice sta iskala priložnost za svoj že tretji poskus. Le nekaj trenutkov pred strelom pa sta se zaradi grizenja mravelj umaknila v drug zaklon. To jima je rešilo življenje.

Skupina v Elradu je prispela v kuhinjo. Okna so bila že odprta in razstreljena, zato se tokrat ni bilo treba izpostavljati z odpiranjem. Streljanje se je nekoliko umirilo in lahko so si bolje ogledali položaj. Le zadnji kamion v koloni na ulici levo pod njimi je bil toliko odmaknjen, da ga ni bilo mogoče doseči. Prižgali so netiva na steklenicah in z njimi poizkusili čim bolje zadeti cilje. Večina metov je bila uspešnih in ker ognjeni odgovor ni takoj sledil, so že pripravljali preostale steklenice. Toda predah je trajal le nekaj trenutkov, potem pa je nastal pekel. Med strojničnim ognjem je bilo slišati tudi detonacije 20 mm granat iz bližnjega oklepnega transporterja. Hitro so se morali umakniti iz prostora.

»Radenčanu« pa tisti zadnji nedosegljivi tovornjak ni dal miru. Še z enim tovarišem sta se splazila na nadstrešnico kolesarnice, ki je stala ob objektu kuhinje. Od tu je bilo vozilo kot na dlani. A edina molotovka, ki jima je še preostala, je bila narejena iz čvrste steklenice od piva in se ob zadetku v pločevino ni razbila. Zagorela je šele po padcu na asfalt. Med tem je streljanje zopet nekoliko ponehalo in

na cestišču pred njima ni bilo slišati značilnega sikanja odbitih krogel. Zato sta preplezala ograjo in prvi je stekel na drugo stran ulice ter opazoval. »Radenčan«, ki je ugotovil, da motor še vedno teče, je splezal v kabino. Fant je imel izpit za traktor in mu je uspelo prestaviti v vzvratno vožnjo. Medtem ko so bližnje fasade znova začeli cefrati rafali, je nekoliko niže pri kinu vozilo obrnil. Med obračanjem se je na tovornem delu nabralo nekaj »slepih potnikov«, ki so vsevprek vpili, kam naj pelje. Zavil je na lokacijo sejmišča, a tam ni bilo nikogar, ki bi mu lahko zaplenjeni tovornjak predal. Ko so »slepi potniki« raztovorili oblačila, nahrbtnike in drugo opremo, je zavil na glavno cesto ter vozilo odpeljal v Radence in ga tam predal enemu od miličnikov.

Kmalu za tem so se vsa oklepna vozila JLA prebila na mejni prehod, ga zasedla in se razporedila za obrambo. Poleg omenjene cisterne niso goreli še čelno terensko vozilo za zveze in tovornjak nekje v sredini kolone. Prostovoljci z Elrada so najprej porinili s ceste okrvavljenega terenca in iz njega vzeli radijsko postajo. Ta je potem lokalnim radioamaterjem služila za prisluškovanje vojaškim zvezam. Nato so se lotili preostalega nedotaknjenega tovornjaka, na katerem je bilo v glavnem strelivo. Pridno so ga začeli razkladati in že iskali primeren prevoz, da bi »robo« odpeljali k teritorialcem. Pri tem jih je opazovala velika gruča radovednežev. Eden od njih, ki v akcijah ni sodeloval, je v bližini našel neaktivirano molotovko in jo v zapoznelem zanosu junaštva vrgel na tovornjak. Vsi so se morali hitro umakniti na varno. Fantjom, ki so razkladali strelivo, je še uspelo odvleči pet ali šest zabojev in jih predati Elradovim delavcem. Že čez nekaj minut pa je bilo kot na fronti. Vozilo je dvigovalo od eksplozij, vsenaokrog pa so frčale krogle in razcefrani tulci.

V tej akciji je bil večji del vozil iz spremljevalnega dela kolone polkovnika Popova popolnoma uničenih. Res je, da vsaka molotovka ni zadela cilja in da vsaka, ki ga je, ni zagorela. A zgoreli so štirje tovornjaki, eno posebno vozilo – tehnična delavnica in eno terensko vozilo. En tovornjak in terensko vozilo za zveze so prostovoljci zaplenili, prevzeli pa sta ju TO in milica. Večina udeležencev v pripravi in izvajanju opisane akcije »molotovke« je podpisala izjavo o prostovoljnem vstopu v TO. Do konca spopadov v Gornji Radgoni so, samoiniciativno ali po ukazu pristojnih starešin TO, požrtvovalno sodelovali v vseh pomembnejših aktivnostih proti vojski na MP.

Za zapis so prispevali svoje spomine aktivni udeleženci v pripravi in podpori ali neposredni izvedbi akcije: Ivan Berlak, Marjan Gavez, Marjan Himelrajh, Leopold Klemenčič, Andrej Mulec, Drago Mulec, Marjan Mulec, Milan Mulec, Anton Orgolič, Matjaž Perša, Robert Poberžnik, Marko Škrobar, Leon Varga in Vinko Žigert.

Matjaž Perša

Akcija »Grajska 1991 v Gornji Radgoni«

V Teritorialni obrambi (TO) na območju Občine Gornje Radgone je bila v soboto, 29. junija, ustanovljena samostojna »enota prostovoljcev TO«. Sestavili so jo v glavnem isti fantje, ki so že dan pred tem, ob prodoru oklepne enote JLA v mesto Gornja Radgona, sodelovali v akciji »Molotovke 1991« in drugih različnih borbenih akcijah.

Poveljnik, ki je bil s strani poveljstva TO Občine Gornja Radgona določen za poveljevanje »enoti prostovoljcev TO«, je že v noči na nedeljo, 30. 6. 1991, dobil druge nove zadolžitve. Zato so od tedaj dalje prostovoljci v glavnem sami organizirali svoje delo in ga usklajevali s poveljstvom TO v Gornji Radgoni. Začetna naloga je bila patruljiranje po mestu Gornja Radgona, kajti sumili so, da dva ali trije občani sodelujejo z oficirji oklepne enote JLA, ki ji je je uspelo prodreti v mesto Gornja Radgona in na lokacijo mejnega prehoda.

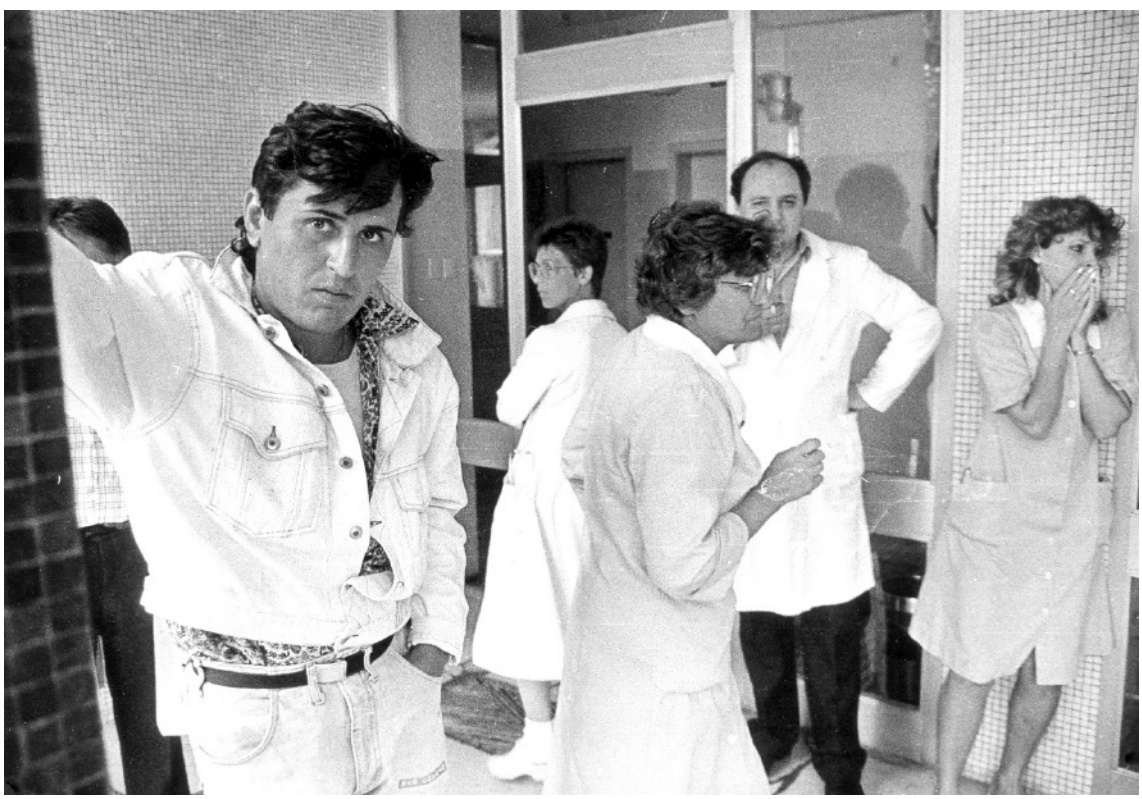
V mraku zgodnjega nedeljskega jutra, dne 30. 6. 1991, je del enote prostovoljcev pripravil tudi zasedo pri podjetju Elrad v smeri proti zgradbi »Špital«. Na tem odseku so imeli prostovoljci nalogo opazovati in preprečiti morebitni poizkus preboja oklepne enote JLA iz smeri mejnega prehoda. Enote TO in milice so se namreč pripravljale na obkolitev in totalno blokado oklepne enote JLA, zato je bila vsakršna pomoč njihovim izvidnikom pri pripravi terena izjemno dobrodošla.

Priprava na spopad z oklepno kolono (Fotografija: Jože Pojbič).

Eden od težkih civilnih tovornjakov, ki je imel nalogo, da s svojo težo in maso še dodatno okrepi že postavljeno oviro oziroma blokado za preprečitev preboja oklepne enote JLA, je naletel na protitankovsko mino. Prostovoljci so ranjenem civilnemu vozniku takoj pristopili na pomoč in mu hkrati tudi nudili prvo pomoč ter poskrbeli za prevoz v Zdravstveni dom.

Kasneje istega dne so ugotovili, da enota TO, ki je bila razporejena vzdolž zgornjega roba grajskega hriba pod gradom v Gornji Radgoni, ne more zagotavljati opazovanja in organizacije ognja za pokrivanje lokacije mejnega prehoda, kjer je bila nameščena oklepna enota JLA. Razlog je bil v neugodni konfiguraciji in poraščenosti terena. Položaj ji je omogočal le zapiranje te smeri ob morebitnem poizkusu preboja pehotnega dela oklepne enote JLA.

Napetost v Zdravstvenem domu Gornja Radgona (Fotografija: Jože Pojbič).

Hkrati so bile možnosti ostalih sil v blokadi za učinkovito aktivno delovanje po večjem delu razmestitve oklepne enote JLA zelo omejene. To je bila posledica pogojev bojnega delovanja v naseljenem mestu in hkrati dejstva, da enote TO niso imele orožja za posredno obstreljevanje. Zato bi bilo treba zasesti še manjšo ploščad na zgornji tretjini približno 50 metrov visoke vzpetine, ki je kot terasa zaključevala prvi del sicer enakomerne strmine. Toda ta položaj je bil le delno

poraščen z drevesi in izjemno izpostavljen, saj ni omogočal povsem varnega umika. Bil je tako izpostavljen različnim nevarnostim, da se je poveljujoči častnik TO odločil na ploščad poslati le tiste borce, ki se bodo javili prostovoljno ali dali svoj pristanek, če bi bili določeni za izvršitev naloge.

Še istega dne, pozno popoldne, si je nekaj članov enote prostovoljcev - Darko Muc, Leopold Klemenčič, Anton Orgolič, Robert Poberžnik in Matjaž Perša - ogledalo lokacijo morebitnega borbenega položaja na ploščadi. Notranji del ploščadi je bil nekoliko zaščiten pred neposrednimi zadetki iz oklepnih vozil JLA z mejnega prehoda, vendar ni bilo nobenega kritja pred drobci eksplozivnih projektilov. Nekoliko desno, v smeri mejnega prehoda in nekoliko odmaknjen od roba, je bil betonski bunker, verjetno ostanek Rupnikove linije iz druge svetovne vojne, ki je imel sprednjo, čelno steno okrepljeno z več milimetrsko debelo kovinsko ploščo. Vendar je bila strelna lina bunkerja dokaj velika in vidna s položajev oklepne enote JLA. Neposredni zadetek z granato bi v bunkerju gotovo povzročil razdejanje. Zato so prostovoljci takoj opustili namero za koriščenje tega bunkerja za potrebe lastnega ognjenega delovanja.

Ročni raketomet 90 mm M79
(Vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/M79_raketometalec).

Ko so po opravljenem poročanju o ogledu terena, v enoti prostovoljcev izvedeli, da poveljstvo TO potrebuje prostovoljce za zasedbo novega borbenega položaja, tem istim in še preostalim prostovoljcem seveda ni bilo treba dvakrat reči ali jih prositi. Nasprotno, javili so se vsi prostovoljci v enoti in nastala je težava, ker vsi niso bili potrebni, temveč le največ pet borcev. Lokacija namreč ni omogočala namestitve enote TO z večjim številom borcev.

Odgovorni častnik TO je izbral tiste prostovoljce, ki so že opravili predhodni ogled terena. Izbrani so bili Darko Muc, Leopold Klemenčič, Anton Orgolič, Robert Poberžnik in Matjaž Perša. Iz rednih enot TO in milice naj bi se jim čez kakšen dan pridružili še štirje pripadniki enot. Vse enote TO in milice so bile namreč v stalni pripravljenosti, saj je kazalo, da se bo oklepna enota JLA poizkusila prebiti iz blokade mejnega prehoda. Za poveljnika enote prostovoljcev je bil določen poročnik TO Žarko Rues.

Enota prostovoljcev je dobila eno protioklepno orožje »OSA« z dvema raketama in nekaj pištol. Protioklepno orožje »OSA« je prevzel Leopold Klemenčič, ki se je že v času služenju vojaškega roka usposobil za delo s tem orožjem.

Izbrani prostovoljci Darko Muc, Leopold Klemenčič, Anton Orgolič, Robert Poberžnik in Matjaž Perša so zasedli borbeni položaj na ploščadi naslednji dan, v ponedeljek, 1. julija, ob približno 8. uri zjutraj. Pridružil se jim je tudi pripadnik milice, ostrostrelec Janko Karba. Ostalih borcev določenih iz enot TO še ni bilo. Poveljujoči je ocenil, da do predvidenega splošnega napada na oklepno enoto JLA, enota z omejenim številom prostovoljcev okrepljenim in pripadnikom milice, za zdaj povsem zadostuje.

Borci so si podrobno ogledali položaj. Vsak si je izbral svoj borbeni položaj in ga pripravil za borbeno delovanje. Dva prostovoljca sta našla zaklon desno od bunkerja na manjši polici, ki je bila nekoliko nižje od levega dela ploščadi, kjer so se namestili ostali borci. Pogled in možnost merjenja s celotne linije razmestitve so v precejšnji meri ovirala slemena spodaj ležečih hiš na Jurkovičevi in Kerenčičevi ulici. Zato je bilo možno videti le oklepnike JLA, razmeščene bližje obrežju reke Mure in tik ob zgradbi skladišča carine, kjer naj bi se s svojimi oficirji JLA zadrževal polkovnik Popov, ki je poveljeval oklepni enoti JLA.

Polavtomatska puška 7,62 mm M.59
(Vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Papovka).

Razdalja do ciljev je bila približno od 100 do 150 metrov. Kljub temu da so prostovoljci vse svoje premike blizu roba ploščadi izvajali s plazenjem po tleh in skrbno pazili, da se ne izdajo, so izvidniki oklepne enote JLA očitno zaznali, da se na grajskem hribu, ki se je vzpenjal neposredno nad enoto JLA, pri čemer so neposredni stik onemogočale zgradbe na Kerenčičevi in Jurkovičevi ulici, nekaj dogaja. Zato so se prostovoljci izpostavili in se pogumno pokazali vojakom JLA, ki so previdno oprezali izza oklepnih transporterjev JLA. S kretnjami so jih pozivali in jim dajali znake, naj prebegnejo na stran TO in se predajo.

Enota prostovoljcev je delo na borbenem položaju organizirala tako, da je bil na opazovalnici dežurni par, drugi pa so počivali v bolj zaščitenem delu ploščadi ali v že omenjenem bunkerju. Dan je potekal razmeroma mirno. Iz velikih zvočnikov na vrhu grajskega hriba je ves čas odmevala glasba, občasno prekinjena z obvestili in pozivi pripadnikom JLA. Razglasno postajo je organizirala obramba mesta Gornja Radgona z namenom pozivati in prepričati pripadnike oklepne enote JLA na mejnem prehodu, da se zaradi brezizhodnega položaja predajo.

Tako so bili tudi borci TO in milice ter prostovoljci na izpostavljenem položaju v vseh jezikih takratne skupne države sproti obveščeni o dogodkih v Sloveniji in odzivih svetovne javnosti na agresijo JLA na Republiko Slovenijo. Na drugi strani reke Mure je bilo videti enote avstrijske vojske razmeščene vzdolž obrežja. V zraku so se večkrat pojavila njihova vojaška letala in vojaški pa tudi civilni helikopterji.

Oklepniki JLA so na tri do štiri ure prižigali motorje vojaških vozil. Pri čemer je običajno startu motorjev vojaških vozil sledilo tudi vkrcavanje posadk in premik nekaterih vozil proti izhodu mejnega prehoda. Vendar se je že čez nekaj minut znova vse umirilo. Opazovalci so ob tem dogodku zaznali, da so bili v tankih predvsem oficirji JLA, v oklepnih transporterjih pa pretežno vojaki JLA. Ko so to potrdili tudi prebegli vojaki JLA, je bil vsem enotam TO, milice in tudi prostovoljcem izdan ukaz z navodilom, naj s protioklepnimi orožji streljajo na oklepne transporterje JLA le v skrajni sili.

Ko se je zmračilo, je enota prostovoljcev zapustila borbeni položaj na ploščadi, kajti brez sredstev za nočno opazovanje in merjenje tam ni bila koristna.

Avtomatska puška 7,62 mm M70
(Vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Zastava_M70).

Po prihodu v središče mesta, kjer je bilo poveljstvo TO, so izvedeli, da bo naslednji dan prevzel poveljevanje novi poveljnik enote, ker je poročnik Rues dobil nove zadolžitve. Poročnik Rues in pripadnik milice Janko Karba sta preko noči ostala v svojih enotah, prostovoljci pa so uro ali dve legli h krajšemu počitku in se nato takoj pridružili dvema patruljama iz njihove samostojne enote prostovoljcev. Večkrat je bilo slišati streljanje v območju mejnega prehoda. Napetost je dvigala še informacija o možnosti posredovanja posebne specialne enote JLA tako imenovanih »niških specialcev«. Zato je enota prostovoljcev še posebej pozorno nadzirala odročnejše dele mesta, ki niso bili v dosegu enot TO in jih tudi milica ni mogla dovolj pokrivati.

Zjutraj, v torek 2. julija, je v enoti prostovoljcev prevzel poveljevanje novi poveljnik TO, poročnik Bojan Macuh. Enoti prostovoljcev na ploščadi (Darko Muc, Anton Orgolič, Leopold Klemenčič, Robert Poberžnik, Matjaž Perša) so se iz enot TO pridružili še ostrostrelca Stanko Rojko in Aleš Slanič ter prestopnik iz JLA, podčastnik Djekić, s protioklepnim ročnim metalcem. Tako so bili z Matjažem Peršo, ki je bil kot ostrostrelec v enoti prostovoljcev že od prvega dne, zdaj tam štirje ostrostrelci in v vsakem paru dežurnih opazovalcev na ploščadi je bil odslej tudi ostrostrelec.

Vsi so bili dokaj utrujeni, vendar so razmišljali, da nekaj spanca nadoknadijo v izmenah med nalogo na opazovalnici. Del dopoldneva jim je to tudi uspevalo. Potem pa je poveljstvo TO ukazalo pripravljenost za napad. Pregledali so orožje in še utrdili svoje zaklone. Poleg štirih ostrostrelskih pušk so imeli še eno »OSO«, en protioklepni ročni metalec, dve avtomatski puški in nekaj pištol. Na položaju desno od bunkerja se je razporedilo vseh pet prostovoljcev: Darko Muc, Anton Orgolič, Leopold Klemenčič, Robert Poberžnik, Matjaž Perša. Čakanje na ukaz za odpiranje ognja se je zavleklo za nekaj ur, zato je postalo prav neprijetno utrujajoče.

Ob 15.30 so po radijski zvezi sprejeli ukaz za neposredno pripravljenost za odpiranje ognja in hkrati opozorilo, naj se po zaključku akcije kar najhitreje umaknejo na varno. Napetost je rastla in postajala neznosna. Čakanje se je zavleklo, saj usklajevanje postopkov med enotami TO v mestu še ni bilo zaključeno. Izvidnikom oklepne enote JLA na mejnem prehodu je očitno uspelo ugotoviti, kaj sledi, saj se je večina posadk vkrcala v oklepnike JLA, ki so kmalu nato obrnili cevi vseh kalibrov proti izbranim ciljem. Ob boku najbolj izpostavljenega tanka je na odlomljenih stebrih slonela velika kovinska tabla z napisom Slovenija, ki je prej stala pred zgradbo mejnega prehoda iz smeri Avstrije. S tem je nastala razmeroma dobra dodatna zaščita tankovskega oklepa pred kumulativnimi izstrelki.

Službena pištola miličnikov CZ M70, 7.65 Browning (Vir: https://www.proarmis.si/orozje/kratkocevno-orozje/pistole/cz-m70-7-65-browning-cebelica).

Nekaj minut po 16. uri se je iz radijskega aparata zaslišalo: »Začni!« Namerili so vsak s svojim orožjem in pritiskali na sprožilce. Projektila iz ročnega metalca in OSE sta bila za las previsoka. Namen obeh strelcev je bil zadeti kupolo tanka JLA, ki je bila zaradi prislonjene table edino vidna. Zato sta eksplozivni mini iz ročnega metalca, tik nad oklepnikom, pokosile viseče veje bližnjih kostanjev in za trenutek je bilo celo videti, kot da je do eksplozij prišlo z zadetkom v kupoli. Ostrostrelci, ki so prav tako streljali, so merili v različne občutljivejše naprave na ostalih vojaških vozilih. Skoraj hkrati se je zaslišalo streljanje še na položajih enot TO in milice v mestu.

Na mejnem prehodu je za nekaj trenutkov zavladala tišina, potem pa je sledil odgovor JLA iz vseh razpoložljivih orožij. Najprej je nekaj tankovskih granat cal. 105 mm zbrisalo velik del strešnih slemen, ki so prej enoti prostovoljcev na ploščadi sicer zakrivala pogled na del položajev oklepne enote JLA na mejnem prehodu, toda hkrati so jim dajala tudi občutek nekakšnega kritja. S tem se je odprlo »okno« za delovanje po pobočju grajskega hriba vsaj še enemu tanku in dvema oklepnima transporterjema JLA. Ko so se prostovoljci zaradi množičnega ognja iz oklepnih orožij JLA odločili začasno umakniti in splaziti v kritje globokega zavitega jarka, ki je na zadnji strani strmo vodil v bunker, jih je dobesedno premetavalo od eksplozij granat, ki so zadevale v neposredni bližini.

V najtežjem položaju so se znašli prostovoljci na desni strani ploščadi. Pot do višje ležečega bunkerja je bila po »izginotju« streh ves čas pod mitralješkim in strojničnim ognjem ter granatami JLA. Po zadetkih granat v bližnja drevesa so bili izpostavljeni razpršenim drobcem granat. Preostalo jim ni nič drugega, kot da se umaknejo naprej in navzdol za zgradbe na Jurkovičevi ulici. To je bilo sicer bližje nasprotniku – enoti JLA, a drugega izhoda niso imeli. Ko je streljanje za trenutek ponehalo, so se Darko Muc, Anton Orgolič, Leopold Klemenčič, Robert Poberžnik in Matjaž Perša pognali v globino. Takoj po spustu v kritje za prvo hišo je ostrešje razdejala še ena eksplozija granate in jih zasula z neštetimi večjimi in manjšimi kosi opeke, lesa in stekla. Na srečo so jo prostovoljci odnesli le z nekaj praskami.

Avtomatska pištola Škorpijon češkega izvora, v Jugoslaviji je imela ime M84 (Vir: https://wikislv.icu/wiki/%C5%A0korpion).

Skozi presledek med dvema zgradbama nad Kompasovo restavracijo kaj prida ni bilo moč videti. A Leopold (Poldi) Klemenčič je imel za svojo OSO še eno raketo. Zato so se nameravali prikrito približati do brezcarinske prodajalne na Kerenčičevi ulici, za katero so dan pred tem od prebeglih vojakov JLA izvedeli, da so jo oficirji JLA izropali. Če uspe Matjažu Perši, Antonu Orgoliču, Leopoldu Klemenčiču, Darku Mucu ali Robertu Poberžniku priti v prostore prodajalne, bi bili bližnji oklepniki JLA kot na dlani.

Toda že za prvim vogalom hiše na Jurkovičevi so med oglušujočim pokanjem najrazličnejših orožij, levo in desno v neposredni bližini, slišali medsebojno klicanje vojakov JLA in glasna povelja njihovih oficirjev. Načrt je bilo treba v hipu opustiti in se umakniti nazaj v kritje za hišami. Vendar so tudi tam, na razdalji približno 50 metrov in nekoliko višje v smeri proti zgradbi uprave podjetja Kmetijski kombinat Radgona, med grmovjem zagledali nekaj uniformiranih postav.

Pravzaprav niso vedeli, ali so to pripadniki TO ali vojaki JLA. Vendar ni bilo ne časa ne možnosti za ugotavljanje in preverjanje. Čim je nastal eden od zdaj že pogostejših presledkov med streljanjem, so se prostovoljci Darko Muc, Leopold

Klemenčič, Anton Orgolič, Robert Poberžnik in Matjaž Perša pognali nazaj na grajski hrib, v strmino, da bi se pridružili svojim soborcem na ploščadi pri bunkerju. Preplezati jim je uspelo približno deset merov poti, ne da bi se karkoli zgodilo. Potem so jih opazili izvidniki iz oklepne enote JLA na mejnem prehodu. Od zadetkov svinčenih krogel je veje, zemljo in travo kar mlelo krog njih. Ko se je Matjaž Perša hotel oprijeti za približno deset centimetrov debelo deblo drevesa akacije, je ostal dobesedno praznih rok, saj je mitralješki rafal deblo akacije tik pred tem dobesedno razblinil.

Kljub vsemu so se Darko Muc, Leopold Klemenčič, Anton Orgolič, Robert Poberžnik in Matjaž Perša srečno prebili do roba ploščadi pred bunkerjem. Leopold Klemenčič, Darko Muc in Matjaž Perša so se vzpenjali naravnost, Anton Orgolič in Robert Poberžnik pa sta jo ubrala v smeri nekoliko levo. Treba je bilo preiti še preko tega roba in preteči tistih nekaj metrov do kritja. Prvemu je uspelo Darku Mucu in ko se je kratkomalo na glavo vrgel v rov, je v neposredni bližini eksplodirala tankovska granata. Darko Muc je bil hudo ranjen v levo roko, tako da mu je roka od sredine nadlahti dobesedno visela na nekaj trakovih kože, vezi in kit.

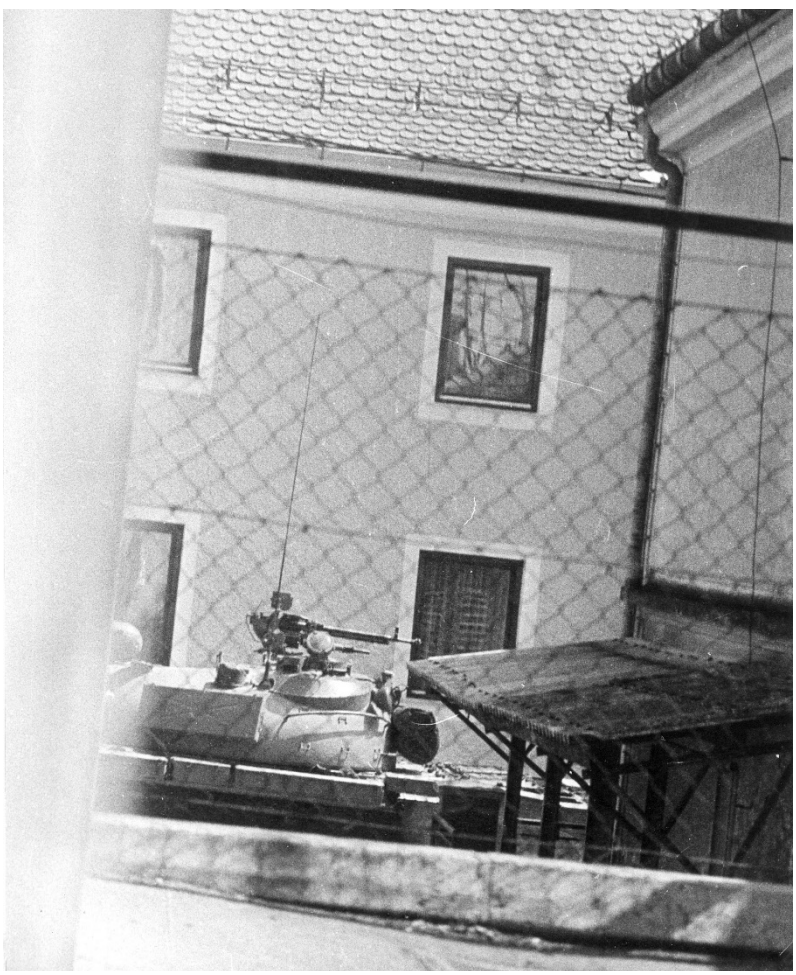
Uradni naziv: puška 7,9 mm M.48
(Vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Zastava_M48Zastava M48).

Ne glede na obstoječe in preteče nevarnosti je bilo treba najprej oskrbeti življenjsko nevarno rano Darka Muca. Pripadnik milice Janko Karba je dal na razpolago svoj pas za hlače, da so Darku Mucu prevezali roko in zaustavili brizganje krvi in s tem preprečili zagotovo izkrvavitev. Prek radijske naprave so obvestili poveljstvo TO, da imajo ranjenca in se celotna enota prostovoljcev umika višje k enoti TO pod in na vrhu grajskega hriba. Darka Muca so nato soborci Leopold Klemenčič, Matjaž Perša in Robert Poberžnik izmenično vlekli po stezicah med vrtnimi gredami proti

izhodu ploščadi. Šele, ko so bili tako daleč od roba ploščadi, da je bilo pot možno kolikor toliko varno nadaljevati, resda v nizko sklonjeni drži, sta ga dva soborca Matjaž Perša in Robert Poberžnik naložila na svoje prekrižane roke in odnesla navkreber.

Na grajski cesti, ki po drugem pobočju vodi do radgonskega gradu, je že čakalo reševalno vozilo nujne medicinske pomoči Zdravstvenega doma Gornja Radgona in Darka Muca so nemudoma odpeljali v bolnišnico Murska Sobota.

V okolici mejnega prehoda streljanje ni ponehalo. Prostovoljci »graščaki« Matjaž Perša, Anton Orgolič, Leopold Klemenčič, Robert Poberžnik, Janko Karba, Stanislav Rojko in Aleš Slanič so se razšli in takoj odpravili nazaj v svoje enote. Tam so jih že pričakovali, saj se je del enot že premeščal na južne obronke mesta, kjer je pretila nova nevarnost.

Oklepniki JLA na poti skozi Gornjo Radgono (Fotografija: Jože Pojbič).

Zdravko Stolnik

Gornja Radgona 1991
Odlomki iz spominov na dogodke v osamosvojitveni vojni

Že dolgo pred agresijo ni bilo nobenega dvoma več, da Slovenci podpiramo osamosvojitev Republike Slovenije. Tudi največji idealisti smo, če ne prej, pa po srbskem vdoru v monetarni sistem Jugoslavije, spoznali, da ni poti nazaj. Odprto je ostajalo le vprašanje, kako doseči ta cilj. Sam temu nisem mogel namenjati veliko pozornosti, saj mi je skromna obrt vzela ves dan, čeprav mi je komaj omogočala dostojno preživetje. Toda vojaški napad na Slovenijo je razblinil vse dileme o prioritetah. Moje siceršnje spoštovanje izročil NOB je bilo namreč dopolnjeno še s pravilom, ki sem ga prvič slišal v šoli za rezervne oficirje v Bileći: »Domovino je treba braniti pred vsakim napadalcem, ne glede na to, kdo je in od kod prihaja.« Zdaj je napočil čas, da ga v svoji (za mnoge neverjetni) inačici uresničimo.

V četrtek zvečer, 27. junija, ko je kolona JLA na poti proti Gornji Radgoni počivala še nekje pred Hrastje Moto, je obrambni minister (sekretar za obrambo) Janša na televiziji povedal, da TO sprejema v svoje vrste prostovoljce. Bil sem že leto

dni brez vojaškega razporeda in to je bila priložnost, da organizirano prispevam svoj delež. Vendar je eden od dveh starešin iz 73. Območnega štaba teritorialne obrambe (Obm. ŠTO) Ljutomer, ki sta tvorila nekakšno poveljstvo izpostave za Gornjo Radgono, na mojo prijavo odgovoril: »Zdravko, če te bomo potrebovali, te pokličemo«.

Organizacija obrambe smeri, ki je vodila od hrvaške meje proti Gornji Radgoni, je bila, recimo temu, vsaj nenavadna. Zato je polkovnik Popov s svojo enoto, po ormoškem boju, preprosto in z lahkoto prodrl do nas. Lokalne enote Teritorialne obrambe (TO) pa je v pripravi obrambe mesta pestilo hudo pomanjkanje protioklepnih sredstev in orožja. Na razpolago ga je bilo le toliko, kot so ga uspeli zaposleni (takrat še) v Občinskem štabu TO Gornja Radgona in nekaj rezervistov, v preteklih mesecih »ukrasti« iz lastnih skladišč v stražnici JLA sredi mesta. Zaradi posledic reorganizacije TO, malo pred napadom, so bile tudi kadrovske težave in pomanjkljivosti v vodenju in poveljevanju. Vse to je povzročilo, da so se ob prodoru kolone JA v mesto enote TO in milice brez boja umaknile z obrambnih položajev.

Toda polkovnik Popov je naletel na zagrizen odpor posameznikov in skupin, predvsem civilistov in nekaj pripadnikov enot TO. Ti prostovoljci so brez uradnih voditeljev, spontano, z nekaj formacijskimi sredstvi oborožitve, kakšnim orožjem iz »domačih zalog«, predvsem pa s priročnimi bojnimi sredstvi, temeljito zaposlili enoto JLA. V teh spopadih je imela vojska vsaj dva mrtva in precejšnje število ranjenih. Uničen ali zaplenjen je bil celoten spremljevalni del kolone, kjer je bilo deset kamionov (dve cisterni), eno sanitetno vozilo in dve terenski vozili za zveze. Življenje je izgubil tudi en civilist.

Kljub temu so v petek, nekaj po dvanajsti uri, vsa oklepna vozila (trije tanki, en tovornjak za vlek, deset bojnih oklepnih transporterjev in en poveljniški oklepni transporter), bojno sposobna prodrla na mejni prehod in ga zasedla. Radgona je zamrla. Videti je bilo, kot da je vse izgubljeno.

Moja družina se je že v četrtek popoldne umaknila k sorodnikom izven Radgone. V petek dopoldne, ko so se detonacije bližale centru mesta, pa sem snel vsa okna in balkonska vrata ter jih znosil v sobo na dvoriščni strani zgradbe. Razpršeno steklo je namreč ob zadetkih zelo neprijetno. Pričakovati je bilo, da bodo napadalci prodirali po naši Panonski ulici in najbolj me je skrbela pehota, ki bi lahko prišla po prehodih izza stanovanjskih zgradb. Ker pa je bilo tam videti teritorialce, sem računal, da bodo oni poskrbeli za njih. Toda, ko se je že slišalo rohnenje težkih motorjev, ni bilo več nikjer nikogar.

Iz našega prvega nadstropja je bil dober pregled nad delom ulice, saj je zgradba od cestišča oddaljena kakšnih petnajst metrov. Toda dogodki se niso odvijali po mojih predvidevanjih. Kolona JLA je v centru Radgone krenila naravnost in oklepniki so prodirali po Partizanski cesti, nato pa čez Maistrov trg do križišča

Kerenčičeve s Panonsko ulico. Šele tam sem jih videl z mojega mesta in so bili oddaljeni približno sto metrov. Imel sem svojo lovsko »mavzerico« 7,9 mm s strelnim daljnogledom in nekaj vojaškega ostrostrelskega streliva istega kalibra. Kot inštruktor za ostrostrelce v TO Pomurja sem si, kot vsak dober teritorialec, ustvaril potrebno »rezervo«. Ker pa je bila lokacija križišča precej na moji desni, je bilo za strel leže iz kritja pri balkonskih vratih treba meriti z leve rame. Na tej smeri je bila v neposredni bližini še platana, ki so jo leto ali dve prej nekoliko obrezali. Zato so bili v krošnji primerni presledki za iskanje cilja, hkrati pa je nudila razmeroma dobro zamaskirano kritje.

Oklepniki v križišču so počasi napredovali, se vračali, pa zopet napredovali. To so nekajkrat ponovili. Zadrževala jih je ovira na vhodu v območje mejnega prehoda, ki je njihov tank za vleko ni in ni mogel odstraniti. Za mojo puško ni bilo primernega cilja. V ljudi pa bi streljal le v skrajni sili, saj so enote JLA sestavljali predvsem naborniki. Naenkrat je tank, ki je stal v križišču, zapeljal malo nazaj in visoko dvignil cev. Neznansko je počilo, ulico pa je zajel dim. Kasneje sem izvedel, da je streljal v eno od stanovanj, ker je tank, ki je stal pred njim, začel goreti, ko je eden izmed prostovoljcev nanj vrgel molotovko. Tank JLA, ki je streljal, je sedaj stal tako, da je bil dobro viden skozi eno od odprtin v krošnji. Nameril sem v njegov reflektor za nočno opazovanje in sprožil. Čim je posadka zaznala udarec krogle, se je kupola začela vrteti in vpeti mitraljez je neprestano streljal po okolici.

Tank JLA v križišču na koncu Panonske ulice v smeri mejnega prehoda. (Arhiv: Zravko Stolnik).

Cev se je ustavila v moji smeri in očitno so iskali strelca. Hitro sem se umaknil v sobo na dvoriščni strani in čakal. Slišati je bilo še nekaj rafalov, potem pa je začelo nekje pri Elradu neznansko pokati. Čez pet minut je tank še vedno stal na istem mestu. Kljub temu da je bilo pričakovati podporo pehote pri prodiranju oklepnikov, pa na ulici in dvorišču ni bilo opaziti vojakov. Znova sem nameril ter sprožil. Reflektor je nenavadno »zacvetel« in urno sem se moral umakniti na varno.

Ko je streljanje v križišču nekoliko potihnilo, se je na drugi strani ulice pojavil Drago Jančar s svojo kamero. V hrušču, ki je prihajal iz smeri Elrada in zgradbe milice, sem se drl, naj mi pove, kaj se tam dogaja. Iz njegovega vpitja se je dalo razbrati, da gorijo kamioni JLA s strelivom, ki so jih zažgali naši. Odšel je naprej in se smukal od kritja do kritja, saj je očitno hotel od blizu posneti dogajanje v križišču. Čez čas so se oklepniki začeli ponovno premikati in hrup njihovih motorjev je postopoma zamrl nekje na mejnem prehodu.

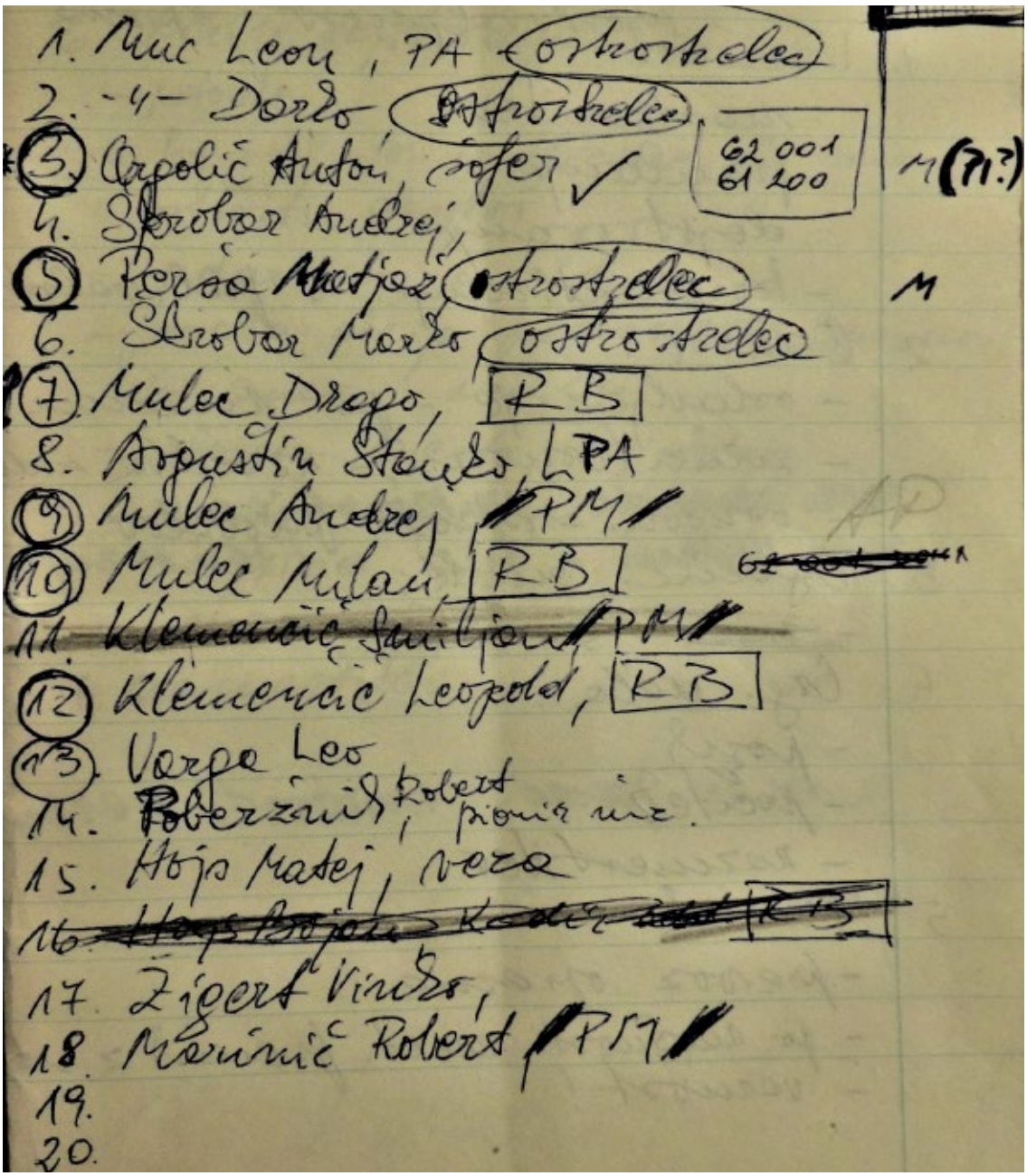
Znova sem preveril stanje na dvorišču in se nato odpravil proti ulici. Prav takrat je prišel mimo eden od lokalnih novinarjev in ko je videl mojo puško, se je razhudil: »Zaradi vaših neumnosti bodo vse razbili«. Morda je imel po svoje prav, a verjamem, da bi bilo še bolj narobe, če bi mirno gledali, kako sovražni tanki mendrajo naš kraj.

Naslednja dva dneva so enote TO in milice urejale svoje sile na različnih lokacijah v bližini Radgone. Oklepniki JLA pa so se prosto »sprehajali« po ulicah, predvsem na relaciji med mejnim prehodom in stražnico. Potem, ko so naši tehniki odklopili vodo, elektriko in telefonske povezave do mejnega prehoda, je Popov celo zahajal v neko bližnje zasebno stanovanje in tam uporabljal »civilni« telefon za zvezo z matično vojašnico.

V soboto zjutraj so mi na poveljstvu znova povedali, da me ne potrebujejo. Potem pa je v Radgono prispel načelnik (NŠ) Obm. ŠTO poročnik Rauter in sredi popoldneva me je poklical na pogovor. Povedal je, da skupine prostovoljcev, med njimi tudi tisti, ki so prvi dan opravili večino napadov na kolono JLA, znova pripravljajo akcije proti vojski. Ker sta se TO in milica med tem že pripravljali za blokado mejnega prehoda in stražnice v mestu, je pretila nevarnost, da pride do nekoordiniranih akcij, kar bi lahko imelo hude posledice. Večina fantov je že formirala posebno skupino in Rauter me je določil za njihovega poveljnika. Nemudoma sem podpisal pristopno izjavo in ob pol petih popoldne prevzel skupino.

Bilo jih je osemnajst in nastanjeni so bili pri Mucovih na Simoničevem bregu, tako da so zasedli celotno pritličje hiše. Kar raznesti jih je hotelo od neučakanosti. Takoj so hoteli v akcijo. Razložil sem jim, da se bo treba sedaj, ko so podpisali izjavo

o prostovoljnem pristopu v TO, pač držati pravil in da morajo biti vse aktivnosti skupine usklajene in odobrene od pristojnega poveljnika. Ker so v svoji vnemi med spopadi prvega dne zanemarjali nekatera od pomembnih pravil bojnega delovanja, predvsem tiste, ki zagotavljajo lastno varnost, sem z njimi opravil krajše usposabljanje.

Terenski seznam borbene skupine TO, sestavljene iz prostovoljcev v akcijah z molotovkami prvi dan spopadov z enoto JLA. (Arhiv: Zravko Stolnik).

Glede na razpoložljivo orožje in vojaško znanje posameznikov smo nato formirali tri skupine ter vsaki določili vodjo. Z Milanom Mulecom, članom skupine, ki je imel stanovanje v neposredni bližini mejnega prehoda, tako da je bilo lokacijsko že med samimi položaji enote JLA, sem se proti večeru odpravil v izvidnico. Nihče v TO ni imel predstave o tem, koliko bojnih sredstev in vojakov je tam in kako so razmeščeni. Priplazila sva se do zgradbe in iz njegove spalnice je bilo mogoče opazovati precejšen del MP. Na podlagi teh podatkov in potem še ogleda z Jurkovičeve ter Lackove ulice je nastala približna skica razporeditve enote JLA na širšem območju MP. Oklepniki so bili na varnem v »mrtvih kotih« različnih zgradb in le en tank ter dva ali trije OT so bili postavljeni tako, da bi lahko z ognjem pokrivali možne smeri napada naših enot. Izpostavljeni stražarji in opazovalci so bili dobro prikriti in z uporabo obstoječih objektov ter sredstev zaščiteni pred pehotnim ognjem. To so bili prvi uporabni podatki za pripravo blokade enote JLA na MP.

Po vrnitvi v »bazo« so nama fantje povedali, da je med tem nekdo z vrha Simoničevega brega streljal proti naši lokaciji. Ocenili smo, da to mesto ni več dovolj varno in se odločili, da se celotna skupina preseli v Cankarjevo ulico.

V tem času je prihajalo do nekaterih nesporazumov med občinskim vodstvom in NŠ Obm. ŠTO. V občini so namreč svojo vlogo razumeli v duhu splošnega ljudskega odpora (SLO), teritorialci pa so se hoteli v skladu z enim od namenov reorganizacije TO otresti vpliva civilnih struktur. Zato je Občinski izvršni svet v nedeljo okrog enih zjutraj med drugim sprejel tudi sklep z zahtevo, da prevzamem naloge koordinatorja oziroma častnika za povezavo med TO, milico in civilnim delom obrambe v občini. Verjetno je to ustrezalo tudi Rauterju, saj je bil načelnik štaba (NŠ) šele slab mesec in ni dobro poznal niti lokalnih razmer niti enot s tega konca. Ob prevzemu nove dolžnosti sem prispeval tudi k temu, da se je iz predstavnikov sodelujočih organov in struktur (TO, milice, civilne zaščite, notranjih zadev in ljudske obrambe) vzpostavila koordinacijska skupina, ki jo je TO sprejela kot enakopravnega sogovornika pri načrtovanju aktivnosti. Moji stiki s posebno skupino prostovoljcev so se omejili na usklajevanje nalog, kadar je bilo predvideno njihovo sodelovanje.

Obseg obveznosti, ki so mi bile naložene, se je zdaj razširil na različna področja glede na to, ali je bil kje potreben izvidnik, pogajalec, kurir, vojak v zaledju, poveljnik ali inženir. Prva pomembnejša naloga me je čakala že v nedeljo zjutraj. Opravil sem ogled lokacij in načrtovanje ter vodenje postavitve ovir za podporo razmestitve naših enot v organizaciji blokade. Oviranje je moralo onemogočiti preboj oklepnikov JLA z MP. Prisoten je bil tudi načelnik oddelka za LO občine, ki je z delovnimi skupinami zagotavljal potrebno moštvo in sredstva. Ekipe CZ so pred tem že umaknile prebivalce iz širšega območja MP na varno. Za postavitev ovir smo znova načrtovali uporabo otovorjenih težkih kamionov. Ko smo določili lokacije in način postavitve posameznega vozila, sem tja odpeljal vse voznike,

ki so sodelovali v akciji. Tako je vsak spoznal svoj del naloge in so lahko ob znaku za začetek vsi hkrati zapeljali na določeno mesto in zapustili vozila. Na ta način je bilo doseženo presenečenje, s tem pa tudi večja varnost voznikov, ki so na nekaterih točkah delovali v direktnem dosegu nasprotnikovih orožij. Dva voznika sta, z namenom čim hitreje in čim bolje opraviti svoj del naloge, peljala vozili po Partizanski ulici, česar nismo predvideli, ker je bila izpostavljena opazovanju iz stražnice in bi vojska lahko zaznala, da se nekaj pripravlja. Prvi je na zoženem delu cestišča, kjer so stala od prvega dne zgorela vozila JLA, naletel na protitankovsko mino. Tam jo je že postavila ena naših enot, ki je zasedala položaje, a mesta ni označila in zaradi hkratnosti dogajanja, še ni uspela obvestiti drugih enot ter organov. Voznik Milan Farkaš je bil huje ranjen. Med tem so milica in dva voda TO postavili tudi popolno obkolitev stražnice v mestu.

Že popoldne istega dne je načelnik Pokrajinskega štaba TO Maribor (PŠTO) stotnik Steiner pregledal naše enote na položajih. Hotel si je osebno ogledati tudi razmere na MP. Zato sva se nekaj po 20. uri odpravila proti Jurkovičevi ulici, saj sem nameraval znova uporabiti Milanovo stanovanje. Toda enota JLA je po obkolitvi nekaj svojih skupin postavila bliže našim položajem in ob zgradbi, ki je bila najin cilj, so bili vojaki v improviziranih kritjih. Zato sva s plazenjem nadaljevala po Jurkovičevi ulici. Vse od upravne zgradbe Kmetijskega kombinata je cestišče na desni strani, nad nekaj metrsko strmino do ravni Kerenčičeve, omejeval opečnat zid. Zaradi starosti so bile opeke v njem tako preperele, da ne bi nudile omembe vredne zaščite niti pred kroglami iz pehotnega orožja, kaj šele, če bi po nama nažgali iz kakšnega večjega kalibra. Vendar sva bila vsaj zakrita pred pogledi opazovalcev. A na več mestih so v zidu zevali presledki in vsakič se je bilo treba splaziti na levo stran ulice in tako pridobiti nekaj kritja s kotom, ki ga je naredilo cestišče zaradi višje lege. Toda, če bi nasprotnik na tistem mestu imel opazovalca v nadstropju katere od zgradb na Kerenčičevi ulici, ki so bile le kakšnih 20 metrov oddaljene, bi bilo po nama. Tako sva prispela do točke nad Kompasovo restavracijo. Skozi odprtino v zidu je bilo možno videti, da v prehodu med restavracijo in naslednjo zgradbo stoji OT in cev njegovega 20 mm topa je zijala nekam nad najin položaj. Steiner je imel s seboj majhno prenosno radijsko napravo. Ravno med ugibanjem, ali naj nadaljujeva pot do reke Mure, se je nekje v sistemu zvez vzpostavljala povezava in »motorola« je neznansko zahreščala v tisti nenavadni tišini, ki je lebdela nad tem delom mesta. Iz smeri vojske se je zaslišala vznemirjena govorica in topot korakov. Slišati je bilo povelja za pripravljenost in čez nekaj časa je neprijetno zabrnel še elektromotor, ki je verjetno obračal kupolo na OT. Midva sva se med tem že plazila nazaj proti našim. Za tisto »puzanje« bi še v Bileći dobila plus pet.

A zadeva še ni bila končana. Malo pred župniščem, kjer sva lahko nadaljevala svojo pot stoje, se je pojavil neznan mlajši moški v civilu. Že po videzu je sodil nekam bolj v južne kraje Jugoslavije. Njegova govorica je bila mešanica slovenščine,

srbohrvaščine in sledi še enega jezika iz bivše Jugoslavije. Ni bilo videti, da je oborožen, a roko sem imel na svoji Beretti, pa tudi Steinerjeva torbica za pištolo je bila naenkrat odpeta. Na najino vprašanje, kaj počne tukaj med položaji TO in JLA, je povedal, da je osebni obveščevalec poveljnika PŠTO Miloševiča. Zgodba je škripala in zdaj nama je prav prišla prej odvečna »motorola«. Preko centra za zveze je Steiner o zadevi obvestil milico in njihovi specialci so neznanca kmalu pobrali ter ga odpeljali na zaslišanje.

Med posameznimi spopadi, ko smo imeli nekakšna premirja, sem prenašal tudi različna sporočila ali opravljal sprotne dogovore za usklajevanje razmer s Popovom oziroma njegovimi podrejenimi. Eden takšnih »obiskov« mi je ostal še posebej v spominu.

V območju MP in delno znotraj blokade so bili objekti Mesne industrije Radgona (MIR). V ponedeljek, 1. julija, je to podjetje obvestilo občinske organe, da so v njihovih skladiščih velike količine mesa, ki se lahko pokvarijo, saj so bile hladilne komore že dalj časa brez elektrike. Zato je bilo treba zagnati generator, kar pa je včasih povzročilo močan pok. Tega bi vojska na MP, ker je znova veljalo kratkotrajno premirje, lahko razumela kot strel. Pristojni občinski organ je pripravil sporočilo za Popova, ki mu ga je bilo treba odnesti. Rauter pa me je pred odhodom obvestil, da naj bi tega dne nekje v Sloveniji armadni vojaki streljali na naše pogajalce. Dejal je: »Sam se odloči, če boš šel«.

S sogovorniki na MP nisem imel slabih izkušenj, zato sem se takoj odpravil. Le svojo malo Beretto M70 sem tokrat zataknil za pas pod ohlapno srajco. Pištolica bi me sicer prej spravila v težave, kot pa da bi si z njo lahko zares kaj pomagal, a občutek je bil dober. S kolesom, ki mi je ves čas vojne služilo kot osnovno prevozno sredstvo, sem se zapeljal mimo naših enot v blokadi na konec Panonske ulice in izza vogala trgovine Koloniale poklical stražarja. Z roko je dal znak naj stopim bliže in zahteval, da povem razlog prihoda. Zaustavil me je na sredini večjega mastnega madeža na tleh. Verjetno je bilo strojno olje, iz katerega od vozil, poškodovanega v prebijanju naše barikade ob prodoru na MP. Ukazal je, da moram stati točno na tem mestu in se ne smem premikati. Tako strogi v prejšnjih srečanjih niso bili nikoli. Medtem ko je odšel po dežurnega, sem si ogledal položaj. Drugi stražar je ležal v improviziranem zaklonu za vogalom stare hiše, ki je danes ni več, in meril proti »Putniku«. Na nasprotni strani ceste sta, v kritju pod odrinjeno prikolico tovornjaka, pri objektu Mesne industrije Radgona, ležala še dva stražarja. Ta, ki je bil bliže, je z avtomatsko puško meril proti meni, oni pri zidu pa naprej po Lackovi ulici. Povsem na planem sta bila le dva OT in v ozadju, pri objektu mejne kontrole, en tank. Oba transporterja sta imela cevi namerjene točno na mesto, kjer sem stal, tank pa je usmeril top nekam po Kerenčičevi ulici. Stražar se je vrnil z dežurnim oficirjem, ki je prevzel sporočilo in rekel, naj počakam.

Preteklo je dobre pol ure. Sonce je močno pripekalo in oljni madež je neprijetno zaudarjal. Bil sem brez kape in nastajajoča pleša je bila pravi kolektor. Iz smeri tanka je prišel kapetan prvega razreda. Človek srednje višine in čokate postave, za katerega so prebegli vojaki kasneje povedali, da je bosanski Srb. Začel je hoditi v krogu okrog mene in govoril, da smo Slovenci zločinci in izdajalci. Rekel je, da dobro ve, kakšni bedniki smo, saj je srednjo šolo obiskoval v Mariboru. Med drugim je zagrozil: »Vi Slovenci ne boste imeli miru. Osebno bom usposobil 500 diverzantov, ki bodo prihajali in vas klali. Rezali vam bodo vratove.« Čez nekaj časa se je naveličal in odšel v zgradbo, kjer je bilo skladišče carine. Ko je pretekla že dobra ura od mojega prihoda na MP, se je prikazal dežurni. Predal mi je sporočilo, v katerem Popov obvešča občinsko vodstvo, da ne dovoli zagona generatorja. Verjetno je sumil, da hočemo s tem prikriti kakšno našo aktivnost.

Ko me je Rauter zagledal, je dejal: »Ja, kje hodiš človek? Mi smo te že odpisali«. Na novico, da nismo dobili dovoljenja za zagon generatorja, je skomignil z rameni. »Popov se sedaj lahko j…, ker so se med tem, ko si ti čakal na odgovor, delavci Mesne industrije Radgona splazili do generatorja in ga zagnali«. No, krasno, jaz sem se pa med tem sončil. Še dobro, da ni počilo.

Proti večeru drugega julija so spopadi, ki smo jih začeli zgodaj popoldne z našim ognjenim naskokom z grajskega hriba, ponehali. Le tu in tam je bilo slišati še kakšen osamljen strel. Iz porušenih hiš na območju MP in na grajskem hribu se je še vedno dvigal gost dim, razbita streha cerkvenega zvonika pa je nenavadno štrlela v večerno nebo. Stražnica JLA je bila v naših rokah, saj jo je, ob ognjeni podpori enot TO, zavzela Posebna enota milice. Že med spopadi smo morali premestiti del enot iz blokade MP in stražnice na dostope v mesto iz smeri Radenci in Spodnji Ivanjci, tam postaviti ovire, jih utrditi ter pripraviti za obrambo. Iz Varaždina je namreč prodirala močna oklepna kolona JLA, očitno na pomoč svojim silam v Gornji Radgoni.

Sredi noči smo se v prostorih poveljstva TO na vrhu občinske zgradbe zbrali člani koordinacijske skupine ter nekaj pripadnikov TO in milice, ki niso bili v neposredni sestavi enot. Vsaj dve nenavadni informaciji sta nakazovali možnost, da je naša varnost v mestu že sedaj močno ogrožena. Zato smo se malo po polnoči premaknili do lovske koče pri »Mestni šumi«. Na »mirnodobni lokaciji« je ostal le dežurni v centru za zveze, enoto za zavarovanje pa smo opozorili na možnost napada.

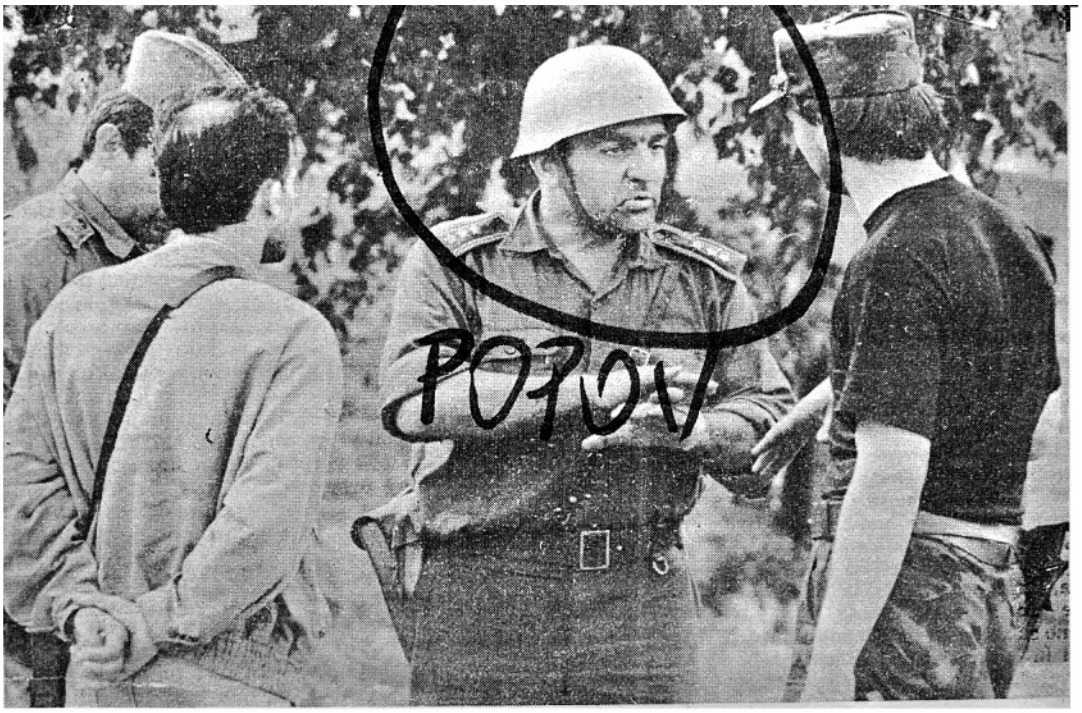
V lovski koči je bil šele od jutra tega dne nastanjen protidiverzantski vod iz TO Ljutomer. Pojavil se je še načelnik za zaledje Obm. ŠTO, major Novak, za katerega do takrat nisem vedel, da je tudi v Radgoni. Stali smo v krogu in razpravljali, kaj nam je storiti. Na koncu so se miličniki in zaposleni na LO ter NZ odpravili na svoje lokacije izven mesta, vsi Ljutomerčani pa proti Ljutomeru. Ostali smo le

radgonski teritorialci: Franc Zemljič, Branko Trstenjak - Badžo, Zvone Benko, Martin Španbauer (ml.) in jaz. Po krajši tišini sem dejal: »Fantje, mi ne moremo nikamor. Naši ljudje so na položajih v mestu«. Dogovorili smo se, da opravimo obhod enot, jih opozorimo na potrebo po dodatnih ukrepih varovanja ter pripravo na umik v zbirne lokacije v primeru močnega poslabšanja položaja.

Noč je kljub vsemu potekla mirno. Ko se je zdanilo, smo s tesnobo pričakovali novo kolono JLA iz smeri Ljutomera in med tem napovedan zračni napad ter helikopterski desant. Toda oklepna kolona JLA se je ustavila nekje pri Hrastje Moti. OT iz njene sestave, ki je edini nadaljeval pot, pa so v Radencih z napadom zaustavili teritorialci in miličniki. Tudi zračna nevarnost je bila preklicana. Sredi dopoldneva je v Radgono ponovno prispel Steiner, ki je občasno prihajal ves čas spopadov in neposredno usmerjal nekatere aktivnosti ali sodeloval v njih. Z njim se je vrnil tudi Rauter. Stvari so se umirile in opoldne je dokončno nastopilo premirje, ki je bilo dogovorjeno na najvišji ravni.

Znova smo »naselili« pisarno poveljstva in si končno oddahnili. Morda je le konec. Tedaj pa so se iz smeri MP zaslišale eksplozije. Z našimi zvezami nismo uspeli dobiti nobenega podatka, zato mi je Rauter naročil, naj preverim, kaj se dogaja. V najbližjih enotah so mi povedali le to, da poka nekje na koncu Panonske ulice in verjetno tudi na položajih JLA. Izogibanje odprtim prostorom, kjer bi me lahko našla kakšna izgubljena krogla iz smeri MP, mi je vzelo kar nekaj časa. Vmes je odjeknil še en strel in hitro za tem nejasna detonacija. V bližini »Putnika« je bilo slišati govorjenje in nato je nekdo vpil: »Daj malo levo, pa malo naprej!« Kmalu sem jih našel. Skupina naših teritorialcev zaradi izpostavljenega položaja ni dobila obvestila o prekinitvi sovražnosti. Prišli pa so na idejo, kako nadomestiti pomanjkanje orožja za posredno obstreljevanje. Po zavzetju stražnice so bila skladišča TO sicer znova v naših rokah, a streliva za minomete nam nadrejena poveljstva kljub zahtevam (iz neznanega razloga) niso dostavila. Fantje so sedaj s polavtomatsko puško, iz tromblonskega nastavka z oporo na tleh, kot z minometom pod velikim kotom streljali trenutne tromblonske mine proti MP. Z nekaj izstrelki so dobili toliko izkušenj, da so mine padale že dokaj blizu dveh OT, ki se ju je dalo videti s tega mesta. Tisti »malo levo in malo naprej« pa je prihajal od opazovalca, ki so ga poslali bliže nasprotnikovim položajem.

Ko sem prekinil njihovo zavzeto akcijo, mi je eden navrgel: »Jebi ga. Vedno, ko nam začne iti, si vi izmislite nekakšno premirje«. A očitno je odleglo tudi njim. Dobili smo ukaz, naj omogočimo nemoten odhod vojske iz mesta in naprej proti hrvaški meji. Sredi popoldneva sva z Rauterjem odšla na zadnji pogovor s Popovom. Rauter mu je pojasnil, da bomo naše enote umaknili stran od poti, ki je predvidena za njihov umik, da se izognemo morebitnim izzivanjem. Na mojo pripombo, da je bolje, če so njegovi podrejeni vseeno ves čas v oklepu, je Popov odvrnil: »Vem. Na eni in drugi strani se najdejo bedaki«.

Pogovor predstavnikov TO in armade o načinu umika tankovsko oklepne enote z mejnega prehoda v Gornji Radgoni. Polkovnik ki je vodil okoli 10 oklepnih vozil in 4 tanke se je strinjal s potjo, ki jo bodo ubrali proti domači kasarni na Hrvaškem.

Fotografija iz časopisa Vestnik (Fotografija: Nataša Juhnov).

Razšli smo se in kolona oklepnikov je okrog sedmih popoldne zapustila Radgono v spremstvu vozila milice. Zadnji tank v koloni je imel nekoliko zverižen pokrov reflektorja za silo povezn̄jen na ohišje. V njem sta bili dve strelni luknji: ena lepo v sredini, druga pa kakšnih deset centimetrov višje.

Zvečer sem po skoraj petih dneh brez spanca končno legel v svojo posteljo. A adrenalina je bilo še toliko, da nisem mogel zaspati. Ko mi je proti jutru vendarle uspelo, so na bližnjem parkirišču zabrneli motorji kamionov, ki so se pripravljali za razvoz mesa iz klavnice. Brnenje je bilo tako podobno zagonu tankovskih motorjev v preteklih dneh, da me je kar vrglo pokonci. S spanjem znova ni bilo nič. Svoj ritem nočnih počitkov pa sem uspel ujeti šele čez dober mesec.

Bil je začetek jeseni. Na vojno nas je v Gornji Radgoni spominjalo le še nekaj ruševin in težave naših ranjenih, s katerimi je država ravnala, kot da so bili sovražniki. Sam pa sem znova živel za svoj »veliki biznis«. Potem se je sosed iz drugega vhoda našega bloka, sicer carinik, z družino odselil nekam v Bosno. To je bil tisti občan, ki je pred postavitvijo naše blokade obiskoval vojsko na MP, v njegovo stanovanje pa je Popov zahajal na kavo in telefonirat nadrejenemu

poveljstvu. Že drugi dan po njegovem odhodu pa je iz Varaždina na moj naslov prispelo pismo, napisano s pisalnim strojem na listu, iztrganem iz beležke, ki je v prevodu:

»Dober dan,
sem pilot helikopterja, na katerega ste, dne 3. 7. 1991. leta, po 14. uri, streljali s svojo ostrostrelsko puško, ko sem našim enotam pripeljal hrano in zdravila v Gornjo Radgono. Poznam tebe in vse tiste, ki ste streljali name s svojim lovskim orožjem in zato sem se odločil:

- *moj helikopter nosi 22 raket, vedi, dve raketi sta določeni za tvojo hišo - stanovanje,*
- *ni sile, ki bi mi preprečila, da to naredim, ker osebno vem, kje je tvoja hiša.*

Imam 28 let in lahko čakam in v svojem življenju bom to naredil.
Pozdravi ženo in otroke, žal mi jih je, ampak tudi moja bi ostala sama, če bi ti uspelo, kar si se namenil. Tudi p…. Janša ti ne bo mogel pomagati, ko se bom vrnil.
Izdajalca nihče ne potrebuje, a vsakdo ga koristi.

Hvala za pozornost.

M2M« (pismo je v arhivu policije).

Le dve podrobnosti je zanemaril prijazni pisec. Odletel je pred poldnevom in v tovoru je bilo ob strelivu še najmanj zdravil in hrane. Očitno pa se je dobro spominjal dogodka. Kajti, ko se je dvignil s svojim helikopterjem, je pol Radgone streljalo nanj. Vsak teritorialec, ki ga je videl, je proti njemu izpraznil vsaj en nabojnik. Kot po čudežu so tokrat delovale vse zveze in vsi so bili obveščeni, da je pripeljal strelivo. Pri tem so bili naši strelci tako vneti in hitri, da so zanemarjali oddaljenost ter z merkom 1 v večini primerov streljali na razdalji večji od 500 metrov. Ponekod so tako krogle, tistih bolj oddaljenih borcev, padale nevarno blizu naših nižje ležečih položajev. Ko je malo za tem helikopter moral zasilno pristati pri Hrastje Moti zaradi okvare motorja, ga je čez čas zasegla skupina tamkajšnjih prostovoljcev. Na njem gotovo ni bilo nobene poškodbe povzročene s strelnim orožjem.

To pismo pa je bilo tudi moje zadnje srečanje z vojno.
Zapisal Zdravko Stolnik, Gornja Radgona.

Zvone Benko
Gornja Radgona 1991, prvi spopad

V četrtek, 27. junija je postalo jasno, da je največja verjetnost prihoda JLA iz smeri Ljutomera. Zato je tudi TO posvetila posebno pozornost pripravam na obrambo južnih dostopov v mesto. Prva ovira je bila barikada, sestavljena iz tovornjakov in težkih delovnih strojev, postavljena na mostu čez potok med Avtoradgono in železniškim prehodom. Kompozicija tovornih vagonov, ustavljena na železniškem prehodu, je predstavljala drugo barikado na tej smeri. Za zapiranje stranske poti od Avtoradgone do Črešnjevcev pri novem Elradu pa je bil na cestišče postavljen težki viličar.

Poleg enote, ki je bila določena za to lokacijo, smo se tam v neposredne priprave in pomoč vključili še pripadniki, ki so nam bile sicer dodeljene nekatere samostojne zadolžitve. Med drugim tudi odkrivanje in spremljanje obveščevalnega delovanja JLA, ki je bilo, posebno zadnja dva dni, vse bolj očitno tudi s pomočjo posameznih krajanov. V skupini sta bila poleg mene še Martin Španbauer mlajši in Janko Kuzmič.

Odločili smo se, da bomo iz šestih kilogramov trotila, ki je bil na razpolago, sestavili improvizirano mino in jo postavili tam, kjer se je cestišče ob Avtoradgoni začelo spuščati proti prvi oviri. S tem bi nekoliko okrepili varovanje prve barikade. Predvideno je bilo, da jo izza tovarniške ograje nekdo od nas z vrvjo potegne pod oklepno vozilo.

V tem času nas je komandir PM Radgona obvestil, da je v Radencih armadni podpolkovnik z dvema vojakoma in terenskim vozilom. Njihova prisotnost je med prebivalci povzročala nemir in obstajala je možnost konflikta. Odpravil sem se v Radence in vse popoldne sodeloval v pogajanjih za predajo. Pogajanja niso uspela, zato smo se pripravili na njihovo zajetje. Na lokacijo Avtoradgone sem se tako vrnil šele proti večeru, ko so bili vsi trije že v naših rokah.

Martin in Janko sta med tem že postavila mino na določeno mesto in pripravila vse potrebno za njeno vlečenje preko cestišča. Vžigalnik in rezervni vžigalnik sta pustila v formacijski embalaži, saj bi ju vstavila šele v neposredni pripravi mine za uporabo. To je tudi preprečilo nesrečo, ki bi se sicer gotovo pripetila. Ravno, ko sta ugotavljala, kaj bi se dalo še storiti na stranski cesti pri Elradu, je skozi začasno odmaknjena vozila v prvi barikadi pripeljal poln avtobus avstrijskih turistov, ki so želeli čim prej priti preko meje. Med manevriranjem do prehoda je avtobus povozil našo z nekaj vejami pokrito mino in jo zdrobil na drobne koščke. Sedaj jima ni preostalo drugega, kot da sta zdrobljeni eksploziv pograbila v plastično vrečo, jo prevezala z lepilnim trakom in znova pritrdila na desko za vlečenje.

Malo pred nočjo sva z Martinom pogledala še k našemu vodu iz sestave enega od jurišnih odredov TO, ki je imel nalogo braniti oviro na železniškem prehodu. Tam sta bila tudi merilec enega od dveh protioklepnih ročnih metalcev (RM), ki smo ju premogli, in njegov pomočnik z dvema minama. K nam sta bila premeščena iz protidiverzantskega voda kot okrepitev. Njun položaj ni omogočal dovolj varnega umika pa tudi pokrivanje smeri ni bilo zadostno. Zato sva ju pomaknila v primerno kritje nekoliko nad cesto. Potem se je vreme poslabšalo in začelo je liti kot iz škafa. Ko sem se ponoči v dežju vračal s sestanka na poveljstvu, je iz smeri Gederovec že bilo slišati močno streljanje, ki je trajalo dobro uro. Vod je počival pod železniškim mostom, na položaju pa je ostalo nekaj dežurnih strelcev. Verjetno sta si tudi merilec RM in pomočnik poiskala kritje pri bližnji hiši.

Ker sredstva za zveze niso delovala, se je naša skupina nastanila v vratarnici Avtoradgone, kjer je bil telefon in od koder je bilo možno opazovati cesto skoraj do vasi Mele. Noč smo v glavnem prebedeli, občasno z ogledi nadzorovali pot ob Muri in spremljali novice po radijskem sprejemniku. Po vnovičnem premlevanju okoliščin se nam predvideni način uporabe mine z vleko izza ograje ni več zdel dobra rešitev, saj položaj ni nudil zadostnega kritja za umik. Sklenili smo, da zjutraj poiščemo drugo rešitev.

Pozdravilo nas je lepo sončno jutro. Čeprav so bili delavci obveščeni, da se ta dan ne bo delalo, so nekateri vseeno prihajali. Mi smo se odločili, da svoj položaj pripravimo za železniškim nasipom, v bližini viličarja na stranski cesti. Od tam je bil še boljši pregled nad dogajanjem na glavni cesti pa tudi umik ob nasipu proti naslednji barikadi bi bil lažji. O vlečenju mine seveda ni bilo več govora, saj je bila razdalja zdaj skoraj sto metrov. Zato smo jo opremili z električnim vžigalnikom, potreben kabel pa so nam dali iz skladišča Elrada.

Odpravil sem se pogledat k naši enoti pri železniškem prehodu. A tam ni bilo več žive duše. Tudi merilec na RM in njegov pomočnik sta izginila. Še danes ne vem, kdo in na čigav ukaz jih je umaknil s položaja. Naše radijske zveze tako ali tako niso delovale pa tudi preko telefona ni bilo več mogoče dobiti nikogar od nadrejenih. To je pomenilo, da smo za obrambo ovire ostali le mi trije. Pri železniškem prehodu sem pri ponovnem ogledu naletel na komandirja PM Stanka Sakoviča in komandirja Posebne enote milice Alojza Flisarja. Ko sta izvedela, da smo brez protioklepnega orožja, sta mi dala ročni raketomet (RR) »Armbrust« za enkratno uporabo. V naši skupini pa smo potem ugotovili, da nihče ne zna ravnatiz ročnim raketometom. Uspelo mi je dobiti zvezo z našim 61. diverzantskim vodom, ki je bil na položaju nekje v mestu. Poslali so nam Avguština Lampeta in Sandija Štrucla z dvema ročnima rakotometoma. Sandi je bil usposobljen za rokovanje s tem razmeroma novim orožjem v TO in mi je na hitro razložil ves postopek.

Pripravili smo načrt delovanja: Janko in Martin bosta izza železniškega nasipa sprožila mino pod prvim vozilom v koloni, jaz takoj nato ustrelim z RR na

najprimernejši cilj in potem enako stori še Sandi. Avgust in Sandi sta poiskala kritje za velikim kupom zemlje, ki je bil od vseh naših položajev najbližje cesti. Vsi skupaj bi se nato v kritju železniškega nasipa umaknili do naslednje ovire, kjer bi Sandi uporabil zadnji RR. Če bi se kolona JLA usmerila na stransko cesto proti Elradu, smo predvideli takojšen umik v gozd (Gaj) in potem delovanje v skladu z nastalim položajem.

V daljavi, nekje na območju Radenec, je bilo že slišati silovito streljanje in na nebu se je pojavil steber gostega dima. Streljanje je prihajalo vse bliže. Kmalu se je zaslišalo tudi brnenje močnih motorjev in cviljenje ter škripanje gosenic oklepnikov. Hrup je postajal neznosen in napetost je rasla.

Prvo vozilo, nekakšna futuristična pošast, križanec med tankom, oklepnim transporterjem in buldožerjem, se je vse bolj bližalo naši mini. Tank, ki je vozil za njim, pa še ni bil dovolj blizu za strel z RR. Bal sem se že, da bo presledek v koloni prevelik in bodo naslednji oklepniki, po aktiviranju mine, prehitro opozorjeni na zasedo. Čelno vozilo je nekoliko zastalo in takrat se je približal tudi tank. Teren pred mano je bil ravno toliko dvignjen, da je nekaj bujnejših plevelov motilo linijo merjenja. Zato sem se povzpel na viličarja, ki je bil sredi cestišča kot ovira in stoje pripravil orožje za strel z rame. Po nekaj neznosno dolgih trenutkih se je zabliskalo na čelu kolone in odjeknila je močna detonacija. Skoraj hkrati sem sprožil pa ne vem, ali je bila to spontana reakcija na eksplozijo ali zavesten poteg sprožilca. Videl sem, da je izstrelek letel prenizko, se odbil od zemlje, zadel kupolo tanka, se znova odbil in izginil nekje za njim. Očitno bi bilo potrebne nekaj vaje pa tudi bolj stabilen položaj za merjenje ne bi bil odveč.

Kolona JLA pred Avtoradgono (Arhiv: OZVVS Gornja Radgona).

Toda časa za razmišljanje ni bilo. Takoj se je po nas vsula toča krogel iz vseh orožij oklepnikov v koloni, ki jih je bilo sedaj že kar nekaj pred našimi položaji. Streljanje je bilo tako silovito, da Sandi enostavno ni mogel več izstreliti svoje rakete, saj je kup zemlje, za katerim sta ležala z Avgustom, kar dvigovalo od mnogih rafalov. Nekako se jima je uspelo zvleči v kritje jarka ob železniškem nasipu in potem naprej do druge barikade. Ker sta ostala sama, jima ni preostalo drugega, kot da se vrneta v svojo enoto.

Mi trije pa smo bili še v večjih škripcih. Z naše lokacije nam je preostal le umik vstran od streljajočih pošasti, v Gaj. Kritja skorajda ni bilo. S plazenjem po trebuhu smo hiteli v gozd, vse okrog pa so letele krogle kot bi napadal roj velikih sršenov. Ob zadevanju v veje in debla je bilo slišati neprijetno prasketanje in tleskanje. Globlje v gozdu je bilo že nekoliko lažje in le tu in tam je še zasikal kakšen naboj, ki ga ni ustavila goščava na začetku.

Kmalu smo pot lahko nadaljevali stoje in hitro prišli do križišča pri Modi v Črešnjevcih. Tam je bilo veliko ljudi, ki so hoteli vedeti, kaj se dogaja za halami Elrada in gozdom. Ravno, ko smo se jim približali, je izza naših hrbtov prižvižgalo nekaj krogel in križišče se je hitro izpraznilo. Tisti, ki so ostali v bližini, so nam povedali, da je takoj po začetku streljanja pri Avtoradgoni, tankovska granata zadela eno od stanovanjskih hiš v bližini Kunejevega gradu.

Tudi mi smo se razšli. Janko in Martin sta nadaljevala pot preko hriba v smeri, kjer so imele naše enote zbirne lokacije, jaz pa sem se odpravil v mesto iskat poveljstvo.

Zapisal Zvone Benko.

Bojan Srt
Zajetje podpolkovnika in dveh vojakov JLA v Radencih

Dan pred napadom enote JLA je bil naš protidiverzantski vod na območju športnega stadiona v Gornji Radgoni (Stadion bratstva in enotnosti !!!). Pripravljali smo se za protidesantno obrambo. Popoldne sta prispela Zvone Benko in major Balantič s poveljstva in nas obvestila, da so v Radencih že ves dan podpolkovnik in dva vojaka JLA, verjetno z nalogo nadzora stanja na terenu pred prihodom oklepne kolone JLA iz smeri Varaždina. Dobro so oboroženi in zaradi groženj civilistov ves čas v pripravljenosti.

Pripadniki TO so podpolkovniku že ponudili možnost predaje, vendar je odklonil. Zato smo dobili ukaz, da jih zajamemo. Ocenjeno je bilo, da je akcija lahko zelo nevarna in je zato najprimerneje, da jo opravi naša enota.

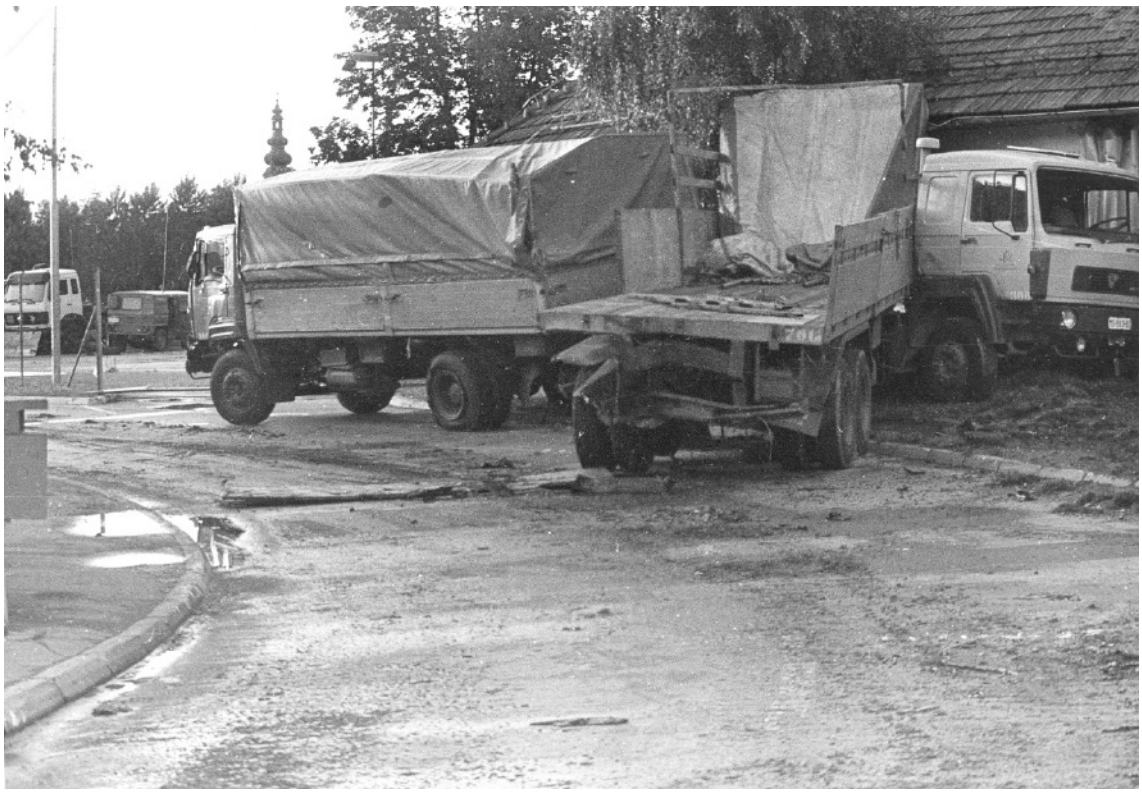
Položaj JLA na MP Gornja Radgona (Fortografija: Jože Pojbič).

Naloga je bila poverjena meni in poveljnik voda mi je dovolil, da si sam izberem skupino za njeno izvedbo. Večina nas je bila že več let v isti enoti in smo se zelo dobro poznali. Takoj sem vedel, da so najprimernejši Bogdan Trnjek, Milan Ružič, Martin Fridau, Drago Kavčič in Miran Srt. Zanesljivi, mirni in odločni fantje, ki so takoj dojeli nalogo ter komaj čakali ukaz za premik.

Izhodiščni položaj smo zavzeli v radenskem parku. Od tam smo videli vojaško terensko vozilo med trgovino Penina in mesnico. V okolici je bilo precej civilistov, ki so po naših informacijah že ves dan izzivali vojake. Z našega mesta pa ni bilo dobro vidno, ali so podpolkovnik in oba vojaka v vozilu. Zato je Zvone, ki nas je spremljal, šel v izvidnico. Čez čas nam je z dogovorjenim znakom sporočil, da so vsi trije v avtu.

Morali smo jih presenetiti. Zato civilistov, ki so bili še vedno v bližini vozila JLA, nismo mogli opozoriti. Miranu, ki je bil ostrostrelec, sem določil položaj, s katerega nas bo kril in mu ukazal, da ga takoj zasede. Ostali smo na hitro še enkrat ponovili potek akcije. Uporabljali smo kombi iz popisnega seznama civilnih vozil za potrebe vojske, vojaško vozilo pa je stalo ob stranski cesti. Zato ne bo nič sumljivega, če zavijemo z glavne ceste proti njim. Kombi je imel v zadnjem

prostoru bočna drsna vrata in glavnega dela skupine, ki bo v njem, ne bo nič oviralo, če se ustavimo neposredno ob vojaškem terencu. Iz vozila bom skočil prvi in izstrelil kratek rafal v zrak. Za nas bo to znak za akcijo, vojakom JLA pa opozorilni strel. Hkrati smo upali, da bo to dovolj, da se civilisti umaknejo. Vkrcali smo se v kombi in odpeljali.

Prebita barikada pred MP Gornja Radgona (Fotografija: Jože Pojbič).

Vse je potekalo bliskovito in gladko. Ustavili smo se ob levem boku vojaškega terenca. Skočil sem k vratom in ustrelil v zrak. Zgrabil sem vojaka za volanom in ga s puško vred potegnil iz vozila. Brez ukaza se je vrgel na trebuh in položil roke predse. Uperil sem puško v podpolkovnika na desnem prednjem sedežu in mu ukazal, naj se preda. Ni mi odgovoril. Levo roko s pištolo je držal med koleni, desno pa je nekam čudno tiščal med sedež in desna vrata.

Ta je takrat Bogdan že odprl in zgrabil podpolkovnika za obe roki. Martin, ki je bil takoj za njim, mu je iztrgal pištolo in iz desne, skrite roke, še Škorpijona. Vojak na zadnjem sedežu je med tem ves čas poizkušal s puško slediti moji glavi, vendar ni streljal. Hkrati se je živčno oziral okoli in poizkušal ugotoviti, koliko nas je. Iztrgal sem mu puško in jo vrgel k prvi. Martin je potegnil podpolkovnika iz vozila in ga preiskal.

Drago in Milan sta ves ta čas iz neposredne bližine krila del, ki ni bil dosegljiv našemu ostrostrelcu. Med tem so se znova približali civilisti, ki so po mojem strelu takoj poiskali kritje za bližnjimi vogali. Eden izmed njih, z velikim nožem v roki, je vojaka na tleh začel vleči za lase. Nagnal sem ga in oddaljil tudi ostale. Preiskali smo še oba vojaka in vse strpali v naš kombi. Vojaško terensko vozilo smo predali miličnikom, ki so bili v bližini.

Najprej smo se odpravili v gostišče Jež v bližnjem gozdu, kjer naj bi se dobili z majorjem Balantičem. Ker tam ni bilo nikogar, smo ujetnike odpeljali na poveljstvo v Gornjo Radgono. Oba vojaka so predali v center za zbiranje vojnih ujetnikov, mi pa smo dobili nalogo, da podpolkovnika ponoči v Benediktu predamo mariborski TO.

Lilo je kot iz škafa. Ker so bile glavne ceste zaprte z ovirami, smo po stranskih poteh potrebovali kar debelo uro za pot, ki jo sicer opraviš v desetih minutah. Preden smo prispeli, je Milan podpolkovniku nataknil lisice. Mariborčani so nas že čakali na dogovorjenem mestu in major, ki se nam je v Radgoni znova pridružil, je opravil predajo.

Zapisal Bojan Srt.

Časopisi dostavljeni na »fronto« (Fotografija: Jože Pojbič).

Dušan Zagorc
Janez Svetina, psiholog, pisatelj, prevajalec in svetovni popotnik

Janez Svetina je bil rojen 26. decembra 1941 v kraju Rečica pri Bledu. Dr. Anton Trstenjak, svetovno znani psiholog, filozof in teolog ga je imenoval za svojega naslednika. Prav dr. Trstenjak, ki je bil častni občan občine Gornja Radgona, mi je govoril leta 1988 o Janezu Svetini. Na koncu šolskega leta 1990/91 sem kot ravnatelj Osnovne šole Gornja Radgona Janeza Svetino povabil v Gornjo Radgono, kjer je 27. junija 1991, ob 9. uri, začel predavanje za vzgojiteljice in vzgojitelje iz vrtca ter za pedagoške delavke in delavce iz osmih osnovnih šol.

Predavanje na temo: »Slovenska šola za novo tisočletje« je potekalo v polno zasedenem Kulturnem domu v Gornji Radgoni. Žal sem predavanje po 40 minutah prekinil, saj sem dobili informacijo, da proti Gornji Radgoni prodira močna tankovska enota in da naši teritorialci in prostovoljci postavljajo barikade. Janezu sem obljubil, da ga bom ponovno povabil, ko bo vse minilo. Niti slutil nisem, da bo Janez naslednje dopoldne padel pod streli iz oklepnika tankovske enote polkovnika Popova. Janez je imel na vseh potovanjih s seboj fotoaparat. Dne 28. junija 1991, ob 11.38, je bil smrtno zadet. Janez je bil druga civilna žrtev vojne za samostojno Slovenijo. Janez Svetina je naredil še svojo zadnjo fotografijo. Fotografiral je oklepnik, iz katerega je priletel smrtonosni strel. V življenju je napisal in izdal osem knjig, po smrti pa sta izšli še dve njegovi knjigi.

Na zgradbi nekdanje »Sloge« na Partizanski cesti, kjer je bil ubit Janez Svetina, smo leta 1992 postavili spominsko ploščo. Vsako leto 28. junija, ob 11.38, pri tej plošči prižgemo sveče in položimo cvetje. Vsako leto pa delegacija veteranov prižge svečo na Janezovem grobu na blejskem pokopališču.

Zapisal Dušan Zagorc.

Zadnja fotografija iz fotoaparata Janeza Svetine, ki je takoj za tem 28. 6. 1991, ob 11.38, padel pod streli oklepnega vozila na fotografiji.

Dušan Zagorc
Moj prispevek v vojni za samostojno Slovenijo
junij – julij 1991

V četrtek, 27. junija 1991, ob 9. uri, sem za vse pedagoške delavce sedmih OŠ, OŠPP in GŠ v Kulturnem domu Gornja Radgona organiziral (po zaključku mojega prvega šolskega leta ravnateljevanja na radgonski OŠ) predavanje svetovnega popotnika in psihologa Janeza Svetina z Bleda (dr. Anton Trstenjak ga je označil za svojega naslednika). V nabito polni dvorani je bilo čutiti napetost, čeprav je Janez začel predavanje z glasbo za umirjanje in sproščanje. Poklican sem bil na štab CZ v sosednji stavbi občine, kjer so nas seznanili, da se proti Gornji Radgoni pomika tankovska enota in da pripadniki TO in civilisti postavljajo barikade. Moja odločitev je bila težka, a pravilna. V dvorani sem prekinil predavanje in zaželel vsem udeležencem srečno vrnitev domov, lepe poletne počitnice in obljubil, da bomo predavanje izvedli v novem šolskem letu. Janeza sem pospremil v hotel Grozd, ženo, hči in sina pa nastanil v klet našega »starega bloka« in odšel v šolo.

V petek, 28. junija 1991, sem zjutraj odšel od doma v hotel pozdravit Janeza, ki je ravno zajtrkoval. Šel sem na štab TO in vrnil poziv (leto dni prej sem bil razrešen kot pripadnik TO). Dejal sem, da bom več naredil, če bom preko šolskega ozvočenja obveščal vojake v stražnici blizu šole. To je bil prvi del moje psihološke vojne. Dva zvočnika sem imel postavljena na oknih zbornice in usmerjena proti »karavli«. Enota polkovnika Popova je prodirala skozi Gornjo Radgono proti mejnemu prehodu. Slišalo se je streljanje, kasneje še močno pokanje pri Admondu. V zbornici sem poslušal dva radia – MV in Val 202. Okoli 12. ure je radio poročal, da je bil v Gornji Radgoni smrtno ranjen novinar, ki je bil prenesen v mrtvašnico. Iz šole sem šel s strahom pogledat truplo in se zgrozil, ko sem videl mrtvega prijatelja Janeza (poznala sva se komaj dva dni). Na Murski val sem sporočil, kdo je civilna žrtev in obvestil Janezove starše na Bled.

V jedilnici šole sem okoli 60 pripadnikom TO razdelil hrano, ki smo jo pripravili dan prej za naše učitelje po predavanju. Zvečer sva s hišnikom Jožekom opazovala pristanek helikopterja na parkirišču med pokopališčem in šolo ter prijetje polkovnika Đurovića.

V soboto, 29. junija 1991, se je na šoli ves Izvršni svet občine Gornja Radgona premaknil na rezervno lokacijo za osnovno šolo. Imam občutek, da na področju poveljevanja v TO ne poteka vse v redu. V bataljonu TO, 2. četa sem bil pred letom 1990 varnostnik. Poznal sem skoraj vse teritorialce in tudi poveljnike vodov v novi organizaciji. Po radiu poslušam predsednika Predsedstva RS Milana Kučana in ministra za informiranje Jelka Kacina. Odločim se, da je treba obveščati predvsem slovenske vojake, ki so v oklepnikih enote polkovnika Popova na

mejnem prehodu. V kulturnem domu vzamem ozvočenje z dvema zvočnikoma (to je ostalo na odru od predavanja), ga naložim v mojo »katrco« in se odpeljem na grajski breg. Pri veliki telovadnici naše šole je veliko pripadnikov rezervne milice. Opazim tudi nekaj teritorialcev. Cilj je »karavla«. Zvečer sem s pripadniki voda TO (poveljnik Milan Nekrep). Nobenih povelj ni bilo, kaj storiti. Sam sem vedno zagovarjal stališče, da ne napadamo brezglavo.

V nedeljo, 30. junija 1991, na grajskem bregu pri hiši učiteljice Blanke Dolgov namestim ozvočenje, dobim elektriko in stacionarni telefon. Blanka mi da na razpolago celo hišo. Postavim dva zvočnika na rob brega. Zelo dober pogled je na zabarikadirano enoto pri zgradbi carine. Ozvočenje je bilo za tiste čase zelo močno.

Psihološko delovanje: postavljanje razglasne postaje na grajskem bregu v Gornji Radgoni 30. junija 1991 (Foto: Jože Pojbič)

Predvajam poročila, pozive slovenskega vrha in sam pozivam po mikrofonu, da naj vojaki JLA ne uničujejo več moje Radgone; povem, da so ubili mojega prijatelja Janeza Svetino in govorim o otrocih, o mladih, o bratstvu in enotnosti, o miru, sreči, prijateljstvu. Dvakrat je bil z mano tudi priznani radgonski zdravnik Miran Ostan, ki je tudi pozival vojake in oficirje v enoti Popova, da naj ne streljajo po nedolžnih ljudeh in po naših zgradbah. V »moji bazi« sta večkrat Stanko Sakovič in Zdravko Stolnik. Izmenjamo si informacije. Zvem, da je na grajskem bregu mnogo pripadnikov TO in prostovoljcev. Pri Blankini in sosednji Avguštinovi hiši se zbira mnogo novinarjev, poročevalcev in snemalcev. Menim, da so prav novinarji z naše pomurske regije takrat odigrali veličastno vlogo.

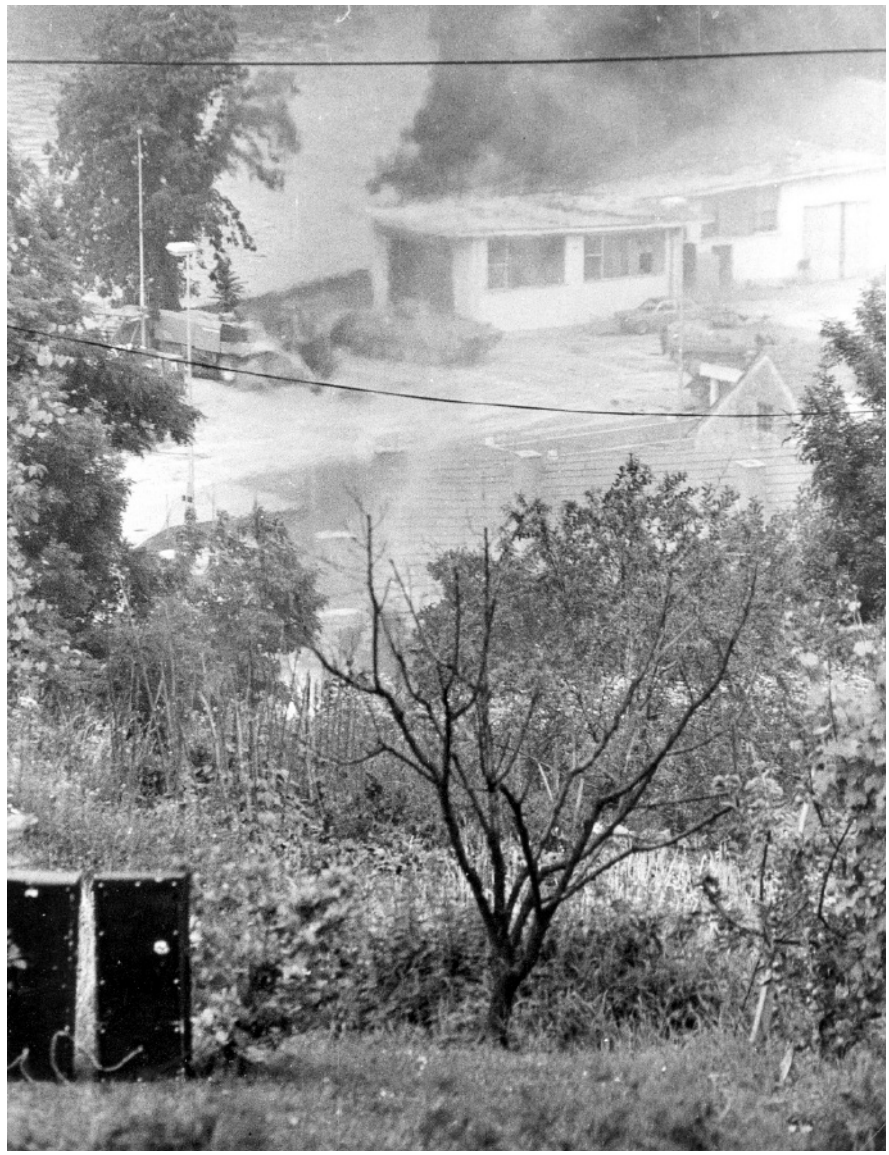
Občinsko vodstvo predlaga pogajanja. Na pogajanja naj bi šel tudi en civilist. Sam sem takoj pripravljen iti. Miran Ostan mi to prepreči in mi pove, da gre on na pogajanja, ker sem še mlad in imam mlado družino. Kasneje izvem, da so bila ta pogajanja preklicana.

V ponedeljek, 1. julija 1991, nadaljujem z oglašanjem preko ozvočenja. Menim, da sem dosegel namen s tako imenovano psihološko vojno s pravilnimi informacijami predvsem za slovenske vojake v jugoslovanski armadi.

2. julij 1991 Dušan Zagorc z zvočniki, grajski breg nad mejnim prehodom v Gornji Radgoni (Fotografija: Jože Pojbič).

V spominu so mi ostale besede polkovnika Popova preko megafona: »Učutkajte ovoga gore!«

2. julij 1991 prestreljeni zvočniki, grajski breg
(Fotografija: Jože Pojbič).

Grozljivo je slišati izmenično prižiganje in ugašanje tankov. Informacije, ki prihajajo do mene so različne. Pogajanja so neuspešna. Popov s svojo enoto najbrž ne bo mirno zapustil položaja ob meji. Radio sem pojačal preko ozvočenja in odšel na »mojo šolo« pogledat, kaj se dogaja v »dolini«. Zvedel sem, da so v karavlo pripeljali dodatne okrepitve in sem ponovno pozival preko šolskega ozvočenja vojake v karavli, da se predajo brez boja. Ne spomnim se, kdaj in kaj sem jedel, kdaj sem spal. Družina je bila v kleti starega bloka. Strah je bil v njihovih očeh. Šolski in Blankin telefon je bila edina zveza z mojo družino.

V torek, 2. julija 1991, sem ponovno na grajskem bregu pri mojem ozvočenju in pošiljanju informacij do tankovske enote na carini. Jelko Kacin me je takrat navdušil s svojo sposobnostjo komuniciranja. V zraku je čutiti napetost. Bo prišlo do spopada ali ne. Na bregu se prav grozljivo sliši prižiganje tankov in oklepnih vozil v dolini. Pa ugašanje in spet prižiganje. En tank se celo premakne. Popoldne Radgono preletavajo letala. Raketirajo naše pomembne objekte. Radio je dober vir informacij. Zvemo, da se iz Štrigove pomika nova, še močnejša tankovska enota. Cilj je baje zopet Gornja Radgona. Na grajskem bregu vre. Zvem, da bo izdano povelje za napad na tankovsko enoto polkovnika Popova. Sam še vedno pozivam, da se vojaki predajo in odidejo iz našega mesta brez boja. Pogled v dolino je grozljiv. Vsi motorji brnijo. Tankovske cevi so usmerjene proti mestu in na grajski breg. Pod Blankino hišo opazim večjo skupino teritorialcev, ki se umika s položaja. Nekdo pretrga kabla do zvočnikov. Oddajanje ni več mogoče. Splazim se do zvočnikov in jih ponovno priklopim na ozvočenje. Novinar in fotograf Jože Pojbič naredi več posnetkov. Stanko Sakovič sporoči, da je izdano povelje za napad. Novinarji in snemalci se umaknejo v zaklone. Sam sem tudi v zaklonu in ponovno aktiviram ozvočenje in pozivam Popova k predaji. Popoldne je grozljivo. Najprej je močan pok tankovske granate. Iz zaklona zagledamo prestreljen cerkveni zvonik. Gorijo zgradbe v mestu. Blankina in Avguštinova hiša sta zgranatirani in prestreljeni na tistih mestih, kjer so še pred nekaj minutami bili snemalci in fotografi. Sosednja Avguštinova hiša je v ognju. Po radiju javljajo, da gori naša šola. Na radio Murski val sporočim, da ne gori šola pri cerkvi, ampak druga zgradba. Kasneje opazim, da je prestreljen tudi zvočnik, za katerim sem čepel in ga priklapljal kakšnih pet minut prej, predno se je začelo vsesplošno streljanje in granatiranje. Imel sem neverjetno srečo.

Pa še en »čudež« se je zgodil. Moja »katrca« je ostala popolnoma nepoškodovana na cesti pri Blankini hiši, čeprav je okrog nje ležalo mnogo razbite strešne opeke s sosednje visoke zgradbe. Po radiu zvemo, da je padla tudi karavla v mestu in da so se vojaki predali. Proti večeru pokličem domov in sporočim, da je z mano vse v redu in da je katrca cela. Doma v starem bloku objamem hčerko Nušo (tretješolka), sina Saša (osmošolec) in ženo Anko. Vzamemo nujne stvari in vse tri odpeljem po gozdnih poteh preko Hercegovščaka, Polic in Lomanoš v mojo rojstno vas Žepovce k mojemu očetu. V tej vasi je mirno, sploh niso vedeli, kaj se dogaja v Gornji Radgoni.

V sredo, 3. julija 1991, je zelo sončen in topel dan. V Žepovcih poslušam poročila po radiu in gledam televizijo. Hlastam za novicami, kaj se dogaja v Gornji Radgoni in kaj je z močno tankovsko enoto, ki prodira proti Gornji Radgoni. Sam se vrnem popoldne v Gornjo Radgono na šolo. Srečen sem, ko izvem, da se malo pred 19. uro začne tankovska enota umikati iz Gornje Radgone. Kako prijeten občutek svobode. Ponoči grem po svojo družino v Žepovce in srečni smo skupaj zopet v stanovanju v prvem nadstropju »starega bloka« na Partizanski cesti, po kateri je prihajala in po šestih dneh odhajala enota zloglasnega polkovnika Popova.

Po odhodu okupatorske vojske iz Gornje Radgone sem organiziral informativno pisarno v občinski zgradbi. Dve dekleti sta bili dežurni od jutra do večera. Zbirali smo vsa obvestila, sprejemali goste, pripravljali dnevni stenčas, zbirali podpise v posebni knjigi z naslovom: Gornja Radgona, mesto sreče, miru in prijateljstva. Izdali smo posebno razglednico in jo pošiljali v svet. Pomoč je prihajala podnevi in ponoči. Improvizirano skladišče za oblačila in pohištvo sem uredil v rdeči hali sejmišča. V Gornjo Radgono so prihajale pomembne delegacije. Organiziral sem sprejeme za delegacije. Prebivalce pozival z ozvočenjem na gasilskem avtu (šofer je bil, žal že pokojni, Štefan Fartek). Snemali smo kasete (pokojni Jože Čosić), zbirali fotografije in posnetke različnih posameznikov. Bili smo složni in enotni. Neverjetno, kako bogat arhiv smo naredili.

Jelka Kacina, republiškega ministra za informiranje, spremljamo po ulicah Gornje Radgone: Dušan Zagorc, vodja informativne pisarne, Anton Tropenauer, predsednik Izvršnega sveta občine Gornja Radgona, Slavko Lončarič, član IS GR in Stanko Saković, komandir Postaje milice Gornja Radgona, 9. julij 1991 (Fotografija: Milan Klemenčič).

In na koncu žalosten epilog: Celoten arhiv, zbran v informativni pisarni, je bil shranjen v podstrešnih pisarnah občinske zgradbe in je skrivnostno izginil, ko se je občina razdelila na tri občine in so prenavljali podstrešje!

Zapisal Dušan Zagorc, upokojeni ravnatelj Osnovne šole Gornja Radgona, v Gornji Radgoni, 12. 11. 2019.

P.S.: Mogoče pa je to začetek pisanja moje knjige spominov, kar sem obljubil ob odhodu v pokoj po 27 letih ravnateljevanja na radgonski osnovni šoli, 31. avgusta 2017.

Dobri človek iz Negove Ivan Kramberger predaja finančno pomoč predsedniku Skupščine občine Gornja Radgona Alojzu Vogrinčiču. Med njima je Dušan Zagorc, ravnatelj OŠ Gornja Radgona in vodja informativne pisarne, julij 1991. (Fotografija: neznani avtor, arhiv: muzej v Mariboru).

Predsednika Republike Slovenije Milana Kučana in republiškega ministra za notranje zadeve Igorja Bavčarja po sprejemu na mejnem prehodu spremljata na ogled porušene Gornje Radgone Dušan Zagorc, vodja informativne pisarne, Anton Tropenauer, predsednik IS Gornja Radgona. V ozadju je množica prebivalcev Gornje Radgone in okolice ter novinarji, 13. julij 1991. (Fotografija: Milan Klemenčič).

Predsednika RS Milana Kučana spremljamo po Partizanski cesti: Slavko Lončarič, Peter Cvetkovič, Dušan Zagorc, Alojz Vogrinčič, Vinko Rous in drugi. Na fotografiji levo je fotograf Jože Pojbič, desno je zgradba Admond in v ozadju porušen zvonik cerkve sv. Petra, 13. julij 1991.
(Fotografija: Milan Klemenčič).

Pred zgradbo Kompasa na mejnem prehodu je bil organiziran shod za množico prebivalcev Gornje Radgone. Dušan Zagorc, organizator shoda in Alojz Vogrinčič, predsednik Skupščine občine Gornja Radgona sta sprejela delegacijo od leve proti desni: Bogić Bogičević, član zveznega predsedstva, Milan Čušić, generalpolkovnik Jugoslovanske armade in Vasil Tupurkovski, član zveznega predsedstva, obkroženi s civilnimi in vojaškimi varnostniki. Delegacija je pristala s posebnim helikopterjem na nogometnem igrišču za OŠ Gornja Radgona. Na shodu je bil tudi Jelko Kacin, republiški minister za informiranje, ki je s posebnim helikopterjem pristal na zelenici pri OŠ Gornja Radgona, 9. julij 1991. (Fotografija: Milan Klemenčič, arhiv: Dušan Zagorc).

Niko Brus
Bojni spopad v Radencih
3. 7. 1991

Začetek, povezan s spopadom v Radencih, je bil, ko se je v vojašnici v Varaždinu formirala oklepna enota iz dveh mehaniziranih brigad pod poveljstvom podpolkovnika Čondorja. Načrt je bil osvoboditev podpolkovnika Popova z mejnega prehoda Gornja Radgona. Njena ognjena moč je bila: šest bojnih tankov, tank za izvlek, štirje poveljniški oklepni transporterji, osem oklepnih transporterjev, štiri samohodne havbice 122 mm, dva tovornjaka, cisterna, vozila za zvezo in sanitetno vozilo.

Začetek akcije je 2. 7. 1991, ob 15.18, ko krenejo iz vojašnice. Agresorska pot jih vodi preko središča ob Dravi, Ljutomersko-Ormoških Goric čez Kog, kjer izgubijo en bojni tank. Drugi spopad je v Presiki, kjer pripadniki TO uničijo še en tank in dva oklepna transporterja. Bojna skupina nadaljuje pot in v Stročji Vasi prenoči.

3. 7. 1991, ob 3.30, pride do spopada v Pristavi. Pri železniškem križišču v Ljutomeru pride do ponovnega spopada med JLA, Terotorialno obrambo in miličniki. Uničen je še en bojni tank. Prodor nadaljujejo proti Hrastje Moti, kjer pride do spopada ob 6.15 med JLA in TO. Kolona se je prisiljena zaustaviti, da se ponovno sestavi.

Časopisi dostavljeni na »fronto« (Fotografija: Jože Pojbič).

Povelje je, da pot proti Radencem začne izvidniški oklepni transporter, ki ga ob 11.15 v zasedi ob mostu čez Boračevski potok pričaka enota Protidiverzantskega voda/T-7413 iz Lenarta ter ga zaustavi z dvema zadetkoma iz protioklepnega orožja. Transporter je zaustavljen, posadka se po pozivu preda. Ujete vojake in oficirje prevzame vod/ T-7447/1 nova iz Lenarta in jih preda naprej v zbirni center. Na transporterju je privezan tudi mrtev vojak JLA. V akciji in blokadi so sodelovali tudi prostovoljec TO iz Gornje Radgone, protioklepna skupina PŠTO iz Maribora in enota TO Gornja Radgona in miličniki.

To je bil odločilni uspeh obrambe in preprečitev načrta za osvoboditev enote polkovnika Popova iz »mišnice« v Gornji Radgoni. Popoldne je na zvezni ravni odločeno, da se enota agresorja Popova iz Gornje Radgone umakne, v Hrastje Moti se jim priključi ostanek razbite oklepne enote ter nadaljujejo pot na Hrvaško.

Zapisal Niko Brus.

Takoj je treba pogledati, kaj je novega (Fotografija: Jože Pojbič).

Marjan Gavez
Prve molotovke

Najprej so na Oddelku za obrambo (zaradi moje invalidnosti) zavrnili mojo prostovoljno prijavo v TO Slovenije. Hkrati se je želel prijaviti tudi prijatelj Ivan Berlak. Ker pa sem bil zavrnjen, je odstopil še on. Nato pa se je, čez dan ali dva, v Vitomarcih že slišalo streljanje iz smeri Radeneci. Z dvema prijateljema, Ivanom Ljubcem in Ivanom Berlakom smo se odločili, da gremo pogledat, kaj se dogaja. Na pot smo šli z mojim avtomobilom in v Cerkvenjaku mimogrede napolnili še posodo za rezervno gorivo. V Radencih, v križišču pri železniškem nadvozu, je bil

kup razbitih tovornjakov, ki so bili z mostu odrinjeni v jarek. Zavili smo proti Gornji Radgoni. Na cesti so bile dobro vidne sledi gosenic oklepnih vozil. Na vstopu v Gornjo Radgono smo dohiteli kolono vojaških vozil, ker vojaki niso bili pozorni na nas, smo nadaljevali vožnjo kakšnih 50 metrov za zadnjim tankom v koloni. Pred njim je bilo videti še nekaj vojaških kamionov in dva oklepna transporterja.

V centru mesta se je vojaška kolona zaustavila, zato sem avto parkiral na avtobusni postaji. S skupino ljudi smo opazovali dogajanje na ulici v smeri proti Lenartu. Ker ni bilo zaznati nobenega odpora teritorialcev in milice, je v skupini prevladalo mnenje, da bi bilo treba nekaj ukreniti in kolono JLA napasti. A orožja nismo imeli in nekdo se je domislil, da bi to lahko storili z »molotovkami«. Od nekod so prinesli steklenice in nekaj smo jih napolnili tudi z bencinom iz moje posode za rezervno gorivo. Matjaž Perša je nama na hitro pojasnil, kako se takšna steklenica pripravi. Slekel sem majico in jo razrezal na trakove, da smo naredili zažigalne vrvice, ki so gledale iz steklenic.

Ostali v gruči so menili, da na tej strani ulice ni pravih pogojev za napad. Midva z Ivanom Berlakom pa sva se vseeno z nekaj steklenicami in preostalim bencinom v posodi za gorivo odpravila za hišami levo od ulice v smeri proti Lenartu.

Marjan Gavez brez majice (Fotografija iz dokumentarnega arhivskega kolaža Radgona 1991 “Mesto heroj”).

Za elektro-transformatorjem v bližini križišča, kjer se cesta odcepi proti mejnemu prehodu z Avstrijo, sva pustila nekaj steklenic in posodo z bencinom. Z dvema steklenicama sva se odplazila k cestišču in ugotovila, da nimava vžigalnika in vžigalic. Umaknila sva se nazaj k transformatorju in v kletnih prostorih bližnjega stanovanjskega bloka opazila skupino ljudi, ki so nama dali vžigalnik. Znova sva se približala ulici in napadla.

Prva steklenica je zgrešila cilj in padla na asfalt. Druga je zadela oklepni transporter, vendar ni naredila nobene škode, saj se je goreči bencin razlil le po železju. V vojaški koloni pa so takoj ugotovili, od kod padajo molotovke, in začeli silovito streljati po nasipu, ki nama je služil za kritje. Krogle so žvižgale nad najinima glavama in v hipu sva bila polna vej in listja z bližnjega grmovja.

Po vrnitvi k transformatorju sva napolnila nove steklenice z bencinom in čez nekaj časa ponovno krenila v napad. Tokrat bliže križišču. Vojaški kamioni so bili s svojimi platnenimi ceradami dobra tarča. Eden je zagorel že ob prvem poizkusu. Hkrati je zagorelo še več kamionov, saj je nekdo tudi na drugi strani ulice metal zažigalne steklenice. Ušesa nama je paralo vpitje vojakov, ki so v zmedi zapuščali goreča vozila in bežali nekam proti čelu kolone. Če bi se kateri od njih obrnil, bi bilo po nama, ker sva bila le kakšnih dvajset metrov vstran in brez pravega kritja. V naslednjem hipu je bilo treba poiskati nov zaklon za bližnjo skladovnico drv, ker se je na gorečih kamionih vnelo strelivo, ki so ga prevažali. Eksplozije so bile tako močne, da se tudi tam nisva počutila varna in sva se znova umaknila za transformator.

Tam so naju opazili iz oklepnega transporterja, ki je stal v križišču. Zgradbo je zasula toča krogel, ki so prebijale zidove, kot da so iz sira. Vrgla sva se po tleh in čakala, da je streljanje ponehalo. Nato se je oklepni transporter umaknil in kakšno uro so se slišale le detonacije gorečega streliva. Tudi sedaj ni bilo nikjer opaziti nobene enote teritorialcev ali milice. Videla sva le prelete avstrijskih vojaških letal nad mejnim prehodom.

Za najinim transformatorjem sva postala nekoliko neprevidna in videli so naju iz tanka, ki se je med tem postavil v križišče. Ker so me začele gristi mravlje, sem se umaknil še nekaj metrov nazaj, vendar tako, da mi je bil tank še vedno na očeh. Ko sem Ivanu, ki je bil blizu mene povedal, da cev obrača proti nama, mu je uspelo reči le, da se mi to samo zdi. Potem je silno počilo. Čutil sem, da me je vrglo v zrak in odneslo nekaj metrov nazaj v travo. Neznansko mi je zvonilo v ušesih in od dima in prahu nisem videl ničesar. Pomislil sem: »Če ustreli še enkrat je z mano konec.« Zaskrbelo me je za Ivana. Ko sem ga poklical, se je oglasil nekje čisto blizu mene. Zavpil sem mu: »Beživa!« in stekel, kolikor je šlo z mojo protezo, saj sem kot otrok izgubil desno nogo zaradi tumorja v kolenu.

Hitro sva bila pri avtomobilu, kjer je v strahu za naju že dobri dve uri čakal Ivan. Povedal je, da so vojaki potem, ko so začeli streljati po napadu na njihova vozila, ubili nekega svetovnega popotnika Janeza Svetino. Zbali smo se, da nam bodo poleg uničenega transformatorja, očitali še smrt Svetine, zato smo hitro zapustili Gornjo Radgono in se odpeljali domov.

Zapisal Marjan Gavez.

Izsek iz filma, ki prikazuje odhod na drugo pogajanje s Popovom (Arhiv: PVD Sever za Pomurje).

Slavko Pelcl
Vojna za Slovenijo

Kot rezervist posebne enote sem sodeloval s prijatelji miličniki. Bil sem v akciji pri prijetju izvidniške enote vojakov in oficirja JLA v Radencih pri takratni mesnici. Čeprav si je lastila prijetje vojakov in oficirja enota TO, ni tako, saj je pripadnik TO samo izstrelil rafal. Tako je bilo dogovorjeno, mi miličniki pa smo jih zgrabili in aretirali, saj smo jih ves čas varovali, da nam ne bi ušli. Še sedaj včasih premišljujem, kako bi se končalo z mladim vojakom, ki sem ga držal, če ga ne bi zavaroval pred razjarjenimi krajani, ker ga je eden napadel z nožem. Ti mladi vojaki niso razumeli in poznali resnice. Ko sem ga izvlekel iz avtomobila, mi je trdil, da nas napadajo zunanji sovražniki.

Druga akcija je bila, ko so prišli tanki v Radence. Takrat smo samo lahko nemočno gledali tank, kako je razbijal barikado in kako so streljali. Ni bilo prijetno, ko so nam krogle švigale nad glavami. Miličniki smo bili prve dni zelo slabo oboroženi. Ko se je peljala kolona JLA skozi Radence, je bila v koloni tudi avtomobilska cisterna, ki je prevažala vodo za potrebe vojakov. Med občinstvom v bližini se je našel heroj, ki je to cisterno zasegel, in če mu ne bi začeli ploskati, ko je peljal vzvratno, bi ga ustrelil. Še danes mi je grozno, ko pomislim na to. Imeli smo tudi ujetega oficirja v gasilskem domu na Janževem vrhu. Ko smo ga varovali, je bral časopis, imel pa je vklenjene roke. Naenkrat pa so mu razpadle lisice in je lahko razprl roke. Ko bi mu morali odstraniti drugi del lisic, pa nismo imeli ključa za odklepanje. Potem sem moral narediti ključ iz žice. Oficir se je samo smejal. Bil pa je tudi pripravljen, da bi izkoristil nepazljivost in bi nam pobegnil. Prvi dan, ko smo bili v gasilskem domu, nam je družina Rožman dala nekaj hrane.

Imeli smo tudi več akcij, saj so nas vaščani klicali, da se v njihovi bližini giblje vojska. Včasih se je izkazalo, da so videli napačno, mi pa smo se plazili po trebuhu več metrov, da nas ne bi odkrili. Bili smo mokri in blatni. Najbolj je bilo nevarno ponoči, ko je bila trda tema. Nekega jutra, ko smo bili v zasedi, smo od daleč slišali pogovor, ko pa so prišli bližje, smo videli, da so sami poznani vaščani, ki so bili celo bolje oboroženi kot mi. Vprašali smo jih, kam gredo in so nam povedali, da v Gornjo Radgono. Naredili smo tudi hišno preiskavo pri občanu, ki so ga sumili, da sodeluje z jugoslovansko vojsko. Čeprav nekateri govorijo, da v času vojne ni bilo hudo, bi bili verjetno drugačnega mnenja, če bi bili udeleženi v neposrednem spopadu. Nobena vojska ne prinese nič lepega.

Milan Kuzmič in Jožef Makovec
Spomini pripadnikov učne čete v zbirnem centru

Ko sem po kurirju prejel vpoklic, sem se v sredo, 26. 6. 1991, v zgodnjih jutranjih urah javil pri vojaški enoti T 7428/15 v prostorih Skupščine občine Gornja Radgona. Po končani mobilizaciji nas je član Občinskega štaba stotnik Franc Marko seznanil s trenutnim položajem v naši novi državi. Po pregledu prisotnosti smo ugotovili, da se je vpoklicu odzvalo petnajst vojaških obveznikov od osemnajstih, kot jih po formaciji šteje poveljstvo učne čete. Iz Gornje Radgone sedem vojaških obvezikov in en prostovoljec, ki je bil dodan s kombiniranim vozilom za potrebe učne čete. Iz Ormoža je prispelo šest VO in iz Ljutomera dva VO. Seznanili so nas s funkcijami in nalogami, ki jih bo imel vsak posameznik. Poveljnik učne čete v zbirnem centru bo stotnik Milan Kuzmič, namestnik in odgovoren za logistiko bo stotnik Jožef Makovec, za saniteto bo zdravnik Branko Avsec, za zvezo Bojan Jakopič, za varnost bo skrbel Marijan Premuž, za administracijo pa Jože Bračko, prevoze bo opravljal prostovoljec Anton Kotnjek. Pripadniki Branko Ficko, Damjan Brus, Stanko Zadravec, Nedeljko Potočnjak, Goran Brenholc, Nenad Žibrek, Milan

Lukman, Branko Borovič in Janez Žnidarič so zadolženi za izobraževanje in urjenje morebitnih mladih prostovoljcev, ki bi se priključili k obrambi domovine. Po sprejemu ustreznih dokumentov se odpravimo na izvrševanje nalog in opravil. Z vozili se odpeljemo v Spodnje Ivanjce v vadbeni center TO Gornja Radgona. Takoj po prihodu pristopimo k varovanju in ureditvi centra. Urediti smo morali bivalne prostore za pripadnike učne čete, bivalne prostore za pripadnike posebnega voda pod poveljstvom Franca Koračina in Nikolaja Brusa. Enota za varovanje centra nam je bila dodana. Uredili smo tudi ostale prostore, ki so potrebni za življenje in delovanje enot. V centru se nam priključita dva pripadnika TO - prostovoljca - Robert Vajs in Drago Jančar. Priključili smo ju k enoti za varovanje centra. Ožje varovanje centra opravlja posebni vod, širše varovanje pa člani lovskih družin, ki delujejo na širšem območju. Poveljnik posebnega voda Franc Koračin sporoči, da se s celotnim moštvom in oborožitvijo seli v Gornjo Radgono. Za varovanje centra se nam pozneje pridruži zaščitni vod pod poveljstvom Franca Pintariča, Marijana Farteka in Marjana Hajdinjaka. Častnik za varnost je točno po urniku obiskoval kraje – mobilizacijska mesta za morebiten prevzem prostovoljcev na širšem področju.

V petek, 28. 6. 1991, se iz kolone JLA, ki prodira proti mejnemu prehodu v Gornji Radgoni, odcepi oddelek sanitete v vozilu »pinzgauer« in poišče pomoč v zdravstvenem domu. Zdravstveno osebje oskrbi in pregleda prebežnike. Predali so orožje in vozili. V večernih urah jih prepeljejo v zbirni center v varovanje. V enoti so bili en častnik, en podčastnik in devet vojaških obveznikov. Po daljšem pogovoru z njihovim poveljnikom in zagotovilu, da se je enota zavestno odločila za prebeg, jih nismo imeli za ujetnike.

V soboto, 29. 6. 1991, nas ponovno obišče občan Ludvik Fekonja, ki ga prosimo, da organizira zbiranje civilnih oblačil. Zbranih oblačil je bilo dovolj, da smo preoblekli prebeglo enoto in še nam je ostalo dovolj oblačil, da smo pozneje preoblekli čez 40 vojaških obveznikov po zavzetju karavle v Gornji Radgoni. Ludvika tudi prosimo, da odpelje vozila v SMB vojaški barvi in jih prebarva v civilno barvo, kar tudi stori na svoje stroške. Že naslednji dan jih vrne v center.

Po selitvi celotnega zbirnega centra na novo lokacijo v staro osnovno šolo v Bučkovce se delo in naloge nadaljujejo. V torek, 2. 7. 1991, po zavzetju karavle po 16. uri pripeljejo v naš center več kot 40 vojaških obveznikov. Ker smo imeli dovolj civilnih oblek, smo vse preoblekli. Za prebežnike in ujetnike smo morali sami poskrbeti za prehrano in sredstva za osebno higieno (brisače, milo, zobne ščetke, kremo za zobe itd.)

Po naročilu poveljstva v Ljutomeru smo klicali svojce zajetih vojaških obveznikov, da jih lahko prevzamejo po dogovoru v Ljutomeru. V sredo, 10. 7. 1991, smo predali zadnjega vojaka JLA odgovornim v poveljstvu v Ljutomeru in po navodilu oziroma povelju razpustili enoto učnega centra.

Po ukazu poveljstva sem moral predati celotno dokumentacijo, ki sem jo imel in uporabljal v času poveljevanja v centru:

- seznam pripadnikov centra,
- dnevna povelja nalog in opravil,
- varovanje centra,
- učni program za morebitne prostovoljce,
- seznam prebeglih vojakov medicinskega oddelka,
- seznam zajetih vojakov vojašnice iz Gornje Radgone.

Kmalu potem sem bil seznanjen, da so bili vsi dokumenti uničeni. Nemogoče oziroma zelo težko je opisati dogodke izpred 30 let in več.
Zapisala Milan Kuzmič in Jožef Makovec.

Josef Paul Puntigam, brigadir avstrijske vojske, 1991 komandant avstrijskih vojaških sil

Sicherungseinsatz 1991 - das LWSR53 an der jugoslawischen Grenze

Josef Paul Puntigam, Brigadier iR
1991 Kommandant des Landwehrstammregimentes 53 stationiert in Straß und Bad Radkersburg.

Ab dem 27. Juni 1991 kam es an der österreichischen Staatsgrenze zu Kämpfen zwischen den slowenischen Freiheitskämpfern und der Jugoslawischen Volksarmee. Kurz darauf wurden Verbände des Österreichischen Bundesheeres erstmalig zum Einsatz gemäß Wehrgesetz, Paragraph 2, Absatz 1, litera a, „Militärische Landesverteidigung“ in der Zweiten Republik in die Grenzregion entsandt. Das Landwehrstammregiment 53 (LWSR53) sicherte dabei einen Gefechtsstreifen von etwa 130 Kilometern Breite.

Basis des Einsatzes:	Ermächtigung der Bundesregierung vom 28. Juni 1991.
Art des Einsatzes:	Sicherungseinsatz gem. § 2 Abs. 1 lit. a WG.
Auftrag:	Schutz der Grenzen der Republik Österreich.
Dauer des Einsatzes:	28. Juni 1991 – 31. Juli 1991.
Kontingentstärke:	max. 7.700 mit 1.400 Räder- und 150 Ketten- sowie 60 Luftfahrzeugen.
Kommandant:	General Eduard Fally, Kommandant des I. Korps.
Leistungen:	Flugleistung: 150.000 km/1.000 Flugstunden, bis zu 60 Einsätze/Tag. Eisenbahntransport: 41 Sonderzüge mit 725 Waggons und 24.000 t Gesamttransport. Munition: 1.250 t. Betriebsmittel: 2.700 m^3. Verpflegung: 700 t. Post: 300 Leitungsschaltungen, 35.000 Feldpostkarten.

Dieser Beitrag umfasst Auszüge aus dem Tagebuch von Brigadier i.R. Josef Puntigam. Dabei wird die Zeit vom 26. Juni bis zum 3. Juli 1991 besonders herausgehoben. Der Beitrag soll Zeugnis geben über die Eindrücke und Gefühle, die den Geist von damals unmittelbar und unreflektiert wiedergeben, ohne die historische, zeitgeistige oder politische Dimension im Detail widerzuspiegeln. Der Beitrag ist eine Chronik jener schicksalshaften Tage aus dem ganz spezifischen subjektiven Blickwinkel, auf das damalige Geschehen bezogen. Es soll ein lebendiges Abbild und eine Erinnerung daran sein, dass österreichische Soldaten vor 20 Jahren bereit waren, ihr Treuegelöbnis unter Beweis zu stellen.

Ausgangslage für das LWSR53

Das Landwehrstammregiment 53 war in den Orten Strass und Radkersburg, in der Südoststeiermark, ganz nahe an der Staatsgrenze stationiert. Die Soldaten an der Grenze spürten, dass der Zerfall Jugoslawiens unvermeidlich bevorstand. Deshalb widmete das Regiment der Einsatzart „Schutz der Staatsgrenze“ erhöhte Aufmerksamkeit. Die Zusammenarbeit mit den Bezirkshauptmannschaften, der Gendarmerie, der Zollwache und den Blaulichtorganisationen stand im Vordergrund. Das LWSR53 führte 14 Tage vor Beginn des „Ernstfalles“ mit Milizverbänden eine umfangreiche Sicherungsübung zum Thema „Schutz der Staatsgrenze“ in der Weststeiermark durch. Die Erfahrungen aus dieser Übung machten sich ab dem 27. Juni 1991 bezahlt. Unter anderem wurde geübt: der Unterschied zwischen einem Stützpunkt zur Abwehr eines Feindangriffes und dem Stützpunkt zum Schutz eines Grenzüberganges, der Kontrollpunkt zum Unterschied zur Vorpostengruppe, das Trennen von Streitparteien, Roadblocking, Maßnahmen gegen Aufruhr, Hausdurchsuchung, Bedeckung, Bewachung, Überwachung, Schießen unter Vermeidung von Kollateralschäden etc. Mit der Unabhängigkeitserklärung der beiden Teilstaaten Kroatien und Slowenien von Jugoslawien am 25. Juni 1991 war eine Konfrontation programmiert. Im Zuge der Unabhängigkeitsfeier in Laibach/Ljubljana wurden die jugoslawischen Grenzsicherungskräfte laufend verstärkt, die anfangs erwähnte Luftlandung war ebenfalls zum Zeitpunkt dieser Feiern erfolgt. Während an den Grenzstationen sowohl slowenische als auch jugoslawische Polizei- und Zollbeamte Dienst versahen, wurde die so genannte „Grüne Grenze“ ausschließlich durch die Jugoslawische Volksarmee (JVA) überwacht.

Donnerstag, 27. Juni

Gerüchte geisterten durch die Medienwelt: etwa, dass der Einmarsch der JVA in Slowenien erfolgt, sollte sich das Bundesheer der jugoslawischen Grenze nähern, oder dass das Bundesheer gemeinsam mit der NATO Nordjugoslawien überfallen will. Diese Informationen stammen aus dem JVA- Planspiel „Bedem 91“ und wurden in Österreich selbst von honorigen Personen (Bezirkshauptleuten) geglaubt und ernsthaft diskutiert.

Tatsächlich rollten Panzer der JVA auf die österreichische Grenze zu. Diese Kräfte hatten gemäß Generaloberst Konrad Kolschek, kommandierender General der 5. Armee mit Sitz in Zagreb, der in Eigeninitiative ohne Rücksicht auf den Primat der Politik handelte, den Auftrag, alle internationalen Grenzübergänge zu besetzen. Dabei flogen jugoslawische Jagdbomber knapp an die österreichische Grenze heran. Die slowenische Polizei und die Territorialverteidigung waren fest entschlossen, die Besetzung der Grenzübergänge durch die JVA zu verhindern. Von Maribor aus bewegten sich JVA-Panzerkräfte in Richtung Spielfeld/Sentilj. Bei Pesnica, elf Kilometer südlich von Spielfeld, errichtete die slowenische Verteidigung eine Straßenblockade aus Lastkraftwagen unterschiedlichster internationaler Herkunft.

Die JVA-Panzer feuerten in diese Sperre. Das Peitschen der Panzerkanonen und das Knattern der Maschinengewehre waren bis in die Kaserne Strass deutlich hörbar.

Von Varazdin stießen Panzer des 31. Korps nach Verzej vor. Fernfahrer und Slowenen berichteten den österreichischen Grenzsicherungskräften persönlich oder fernmündlich über die aktuelle Lage, sodass das LWSR53 bestens unterrichtet war.

Hektik herrschte indes auch in der Stadt Gornja Radgona. Der Grenzübergang war geschlossen, wurde aber zwischendurch wieder geöffnet. Die jeweilige Beurteilung der Lage der JVA-Kräfte durch die zivile Behörde war unpräzise und widersprüchlich, der militärischen Lagefeststellung durch das ÖBH wollte man nicht immer Glauben schenken. Die Situation war dadurch gekennzeichnet, dass die einen mit massiven Grenzverletzungen rechneten und die anderen die Lage als völlig harmlos hinstellten. Das BMI sah kein Erfordernis für die Anforderung eines Assistenzeinsatzes des ÖBH an der Grenze.

In der steirischen Grenzlandbevölkerung begann sich daher Unruhe bemerkbar zu machen. Einige Slowenen flohen zu Bekannten und Verwanden nach Radkersburg oder Graz. Während sich an der Grenze die Situation zuspitzte, gaben offizielle Wortmeldungen der hohen Politik nicht immer die in Jugoslawien herrschende Realität wieder, währenddessen u. a. in Gornja Radgona bereits eine JVA-Panzerkompanie bis zur Staatsgrenze durchgebrochen war.

Der Grenzübergang Sicheldorf/Gederovci wurde geschlossen, nachdem dort Hubschrauber etwa 20 JVA-Soldaten angelandet hatten sowie etwa 50 JVA-Soldaten mit Fahrzeugen angerückt kamen. Die slowenische Polizei nahm sie unter Beschuss.

Die Soldaten des LWSR53 durften in dieser Situation nicht näher als zwei Kilometer an die Staatsgrenze heranrücken. Für die österreichische Exekutive

wurde indes der „Fall Süd“ angeordnet, was letztlich eine Verstärkung der grenznahen Gendarmerieposten und Zollwachstellen bedeutete. Zwar machte die Exekutive für Außenstehende ein entschlossenes Bild, sie war aber angesichts der Panzerbedrohung und durch die Luftlandungen der JVA nicht entsprechend gerüstet. Sie hatte auch keinen Kombattantenstatus gemäß Völkerrecht und durfte gegebenenfalls nur zur Notwehr oder Nothilfe von ihrer Waffe Gebrauch machen. Oberstleutnant Puntigams kurzer Kommentar: „Es war alles wie in einer Erzählung von Roda-Roda.“ Der Grenzverlauf zwischen Österreich und Jugoslawien ist teilweise sehr unübersichtlich und schlecht gekennzeichnet gewesen. Daher bekam das Bundesheer den Auftrag diesen mit Fahnenstangen zu markieren. Nachdem aber den österreichischen Soldaten die Markierung des österreichisch-jugoslawischen Grenzverlaufes an neuralgischen Punkten strikt untersagt worden war, wurden der Zoll und die Straßenverwaltung mit der Grenzmarkierung beauftragt. Aber bereits nach dem ersten Knall auf slowenischer Seite wagten sich die Angestellten der Straßenverwaltung nicht mehr an die Grenze. So musste dann doch das Bundesheer an die Front. Somit war das Gezerre um die Grenzmarkierung an diesem Tag unter den Soldaten zu einer willkommenen Lachnummer geworden.

Trotz der angespannten Lage bereiteten sich die Rekruten des Landwehrkontingentes I/1991 gemäß dem Befehl des Militärkommandos vom 28. Juni, 11.20 Uhr, auf das Abrüsten vor. Die Kadersoldaten waren darüber entsetzt. Im Tagebuch des Regimentskommandanten ist zu lesen: „Jetzt, wo sie all das Gelernte umsetzen sollen, mussten wir sie abrüsten lassen und heimschicken? Wir konnten es nicht glauben.“ Bis zu diesem Zeitpunkt war die JVA schon seit 32 Stunden in Richtung österreichischer Grenze marschiert. Nun wurde auch in Österreich den Verantwortlichen der Boden unter den Füßen zu heiß. Knapp vor 12.00 Uhr kam der Befehl an das LWSR53, die Aufnahme von vier Assistenzkompanien vorzubereiten:

Freitag, 28. Juni
Die „Waidmänner“ meldeten keine Vorkommnisse. Die vielen erwarteten Flüchtlinge kamen nicht. Sie kamen auch in weiterer Folge nicht. Das LWSR53 verstärkte die Grenzbeobachtung durch weitere Soldaten. Dabei war der Idealismus der Männer erstaunlich. Sie führten z. B. selbstständig stundenlang Waffen- und Schießdrill sowie ABC-Schutzausrüstungsdrill durch. Alles in Eigenregie - ohne Befehl und außerhalb des Dienstplans. Es gab aber auch Charaktere, die sofort Urlaub nehmen wollten bzw. kurzerhand krank wurden.

Indes musste auch Oberstleutnant dG Heinz Winkelmayer, der damalige G3 des Militärkommandos Steiermark, bestätigen, dass die Rekruten des Einrückungs-Turnusses Jänner 1991 wirklich abzurüsten hätten. Ein militärischer Einsatz sei für sie vorerst ausgeschlossen.

Etwa 400 bestens ausgebildete Soldaten hatten die Kaserne zu verlassen, da sie abrüsten mussten. Sogar der eine oder andere Rekrut verstand diese Anordnung nicht. Aber der Primat der Politik galt, ganz besonders in einer solchen Situation. Stattdessen mussten nun die vor drei Monaten eingerückten Soldaten in den Einsatz. Nicht nur der Kader war sich des Ausbildungsstandes von Zwölf-Wochen-Rekruten bewusst, auch alle militärischen Kommandanten meldeten ihre Bedenken an. Es nutzte jedoch nichts - der Befehl war erteilt. So bildete das LWSR53 mit den Berufssoldaten und den verbliebenen Acht-Monate-Systemerhaltern so genannte Alarmeinheiten - zur Führung, Versorgung und Verbindung eines möglichen Assistenzeinsatzes sowie zur Unterstützung der Behörden und der Exekutive. Auch ein Aufklärungszug, ein Panzerjagdzug mit sechs schweren Panzerabwehrrohren, ein Transport- und ein Wachzug wurden gebildet.

Die Assistenzkompanie des Pionierbataillons 2 meldete sich um 10.53 Uhr im Einsatzraum, und in Änderung der Lage wurde ihr der Verfügungsraum Leibnitz zugewiesen. Umfunktioniert in und eingesetzt wie eine Jägerkompanie fand diese sich mit einem Schutz- und Aufklärungssauftrag dort wieder. Die Ausbildung der Soldaten an den zugewiesenen Waffen erfolgte „frontnah“. Die Jagdpanzerkompanie wurde zum Garnisonsübungsplatz (GÜPl) Strass verlegt.

Jenseits der Grenze stieß ab den frühen Morgenstunden desselben Tages eine Panzergruppe, aus Verzej kommend, über Krizevci, Hrastje Mota und Radenci weiter Richtung Gornja Radgona vor. Trotz heftigen Widerstandes der slowenischen Verteidiger, stand sie um 10.50 Uhr vor der Stadt. Dazu bemerkte Oberstleutnant Puntigam: „Ihr Ziel war die Grenzstation an der Murbrücke, 100 Meter von Österreich entfernt. Vier Transportfahrzeuge der JVA und auch Häuser gingen im Verlauf dieser Auseinandersetzungen in Flammen auf.

Die Kampfgruppe unter dem JVA-Oberst Berislav Popov bestand aus einem Räumpanzer, drei Kampfpanzern, zehn Schützenpanzern, einem Sanitätskraftwagen, vier LKW, drei Versorgungs-LKW, einem LKW mit Kastenaufbau, einem Sanitäts-LKW und einem Tank-LKW. Insgesamt befehligte Popov etwas mehr als 100 Soldaten. Zivilisten setzten vier dieser Transportfahrzeuge mit Molotow-Cocktails in Brand. Zwei Transporter mit Munition explodierten. Die anderen zwei brannten aus - einer hatte Decken und Schlafsäcke geladen, auf dem anderen saßen Soldaten, die sich gerade noch retten konnten. Ein fünfter Transporter mit Lebensmitteln, wurde durch Jugendliche um 13.40 Uhr, abgefackelt'.

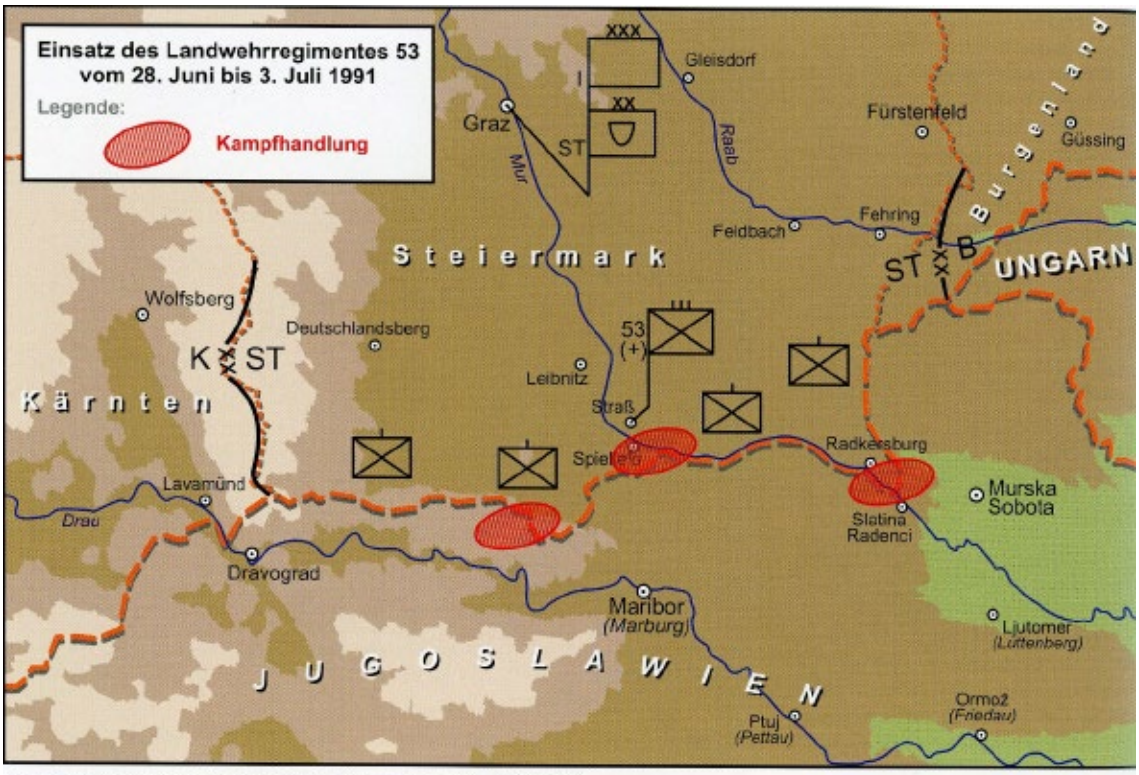

Die Murbrücke verbindet Bad Radkersburg mit dem slowenischen Gornja Radgona (Oberradkersburg). Rot eingekreist sieht man die Panzer der JVA-Kampfgruppe Popov.

Seitens des Bundesheeres wurde die Wahrscheinlichkeit des Ausbruchs der eingeschlossenen JVA-Panzer (roter Kreis) über die Murbrücke nach Bad Radkersburg als sehr hoch angesehen.

In Bad Radkersburg verletzte ein Querschläger einen Urlauber schwer. Der Garnisonskommandant Hauptmann Königshofer und der Bürgermeister Werner Reiter handelten umgehendst und veranlassten, dass alle grenznah liegenden Objekte sowie Schulen, das Finanzamt und die Parktherme geschlossen und die Menschen heimgeschickt wurden.“ Am Abend des 28. Juni die Grenzstadt Gornja Radgona durch die JVA-Panzer eingenommen. Die Bilanz: zwei Tote Soldaten der JVA, mehr als zwanzig verletzte Kämpfer und ein getöteter Journalist. Der Journalist und Psychologe, Janez Svetina, starb durch eine MG-Garbe just in dem Augenblick, als er einen JVA-Panzer fotografieren wollte. Etwa zur gleichen Zeit kam es bei Cmurek zu einem kurzen Schusswechsel. Größere Kampfhandlungen blieben aber aus.

Der Einsatz des Landwehrstammregiments 53 vom 28. Juni bis 3. Juli 1991.

Der Kampf um Sentilj brach um 11.00 Uhr aus. Ein JVA-Panzer wurde durch eine slowenische Panzerfaust getroffen und brannte aus. Vier Panzer bezogen Stellung und schossen in die Gegend. Slowenische Territorialkämpfer überwachten die Panzer.

Zur Mittagszeit, um 11.10 Uhr, stand Oberstleutnant Puntigam mit dem damaligen Bezirkshauptmann von Leibnitz, Hofrat Dr. Seiler, dem Inspizierenden der Zollwache Steiermark, Oberst Friedrich Mulzet, dem Abteilungsinspektor der Gendarmerie, Alfred Lampel, und weiteren Personen auf dem Bubenberg bei Spielfeld und beobachtete die Vorgänge in der Ortschaft Sentilj. Um 11.12 Uhr war im Murtal plötzlich ein dumpfes Dröhnen zu hören. Über Leibnitz kamen zwei dunkle Punkte auf die versammelte Gruppe zu. Rund einen Kilometer entfernt konnte man zwei jugoslawische Jagdbomber erkennen. Kurz darauf eröffneten diese um 11.15 Uhr das Feuer auf verschiedene Einrichtungen in der Ortschaft Sentilj. Mehrere Anflüge folgten. Der Luftangriff wurde mit Maschinenkanonen und Raketen, aber auch mit den verbotenen Streubomben geführt. Auf österreichischer Seite war man sprachlos und entsetzt. Mitten in Europa war Krieg - spätestens jetzt war dies allen Anwesenden klar. Die JVA schlug mit Bomben und Raketen gegen die eigene Bevölkerung zu.

Dunkle Rauchsäulen standen südlich von Sentilj; auch von Pesnica kam Gefechtslärm. Dazu notierte Oberstleutnant Puntigam in sein Tagebuch: „Ich fuhr schleunigst in die Kaserne, um dem Militärkommando zu melden. Wir waren auf das telefonische Festnetz angewiesen, mobile Telefone gab es im Heer noch nicht. Wir führten wie der Volkssturm 1945! Die Funker mussten ja auch am Vormittag abrüsten. So standen wir ohne brauchbare Verbindungsmittel da.“ Diese Meldung mobilisierte Vorgesetzten sowie Politiker. In dem Augenblick, als sowohl der Militärkommandant der Steiermark, Divisionär Hubert Albrecht, als auch der Kommandierende des I. Korps in Graz, General Eduard Fally nach Lösungen suchten, hörte man den damaligen Bundeskanzler Franz Vranitzky im Mittagsjournal sagen: „Jetzt (österreichische; Anm.) Panzer an der Grenze sind das falsche Signal!“ Die Einsatzkräfte an der Grenze fragten sich natürlich, für wen es denn das falsche Signal sei? Die Bevölkerung vor Ort war jedenfalls verunsichert.

In weiterer Folge kam es wieder zu Verletzungen des österreichischen Luftraumes durch jugoslawische Militärflugzeuge im Raum Radkersburg-Mureck-Spielfeld-Strass und Graz. Dies änderte sich, als die „Draken“ des Österreichischen Bundesheeres den Einsatzbefehl erhielten. Durch ihre Präsenz im Luftraum endeten die Luftraumverletzungen der JVA. Bis zum späten Abend demonstrierten die österreichischen Luftstreitkräfte mit „Draken“, Saab 105OE und Hubschraubern den Einsatzwillen.

Aber auch auf dem Boden zeigte Österreich langsam mehr und mehr Präsenz. Jagdpanzer des Jagdpanzerbataillons 4 aus Graz patrouillierten grenznah zwischen Eibiswald und St. Anna am Aigen. Die Bevölkerung begrüßte jubelnd und erleichtert die Soldaten. Auch die Slowenen im grenznahen Raum nahmen mit Genugtuung die österreichische Truppenpräsenz zur Kenntnis. Die Soldaten selbst genossen die Kundgebungen. Gegen 15.00 Uhr besuchte dann der steirische Landeshauptmann Krainer die österreichischen Soldaten im Grenzgebiet.

Am späten Nachmittag entschloss sich der Bundesminister für Landesverteidigung Werner Fasslabend den Einsatzbefehl zu erteilen. Das Bundesheer wurde nun gemäß Wehrgesetz, Paragraph 2, Absatz 1, litera a zur Militärischen Landesverteidigung an der Staatsgrenze in der Steiermark und in Kärnten eingesetzt. Die Truppe war erleichtert - keine sicherheitspolizeiliche Assistenz, sondern die Militärische Landesverteidigung. Vier Kompanien, darunter eine Pionierkompanie aus Villach und eine Jagdpanzerkompanie aus Graz, wurden dem Landwehrstammregiment 53 für den Einsatz unterstellt.

Die Kräfte aus den Verfügungsräumen verlegten in die grenznahen Einsatzräume, wo sie die Struktur von Jägerkompanien Einnahmen und mit schweren

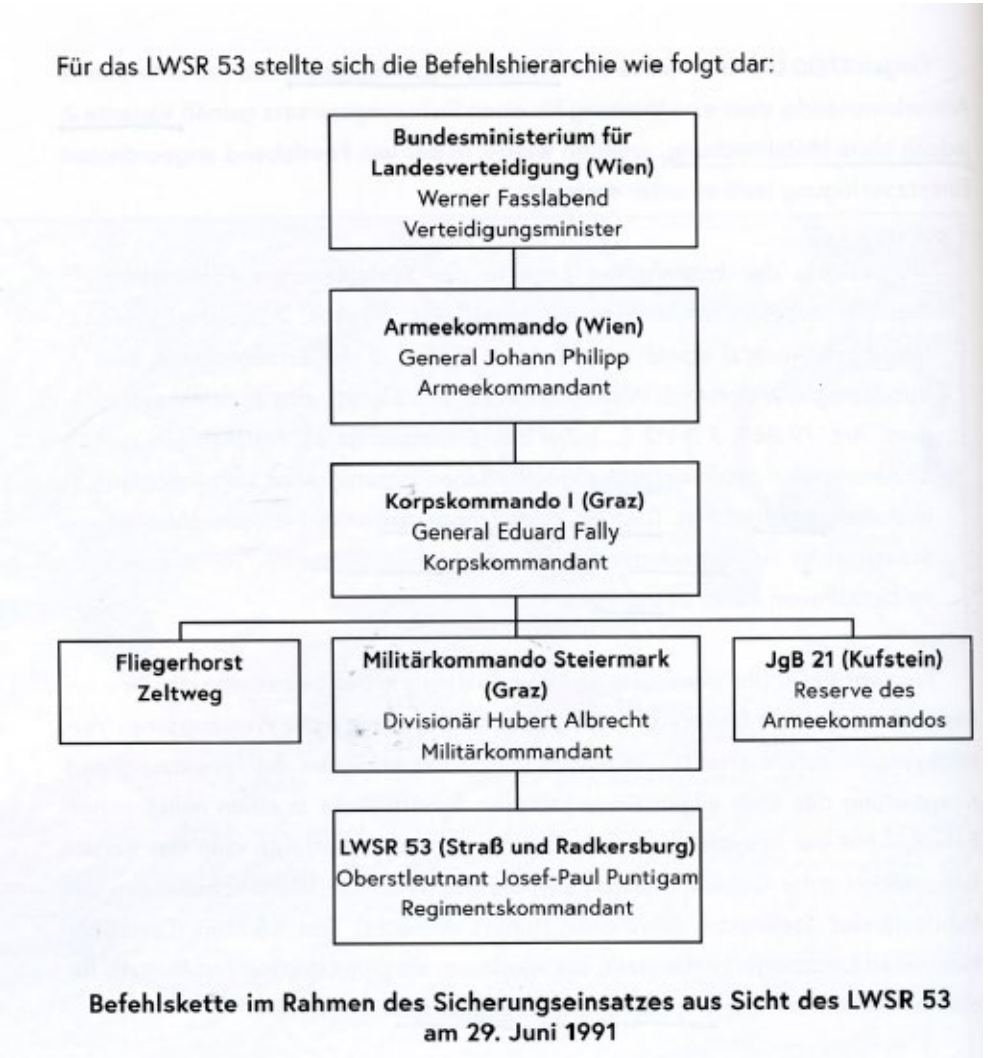
Waffen, scharfer Munition und Panzerminen versorgt wurden. Währenddessen erteilte der Militärkommandant der Steiermark den Einsatzbefehl. Er war kurz und klar: „1. Grenzbevölkerung beruhigen. 2. Demonstrativ direkt an der Grenze auftreten. 3. Grenzübergänge schützen und Zwischengelände überwachen.“ Der Generalstabsoffizier für Führung und Organisation gab noch zusätzliche Einzelweisungen für koordinierende Maßnahmen, die Verbindung sowie Versorgung und präzisierte die Feuereröffnung. Die Befehlsausgabe durch den Kommandanten des LWSR53 an seine Einheiten erfolgte erst nach Mitternacht. Es herrschte eine gespenstische Stimmung. Von Slowenien hörte man Panzerkanonen und die Maschinengewehre feuern. Die Heeresfilm- und Lichtbildstelle (HBF) war vor Ort und filmte.

Die Ereignisse überschlugen sich nun (Panzeralarm in Radkersburg und Spielfeld/Sentilj; Giftgasalarm in Spielfeld; Fliegeralarm in Sentilj. Luftlandung südlich Radkersburg.) Das Landwehrstammregiment 53 und die Kasernenkommanden Strass, Radkersburg und Leibnitz mussten erst führungsfähig und versorgungsfähig gemacht werden. Das führte dazu, dass der Organisationsbefehl wie auch der taktische Befehl gleichzeitig erteilt werden mussten. Viele Einzelheiten, wie die neue rechtliche Situation hinsichtlich des Waffengebrauches, die Aussetzung der Straßenverkehrsordnung für alle im Einsatz befindlichen Kraftfahrzeuge etc., die später selbstverständlich wurden, mussten erst aufgrund der neuen rechtlichen Situation erklärt und auch dezidiert befohlen werden.

Noch nie in der Geschichte des Bundesheeres gab es einen Einsatz gemäß Wehrgesetz, Paragraph 2, Absatz 1, litera a. Daher hatte die Befehlsausgabe sowohl den Charakter eines Unterrichtes, als auch den einer klassischen Befehlsausgabe.

Gleichzeitig schrillten im ganzen Haus die Telefone, in- und ausländische Medien wollten Interviews. Alle hatten Akkreditierungen von Grazer Dienststellen.

Samstag, 29. Juni
Am Morgen den 29. Juni 1991 stand die Truppe vollzählig in der Sicherungslinie zwischen Bonisdorf im Burgenland und dem Jantschki - einem Fels in der Soboth - direkt an der Kärntner Landesgrenze. Die Truppe war zwar noch nicht gefechtsbereit, aber sie stand deutlich sichtbar für alle Menschen diesseits und jenseits der Grenze.

Befehlskette im Rahmen des Sicherungseinsatzes aus Sicht des LWSR 53 am 29. Juni 1991

An der Grenze war es seit dem Einsatz österreichischer Truppen ruhig geworden. Allerdings war die Lage am Grenzübergang Gornja Radgona sehr angespannt. Der dortige serbische Kommandant Oberst Popov musste erkennen, dass er von slowenischen Kämpfern völlig eingeschlossen war. Seine Versorgungsfahrzeuge waren durch slowenische Freiheitskämpfer mit Molotow-Cocktails abgefackelt worden. In der Partizanska cesta (Partisanenstraße) standen die ausgebrannten LKW, wodurch der Grenzübergang nachhaltig blockiert und daher geschlossen war. Popovs Truppen mussten deshalb durch einen Hubschrauber versorgt werden.

Die Grenzübergänge Sicheldorf/Gederovci und Spielfeld/Sentilj waren ebenfalls geschlossen. Nur der Übergang Mureck/Trate war noch offen. Das LWSR53 hatte nun alle neuralgischen Punkte besetzt, Straßen- und Panzersperren

waren errichtet und machten auf die Menschen einen nachhaltigen Eindruck des entschlossenen Abwehrwillens Österreichs. Während dem LWSR53 eine weitere Jagdpanzerkompanie unterstellt wurde, wurde die Assistenzkompanie des VR2 noch am Morgen des 29. Juni abgelöst und durch die schwere Kompanie des Jägerbataillons 21 aus Kufstein ersetzt.

An diesem ereignisreichen Tag gab es bei den österreichischen Truppen an der Grenze laufend hohen Besuch. General Hannes Philipp, General Fally und Divisionär Albrecht inspizierten das LWSR53 am Vormittag und am Abend. Sie waren ständig präsent und standen jedem mit Rat und Tat zur Seite. Am Nachmittag stieß Verteidigungsminister Werner Fasslabend, in Begleitung der Generäle Raimund Schittenhelm und Wolfgang Spinka dazu, was die Soldaten mit großer Sympathie zur Kenntnis nahmen. Puntigam bemerkte: „Er war ein Minister zum Anfassen. Einfach eine Persönlichkeit. Er getraute sich immer er selbst zu sein'. Und er hatte auch die richtigen Berater - nämlich Schittenhelm und Spinka.“ Noch am selben Abend kündigte General Fally eine mögliche Mobilmachung der 5. und der 7. Jägerbrigade an.

Sonntag, 30. Juni
Am 30. Juni um 17.06 Uhr ordnete Oberst Franz Gigler vom Militärkommando Steiermark telefonisch an, dass alle Vorbereitungen für eine mögliche Mobilmachung zu treffen seien. Während einerseits dieser Befehl bei den Kommandanten tiefe Genugtuung auslöste (es fehlten wichtige Führungs-, Verbindungs-, Versorgungs- und Unterstützungsteile) wussten sie andererseits auch, welche großen Probleme jetzt auf sie zukommen würden. So waren gleichzeitig drei gewaltige Aufgaben zu bewältigen:
Fortführung des Sicherungseinsatzes an der Staatsgrenze;
Austausch des Mob-Schlüsselpersonals;
Aufmarsch zur Mobilmachung.

In kürzester Zeit gab das Kommando des LWSR53 alle Befehle zur Vorbereitung einer Mobilmachung heraus und ordnete die notwendigen Maßnahmen dazu an. Doch es kam anders - es wurde nicht mobil gemacht. Stattdessen verlegten weitere Truppen aus Oberösterreich, Tirol, Osttirol und Niederösterreich in das Grenzgebiet. Das LWSR53 hätte somit acht Kompanien auf einem 130 Kilometer breiten Gefechtsstreifen zu führen gehabt.

Dies wäre eine führungsmäßige Zerreißprobe gewesen. Daher teilte der Militärkommandant den Gefechtsstreifen. Im Osten bis an die Mur sollte das LWSR52 führen und im Westen, von der Mur bis an die Kärntner Landesgrenze, das LWSR53. Dazu kam es aber erst am 3. Juli. Denn mit dem 30. Juni bahnte sich der Höhepunkt der Krise an, sodass der Befehl zur Teilung des Gefechtsstreifens vorerst zurückgenommen werden musste. Am Abend führte der Kommandant

des LWSR53 zusätzlich zu den Stammkompanien noch
- eine Jägerkompanie des Landwehrstammregimentes 55,
- eine Jägerkompanie des Landwehrstammregimentes 52
- eine Jägerkompanie des Jägerbataillons 21,
- zwei Jagdpanzerkompanien des Jagdpanzerbataillons 4 und
- eine Kompanie des Pionierbataillons 2.

Am späten Abend hörte man in einem slowenischen Radiosender, dass der Kommandant des 21. Operationszentrums der JVA-Luftabwehr, Oberst Drago Brencic, die jugoslawische Armee verlassen hat. Dies bedeutete, dass die ursprünglich als homogen beurteilte JVA plötzlich Risse bekam. Der Kampfwert und die Kampfkraft begannen zu bröckeln. Er erhob schwere Vorwürfe gegen die JVA-Führung. Aber auch die JVA bekrittelte das Bundesheer an der Grenze. Der österreichische Botschafter wurde ins Belgrader Außenamt zitiert.

Am frühen Vormittag lief ein Ultimatum der JVA an die Slowenen ergebnislos aus. Die Armee drohte nun mit Luftschlägen und Giftgaseinsatz. Die österreichische Botschafterin, Frau Dr. Stefan-Bastl, informierte die eingesetzten österreichischen Truppen, dass in allen Städten und auch in den grenznahen Dörfern von Slowenien Luftalarm gegeben werde. Tatsächlich heulten ab 09.00 Uhr überall die Sirenen, auch in Sentilj und in Gornja Radgona. Oberstleutnant Puntigam notierte damals: „Ich erhielt vom Militärkommandanten um 08.00 Uhr den Auftrag, unverzüglich nach St. Anna/Aigen zu fahren, die dortige Gendarmerie und den Bürgermeister zu alarmieren, da angeblich Gefahr besteht, dass auch St. Anna/Aigen bombardiert werden kann. Er verlangte höchste Vertraulichkeit. Warum dieses so sein sollte, wusste aber auch er nicht. Der Pfarrplatz in St. Anna/Aigen war voll besetzt, eine Primiz wurde gefeiert. Die versammelten Menschen waren in bester Stimmung. In Slowenien heulten währenddessen die Sirenen, über Radkersburg standen bereits dunkle Rauchsäulen. Aber in St. Anna war es so, als ob all dies keinen was anginge. Ich informierte den Gendarmeriepostenkommandanten. Der lachte mich aus. Auch der Bürgermeister konnte mit meiner Meldung nichts anfangen. Wie auch immer, es wurde St. Anna/Aigen trotzdem nicht bombardiert, aber sehr wohl Gornja Radgona und Ljubljana. Gegen 10.30 Uhr verstummten die Sirenen.“ Erst im Jahr 2009 erfuhr der damalige Kommandant des LWSR53 anlässlich eines Fachgespräches mit dem ehemaligen Polizeikommandanten von Murska Sobota die Hintergründe der Androhung, St. Anna zu bombardieren. Heute ist klar, dass die Ortschaft haarscharf einer Katastrophe entging. Die JVA drohte damals den slowenischen Kräften im Raum Murska Sobota und Kuzma mit der Zerstörung ihrer Relaisstationen. Ein österreichischer Zöllner aus St. Anna/Aigen bekam das mit und bot an, diese Relaisstation im Raum St. Anna, auf österreichischem Gebiet, für die Slowenen zu errichten. Die JVA hörte diese Telefongespräche mit und drohte daher mit der Bombardierung von St. Anna, sollte diese Relaisstation aktiviert werden.

In Radkersburg wurde am 30. Juni mit dem neuerlichen baldigen Ausbruch schwerer Kämpfe gerechnet, was später auch tatsächlich eintrat. Gerüchte besagten, dass weitere JVA-Panzer aus dem Raum Varazdin im Anrollen seien, um die in Gornja Radgona eingeschlossenen Panzer freizuschießen. Es stellte sich die Frage, ob diese Panzer bei Ormoz über die dortige Drau-Brücke rollen konnten oder nicht. Ein bereits im Ruhestand befindlicher Unteroffizier entschloss sich, an die Drau zu fahren, um den Sachstand abzuklären. Als Dolmetsch nahm er einen Slowenisch sprechenden Bekannten mit. Nach drei Stunden meldeten sie über das öffentliche Telefonnetz, dass die Draubrücke zwar fest in slowenischer Hand sei, aber noch heftige Kämpfe tobten. Ein Überschreiten der Brücke sei für den 30. Juni nicht zu erwarten. Das verschaffte dem LWSR53 etwas Zeit, um Umgruppierungen vornehmen zu können. Um die Mittagszeit überflog ein als Sanitätstransporter gekennzeichneter und mit Raketenwerfern bewaffneter JVA-Hubschrauber österreichisches Gebiet. Wie später bekannt wurde, hatte er Bekleidung, Decken und Verpflegung für die JVA-Soldaten geladen. In Anbetracht der Problematik der in Gornja Radgona eingeschlossenen JVA-Kampfgruppe Popov (auf Luftversorgung angewiesen und durch slowenische Kämpfer eingekesselt) und der Zuspitzung der militärischen Lage in Murska Sobota entschloss sich der Kommandant des eingesetzten Feldbacher Offiziersanwärterzuges, an der Murbrücke Radkersburg zur stützpunktartigen Verteidigung überzugehen. Die Auffahrtstraße zur Brücke wurde mit Panzerigeln und Stecksperren, dazwischen Panzerminenriegeln, nachhaltig gesperrt. Seine Soldaten setzte er flankierend so ein, dass sie mit Flachfeuer vom slowenischen Murufer nicht erfassbar waren. 500 Meter dahinter stand ein Jagdpanzerzug in Stellung, der mit dem Offiziersanwärterzug einen Feuersack bilden konnte. Mit insgesamt 7 000 Sandsäcken wurden 16 Stellungen errichtet. Vier MG-Nester mit schweren Maschinengewehren überwachten das Vorgelände.

Das Problem waren aber nicht die Soldaten der JVA, sondern die vielen schaulustigen Bürger. Sie spazierten vor den Mündungen der scharf geladenen Waffen herum und keiner durfte sie wegschicken. Die Gendarmerie griff nicht ein. Sie hatte hierzu keine rechtliche Legitimation. Für sie galten die Friedensbestimmungen.

Montag, 1. Juli
Um 01.16 Uhr früh lief der Befehl beim LWSR53 ein, dass drei weitere Jägerkompanien unterstellt werden. In Slowenien stand alles auf der Kippe. Stipe Mesic wurde zum jugoslawischen Staatspräsidenten gewählt, und Slowenien forderte am 2. Juli die JVA ultimativ auf, unter Zurücklassung aller Waffen in die Kasernen zurückzukehren.

Um 12.00 Uhr kam das in Österreich akkreditierte Militärattaché-Korps nach Radkersburg. Zwölf hohe Offiziere, darunter auch der jugoslawische Attaché,

besuchten den Einsatzraum, um die Angemessenheit der österreichischen Maßnahmen zu überprüfen. Am Nachmittag öffnete die Zollwache Steiermark den Grenzübergang Sicheldorf/Gederovci wieder, da es keinen sachlichen Grund mehr gab, diesen geschlossen zu halten. Ein Weiterkommen hinter den Grenzübergängen in Slowenien war jedoch nur eingeschränkt möglich. Zu viele Straßensperren der JVA und slowenische Kämpfer blockierten die Straßen.

Am Abend trafen die Kompanie des Landwehrstammregimentes 35 aus Amstetten sowie die Kompanie aus Oberösterreich ein. Die Ober**österreicher wurden nach Tieschen verlegt, die Niederösterreicher nach Halbenrain. Sie deckten damit die «Grüne Grenze» zwischen Bonisdorf und Radkersburg ab.**

2. und 3. Juli
General Andrija Raseta, stellvertretender Kommandant des 5. jugoslawischen Militärbezirkes, erhob erneut Vorwürfe gegen das Bundesheer, dass u. a. der Kommandant des LWSR53 angeblich eng mit den slowenischen Kämpfern im Raum Spielfeld und Radkersburg kooperieren sollte. Dass alle Anschuldigungen haltlos waren, ließ sich schnell beweisen, denn sie basierten auf dem bereits erwähnten Planspiel „Bedem 91“.

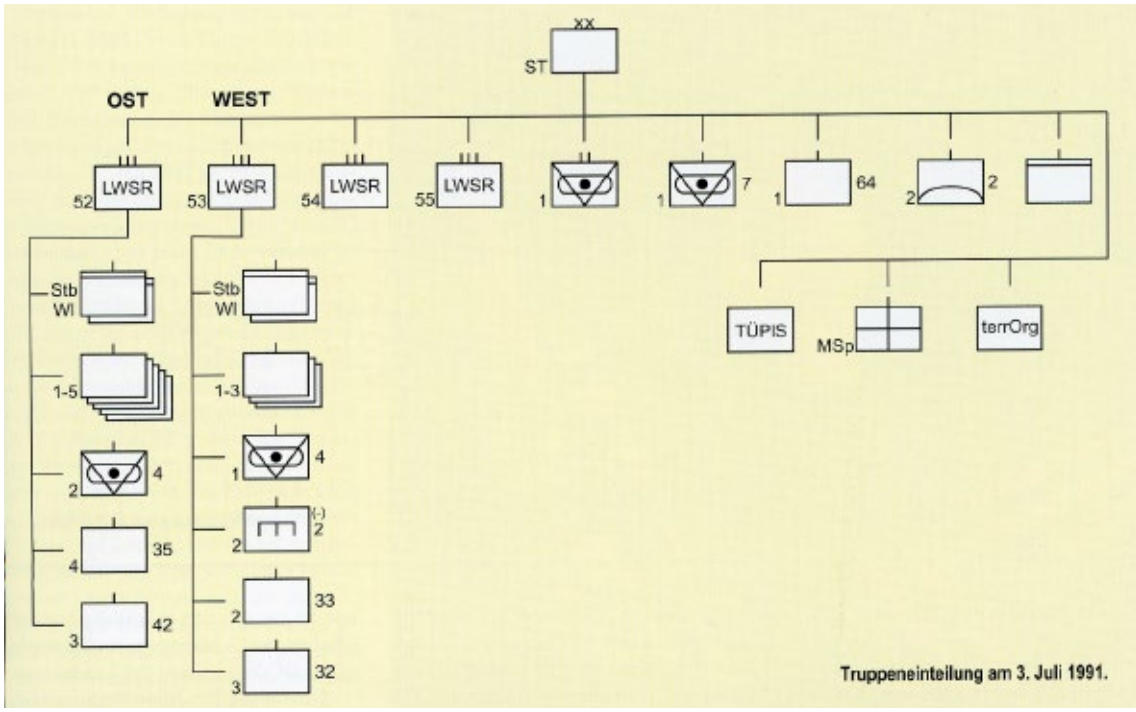
Am Morgen des 2. Juli wurde das Kraftwerk Krsko abgeschaltet, da am dortigen Flugplatz Cerklje Kämpfe ausgebrochen waren. Gegen 10.00 Uhr meldete die Zollwache an der Grenzübertrittstelle von Heiligengeist/Sveti Duh schwere Auseinandersetzungen zwischen JVA und Slowenen. Ein dort befindliches Widerstandsnest des LWSR52 bestätigte die Kämpfe. Der Kommandant der Zollwache befürchtete, dass sowohl Kräfte der JVA als auch slowenische Kämpfer im dichten Wald nach Österreich ausweichen könnten. Das Problem bei Heiligengeist/Sveti Duh war jedoch rasch gelöst. Die beiden Streitparteien wurden ohne großen Aufwand voneinander getrennt und verschwanden in Richtung Slowenien. Mit erbeuteten Kampfpanzern der JVA schossen die slowenischen Kämpfer die Stellungen der JVA um die Grenzkaserne Sentilj in Trümmer. Soldaten der JVA zogen sich in Richtung Graßnitzberg zurück und ergaben sich tags darauf mit Masse den slowenischen Truppen. Ein paar kleinere Einheiten ergaben sich dem Österreichischen Bundesheer. Sie wurden auf den Truppenübungsplatz Seetaleralpe verlegt und später an Jugoslawien übergeben.

Während der Kämpfe um Spielfeld/Sentilj schlugen in der Ortschaft Lichendorf, zwischen Strass und Mureck, Granatsplitter und Geschoße ein. Am Nachmittag verlagerte sich der Kampf nach Radkersburg. Zuerst wurde aber Gornja Radgona von der jugoslawischen Luftwaffe unter Beschuss genommen, dann zerstörten JVA-Panzer den Kirchturm der Stadt. Der Kommandant der JVA-Kampfgruppe, Oberst Berislav Popov, entschloss sich zum Ausbruch. Popovs Panzer erreichten am späten Nachmittag des 3. Juli den Südausgang der Stadt und rollten nach

Varazdin zurück. Übrig blieben brennende Häuser - dichter Rauch bedeckte die Stadt.

Der Kampf um Gornja Radgona und Sentilj war am 3. Juli zu Ende. Die JVA hatte sich von der Grenze zurückgezogen. Oberstleutnant Puntigam schrieb: „Wir atmeten auf. Das Schlimmste war überstanden. Wir hatten Glück.“ Es kam wieder die Zeit der Bürokraten; der Kasernenalltag hatte die Soldaten wieder. Der Gefechtsstreifen wurde nun in Ost und West geteilt. Am 31. Juli rückten die letzten Truppen des Bundesheeres in ihre Heimatkasernen ein.

Es waren die Alarmteile des Landwehrstammregimentes 53. Der Sicherungseinsatz 1991 wurde Geschichte!

Gedanken zum Einsatz
Eine Waffe war das Glück. Wir hatten zu unserer militärischen Tüchtigkeit auch noch Soldatenglück

Die damalige Offiziers- und Unteroffiziersausbildung stellte sich im realen Einsatz als hervorragend heraus. Die Kommandanten aller Ebenen bewiesen, dass sie richtig führen konnten. Trotzdem musste häufig von der Befehlstaktik Gebrauch gemacht und Einzelheiten bis ins Detail befohlen werden, da ein Teil der Truppe aus anderen Bundesländern kam und mit den Grundsätzen des Sicherungseinsatzes nicht voll vertraut war.

Es gab keine Deserteure, keine Befehlsverweigerung, keine Meuterei und auch keine erwähnenswerten disziplinären Verstöße. Die Soldaten waren loyal, hilfs- und einsatzbereit. Ihr Bekenntnis zu Österreich und zur Demokratie war im täglichen Dienst erkennbar. Anständig zu sein, war Ehrensache. Die Soldaten hatten Vertrauen zu ihren Vorgesetzten und in die politische Führung. Politiker und militärische Vorgesetzte konnten damals auf diese Haltung stolz sein.

Das Korpskommando I in Graz wurde von uns wegen der ständigen Dienstaufsicht durch General Fally wahrgenommen. Die Truppe vor Ort stand unter dem Kommando des Militärkommandos Steiermark. Der damalige Stabschef, Oberstleutnant dG Heinz Winkelmayer, und Oberst Franz Gigler waren die beiden Hauptgesprächspartner des LWSR53 nach oben und „der Fels in der Brandung." Konsequent und kameradschaftlich standen sie hinter der eingesetzten Truppe, auch in schwierigen Situationen. Auch die Unterstützung und gute Zusammenarbeit mit dem damaligen Heeresmaterialamt und dem Heeresnachrichtenamt trugen wesentlich zur Auftragserfüllung bei. Behörden, besonders Gendarmerie und Zollwache, Post, Bundesbahn, Straßenverwaltung, Feuerwehr und Rotes Kreuz zeigten sich von der besten Seite.

Auswirkungen aus dem Einsatz 1991

Das Bundesheer erhielt das Militär-Befugnis-Gesetz. Dieses fehlte im Jahre 1991.

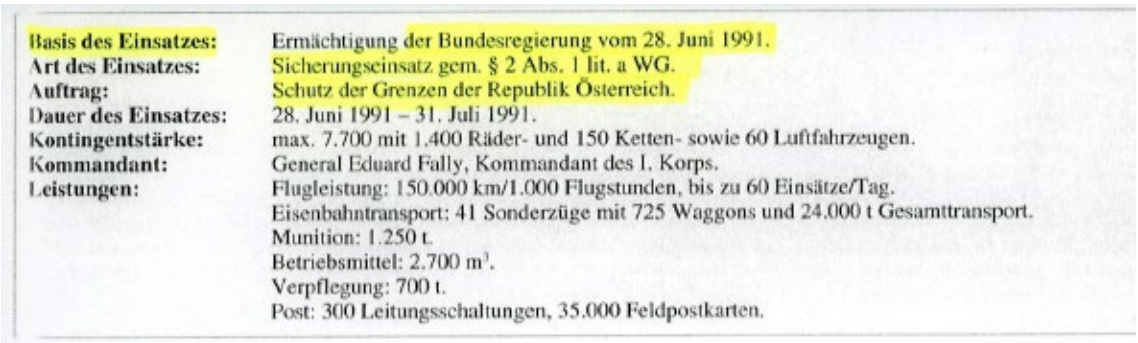
Präsenzeinheiten wurden gegliedert. Dies war eine klar erkannte Notwendigkeit aus den Turbulenzen der ersten Tage des Krieges in Slowenien im Juni und Juli 1991.

- Vollausstattung der Truppe mit Panzerabwehrlenkwaffen;
- Ausstattung der Fliegerabwehr mit Fliegerabwehrraketen;
- Ausstattung der Draken mit Luft-Luft-Raketen;
- Einführung des Radpanzers „Pandur";
- Nachrüstung der mechanisierten Truppe mit modernen Schützen- und Kampfpanzern sowie mit zeitgemäßer Panzerartillerie;
- Erhöhung der Nachtkampffähigkeit;
- Verbesserung der Ausrüstung und Ausstattung allgemein.

Jasmina Zemljič, prevod članka
Varnostna intervencija - lwsr53 na jugoslovanski meji

Josef Paul Puntigam, upokojeni brigadir
1991 poveljnik polka Landwehrstammregiment 53, nameščenega v Straßu in Bad Radkersburgu

27. junija 1991 so se na avstrijski državni meji začeli spopadi med slovenskimi borci za svobodo in Jugoslovansko ljudsko armado (JLA). Kmalu zatem so bile enote avstrijskih oboroženih sil prvič napotene na obmejno območje v skladu z Zakonom o obrambi, 2. člen, 1. odstavek, točka a, „Vojaška državna obramba“ v drugi republiki. Landwehrstammregiment 53 (LWSR53) je zavaroval okoli 130 kilometrov širok bojni pas.

Basis des Einsatzes:	Ermächtigung der Bundesregierung vom 28. Juni 1991.
Art des Einsatzes:	Sicherungseinsatz gem. § 2 Abs. 1 lit. a WG.
Auftrag:	Schutz der Grenzen der Republik Österreich.
Dauer des Einsatzes:	28. Juni 1991 – 31. Juli 1991.
Kontingentstärke:	max. 7.700 mit 1.400 Räder- und 150 Ketten- sowie 60 Luftfahrzeugen.
Kommandant:	General Eduard Fally, Kommandant des I. Korps.
Leistungen:	Flugleistung: 150.000 km/1.000 Flugstunden, bis zu 60 Einsätze/Tag. Eisenbahntransport: 41 Sonderzüge mit 725 Waggons und 24.000 t Gesamttransport. Munition: 1.250 t. Betriebsmittel: 2.700 m³. Verpflegung: 700 t. Post: 300 Leitungsschaltungen, 35.000 Feldpostkarten.

Osnova posredovanja: Pooblastilo zvezne vlade z dne 28. 6. 1991
Vrsta posredovanja: Varovanje po 2. členu,1. odstavek, točka a) Zakona o obrambi
Naloga: Varovanje mej Republike Avstrije
Trajanje posredovanja: 28. junij 1991 - 31. julij 1991
Velikost kontingenta: max. 7.700 s 1.400 vozili s kolesi in 150 goseničarji kot tudi 60 zračnimi plovili
Poveljnik: general Eduard Fally, poveljnik I. korpusa
Dosežki: Letenje: 150.000 km/1.000 ur letenja, do 60 posredovanj/dan
Transport po železnici: 41 posebnih vlakov s 725 vagoni in 24.000 tonami tovora
Municija: 1.250 t
Gorivo: 2.700 m³
Oskrba: 700 t
Pošta: 300-krat vključitev v telefonska omrežja, 35.000

Ta članek vključuje odlomke iz dnevnika upokojenega brigadirja Josepha Puntigama. Posebej je poudaril obdobje od 26. junija do 3. julija 1991. Prispevek je namenjen pričevanju o vtisih in občutkih, ki neposredno in brez razglabljanja

odsevajo duh tistega časa, ne da bi podrobno odražali zgodovinsko, sodobno ali politično razsežnost. Članek opisuje tiste usodne dni z zelo specifičnega, subjektivnega vidika, ki temelji na takratnem dogajanju. To naj bi bil živ odsev in opomnik, da so bili avstrijski vojaki pred 20 leti pripravljeni dokazati svojo zvestobo.

Začetni - izhodiščni položaj za LWSR53

Landwehrstammregiment 53 je bil nameščen v mestih Straß in Radkersburg na jugovzhodnem Štajerskem, zelo blizu državne meje. Vojaki na meji so slutili, da je razpad Jugoslavije neizogiben. Zato je polk operaciji »Zaščita državne meje« namenil veliko pozornost. Poudarek je bil na sodelovanju z okrožnimi oblastmi, žandarmerijo, carinsko stražo, gasilci, reševalci … 14 dni pred začetkom izrednih razmer je z enotami milice LWSR53 izvedel obsežno varnostno vajo na temo »Varovanja državne meje« na zahodnem Štajerskem. Izkušnje iz te vaje so bile poplačane od 27. junija 1991 dalje. Med drugim so vadili razliko med bazo za odbijanje sovražnikovega napada in bazo za varovanje mejnega prehoda, razliko med kontrolno točko in skupino postojank, ločevanje strank v sporu, blokado cest, ukrepe proti nemirom, hišne preiskave, zakrivanje, varovanje, nadzor, streljanje z izogibanjem kolateralni škodi itd. Z razglasitvijo neodvisnosti Hrvaške in Slovenije in njinim izstopom iz Jugoslavije 25. junija 1991 je bilo jasno, da bo prišlo do konfrontacije. V času praznovanja osamosvojitve v Ljubljani so se jugoslovanske mejne varnostne sile nenehno krepile. V času proslav je prišlo tudi do pristajanja zračnih sil. Medtem ko so na mejnih postajah dežurali tako slovenski kot jugoslovanski policisti in cariniki, je tako imenovano „zeleno mejo“ nadzorovala izključno Jugoslovanska ljudska armada (JLA).

Četrtek, 27. junij
V medijskem svetu so se širile govorice. Na primer: v primeru, da bi se Zvezna avstrijska vojska približala meji, bo sledil vdor JLA v Slovenijo … ali pa, da hoče Zvezna avstrijska vojska skupaj z NATO napasti severno Jugoslavijo. Ta podatek je iz načrta JLA „Bedem 91“, v katerega so verjele celo spoštovane osebe (območni vodje) in so ga tudi resno upoštevale.

V resnici so se tanki JLA res valili proti avstrijski meji. Po besedah generalpolkovnika Konrada Kolscheka, poveljnika 5. armade s sedežem v Zagrebu, ki je deloval na lastno pobudo ne glede na primat politike, so bile te sile zadolžene za zasedbo vseh mednarodnih mejnih prehodov. Jugoslovanski lovci bombniki so leteli blizu avstrijske meje. Slovenska milica in Teritorialna obramba sta bili odločeni, da JLA preprečita zasedbo mejnih prehodov. Oklepne sile JLA so se premaknile iz Maribora v smeri Šentilja. Na Pesnici, enajst kilometrov južno od Šentilja, je slovenska obramba postavila cestno blokado, ki so jo sestavljali tovornjaki iz različnih držav.

Tanki JLA so streljali v to pregrado. V Straßovi vojašnici je bilo jasno slišati streljanje tankovskih topov in ropotanje mitraljezov. Iz Varaždina so tanki 31. korpusa napredovali proti Veržeju. Vozniki tovornjakov in Slovenci so avstrijskim mejnim organom osebno ali po telefonu poročali o trenutnem stanju, tako da je bil LWSR53 dobro obveščen o dogajanju.

Medtem je bilo živahno tudi v mestu Gornja Radgona. Mejni prehod je bil zaprt, a so ga vmes ponovno odprli. Ocena civilne oblasti o položaju sil JLA je bila nenatančna in protislovna, vojaškemu mnenju o položaju s strani Zvezne avstrijske vojske (ÖBH) niso hoteli verjeli. Nekateri so verjeli, da bodo boji na meji težki, drugi pa so si situacijo predstavljali kot povsem neškodljivo. Zvezno ministrstvo za notranje zadeve (BMI) je bilo mnenja, da ni potrebe po pomoči avstrijskih oboroženih sil na meji.

Pri obmejnem prebivalstvu Štajerske so se zato čutili nemiri. Nekateri Slovenci so pobegnili k znancem in sorodnikom v Radkersburg ali Gradec. Medtem ko so se razmere na meji zaostrovale, uradne izjave najvišje politike niso vedno odražale resničnosti, ki je vladala v Jugoslaviji, kajti medtem se je v Gornji Radgoni tankovska četa JLA že prebila do državne meje. Mejni prehod Sicheldorf/Gederovci je bil zaprt, potem ko je tam s helikopterjem pristalo okoli 20 vojakov in z vozili prispelo okoli 50 vojakov JLA. Slovenska policija je nanje streljala.

V tem položaju se vojaki LWSR53 niso smeli približati državni meji več kot dva kilometra. S strani avstrijske izvršilne oblasti pa je bil naročen „Primer jug“, kar je pomenilo okrepitev mejne policije in carinske straže. Čeprav je izvršilna oblast na zunaj izražala odločnost, pa je treba povedati, da glede na grožnje tankov in zračni pristanek sil JLA, ni bila ustrezno oborožena. Prav tako ni imela statusa borca po mednarodnem pravu in je lahko svoje orožje uporabljala le v samoobrambi ali kot nujno pomoč. Kratek komentar podpolkovnika Puntigama: »Vse je bilo kot v pravljici o Roda-Rodi.« Meja med Avstrijo in Jugoslavijo je bila delno nepregledna in slabo označena. Zato je vojska prejela ukaz, da to označi z drogovi z zastavami. Potem ko je bilo avstrijskim vojakom strogo prepovedano označevanje avstrijsko-jugoslovanske meje na občutljivih in kritičnih točkah, je bila za označevanje meje pooblaščena carina in cestna uprava. Toda po prvem poku na slovenski strani si zaposleni na cestni upravi niso več upali na mejo. Tako je vseeno morala na fronto vojska. Kar je za vojake pomenilo kar nekaj zabave.

Kljub napetim razmeram so se naborniki Kontingenta državne vojske I/1991 v skladu z ukazom vojaškega poveljstva z dne 28. junija ob 11.20 pripravili na razorožitev. Vojaki so bili zgroženi. V dnevniku poveljnika polka je pisalo: »Zdaj, ko naj bi uresničili vse, kar so se naučili, smo jih morali razorožiti in poslati domov?« Nismo mogli verjeti. V tem času je JLA že 32 ur korakala proti avstrijski meji. Zdaj so bila tla pod nogami odgovornih v Avstriji prevroča. Malo pred 12.00 je za LWSR53 prispel ukaz za pripravo sprejema štirih pomožnih čet.

Petek, 28. junij

„Lovci“ niso poročali o nobenih incidentih. Pričakovanih beguncev ni bilo. Tudi kasneje niso prišli. LWSR53 je povečal nadzor meje z dodatnimi vojaki. Idealizem moških je bil neverjeten. Samostojno so na primer ure in ure vadili ravnanje z orožjem in streljanje in vaje zaščitne opreme NBC. Vse samostojno - brez naročil in izven službenega načrta. Bili pa so tudi vojaki, ki so si želeli nemudoma vzeti dopust ali pa so zboleli.

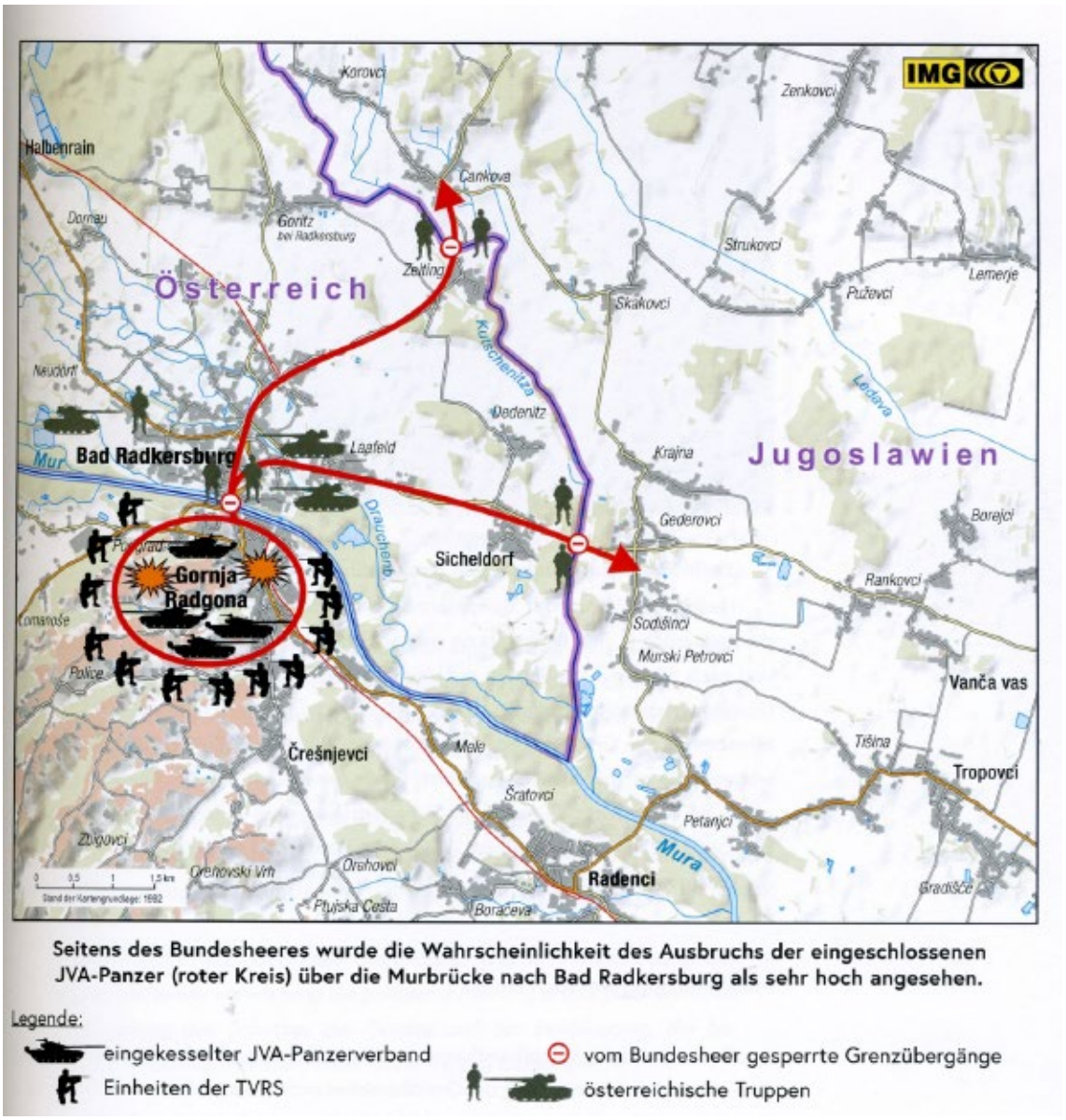
Medtem je moral podpolkovnik Heinz Winkelmayer, tedanji G3 Štajerskega vojaškega poveljstva, potrditi, da so se naborniki, ki so bili rekrutirani januarja 1991, res razorožili. Zanje je bila vojaška intervencija za zdaj izključena. Zaradi razorožitve je tako moralo okoli 400 dobro izurjenih vojakov zapustiti vojašnico. Marsikateri rekrut tega ni razumel. A politika je bila na prvem mestu, sploh v takšnih razmerah. Namesto tega so morali v akcijo vojaki, ki so se vpisali pred tremi meseci. Ne samo oficirji in podoficirji v vojski, tudi vsi ostali vojaški poveljniki so izrazili pomisleke glede dvanajsttedenskega urjenja nabornikov. Vendar ni nič pomagalo - ukaz je bil dan. Tako je LWSR53 s poklicnimi vojaki in preostalimi osemmesečnimi vzdrževalci sistema tvorila tako imenovane alarmne enote - za vodenje, oskrbo in povezavo morebitne pomožne operacije ter za podporo oblastem in izvršnim oblastem. Oblikovani so bili tudi izvidniški vod, vod lovcev na tanke s šestimi težkimi protitankovskimi topovi, transportni vod in stražarski vod. Pomožna četa 2. inženirskega bataljona se je javila ob 10.53 na operativno območje, zaradi spremembe razmer pa so bili razporejeni na območje Leibnitza. Preoblikovana in uporabljena kot lovska četa je dobila zaščitno in izvidniško nalogo. Usposabljanje vojakov je potekalo „blizu fronte“. Četa za napade na tanke je bila premeščena v garnizonsko vadbeno območje (GÜPl) Straß.

Na drugi strani meje je od zgodnjih jutranjih ur istega dne skupina tankov, ki je prihajala iz Veržeja, preko Križevcev, Hrastje Mote in Radencev napredovala proti Gornji Radgoni. Kljub hudemu odporu slovenskih branilcev je bila skupina tankov ob 10.50 pred mestom. Podpolkovnik Puntigam je pripomnil: »Njihov cilj je bila mejna postaja Murbrücke, sto metrov od Avstrije. V teh spopadih so zagorela štiri transportna vozila JLA in tudi hiše. Bojno skupino JLA pod vodstvom polkovnika Berislava Popova so sestavljali tanki za odstranjevanje, trije bojni tanki, deset bojnih vozil pehote, eno reševalno vozilo, štirje tovornjaki, tri oskrbovalna tovorna vozila, en tovornjak s karoserijo, en medicinski tovornjak in en tovornjak cisterne. Skupaj je Popov poveljeval nekaj več kot sto vojakom. Civilisti so z molotovkami zanetili požar na štirih transportnih vozilih. Eksplodirali sta dve transportni vozili z municijo. Preostali dve sta zgoreli – na enem so bile odeje in spalne vreče, na drugem pa vojaki, ki se jim je uspelo še pravi čas rešiti. Peto transportno vozilo, ki je prevažalo živila, so požgali mladi.

Die Murbrücke verbindet Bad Radkersburg mit dem slowenischen Gornja Radgona (Oberradkersburg). Rot eingekreist sieht man die Panzer der JVA-Kampfgruppe Popov.

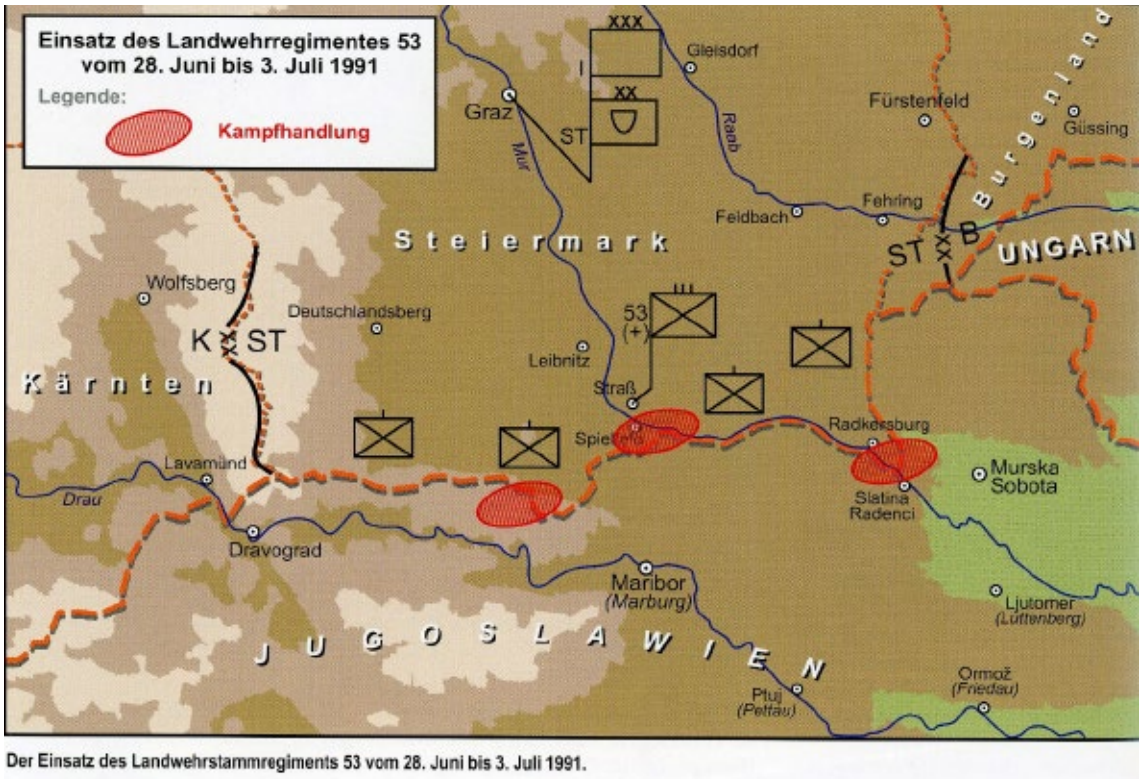
Most na Muri povezuje mesto Bad Radkersburg s slovenskim mestom Gornja Radgona (Oberradkersburg).
Rdeče obkroženo predstavlja tanke JLA bojnih enot Popova.

S strani Zvezne avstrijske vojske je bila verjetnost prodora JLA tankov (rdeč krog) preko mostu čez Muro do Bad Radkersburga zelo velika.

V Bad Radkersburgu je odbita krogla huje poškodovala dopustnika. Poveljnik garnizije stotnik Königshofer in župan Werner Reiter sta takoj ukrepala in poskrbela, da so vse objekte v bližini meje, šole, davčni urad in hotele zaprli, ljudi pa poslali domov. 28. junija so tanki JLA zavzeli obmejno mesto Gornja Radgona. Bilanca: dva mrtva vojaka JLA, več kot dvajset ranjenih borcev in ubit novinar. Novinar in psiholog Janez Svetina je bil ustreljen ravno v trenutku, ko je želel

fotografirati tank JLA. Približno ob istem času je prišlo tudi do kratke izmenjave strelov pri Cmureku. A večjega boja ni bilo.

Intervencija Landwehrstammregimenta (LWSR53) od 29. junija do 3. julija 1991.

Boj za Šentilj je izbruhnil ob 11.00. Pogorel je tank JLA, ki ga je zadel slovenski protitankovski minomet. Štirje tanki so zasedli položaj in streljali. Slovenski teritorialni borci so spremljali tanke.

Opoldne, ob 11.10, je stal podpolkovnik Puntigam s takratnim okrožnim stotnikom Leibnitza, dvornim svetnikom dr. Seilerjem, inšpektorjem štajerske carinske straže, polkovnikom Friedrichom Mulzetom, resornim inšpektorjem žandarmerije Alfredom Lampelom in drugimi na Bubenbergu pri Šentilju in opazoval dogajanje v vasi Šentilj. Ob 11.12 se je v Murtalu nenadoma zaslišalo tiho ropotanje. Prek Leibnitza sta se skupini bližali dve temni točki. Kakšen kilometer vstran so lahko prepoznali dva jugoslovanska lovca bombnika. Kmalu zatem, ob 11.15, sta streljala na različne objekte v vasi Šentilj. Sledilo je več preletov. Zračni napad je bil izveden z avtomatskimi topovi in raketami, pa tudi s prepovedanimi kasetnimi bombami. Avstrijska stran je ostala brez besed in zgrožena. Sredi Evrope je bila vojna – če ne prej, je bilo to zdaj jasno vsem prisotnim. JLA je streljala na svoje prebivalstvo z bombami in raketami.

Južno od Šentilja so se vili stebri temnega dima; tudi iz Pesnice se je slišal boj. Podpolkovnik Puntigam je v svojem dnevniku zapisal: »Hitel sem v vojašnico, da bi se javil vojaškemu poveljstvu. Bili smo odvisni od stacionarnega telefona, v vojski ni bilo mobilnih telefonov. Bilo je kot leta 1945! Dopoldne so se morali razorožiti tudi radiotelegrafisti. Tako smo ostali brez uporabnih komunikacijskih sredstev.« To sporočilo je mobiliziralo nadrejene in politike. V trenutku, ko sta tako vojaški poveljnik Štajerske general Hubert Albrecht kot poveljnik 1. korpusa v Gradcu general Eduard Fally iskala rešitve, je bilo slišati takratnega zveznega kanclerja Franza Vranitzkyja, ki je v Mittagsjournalu rekel: »Zdaj (avstrijski, op.) tanki na meji dajejo napačen signal!« Ekipe na terenu na meji so se seveda vprašale, komu je dan napačen signal? Lokalno prebivalstvo je bilo vsekakor v negotovosti.

Posledično je bil s strani JLA na območju Radkersburg – Cmurek – Šentilj – Straß in Gradec ponovno kršen avstrijski zračni prostor. To se je spremenilo, ko je „Draken“ avstrijskih oboroženih sil prejel ukaz za posredovanje. Njihova prisotnost v zračnem prostoru je končala kršitve zračnega prostora s strani JLA. Avstrijske letalske sile so do poznih večernih ur dokazovale pripravljenost za intervencijo z „Drakenom“, Saabom 105OE in helikopterji.

Toda tudi na tleh je Avstrija postajala počasi vse bolj prisotna. Uničevalci tankov 4. bataljona uničevalcev tankov iz Gradca so patruljirali na meji med Eibiswaldom in St. Anna am Aigen. Prebivalstvo je veselo in olajšano pozdravilo vojake. Tudi Slovenci na območju ob meji so z zadovoljstvom opazovali prisotnost avstrijskih vojakov. Na shodih so uživali tudi vojaki. Okrog 15. ure je nato štajerski guverner Krainer obiskal avstrijske vojake na obmejnem območju.

Pozno popoldne se je zvezni minister za obrambo Werner Fasslabend odločil izdati ukaz za boj. Zvezna vojska se je sedaj v skladu z Zakonom o obrambi, 2. člen, prvi odstavek, točka a, vključila kot vojaška narodna obramba na državni meji na Štajerskem in Koroškem. Četa si je oddahnila – na pomoč je prišla vojaška narodna obramba namesto policijske pomoči. Štiri čete, vključno z inženirsko četo iz Beljaka in četo uničevalcev tankov iz Gradca, so bile na razpolago Landwehrstammregiment-u 53.

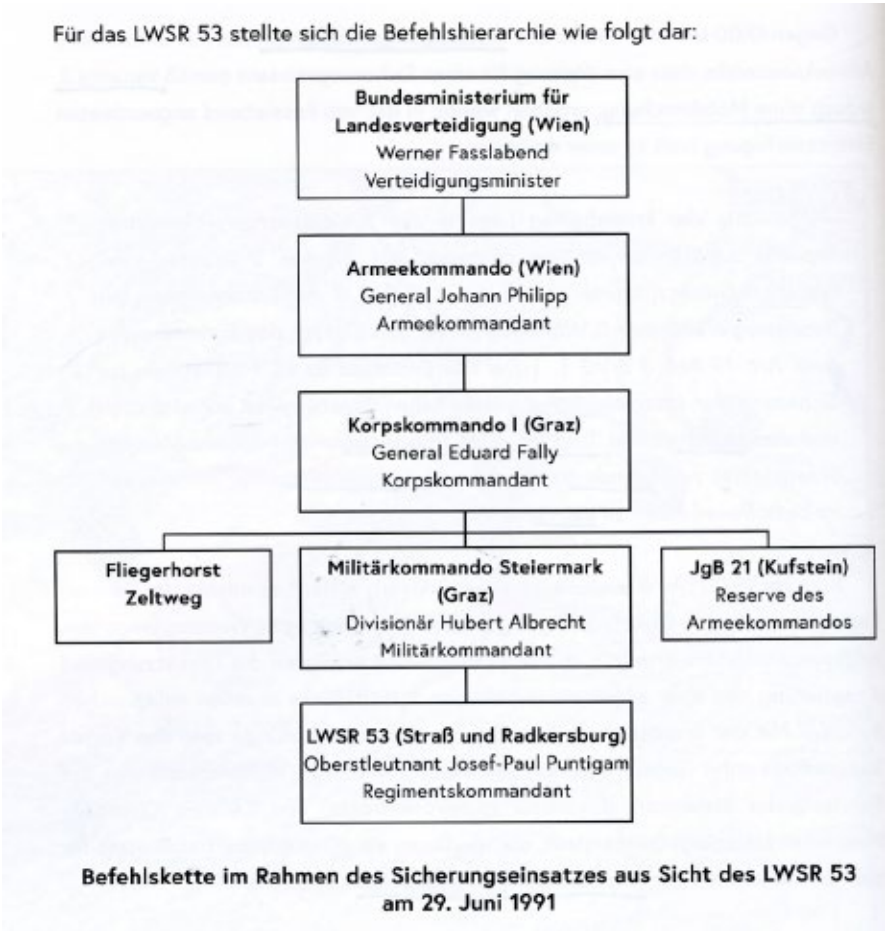
Sile so bile premeščene na operativna območja ob meji, kjer so se oblikovale v bojne čete in so bile oskrbovane s težkim orožjem, strelivom in protitankovskimi minami. Medtem je vojaški poveljnik Štajerske izdal operativni ukaz. Bil je kratek in jasen: »Prvič: Pomiriti obmejno prebivalstvo. Drugič: Pojaviti se tik ob meji. Tretjič: Zaščiti mejne prehode in spremljati vmesna območja.« Generalštabni oficir za vodenje in organizacijo je dal dodatna posamezna navodila za usklajevanje ukrepov, zvezo in oskrbo ter navodila glede streljanja. Poveljnik LWSR53 je izdal ukaze svojim enotam šele po polnoči. Vladalo je grozljivo razpoloženje.

Iz Slovenije je bilo slišati streljanje tankovskih topov in mitraljezov. Vojaški filmski in fotografski urad (HBF) je bil tam in snemal.

Dogodki so se zdaj stopnjevali (opozorilo na tanke v Radkersburgu in Šentilju; opozorilo na strupene pline v Spielfeldu; opozorilo o zračnem napadu v Šentilju, pristanek iz zraka južno od Radkersburga). To je pomenilo, da je bilo treba hkrati izdati organizacijsko in taktično povelje. Številne podrobnosti, kot so nova pravna situacija glede uporabe orožja, opustitev cestnoprometnih predpisov za vsa sodelujoča motorna vozila v uporabi ipd., kar je kasneje postalo samoumevno, je bilo treba najprej pojasniti in dati tudi konkretne ukaze.

Še nikoli v zgodovini Zvezne vojske ni bil izdan ukaz za intervencijo v skladu z Zakonom o obrambi, 2. člen, 1. odstavek, točka a. Zato je imel ukaz tako poučno vlogo kot tudi vlogo klasičnega ukaza. Hkrati so po vsej hiši zvonili telefoni, domači in tuji mediji so želeli intervjuje. Vsi so imeli akreditacije graških oddelkov.

Sobota, 29. junij
29. junija 1991 zjutraj so bile vse sile na varnostni črti med Bonisdorfom na Gradiščanskem in krajem Jantschki (skala v Sobothu) tik ob meji s Koroško. Čete še niso bile pripravljene na boj, vendar so bile jasno vidne vsem ljudem na obeh straneh meje.

Hierarhija ukazov v okviru varnostne intervencije z vidika LWSR 53 z dne 29. junij 1991.

Na meji so se stvari po prihodu avstrijskih čet umirile. Sicer pa so bile razmere na mejnem prehodu Gornja Radgona zelo napete. Tamkajšnji srbski poveljnik polkovnik Popov je ugotovil, da je popolnoma obkrožen s slovenskimi borci. Njegova oskrbovalna vozila so slovenski borci za svobodo zažgali z molotovkami. Zgorela tovorna vozila so bila parkirana na Partizanski cesti, zaradi česar je bila blokirana cesta do mejnega prehoda, ki je tako ostajal zaprt. Popove čete so zato morali oskrbovati s helikopterjem.

Zaprta sta bila tudi mejna prehoda Sicheldorf/Gederovci in Spielfeld/Šentilj. Odprt je bil samo še prehod Mureck/Trate. LWSR53 je zdaj zasedel vse pomembne točke, postavljene so bile cestne blokade in tankovske ovire, ki so dajale vtis o avstrijski odločenosti, da se branijo. Medtem ko je bila druga četa uničevalcev tankov podrejena LWSR53, je bila pomožna četa VR2 razbremenjena 29. junija zjutraj in jo je nadomestila težka četa bataljona 21 iz Kufsteina.

Na ta pester dan so avstrijske čete na meji nenehno obiskovali visoki obiskovalci. General Hannes Philipp, general Fally in general Albrecht so zjutraj in zvečer pregledali LWSR53. Vedno so bili prisotni in vsem na voljo z nasveti in dejanji. Popoldne je prišel tudi minister za obrambo Werner Fasslabend v spremstvu generalov Raimunda Schittenhelma in Wolfganga Spinkeja, kar so vojaki sprejeli z odobravanjem. Puntigam je pripomnil: »Bil je človeški minister. Prava osebnost. Vedno je bil zvest svojim načelom. Imel pa je tudi prave svetovalce - in sicer Schittenhelma in Spinka.« Še isti večer je general Fally napovedal možno mobilizacijo 5. in 7. brigade.

Nedelja, 30. junij
30. junija, ob 17.06, je polkovnik Franz Gigler s Štajerskega vojaškega poveljstva po telefonu naročil, naj se pripravijo na morebitno mobilizacijo. Medtem ko je ta ukaz po eni strani povzročil globoko zadovoljstvo poveljnikov (manjkali so pomembni poveljniški, priključni, oskrbovalni in podporni deli), so po drugi strani vedeli tudi, s kakšnimi težavami se bodo morali soočiti. Hkrati je bilo treba obvladati tri pomembne naloge:
- nadaljevati z varovanjem državne meje,
- zamenjati mobilno osebje,
- pripraviti se za mobilizacijo.

V zelo kratkem času je poveljstvo LWSR53 izdalo vse ukaze za pripravo na mobilizacijo in ukazalo sprejetje potrebnih ukrepov. Toda stvari so se obrnile drugače – do mobilizacije ni prišlo. Namesto tega so se na obmejno območje preselile druge čete iz Zgornje Avstrije, Tirolske, Vzhodne Tirolske in Spodnje Avstrije. LWSR53 naj bi tako vodil osem čet v bojnem območju, širokem 130 kilometrov. To bi bila huda vodstvena preizkušnja. Zato je vojaški poveljnik razdelil bojni pas. Na vzhodu naj bi do Mure vodil LWSR52, na zahodu pa od Mure do koroške meje LWSR53. A to se je zgodilo šele 3. julija. Ker se je 30. junija bližal vrhunec krize, je bilo treba umakniti ukaz o razdelitvi bojnega pasu. Zvečer so pod poveljstvo LWSR53 prišle tudi:
- četa Landwehrstammregimenta 55,
- četa Landwehrstammregimenta 52,
- četa 21. bataljona,
- dve četi uničevalcev tankov 4. bataljona uničevalcev tankov,
- četa 2. inženirskega bataljona.

Pozno zvečer je ena izmed slovenskih radijskih postaj poročala, da je poveljnik 21. operativnega centra protizračne obrambe JLA polkovnik Drago Brenčič zapustil jugoslovansko vojsko. To je pomenilo, da je v JLA, ki je bila prvotno ocenjena kot homogena, nenadoma prišlo do »razpok«. Bojna pripravljenost in bojna moč sta začeli padati. Resno je obtožil vodstvo JLA. Toda JLA je kritizirala tudi vojsko na meji. Avstrijskega veleposlanika so poklicali v beograjsko zunanje ministrstvo.

Zgodaj dopoldne se je ultimat Jugoslovanske ljudske armade Slovencem iztekel brez rezultata. Vojska je sedaj grozila z zračnimi napadi in uporabo strupenega plina. Avstrijska veleposlanica, gospa dr. Stefan-Bastl je napotene avstrijske čete obvestila, da bodo v krajih in vaseh ob meji v Sloveniji sproženi alarmi za zračni napad. In res so od 9. ure zjutraj povsod zavijale sirene, tudi v Šentilju in Gornji Radgoni. Takrat je podpolkovnik Puntigam zapisal: »Ob 8.00 sem prejel ukaz od vojaškega poveljnika, naj grem nemudoma v kraj St. Anna am Aigen (nadalje Sv. Ana), da opozorim lokalno žandarmerijo in župana, saj naj bi obstajala nevarnost, da bi lahko bombardirali tudi Sv. Ano. Zahteval je najvišjo stopnjo zaupnosti. Ni pa vedel, zakaj je bilo tako. Župnijski trg na Sv. Ani je bil poln, praznovali so novo mašo. Zbrani so bili dobre volje. Medtem so v Sloveniji zavijale sirene, nad Radkersburgom so se že dvigali temni stebri dima. Toda na Sv. Ani je bilo, kot da nič od tega nikogar ne zadeva. Obvestil sem poveljnika žandarmerije. Smejal se mi je. Tudi župan ni vedel, kaj početi z mojimi informacijami. Kakorkoli, Sv. Ana ni bila bombardirana, bila pa je Gornja Radgona in Ljubljana. Sirene so utihnile okoli 10.30.« Šele leta 2009 je takratni poveljnik LWSR53 med pogovorom z nekdanjim komandirjem Murske Sobote izvedel ozadje grožnje z bombardiranjem Svete Ane. Danes je jasno, da se je mesto komaj izognilo katastrofi. Takrat je JLA slovenskim silam na območju Murske Sobote in Kuzme zagrozila z uničenjem njihovih relejnih postaj za zveze. To je izvedel avstrijski carinik iz Sv. Ane in ponudil postavitev relejne postaje za Slovence na območju Sv. Ane. JLA je prisluškovala telefonskim pogovorom in zagrozila, da bo bombardirala Sv. Ano, če bo ta relejna postaja aktivirana.

V Radkersburgu so 30. junija računali, da bodo kmalu spet izbruhnili hudi boji, kar se je kasneje tudi res zgodilo. Govorilo se je, da naj bi iz Varaždina spet prihajali novi tanki, ki bi v Gornji Radgoni rešili obkoljene tanke. Pojavilo se je vprašanje, ali se ti tanki lahko peljejo čez dravski most pri Ormožu ali ne. Upokojeni podčastnik se je odločil, da gre preverit situacijo. Za tolmača je s seboj vzel slovensko govorečega znanca. Po treh urah so po javnem telefonskem omrežju sporočili, da je dravski most trdno v slovenskih rokah, a da še vedno divjajo hudi boji. Prečkanja mostu 30. junija ne pričakujejo. To je dalo LWSR53 nekaj časa za prerazporeditev. Okoli poldneva je avstrijsko ozemlje preletel helikopter JLA, ki je bil označen kot medicinski transport in oborožen z raketnimi izstrelki. Pozneje so izvedeli, da je helikopter prevažal oblačila, odeje in hrano za vojake JLA. Glede na težave, s katerimi se je soočala bojna skupina JLA pod vodstvom Popova, ujeta v Gornji Radgoni (odvisni so bili od oskrbe iz zraka in obkoljeni s slovenskimi borci) in poslabšanje vojaških razmer v Murski Soboti, se je poveljnik razporejenega častniškega kadetskega voda Feldbach odločil, da postavi obrambo pri mostu na Muri v Radkersburgu. Cesta do mostu je bila trajno blokirana s protioklepnimi ježki in cestnimi ovirami, vmes pa so bile postavljene tudi protitankovske minske prečke. Svoje vojake je postavil na bok, tako da jih ni bilo mogoče doseči s streli s slovenskega brega Mure. 500 metrov zadaj je bil postavljen vod uničevalcev

tankov, ki je lahko skupaj s kadetskim vodom tvoril ognjeno zaščitno črto. Na 16 položajev je bilo postavljenih skupaj 7.000 vreč peska. Na štiri mesta so bile nastavljene skupine mitraljezov, ki so nadzorovale območje.

Težava pa niso bili vojaki JLA, ampak številni radovedni opazovalci. Sprehajali so se na dosegu strelov in nihče jih ni smel poslati stran. Tudi žandarmerija ni posredovala. Za to ni imela zakonskih pooblastil. Zanje so veljale mirovne določbe.

Ponedeljek, 1. julij
Ob 1.16 je LWSR53 prejel ukaz, da so jim dodeljene še tri čete. Situacija v Sloveniji je bila zelo resna. Za predsednika Jugoslavije je bil izvoljen Stipe Mesić, 2. julija pa je Slovenija Jugoslovanski ljudski armadi postavila ultimat, naj se vrne v vojašnice in za seboj pusti vse orožje.

Ob 12.00 je v Radkersburg prišel vojaški ataše, akreditiran v Avstriji. Dvanajst visokih častnikov, vključno z jugoslovanskim atašejem, je obiskalo operativno območje, da bi preverili ustreznost avstrijskih ukrepov. Popoldne je štajerska carinska straža ponovno odprla mejni prehod Sicheldorf/Gederovci, ker ni bilo več objektivnega razloga, da bi ostal zaprt. Vendar je bil prehod meje v Sloveniji mogoč le v omejenem obsegu. Ceste je blokiralo preveč postavljenih zapor JLA in slovenskih borcev.

Zvečer je prišla četa Landwehrdtammregiment 35 iz Amstettena in četa iz Zgornje Avstrije. Zgornji Avstrijci so bili premeščeni v Tieschen, Spodnji Avstrijci v Halbenrain. Pokrivali so „zeleno mejo“ med Bonisdorfom in Radkersburgom.

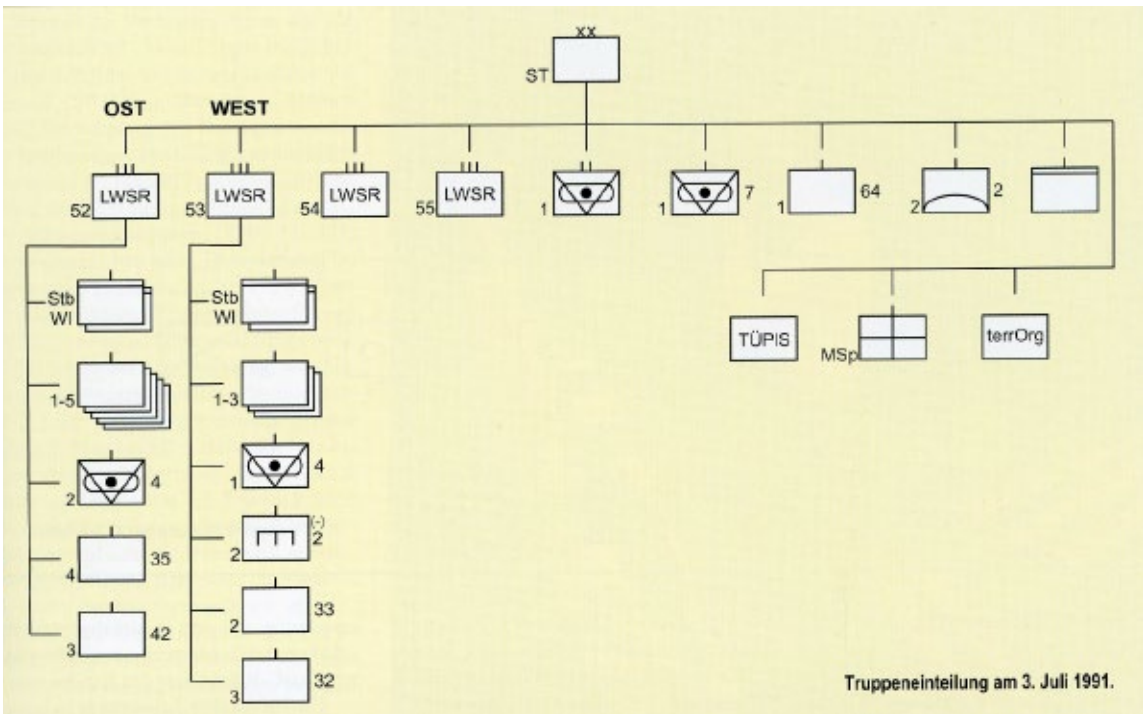
2. in 3. julij
General Andrija Rašeta, namestnik poveljnika 5. jugoslovanskega vojaškega okrožja, je znova navedel obtožbe proti vojski, da naj bi med drugim poveljnik LWSR53 tesno sodeloval s slovenskimi borci na območju Spielfelda in Radkersburga. Hitro se je izkazalo, da so bile vse obtožbe neutemeljene, saj so temeljile na prej omenjenem načrtu Bedem 91.

2. julija zjutraj je bila elektrarna Krško zaprta, ker so se na tamkajšnjem letališču Cerklje začeli spopadi. Okoli 10. ure je carinska straža na mejnem prehodu Heiligengeist/Sveti Duh poročala o hudih spopadih med JLA in Slovenci. Odporniško gnezdo LWSR52, ki je bilo tam, je potrdilo boj. Poveljnik carinske straže se je bal, da bi lahko tako vojaki JLA kot tudi slovenski borci pobegnili v gosti gozd v Avstrijo. Vendar je bila težava v zvezi z mejnim prehodom Heiligengeist/Sveti Duh hitro odpravljena. Obe strani sta se brez večjih težav ločili in izginili v smeri Slovenije. Slovenski borci so z zajetimi bojnimi tanki JLA streljali na položaje JLA okoli šentiljske obmejne vojašnice. Vojaki JLA so se umaknili v smeri

Grassnitzberga in se naslednji dan v večjem številu predali slovenskim vojakom. Nekaj manjših enot se je predalo avstrijskim oboroženim silam. Premestili so jih na vojaško vadišče Seetalalpe in jih kasneje predali slovenskim varnostnim organom.

Med bitkami za Spielfeld/Šentilj so tudi v vasi Lichendorf, med Strassom in Mureckom, leteli šrapneli in izstrelki. Popoldne se je boj preselil v Radkersburg. Najprej pa je na Gornjo Radgono streljalo jugoslovansko letalstvo, nato so tanki JLA uničili cerkveni zvonik. Poveljnik bojne skupine JLA, polkovnik Berislav Popov, se je odločil za umik. Popovi tanki so se 3. julija pozno popoldne odpravili proti Varaždinu. Za njimi so ostale goreče hiše - gost dim je prekril mesto.

Boj za Gornjo Radgono in Šentilj se je končal 3. julija. JLA se je umaknila z meje. Podpolkovnik Puntigam je zapisal: »Oddahnili smo si. Najhujšega je bilo konec. Imeli smo srečo.« Spet je prišel čas za birokracijo; v vojašnice se je vrnilo vsakdanje življenje. Bojni pas je bil zdaj razdeljen na vzhod in zahod. 31. julija so se v domače vojašnice preselile še zadnje enote zvezne vojske. To so bile alarmne enote Landwehrstammregiment 53. Varnostna operacija leta 1991 je postala zgodovina!

Vojaška razporeditev 3. julija 1991.

Razmišljanja o posredovanju

Orožje je bilo sreča. Poleg vojaške sposobnosti smo imeli tudi vojaško srečo. Takratna častniška in podčastniška izobrazba se je v resnični uporabi izkazala odlično. Poveljniki vseh ravni so dokazali, da znajo pravilno voditi. Kljub temu je bilo treba pogosto uporabiti taktiko poveljevanja in do potankosti naročati podrobnosti, saj so nekateri vojaki prihajali iz drugih zveznih dežel in niso bili v celoti seznanjeni z načeli varnostnega delovanja.

Ni bilo dezerterjev, nepokorščine, upora in omembe vrednih disciplinskih kršitev. Vojaki so bili zvesti, ustrežljivi in pripravljeni na boj. Njihova zavezanost Avstriji in demokraciji je bila očitna v vsakodnevnem služenju. Biti dostojanstven je bila stvar časti. Vojaki so zaupali nadrejenim in političnemu vodstvu. Na ta odnos so bili takrat lahko ponosni politiki in nadrejeni v vojski.

Zaradi stalnega službenega nadzora generala Fallyja je bilo opaženo poveljstvo I. korpusa v Gradcu. Čete na kraju samem so bile pod vodstvom Štajerskega vojaškega poveljstva. Takratni načelnik generalštaba, podpolkovnik Heinz Winkelmayer in polkovnik Franz Gigler sta bila glavna sogovornika LWSR53 in osebi, na kateri si se lahko zares zanesel. Dosledno in tovariško sta stala za razporejenimi četami, tudi v težkih razmerah. K izpolnitvi naročila je pomembno prispevala tudi podpora in dobro sodelovanje s tedanjim vojaškim uradom in vojaško obveščevalno službo. Vsi so pokazali najboljše: oblasti, predvsem žandarmerija in carinska straža, pošta, zvezne železnice, cestna uprava, gasilska brigada in Rdeči križ.

Učinki posredovanja 1991

Sprejet je bil Zakon o vojaškem pooblastilu. Ta je leta 1991 manjkal. Strukturirane so bile enote za prisotnost, saj se je v turbulentnih prvih dneh vojne v Sloveniji konec junija in v začetku julija 1991 jasno pokazala njihova potreba.

- Popolna opremljenost čet s protitankovskimi vodenimi raketami;
- opremljanje protiletalske obrambe s protiletalskimi raketami;
- opremljanje Drakena z raketami zrak-zrak;
- uvedba tanka na kolesih „Pandur“;
- opremljanje mehaniziranih čet s sodobnimi oklepnimi transporterji in glavnimi bojnimi tanki ter s sodobno tankovsko artilerijo;
- povečanje sposobnosti nočnega boja;
- izboljšanje opreme in objektov na splošno.

Jožef Vaupotič

Delovanje zvez v osamosvojitveni vojni v občini Gornja Radgona

Dogodki v Jugoslaviji so že v letu 1990 kazali na to, da bo med bivšimi bratskimi republikami prišlo do hudih zaostrovanj in mogoče celo do vojne. Zvezni politični vrh je izvajal pritiske na slovenske politike. Slovenija je na srečo že vrsto let v okviru sistema splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite (v nadaljevanju SLO in DS) dobro izgrajevala vse strukture obrambnega sistema (teritorialno obrambo, narodno zaščito, civilno zaščito, upravne zveze, blagovne rezerve ...). Glede na navedeno zaostrovanje so se že od začetka leta 1990 začele različne aktivnosti, s katerimi se je Slovenija pripravljala na pričakovano krizo. Te aktivnosti so se v naši občini Gornja Radgona povečale v mesecu maju 1990, tako v takratnem Izvršnem svetu občine (v nadaljevanju IS SO), Občinskem štabu teritorialne obrambe (v nadaljevanju OŠTO), Upravnem organu za ljudsko obrambo (v nadaljevanju UOLO), v nekaterih delovnih organizacijah in zavodih.

V mesecu maju 1990 smo na UOLO zaposleni začeli dežurstva. Večkrat so namreč v večernem ali nočnem času prišle depeše, ki so že nosile določeno stopnjo zaupnosti in jih je bilo treba sprejeti, dešifrirati in nato takoj predati naslovniku (največ jih je bilo za takratni IS SO in seveda za sam UOLO).

Prav tako se je zelo povečalo delo v Občinskem centru za zveze (v nadaljevanju OCZ). Veliko pisne korespondence je takrat prihajalo prek sistema žičnih zvez, in sicer teleprinterjev, ki smo jih imenovali »teleksi«, zato bom ta izraz v nadaljevanju tudi sam uporabljal. Vsi teleksi, ki pa so nosili oznako posamezne stopnje zaupnosti, so prispeli v OCZ preko teleprinterja, šifrirani s tako imenovano strojno šifro. Seveda je prav tako vsa ta pisna korespondenca odhajala iz OCZ v odprti ali šifrirani obliki preko teleprinterske zveze. Le posamezni dopisi, ki so imeli najvišjo stopnjo zaupnosti (državna tajnost) so občasno prihajali s kurirjem.

To je bil čas, ko so se vsi sistemi SLO in DS v Republiki Sloveniji tudi pospešeno usposabljali. Enako je veljalo za upravne zveze. Pospešeno smo izvajali usposabljanje pripadnikov oddelkov za radijske zveze (UKV in KV) tako v centru za zveze kot tudi na terenu. Na terenu je bil poudarek v iskanju najboljših mest za sprejem in oddajo radijskega signala (posamezna območja občine so bila povsem zaprta, kjer ni bilo mogoče vzpostaviti radijske zveze, ker signala preprosto ni bilo ali pa je bil tako slab, da zveze ni bilo mogoče vzpostaviti), urjenje v hitri in kvalitetni vzpostavitvi ustreznih antenskih sistemov (odvisno od terena in radijske postaje, antene s krožnim oddajanjem in sprejemanjem radijskega signala ali antene z usmerjenim sprejemanjem in oddajanjem signala), urjenju v vzpostavljanju zvez, legitimiranju, sprejemanju in oddajanju telegrama (sporočila).

Predhodno pa je bil potreben dogovor o okvirnih mestih, kjer bi v primeru vojne deloval IS SO in politično vodstvo. Posamezne dogovorjene lokacije smo morali prav zaradi prešibkega signala za delovanje zvez zamenjati z ustreznejšimi. Radijske zveze so bile v takratnih razmerah zelo pomembne, saj je bila razvejanost žičnih zvez (fiksna telefonija) izven občinskega središča in večjih vasi (Radenci, Apače, Videm ob Ščavnici …), kjer ni bilo telefonskih central, zelo slaba. Na terenu se je delalo v glavnem prek UKV radijskih zvez z radijskimi postajami TR 40 LO in PRC 100. S KV radijsko postajo (Atlas) je promet potekal iz OCZ. Vsi telegrami, ki so prihajali prek radijskih zvez in so imeli stopnjo zaupnosti, so bili šifrirani s tako imenovano ročno šifro (Š 1). Pomoč pri usposabljanju pripadnikov oddelka za radijske zveze so nam nudili tudi radioamaterji.

Žične zveze so v glavnem temeljile na fiksni telefoniji in teleprinterskih zvezah. Predvsem na relaciji Republiški sekretariat za ljudsko obrambo (v nadaljevanju RSLO) in Republiški center za zveze (v nadaljevanju RCZ) ter UOLO (OCZ) je v devetdeset odstotkih primerov komuniciranje potekalo prek teleprinterskih zvez. Ker so teleksi prihajali v glavnem šifrirani, sta se intenzivno usposabljala tudi dva šifrerja. Treba je bilo hitro in pravilno vzpostaviti povezavo med teleprinterjem in šifrirno napravo (TG 41), najti pravi ključ in poiskati pravilni začetek na samem ključu. Torej strojna šifra je bila takrat zelo pogosto v uporabi (skoraj vsaki dan). To pa je tudi pomenilo, da je vsaj eden od šifrerjev moral biti stalno dosegljiv. Ker eden od njih ni imel telefonske povezave, mu je bila dostavljena in na domu montirana UKV radijska postaja, pozneje pa je dobil še pozvnik (pager).

Zagotovljeno je bilo tudi nekaj kilometrov telefonskega kabla, ki bi ga potrebovali predvsem za morebitno povezavo skrivne lokacije IS SO, političnega vodstva, centra za zveze na rezervni lokaciji. Seveda je oddelek za žične zveze posedoval tudi nekaj poljskih telefonskih aparatov, telefonsko centralo, ročni generator …

Oddelek za kurirske zveze se je usposabljal za hitro izvedbo mobilizacije pripadnikov enote za zveze, službe za opazovanje, javljanje, obveščanje in alarmiranje (v nadaljevanju OJOA), članov IS SO in drugih pomembnih posameznikov. Ker bi bili pripadniki Oddelka za kurirske zveze v morebitni vojni nevarnosti oboroženi s pištolami, so pospešeno potekala tudi usposabljanja za ravnanje s pištolami.

Vse navedeno je potekalo od aprila do decembra 1990. V decembru so se zadeve med zvezno vlado in zveznim političnim vrhom ter med slovensko vlado in slovenskim političnim vrhom tako zaostrile, da so bili uvedeni novi ukrepi. V ponedeljek, desetega decembra 1990, smo v UOLO na podlagi ukaza uvedli stalno dežurno službo (štiriindvajseturno dežurstvo). Ker tega zaposleni na UOLO nismo več zmogli sami, so prevzeli dežurstvo pripadniki enote za upravne zveze in pozneje tudi pripadniki službe OJOA.

Dežurstvo je bilo v prostorih OCZ, ki je bil v stavbi Občine Gornja Radgona. Dežurni je sprejemal vso pošto, ki je prihajala prek posameznih zvez, jo zavedel v ustrezni dnevnik in jo glede na pomembnost predal takoj ali zjutraj zaposlenim na UOLO. Če je bilo treba, je poklical načelnika UOLO ali šifrerja, ko je prispela šifrirana depeša. Vsakih nekaj ur so preverjali tudi delovanje radijskih zvez. V OCZ pa so klicali tudi občani, ki so imeli težave ali naleteli na kaj sumljivega in dežurni v OCZ so vse to sprejemali, beležili, predajali sporočila ustreznim organom ali posameznikom. Dežurstvo je trajalo od petnajste ure, ko se je končal delovni čas zaposlenih na UOLO, do sedme ure naslednjega dne, ko se je delovni čas zaposlenih na UOLO začel. V šestnajstih urah dežurstva sta se izmenjala dva dežurna, in sicer prvi od 15.00 do 23.00 in drugi od 23.00 do 7.00. Takrat smo že bili vsi delavci UOLO opremljeni s pozivniki. Štiriindvajseturno dežurstvo je bilo preklicano v torek 18. 12. 1990, ob 7:00.

V mesecu februarju 1991 so začeli delavci postaje milice (v nadaljevanju PM) s štiriindvajseturnim operativnim varovanjem UOLO in s tem tudi OCZ. V mesecu marcu so se jim v tem zavarovanju občasno pridružili tudi pripadniki diverzantskega in protidiverzantskega voda TO.

Ponovno štiriindvajseturno dežurstvo v OCZ se je uvedlo v sredo, osmega maja 1991, ob 20.00. Devetega maja se je stanje nekoliko zaostrilo, saj so se v hotelu Grozd nastanili štirje oficirji JLA, ki naj bi bili pripadniki državne (jugoslovanske) komisije za označitev državne meje. Vse aktivnosti in previdnostni ukrepi so bili namenjeni temu dogodku.

Enajstega maja 1991 je zaradi močnejših nalivov v Avstriji in tudi pri nas začela močno naraščati reka Mura. Dežurni so morali stalno spremljati vodostaj in o tem obveščati načelnika UOLO in poveljnika Občinskega štaba za civilno zaščito (v nadaljevanju OŠCZ). Takrat okrog mesta Gornja Radgona še ni bi zgrajen protipoplavni nasip in je reka Mura večkrat poplavljala v spodnjem delu Gornje Radgone, v nadaljevanju svojega toka pa še travnike, njive, gozdove ob reki in nekaj hiš tudi v Hrastje Moti. Na srečo se je to stanje v nekaj dneh umirilo, vodostaj reke Mure je začel upadati. Napetosti v Jugoslaviji so naraščale iz dneva v dan. Glede na stalne grožnje iz Beograda je bilo čutiti, da bo slej kot prej tudi »počilo«, torej prišlo do oboroženega spopada.

Sedemindvajsetega maja nas je milica obvestila, da JLA obveščevalno obdeluje vse pomembnejše objekte. Med te je vsekakor sodil tudi OCZ s svojim jasno vidnim antenskim sistemom na strehi občine. Šestindvajsetega maja so bili vpoklicani inštruktorji in predsedniki mobilizacijskih komisij v krajevnih skupnosti (v nadaljevanju KS) za izvedbo mobilizacije pripadnikov enot TO na vojaško vajo. Ob 18:45 je prispel šifrirani teleks in ob 23:15 še eden. Oba je dešifriral šifrer, ki ga je dežurni poklical.

Sedemindvajsetega maja je dežurni sprejel in predal telekse ob 15:24, 18:14, 19:00, 19:04 in 19:43. Osemindvajsetega maja je ob 20:55 prispel šifrirani teleks, ki ga je dešifriral šifrer. Ob 23:35 je prišel teleks za OŠTO. Devetindvajsetega maja je ob 22:15 prispel teleks za OŠTO. Tridesetega maja je ob 17:10 prispel teleks. Obveščen je bil delavec UOLO, ki je pripravil odgovor in ta je bil spet posredovan prek teleprinterja. Ob 19:00 je prispel še en teleks, ob 19:01 in 19:10 še dva teleksa.

Drugega junija je ob 20:40 prispel šifrirani teleks, ki ga je dešifriral šifrer. Tretjega junija je ob 16:40 prispel teleks in o tem je bil takoj seznanjen načelnik UOLO. Petega junija, ob 16:55, je prispel teleks in bil predan načelniku UOLO. Ob 21:30 je prispel šifrirani teleks, ki ga je dešifriral šifrer. Zaradi vsebine je bil poklican načelnik UOLO.

Osmega junija je ob 14:36 prispel šifrirani teleks, ki ga je dešifriral šifrer. Enajstega junija je ob 17:15 prispel šifrirani teleks, ki ga je dešifriral šifrer. Štirinajstega junija je ob 18:15 prispel teleks. Ob 10:15 je prišel delavec OŠTO F. Marko in si za potrebe TO izsposodil tri radijske postaje PRC 100 in dva polnilca. Ob 00:47 je prispel šifrirani teleks, ki ga je dešifriral šifrer. Šestnajstega junija je ob 11:47 prispel telefaks. Osemnajstega junija so prispeli teleksi ob 16:25, 16:27 in ob 16:38. Dvajsetega junija so prispeli trije teleksi ob 17:25, 20:31 in 22:19. Obveščen je bil načelnik UOLO.

Enaindvajsetega junija je prispel šifrirani teleks ob 17:41, ki ga je prišel šifrer dešifrirat. Triindvajsetega junija je ob 20:35 prispel šifrirani teleks, ki ga je šifrer dešifriral. Izvedena je bila 50 odstotna mobilizacija enot za upravne zveze. Štiriindvajsetega junija je ob 16:45 prispel šifrirani teleks, ki ga je šifrer dešifriral. Naslednji šifrirani teleks je prispel ob 17:10 in ob 20:25 še tretji. Ponovno so se aktivirale KV radijske zveze na relaciji RSLO-RCZ in UOLO-OCZ. Ob 23:35 se je začela domobilizacija enot TO.

Petindvajsetega junija ob 00:07 je mobilizacijska komisija iz KS Črešnjevci sporočila, da je odšlo pet kurirjev in da se še nihče ni vrnil. Ob 00:15 so iz mobilizacijske komisije KS Kapela sporočili, da vse teče normalno. Ob 00:50 je prispel šifrirani teleks, ki ga je takoj dešifriral prisoten šifrer. Ob 7:50 je bilo članu OŠTO predanih še pet ročnih radijskih postaj PRC 100 za zvezo z njihovimi enotami, ker njihove radijske postaje niso delovale (akumulatorji so bili povsem prazni in se kljub štiriindvajseturnemu polnjenju niso napolnili).

Za potrebe zvez med enotami TO je tri UKV radijske postaje z avtomobili zagotovilo takratno Gozdno gospodarstvo. Od tega dne naprej so bile izvajane številne aktivnosti in ukrepi. Veliko informacij, navodil, sporočil, teleksov je prihajalo v OCZ in prav tako jih je bilo odposlanih. Petindvajsetega junija je ob 23:40 prispel

teleks in takoj je bil poklican načelnik UOLO. Ob 23:45 je prispel šifrirani teleks, ki ga je šifrer dešifriral in ob 6:30 je prispel še en šifrirani teleks.

Šestindvajsetega junija je ob 3:55 prispel šifrirani teleks. Ob 5:02 je prispel teleks in dežurni je takoj poklical načelnika UOLO. Na mejnem prehodu so bile zamenjane table (SFRJ z RS) in zastave, izvedenih je bilo tudi nekaj blokad prometnic. Sedemindvajsetega junija je bilo ob 14:00 po UKV zvezi sporočeno, da je tankovska kolona JLA pred barikado v Ormožu, ob 14:17 je bila druga kolona na Obrežju. Ob 15:37 je bilo sporočeno, da čistijo razbitine barikade na mostu pri Ormožu. Ob 16:00, da letijo trije helikopterji iz smeri Maribora proti Gornji Radgoni. Ob 16:02 sta dva helikopterja preletela Radence in nadaljevala proti Murski Soboti. Ob 16:56 sta dva helikopterja preletela Kapelo in nadaljevala proti Murski Soboti. Ob 17:38 je prispel ukaz o odpiranju ognja na vse cilje v zraku. Ob 21:50 je bilo sporočeno, da gre šest tankov in dve oklepni vozili proti Kamenščaku. Iz smeri Čakovca proti Kogu pa 16 tankov. Ob 22:15 sta na Kogu dve tankovski formaciji, in sicer prvo formacijo sestavlja 18 tankov, drugo pa 13 tankov, cisterna in sanitetno vozilo. Njihova smer je Štrigova – Ljutomer. Ob 23:30 je bilo sporočeno, da so tanki pred Ljutomerom. Ob 23:35 sta v okolici Hrastje Mote dva tanka.

Osemindvajsetega junija je bilo ob 00:15 sporočeno, da se je tankovska kolona ustavila 800 metrov pred Veržejem in da čakajo ter postavljajo osnovno formacijo. Ob 00:42 tankovska kolona stoji 200 metrov pred Veržejem z ugasnjenimi motorji. Ob 7:12 se oklepna kolona pomika proti Bunčanom. Ob 7:20 je bilo po radijski postaji sprejeto opozorilo, da se tankovska enota JLA pomika proti Hrastje Moti, kjer je bila postavljena barikada v občini Gornja Radgona in so jo varovali miličniki, ki so se ob 7:25 umaknili, saj niso imeli protitankovskega orožja.

Ob 7:28 je bila tankovska kolona pred barikado v Hrastje Moti. Ob tem dogajanju, torej prihodu oklepne enote, sem opazil nemir in živčnost pri nekaterih pripadnikih enote za upravne zveze, predvsem tistih, ki so živeli ob poti, po kateri se je in se bo v nadaljevanju gibala tankovska kolona. Kot odgovoren za zanesljivo delovanje zveze sem se po posvetovanju z načelnikom UOLO odločil, da vse, ki to želijo, odpustimo domov k družinam, ker nam nezbrani in polni strahu ne bili koristni. Nekaj pripadnikov se je zahvalilo in takoj so odšli domov.

Ob 7:32 je bilo sporočeno, da je tankovska enota odprla ogenj na postavljeno barikado v Hrastje Moti, ki je bila ob 7:34 tudi prebita. Ob 7:47 je tankovska kolona nadaljevala svoj pohod proti Radencem. Ob 8:06 se je tankovska enota ustavila pri gostilni Kosi v Rihtarovcih in ob 8:14 nadaljevala svoj pohod proti Radencem. Tu je bila na mostu spet postavljena barikada, ki so jo varovali miličniki PM Radenci. Ob 8:21 se je začelo streljanje v barikado in njeno odstranjevanje na mostu v Radencih in ob 8:31 je bila barikada toliko odstranjena, da je omogočala

prehod tankovski koloni. V Radencih je bila pred glavnim križiščem postavljena še ena barikada. Ob 8:43 je bila prebita tudi druga barikada v Radencih.

Ob 8:36 sta zmedo med vojaki JLA pri odstranjevanju druge barikade v Radencih izkoristila dva občana, ki sta odpeljala tovornjak cisterno in tovornjak s strelivom. Dva vojaka JLA sta se tudi predala. Ob 8:55 so bili tanki v Šratovcih in cevi so obrnili proti RTP Elektra, kjer sta dežurala dva delavca. Na srečo niso izstrelili nobene granate, ker bi to pomenilo električni mrk za več kot pol občine. Ob 9:35 je bilo 12 tankov pred barikado pri Avtoradgoni. Ob 9:41 je prišlo na glavni cesti Radenci – Šratovci do oboroženega spopada med pripadniki enot TO, milice in JLA. Ob 9:50 sta se dva tanka iz kolone pri Avtoradgoni obrnila in peljala nazaj v Radence ter neprenehoma streljala. Pri tem je bil ob 9:46 smrtno ranjen civilist, ki so ga prepeljali v bolnišnico v Mursko Soboto, kjer je kasneje tudi umrl.

Na železniškem prehodu pred Gornjo Radgono je bila postavljena barikada. Varovali so je pripadniki enote TO, ki so prostovoljno ostali na položajih, potem ko se je glavnina enote umaknila na varnejšo lokacijo. Ti so iz protioklepnega orožja Armbrust izstrelili raketo, ki je zadela in poškodovala oklepnik. Ob 11:00 je helikopter JLA preletel Gornjo Radgono. Ob 11:20 se je tankovska kolona ustavila pred barikado na železniškem prehodu v Gornji Radgoni, ki jo je poskušala odstrani s streljanjem in odrivanjem. Ob 11:23 je granata, izstreljena iz tanka pred barikado v Gornji Radgoni, zadela stanovanjsko hišo v Gornji Radgoni. Ob 11:25 je bila barikada v Gornji Radgoni prebita.

V času vožnje po Partizanski ulici v Gornji Radgoni so skoraj neprenehoma streljali po objektih iz strojnic na tankih. Ob 11:38 je bil smrtno zadet drugi civilist v Gornji Radgoni. Ob 11:36 se je tankovska kolona ustavila pri naslednji barikadi v Gornji Radgoni pri Špitalu. To sta izkoristila dva prostovoljca in na tankovsko kolono odvrgla prve tri molotovke, ki sta jih sama izdelala. Ob 11:40 ponovna vržeta molotovke na tankovsko kolono in se umakneta v zaklon za električni transformator na Simoničevem bregu, ki ga je kmalu zatem zadela granata, izstreljena iz tanka. Iz stavbe podjetja Elrad so na tankovsko kolono priletele nove molotovke.

Tankovsko kolono so zajeli ognjeni zublji. Ob 11:42 je prišlo do oboroženega spopada. Ko je bila barikada prebita, je kolona nadaljevala pot proti Panonski ulici in mejnemu prehodu. Ob 12:05 je prispel prvi tank na mejni prehod. Med tem so nadaljevali s streljanjem in rušenjem zgradb v okolici mejnega prehoda. Ob 11:57 je Gornjo Radgono preletelo letalo, ki je zaokrožilo in raketiralo Avtoradgono. Vmes so potekale številne akcije prostovoljcev, pripadnikov enot TO in milice. Ob 16:45 je ponovno priletel helikopter JLA, zaokrožil nad mejnim prehodom in pristal na ploščadi med pokopališčem in Osnovno šolo Gornja Radgona.

Ob 18:03 je ta helikopter odletel proti Zagrebu. Ob 21:32 je milica sporočila, da je prišlo obvestilo o prenehanju spopadov med JLA in branilci v RS.

Devetindvajseti junij ob 6:40 je bilo sporočeno, da se tankovska kolona iz Murskega središča pomika naprej. Ob 6:58 je bila kolona v Štrigovi. Tu se je izločil tank, ki je šel na pomoč drugemu tanku, ki je obtičal na Razkrižju. Ob 7:00 je bilo sporočeno, da se iz Središča ob Dravi približuje pet tankov, dva tovornjaka, trije oklepni transporterji in eno sanitetno vozilo. Ob 8:55 je bilo sporočeno, da so v Nedelici trije tanki in dva oklepna transporterja.

V nadaljevanju so potekali številni sestanki, pogovori, pogajanja med JLA, IS, TO, miličniki in prostovoljci. Vse dni so bili aktivni tudi radioamaterji. Uspelo jim je najti frekvenco, na kateri je komunicirala tankovska kolona. To frekvenco so zelo motili in onemogočali normalno zvezo in s tem vsekakor dosegli, da je bila kolona počasnejša, manj organizirana in so se morali večkrat ustaviti, se počakati, se ponovno formirati in nadaljevati. Na področju zvez so radioamaterji na območju občine Gornja Radgona s svojim aktivnim delovanjem veliko prispevali. Verjetno pa je bilo tudi po drugih občinah podobno.

Prav tako so vse te dni v OCZ prihajali številni klici staršev iz vseh republik bivše države, katerih otroci so bili kot pripadnika JLA v teh tankovskih kolonah. Prosili so nas, naj jih ne ubijemo. Vsem je bilo sporočeno, da bomo naredili vse za njihovo rešitev. Nekaj fantov si je upalo pobegniti, med njimi prva dva Slovenca, katerih očeta sta prišla v Gornjo Radgono. Oba sta bila odločena, da bosta šla do kolone, ki je bila v okolici mejnega prehoda v Gornji Radgoni.

Povedali smo jima, da naj imata v vrečkah samo stvari za osebno higieno in če ju bodo spustili do sinov, naj častnika JLA, ki bo na tem srečanju, vprašata, ali ju lahko vsaj objameta, takrat pa naj jima zašepečeta na uho, da naj pobegneta, da ju pripadniki TO ne bodo ustrelili, ampak ju bodo mirno sprejeli ter jima naprej pomagali. To se je zgodilo še isti dan pozno popoldne in očeta sta se odpeljala domov s svojima sinovoma. O objemih, solzah sreče in veselju ob snidenju seveda ni treba posebej pisati. To je bila tudi za vse nas, ki smo bili takrat angažirani, prva zmaga.

Naslednji dan zgodaj zjutraj je pobegnil še en fant iz Zagreba. Tudi ponj je prišel oče s še enim sorodnikom. V tem času je prispel v OCZ tudi novinar, ki je hotel narediti intervju s tem mladeničem ter ga poslikati, a oče ni dovolil fotografiranja, ker se je zelo bal morebitnega maščevanja JLA. Dovolil pa je kratki intervju. Telefonske linije so v tem času povsem »ponorele«, v centru smo bili zelo izčrpani, saj smo nekateri spali komaj kakšno uro v enem dnevu.

Tridesetega junija je ob 9:25 prišlo do eksplozije mine pri ostankih barikade pri

Špitalu v Gornji Radgoni, kjer je bil ranjen šofer tovornjaka. Ob 13:14 je nizko nad reko Muro iz smeri Radencev priletel helikopter JLA, ki je imel vidne oznake Rdečega križa. Pristal je na mejnem prehodu, kjer je bila obkoljena tankovska enota JLA in iz njega so iztovorili strelivo in gorivo za tanke. Ob 13:15 se skupina pripadnikov TO pripravi na napad na helikopter. Preko OCZ je bilo še enkrat preverjeno dovoljenje za napad. Napad je bil odobren. Pri ponovnem preverjanju ob 13:15 je bilo povedano, da se iz avstrijske strani ne vidi, da iz helikopterja JLA z oznakami Rdečega križa iztovarjajo strelivo. Ob 13:25 je preko OCZ prišel ukaz, da se na helikopter z oznakami Rdečega križa ne sme streljati. Ob 13:39 je helikopter odletel z mejnega prehoda. Ob 13:49 tanki in oklepni transporterji prižgejo motorje in se pomaknejo proti barikadam, ki pa jih ne poskušajo odstraniti. Ob 14:00 se ponovno umaknejo na izhodiščne položaje. Ob 21:59 oklepniki ponovno zaženejo motorje in se premaknejo do barikad, vendar ne poizkušajo preboja.

Prvega julija ob 01:00 poveljnik PŠTO poveljniku enote TO in vodji OCZ preda ukaz o takojšnjem napadu na tankovsko enoto JLA na mejnem prehodu. Ob 1:30 poveljnik enote TO odloči, da okoliščine ne omogočajo izvršitve ukaza za napad tankovske enote. Ob 7:30 je prelet letala JLA. Ob 9:08 tanki ponovno zaženejo motorje, vendar jih čez deset minut ugasnejo. Ob 11:13 tanki ponovno prižgejo motorje, vendar jih čez nekaj minut ugasnejo. Vmes so prihajali telefonski klici občanov, da sprejemajo po telefonih grožnje od neznancev o pokolu civilistov, ki se bo zgodil v Gornji Radgoni. Ob 15:53 tanki ponovno prižgejo motorje. Ob 17:35 milica sporoči o možnih priletih helikopterjev in letal z oznakami Rdečega križa, ki bi lahko izvedli desant na Gornjo Radgono in prosi za dovoljenje, da lahko nanje strelja.

Drugega julija je bilo ob 8:45 javljeno, da graničarji iz karavle v Zgornjem Konjišču domačine prosijo za hrano. Ob 10:30 je poklical občan, ki je po telefonu prejel dva klica za »Strugo«. Tretjega julija ob 3:55 je klical Miloševič iz Maribora in zahteval poveljnika TO v Gornji Radgoni. Ob 3:58 je bilo sporočeno, da se trije tanki premikajo iz Presike proti Stročji vasi. Ob 4:02 je v Veržeju 17 tankov in oklepnih transporterjev, ki se premikajo proti Gornji Radgoni. Ob 4:37 pripravljajo ovire pri Avtoradgoni in Koratovem gradu. Ob 5:30 so tanki pred barikado v Ljutomeru pri Mlekoprometu, kjer se začne oborožen spopad.

Ob 5:35 je sporočeno v PŠTO, da TO v Gornji Radgoni potrebuje protitankovsko orožje (Zolje, Ose, Armbruste, mine). Ob 5:48 je bilo sporočeno, da se iz smeri Središča pomika devet tankov in pet oklepnih transporterjev. Ob 5:51 radioamaterji sporočijo, da se v osebnem avtomobilu Zastava 101, bele barve, vozijo s civilnim šoferjem častniki JLA in si ogledujejo teren. Sporočilo je bilo predano milici. Ob 6:35 Miloševič iz PŠTO Maribor sporoči, da v Gornjo Radgono pošilja pomoč, in sicer eno četo in štiri vode.

Ob 12:05 je prispel teleks, da se ob 13. uri začne premirje in s tem prenehajo vsi oboroženi spopadi. Do večera so potekale številne aktivnosti, izmenjava podatkov in poročil, številni osebni klici, odstranjevanje postavljenih ovir … Iz Ljutomera so nam sporočili, da nam Radgončanom ne bodo nikoli oprostili, če bomo tankovsko kolono JLA, ki ji je poveljeval polkovnik Popov, pustili oditi.

Sedaj, ko so enote TO končno dobile nekaj protioklepnega orožja, ko so se njeni pripadniki pripravili na boj iz najboljših položajev, so morali tako kot vsi mi ob 19. uri jezni in žalostni gledati, kako je tankovska kolona polkovnika Popova, ki je porušila veliko zgradb v Gornji Radgoni, povzročila civilne in vojaške žrtve, pokradla vse, kar je lahko v Kompasovi trgovini na mejnem prehodu, kjer je bila zabarikadirana, mirno krenila z mejnega prehoda v Gornji Radgoni nazaj proti Varaždinu. Žal je bila takšna odločitev državnega vodstva in morali smo jo spoštovati. Ob 22:59 je prispel teleks za OŠTO.

Četrtega julija so se nadaljevali številni pogovori, različne aktivnosti, pomoč občanom, predvsem tistim, ki jim je tankovska enota uničila stanovanjske hiše oziroma stanovanja v blokih ob poteh, po katerih je napredovala do mejnega prehoda. Ob 20:40 je klical zdravnik Miran Ostan iz Zdravstvenega doma Gornja Radgona, da naj bi bila ena oseba v Apačah že pred štirimi dnevi ranjena in da se je po telefonu obnašala zelo vulgarno. O tem smo obvestili milico, ki je odšla ukrepat.

Dežurstvo v OCZ s pripadniki rezervne sestave se je nadaljevalo in bilo preklicano v četrtek 31. 10. 1991, ob 07:00. V tem času so bili sprejeti in oddani številni teleksi, telefaksi, sporočila po telefonih. Komunikacija po radijskih zvezah se je umirila in se je uporabljala v redkih primerih, predvsem pa za preverjanje delovanja zvez. Po telefonu smo dobili tudi nekaj zahval mam in očetov iz bivših republik, ker smo pustili njihove sinove žive, ker smo vsem tistim, ki so pobegnili iz enote polkovnika Popova, omogočili varen odhod domov. Kljub vsemu strahu, povzročeni škodi, smrtnim žrtvam in drugim težavam, so ti klici delovali zelo blagodejno in bilo nam je lepo vsaj pri srcih. Pa tudi mi smo bili ponosni, saj smo naredili prav vse, da smo obvarovali predvsem mlada človeška življenja.

Ta desetdnevna vojna, priprave nanjo in odstranjevanje posledic so pokazale izjemno pomembnost upravnih zvez, ki so se vedno premalo upoštevale, namenjeno jim je bilo premalo denarja in nasploh, tudi na državni ravni, jim ni bilo namenjeno dovolj pozornosti. Samo delo vezistov pa nikoli ni dovolj cenjeno. V Gornji Radgoni bi bile enote TO povsem brez radijskih zvez in možnosti medsebojnega komuniciranja, če ne bi bilo upravnih zvez oziroma če jim OCZ ne bi zagotovil radijskih postaj, ko so jim njihove povsem odpovedale, in to je bilo že na samem začetku. Nekaj radijskih postaj pa so dobili tudi od civilnih struktur.

V sklopu dela OCZ je bila aktivirana tudi služba za opazovanje, javljanje, obveščanje in alarmiranje (OJOA). Za krajši čas so bile aktivirane vizualne opazovalnice za opazovanje teritorija občine in javljanje prihoda letal ter helikopterjev. Del njenih pripadnikov je bil vključen v dežurstvo v OCZ. Na podlagi obvestil o preletih helikopterjev in letal so bile sprožene tudi sirene in občani v Gornji Radgoni in Radencih so se večkrat zatekli v zaklonišča. Včasih so bili ti alarmi sproženi prepozno, a nikoli ni bilo v teh primerih žrtev in tudi ne ranjenih. Alarmiranje prebivalstva so izvajala posamezna prostovoljna gasilska društva. Žal takrat še nismo imeli sistema za centralno krmiljenje siren.

Vsi časovni termini v tem prispevku so povzeti iz dnevnika dežurstev (trije zvezki), ki jih še sedaj skrbno varujem doma. Brez njih bi bil ta prispevek zelo kratek in časovno nedodelan, saj se vseh stvari po treh desetletjih res ne morem več spomniti. Mnogo takrat hiperaktivnih sivih celic je v tem času žal zbledelo in tudi spomin je nekam odšel. Dnevniki so tudi časovno najbolj natančen seznam dogodkov v občini Gornja Radgona, ki so šli preko OCZ oziroma upravnih zvez. In če za konec napišem še svojo najhujšo izkušnjo, ko so se mi res zatresla kolena, je bilo takrat, ko sem sprejel sporočilo po radijski postaji o letu dveh letal nizko nad reko Muro.

Hkrati, ko sem to sporočal enoti TO, sem odprl okno v stavbi OCZ, ki je bila obrnjena proti reki Muri, da bi prisluhnil eventualnemu brnenju letal, ki pa se je v tistem trenutku že dvignilo nad Muro, zaokrožilo direktno proti stavbi občine, jasno sem videl pilota v kabini, usta so ostala odprta in hip za tem se je že slišala eksplozija. Pilot je raketiral nepomemben objekt pri Avtoradgoni. Prepričan sem, da je bil to slovenski pilot, ki ni hotel raketirati tistega, za kar je dobil povelje. Antenski sistemi na strehi občine so jasno kazali na to, kaj je tukaj. Če bi pilot izvršil ukaz, potem jaz tega sestavka danes vsekakor ne bi pisal.

Že dvakrat prej sem bil izpostavljen streljanju vojakov JLA. Prvič, ko sem enoti TO nesel ukaz na mesto delovanja (niso se mi javili po radijski postaji) in drugič, ko sem jim peljal Zolje na grajski hrib (ker takrat drugega v OŠTO ni bilo) - krogle so kar švigale mimo avta, s katerim sem se peljal in imel sem srečo, da so bili vojaki slabi strelci. Vendar sta bila ta dva dogodka takrat bolj adrenalinska kot zastrašujoča. Prelet letala, ko sem neposredno videl pilota v kabini, pa čeprav samo za trenutek, in hrup motorjev, ko je zapeljal mimo, takoj zatem pa dve eksploziji, so mi pognali strah v kosti. Šele kasneje, ko sem prišel k sebi in so začeli možgani spet normalno delovati, sem se zavedel, kakšno srečo sem imel, da pilot ni bil sovražen. Danes sem upokojen delavec Ministrstva za obrambo, ki se v okviru aktivnosti častniške in veteranske organizacije v Gornji Radgoni s kolegi rad pogovarjam o teh dogodkih. Sedaj smo sicer vsi večji »heroji«, kot smo bili takrat, a to ne dela nobene škode in ne zmanjšuje prispevkov vsakega posameznika in vseh skupaj v tistih prelomnih dneh.

Seznam sodelujočih pripadnikov rezervne sestave v času dežurstva v OCZ

Zap.št.	Ime in priimek	Zap.št.	Ime in priimek
1.	Janko TUŠEK	13.	Ludvik ROŠKAR
2.	Miran PETERKA	14.	Martin HOLC
3.	Tomaž BENKO	15.	Andrej KLEMENČIČ
4.	Anton PINTARIČ	16.	Zvonko KEŽMAH
5.	Ladko NOVAK	17.	Vilko MULEC
6.	Dani ČUK	18.	Srečko PETEK
7.	Tomaž BENKO	19.	Jožef DOMANJKO
8.	Štefan PIVAR	20.	Tomaž PETERNELJ
9.	Zvonimir KOVAČIČ	21.	Rudi SRT
10.	Jože EDŠID	22.	Drago GUBIČ
11.	Milan KRANJC	23.	Slavko RADUHA
12.	Milan MLINARIČ	24.	Mirko ŠAFARIČ

Peter Štrucl
Opis dogodkov in akcij branilcev na območju podjetja Elrad ob prodoru enote JLA skozi Gornjo Radgono

Osemindvajsetega junija se je začel napad JLA na mesto Gornja Radgona. Na ta dan sem bil kot varnostnik v podjetju Elrad v službi skupaj z Martinom Bičkom. Kolona JLA je prodirala skozi mesto proti mejnemu prehodu. Skupina fantov je pritekla do vhoda v podjetje. Bili so domačini, zato sem jih večino poznal in spustil naprej. To so bili Leopold Klemenčič, Matjaž Perša, Anton Orgolič ter Robert Poberžnik. Nagovarjali so mojega šefa Bička, da jim odklene vrata Elradove kuhinje. Iz nje je bil dober pregled na cestišče, po katerem je peljala kolona JLA in bi jo od tam lahko napadli z molotovkami.

Biček je nasprotoval njihovi ideji. Vendar se z njim nisem strinjal, zato sem izkoristil njegov odhod v drug objekt, vzel ključe in jih izročil Leopoldu, ki je odklenil vrata kuhinje. Šel sem za njimi in tam se jim je pridružil še Leon Varga. Leopold mi je vrnil ključe, odklenil pa sem jim še vrata lakirnice, ki je v neposredni bližini kuhinje. Fantje so brez oklevanja začeli izdelovati molotovke in jih takoj zatem odvrgli na kolono tovornjakov, ki je stala na cestišču pod kuhinjskimi okni.

Goreči kamioni (Fotografija: Sašo Rebrica).

Kmalu se jim je pridružila še ena skupina treh ali štirih fantov in med njimi tudi brata Andrej ter Milan Mulec. Sledile so še tri ali štiri akcije in velik del tovornjakov in terenskih vozil v koloni je gorel. Toda zmanjkalo jim je goriva za izdelavo molotovk.

Pri vhodu v podjetje pa je bil še en prostor, kjer je naš hišnik hranil gorivo za košnjo trave in druge potrebe vzdrževanja. Ker nisem imel ključa od vrat, jih je Andrej Mulec z mojim dovoljenjem na silo odprl. Izdelava molotovk se je lahko nadaljevala in sledilo je še nekaj akcij. Fantje so uspeli zažgati ali zapleniti vsa vozila v spremljevalnem delu kolone JLA na delu cestišča ob objektih Elrada.

Kot priča dogodkov s svojim podpisom potrjujem, da so dne 28. 6. 1991, Leopold Klemenčič, Matjaž Perša, Anton Orgolič, Robert Poberžnik in Leon Varga bili v skupini fantov, ki je prva prispela v podjetje Elrad.

Zapisal Peter Štrucl.

Marjan Himelrajh
Moji spomini na osamosvojitveno vojno

Sem član skupine prostovoljcev, ki je 28. junija 1991, iz kuhinje podjetja Elrad z molotovkami napadla kolono JLA, ki je prodirala proti mejnemu prehodu v Gornji Radgoni. Molotovke sem si sicer pripravil že v Radencih, kjer sem doma, vendar jih tam nisem uporabil, ker je bilo v bližini prodirajoče kolone JLA veliko civilistov, ki so protestirali proti ravnanju vojske in bi jih lahko z mojo akcijo še dodatno ogrozil.

Pri podjetju Elrad pa so, ob mojem prihodu v Gornjo Radgono, že goreli dva ali trije kamioni, ki jih je zakurila skupina hrabrih fantov. Med njimi sem takoj spoznal Matjaža Perša, Antona Orgoliča, Andreja Mulca, Leopolda Klemenčiča, Leona Varga ter še nekaj fantov, ki jih nisem poznal. S svojimi molotovkami sem se takoj pridružil fantom, ki so se že pripravljali za naslednji napad. Povzpeli smo se po stopnicah v kuhinjo.

Priprava molotovk (Arhiv: Jože Pojbič).

Mislim, da mi je Matjaž odprl okno, in sem lahko hitro zalučal dve molotovki na spodaj stoječi kamion, ki pa ni in ni hotel zagoreti. Ostali smo brez goriva in Andrej je, z dovoljenjem vratarja Štrucla, vdrl v manjše skladišče v bližini glavnega vhoda v podjetje. Tam je bilo nekaj bencina za kosilnice in z Matjažem sva lahko pripravila nekaj molotovk. Kmalu smo znova krenili v nov napad.

Ko so se oklepniki iz kolone JLA razporedili na mejnem prehodu, sem se splazil do kamiona, ki ga v začetku nisem uspel zažgati. Motor je bil še vedno prižgan, zato sem lahko vozilo takoj odpeljal v Radence in ga tam predal miličnikom.

Ta zapis sem sestavil po spominu na takratne dogodke in jamčim, da so moje navedbe resnične.

Zapisal Marjan Himelrajh.

Andrej Steyer
Dogodki 1991

Slovenija je 30 let po osamosvojitvi še vedno mlada država. Čeprav jo tvori narod, ki piše dolgo zgodovino, s svojo kulturo in jezikom. V tej dolgi zgodovini je venomer tlela želja po lastni državi. Sedaj, ko je ta želja resničnost, pa jo zaznavamo kot samoumevno, vendar nismo vedno pripravljeni sprejeti odgovornosti za svojo lastno prihodnost. Kot da vedno čakamo nekoga, ki nam bo rešil težave.

V času vojne za Slovenijo smo nekateri bili premladi, da bi popolnoma razumeli takratna dogajanja. Nerazumni prizori vojaške invazije v televizijskih prenosih in kasneje preleti vojnih letal, sirene in zvoki streljanja iz Gornje Radgone ter črni dim v smeri proti mejnemu prehodu so vzbujali grozo in strah. Predvsem pa veliko vprašanj. Na srečo česa podobnega na območju današnje občine Apače nismo doživeli, saj se v bližini Apač ali mejnega prehoda Trate niso odvijala večja borbena delovanja z enotami TO ali milice proti enotam JLA.

Izsek iz filma, ki prikazuje odhod na drugo pogajanje s Popovom (Arhiv: PVD Sever za Pomurje).

Pomembnejši dogodek je bil pogajanje in pregovarjanje dne 2. 7. 1991, ob 14.22, s komandirjem karavle JLA v Zgornjem Konjišču. Poveljnik enote TO iz Lenarta se je uspešno pogajal z oficirjem in podoficirjem JLA. Še istega dne je po uspešnih pogajanjih sledila brezpogojna predaja. Enota JLA je bila razorožena ter odpeljana v mariborske zapore.

Mejni prehod Trate je nemoteno deloval, varoval ga je diverzantski vod TO iz Lenarta, mejno kontrolo pa je izvajala milica. V drugi polovici leta 1990 so po projektu MSNZ iskali in določali tajna skladišča. Kandidati oziroma lastniki predvidenih tajnih skladišč niso smeli izstopati ali biti tako ali drugače javno angažirani. Komu zaupati hranjenje orožja? Kako to izpeljati, da ne bo nikomur sumljivo, tudi članom širše družine ne, še manj pa sosedom? Skladišče mora biti ustrezno, dovolj varno in mora omogočati neopazen prevoz. Na območju vasi Janhova so našli primerno kmetijo, na kateri se je hranilo in razdeljevalo orožje RSNZ (milice).

Veliko ljudi iz apaškega polja je na takšen ali drugačen način sodelovalo v osamosvojitvenih naporih. Bili so vpoklicani pripadniki TO z vojaškim razporedom, rezervni pripadniki milice, v enotah prve pomoči in reševanja ali kot prostovoljni gasilci.

Glavnina enot TO OŠTO Gornja Radgona in milice pa je bila angažirana na okoliških položajih proti močni oklepni enoti JLA (polkovnik Berislav Popov iz Varaždina), ki je zavzela mejni prehod Gornja Radgona.

Na poti do Gornje Radgone je enota streljala in uničevala ovire in objekte v Krapju, Hrastje Moti, Radencih, Meleh in v samem mestu Gornja Radgona. Sredi mesta v Gornji Radgoni, v bližini podjetja Elrad, je enoto z molotovkami napadla skupina prostovoljcev. JLA je utrpela ogromno materialno škodo, saj je v spopadu izgubila sedem tovornih vozil s strelivom in lahkim pehotnim orožjem, cisterno in skoraj celotno oskrbovalno enoto. Bile so tudi smrtne žrtve, na obeh straneh.

V občini imamo kar nekaj oseb s priznanim statusom MSNZ, nekaj jih je za svojo požrtvovalnost in hrabra dejanja prejelo tudi najvišja vojaška odličja (Red generala Maistra z meči).

Kako so vojno doživljali občani Gornje Radgone, uslužbenci Zdravstvenega doma in Občine Gornja Radgona

Niko Brus
Delovanje Civilne obrambe v občini Gornja Radgona

Koordinacijo in delovanje vseh enot je usklajeval Upravni organ za obrambne zadeve, ki je izvedel tudi mobilizacijo vojnih enot prek kurirskega sistema. Mobilizirane so bile enote upravnih zvez, občinskega centra za obveščanje, službe za opazovanje in alarmiranje po celotni občini. Aktivirani so bili občinski štabi civilne zaščite ter štabi v krajevnih skupnostih.

Določena podjetja v Pomurju so na podlagi odredb prenehala dobavljati prehrambne izdelke, elektriko in vodo vsem vojaškim objektom. Hkrati so upravni organi za obrambne zadeve prejeli natančne zadolžitve za postavitev protioklepnih ovir. Pri tem so sodelovala podjetja, železniški in cestni prevozniki, obrtniki in posamezniki. V veliko pomoč pri vseh teh aktivnostih so bile enote CZ, PGD, Rdeči križ in posamezniki.

Postavljene ovire na območju občine Gornja Radgona

1. Na mostu preko Boračevskega potoka v Radencih, 28. 6. 1991 - tovorna vozila;
2. Na mostu čez Boračevski potok 3. 7. - zajet in poškodovan oklepni transporter;
3. Pred viadukti čez reko Muro v Radencih;
4. Na križišču v Črešnjevcih ob takratni tovarni Moda - Mura;
5. Na železniškem prehodu proge in ceste pred Gornjo Radgono;
6. Na glavni cesti pod Avtoradgono čez most prek potoka proti Lisjakovi strugi;
7. Pred mednarodnim mejnim prehodom v Gornji Radgoni - po zasedbi Popova;
8. V Podgradu pri PGD Gornja Radgona;
9. Na cesti Gornja Radgona proti Benediktu - Mrzli Studenec - Plitvički Vrh;
10. Blokada pred vhodom v karavlo - stražnico v Gornji Radgoni;
11. Ovire postavljene pri Špitalu.

Zapisal po podatkih iz Zbornika Niko Brus.

Anton TROPENAUER

Spoštovane državljanke in državljani R Slovenije - spoštovani gostje!

Imam priliko in prijetno dolžnost, da vam spregovorim ob Dnevu državnosti in 5. obletnici vojne za Slovenijo.

Ne morem mimo tega, da se v mislih ustavim ob pomembnih dogodkih, ki so zgodovinsko zaznamovali našo državnost.

1.) Bilo je decembra leta 1990, ko smo se Slovenci skoraj z absolutno večino na plebiscitu odločili, da hočemo živeti in ustvarjati v samostojni državi.

Spominjam se teh želja, upanja, odločnosti in pričakovanja, ki so žarela iz src domala vseh Slovenk in Slovencev. To je bil čas, ko smo pozabili na medsebojne razlike in prepire - bili smo enotni in uspeli smo.

2.) Nadalje se spominjam 25. junija 1991, ko smo prav na tem prostoru posadili lipo in tudi v naši občini dostojno proslavili Dan državnosti.

Uresničile so se več stoletne želje, lahko bi rekli sanje in upanja Slovenk in Slovencev. Odločili smo se s srcem in uspelo nam je.

Na žalost nismo imeli veliko časa za praznovanje tega zgodovinskega dogodka, saj je istočasno prihajala grožnja iz Beograda, kjer se z odločitvijo Slovenije nikakor niso hoteli sprijazniti.

3.) Že 27. junija smo v radgonski občini na lastni koži občutili, da je Beograd z grožnjami mislil resno. Tega dne je Jugoslovanska armada - natančneje tankovska oklepna enota, ki ji je poveljeval zloglasni polkovnik Popov, na barbarski način prodrla na območje naše občine. Rezultati prihoda te oklepne enote so nam dobro znani;

- ugasnila so človeška življenja, veliko ranjenih in ogromna materialna škoda.

Tudi v tem času smo se v naši občini vzgledno izkazali. Lokalna oblast je skupaj s predstavniki civilne zaščite, z zdravniško ekipo, RK in številnimi gasilskimi ekipami poskrbela za zaščito civilnega prebivalstva in premoženja, ter organizirala ugodno zaledje za naše borce, ki so vedno bolj stiskali obroč okrog mejnega prehoda v Gornji Radgoni, kjer se je vgnezdila omenjena agresorska enota.

Težko je danes opisati te dneve in občutke, ki so bili za vse skupaj edinstveni in tudi nepozabni.

Spominjam se predvsem tega, kako smo bili enotni in podobni v odločitvah; skratka takrat smo znali trezno razsoditi, kar je za nas pomembno.

Prepričan sem, da smo takrat zavestno v praksi izvajali tisto pomembno odločitev iz plebiscita - obdržati je bilo treba komaj pridobljeno samostojnost in državnost. Spet nam je uspelo.

3. julija natanko pred petimi leti je agresor zapustil naše mesto in območje občine Gornja Radgona.

Bili so to trenutki nepopisnega veselja in zmagoslavja.

Spomini predsednika Izvršnega sveta občine Gornja Radgona, stran 1 (Vir: Glasilo Zgodovinskega društva Gornja Radgona letnik IV (1997) št.1).

4.) Tudi takrat ni bilo veliko časa za praznovanje. Porušene in poškodovane stanovanjske hiše, stanovanjski bloki, trgovine, lokali, tovarne, ceste in ostala komunalna infrastruktura, številne družine, ki so ostale brez strehe nad glavo, številni ranjenci, svojci umrlih oz. pobitih in še bi lahko naštevali - vse to nam ni dopuščalo počitka.

V Gornji Radgoni se je začelo s čiščenjem, pospravljanjem, reševanjem, takoj za petami odhajajočega agresorja. To so bili trenutki, ko smo brez veliko besed organizirano prijeli za delo.

Strokovne komisije so takoj pričele s popisom in ocenjevanjem škode. Ustrezne ustanove in pripadniki civilne zaščite (gasilci, RK) so poskrbele za ugodno materialno in kolikor se je dalo tudi duševno počutje v vojni najbolj prizadetih občanov. V začetku smo določena dela opravljali mnogo hitreje kot so pritekala finnačna sredstva. Vendar smo bili uspešni tudi pri pridobivanju finančnih sredstev:

- s strokovnimi ocenami nastale škode in z veliko vztrajnostjo takratne občinske vlade smo pridobili ustrezna sredstva iz republiškega proračuna.
- odzvala so se številna podjetja in posamezniki v državi in nam pomagali s svojimi materialnimi in denarnimi prispevki.
- izdatno materialno in finančno pomoč smo v koordinaciji z županom Bad Radkersburga g. Rajterja in deželnim glavarjem Avstrijske - Štajerske g. Krajnerja pridobili iz sosednje Avstrije.
- in še bi lahko naštevali.

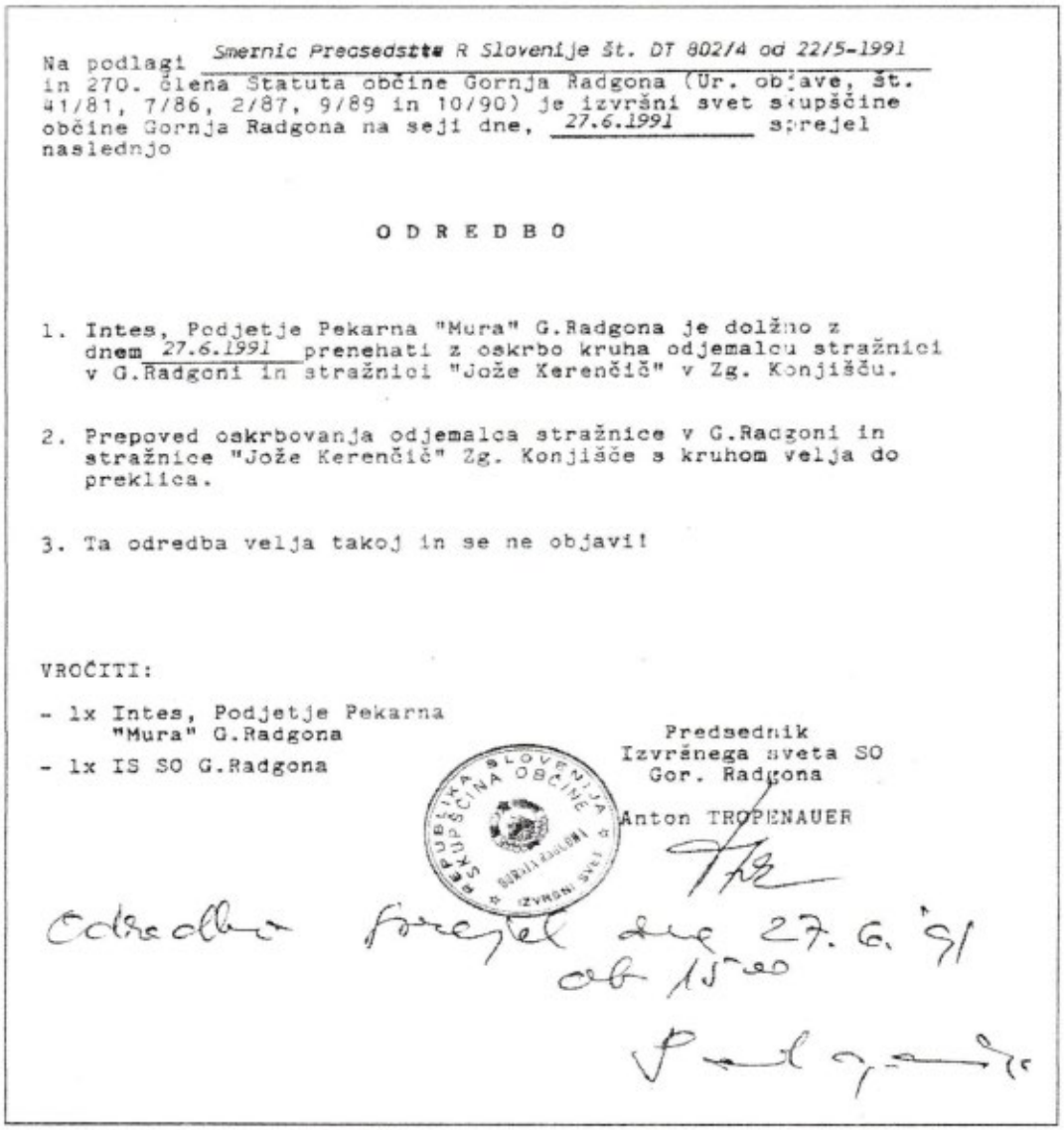
Da, uspeli smo - sanirali smo vojno škodo. Obnovili smo porušeno mesto in ga celo polepšali. Mogoče nam je uspelo vsaj delno ozdraviti rane tistim, ki so v vojni izgubili svoje najdražje, bili ranjeni, materialno ali kako drugače prizadeti.

Mnogo je tistih, ki so ogromno žrtvovali za to samostojnost in državnost, pa niso bili nikjer javno omenjeni ali pohvaljeni. Prav tem naj velja ob tej priliki naš poklon in zahvala.

Spoštovane državljanke in državljani R Slovenije! V Gor. Radgoni ne moremo deliti mnenja s tistimi, ki trdijo, da je slovenska samostojnost in državnost po spletu okoliščin prišla sama od sebe. Tukaj v tem prostoru lahko po izkušnjah potrdimo, da si je samostojnost treba priboriti in jo nenehno negovati. Zato ponosno praznujmo naš Dan državnosti - s Slovenijo v naših srcih.

NAJ ŽIVI NAŠA DOMOVINA SLOVENIJA !!!

Spomini predsednika Izvršnega sveta občine Gornja Radgona, stran 2 (Vir: Glasilo Zgodovinskega društva Gornja Radgona letnik IV (1997) št. 1).

Na podlagi Smernic Predsedstva R Slovenije št. DT 802/4 od 22/5-1991 in 270. člena Statuta občine Gornja Radgona (Ur. objave, št. 41/81, 7/86, 2/87, 9/89 in 10/90) je izvršni svet skupščine občine Gornja Radgona na seji dne, 27.6.1991 sprejel naslednjo

O D R E D B O

1. Intes, Podjetje Pekarna "Mura" G.Radgona je dolžno z dnem 27.6.1991 prenehati z oskrbo kruha odjemalcu stražnici v G.Radgoni in stražnici "Jože Kerenčič" v Zg. Konjišču.

2. Prepoved oskrbovanja odjemalca stražnice v G.Radgoni in stražnice "Jože Kerenčič" Zg. Konjišče s kruhom velja do preklica.

3. Ta odredba velja takoj in se ne objavi!

VROČITI:

- 1x Intes, Podjetje Pekarna "Mura" G.Radgona
- 1x IS SO G.Radgona

Predsednik
Izvršnega sveta SO
Gor. Radgona

Anton TROPENAUER

REPUBLIKA SLOVENIJA SKUPŠČINA OBČINE GORNJA RADGONA IZVRŠNI SVET

Odredba sprejet dne 27. 6. '91 ob 15⁰⁰

Odredba Izvršnega sveta SO G.Radgona, 27.junij 1991

Odredba Izvršnega sveta občine Gornja Radgona
(Vir: Glasilo Zgodovinskega društva Gornja Radgona letnik IV (1997) št. 1).

00120

Z A P I S N I K

2. razširjene seje Izvršnega sveta Skupščine občine Gornja Radgona, ki je bila dne. 5.7.1991 ob 7.30 uri v sejni sobi Skupščine občine Gornja Radgona.

PRISOTNI : Anton Tropenauer, Zlatko Erlih, Zvonko Brenčič, Janez Brunčič, Slavko Lončarič, Branko Kaučič, Drago Kur, Janko Kralj, Stanko Sakovič, Zdravko Stolnik, Peter Cvetkovič, Janja Brumen, Jože Zlatnik, Boris Šandor, Darinka Bodanec, Viktor Kovačič, Stane Mauko , Daniel Vrzel

DNEVNI RED:
1. Pregled realizacije sklepov sprejetih na razširjeni seji IS dne 4.7.1991
2. Razno

Ad-1 in Ad-2

Pri pregledu realizacije sklepov razširjene seje IS z dne .4.7.1991 je bilo ugotovljeno, da so vsi sklepi realizirani oz. se izvajajo.
Dodatno so bili sprejeti naslednji

S K L E P I :

1. Oddelek za ljudsko obrambo po načrtu in strokovnih navodilih štaba TO zagotovi gradbeni material in tehnična sredstva za potrebe postavljanja barikad v primeru ponovne agresije JA.

2. Komunalno podjetje poskrbi za primerno označitev lokacij, ki so eventuelno nevarna za gibanje občanov.
Oddelek za notranje zadeve usmerja in spodbuja narodno zaščito pri izvajanju aktivnosti za zagotovitev varnosti občanov.

3. V delo komisij za oceno škode nastale po agresiji JA se ustrezno vključijo predstavniki Zavarovalne skupnosti Triglav.

4. Formira se komisija za oceno škode nastale na kmetijskih površinah.

5. Komunalno podjetje poskrbi za ustrezen prevoz zgorelih vozil JA na lokacijo karavle v G.Radgoni.

6. Vse potrebne informacije v zvezi z zajetimi pripadniki JA daje občinska organizacija rdečega križa.

7. Center za socialno delo v sodelovanju z oddelkom za občo upravo in oddelkom za varstvo okolja in urejanje prostora tekom dneva poskrbijo za nujno nastanitev družin, ki so ostale brez stanovanj.

8. Teritorialna obramba poskrbi za nepretrgano varovanje vodnega zajetja v Podgradu.

Zapisnik druge razširjene seje Izvršnega sveta Skupščine občine Gornja Radgona dne 5. 7. 1991, stran 1 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

9. Ostale objekte v občini, ki jih je nujno ustrezno zavarovati zavaruje narodna zaščita po načrtu in v dogovoru z upravljalci.

10. Pri skupščini občine G.Radgona se odpre poseben ŽR na katerem se bodo zbirala sredstva za odpravo posledic agresije JA.

Podpisniki tega ŽR so :
TROPENAUER Anton
ERLIH Zlatko
BRUNČIČ Janez
VRZEL Daniel
BRENČIČ Zvonko
BODANEC Darinka

Sklene se pogodba o deponiraju sredstev s tega žiro računa z LB-Pomursko banko -delniško družbo.

11. V izvršnem svetu se nadaljuje s stalnim 24-urnim dežurstvom. Razpored dežurnih izdela Drago KUR.

12. V soboto 6.7.1991 je za delavce občinske uprave delovni dan.

13. Stranke, ki imajo opravke v prostorih SO se usmerja na desno stopnišče. Stopnišče na levi strani uporabljajo pripradniki TO in delavci občinske uprave.

14. Gospodarsko razstavišče uredi posebno halo za potrebe deponiranja gradbenega materiala, ki prihaja kot pomoč občini G.Radgona.

Predsednik je zaključil sejo ob 9.10 uri.

ZAPISAL:
Zvonko BRENČIČ,l.r.

PREDSEDNIK
Izvršnega sveta SO G.Radgona:
Anton TROPENAUER, ing.gr.,l.r.

Zapisnik druge razširjene seje Izvršnega sveta Skupščine občine Gornja Radgona dne 5. 7. 1991, stran 2 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Z A P I S N I K

3. razširjene seje IS SO Gornja Radgona, ki je bila dne 6/7-1991 ob 8. uri v prostorih sejne sobe Skupščine občine.

PRISOTNI: Tropenauer Anton, Erlih Zlatko, Brumen Janja, Kaučič Branko, Šandor Boris, Kovačič Viktor, Verzel Daniel, Kur Drago, Sakovič Stanko, Kralj Janko, Bodanec Darinka, Stolnik Zdravko, Brunčič Janez, Lončarič Slavko, Mauko Stane, Fišinger Andrej

DNEVNI RED:

1. Realizacija sklepov sprejetih na razširjeni seji dne 5/7-1991

2. Razno

Ad 1

Ob pregledu realizacije sklepov razširjene seje IS z dne 5. julija 1991 je bilo ugotovljeno, da so sklepi realizirani oziroma se izvajajo. Dodatno so bili sprejeti naslednji

S K L E P I I N U G O T O V I T V E :

1. Preko mejnega prehoda v G. Radgoni se lahko odvija normalen pretok ljudi in blaga, saj pripadajoča cestna infrastruktura to dopušča.

2. Od Carinarnice v G. Radgoni je potrebno pridobiti informacijo glede carinjenja tovornega prometa - pristojen upravni organ - Oddelek za varstvo okolja in urejanje prostora in oddelek za notranje zadeve.

3. Komisija za oceno škode nastale na kmetijskih površinah pripravi načrt (program) za ocenitev škode in ga predloži Izvršnemu svetu.

4. Takoj se pristopi k sanaciji stanovanj na Panonski 24, družine Sršen in Vnuk - Oddelek za varstvo okolja in urejanje prostora.

5. Družini Rauter iz G. Radgone se da na razpolago dvosobno stanovanje 53,60 m2 v Paričjaku št. 24.

6. Pristojen upravni organ - Oddelek za občo upravo izda odločbo o skladiščenju stanovanjske opreme g. Kocbeka v prostore grada.

7. Center za socialno delo in Oddelek za varstvo okolja in urejanje prostora izdelata program nadaljnjih aktivnosti za reševanje stanovanjske problematike občanom, katerim so bila poškodovana stanovanja v času agresije ob upoštevanju razmer v katerih trenutno živijo.

8. Načelnik oddelka za Ljudsko obrambo Drago Kur in načelnik oddelka za notranje zadeve Janko Kralj sta odgovorna za angažiranje narodne zaščite za varovanje vitalnih objektov.

9. Vsa podjetja, ki so v občini G. Radgona odgovorna za komunalno infrastrukturo, morajo takoj pristopiti k sanaciji poškodb oz. okvar, ki so nastale v času agresije, ne oziraje se na delovni čas.

Zapisnik tretje razširjene seje Izvršnega sveta Skupščine občine Gornja Radgona dne 6. 7. 1991, stran 1 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

REPUBLIKA SLOVENIJA MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE UPRAVA ZA NOTRANJE ZADEVE MURSKA SOBOTA

...o pri občinskem odboru Rdečega križa občine G. Radgona se odpre devizni žiro račun na katerem se bodo zbirala sredstva za odpravo posledic agresije JA.
Devizni žiro račun se odpre pri LB - Pomurski banki - enota Gornja Radgona.

Ad 2

Podpredsednik IS Erlih Zlatko in članica IS Janja Brumen sta podala informacijo o ugotovljeni škodi.

Ocenjuje se, da je v času trajanja vojne v občini G. Radgona nastala ogromna materialna škoda.
Po prvih ocenah komisij, ki so delale v skladu s kriteriji ocenjevanja škode zavarovalnice in so opravile ogled poškodovanih objektov, je nastala največja škoda v mestu Gornja Radgona - v polkrogu enega kilometra od mejnega prehoda G. Radgona ter v podjetju Avtoradgona.

Celotna škoda v občini G. Radgona znaša po prvih podatkih in ocenah skupno 347.ooo.ooo din.

1. Skupna ocena škode na objektih znaša 53.85o.ooo din, s tem da v tej oceni niso zajete ocene škode na notranji opremi teh objektov, tako pri prebivalstvu kot v podjetjih.

2. Škoda na komunalni infrastrukturi znaša po prvih ocenah 51.48o.ooo din, od tega:

- na cestah 49.o8o.ooo din
- na PTT objektih in napravah 900.000 din
- na elektroomrežju 1.500.000 din

3. V barikadah na cestah v občini je bilo vključeno veliko število transportnih sredstev in delovnih strojev, ki so bili 55 % uničeni. Prva ocena škode na vozilih v barikadah je ocenjena na 102.000.000 din.

4. V podjetjih ocenjujejo, da so zaradi blokade na mejnem prehodu ter postavljenih cestnih barikad samo v šestih dnevih utrpele 150.000.000 din škode zaradi izpada proizvodnje in prodaje.

5. Komisija za oceno škode na kmetijskih površinah je na terenu, kjer ugotavlja in popisuje nastalo škodo.

6. Tudi vse ostale komisije so še vedno na terenu.

7. Podatki o ocenjeni škodi so prvi in začasni. Ko bodo komisije posredovale zapisnike o nastali škodi, bo podano končno poročilo o škodi v občini G. Radgona.
Prav tako bo v nadaljevanju opravljena še razdelitev ocene škode po dejavnostih in v okviru tega ugotovitev posredne in neposredne škode.

Ko se na IS obravnavajo zadeve civilne zaščite je na sejo IS vabiti g. Horvat Valterja - poveljnika štaba civilne zaščite.

Predsednik je sejo zaključil ob 9.45 uri.

ZAPISALA:
Darinka BODANEC, l.r.

PREDSEDNIK
Izvršnega sveta SO G. Radgona:
Anton TROPENAUER, ing. gr. , l.r.

Zapisnik tetje razširjene seje Izvršnega sveta Skupščine občine Gornja Radgona dne 6. 7. 1991, strani 2 in 3 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Pogajanja s polkovnikom Popovom (Fotografija: Nataša Juhnov).

00101

Z A P I S N I K

4. razširjene seje Izvršnega sveta SO G.Radgona, ki je bila dne, 7.7.1991 ob 9. uri v prostorih sejne sobe upravne zgradbe SO.

PRISOTNI : Anton Tropenauer, Janez Brunčič, Zlatko Erlih, Satler Andreja, Vrzel Daniel, Janja Brumen, Sakovič Stanko, Drago Kur, Kralj Janko, Fišinger Andrej, Mauko Stane, Lončarič Slavko, Šandor Boris, Bodanec Darinka, Stolnik Zdravko, Horvat Valter

DNEVNI RED:
1. Pregled realizacije sklepov sprejetih na razširjeni seji dne 6.7.1991
2. Razno

Ad-1 in Ad-2

Pri pregledu realizacije sklepov razširjene seje IS z dne 6. julija 1991 je bilo ugotovljeno, da se sklepi realizirajo oziroma so v izvajanju. Ugotavlja se :

1. Sklep št. 3 ni realiziran, zato je bilo sprejeto, da mora ta sklep biti realiziran do ponedeljka do 12. ure - zadolžen član IS odgovoren za kmetijstvo.

2. Zaradi ugodnejše oziroma ekonomičnejše rešitve za prizadete občane je bil sklep pod številko 5. in 6. realiziran tako kot sledi9

- Družini Rauter Boška iz G.Radgone se je na njihovo željo začasno dodelili etažno stanovanje pokojne Tivadar na Maistrovem trgu 6 v izmeri 49,10 m2.

- stanovanjska oprema družine Kocbek se je začasno skladiščila v bloku na Porabski št. 3 (bivši poslovni prostor kozmetičarke). V tem prostoru je možno začasno tudi bivanje , saj je v njem voda in sanitariji.

Izvršni svet z navedenimi rešitvami soglaša.

Dodatno pa so bili sprejeti naslednji

S K L E P I IN U G O T O V I T V E

1. V sredstvih javnega obveščanja se za občane občine G.Radgona izda naslednje

OBVESTILO:

Izvršni svet SO G.Radgona poziva občane, da se udeležite prostovoljnih akcij za odpravljanje posledic vojaške agresije v mestu Gornja Radgona. Pri javnem podjetju Komunala bodo oblikovane delovne ekipe, zato vas prosimo in pozivamo, da se prijavite na sedežu podjetja vsak dan od 7. ure naprej.
Hkrati apeliramo na vse prebivalce, da se po svojih močeh vključujejo v očiščevalne akcije.

Zapisnik četrte razširjene seje Izvršnega sveta Skupščine občine Gornja Radgona dne 7. 7. 1991, stran 1 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Hkrati Izvršni svet SO G.Radgona ugotavlja, da je akcija čiščenja mesta po težkem razdejanju hitro in kvalitetno stekla.
Izvršni svet izreka vso priznanje za požrtvovalnost in za hiter pristop k odstranjevanju posledic vojne, vsem strokovnim ekipam in tistim prebivalcem, ki so se v akcijo neposredno vključili.

2. Vodji posameznih gradbišč morajo sproti pripraviti program dela za naslednji dan.
Prav tako so dolžni zagotoviti varnost pri delu na poškodovanih objektih.

3. Oddelek za varstvo okolja in urejanje prostora mora 8.7.1991 do 12. ure pripraviti in podati izvršnemu svetu pismeni seznam poškodovanih objektov in materiala (naziv, količina , itd), ki je potreben za sanacijo teh objektov.

4. Občinski odbor rdečega križa je dolžan točno in sprotno voditi evidenco prejema in oddaje materiala.

5. DO Elektro G.Radgona se zadolžuje, da organizira svojo službo tako, da je ta sposobna javno razsvetljavo v mestu G.Radgona izklopiti in vklopiti v času 5minut , glede na potrebe.

Ta sklep velja takoj!

6. Oddelek za varstvo okolja in urejanje prostora - načelnik Janez Brunčič, je dolžan takoj dajati odgovore na posamezne ponudbe - glede sanacije objektov.

Podpredsednik Izvršnega sveta je podal kratko informacijo o obisku rep.parlamentarne delegacije v občini G.Radgona.

Nadalje je seznanil IS, da se za v torek dne , 9.7.1991 ob 10. uri pripravlja v prostorih kulturnega doma v G.Radgona tiskovna konferenca.

Predsedujoči zaključi sejo ob 10.30 uri.

ZAPISALA:
Darinka BODANEC, l.r.

PREDSEDNIK
Izvršnega sveta SO G.Radgona:
Anton TROPENAUER, ing.gr.,l.r.

REPUBLIKA SLOVENIJA MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE UPRAVA ZA NOTRANJE ZADEVE MURSKA SOBOTA

REPUBLIKA SLOVENIJA POSTAJA GORNJA RADGONA OBČINA GORNJA RADGONA

Zapisnik četrte razširjene seje Izvršnega sveta Skupščine občine Gornja Radgona dne 7. 7. 1991, stran 2 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Ljubo Dražnik, Niko Brus
Civilna obramba

Obdobje pred junijsko-julijsko vojno je zaznamoval čas velikih sprememb na vseh področjih političnega in obrambnega organiziranja in delovanja. Jugoslavija je takrat razvijala obrambno-zaščitno zasnovo Slovenije, ki je predstavljala obrambno-zaščitno organiziranje države in družbe, zasnovano na podružbljanju in prostovoljni samoorganizaciji ljudi in delavcev tam, kjer živijo in delajo. Kljub temu da se s sprejetjem slovenskega Zakona o obrambi in zaščiti leta 1991 uvedejo nekatere spremembe pri organiziranju CO, pa je sistem organiziranja CO v Sloveniji še vedno temeljil na zasnovi SLO. Civilno obrambo lahko pojmujemo kot tisti del obrambno-zaščitne dejavnosti družbe, katere prednostni namen je z nevojaškimi in nenasilnimi sredstvi zavarovati ljudi, družbene in osebne vrednote, materialne in kulturne dobrine ter zagotoviti nepretrganost političnega, gospodarskega in kulturnega življenja posamezniku in skupnosti v neprijaznih razmerah in ob naravnih nesrečah, v izrednih razmerah in v vojni.

Kljub temu pa je predstavljala CO pozitivni dejavnik pri izvajanju oboroženega odpora, saj je bila z njim neposredno prepletena. To trditev lahko dokažemo na več primerih. Tako so bili primeri, ko je bila enota nastanjena pri družini, kjer so dobili hrano, čuvala jih je Narodna zaščita, pri tej družini se je hranilo tudi zaplenjeno orožje in civilisti so opravljali tudi obveščevalno dejavnost. Vse te aktivnosti so pripomogle k boljši bojni pripravljenosti enote. Bili so tudi primeri, ko so civilisti sodelovali v bojnem spopadu (metanje molotovk v Gornji Radgoni).

1. Organizacija CO pred vojno

Spomladi 1991 je bil sprejet Zakon o obrambi in zaščiti, ki je opredeljeval kot elemente zaščite in reševanja naslednja področja (Zakon o OZ, 1991: št.15):
- osebno in vzajemno zaščito;
- ukrepe za zaščito in reševanje;
- podjetja, zavode in druge organizacije, ki opravljajo dejavnost pomembno za zaščito in reševanje;
- enote in štabe CZ in
- sistem za opazovanje in obveščanje.

Normativna ureditev po Zakonu o OZ je dajala največje operativne pristojnosti republiškemu upravnemu organu za obrambne zadeve. Njegove naloge so bile organiziranje, opremljanje in usposabljanje Civilne zaščite ter drugih sil za zaščito in reševanje, izvajanje ukrepov za zaščito in reševanje ter organiziranje službe za opazovanje in obveščanje. V vojni je ta organ dajal največ navodil in ukazov podrejenim institucijam.

Na področju obrambe in zaščite je bil za večino dejavnosti s področja CO odgovoren občinski upravni organ za obrambo. Njegove naloge so bile načrtno organiziranje, opremljanje in usposabljanje štabov in enot CZ, pripadnikov enot za zveze, službe za opazovanje in obveščanje ter usposabljanje prebivalstva za opravljanje nalog NZ. V okviru občine so organizirani občinski štab za CZ, ki organizira, usposablja in vodi občinske enote CZ, podrejene štabe za CZ (podjetij, KS) ter usmerja in usklajuje delo drugih reševalnih sil na območju občine. Enote CZ so se delile na splošne in specializirane. Pomembne naloge na področju zaščite in reševanja so imela tudi društva (gasilci, RK, radioamaterji, lovci, itd.), podjetja (komunalna, gradbena, prevozna, trgovsko-prehrambena, itd.), zdravstveni zavodi in občani skozi vzajemno in osebno zaščito.

2. Organizacija in delovanje CO med vojno

2. 1. Civilna zaščita

CZ je predstavljala najširšo obliko organiziranja, pripravljanja in sodelovanja delovnih ljudi, občanov, delovnih in drugih organizacij v zaščiti in reševanju prebivalcev ter materialnih dobrin od vojnih aktivnosti, posledic elementarnih nesreč in drugih nesreč širših razmer.
Osnovne komponente CZ so bile:

- samopomoč,
- ukrepi CZ,
- enote CZ in
- štabi CZ.

Za potrebe nalog CZ v času vojne je bilo v občini Gornja Radgona aktiviranih približno 1.400 pripadnikov z razpoložljivimi sredstvi in opremo. Delo občinskega štaba za CZ je potekalo organizirano in brez večjih problemov. Pri prenosu informacij je pomembno vlogo odigral gasilski sistem zvez. Slabša je bila povezava s štabi za CZ po krajevnih skupnostih in podrejenimi občinskimi specializiranimi enotami, ker ni bilo sredstev zvez, saj so bila formacijska sredstva zvez predana TO.

Posledice divjanja agresorja (Fotografija: Jože Pojbič).

2. 2. Gospodarska obramba

Gospodarska obramba obsega priprave in delovanje v vojni gospodarskih družb, zavodov in drugih organizacij, katerih dejavnost je po odločitvi vlade posebnega pomena za obrambo ter materialno in zdravstveno oskrbo SV, prebivalstva, državnih organov in druge obrambne potrebe. V času junijsko-julijske vojne je potekalo sodelovanje v okviru pristojnosti med TO, podjetji, krajevnimi skupnostmi, zdravstvenimi zavodi, itd. Tako se je upravni organ za gospodarstvo in negospodarske dejavnosti v občini Gornja Radgona vključil v aktivnosti ob mobilizaciji za zagotavljanje materialne in zdravstvene oskrbe. Tako so pripravili načrt materialne in zdravstvene oskrbe, po katerem so delovali v začetku vojne, kasneje pa so se zahteve TO in drugih zagotavljale brez vnaprej pripravljenih načrtov. Tako je upravni organ za gospodarstvo v Gornji Radgoni v času zasedbe mejnega prehoda posredoval ter soorganiziral preskrbo s prehrano za vse obrambne strukture. Proizvodnja peke kruha v pekarni “Mura” je bila prekinjena in otežkočena, tako da so morali zagotoviti dostavo kruha iz sosednje občine. Na občini so organizirali aktivnosti pri evakuaciji prebivalstva pred bojnimi napadi in organizacijo dela na rezervni lokaciji. Izvedene so bile priprave in operativne naloge za primer prehoda na racionalno preskrbo. Zdravstveno oskrbo za prebivalstvo in enote TO so zagotavljali prek Zdravstvenega doma v Gornji

Radgoni. Oddelek za gospodarstvo in negospodarske dejavnosti v Gornji Radgoni je skupaj z Oddelkom za varstvo okolja in urejanje prostora izvajal aktivnosti pri odpravi posledic agresije in sodeloval pri sprejemanju in razdeljevanju pomoči prizadetim in poškodovanim.

Področje, na katerem so upravni organi za obrambo skupaj z delovnimi organizacijami veliko delovali, je bilo oviranje. Število, vrsto in lokacijo ovir v občinah je določil 73. Obm. ŠTO Ljutomer. Za ovire, ki so bile načrtovane pred samo agresijo, ni bilo težav. Kamioni in gradbena mehanizacija, načrtovani za barikade, so bili dan pred agresijo v stanju pripravljenosti. Večje težave so nastale, ko se je povečalo število napadov in je bilo treba v skladu z zahtevami in načrti TO ovire hitro postaviti. To je zahtevalo precej improvizacije in iznajdljivosti. K realizaciji te naloge so veliko prispevali tudi upravni organ za obrambo, gospodarska podjetja in posamezniki, ki so priskočili na pomoč. Analiza, ki so jo naredili na TO, je pokazala, da je bilo ravno uspešno oviranje eden izmed pomembnih vzrokov za uspeh na vojaškem področju.

Glede na to, da enote TO niso imele razen oskrbe z orožjem nobene druge logistične podpore, so bile v celoti vezane na materialno, zdravstveno, intendantsko, prometno in drugo oskrbo s strani civilne obrambe. Ta oblika delovanja je imela tudi veliko pozitivnih učinkov, saj so bili tako pripadniki TO razbremenjeni nalog s tega področja in so bili tako praktično vsi pripadniki na razpolago za neposredne bojne aktivnosti.

2. 3. Ukrepi za zagotavljanje političnega sistema v vojni

Ob slovesni razglasitvi samostojnosti republike Slovenije, 26. junija zvečer je bila izvedena dokončna mobilizacija enot TO in izvršene določene naloge za povečanje obrambne sposobnosti, ki so se izvajale na podlagi Smernic Predsedstva republike Slovenije o ukrepih za pripravljenost za osamosvojitev republike Slovenije.

Skupščina občine Gornja Radgona

V času agresije so občine delovale v skladu z Zakonom o obrambi in zaščiti. V Gornji Radgoni se v času agresije ni sestala skupščina, pač pa je ves čas aktivno delovalo predsedstvo skupščine občine. Na osnovi razpoložljivih informacij je predsedstvo ocenilo razmere, se dogovorilo o nadaljnjih aktivnostih, obravnavalo koordinacijo dela med nosilci obrambnega sistema in sodelovanja predsedstva z izvršnim svetom in upravnimi organi občin. Predsednik SO je bil ves čas vojne aktivno vključen v obrambne aktivnosti civilne sfere, bil pa je seznanjen tudi s problemi in osnovnimi nalogami, ki so jih opravljali pripadniki TO in milice. Na ta način so lahko ustrezno rešili vse probleme, ki so nastajali na področju

oskrbe prebivalstva, TO in milice, izvajanja materialne in zdravstvene oskrbe, obveščanja in alarmiranja ter izvajanja ukrepov zaščite in reševanje prebivalstva. V času agresije ni bilo potrebe, da bi se sestali zbori SO, vendar so se zbrali takoj po agresiji in obravnavali informacije o razmerah in aktivnostih v času vojne ter sprejeli ukrepe za odpravo posledic agresije. Sprejetje teh ukrepov je bilo nujno, saj so na območju občine Gornja Radgona potekali spopadi, ki so zahtevali veliko materialno škodo na stanovanjskih objektih, infrastrukturi, itd.

Izvršni svet SO

Izvršni svet občinske skupščine je izvajal določene aktivnosti na podlagi Smernic predsedstva republike Slovenije o ukrepih za pripravljenost v povezavi z nalogami za uveljavljanje plebiscitne odločitve. Izvršni svet je od začetka agresije aktivno spremljal vsa dogajanja v občini. Sodeloval je s štabom TO, postajo milice in koordiniral delo upravnih organov na občini. Koordinacija dela med naštetimi institucijami je potekala s posveti, razgovori, sprejemanjem določenih ukrepov, ki so pripomogli k uspešnemu reševanju nastalih težav. V času agresije smo imeli v Gornji Radgoni štiri izredne seje, na katerih so v okviru svoje pristojnosti sprejemali ukrepe za zagotavljanje materialne in zdravstvene oskrbe prebivalstva, enot TO in milice, izvajanje nalog s področja organiziranja zaklonov za prebivalstvo, nudenje prve pomoči, obveščanje prebivalstva, delo upravnih organov, izvajanje nalog v zvezi s prometom ter drugimi aktivnostmi. Izvršni svet je deloval na mirnodobni lokaciji, v času spopadov pa na rezervni vojni lokaciji. Po končani vojaški agresiji je izvršni svet izvajal aktivnosti za odpravljanje posledic agresije in za vzpostavitev takšnega stanja, ki omogoča čim bolj nemoteno življenje.

Delovanje krajevnih skupnosti, organizacij in društev

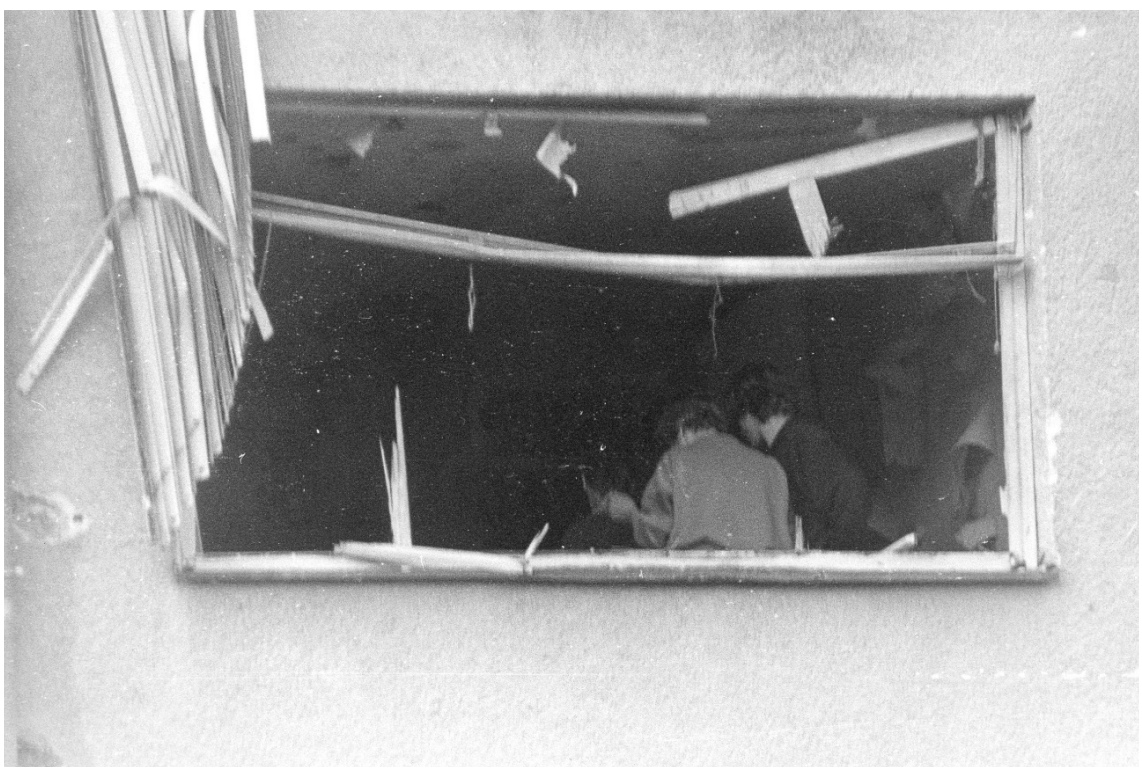
Krajevne skupnosti so opravljale obrambne naloge v skladu z zakonom o obrambi. Njihove mobilizacijske komisije so že pred agresijo s kurirsko mrežo neposredno izvajale vpoklic pripadnikov TO. Vpoklici so bili izvedeni postopno za posamezne enote ter za izvajanje nalog delovne obveze.

Na območju vseh treh občin so po krajevnih skupnostih organizirali delovanje narodne zaščite. Osnovna funkcija narodne zaščite v krajevnih skupnostih je bilo zavarovanje sedežev krajevnih skupnosti in prostorov, kjer so delovale krajevne komisije za vojaško mobilizacijo. Razen tega so v krajevni skupnosti Negova in Videm ob Ščavnici s pripadniki narodne zaščite izvajali neposredno zavarovanje zbirnega centra za ujetnike in prebežnike iz enot JLA. Oborožitev pripadnikov narodne zaščite je bila različna. Večina pripadnikov je bila oborožena z lastnim (karabinke) orožjem, dovoljenim po mednarodnem vojnem pravu. Razen preventivnega delovanja in sporočanja pomembnih podatkov na občinski center za obveščanje narodna zaščita ni bila vključena v neposredne bojne aktivnosti.

Pomembne aktivnosti, ki so jih opravljali v vseh krajevnih skupnostih, so bile tudi naloge na področju varnostno-obveščevalnih zadev.

Družbene dejavnosti

Zdravstveni dom v Gornji Radgoni je zagotavljal zdravstveno oskrbo za pripadnike Teritorialne obrambe, druge obrambne strukture in prebivalstvo. Zdravstveni delavci so požrtvovalno nudili oskrbo ranjenim in poškodovanim v skladu z medicinsko etiko, sodelovali z enotami CZ za prvo medicinsko pomoč ter uspešno izvajali prevoze ranjenih in obolelih. Pri tem so poskrbeli v enaki meri tako za poškodovane in ranjene pripadnike TO kot JLA. Najbolj oteženi so bili prevozi v bolnišnico Murska Sobota zaradi blokiranih prehodov na reki Muri. Problem so predstavljale tudi zveze z zunanjimi ambulantami. V času spopadov z oklepno-mehaniziranimi enotami JLA na območju občine Gornja Radgona sta življenje izgubila dva civilista, ranjeni so bili trije pripadniki Teritorialne obrambe in ena civilna oseba. Prva medicinska pomoč in zdravstvena oskrba je bila nudena devetim pripadnikom JLA, petim pripadnikom TO, trem pripadnikom CZ in gasilcem ter devetim občanom. Za vse manjše poškodbe pri pripadnikih TO je bilo poskrbljeno v okviru sanitete Teritorialne obrambe.

Posledice divjanja agresorja (Fotografija: Jože Pojbič).

Osnovno šolstvo v tem času ni izvajalo vzgojno-izobraževalnega procesa, saj so bile letne počitnice. Šole so s svojimi materialnimi sredstvi nudile pomoč obrambnim strukturam. Tako so potekale določene obrambne aktivnosti na osnovnih šolah v Gornji Radgoni in Vidmu. Veliko število učiteljev je bilo tudi vključenih v obrambne aktivnosti.

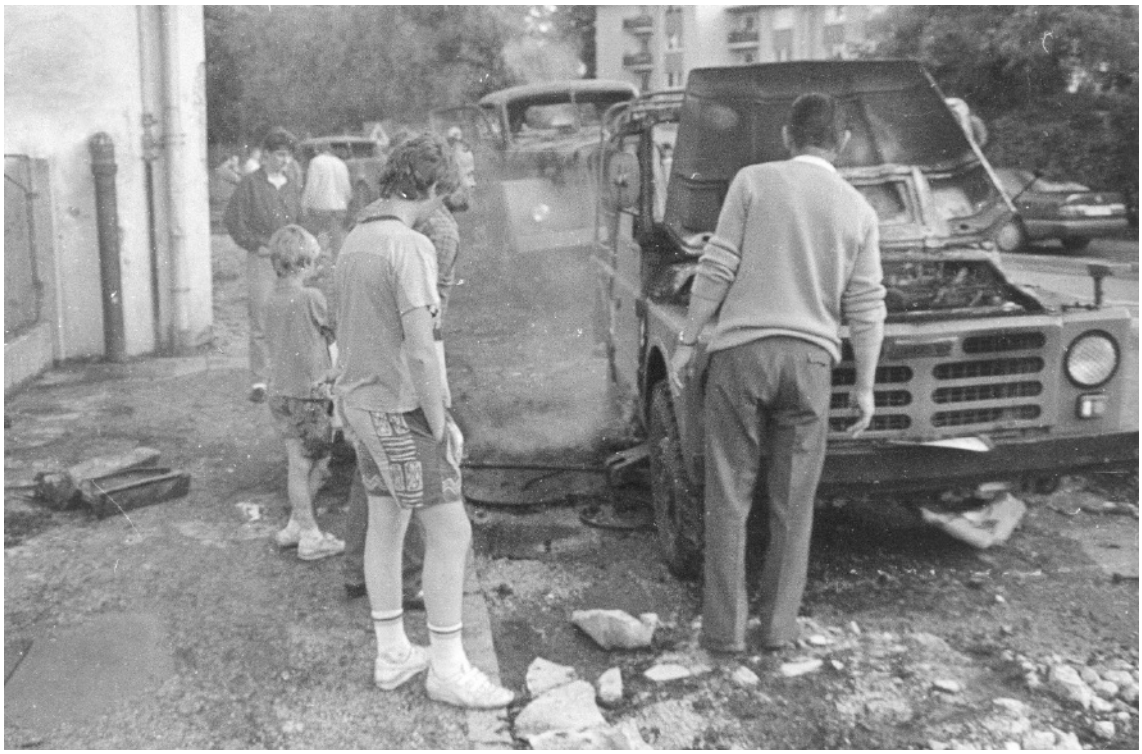
Otroško varstvo je v pretežni meri nadaljevalo redno delo, vendar v skladu z razmerami. Nekatere vzgojno-varstvene enote so bile zaprte. V VVO Gornja Radgona in Radenci so bili pripravljeni za celodnevno oskrbo otrok. VVO Gornja Radgona je v svojih objektih nudila nastanitev in prehrano evakuiranim prebivalcem ter tudi drugo oskrbo ogroženim.

Mati z otrokom (Fotografija: Jože Pojbič).

Gasilska organizacija je v vseh treh občinah odigrala pomembno vlogo v sistemu zaščite in reševanja. V preprečevanje in gašenje požarov so se vključevali GD Radgona, GD Mele, GD Šratovci, GD Radenci, GD Hrastje Mota in GD Radenska. Gasilska organizacija je na območju občine nudila prostore za nastanitev enot TO. Njihov sistem zvez je neprekinjeno deloval ter zagotavljal nemoten pretok informacij. Sodelovanje gasilske organizacije z vsemi obrambnimi strukturami je bilo na visoki ravni, saj so svoje naloge v času vojne opravljali tako preventivno kot kurativno. Posebej je treba pohvaliti gasilce iz Gornje Radgone, ki so začeli z reševanjem in gašenjem že v času, ko so še potekali spopadi med TO in JLA.

Zelo pomembno in veliko delo so opravili gasilci pri odpravljanju posledic bojnih spopadov.

Ogled zažganih tovornjakov JLA (Fotografija: Jože Pojbič).

Organizacije Rdečega križa so bile uspešno vključene v sistem zaščite in reševanja. Uspešno so sodelovali pri izselitvi prebivalcev iz ogroženega območja ter prizadetim nudili oskrbo. Osnovne organizacije RK in člani RK so se aktivno vključevali pri zbiranju pomoči in pri razdeljevanju finančne in materialne pomoči prizadetim. Pri svojem delu so dosledno upoštevali ženevske konvencije pri sprejemu prebeglih in zajetih vojakov. V OŠ Bučkovci je bilo nastanjenih 53 vojakov, ki so bili zajeti ali pa prebegli na območju občine Gornja Radgona. Za počutje zajetih vojakov je bilo dobro poskrbljeno. Posebej je treba poudariti civiliziran in korekten odnos prebivalstva do teh vojakov.

Lovska društva so v času osamosvojitvene vojne veliko prispevala k večji obrambni pripravljenosti v okviru krajevnih skupnosti. Člani lovskih društev so aktivno sodelovali kot pripadniki narodne zaščite pri zavarovanju organov oblasti v krajevnih skupnostih. V skladu z usmeritvami poveljstva TO so nudili pomoč pri obveščevalnih aktivnostih in možnostih sodelovanja nekaterih pripadnikov lovskih društev, da se v primeru potrebe s svojim orožjem vključijo v Teritorialno obrambo kot njeni pripadniki.

Društva radioamaterjev so imela pomembno vlogo na področju obveščanja, nadziranja radijskih zvez nasprotnika in pomoči pri vzpostavljanju zvez med enotami TO. To sodelovanje je v večini primerov temeljilo na prostovoljni odločitvi posameznih članov društva radioamaterjev, da pomagajo s svojimi radijskimi postajami in svojim znanjem vzpostaviti radijske zveze za potrebe oboroženih sil ali pa za civilne potrebe. Velika je tudi njihova zasluga pri promociji slovenske osamosvojitve v svetu, saj so s svojimi zvezami in prijatelji po svetu lahko širili resnico o dogajanjih v Sloveniji in ciljih slovenskega osamosvajanja.

2.4. Psihološka in informativna dejavnost

Psihološko obrambo bi lahko opredelili kot posredovanje besednih, slikovnih in zvočnih signalov prebivalcev in institucij Slovenije, ki so delovali v smeri slabljenja nasprotnikove volje do agresije. Psihološka obramba temelji na svobodi mnenja tako v miru kot v vojni, saj je v demokratični družbi "vrhovna" oblast javno mnenje, ki nosi boj za neodvisnost in samoodločbo, kar se je potrdilo tudi med oboroženim spopadom v Sloveniji.

Prednost, ki so jo imeli v psihološkem pogledu prebivalci Slovenije, se je kazala že v rezultatu referenduma o osamosvojitvi. Ta enotnost Slovencev in želja po samostojnosti sta bili gonilna sila obrambe in cilj, za katerega so bili ljudje pripravljeni tudi na največje žrtve. To je spoznal tudi nasprotnik, ki je deloval na območju 73. Obm. ŠTO. Civilna oblast, Teritorialna obramba, milica in državljani Slovenije so si bili glede osamosvojitvenih ciljev popolnoma enotni in ta enotnost se je odražala skozi skupno delovanje.

Zelo učinkovito je bilo informiranje slovenskih množičnih medijev. Vsebovalo je potek vojnih delovanj, ukrepe zakrivanja in zaščite, politična dogajanja, itd. Pomen formalnih in neformalnih oblik informiranja je bil zelo velik. Tako so bili državljani in vojaki TO preko televizije in radia neposredno obveščeni o vseh pomembnejših dogodkih. Tudi časopisi in revije so se izredno hitro prilagodili spremenjenim razmeram in s pozitivnimi psihološko propagandnimi opisi določenih obrambnih aktivnosti prispevali k dvigu bojne morale pripadnikov TO in prebivalcev tega območja.

Velik pomen so imeli neformalni viri informiranja, kot so stiki med domačini, civilisti in vojaki, razne oblike informiranja v okviru krajevnih skupnosti, političnih strank, psihološko propagandnih aktivnosti posameznikov in skupin. Velik vpliv na nasprotnika so imele akcije mnogih občanov, ki so samostojno ali v manjših skupinah organizirali in izdelali razne propagandne materiale proti agresiji JLA na Slovenijo. S tem propagandnim materialom so bile okrašene hiše, ulice in ceste, po katerih se je gibal nasprotnik. Tako so vojaki JLA lahko neposredno občutili odpor, ki ga je slovenski narod gojil do te agresije. Po drugi strani pa je

to propagandno gradivo vplivalo na večjo kohezivnost in bojno moralo občanov tega območja.

Dokaj specifične razmere na tem področju smo imeli v Gornji Radgoni. Tam je bila oklepno-mehanizirana kolona nastanjena na mejnem prehodu in temu je bilo treba podrediti oblike propagandno psihološke dejavnosti. Te oblike so bile zelo različne in so imele svoj vpliv na nasprotnika. Obsegale so razne aktivnosti, kot začasen odvzem električnega toka, začasen odvzem vode, neprikrito izkazovanje nestrinjanja in neodobravanja agresije JLA s strani prebivalcev Gornje Radgone, vrtenje domoljubnih slovenskih pesmi po kasetofonu, nagovarjanje na predajo, itd.

2.5. Opazovanje in obveščanje

Občinski centri za obveščanje so bili aktivirani od 8. 5. 1991 do 30. 12. 1991. V delo centra so bili vključeni pripadniki rezervne sestave in delavci oddelka za obrambo. Neposredno pred agresijo so bile mobilizirane enote za zveze. Centri za obveščanje so skupaj z enotami za zveze zagotavljali nemoten pretok informacij med republiko in občinskimi organi ter Štabom za teritorialno obrambo. V glavnem so delovali na osnovni lokaciji v času neposrednih napadov pa na rezervni lokaciji. Občinska enota za zveze v Gornji Radgoni je bila ves čas vojne stoodstotno popolnjena. Organizirana je bila kot vod z nalogo vzdrževanja in vzpostavljanja upravnih zvez na relacijah občina – krajevne skupnosti; občina - delovne organizacije; občina - vzhodnoštajerska pokrajina in občina - republika. Enota je bila dolžna zagotavljati zveze za občinski center za opazovanje in obveščanje. Od 27. 6. 1991 je bilo delo enote organizirano tako, da je tretjina moštva bila na dolžnosti, tretjina na pripravljenosti in tretjina na počitku. Pripadniki enote so bili oblečeni v uniforme TO.

Med vojno so enote za zvezo vzdrževale UKV zvezo v radijskem omrežju krajevnih skupnosti za potrebe službe opazovanja in obveščanja ter induktorske zveze z vizuelnimi opazovalnicami za nadzor zračnega prostora. Te zveze so delovale ves čas brezhibno in so omogočale prenos informacij o premikih oklepnih kolon. Ogromno informacij je prihajalo tudi po telefonskih zvezah neposredno od občanov.

3. Zaključna ocena delovanja CO

Delovanje CO na območju občine Gornja Radgona lahko ocenimo kot zelo uspešno, in to na vseh področjih delovanja CO, najsi bo pri odkrivanju in alarmiranju ob nevarnostih, pri zaščiti, obrambi in reševanju ljudi ter materialnih sredstev od vojnih uničenj do različnih oblik neoboroženega odpora agresorju. Velika pomoč, ki jo je bila deležna TO, se je kazala v delovanju enot delovne obveze pri opravljanju

nalog za potrebe TO, pomoči pri oviranju, prehrani, nastanitvi, zdravstveni oskrbi, prevozih in nekaterih oblikah intendantske zagotovitve. Pri nudenju odpora so enotam TO bila v veliko pomoč RK, gasilska, radioamaterska in druga društva, ki so poskrbela za zagotavljanje varnosti ljudi in MTS. Pomembna je bila hitra in zelo uspešna prilagoditev delovnih podjetij na spremenjene razmere in pomoč pri zagotavljanju nujnih potreb za prebivalstvo in enote TO. Veliko pomoč enotam TO je pomenilo sodelovanje posameznih občanov in njihovih družin pri oskrbi pripadnikov TO (nastanitev, prehrana, čuvanje streliva in orožja). Zelo pomembna je bila skrb za ranjene in bolne (tudi pripadnike JLA).

Odpravljanje posledic delovanja agresorja (Fotografija: Jože Pojbič).

Ljudmila Kovačič
Spomini ne zbledijo

Čeprav je minilo že več kot 30 let od takrat, se večino vsega, kar se je dogajalo pod mojo streho, še vedno spominjam. Verjetno nikoli ne bom pozabila, kako so me na smrt prestrašili miličniki, ki so pozvonili pri vratih, in prva misel je bila negativna. Glede na to, da sta bila moja dva brata v rezervni sestavi milice, in ker sem vedela, da sta bila oba vpoklicana in kar drzna pri akcijah, je bila prva misel, ko sem zagledala miličnike, da se je kateremu od njiju, kaj slabega zgodilo.

Hvala bogu, z njima ni bilo nič narobe, prišli pa so vprašat, ali bi lahko pod našo streho sprejeli osem do deset miličnikov z ugrabljenim oficirjem Jugoslovanske vojske Džurovičem, ki so ga zajeli ob pristanku helikopterja v Gornji Radgoni. Brez pomisleka smo dovolili, da lahko pridejo, kadarkoli bo treba. V ta namen smo zasilno uredili garažo z odejami in stoli in pustili odklenjena vrata, da bi lahko kadarkoli vstopili.

Moram povedati, da so to vselitev izvedli zelo profesionalno. Glede na to, da mojim ušesom skoraj nič ne uide, nisem slišala, kdaj so prišli. Zjutraj me je zbudilo smrčanje tistih, ki so na hodniku izmenično malo počivali. Dobili smo napotke, kako se moramo obnašati do okolice, sosedov, sorodnikov oziroma, kako ne smemo nikomur dajati vtisa, da se pri nas karkoli dogaja.

Ko sem za zajtrk v garažo odnesla nekaj za jesti in piti, se spomnim, da Džurovič ni hotel ničesar vzeti. Pozneje je vendarle dovolil, da mu je osemletna hči (njegova želja in zahteva sta bili, da mu le ona lahko karkoli prinese) prinesla originalno zaprto alpsko mleko in originalno zaprto steklenico viskija, za katerega je rekel, da ko bo vojne konec, se bo oglasil in nam ga vrnil.

Čeprav so z njim vsi lepo ravnali, se mi je vseeno smilil, saj ga niti za sekundo niso izpustili z vida, še na stranišče so ga spremljali in je moral potrebo opraviti pri odprtih vratih. Tudi mi smo se počutili malo nelagodno, saj je pri vsakem oknu stal oborožen miličnik, ki je nadzoroval zunanje dogajanje, tako da so res imeli vse pod nadzorom.

Živo se spomnim, kako težko sem hčerama dopovedala, da ne smeta nikamor od hiše in nihče ne sme k nam. Najbolj težko je bilo prepričati sošolko starejše hčere, ki je bila pri nas na obisku in ni smela domov. Tudi sosedje so zaznali, da je pri nas nekaj drugače kot po navadi, saj nihče ni z njimi komuniciral, zato so za vogalom hiše občasno opazovali, če bi vendarle kaj videli in ugotovili.

Ob času kosila sem se podvizala in s sestavinami, ki sem jih pač imela, poskušala nekaj skuhati za vse prisotne. Nekatere sestavine sem šla iskat na vrt, slišala in videla sem, da hišo preletavata helikopterja. Takrat sem prvič pomislila na možen neljubi zaplet, še toliko težje je bilo vse to razložiti in pomiriti otroke.

Očitno je to dogajanje vznemirilo tudi miličnike in pri njih sprožilo alarm za nevarnost, zato so, tako kot so skoraj neslišno prišli, tudi neslišno odšli. Sploh nisem videla in ne slišala, kdaj so zapustili našo garažo, vem samo, da sem jim nesla kosilo, odprla garažna vrata, ki vodijo s hodnika, od začudenja me je kar stisnilo - garaža je bila prazna, nikjer žive duše, ostale so le odeje, stoli in orožje prislonjeno k steni.

Čez nekaj časa so prišli iskat, kar so pustili. Seveda sem bila radovedna, zakaj taka naglica, pa so mi rekli, da je postalo prenevarno in nas niso hoteli ogrožati. Dobili so navodila od štaba, kjer so se odločili ugrabljenega premestiti na drugo lokacijo.

Moram povedati, da me med dogodkom ni bilo strah in me ni zajela panika, ko pa so mi pozneje povedali, kaj vse bi lahko šlo narobe, sem občutila veliko strahu.

Na koncu naj povem še to, da kljub komentarjem in pisnim pripombam mnogo let po vojni o nepomembnosti dejanj nas posameznikov - civilistov, da si ne zaslužimo statusa veterana, in to od človeka, ki bi moral delovati povezovalno in ne razdiralno, sem kljub temu ponosna, zadovoljna in niti za sekundo ne obžalujem odločitve, ker vem, da smo s tistim dejanjem prispevali kamenček v prečudovitem mozaiku in vsak, ki je kakorkoli s kakršnim koli še najmanjšim dejanjem sodeloval pri osamosvojitvi, si zasluži vse spoštovanje in mu gre velika hvala in zahvala.

Zapisala Ljudmila Kovačič, Murščak 27a, 9252 Radenci.

Osebna izpoved Mirana Gomboca
Moje služenje vojaškega roka 1990/91
1. 7. 2016, ob 11.00

Mineva 25 let, odkar smo si Slovenci izborili lastno državo. Časa izpred četrt stoletja se spominja tudi Miran Gomboc iz Radenec, ki je v letih 1990/91 služil vojaški rok. Njegovo zgodbo iz vojne za Slovenijo, ki jo je zapisal sam, objavljamo v celoti.

Kako začeti? Najboljše na koncu. NE vojska; NE vojna … Nikoli več.
V četrtem letniku srednje šole smo bili 18-letni fantje naborniki in primerni kandidati za Jugoslovansko ljudsko armado. Jaz kot zaprisežen rocker in pacifist sem se služenju vojaškega roka želel izogniti, saj sem imel težave s hrbtenico. Zdravnik mi je napisal, da sem zaradi tega nesposoben za vojsko, vendar mi je v Mladiki v Ljubljani bilo dopovedano, da sem »delimično sposoban« z oceno minus tri.

Mesto mojega enoletnega mučenja je bil Varaždin. Stric, ki je bil takrat na nekem položaju, mi je dal na izbiro še Ljubljano. Izbral sem Varaždin, ki je od mojega doma v Radencih oddaljen 45 minut, kar sem videl za dobro priložnost, da bom ob izhodih v mesto lahko odšel domov. In tako je tudi bilo.

Začelo se je 15. 9. 1990.
Vojni rok sem služil v vojašnici Kalnički partizani, in sicer kot vezist – telefonist. Komandant vojašnice, ki je bila največja daleč naokoli, je bil takrat še podpolkovnik,

Berislav Popov. Ja, slišali ste že zanj. Moj prvi nadrejeni je bil 27-letni Dragan Bubalo. Dober dečko. Poštenjak.

Prvi dnevi so že potrdili domnevo, da bom leto preživel v množici fantov, ki se delijo na normalne, čudne in pa vojne fanatike. Na mojo žalost je bilo drugih in tretjih več kot prvih. Spoznal pa sem Mariborčana, s katerim sva se dobro razumela in postala prijatelja, Boštjana Laha. Še zdaj sva v stikih, ukvarja se s fotografijo. Njemu je uspelo, da so ga kot neprištevnega predčasno poslali domov. Srečko.
Poslušal sem, kaj so mi priporočali kolegi, ki so vojsko že odslužili. Ker sem imel končano ekonomsko šolo, sem bil takoj primeren in izbran za »čatoja« oziroma človeka, ki bo pisal na pisalni stroj oziroma skrbel za tajnšike zadeve naše čete in njenega poveljnika, kapetana Gorana Labana.

Drugi cilj, ki sem si ga zastavil, je bil ta, da sem se pridružil vojaškemu orkestru, in sicer kot bobnar v zabavni zasedbi in klaviaturist v narodni zasedbi (tu bobnov nisem mogel igrati, saj nisem prav razumel njihovih ra-ta-ta-ratarata-ra-ta-ta… ritmov).

Že prvi teden sem se prijavil za »lekarski pregled« oziroma zdravniški pregled in poslali so me v vojno bolnico v Zagreb. Tam sem opravil vse možne preglede in nazadnje pogovor pri dr. Trontlju. Bil je »naš«, Slovenec, in razumel me je, kaj mu želim sporočiti. Ja, hotel sem, da me pusti domov kot nesposobnega. Povedal mi je, da je kvota za to že izpolnjena in da me ne more odpustiti, da pa bova napisala v vojaško knjižico. In res mi je napisal skoraj vse, kar je mogoče. Bil sem oproščen nošenja orožja, nošenja bremen, ki so težja od treh kilogramov, čiščenja, korakanja, telovadbe, ki sem jo sicer imel rad … skoraj vsega. Bil sem zadovoljen. Manj pa so s tem bili zadovoljni v moji četi, predvsem sovrstniki, saj so videli, da »hvatam krivine«. Zakaj pa ne, če lahko.

Hitro po tem sem bil povišan v desetarja, pa še zdaj ne vem na podlagi česa. Imenovan sem bil v radiorelejni oddelek, ki bo skrbel za neke naprave, če bi slučajno bilo kaj … ne vem kaj. Te aparature nikoli prej in nikoli pozneje niso prav delale … torej smo bogu kradli čas. Poleg mene smo bili v oddelku malo starejši nepismeni pastir, vendar dober dečko, po imenu Izet. Imel sem ga rad, saj ni bil škodljiv – rekel bi celo zabaven in prijeten. Tisti drugi pa je bil moja nočna mora. Ker je bil aprilska generacija in torej že stari vojak, sem ga moral ubogati, čeprav sva imela oba isti čin. Bil je Vojvodinec in priliznjenec. Nimam časa niti želje, da bi še kakšno besedo trošil zanj.

Moja »služba« v radiorelejnem oddelku je bila v zgradbi komande, v pritličju, medtem ko so bili v višjih nadstropjih Popov in njegovi podrejeni. Moj vsakdan je potekal približno tako. Dežuranje v radiorelejni sobi je trajalo šest ur za eno izmeno. Ker smo bili trije, se nam je ciklus vedno za šest ur premaknil. Če sem

šel danes »delat« od polnoči do šestih zjutraj, sem potem šel ob sedmih na zajtrk in na počitek in bil sem praktično prost do naslednjega dežurstva, ki je bilo isti dan od 18.00 do 24.00. In tako vsak dan znova.

Bilo mi je super … imel sem radio, imel sem walkman in kasete … uživanje. V prostem času pa pivo in napolitanke v kantini ali ležanje ali pa košarka. Naj povem še to, da smo v nočni izmeni tako ali tako spali.

K pouku oziroma nastavi mi ni bilo treba. Vljudno sem bil povabljen na streljanje v tarčo. To sem imel rad in dosegel sem najboljši rezultat med vsemi. Pet dni nagrade. Super.

Izhode v mesto smo mladi imeli dokaj urejene, ni bilo težav. Mene načeloma ni vleklo preveč v mesto, saj je bilo precej oddaljeno od vojašnice. Zdaj mi je malo žal, da nisem večkrat šel, saj Varaždin bolj slabo poznam. Mi pa je pri srcu. Vedno se na morje vozim skozi Varaždin.

Drugi razlog, zakaj nisem hodil v mesto, je pa ta, da sem rajši vsake toliko časa prosil za »nočenje«. To je, ko ti pridejo tvoji ali dekle na obisk in te spustijo ven od sobote do nedelje in prenočiš izven vojašnice. To sem redno koristil. Mislim, da sem iz tega iztržil kar okrog 30 dni, ki sem jih konec tedna preživel doma. In v Super Li-ju, ki je bil takrat top destinacija.

Tako kapetan kot tudi sovojaki so vedeli, da hodim domov in niso imeli nič proti. Ko smo želeli v četi kupiti videorekorder in nismo vedeli kako, se je nekdo spomnil in na glas rekel: »Gomboc ide kuči, pa ga može kupiti u Grazu… to mu je blizu«. In tako je bilo.

Februarja se je pol vojašnice (kasarne) selilo v Slunj, vojaški poligon v bližini Plitviških jezer. Tam so nekaj dni potekale vojne vaje za tankovski oddelek. Kot so rekli, so vaje potekale odlično in za nagrado so Popova povišali v polkovnika. Menda smo zadevali cilje na razdalji 50 kilometrov.

Meni je teh pet dni terena ostalo v spominu samo po tem, da smo spali v lesenih barakah brez oken in nas je vse svinjsko zeblo.

Bivanje v Slunju smo predčasno končali, saj je prišlo do incidenta v bližini – zgodil se je Pakrac in streljanje na avtobus hrvaških policistov. Takoj smo se vrnili v vojašnico.

Začelo se je …

Nič več ni bilo izhodov v mesto, nič več nisem šel domov. Enako tudi oficirji, ki so spali v vojašnici. Razglašene so bile izredne razmere. Živčnost, strah … nihče nič ne pove … mobitelov še ni bilo ... po televiziji povedo, kar lahko. Na srečo smo imeli v vojašnici precej veliko pošto in v njej štiri telefonske govorilnice in sem bil vsak dan na vezi z domačimi.

In tako od februarja do začetka julija 1991. Slovenija se je odcepila. Janša. Še prej, decembra plebiscit, katerega sem se tudi udeležil in se odločil ZA Slovenijo.

Četrtek, 27. 6. 1991

Bil sem na nočni izmeni moje radiorelejne službe in v jutranjih urah nočnega programa Radia Slovenija slišim, da se iz vojašnice v Vrhniki in Postojni premikajo oklepna vozila JLA. Nekaj hudega prihaja – to mi je najprej padlo na pamet. Komaj sem dočakal jutro, da sem šel na zajtrk in podelil novico z ostalimi Slovenci. Vsi smo bili prestrašeni. Po vsej vojašnici je že bilo čutiti, da se tudi naša vojašnica pripravlja na vojaško posredovanje. Vsa oklepna vozila so bila pripravljena, oficirji pa so tekali sem in tja. Panika je ...

Zvečer smo v tišini gledali Dnevnik in čakali, kaj bo. Prej omenjeni Dragan Bubalo pride do mene in me prosi za šampon – Fa, ki sem ga nosil iz Avstrije, njemu pa je mogoče bil prav zato všeč.

Strah me je … Kapetan Laban me pokliče v pisarno in mi na kratko razloži položaj. Malo po svoje seveda. Glavno, ne uvrsti me med vojake, ki grejo v oklepnike in v Gornjo Radgono, kot smo kasneje ugotovili. Večina mojih sotrpinov iz čete za zveze je odšla, tudi nekaj »gušterjev«, jaz in mlajši vodnik Matej iz Izole, pa nisva šla. Hvala bogu.

Vojski je bilo rečeno, da so Jugoslavijo napadli plačanci in ekstremisti, mi pa da gremo branit meje. Meni sicer tega ni bilo treba »prodajati«, saj sem vse izvedel iz slovenskega Dnevnika in pa od domačih prek telefona.

Sledili so si dogodki … tanki proti Ormožu … preboj čez most, spopadi … nadaljevanje proti Radencem in Gornji Radgoni. Mislim, da je bila sobota … spal sem … zbudijo me … in mi nekdo reče: »Bubala so ubili«. ??? Kaj? Kje? »V Radencih«. ???? Zajela me je panika in strah … bil sem prepričan, da bom zaradi tega kaznovan, saj sem doma v Radencih. Na srečo se moje slutnje niso uresničile.

Z Matejem sva se dogovarjala, da bova pobegnila. Tu več nimava česa iskati. Delala sva načrt. Klical sem domov mamo in ji rekel, da ne bom zdržal in da bom

pobegnil. Mama na drugi strani me roti, naj ostanem … da ne vem, kaj bo ... in da je doma še hujše.

Matej mi pove, da bo v nedeljo prišla na obisk njegova teta iz Ljubljane in bo pobegnil. Povabi tudi mene. Uredil sem si, da sem bil v tistem času na dolžnosti v svoji relejni postaji, ki je bila v neposredni bližini »kapije« oziroma vhoda - izhoda v vojašnico. Dogovorila sva se, da me takoj, ko pride teta, obvesti s trkom na okno in greva domov. Ni ga … kasneje izvem, da je pobegnil. Pustil me je tam … Tavam po vojašnici in se na poti v pošto ustavim pri kamionu naše čete, kjer povprašam kolega, kaj je novega. Pove mi, da bo čez 30 minut zračni napad na Mursko Soboto. Bežim v telefonsko govorilnico in kličem mamo. Razložim ji, kako sem in ji povem za zračni napad. Čez par minut mi pove, da je začelo »tuliti« zvočno opozorilo za zračni napad.

Opazijo, da hodim ob ograji in gledam ven. Pridruži se mi vojak, ki mi pravi, da me dežurni kasarne kliče. Grem. Dežurni kasarne je slučajno moj kapetan Goran Laban. Sprašuje, kako sem. Ali mislim pobegniti? Zanikam. Pravi mi, da mi je tu boljše, da ne grem v vojno.

Torek, 2. 7. 1991

Kapetan Laban me pokliče k sebi in mi razloži, da prihaja iz Koprivnice kolona oklepnih vozil in da rabijo vezista, starega vojaka. Gledam ga, on pa mi pravi, da naj se ne bojim, da ne grem v Slovenijo, ampak vzpostaviti zvezo na Varaždinski breg. Ni mi vseeno – nimam izbire. Pove mi, da se javim v kuhinji, kjer mi bodo napolnili nahrbtnik in se javim pri oklepniku številka 14.

S polnim nahrbtnikom in s puško na rami pridem pred BVP (borbeno vozilo pešadije). Povem, kdo me pošilja in zakaj sem prišel. Nepoznani oficir mi pove, da je on tu vezist in mojo puško, ki je imela leseno kopiti, zamenja s Kalašnikovim, ki ima zložljivo kopito. Pokaže mi sedež, kje bom sedel.

Nič mi ni jasno. Nihče nič ne pove. Kam gremo? Ko zahrumijo motorji tankov in vidim, da se peljemo preko Drave, spoznam, da me peljejo domov. Ampak ne tako kot bi jaz želel.

Po nekaj minutah mi v roke porinejo zemljevid, na katerem je z modrim tušem začrtana pot do Gornje Radgone. Po glavi mi gredo razni scenariji in tudi načrti za pobeg, ko bo prva priložnost.

Ker nisem nikogar od preostalih devetih poznal, nisem komuniciral. Od strani me je opazoval vojak, ki je po moje razumel, za kaj gre. Vprašal me je, ali sem tu doma. Ja. Reče mi, da je iz Beograda, da je malo starejši, saj je že končal fakulteto za gradbeništvo in se mi ponudi, da mi pomaga. Pove mi, da bi se

on enako počutil, če bi šli s tanki nad Srbijo oziroma Beograd. Še vedno ne komuniciram … Občutek, ki se ga ne da opisati …. Predvsem pa – strah. Bom preživel?

Pridemo skozi Kog ... v gozd ... Skozi majhno lino zelo slabo vidim. V gozdu je vse zeleno teritorialcev. Poveljnik izda ukaz, da če kaj vidimo – streljamo. Vsi vidimo – nihče ne strelja. Mladi smo, domov nas pustite.

Ker smo bili vozilo za zveze, nas je bilo lahko prepoznati, saj smo bili v sredini kolone, iz našega oklepnika pa je mrgolelo anten. Torej pomembna in lahka tarča. Iz gozda pridemo na čistino – BUUUUMMMM … Zadela nas je tromblonska mina. Po vozilu se vije gost, sivorjavi dim … strupen … kašljam … Ne spomnim se, da imam pri sebi plinsko masko. Odprejo se zadnja vrata in poveljnik vozila ves krvav vpraša: »Je kdo ranjen?« Ta isti je bil na tistem sedežu, na katerem bi moral sedeti jaz. Od spredaj slišim glas voznika, ki pravi, da je ranjen. Zrno tromblonske mine mu je razcefralo stegno … groza ... Bežimo v jarke in se poskrijemo.

S hrbtom obrnjen proti oklepniku gledam, kako krogle teritorialcev lupijo staro SMB barvo. Moram napolniti puško … storim … ne streljam ... le na koga? Na svoje? Streljanje traja pol ure, potem pa samohodna havbica za nami zravna z zemljo levi in desni breg. Na levi strani sadovnjake, na desni gorice. Premirje in »nemir« do večera … kaj bo jutri?

Ponoči izvem, da je ranjenega poveljnika iz našega oklepnika odpeljal rešilni avtomobil in je baje ranam podlegel. To bi bil lahko jaz. Prav tako rešilec odpelje voznika. Zaželim si, da bi bil ranjen … to bi pomenilo, da bi me odpeljali v civilno bolnico.

Poročilo pravi, da je oklepnik zelo poškodovan. Odpovedalo je orožje, sistem za nočno vožnjo, prav tako naprave za zvezo … praktično smo bili neuporabni. Molim, da gremo nazaj v Varaždin, kar je bila ena od možnosti. Na žalost se uresniči druga, da gremo naprej v Gornjo Radgono. Noč preživimo v zaprtem oklepniku, saj obstaja nevarnost, da nam kdo vrže kaj notri. Recimo bombo. Osem preostalih »borcev« ne spi vso noč … kadimo Opatijo in Partner 100 … bljak ... Vsi smo zelo opečeni po obrazu od strupenih plinov tromblona.

Naslednje jutro nadaljujemo pot proti Radencem. Gremo preko Gibine. V Stari Novi vasi kot za šalo rušilec-bager-tank odstrani barikade iz opeke. Spet se kolona premika … Poči … BUM … Spet so nas zadeli, tokrat v gosenico, ki pa je lažje poškodovana. Naš oklepnik je sedaj tretji v koloni. Ob vstopu v Hrastje Moto prvemu oklepniku uspe nadaljevati pot proti Radencem, kjer mu »odpihnejo« kupolo, vojaki pa se predajo. Tank pred nami pa zadenejo prav tako v kupolo. Cela kolona obstane, vojaki spet bežimo v jarke. Gledam proti poškodovanemu

tanku …. Dva vojaka skočita nanj in iz kupole potegneta ranjenega voznika … še zdaj ne vem, ali je ostal brez nog ali pa mu je samo kri tako lila, da nisem videl nog. Odpovem … V jarku me trese, ko mi pri ušesu nekdo strelja … meče me v zrak ... spet moram polniti puško … ampak ne streljam. To ni zame.

Bila je sreda … Streljanje traja od desetih do dvanajstih … do kosila torej … Potem razglasijo premirje ... Izpraznim puško, naboj si pospravim v žep v srajci. Pošljejo nas na travnik pred prvo hišo desno v Hrastje Moti iz strani Ljutomera. Razporedijo stražo. Prej omenjeni vojak iz Beograda pride k meni in mi ponovno ponudi pomoč pri pobegu, če mu seveda zaupam. Bal sem se.

K prvi hiši smo šli pit vodo ... pipa je bila pri hlevu … vidim, da je možnost pobega … ampak me je strah, da me ne bi teritorialci »zrihtali«, če bi videli, da bežim. Oklevam … oklevam eno uro ... Potem pride Beograjčan k meni in pravi, da sem prepozen … da so me začeli opazovati in sem zamudil priložnost.

Pokliče me general Vlado Trifunović. Vse ve o meni. Ve, da sem tu doma. Malo se pogovarjava in on izreče besede, ki jih ne bom pozabil: »Mogoče tvoji otroci ne, ampak vnuki te bodo imeli za heroja«.

Naslednjih nekaj ur smo ob vročem soncu čakali, kaj se bo zgodilo. Obstajali sta dve možnosti. Prva je, da počakamo na Popova in kolono iz Radgone, in druga, da nadaljujemo pot v Radgono, kjer bomo pomagali Popovu pri umiku.

Na srečo okoli petih popoldne izvemo, da čakamo na Popova in da se vračamo v Varaždin. Nevarnost pa so predstavljale zahteve teritorialcev, da moramo nazaj po isti poti, kot smo prišli. To bi pomenilo, da bi spet bili ujeti v konvoje in predvidevalo se je, da bi bilo hudo.

Popov je rekel, da gremo po glavni cesti ... najprej Veržej ... in naprej do Varaždina. V Veržeju sem gledal, kako ob cesti stojijo ljudje, se derejo na nas in nas pljuvajo … Ampak jaz nisem želel biti tu … moral sem iti. Po mučnih desetih urah vožnje smo končno prišli v vojašnico. Noge so me bolele, da nisem mogel hoditi.

Zagledam kapetana Labana, ki se mi je ob odhodu zlagal, da grem na Varaždinski breg. Takrat mi je tudi rekel, da če mi bo manjkal las z glave, da si bo snel čine in ga lahko pljunem v obraz. Ko me je zagledal takega … je samo sklonil glavo … sram ga je bilo. Nisem ga pljunil.

Bil sem vesel, da sem se vrnil ... Ostalo mi je še slaba dva meseca za odslužiti. Naslednji dan je bila norišnica. V kasarno sta pripeljala dva avtobusa Lasta iz Beograda. Starši so prišli iskat svoje otroke, da jih peljejo domov. Izhoda v mesto ni bilo, so pa bili dovoljeni obiski v vojašnici. Bila je glasba, jedlo se je in pilo.

Šel sem na pošto in poklical domov. Mama se javi in vsa razburjena vpraša, zakaj se že dva dni ne javljam. Povem ji: »Bil sem v vojni. Bil sem s tankom v Hrasje Moti.« Vse, kar zmore, je, da mi reče, da sta z očetom takoj pri meni. In sta v eni uri prišla. Jaz sem pravkar čistil puško, ko so me poklicali, da imam obisk. Vse pustim, kot je … pač obisk. Takrat nisem vedel, da sem zadnjič videl svoje vojaške »cimre«. Grem ven in se objamemo ... Vsi smo šokirani ... Pogovarjamo se o vsem možnem … Mimo pride Matej ... fant iz Celja, kolega ... ustavi se in pravi: »Miran, danes bežimo vsi Slovenci.« ??? Najprej se začudim, pogledam očeta, ki prikimava.

Plan pobega

Ker smo imeli dovolj časa, smo podrobno proučili položaj, kako s stražarji itd. Problematičen je bil le en stražar, ki se je sprehajal gor in dol. Drugi je dobil jesti in si je malo spočil in usedel.

Načrt je bil, da preskočim ograjo ob stari kapiji, ki ima železno trdo ograjo ... višine dva in pol metra. Staršem povem, da naj se odjavita in z avtom prideta v bližino, da bomo lahko takoj odpeljali.

Na mesto pobega je gledalo »mitralješko« gnezdo, v njem dva vojaka s puško. V neposredni bližini pa košarkarsko igrišče, na katerem so igrali fantje košarko. Vprašam jih, ali lahko tudi jaz igram in rečem, da bom počakal, da končajo. Slečem si vojaško srajco in ostanem samo v beli spodnji majici.

Preverjam, kako je s problematičnim stražarjem ... Ni še bilo ugodno … Počakam par minut … Starša sta nestrpna ... rumeni golf je prižgan. Preverim ponovno stražo in vidim, da je stražar obrnjen stran in daleč od mene.

Pred mano je samo še dva in pol metra ograje. Ker sem treniral košarko, mi skok čez ograjo ni predstavljal težave. Vzel sem zalet in hvala bogu brez težave preskočil ograjo. Skočim hitro v avto in se naglo odpeljemo. Olajšanje … veselje ... še vedno strah ... samo, da prestopimo mejo.

Na Gibini teritorialci s puškami zaustavijo avto. Povemo jim, kakšno je stanje in z veseljem nas spustijo v Slovenijo. Ob prihodu v našo ulico so vsi čakali. Občutki so bili izjemni. Sosedu miličniku izdam podatke, ki sem jih imel kot vezist in sem jih poznal. Takoj javi dalje. Precej pomembne informacije.

To je bilo v četrtek, 4. 7. 1991. Naslednji dan grem v trgovino. Trgovine Maja ni je več. Hodim med policami in vidim, da me prodajalci čudno gledajo. Pogledam drugič, spet gledajo. Pa stopim do njih in vprašam, kaj je narobe? Če mislijo, da sem kaj ukradel, saj imam čuden občutek. Vprašajo me: »Ti si tisti, ki je bil v tanku v Hrastje Moti?« Zasmejem se: »Jaz sem, ja.«

Na kratko razložim svojo zgodbo ... prvič od sto krat, kolikor sem jo kasneje pripovedoval. No, zdaj sem jo prvič javno povedal. Tako priložnost sem imel že takoj po vojni, saj so me tudi takrat novinarji zaprosili, da bi povedal. Nisem bil pripravljen. Samo, da je konec.

Zdaj, po 25 letih, pa sem pripravljen. Lepo.
Čeprav je celotna vojna trajala samo nekaj dni, je pri meni pustila hude posledice v obliki depresije, anksioznosti, paranoje, socialne fobije itd. Še vedno je to rahlo prisotno, vendar sem se tega v veliki meri uspešno rešil. Zame je bila vojska eno leto stran vrženega življenja.

Novinarka mi je predlagala, da bi zgodbo sam povedal, vendar ne vem, ali bom kdaj na to pripravljen. Že pri pisanju sem živo podoživljal in se nisem dobro počutil. Ko sem za ta intervju povedal hčerki, je bila vsa navdušena. »Super, na radiu boš govoril.« Škoda.

Naj povem še to, da sem bil kakšno leto po vojni klican na sodišče v Mursko Soboto kot priča proti generalu Trifunoviću in polkovniku Popovu. Pred leti sem bil sprejet med veterane vojne za Slovenijo. NE vojska; NE vojna … Nikoli več.

Zapisal Miran Gomboc, Radenci.

Boris Edšidt
Spomini

Povzetek obveznosti in aktivnosti pred in po agresiji JLA na Gornjo Radgono Borisa Edšidta, upravitelja obrabnih načrtov za Kmetijski kombinat Radgona.

Kar nekaj časa je minilo od dneva, ko smo se morali prvič organizirati za čas vojne, ki pa ni bila mišljena, vsaj ne v obrambnih načrtih, da gre za spopad notranjih akterjev in ne zunanjih, za katere smo imeli narejene načrte.

Prvo naznanilo, da imamo opraviti z resno nalogo, je bil prenos devetih pištol znamke Zastava iz občine na naše podjetje v hrambo; predal jih je Bojan Erlih. Sestanki in priprave, ki so sledile, so bili zadostno opozorilo, da smo se tudi v našem podjetju organizirali za čas, vendar nismo predvideli, da bo za Radgono tako uničujoč.

Pred prihodom pripadnikov JLA smo v podjetjih Gozdarstvo, DSSS212, TOK Gozdarstvo in Radgonske gorice zaščitili in odstranili vse, kar bi lahko povzročilo dodatno škodo v primeru agresije, saj so ta podjetja v neposredni bližini mejnega

212 Delovna skupnost skupnih služb

prehoda. V podjetju Mesoizdelki so delovali v okrnjeni zasedbi – hlajenje zalog mesa in razvoz mesa in mesnih izdelkov po poslovalnicah, kjer smo lahko skladiščili količine za potrebe prebivalcev. Nekaj kamionov pa smo morali predati TO za barikade. V tem času so sodelovali Jože Karba, direktor KK213 Radgona, Franc Škrobar, direktor RG, Miha Strah, direktor TOK Gozdarstvo.

Ob zavzemanju položajev TO v Gornji Radgoni sem omogočil, da so pripadniki TO imeli omogočen vstop v prostore omenjenih podjetjih, kjer so imeli svoj štab (Fekonja) in možnost komuniciranja z drugimi enotami. Ker so zveze TO bile neuporabne, sem takoj sklical vse delavce KK Radgona, ki imajo službena vozila z UKV postajami, katere smo uporabljali za svoje službene naloge in jih pet predal pripadnikom TO (Marko, Brus, Fekonja, Rues, Stolnik). Ker UKV postaje niso pokrivale celotnega terena občine, smo v Črncih imeli anteno za prenos signala. V ta namen sem organiziral 48-urno dežurstvo za zveze (Čuček, Perš, Vrabelj). Tako so imeli vodje enot TO UKV postaje in s tem tudi logistično povezavo. Tedaj smo delali na 4. frekvenci, ki je bila rezervirana za kmetijstvo.

Sam sem bil koordinator za omenjena dela in dostavljal ali popravljal opremo. Ker sem bil nenehno v stiku in pri informacijah, sem bil tudi na naslednjih akcijah.

- Imel sem opazovalni okoliš Janžev Vrh.
- Prve zajete pripadnike JLA, mehanike tankov, ki sem jih prevzel od Mihe Straha, sem odpeljal v zbirni center v Zgornjih Ivanjcih.
- Skupaj s Stankom Sakovičem sem bil pri prvih pogajanjih za predajo karavle v Zgornjem Konjišču.
- Sodeloval sem pri zajetju oklepnika v Radencih (Rdeči križ).
- Sodeloval sem pri prevozu orožja iz vojašnice Gornja Radgona in skladiščenju v Policah.
- V štabu v Policah sem sodeloval pri koordiniranju povezav in nudenju prevoznih sredstev - prevoz raznih oseb na položaje.
- Ker sem imel tudi svoj lastni studio, sem po agresiji sestavil iz posnetkov različnih snemalcev na terenu prvi film o dogajanju v Gornji Radgoni, ki je bil tudi podarjen Milanu Kučanu. Vse posnetke sem dobil od Studia Radgona, imel pa sem tudi nekaj lastnih. Omenjeno kaseto sem predal Jožetu Čošiču.
- Priče, s katerimi sem sodeloval: Miha Strah, Branko Žurman, Fekonja, Stolnik, Brus, Vaupotič, Sakovič.

Zapisal Boris Edšidt,

Apače 132a, 9253 Apače, 17. 7. 1992.

213 Kmetijski kombinat

Marija Gaube
Moji spomini

Leta 1991 smo živeli dokaj lepo življenje. Jaz in sestra sva si ustvarili družini in sva stanovali v Gornji Radgoni, brat in mama pa na domačiji na Janževem Vrhu. Zaposlena sem bila v hotelu Grozd v Gornji Radgoni, kjer smo pripravljali dnevne obroke za skoraj vsa podjetja v okolici.

27. 6. 1991 smo slišali po radiju, da se proti Ormožu in tudi v drugih krajih vijejo kolone vojakov s popolno oborožitvijo in so namenjeni v Gornjo Radgono. Na delo sem šla zelo zgodaj, ko sta hčerki še spali, kasneje ju je partner odpeljal k mami na Janžev Vrh. Med delom smo dobivali najrazličnejše informacije. Tako sem slišala, da je v Radencih ranjen civilist in da se konvoj tankov in vojske premika proti Gornji Radgoni.

Skozi okna v hotelu Grozd smo opazovali, kako se tanki pomikajo skozi Gornjo Radgono. Bilo nas je strah, ker nismo vedeli, kako se bo vse skupaj razpletalo. Najprej nas je šef poslal domov. Po radiju Murski val sem poslušala, kaj se pri Elradu dogaja in sem v strahu obstala. Nekdo je pri vratih pozvonil, bil je sosed. Mama ga je prosila, naj mi gre povedat, da je tisti ranjeni civilist moj brat. Mamo so v popoldanskem času obiskali miličniki in ji sporočili, kaj se je zgodilo.

Takrat se mi je življenje obrnilo na glavo. Naslednje dni sem hodila v službo, saj sem tam lahko večkrat poklicala v bolnišnico. Po petih dneh so mi iz bolnišnice sporočili, da ne bodo več dajali informacij, ker so se ljudje lažno izdajali za koga drugega, ker bi radi dobili informacije o mojem bratu, zato naj pridem v bolnišnico po informacije.

Do mosta v Radencih sem se peljala z avtomobilom, nato pa čez minirani most peš pod vodstvom vojakov TO. V bolnišnici me je sprejel primarij in se pogovoril z mano o operaciji brata. Nato sem obiskala brata na intenzivnem oddelku. Počasi in s težkim srcem sem se odpravila proti domu. Primarij mi je povedal, da ima brat zelo malo možnosti za preživetje, saj ima zelo močno poškodovano trebušno votlino, vsi organi so bili poškodovani.

Mogoče je bilo dobro, da sem spet pešačila proti Radencem, saj sem razmišljala, kako naj mami povem, da brat mogoče ne bo preživel. To bolečino je težko opisati. Ko sem se vrnila domov, sem mami razložila, kako je z bratom, vendar mi ni verjela, saj so ji tisti dan prinesli časopis, v katerem je pisalo, da je brat umrl. S težavo sem ji razložila, da prihajam iz bolnišnice, da brat še živi, ampak je težko poškodovan.

V upanju na boljše smo preživljali naslednje dni. Hčerki sta bili pri mami, jaz pa v službi. Ker so 2. 7. 1991 TO osvobodili radgonsko vojašnico, smo kuhanje obrokov za TO preselili v gostilno Janžev hram na Janževem Vrhu. Ta je v bližini moje rojstne hiše, ampak 3. 7. 1991 nisem šla v službo.

Zjutraj ob 5.00 mi je sovaščanka sporočila, da brat ni prenesel poškodb in je ponoči umrl. V moji družini so se začeli težki časi. Brata smo še isti dan pokopali na radgonskem pokopališču, kjer počiva skupaj z očetom in sedaj tudi že z mamo. Jaz sem bila mlada in sem žalovanje lažje prenašala, ampak mislim, da še vedno žalujem. Po bratovi smrti sem se z otroci preselila k mami. Mama je po izgubi sina začela bolehati. Po desetih letih je ostala priklenjena na posteljo (šest let je bila nepokretna).

Moja družina in sosedje ter prijatelji smo mami krajšali dneve in jo spodbujali, vendar je vedno bolj hirala in sedaj počiva pri svojem sinu. To bolečino, ki sem jo in jo še vedno preživljam, ne morem opisati, saj sem nekatere zelo boleče dogodke iz teh dni potlačila in pozabila in jih sedaj ne želim ponovno doživljati. Bilo je zelo težko in boleče, pa vendar gre življenje naprej in tudi jaz.

Po 30 letih se mi še vedno dogajajo dnevi, ko imam občutek, da je brat ob meni, ker sva bila zelo povezana. To, kar se je meni takrat dogajalo, je še vedno zelo boleče, zato bi želela, da se zahvalim v svojem imenu vsem in vsakemu posebej, ki so nam takrat in nam še sedaj pomagajo na kakršen koli način, saj bo vsak posameznik vedel, kdo je, ko bo to prebral.
Hvala!

Zapisala Marija Gaube,
Janžev Vrh 41, 9252 Radenci.

Marija Kuzma
Spomini na delovanje Zdravstvenega doma Gornja Radgona med osamosvojitveno vojno

Med slovensko osamosvojitveno vojno je avtorica bila direktorica zdravstvenega doma, ki stoji v središču Gornje Radgone. Na sredini med vojaškima stranema, ki sta se spopadli v mestu, pa je bilo tudi njegovo mesto. Niti takrat v praksi, niti sedaj pri pisanju spominov ni delala razlik med stranema in poškodovanimi ter ranjenimi, ki so jih vozili po zdravstveno pomoč ali so potrebovali oskrbo.

Preteklo je že kar precej časa od takrat, vendar so spomini na junijske in julijske dogodke 1991 še vedno živi.

Bil je lep sončen dan. Pisalo se je leto 1991, bil je 27. junij. Nekateri so že odšli na zaslužen letni oddih, drugi smo ga že težko pričakovali. Kot vsako jutro smo tudi takrat bili že pred sedmo uro na delovnih mestih v zdravstvenem domu v Gornji Radgoni. Pa vendar se je to jutro razlikovalo od ostalih. Bili smo pod vtisi prejšnjega večera, ko je bila na Trgu republike v Ljubljani slovesno razglašena samostojna Republika Slovenija.

Veselja in sreče ob tem, za nas tako pomembnem dogodku, ni bilo mogoče skriti. Takrat še nismo vedeli, kaj nam lahko prinesejo ta in vsi naslednji dnevi. Odšli smo na svoja delovna mesta, kjer so nas že čakali pacienti, in normalno opravljali vsak svoje delo.

Ne spomnim se več natanko, kdo nas je naslednji dan, 28. junija 1991, prvi obvestil, da enota jugoslovanske vojske že prodira proti Gornji Radgoni. Takrat še nismo vedeli, da je enoti JLA poveljeval polkovnik Popov in da želijo zasesti mednarodni mejni prehod in vzpostaviti kontrolo na njem. Še preden se je enota JLA uspela prebiti do mesta, je v zdravstveni dom prišel mlajši moški v civilu s prošnjo, naj mu pokažemo, kako se uporablja orožje, ki ga je prinesel s seboj. Žal mu nismo mogli pomagati. Napotili smo ga na postajo milice.

Potem ko je oklepna kolona JLA premagala vse ovire v Hrastju Moti in se približala Radencem, je kmalu do nas prispela vest, da je v Radencih pod streli padla prva civilna žrtev. Ne zavedajoč se nevarnosti, smo nekaj ur zatem zunaj pred zdravstvenim domom v Gornji Radgoni opazovali konvoj vozil JLA, ki se je premikal v središče mesta.

Povzeto po zborniku Vloga TO Pomurja v procesu osamosvajanja, Pokrajinski odbor zveze veteranov vojne za Slovenijo Pomurja, 2015

28. junija v negotovem pričakovanju pred zdravstvenim domom (Foto: Jože Pojbič)

Nemudoma smo se organizirali, namesto rednega dela smo organizirali dežurstva. Dežurnim zdravstvenim delavcem smo dodelili tudi pripadnike CZ, predvsem kot pomoč reševalcem. Svoja avtomobila sta nam dala na razpolago tudi gospoda Vodenik in Jakopec.

Potem je naenkrat iz konvoja vozil JLA proti zdravstvenemu domu zapeljalo vozilo z oznako RK pod pretvezo, da potrebuje pomoč. V vozilu so bili mladi fantje iz vojašnice v Varaždinu, ki so takoj odvrgli orožje in se predali. Povedali so, da so jim nadrejeni pred odhodom zatrdili, da gredo branit naše meje. Njihov avtomobil so naši reševalci najprej odpeljali za zdravstveni dom, še isti večer pa ga je prevzela TO in ga v gozdu prebarvala. Tudi vojake je potem, ko so se nekoliko okrepčali, prevzela TO.

Še istega dne smo sprejeli prve ranjene vojake. Ambulanto smo uredili kar v čakalnici, kjer so jih oskrbeli zdravstveni delavci. Nekaj ranjenih so po nudeni nujni pomoči morali reševalci odpeljati v bolnišnico v Mursko Soboto, kjer so ostali na zdravljenju. Reševalci niso imeli lahkega dela, saj so morali iskati stranske ceste, velikokrat daljše, regionalna cesta je bila namreč neprevozna. Razen daljše poti pa jih je čakala še ena ovira. Most na Muri je bil namreč miniran, zato so pred njim ranjenca naložili na nosila in ga peš prenesli na drugo stran, kjer je že čakalo reševalno vozilo iz Zdravstvenega doma Murska Sobota, ki je potem poškodovanca odpeljalo v bolnišnico. Vojaki so bili zbegani, saj niso točno vedeli, kje so. Nekaj med njimi je prosilo telefon, da so obvestili starše o svojem položaju.

Povzeto po zborniku Vloga TO Pomurja v procesu osamosvajanja, Pokrajinski odbor Zveze veteranov vojne za Slovenijo Pomurja, 2015.

Vojaki JLA, ki so iskali pomoč in zavetje v zdravstvenem domu 28. junija. (DF: Bavčar in Celec, 2012)

Oskrbovanje vojaka JLA, Marka iz Srbije, poškodovanega med spopadom na karavli 2. julija (Foto: Boris Jaušovec, Večer)

Povzeto po zborniku Vloga TO Pomurja v procesu osamosvajanja, Pokrajinski odbor Zveze veteranov vojne za Slovenijo Pomurja, 2015.

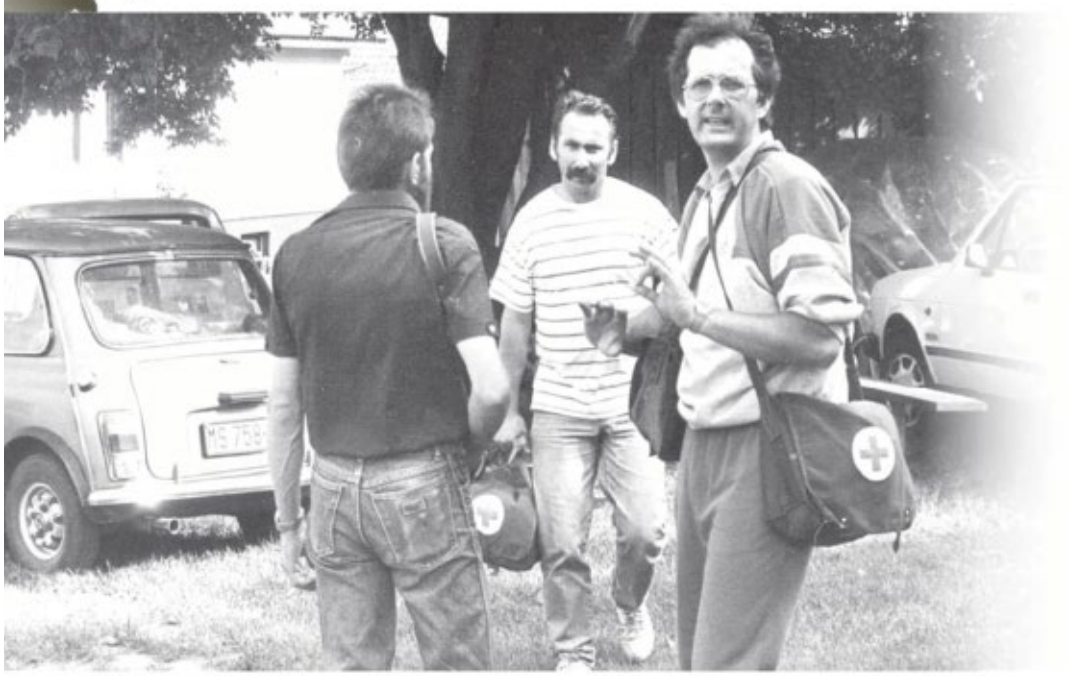
Vsak naslednji dan je bil nepredvidljiv. Poslušali smo radijska poročila in bili prepričani, da bo kmalu konec negotovosti. Povedati moram, da take enotnosti v našem zdravstvenem domu ni bilo nikoli prej, pa verjetno tudi pozneje ne. Zdravstveni delavci so se kar sami javljali, kdo bo dežural. Zdaj že pokojni zdravnik, dr. Miran Ostan, se je prostovoljno javil v slovensko delegacijo, ki se je šla pogajat s polkovnikom Popovom. Pozneje nam je povedal, da je Popov zahteval, naj umaknejo barikade, s katerimi je bila enota JLA zablokirana na mednarodnem mejnem prehodu, in zagrozil, da bodo vojaki na vsako streljanje TO odgovorili z vsem ognjem.

Zdravnik, dr. Miran Ostan, na pogajanjih s polkovnikom Popovom 30. junija (Foto: Zdravko Stolnik)

Med vojno smo prejeli tudi klic za prevoz porodnice v bolnišnico. Reševalec in babica Cvetka sta porodnico varno pripeljala v porodnišnico na Ptuju. Zgodilo se je tudi, da se je mlajši fant iz Negove s kolesom pripeljal v lekarno po zdravila za babico. Fant je bil zelo preplašen. Prepričevali smo ga, naj ostane pri nas, da ga bodo naši šoferji odpeljali domov.

Povzeto po zborniku Vloga TO Pomurja v procesu osamosvajanja, Pokrajinski odbor Zveze veteranov vojne za Slovenijo Pomurja, 2015.

Pripadniki ekipe prve medicinske pomoči CZ v predahu med akcijami (Foto: Jože Pojbič)

Veliko prebivalcev iz okolice mednarodnega mejnega prehoda je bilo še pravočasno evakuiranih na varno, in sicer v vrtec na Tratah. Člani ekip CZ iz zdravstvenega doma in drugih ekip so poskrbeli zanje. Žal pa nekateri starejši niso hoteli zapustiti svojih domov in šele na prigovarjanje svojcev so jih reševalci lahko odpeljali z nevarnega območja. Vsak trenutek smo bili pripravljeni nuditi pomoč vsem, ki bi jo potrebovali.

Presenetil nas je tudi prelet letal in raketiranje pri podjetju Avtoradgona. Na srečo se razen materialne škode ni zgodilo nič hujšega. Za trenutek nas je postalo strah, ko je vojaški helikopter preletel zdravstveni dom. Bili smo prepričani, da išče zaseženo vozilo. Ko smo videli, da je pristal pri osnovni šoli, smo si oddahnili.

Najsrečnejši trenutek pa je bil gotovo ta, ko je jugoslovanska vojska odhajala iz Gornje Radgone. Po desetih dneh stalne prisotnosti v zdravstvenem domu in pripravljenosti za pomoč se je življenje počasi vračalo v stare tirnice. Tudi zdravstveni delavci smo morali nadoknaditi zamujeno.

Povzeto po zborniku Vloga TO Pomurja v procesu osamosvajanja, Pokrajinski odbor Zveze veteranov vojne za Slovenijo Pomurja, 2015.

Čas po koncu osamosvojitvene vojne

Milica in Teritorialna obramba

Prevzemanje objektov JLA, varovanje državne meje, povzročena škoda

Razmere v Sloveniji in Pomurju po osamosvojitveni vojni od 16. 7. 1991 do konca leta 1991 z vidika ONZ

Dne 16. 7. 1991 je MNZ na enote poslalo obvestilo, da sta dne 12. 7. 1991 med Veliko Varnico in Cvetljinom do občanov pristopila dva oborožena moška. Eden je bil v uniformi, drugi pa je bil civilist. Od občanov sta zahtevala podatke o transformatorskih postajah in se nato vrnila nazaj na Hrvaško. Enote so opozorili, naj bodo na terenu pozorni na sumljive osebe, naj jih primejo in poskušajo izvedeti, kakšen je njihov namen.[214] To je bila prva konkretna navedba delovanja diverzantsko-terorističnih skupin JLA na ozemlju Slovenije.

MNZ je enote obvestilo, da je bilo letos /1991/ sprejetih že 119 groženj z bombnimi napadi ali likvidaciji miličnikov, napadi na šole ali vrtce, kinodvorane. Grozilci so se po telefonu predstavili kot: oficir, četniki, mlada Bosna, rdeči baron, Šešljeva garda. Naročili so, da se z direktorji ali predstojniki ustanov, kjer se zbira več ljudi, pogovori in jih opozori, na kaj naj bodo pozorni.[215]

Dne 18. 7. 1991 so ob 16.20 na mejni prehod Gornja Radgona prispeli trije opazovalci Evropske skupnosti. Srečanje je bilo v prostorih carine, Dušan Zagorc je sodeloval kot prevajalec za angleški jezik. Predstavnikom opazovalne misije je predstavil Gornjo Radgono. Prisotnega carinika pa so vprašali, od kdaj je carina republiška, kam napotijo blago z mejnega prehoda in kam se nakazuje denar od carine. Carinik jim je odgovoril. Komandirja postaje so vprašali, od kdaj je milica na mejnem prehodu, povedal jim je, da od leta 1967, od Brionskega plenuma. Nato so si ogledali mejni prehod in se zanimali glede varovanja državne meje. Po pogovoru so odšli v brezcarinsko trgovino in nato nazaj v mesto.[216]

UNZ Murska Sobota je ponovno opozorila na nevarnost terorističnih napadov 6. 8. 1991 na kopališčih in železnici, predvsem, da naj bomo pozorni na zapuščene predmete.[217]

PEM je bila zaradi razmer spet v pripravljenosti na delovnem mestu od 15. 7. 1991 do 24. 7. 1991. Odrejena je bila pripravljenost na domu za eno tretjino enote.

214 Depeša MNZ številka 0211-4/2-4/7770 z dne 16. 7. 1991
215 Depeša MNZ številka 0211-4/2-4/7871 z dne 18. 7. 1991
216 Depeša PMM Gornja Radgona štev. 10-38-372 z dne 18. 7. 1991
217 Depeša UNZ Murska Sobota številka 21/1-2/2491 z dne 6. 8. 1991

Ostali pa so lahko koristili tudi letni dopust, vendar ne več kot trije v oddelku.[218] V soboto 20. 7. 1991 med 21.00 in 21.15 je neznani storilec razstrelil dva nosilca daljnovoda od štirih na enem stebru daljnovoda Maribor – Mihovci, kraj eksplozije je bil med kanalom hidroelektrarne Zlatoličje in staro strugo Drave izven naselja Miklavž. To dejanje se je povezovalo z eksplozijo na področju Krškega dne 21. 7. 1991.[219]

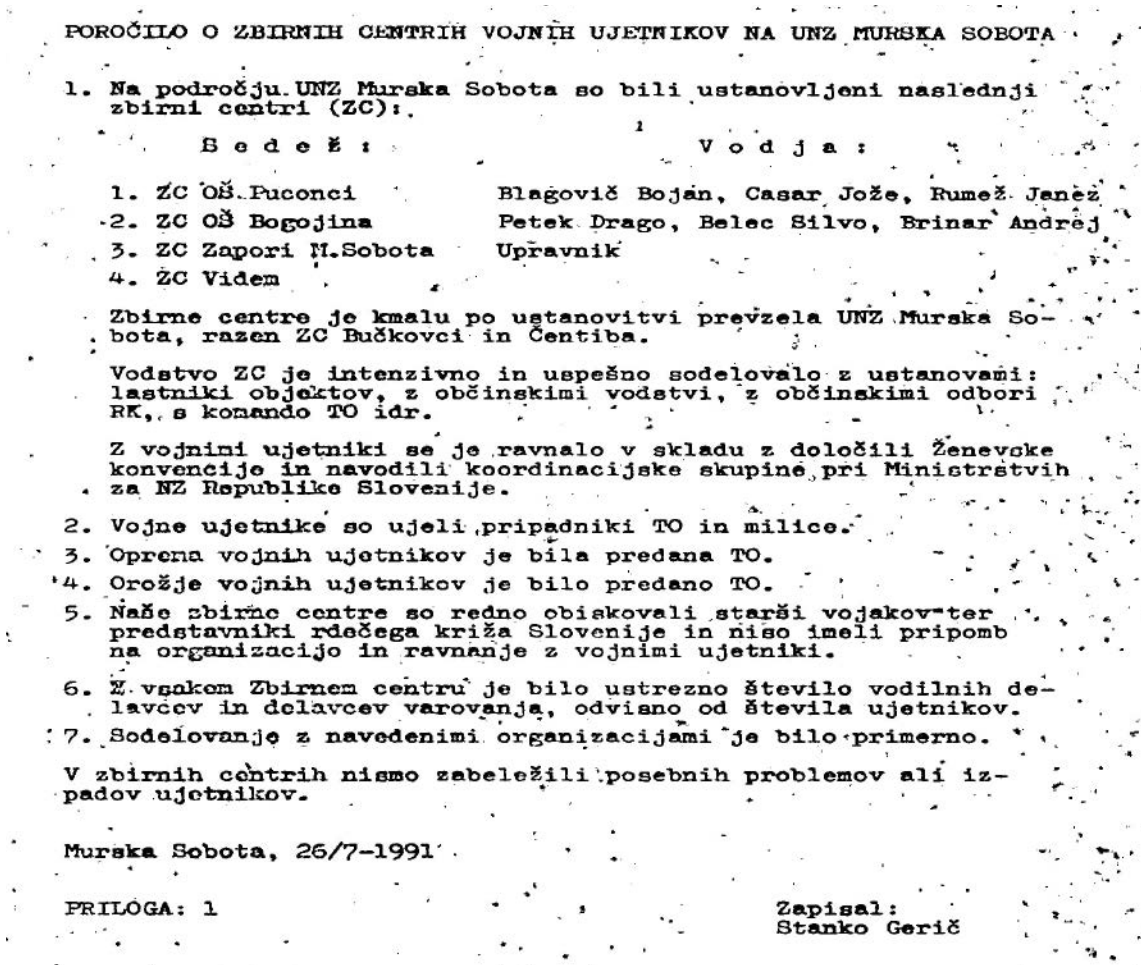
Dne 22. 7. 1991 je spet prispela na mejni prehod Gornja Radgona tri-članska delegacija opazovalcev Evropske skupnosti s predsednikom Izvršnega sveta občine Gornja Radgona. Namen je bil ogled škode na mejnem prehodu. Z miličniki se o tem niso pogovarjali.[220]

Spor med Ministrstvom za notranje zadeve in Ministrstvom za obrambo je nakazovalo obvestilo MNZ, da ONZ ne vračajo orožja, ki je bilo najdeno ali odvzeto osebam, ki niso obvezniki TO, ampak se z njim ravna v skladu z Navodilom o ravnanju z zaseženim, najdenim ali odkritim orožjem, torej se ga pošlje v skladišče MNZ.[221] To se je še stopnjevalo, ker je 22. 8. 1991 MNZ obvestilo PM, da uradniki Ministrstva za obrambo iščejo in zasežejo orožje, ki je bilo odvzeto JLA in je bilo že nekaj poskusov na nekaterih PM. Ponovno so naročili, da se ravna v skladu z Navodilom o ravnanju z odvzetim, zaseženim ali najdenim orožjem.[222]

UNZ Murska Sobota so dne 17. 7. 1991 seznanili PM, da je na terenu še vedno veliko poškodovanih ali uničenih vozil, ki so bila na barikadah ali pa so bila poškodovana med delovanjem JLA. Enotam so naročili, da stanje dokumentirajo in obvestijo lastnike, če jih ti ne odstranijo, naj to naročijo vzdrževalcu cest. Vozila tuje registracije naj odpeljejo v carinarnico.[223]

Dne 6. 8. 1991 sta prišla dva opazovalca Evropske skupnosti v spremstvu podpredsednika Izvršnega sveta občine Gornja Radgona in predstavnika Ministrstva za zunanje zadeve Republike Slovenije in se zanimala, zakaj ni na mejnem prehodu zvezne zastave in table z napisom SFRJ. Od podpredsednika izvršnega sveta sta želela pojasnilo, ali bi ponovna namestitev zveznih simbolov na vstopu v državo zelo razburila meščane Gornje Radgone. Ta je odgovoril, da bi bil odziv zagotovo negativen, vendar bi do konca prehodnega obdobja potrpeli zaradi miru. Nato sta tuja opazovalca odpotovala.[224]

218 Depeša UNZ Murska Sobota številka 21/6-6-2/287 z dne 24. 7. 1991
219 Depeša MNZ številka 0221-33-2/1038 z dne 23. 7. 1991
220 Depeša PMM Gornja Radgona štev. 6/38-379 z dne 22. 7. 1991
221 Depeša MNZ številka 0211-4/2-4/7763 z dne 17. 7. 1991
222 Depeša MNZ številka 21/1-2/314 z dne 22. 8. 1991
223 Depeša UNZ Murska Sobota številka 21/2-2/3208 z dne 17. 7. 1991
224 Depeša PMM G Radgona štev. 4-38-409/91 z dne 6. 8. 1991

POROČILO O ZBIRNIH CENTRIH VOJNIH UJETNIKOV NA UNZ MURSKA SOBOTA

1. Na področju UNZ Murska Sobota so bili ustanovljeni naslednji zbirni centri (ZC):

Sedež:	Vodja:
1. ZC OŠ Puconci	Blagovič Bojan, Casar Jože, Rumež Janez
2. ZC OŠ Bogojina	Petek Drago, Belec Silvo, Brinar Andrej
3. ZC Zapori M.Sobota	Upravnik
4. ZC Videm	

Zbirne centre je kmalu po ustanovitvi prevzela UNZ Murska Sobota, razen ZC Bučkovci in Čentiba.

Vodstvo ZC je intenzivno in uspešno sodelovalo z ustanovami: lastniki objektov, z občinskimi vodstvi, z občinskimi odbori RK, s konando TO idr.

Z vojnimi ujetniki se je ravnalo v skladu z določili Ženevske konvencije in navodili koordinacijske skupine pri Ministrstvih za NZ Republike Slovenije.

2. Vojne ujetnike so ujeli pripadniki TO in milice.
3. Oprema vojnih ujetnikov je bila predana TO.
4. Orožje vojnih ujetnikov je bilo predano TO.
5. Naše zbirne centre so redno obiskovali starši vojakov ter predstavniki rdečega križa Slovenije in niso imeli pripomb na organizacijo in ravnanje z vojnimi ujetniki.
6. Z vsakem Zbirnem centru je bilo ustrezno število vodilnih delavcev in delavcev varovanja, odvisno od števila ujetnikov.
7. Sodelovanje z navedenimi organizacijami je bilo primerno.

V zbirnih centrih nismo zabeležili posebnih problemov ali izpadov ujetnikov.

Murska Sobota, 26/7-1991

PRILOGA: 1

Zapisal:
Stanko Gerič

Zbirno poročilo UNZ Murska Sobota o delovanju vojnih ujetnikov (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Dne 21. 8. 1991 je MNZ odredilo, da se ukinjajo zbirni centri za prebegle vojake JLA. Od tega dne PM te vojake napotijo na upravne organe za obrambo, ki opravijo postopek.[225]

Tako je PM Gornja Radgona dne 22. 8. 1991 poročala UNZ Murska Sobota, da se je na PM zatekel vojak JLA iz vojašnice Maribor, ki so mu prijatelji po pobegu iz vojašnice priskrbeli civilna oblačila. Vojak je bil po narodnosti Albanec. Naslednji dan so ga predali občinskemu upravnemu organu za obrambo.[226]

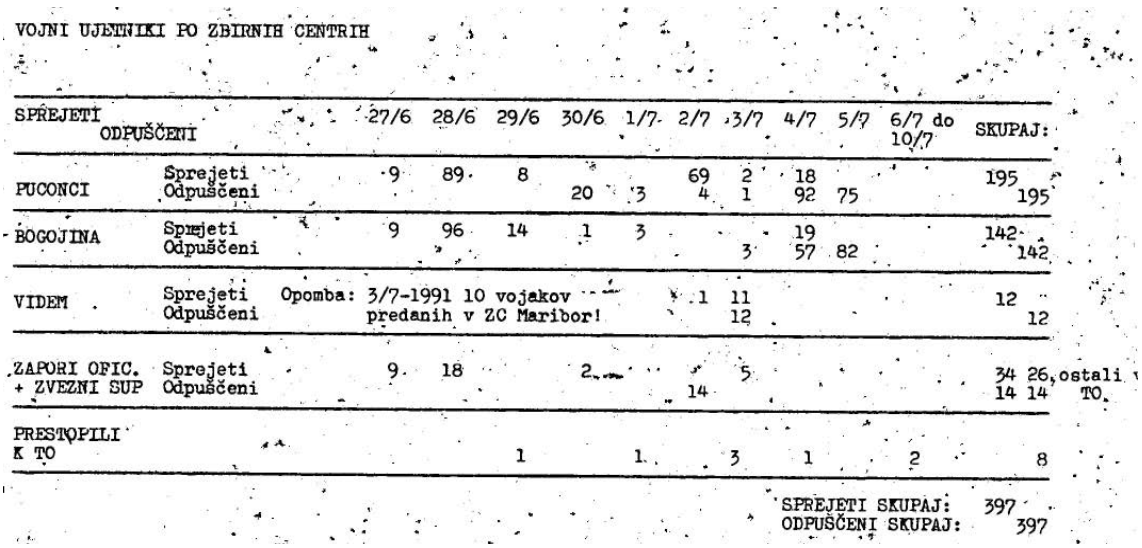
Dne 20. 9. 1991 je UNZ Murska Sobota opozorila PM, da ugotavljajo aktivnost protiobveščevalne službe (KOS) JLA, katere pripadniki po Sloveniji iščejo pobegle vojake iz enot na Hrvaškem.

225 Depeša MNZ številka 0211-3-2/3849 z dne 21. 8. 1991
226 Depeša PM G Radgona štev. 18-38-411/91 z dne 22. 8. 1991

Ker je teh vojakov več, mora milica zbirati operativne podatke o okolici objektov, kjer se ti zadržujejo in ugotavljati zadrževanje sumljivih oseb v bližini teh objektov.[227]

Dne 19. 9. 1991 je UNZ Murska Sobota obvestila PM, da je Republiški štab za civilno zaščito odredil Izvršnemu svetu občine Maribor, da od 17. 9. 1991 dalje organizira nastanitev beguncev prebežnikov iz Hrvaške v samskem domu Konstruktorja in ta center se uporablja tudi za begunce, prijete v Pomurju.[228] Kar je pomenilo, da je problem z begunci z območja Hrvaške postal že resen.

Samo poročilo UNZ Murska Sobota kaže na obseg bojev v Pomurju, ker v tem številu niso zajeti vojni ujetniki iz zbirnih centrov TO in tisti, ki so ostali v vojašnici v Murski Soboti in seveda tudi ne tisti, ki so bili v oklepno-mehaniziranih kolonah, ki so prodirale po desni strani reke Mure, ter tako v tem številu niso zajeti.

VOJNI UJETNIKI PO ZBIRNIH CENTRIH

SPREJETI / ODPUŠČENI		27/6	28/6	29/6	30/6	1/7	2/7	3/7	4/7	5/7	6/7 do 10/7	SKUPAJ:
PUCONCI	Sprejeti	9	89	8			69	2	18			195
	Odpuščeni				20	3	4	1	92	75		195
BOGOJINA	Sprejeti	9	96	14	1	3			19			142
	Odpuščeni							3	57	82		142
VIDEM	Sprejeti	Opomba: 3/7-1991 10 vojakov predanih v ZC Maribor!					1	11				12
	Odpuščeni							12				12
ZAPORI OFIC. + ZVEZNI SUP	Sprejeti	9	18		2			5				34 ostali
	Odpuščeni						14					14 TO
PRESTOPILI K TO				1		1		3	1		2	8
									SPREJETI SKUPAJ:			397
									ODPUŠČENI SKUPAJ:			397

Zbirno poročilo UNZ Murska Sobota o delovanju vojnih ujetnikov, stran 2 (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Ukaz, katerega kopija je v nadaljevanju, o prevzemu vojašnic je še ena od nelogičnih in nepotrebnih opravil ONZ, s katerim so se ONZ ukvarjali v mesecu avgustu 1991. Gre za prevzem vojašnic s strani ONZ od JLA, ko je ta sprejela ukaz o umiku iz Slovenije.

Pozno v jeseni tega leta je vojašnice prevzemala TO. Komisije so dokumentirale stanje objektov ob prevzemu in ga nato zapečatile. Uničenje objekta s strani JLA ni bilo dovoljeno, kljub temu, da se je pozneje našlo v objektih iztrgane žice za električno energijo.

227 Depeša UNZ Murska Sobota številka 21/1-2/333 z dne 20. 9. 1991
228 Depeša UNZ Murska Sobota številka 21/3-2/4298 z dne 19. 9. 1991

JLA je vse premičnine vozila v vojašnice v Mariboru, Celju in Ljubljani. Pri izmenjavi zaplenjene opreme je sodelovala TO in pri civilnih predmetih civilna zaščita.

COK

UPRAVA ZA NOTRANJE ZADEVE
INSSPEKTORAT MILICE
MURSKA SOBOTA

DEP. SST. 21/5-2/3365
DNE 29.07.1991

= DD =

VSE PM S SPLOSSNIM DELOVNIM PODROCHJEM PRI UNZ M. SOBOTA SSD IN OZK - TU

ZADEVA: PREVZEMI VOJASSNIC

V SKLADU Z ZAKLJUCHKI SESTANKA KOMISIJE V. VOJASSKEGA OBMOCHJA IN KOMISIJE REPUBLIKE SLOVENIJE Z DNE 26.07.1991 JE POTREBNO NA RAVNI UNZ USTANOVITI POSEBNO KOMISIJO, KI BO PRIPRAVILA VSE POTREBNO ZA POSTOPNI UMIK JA IZ OBMOCHJA REPUBLIKE SLOVENIJE IN VRACHANJE MATERIALNO - TEHNICHNIH SREDSTEV TO OZIROMA JA. KOMISIJA JE SESTAVLJENA IZ PREDSTAVNIKOV UNZ, TO, JA IN Z DELOM ZACHNE 29.07.1991:

KOMISIJO SESTAVLJAJO S STRANI UNZ:

- PETEK DRAGO ... IM
- MAGDICH CIRIL ... IM
- GRKINICH ZZARKO ... OKS
- STARESSINA ENOTE S SDP (KOMANDIR ALI NAMESTNIK) KJER SO VOJASSKI OBJEKTI.

KOMISIJA SE BO SAMOINICIATIVNO SESTALA ZA IZVEDBO IN PREVZEM NALOG. NALOGE KOMISIJE SO, DA ZAPISNISSKO IN DOKUMENTARNO UGOTOVI STANJE POSAMEZNEGA OBJEKTA, DOVOLI JA PREVZEM PREMICHNIH STVARI IN ZZIVINE, LAST JA, IZDELA FOTOGRAFSKI ALBUM (UNZ - TEHNIK) O OBJEKTU, PREVZAME OBJEKT IN GA ZAPECHATI. KAKRSSNOKOLI UNICHENJE ALI UNICHENJE INFRASTRUKTURNIH NAPRAV S STRANI JA NI DOVOLJENO.

MATERIALNO - TEHNICHNA SREDSTVA JA, KI JIH BO LE TA PREVZELA SE BODO DOVAZZALA V VOJASSNICO SLAVA KLAVORA V MARIBORU, VOJASSNICO V CELJU IN VOJASSNICO BRATSTVA IN ENOTNOSTI V LJUBLJANI, MOSTE POLJE.

PRI PREVZEMU SREDSTEV CIVILNE ZASSCHITE OD JA, ORGANI ZA NOTRANJE ZADEVE NE SODELUJEJO.

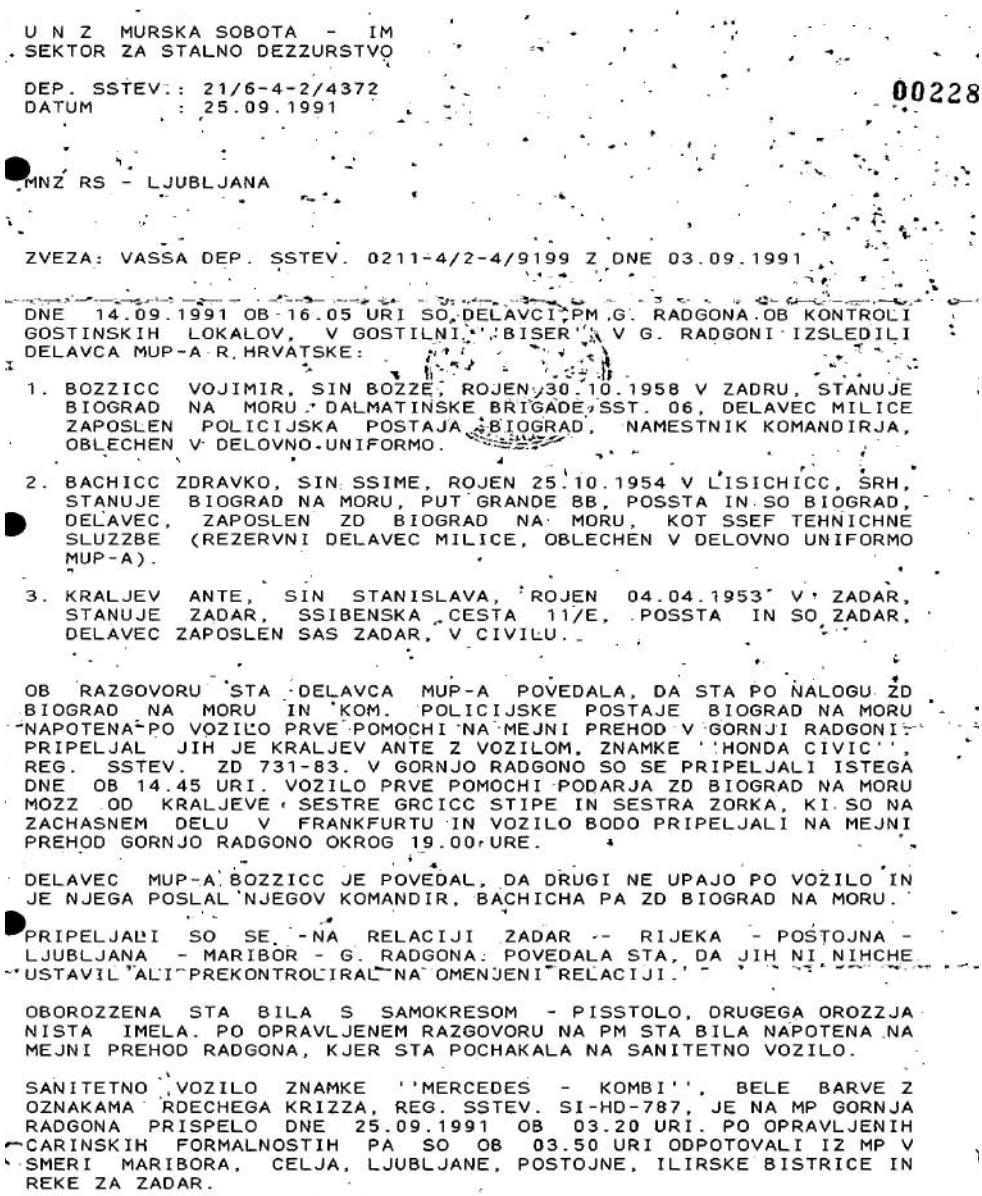
ZA VSE PREVZETE VOJASSKE OBJEKTE ZAGOTOVIJO ONZ OPERATIVNO VAROVANJE, S KATERIM BO ONEMOGOCHEN VSTOP, UNICHENJE ALI MOREBITNO POSSKODOVANJE OBJEKTA. MOREBITNO FIZICHNO VAROVANJE VOJASSNIC PREVZAME TO.

MILAN HORVAT
NACHELNIK INSSPEKTORATA MILICE
VISSJI INSSPEKTOR

ODDAL: BORUT, 29.07.1991 OB 14.17 URI

Ukaz o ustanovitvi komisije ONZ v Pomurju (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

V začetku septembra je MNZ opozorilo enote, da se pojavlja vedno več kršitev ozemlja Republike Slovenije s strani policistov Republike Hrvaške in Zbora narodne garde, ki so bili oboroženi. Te osebe je treba zadržati, preveriti identiteto, namen prihoda in jim dovoliti odhod šele z dovoljenjem MNZ.[229] To se je dogajalo tudi na območju PM Lendava, kot zametek poznejših mejnih incidentov.

U N Z MURSKA SOBOTA - IM
SEKTOR ZA STALNO DEZZURSTVO

DEP. SSTEV.: 21/6-4-2/4372 00228
DATUM : 25.09.1991

MNZ RS - LJUBLJANA

ZVEZA: VASSA DEP. SSTEV. 0211-4/2-4/9199 Z DNE 03.09.1991

DNE 14.09.1991 OB 16.05 URI SO DELAVCI PM G. RADGONA OB KONTROLI GOSTINSKIH LOKALOV, V GOSTILNI ''BISER'' V G. RADGONI IZSLEDILI DELAVCA MUP-A R.HRVATSKE:

1. BOZZICC VOJIMIR, SIN BOZZE, ROJEN 30.10.1958 V ZADRU, STANUJE BIOGRAD NA MORU, DALMATINSKE BRIGADE SST. 06, DELAVEC MILICE ZAPOSLEN POLICIJSKA POSTAJA BIOGRAD, NAMESTNIK KOMANDIRJA, OBLECHEN V DELOVNO-UNIFORMO.

2. BACHICC ZDRAVKO, SIN SSIME, ROJEN 25.10.1954 V LISICHICC, SRH, STANUJE BIOGRAD NA MORU, PUT GRANDE 8B, POSSTA IN SO BIOGRAD, DELAVEC, ZAPOSLEN ZD BIOGRAD NA MORU, KOT SSEF TEHNICHNE SLUZZBE (REZERVNI DELAVEC MILICE, OBLECHEN V DELOVNO UNIFORMO MUP-A).

3. KRALJEV ANTE, SIN STANISLAVA, ROJEN 04.04.1953 V ZADAR, STANUJE ZADAR, SSIBENSKA CESTA 11/E, POSSTA IN SO ZADAR, DELAVEC ZAPOSLEN SAS ZADAR, V CIVILU.

OB RAZGOVORU STA DELAVCA MUP-A POVEDALA, DA STA PO NALOGU ZD BIOGRAD NA MORU IN KOM. POLICIJSKE POSTAJE BIOGRAD NA MORU NAPOTENA PO VOZILO PRVE POMOCHI NA MEJNI PREHOD V GORNJI RADGONI. PRIPELJAL JIH JE KRALJEV ANTE Z VOZILOM, ZNAMKE ''HONDA CIVIC'', REG. SSTEV. ZD 731-83. V GORNJO RADGONO SO SE PRIPELJALI ISTEGA DNE OB 14.45 URI. VOZILO PRVE POMOCHI PODARJA ZD BIOGRAD NA MORU MOZZ OD KRALJEVE SESTRE GRCICC STIPE IN SESTRA ZORKA, KI SO NA ZACHASNEM DELU V FRANKFURTU IN VOZILO BODO PRIPELJALI NA MEJNI PREHOD GORNJO RADGONO OKROG 19.00 URE.

DELAVEC MUP-A BOZZICC JE POVEDAL, DA DRUGI NE UPAJO PO VOZILO IN JE NJEGA POSLAL NJEGOV KOMANDIR, BACHICHA PA ZD BIOGRAD NA MORU.

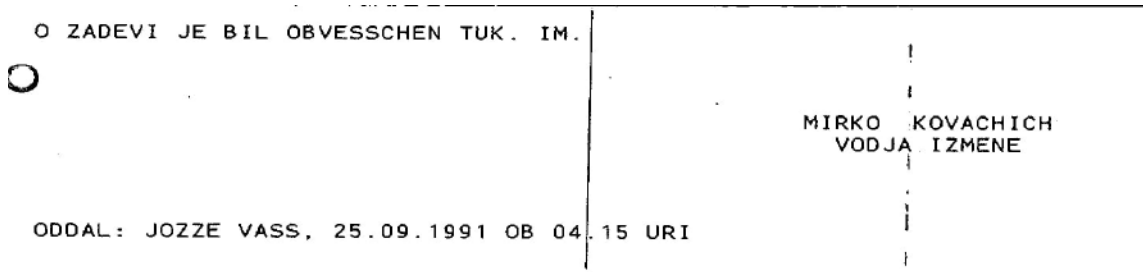
PRIPELJALI SO SE NA RELACIJI ZADAR - RIJEKA - POSTOJNA - LJUBLJANA - MARIBOR - G. RADGONA. POVEDALA STA, DA JIH NI NIHCHE USTAVIL ALI PREKONTROLIRAL NA OMENJENI RELACIJI.

OBOROZZENA STA BILA S SAMOKRESOM - PISSTOLO, DRUGEGA OROZZJA NISTA IMELA. PO OPRAVLJENEM RAZGOVORU NA PM STA BILA NAPOTENA NA MEJNI PREHOD RADGONA, KJER STA POCHAKALA NA SANITETNO VOZILO.

SANITETNO VOZILO ZNAMKE ''MERCEDES - KOMBI'', BELE BARVE Z OZNAKAMA RDECHEGA KRIZZA, REG. SSTEV. SI-HD-787, JE NA MP GORNJA RADGONA PRISPELO DNE 25.09.1991 OB 03.20 URI. PO OPRAVLJENIH CARINSKIH FORMALNOSTIH PA SO OB 03.50 URI ODPOTOVALI IZ MP V SMERI MARIBORA, CELJA, LJUBLJANE, POSTOJNE, ILIRSKE BISTRICE IN REKE ZA ZADAR.

Depeša o prihodu oboroženih policistov iz Hrvaške v Gornjo Radgono (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

229 Depeša MNZ številka 0211-4/2-4/9199 z dne 3. 9. 1991

O ZADEVI JE BIL OBVESSCHEN TUK. IM.

MIRKO KOVACHICH
VODJA IZMENE

ODDAL: JOZZE VASS, 25.09.1991 OB 04.15 URI

Depeša o prihodu oboroženih policistov iz Hrvaške v Gornjo Radgono (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

Gornja depeša nakazuje, da državna meja z Republiko Hrvaško še vedno ni bila popolnoma zaprta, da so lahko prišli oboroženi policisti Republike Hrvaške v Gornjo Radgono.

Zaradi razmer na Hrvaškem je bila dne 18. 9. 1991 spet aktivirana PEM I in napotena na južno mejo po sistemu tretjin.[230]

Zaradi razmer na Hrvaškem je vse več begavcev vojakov JLA, ki so pobegnili iz vojašnic v Republiki Hrvaški. MNZ je dne 20. 9. 1991 enote opozorilo, da takih begavcev ne sprejemajo. Tudi če jih pripeljejo iz občinskega upravnega organa za obrambo, ki so seznanjeni, da milica ni dolžna sprejemati teh oseb. Če pa gre za pobegle vojake JLA iz vojašnic v Sloveniji, se jih odpelje v zbirni center v Ljubljani.[231]

Dne 30. 9. 1991 pa je MNZ obvestilo enote, da se v Slovenijo vračajo bivši oficirji JLA in občani, ki so med agresijo JLA zapustili Slovenijo zaradi različnih oblik kompromitacije. Nekateri se vračajo sami, drugi z družinami. Ker je obstajala nevarnost njihove dejavnosti proti Sloveniji so naročili PM, da ugotovijo vzrok njihove vrnitve, njihovo morebitno združevanje v skupine, mesta zbiranja in druge podatke.[232]

V začetku oktobra so se začela formirati moštva za delo na mejnih prehodih z Republiko Hrvaško, ki so bila premeščena z mejnih prehodov na meji z Republiko Avstrijo in Republiko Madžarsko.[233] Formirali sta se dve postaji mejne policije[234] in sicer PMP Petišovci z MP Petišovci in PMP Gibina z MP Gibina in Razkrižje.

230 Depeša UNZ Murska Sobota številka 21/1-2/329 z dne 18. 9. 1991
231 Depeša MNZ številka 0211-3-4/9770 z dne 20. 9. 1991
232 Depeša MNZ številka 0211-3-2/1351 z dne 30. 9. 1991
233 Depeša UNZ Murska Sobota številka 21/5-1-2/4532 z dne 6. 10. 1991
234 V nadaljevanju PMP

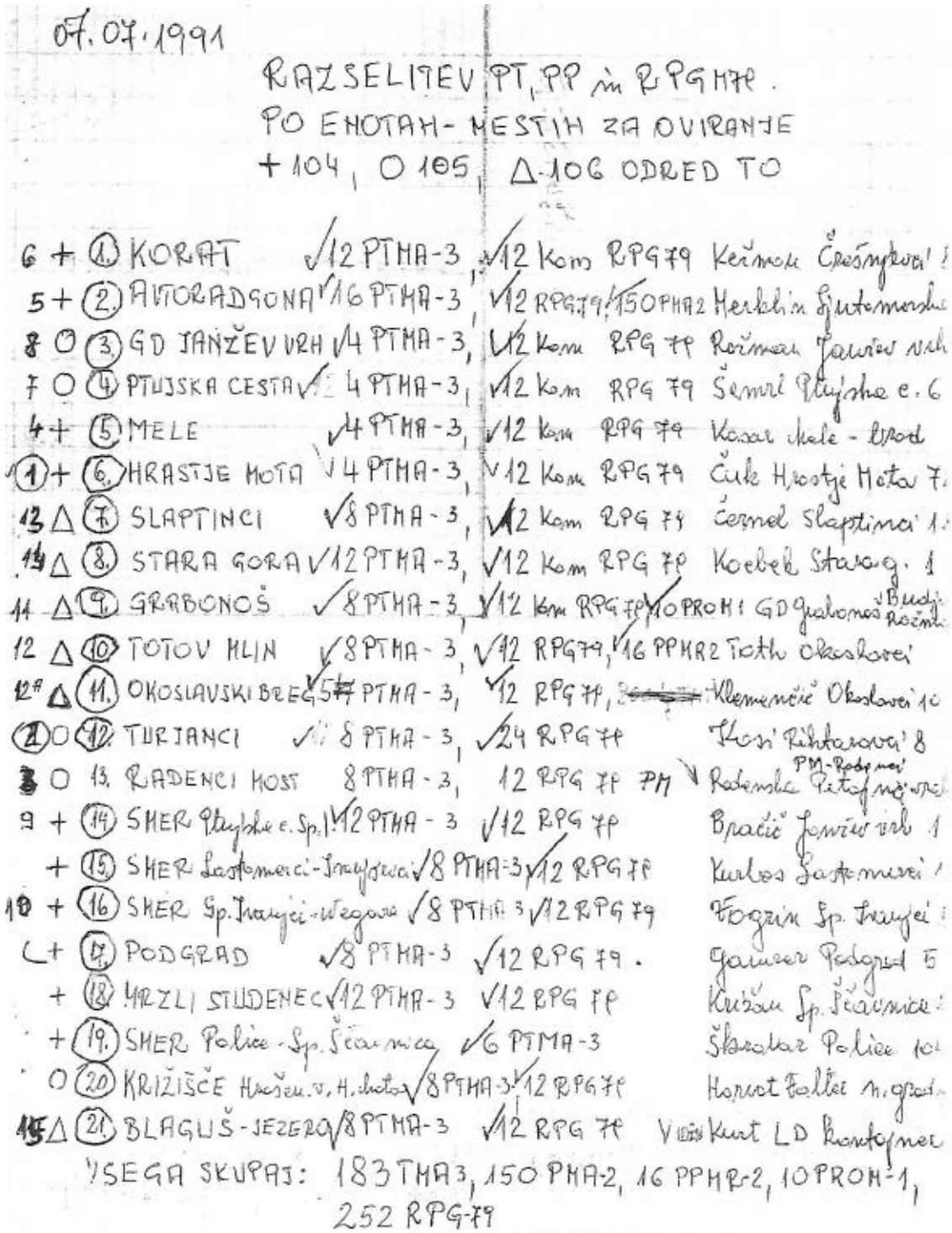
Ker se je iztekel moratorij na Slovensko osamosvojitev je UNZ dne 12. 10. 1991 enote seznanila glede dogovora o gibanju vojakov JLA do njihovega odhoda.

Tako je moral starešina JLA najkasneje 12 ur pred odhodom kolone vozil iz vojašnice seznaniti PM, na katerem območju je vojašnica. Dovoljenje je izdal dežurni starešina, ki je o tem obvestil UNZ. Za vstop v Slovenijo pa je morala JLA najaviti prihod vozil 24 ur prej. Prav tako ni bilo dovoljeno nepotrebno zadrževanje vojakov ali starešin JLA na javnem kraju razen prihoda na delo in domov, predvsem pa njihovo zadrževanje v bližini vojaških objektov.[235]

Šele po odhodu zadnjega vojaka JLA je UNZ Murska Sobota naročila, da orožje iz tajnih depojev prenesejo nazaj na enote, kjer se očisti in uskladišči. Enako se ravna z orožjem kolektivne zadolžitve. Po uskladiščenju bo orožje tehnično pregledano.[236]

Za milico in TO se vojna ni končala 3. 7. 1991, ampak so potekale aktivnosti vse do odhoda zadnjega vojaka iz Slovenije 25. 10. 1991.

235 Depeša UNZ Murska Sobota 21-2/350 z dne 12. 10. 1991
236 Depeša UNZ Murska Sobota številka 21/2-1-27/4977 z dne 5. 11. 1991

07.07.1991

RAZSELITEV PT, PP in RPG 7P.
PO ENOTAH - MESTIH ZA OVIRANJE
+ 104, O 105, Δ 106 ODRED TO

6 + (1.) KORAT √12 PTHA-3, √12 kom RPG 79 Keršnova Črešnjevci
5 + (2.) AVTORADGONA √16 PTHA-3, √12 RPG 79, 15 OPHR2 Herkelin Gutenovska
8 O (3.) GD JANŽEV VRH √4 PTHA-3, √12 kom RPG 79 Rožman Janžev vrh
7 O (4.) PTUJSKA CESTA √4 PTHA-3, √12 kom RPG 79 Šemrl Ptujska c. 6
4 + (5.) MELE √4 PTHA-3, √12 kom RPG 79 Kosar Mele - Breg
(1) + (6.) HRASTJE MOTA √4 PTHA-3, √12 kom RPG 79 Čuk Hrastje Mota 7
13 Δ (7.) SLAPTINCI √8 PTHA-3, √12 kom RPG 79 Černel Slaptinci 1
14 Δ (8.) STARA GORA √12 PTHA-3, √12 kom RPG 79 Koebek Stara g. 1
11 Δ (9.) GRABONOŠ √8 PTHA-3, √12 kom RPG 79, √10 PROM-1 GD Grabonoš Brudi Ročmi
12 Δ (10.) TOTOV KLIN √8 PTHA-3, √12 RPG 79, √16 PPHR2 Toth Okoslavci
12a Δ (11.) OKOSLAVSKI BREG 5 PTHA-3, √12 RPG 7P, Klemenčič Okoslavci 1c
(2) O (12.) TURJANCI √8 PTHA-3, √24 RPG 7P Kosi Rihtarova 8
3 O 13. RADENCI MOST 8 PTHA-3, 12 RPG 7P PM Radenska PM-Radenci Pristaniška
9 + (14.) SHER Ptujska c. Sp. √12 PTHA-3 √12 RPG 7P Bračič Janžev vrh 1
+ (15.) SHER Lastenerci - Trnavci √8 PTHA-3 √12 RPG 7P Kurbos Lastenci
10 + (16.) SHER Sp. Ivanjci - Negova √8 PTHA-3 √12 RPG 79 Fogrin Sp. Ivanjci
+ (17.) PODGRAD √8 PTHA-3 √12 RPG 79. Gajser Podgrad 5
+ (18.) MRZLI STUDENEC √12 PTHA-3 √12 RPG 7P Krušan Sp. Ščavnica
+ (19.) SHER Police - Sp. Ščavnica √6 PTMA-3 Škrabar Police 10
O (20.) KRIŽIŠČE Hrašen. v., H. Mota √8 PTHA-3 √12 RPG 7P Horvat Bolfi Hrastje
15 Δ (21.) BLAGUŠ - JEZERO √8 PTHA-3 √12 RPG 7P Vodiškurt LD Kantoforec

VSEGA SKUPAJ: 183 THA 3, 150 PHA-2, 16 PPHR-2, 10 PROH-1,
252 RPG-79

Načrt oviranja v primeru vrnitve JLA
(Arhiv: OZVVS Gornja Radgona).

Republika Slovenija
OBČINA GORNJA RADGONA
IZVRŠNI SVET

Datum: 8.8.1991

Izvršni svet občine Gornja Radgona je na svoji 18. izredni seji dne 6.8.1991 sprejel naslednje

S K L E P E :

1. Iz solidarnostnih sredstev republike Slovenije za odpravo posledic agresije JA se pokrije 60 % škode na stanovanjsko-poslovnih objektih po seznamu komisije za oceno škode na poškodovanih objektih.

   Sredstva se odobravajo na podlagi predloženih računov ali sklenjenih pogodb, ki jih predhodno potrdi nadzorni organ po seznamu poškodovanih objektov.

2. Iz solidarnostnih sredstev republike Slovenije za odpravo posledic agresije JA se pokrije škoda za poškodovana vozila in sredstva uničena na barikadah po zapisniku komisije Zavarovalnice Triglav podjetjem Elrad, KK Mesoizdelki, AR Trans, OZ 14. oktober in AR Cont. Navedenim podjetjem se povrne škoda v višini oz. ocenitvi komisije Zavarovalnice Triglav povišani za 20 %.

3. Obrtnikom Škerget Stanislavu, Lasbaher Jožefu in Kampuš Vinku se povrne škoda za poškodovana vozila na barikadah skladno s predlogom komisije za oceno škode v drobnem gospodarstvu ter zapisnikih sodnega cenilca in sicer:

- Škerget Stanislavu, Prešernova ul. 4, Radenci,	911.664,00 din.
- Lasbaher Jožefu, Stavešinski vrh 7	324.583,00 din
- Kampuš Vinku, Grajska 4,G.Radgona	873.579,40 din

DOSTAVITI:
- proračun OOU,tu
- IS, tu

PODPREDSEDNIK IS
Zlatko [illegible], dipl. oec.

REPUBLIKA SLOVENIJA SKUPŠČINA OBČINE IZVRŠNI SVET

Odziv Občine Gornja Radgona na povzročeno škodo s strani agresorja (Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

1991-07-24 15:37 Z_Sk.TRIGLAV POS MS YU 386921654 P.01

Z A P I S N I K

ZA POŠKODOVANA VOZILA V VOJNI

A. Občina Gornja Radgona

1.	UNZ Murska Sobota,	M 507-138	150.373,00
2.	UNZ Murska Sobota	M 507-128	143.484,00
3.	UNZ Murska Sobota	MS 787-93	11.000,00
		Skupaj:	304.857,00
4.	Gorenje Elrad	MS 589-04	10.900,00
5.	Gorenje Elrad	MS 530-49	4.500,00
		Skupaj:	15.410,00
6.	Carinarnica Gornja Radgona	DJ 199-30	16.160,00
7.	Carinarnica G.Radgona	MA 503-61	34.931,00
8.	Carinarnica G.Radgona	Prikolica za čoln	3.000,00
9.	Caniarnica G.Radgona	LT 08 VV	18.900,00
10.	Carinarnica G.Radgona	Audi 80 GLS	14.150,00
11.	Carinarnica G.Radgona	AD 67.14	18.100,00
12.	Carinarnica G.Radgona	KC 580 71	5.550,00
13.	Carinarnica G.Radgona	KN 718 35	9.550,00
14.	Carinarnica G.Radgona	Merc. 508 -	47.600,00
15.	Carinarnica G.Radgona	U-D-452	11.100,00
16.	Carinarnica G.Radgona	Merc.190 D	1.950,00
		Skupaj:	180.991,00
17.	Lasbaher Jože	MS 904-08	223.482,00
18.	Škerget Stanislav	MS 758-98	506.635,00
16.	Vurzer Leopold	MS 803-28	65.697,00
17.	Šalamun Marjan	Z 750	9.400,00
18.	Feuš Irena	MS 820-54	23.424,00
19.	Lehar Stanko	MS 983-14	14.530,00
20.	Španbauer Avgusta	MS 904-20	26.500,00
21.	Župančič Helena	MS 654-47	13.738,00
22.	Škrilec Jožica	MS 899-14	36.590,00
23.	Župančič Daniela	MS 782-70	5.300,00
24.	Karlo Olga	MS 536-91	11.450,00
25.	Žemlič Viktor	MS 883-89	8.200,00
26.	Šedivy Gorazd	MS 879-22	13.000,00
27.	Kampuš Vinko	MS 939-79	376.847,00
28.	Hozjan Janez	MS 970-55	189.355,00
		Skupaj:	1,524.148,00
29.	KK Mesoizdelki	MS 853-28	238.440,00
30.	KK Mesoizdelki	MS 570-27	402.956,00
31.	KK Mesoizdelki	33-37 MS	60.678,00
32.	KK Mesoizdelki	MS 474-93	339.552,00
		Skupaj:	1,041.626,00
33.	ARTRANS	MS 658-09	52.866,00
34.	ARTRANS	MS 611-85	8.496,00
35.	"	MS 696-14	1.383,00
36.	"	MS 658-12	10.611,00
37.	"	MS 570-26	81.117,00

Popis škode na vozilih
(Arhiv policije iz zbirke Akcija Zgodovina).

38.	ARTRANS	30-26 MS	135.600,00
39.	"	33-09 MS	65.896,00
40.	"	MS 658-15	53.612,00
41.	"	35-02 MS	10.600,00
42.	"	MS 904-65	68.339,00
43.	"	MS 696-06	9.553,00
44.	"	30-87 MS	46.813,00
45.	"	MS 408-53	253.552,00
46.	"	MS 907-63	290.215,00
47.	"	31-12 MS	61.065,00
48.	"	30-77 MS	73.300,00
49.	"	MS 519-67	250.600,00
50.	"	30-92 MS	85.656,00
51.	"	31-10 MS	151.402,00
52.	"	MS 663-60	53.329,00
53.	"	MS 862-67	328.280,00
54.	"	MS 569-75	297.862,00
55.	"	MS 618-42	240.957,00
56.	"	MS 431-90	147.609,00
57.	"	MS 696-07	61.361,00
58.	"	MS 663-55	42.416,00
59.	"	MS 798-37	973.659,00
60.	"	MS 712-57	340.050,00
61.	"	TAM 125 + plug	111.985,00
62.	"	MS 302-14	225.840,00
		Skupaj:	4,534.024,00
63.	Obrtna zadruga Gradbeništvo	MS 598-67	57.200,00
64.	Obrtna zadruga Gradbeništvo	MS 810-49	641.328,00
65.	Obrtna zadruga Gradbeništvo	35-08 MS	13.388,00
		Skupaj:	711.916,00

66.	AR CONT	BE 10678	149.471,00
67.	Ar CONT	BE 10961	119.817,00
68.	AR CONT	BE 10689	112.328,00
69.	AR CONT	BE 10850	82.519,00
70.	AR CONT	BE 197 1339	152.278,00
71.	AR CONT	Be 197 1340	57.630,00
72.	AR CONT	BE 91 1266	19.920,00
73.	AR CONT	BE 211 1388	19.920,00
74.	AR CONT	BE 211 0803	12.360,00
75.	AR CONT	BE 0208	23.040,00
76.	AR CONT	BE 10 765	13.840,00
77.	AR CONT	Be 10 750	6.840,00
78.	AR CONT	BE 10 703	112.328,00
79.	AR CONT	BE 10 733	60.432,00
80.	AR CONT	BE 10 061	74.885,00
81.	AR CONT	BE 14 80	22.320,00
82.	AR CONT	BE 13 93	102.330,00
83.	AR CONT	BE 10 820	12.600,00
84.	AR CONT	BE 857	13.080,00
85.	AR CONT	BE 10 855	20.160,00
86.	AR CONT	Be 10 856	19.680,00
87.	AR CONT	BE 10 861	9.400,00
88.	AR CONT	Be 14 52	6.840,00

89.	AR CONT	BE 10-700	6.300,00
90.	AR CONT	BE 10 862	6.200,00
91.	AR CONT	BE 14 52	6.100,00
92.	AR CONT	BE 13 87	8.760,00
93.	AR CONT	BE 10 851	23.520,00
94.	AR CONT	Be 10 829	18.840,00
95.	AR CONT	BE 15 81	8.520,00
96.	AR CONT	MS 840-06	3.200,00
		Skupaj:	1,305.458,00

Skupaj občina Gornja Radgona: **9,618.430,00**

B. Občina Ljutomer

1.	DE Emona Ljutomer	MS 333-96	18.550,00
2.	Segrap Ljutomer	MS 432-66	20.900,00
3.	Segrap Ljutomer	MS 757-17	53.110,00
4.	Segrap Ljutomer	MS 792-75	83.943,00
5.	Segrap Ljutomer	Riko	231.800,00
6.	PGP Ljutomer	MS 633.28	25.300,00
7.	PGP Ljutomer	Hiap	152.500,00
8.	PGP Ljutomer	Bet.mešalec	10.000,00
9.	PGP Ljutomer	Bet.transporter	5.000,00
10.	Zemljak Alojz	MS 919-70	270.800,00
11.	KZ Križevci	Rd 700 LC	442.600,00
12.	Potočnik Matija	Zetor	6.550,00
13.	Potočnik Matija	IMT 533	3.750,00
14.	Slovin Prevozništvo	MS 854-37	146.000,00
15.	Slovin Prevozništvo	35-27 MS	78.000,00
		Skupaj:	1,548.803,00

C, Občina Murska Sobota

1.	Podjetje Komunala	MS 634-52	376.320,00
2.	Podjetje Komunala	MS 372-68	50.429,00
3.	ABC MI M.Sobot a	MS 652-60	67.361,00
4.	Mura M.Sobota	MS 678-65	61.577,00
		Skupaj:	555.687,00

Vse skupaj znaša 11.722.920,00

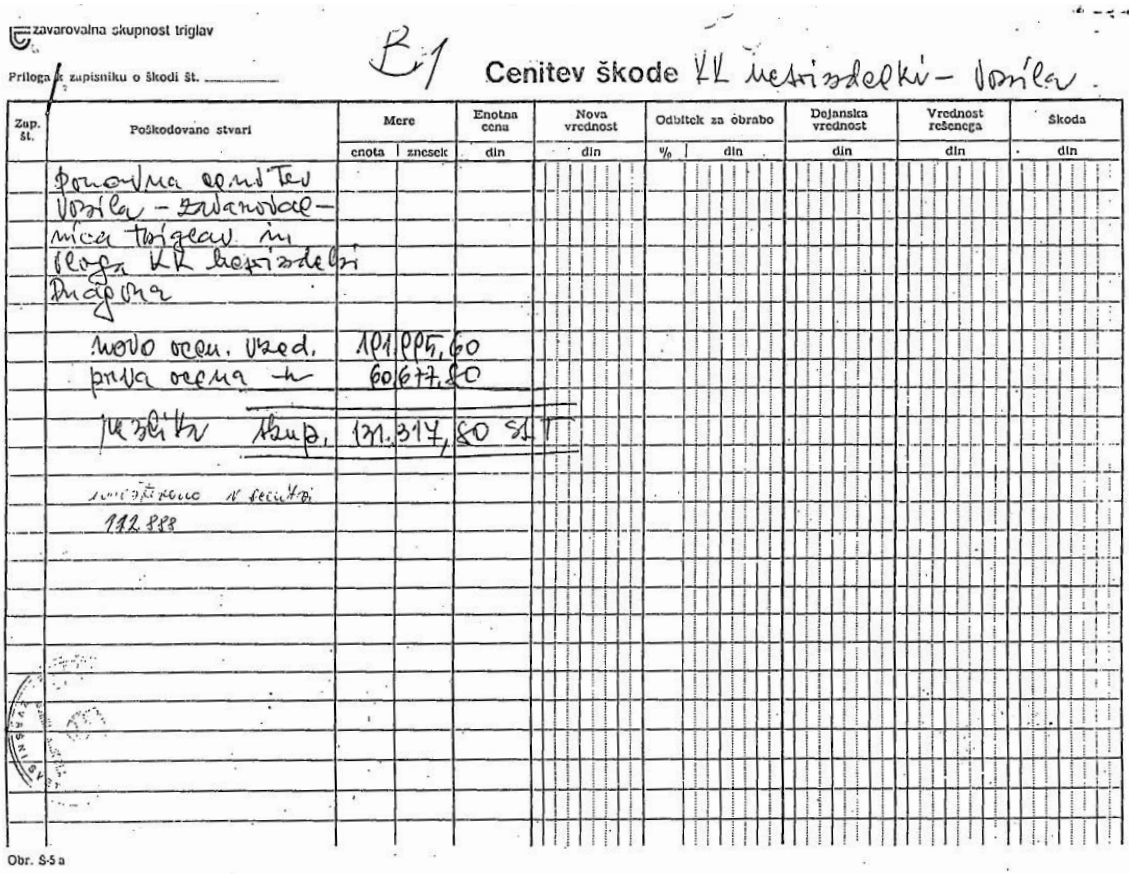
M.Sobota, 15.7.1991

ZAVAROVALNICA TRIGLAV d.d. LJUBLJANA POSLOVNA ENOTA MURSKA SOBOTA

Člani komisije:

1. Kuzmič A. Kuzmič
2. Lepoša V. Lepoša
3. Šajnovič B. Šajnovič
4. Banfi K. Banfi
5. Kovač R. Kovač

Popis škode na vozilih (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

zavarovalna skupnost triglav

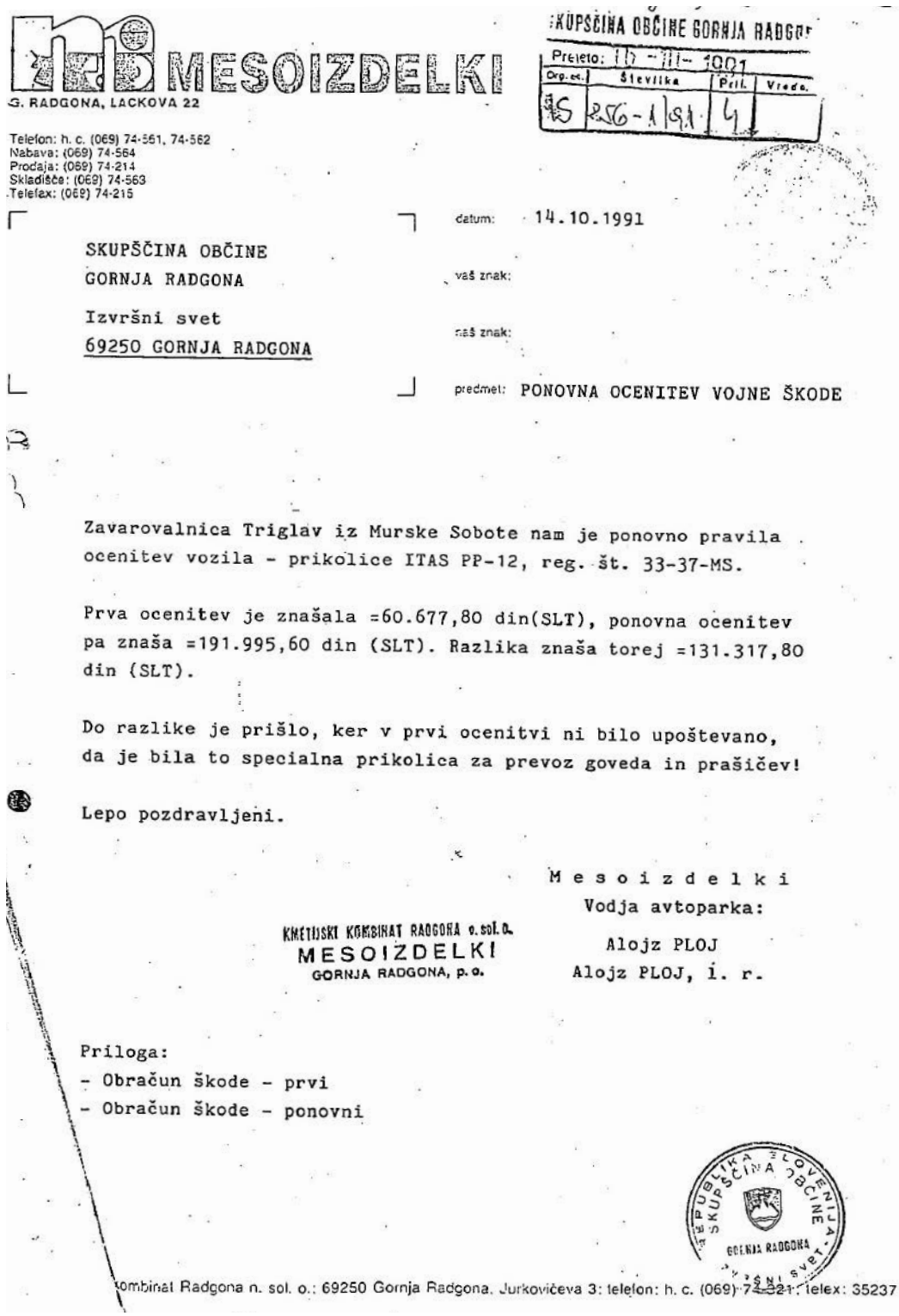
Priloga k zapisniku o škodi št. _____

B/1 Cenitev škode KL Mestni zbor - Vozila

Zap. št.	Poškodovane stvari	Mere		Enotna cena	Nova vrednost	Odbitek za obrabo		Dejanska vrednost	Vrednost rešenega	Škoda
		enota	znesek	din	din	%	din	din	din	din
	Osnovna sredstva Vozila - Zavarovalnica Triglav in Flota KL Mestni zbor Ljubljana									
	novo ocen. vred.		121.995,60							
	prva ocena -		60.677,80							
	razlika skup.		171.317,80	SIT						
	Zavarovalnica Triglav d.d. Ljubljana									
	112.888									

Obr. Š-5 a

Popis škode na vozilih
(Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

MESOIZDELKI
G. RADGONA, LACKOVA 22

Telefon: h. c. (069) 74-561, 74-562
Nabava: (069) 74-564
Prodaja: (069) 74-214
Skladišče: (069) 74-563
Telefax: (069) 74-215

SKUPŠČINA OBČINE GORNJA RADGO
Prejeto: 15 -III- 1991
Org. en. | Številka | Pril. | Vredn.
45 | 256-1/91 | 4 |

datum: 14.10.1991

SKUPŠČINA OBČINE
GORNJA RADGONA

Izvršni svet
69250 GORNJA RADGONA

vaš znak:

naš znak:

predmet: PONOVNA OCENITEV VOJNE ŠKODE

Zavarovalnica Triglav iz Murske Sobote nam je ponovno pravila ocenitev vozila - prikolice ITAS PP-12, reg. št. 33-37-MS.

Prva ocenitev je znašala =60.677,80 din(SLT), ponovna ocenitev pa znaša =191.995,60 din (SLT). Razlika znaša torej =131.317,80 din (SLT).

Do razlike je prišlo, ker v prvi ocenitvi ni bilo upoštevano, da je bila to specialna prikolica za prevoz goveda in prašičev!

Lepo pozdravljeni.

Mesoizdelki
Vodja avtoparka:
Alojz PLOJ
Alojz PLOJ, l. r.

KMETIJSKI KOMBINAT RADGONA o. sol. o.
MESOIZDELKI
GORNJA RADGONA, p. o.

Priloga:
- Obračun škode - prvi
- Obračun škode - ponovni

REPUBLIKA SLOVENIJA SKUPŠČINA OBČINE GORNJA RADGONA IZVRŠNI SVET

kombinat Radgona n. sol. o.: 69250 Gornja Radgona, Jurkovičeva 3: telefon: h. c. (069) 74-321: telex: 35237

Popis škode na vozilih (Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

00109

REPUBLIKA SLOVENIJA
REPUBLIŠKI SEKRETARIAT ZA NOTRANJE ZADEVE
UPRAVA ZA NOTRANJE ZADEVE MURSKA SOBOTA
69000 MURSKA SOBOTA, ARH. NOVAKA 5
Telefon (069) 22-505, p. p. 83

Številka: 22/12-

Datum: 6. 7. 1991

ZADEVA: SEZNAM POPOLNOMA UNIČENIH HIŠ V GORNJI RADGONI

1. Enonadstropna stanovanjska hiša v Lackovi ul. št. 23 last PRIMUŽIČ Janeza in ROUTER Ljube (solastnika).
2. Stanovanjska hiša v Grajski ul. št. 20 last BORKO Karela.
3. Stanovanjska hiša v Grajski ul. št. 18 last AGUSTIN Ljudmile (hiša je popolnoma uničena)
4. Stanovanjska hiša v Grajski ul. št. 16 last AVGUŠTIN Jožeta. Hiša je močno poškodovana.
5. Stanovanjska hiša BORKO Ludvika v Jurkovičevi ul. št. 17. Popolnoma je zgorelo stanovanje.
6. Več stanovanjskih prostorov v zgradbi v Kerenčičevi ul. št. 6 (z dvoriščne strani).
7. Starejša stanovanjska hiša v Grajski ul. št. 25 last še neugotovljenega lastnika.
8. Stanovanjska hiša v Pintaričevi ul. štl 10 kjer je poškodovana hiša od strela granate.
9. Trafo postaja je močno poškodovana vsled 2 zadetkov granat.
10. Trosobno stanovanje št. 2, Panonska ul. št. 38, Gornja Radgona, nosilec stanovanjske pravice: DOKL Terezija, roj.l.4.1944, mati treh otrok, samohranilka. - pritličje.
11. Trosobno stanovanje št. 6, prvo nadstropje, Panonska ul.št. 38 Gornja Radgona, nosilec stanovanjske pravice KUMER Herbert.
12. 2,5 sobno stanovanje št. 9, II.nadstropje, Panonska ul.št.34 Gornja-Radgona, nosilec stanovanjske pravice SERŠEN Jože, roj. 3.1.1940 v Boračevi.
13. 2,5 sobno stanovanje št. 5, I.nadstropje, Panonska ul.št.34, Gornja-Radgona, nosilec stanovanske pravice VNUK Vinko, roj. 5.1.1956 v Žepovcih.

Popis uničenih hiš v Gornji Radgoni
(Arhiv policije v zbirki Akcija Zgodovina).

Republika Slovenija
OBČINA GORNJA RADGONA
IZVRŠNI SVET

Datum: 10.7.1991

ZAČASNA OCENA ŠKODE V OBČINI
GORNJA RADGONA

1. stanovanjsko gospodarstvo	100.000.000.- din
2. komunalno gospodarstvo	51,480.000.- din
3. gospodarstvo-škoda na objektih opremi in izdelkih	148,200.000.- din
4. kmetijstvo in gozdarstvo	200.000.- din
5. izpad prihodka do 8.7.1991	150,000.000.- din
SKUPAJ:	449,880.000.- din

Ocena škode ni dokončna, saj komisije še vedno popisujejo škodo in tudi posamezniki jo še zmeraj prijavljajo, vanjo pa ni všteta tudi škoda povzročena na notranji opremi in premoženju tistih prebivalcev, ki jim je agresor v celoti ali delno uničil njihovo premoženje.

V oceno škode ni zajeta t.i. posredna škoda. Gre za izpad prihodkov, ki so posledica zaprtih tržišč, uničene turistične sezone, nevarnih transportnih poti za dostavo blaga in proizvodov na južna tržišča, pomanjkanje dovolilnic, problemov pri carinjenju, zaustavljenega plačilnega prometa s kupci v tujini, ipd.
To škodo je zelo težko napovedati, vendar bi v primeru, da se stvari ne bodo normalizirale , povzročilo pravo katastrofo v gospodarstvu občine G.Radgona.

PREDSEDNIK:
Izvršnega sveta SO G.Radgona:
Anton TROPENAUER, ing.gr.

REPUBLIKA SLOVENIJA SKUPŠČINA OBČINE GORNJA RADGONA IZVRŠNI SVET

Začasna ocena škode v občini Gornja Radgona (Arhiv: OZVVS Gornja Radgona).

Mirko Rautar
Govor v Radencih leta 2017

Spoštovani!
Zahvaljujem se Območnemu združenju vojnih veteranov vojne za Slovenijo, da me je kot poveljujočega v Gornji Radgoni med osamosvojitveno vojno leta 1991 povabilo, da vam lahko spregovorim nekaj besed.

Posebej prisrčno pozdravljam soborce in vse aktivne udeležence v dogodkih, ki so omogočili osamosvojitev Republike Slovenije. Vsi, ki smo danes zbrani na spominskem pohodu in slovesnosti, smo povezani z dogodki pred 26 leti.

Dovolite, da se z nekaj zgodovinskimi dejstvi spomnimo tistih časov. Posamezniki različno gledamo na zgodovino, velikokrat si jo tudi različno prirejamo. Za dogodke okoli osamosvojitvene vojne si moramo biti enotni in jasni.

- Slovenci smo se z veliko večino na referendumu odločili, da želimo svojo samostojno in suvereno državo, ki bo enakopravna z vsemi državami v Evropi in svetu.
- JLA je bila agresor in s silo je želela preprečiti pravico Slovencev do suverene države.

Pripadniki enot Teritorialne obrambe in milice ter prostovoljci smo s svojim osebnim tveganjem in junaštvom pokazali, da nočemo tujih gospodarjev na svoji zemlji. Teritorialna obramba je bila do leta 1991 organizirana v enotah v okviru občinskih štabov TO, v začetku junija pa so se občinski štabi združevali v Območne štabe TO. Enote TO in območje Gornje Radgone je tako skupaj z ormoškimi in ljutomerskimi enotami prešlo pod poveljstvo 73. Obm. ŠTO s sedežem v Ljutomeru. Nova teritorialna in kadrovska organiziranost je nekaj manj kot mesec dni pred napadom povzročala kar nekaj za tiste čase nepotrebnih težav (tu mislim predvsem natančno poznavanje terena in osebna poznanstva med pripadniki TO). Na primer v Radgoni se je zgodilo, da so zaposleni na TO nenadoma imeli svoj sedež v Ljutomeru in se je v ključnih trenutkih izgubil vsakodnevni stik med pripadniki TO in štabom TO.

Povedati je treba še, da je uspelo TO Gornja Radgone v obdobju MSNZ v letu 1990 na treh tajnih lokacijah skriti orožje, ki je potem v letu 1991 omogočilo popolnitev dveh Jurišnih odredov, dveh diverzantskih vodov, enega protidiverzanskega voda in enega pontonirskega voda.

V vojnih dogodkih od 27. 6. do 3. 7. 991 pa so poleg teh enot TO na območju občine Gornja Radgona delovale še enote milice Gornja Radgona, Radenci in posebna enota iz Murske Sobote, posebni vod TO Lenart; enota TO Lenart

- Konjišče, skupine prostovoljcev, skupine civilnih struktur (Rdeči križ, gasilci, delovne organizacije …), enote upravnega organa, pripadniki Pokrajinskega štaba TO Maribor in 73. Obm. ŠTO Ljutomer. Nikakor pa ne smemo pozabiti tudi podpore z druge strani meje. Avstrijske vojaške enote pod poveljstvom brigadirja Puntigamerja so bile ves čas v bojni pripravljenosti.

Hvala še enkrat vsem!!!!
Spoštovani aktivni udeleženci vojnih dogodkov na tem področju; brez vas ne bi bilo samostojne Slovenije.

JLA je zavzetje mejnega prehoda Gornja Radgona skrbno načrtovala in za to nalogo določila zloglasno oklepno enoto polkovnika Popova; oboroženo med drugim s tremi tanki, enajstimi oklepnimi vozili, sedmimi tovornjaki, dvema cisternama in tudi oklepnikom z dvigalom. Oklepni enoti iz Varaždina je kljub postavljenim oviram in oboroženemu odporu v Hrastje Moti, Radencih in pred Avtoradgono uspelo prodreti do centra Radgone. V samem centru mesta so se organizirali prostovoljci in občani, ki so koloni JLA prizadeli izgube v tehniki, živi sili in opremi s tem, ko so kolono napadli z molotovkami in strelnim orožjem, ki so ga uporabljali civilisti. Enote TO so se izpred mejnega prehoda morale umakniti.

Sledili so dogodki med 29. junijem in 1. julijem.
V tem času so se odvijale razne aktivnosti, naj spomnim samo na nekatere:
- pogajanja s Popovom, različne strukture (posamezniki),
- enote TO in milice so se prerazporedile v blokado mejnega prehoda,
- enote TO in milice še naprej izvajajo blokado stražnice (karavle),
- enote TO so uspešno zaustavile enote JLA, ki so prihajale na pomoč Popovu,
- JLA se je oskrbovala na mejnem prehodu s strelivom in hrano s helikopterji, ki so imeli oznako prve pomoči.
- V popoldanskih urah 2. 7. 1991 enote TO in skupina prostovoljcev, ki je delovala pod poveljem TO, izvedejo napad na mejni prehod. Popov silovito odgovori z vsem orožjem, kar ga je imel. Posledice so bile hude (porušen zvonik na cerkvi, poškodovane hiše), ranjen prostovoljec.
- Skoraj hkrati kot napad z grajskega hriba enote TO in milice, ki so bile v blokadi stražnice (karavle), izvedejo napad. Vojaki s starešino so se predali. Vojaki so bili odpeljani v center Ivanjci, kjer so jih oskrbeli lovci in krajani Negove.

V času napada na mejni prehod in stražnico sta v pomoč Popovu prileteli dve letali, rakete sta odvrgla nad Avtoradgono v smeri reke Mure.

3. 7. 1991
Posebni vod TO Lenart in skupina prostovoljcev, sta poslana s strani 73. Obm. ŠTO Ljutomer, v Radence, da zaustavi kolono JLA, ki je prihajala na pomoč Popovu. Kolona je bila v Radencih zaustavljena. Enota je uporabila protioklepna sredstva – uničeno je bilo oklepno vozilo na mostu, ranjen pripadnik JLA, ki je

bil oskrbljen v zdravilišču Radenci. Popov v večernih urah zapusti mesto Gornja Radgona in se vrne v kasarno Varaždin. Na mejnem prehodu v Gornji Radgoni ponovno zavihra slovenska zastava.

Danes, ko mineva natanko 26 let od teh zgodovinskih trenutkov, se v nas ponovno obudijo spomini in naselijo občutki ponosa. Zahvala, da nam je uspelo naj velja vsakemu posebej in vsem skupaj.

Veseli me, da so med nami tudi taki, ki so se potrudili in zbrali ter ohranili originalno zgodovinsko gradivo, dokumentacijo in fotografije ter posnetke vojnih dogodkov. Z vašo pomočjo in prizadevanji bomo lažje ohranili pravo resnico. Kot sem že na začetku omenil; posamezniki različno gledamo na dogodke v preteklosti. Nekaterim celo uspe, da resnico prikrojijo sebi v prid.

Na zaključku si bom še enkrat dovolil predstaviti osebno gledanje na pravo resnico o dogodkih, ki se jih danes spominjamo.

- V mislih vedno imejmo definicijo Karla von Klausewitza: »Vojna je nadaljevanje politike z nasilnimi sredstvi.«
- In v Wikipediji najdeni zapis: »Vojna agresija označuje bojni pohod ene države proti drugi državi na njenem ozemlju.« Hkrati je zapisano, da »je za definicijo vojne agresije treba določiti, kdo je napadalec. V državi, ki je napadena, se izvaja obrambna vojna.«

Enota JLA je izvajala bojni pohod z ozemlja druge države s ciljem zavzeti mejni prehod Gornja Radgona na ozemlju suverene samostojne države Republike Slovenije. Oborožene strukture Republike Slovenije so na različne načine, tudi z orožjem, želele preprečiti to dejanje s ciljem obraniti suverenost in samostojnost Republike Slovenije.
Iz tega sledi, da je bila enota JLA, ki je prodirala v Gornjo Radgono, agresor – napadalec.

Nekaterim kvazi vojaškim teoretičnim strokovnjakom pa je celo uspelo prepričati druge strokovnjake na pravnem področju, da se je enota JLA v Radgoni branila in ni kriva za razdejanja in žrtve. Ta trditev bi lahko veljala le, če bi Republika Slovenija za zaščito svoje suverenosti poklicala na pomoč JLA. Nismo jih prosili za pomoč, zato tudi niso imeli kaj iskati na našem področju.

Tako naj bo tudi v bodoče; bodimo ponosni gospodarji na svoji zemlji in naj ne bo nikoli pozabljeno.

Zapisal Mirko Rautar.

Razvoj lokalne samouprave na območju občine Gornja Radgona
Gornja Radgona, Apače, Radenci, Sveti Jurij

Stanislav Rojko: o občini Gornja Radgona

O občini | Predstavitev | Splošna predstavitev občine

Splošno o občini

www.gor-radgona.si

»Gornja Radgona – mesto sejmov in penine«

Občina Gornja Radgona leži v severovzhodni Sloveniji. Pripadajo ji Ščavniška dolina in lepe vinorodne Radgonske gorice. Je obmejna občina, saj vzdolž reke Mure meji na sosednjo Avstrijo. V Sloveniji pa so njene sosednje občine Apače, Radenci, Sv. Jurij ob Ščavnici, Cerkvenjak, Benedikt, Sveta Ana in Sveta Trojica v Slovenskih goricah.

Lega Občine Gornja Radgona v Sloveniji.

V občini so po najlepših pobočjih in slemenih goric zasajeni vinogradi, ki vinorodni pokrajini nad Gornjo Radgono dajejo še posebej lep videz. Z razvojem turizma v tesni povezavi z bogatejšim razvojem obrti in podjetništva pa tem krajem in tu živečim krajanom, daje možnost nadaljnjega razvoja in blagostanja.

Sedež občine je v Gornji Radgoni, kjer je tudi sedež Upravne enote Gornja Radgona za občine Gornja Radgona, Apače, Radenci in Sveti Jurij ob Ščavnici. Mesto Gornja Radgona je občinsko upravno središče, ob tem pa se razvija Negova v krajevni center.

Občina Gornja Radgona je mesto penine, znana povsod po Sloveniji in mnogo kje v svetu po vinu in Zlati radgonski penini, ki jo proizvajajo že od leta 1852 po klasični šampanjski metodi.

Gornja Radgona je tudi mesto sejmov, številni razstavljavci in obiskovalci sejmov pa jo poznajo po najbolj znanem izmed njih, in sicer vsakoletnem mednarodnem kmetijsko-živilskem sejmu, leta 2009 preimenovanem v mednarodni kmetijsko-živilski sejem AGRA.

Mesto in občina imata nekaj edinstvenih kulturnih objektov, tako na primer ob dveh gradovih še edinstveni Špital iz 17. stoletja in Spominski park, v katerem

stoji opomnik na vojne dogodke v občini ter Aleja velikih, v kateri so doprsni kipi znamenitih Radgončanov, ki so zaznamovali predvsem regionalno družbeno in kulturno dogajanje, drugi so pustili pečat v nacionalni znanosti in kulturi. Ti znameniti Radgončani so:

- filozofski antropolog, psiholog in filozof dr. Anton Trstenjak,
- pesnik, pripovednik in pedagog Manko Golar,
- duhovnik, čebelar, pisatelj in jezikoslovec ter izumitelj pisave danjčice Peter Dajnko,
- bibliograf, urednik in literarni zgodovinar dr. Janko Šlebinger,
- slovenski narodni buditelj, duhovnik, zgodovinar, pesnik in pisatelj Anton Krempl,
- izdelovalec ročnih in nožnih protez Jože Veršič,
- utemeljitelj slovenske bibliografije in literarni zgodovinar dr. Franc Simonič,
- filozof France Veber,
- slikar Janez Akvila.

Poleg navedenih doprsnih kipov znamenitih Radgončanov je na Aleji velikih postavljen tudi doprsni kip generalu Maistru, v neposredni bližini - ob cerkvi Sv. Petra, pa je leta 2021 nastala Aleja Sv. Petra, na kateri je postavljen doprsni kip župniku in domoljubu Antonu Gabercu.

Aleja velikih v Spominskem parku na Maistrovem trgu v Gornji Radgoni.

Razvojni trendi

Občina Gornja Radgona si je s Strategijo razvoja Občine Gornja Radgona 2017 – 2023 zastavila velike cilje in s tem odprla velike naloge z vizijo, da bo prepoznavna in uspešna, če bo gospodarsko uspešna in okoljsko ozaveščena.

Ugodnejši pogoji za rast gospodarstva, glede na devetdeseta leta 20. stoletja, so omogočili hitrejši napredek, tako da z novo nastajajočimi podjetji v industrijski coni Mele ter z novimi inovativnimi podjetji brezposelnost pada, kar neposredno vpliva na višji bruto domači proizvod v občini. Viden napredek je tudi v kmetijstvu.

Kmetijska proizvodnja s predelovalno industrijo je še vedno ena izmed najpomembnejših panog v občini in še vedno je vinogradništvo tisto, po katerem je občina Gornja Radgona poleg sejmov najbolj prepoznavna.

Gornja Radgona se je zaradi obmejne lege tudi mednarodno uveljavila. Ima pogoje za razvoj turizma kot gospodarske panoge, kar izhaja iz naravnih in ustvarjalnih danosti. V turizmu se uspešno razvijata ponudba programov in turističnih produktov ter usposabljanje na tem področju. Obiskovalci imajo možnost prevoza s turističnim vlakcem in možnost obiskati številne znamenite vinske kleti ter v njih pokušati izvrstna vina, občudovati izvire slatine ali pa uživati v flori in favni Lisjakove struge ob Muri, ki je še poseben raj za ribiče.

V zadnjih letih se močno razvija kraj Negova, kjer se z obnovo gradu, ta je edini renesančni grad v Sloveniji, ki je še ohranjen v takem stanju, z novimi turističnimi programi ter z iniciativnostjo prebivalstva, ponuja velika možnost nadaljnjega razvoja in blagostanja.

Veliko prebivalk in prebivalcev se udejstvuje na področju kulture in športa oziroma obiskuje številne prireditve. V Gornji Radgoni so na turistično športno-rekreacijskem centru (TŠC Trate) oziroma stadionu urejene površine, namenjene različnim oblikam športa, ki jih predvsem domače prebivalstvo pridno uporablja, zadnje čase pa je center postal kakovostna in priljubljena destinacija številnih evropskih klubov za priprave, kar privablja tudi številne obiskovalce.

Vsekakor pa so temelj razvoja in ključnega pomena občine njeni prebivalci, ki ob skupnih prizadevanjih in ob dobrem sodelovanju, pomagajo pri uresničevanju zadanih nalog in viziji občine.

Kratka zgodovina

Gornja Radgona se je kot predmestje nekoč na Murinem otoku zgrajene in obzidane Radgone, ki jo je ustanovil Otokar II. Pržemisl leta 1261, razvila tako rekoč iz ene točke, kar je posebnost, ki jo le redko kje srečamo. Kot trg je omenjena že leta 1265, kot mesto 1299, leta 1308 je pridobila avtonomijo. Z mestnim središčem na levem bregu širokega vodotoka jo je povezoval most (omenjen že leta 1450), ki se je na desni breg Mure naslonil prav v točki, kjer se grajski grič in Mura srečata. Šele od tod proti jugovzhodu se začne odpirati vitalni prostor za razvoj naselbine, pa še ta je z dveh strani omejen z naravnimi danostmi, Muro in gričem.

Gornja Radgona iz leta 1681.

Iz te izvorne točke naselja je najprej izšla najvišje ležeča ulica, današnja Jurkovičeva oziroma nekdanji Gornji Gris, zanjo pa preko začetnega odprtega prostora, Živinskega trga, še nižje ležeča glavna mestna ulica, današnja Kerenčičeva oziroma nekdanji Spodnji Gris. Proti Muri se jima je pridružil še tretji krak te radialne pahljače, današnja Lackova. Skupaj tvorijo za srednji vek značilno tripartitno urbano zasnovo mesta. Kljub vsemu pa je tudi sodobna Gornja Radgona v zadnjih letih doživela nekaj prostorskih sprememb in ureditev, ki plemenitijo urbano kulturo kraja in njegove prebivalce navdajajo z upanjem in s ponosom.

Še o občini

Občina obsega pet krajevnih skupnosti s tridesetimi naselji in ima na površini 74,6 kvadratnih kilometrov 8.474 prebivalcev (SURS na dan 1. 1. 2021).

Na območju občine Gornja Radgona je ustanovljenih pet krajevnih skupnosti s 30 naselji, in sicer:

- KS Gornja Radgona s petimi naselji: Gornja Radgona, Hercegovščak, Mele, Norički Vrh in Podgrad;
- KS Črešnjevci-Zbigovci s šestimi naselji: Črešnjevci, Orehovci, Orehovski Vrh, Police, Ptujska Cesta in Zbigovci;
- KS Negova z osmimi naselji: Gornji Ivanjci, Ivanjševci ob Ščavnici, Ivanjševski Vrh, Kunova, Lokavci, Negova, Radvenci in Rodmošci;
- KS Spodnji Ivanjci s petimi naselji: Ivanjski Vrh, Očeslavci, Sp. Ivanjci, Stavešinci in Stavešinski Vrh;
- KS Spodnja Ščavnica s šestimi naselji: Aženski Vrh, Lastomerci, Lomanoše, Plitvički Vrh, Spodnja Ščavnica in Zagajski Vrh.

Spoznajte občino Gornja Radgona med vinskimi goricami in rodovitnimi polji, obiščite obmejno mesto „Gornja Radgona – mesto sejmov in penine“.

Občina Gornja Radgona ima zelo dobre pogoje za razvoj turizma, kar izhaja iz osnovnih naravnih in ustvarjalnih danosti. Možnosti razvoja turizma še ne pomenijo veliko, če jih ne oblikujemo, usklajujemo, promoviramo in predvsem učinkovito prodamo kot originalni turistični produkt.

V mestu Gornja Radgona deluje Turistično informativni center (TIC), ki skrbi za promocijo in potrebne informacije ter deluje v okviru občinskega Zavoda za kulturo, turizem in promocijo Gornja Radgona, ki med drugim usklajuje turistično ponudbo in skrbi za trženje turističnih produktov, ki imajo izziv v že uveljavljenem sloganu „Gornja Radgona – mesto sejmov in penine“.

Občina Gornja Radgona bo dejavnost turizma podpirala, saj vidimo prav na tem področju velike razvojne možnosti in rezerve. V turizmu s celovito ponudbo, v kateri bodo prihajale do izraza zlasti nekatere komplementarne prednosti. Gre za več smeri in oblik, pri čemer bi dajali osrednji poudarek vinogradništvu, razvoju

vinotočev, turističnih kmetij in drugih oblik dopolnilnih dejavnosti na kmetijah. Lepe možnosti za razvoj imata tudi lovski in ribiški turizem, v ponudbo pa je treba vključevati tudi ostanke preteklosti, šport in kulturo. Poglavje zase je seveda sejem, kot svojevrstni del turistično-promocijske aktivnosti in ponudba podjetja Radgonske gorice d. o. o., ki se z ogledi kleti, pokušinami odličnih vin ter Zlato radgonsko penino izjemno usmerja v turistično ponudbo.

Turistična ponudba Gornje Radgone ne vsebuje posebnih turističnih atrakcij, ima pa obsežno ponudbo, ki je namenjena predvsem izletniškemu turizmu in enodnevnim gostom. Ima tudi bogat spremljevalni program za zdraviliški turizem sosednjih krajev.

Naravne danosti v Gornji Radgoni ponujajo aktivne počitniške programe in športna doživetja v vseh letnih časih, na primer: reka Mura – raftanje, splavarjenje; jezera – plavanje, čolnarjenje, ribištvo …; številne zelene površine – kolesarjenje, tenis, pohodništvo …, posebna doživetja v številnih vinskih kleteh in vožnja s turističnim vlakom med vinogradi Radgonsko-Kapelskega vinorodnega okoliša …

Turistične informacije

Za vse informacije o turistični ponudbi v občini se obrnite na lokalni Turistični informativni center preko spletne strani www.kultprotur.si - Zavod za kulturo, turizem in promocijo Gornja Radgona ali telefon številka 02 564 82 40 ali napišete sporočilo na info@tic-radgona.si ali info@kultprotur.si.

Stanislav Rojko
Moj pogled na osamosvojitveni čas

Temelje nove države smo na radgonskem območju tlakovali že pred več kot sto leti. Zadnja bitka v času nastajanja naše takrat skupne države Jugoslavije je bila v Radgoni 4. 2. 1919. Takrat je bil krvav spopad Maistrovih borcev za dokončno vzpostavitev državne meje po reki Muri skozi Radgono. Posadka naših borcev na drugem bregu reke je bila pregnana ali pobita. Od takrat dalje je Radgona razdeljena v dve državi. Kot opomnik na te čase je ob cerkvi Sv. Petra postavljen spomenik generalu Maistru, njegov doprsni kip, pa je poleg doprsnih kipov znamenitih Radgončanov, postavljen tudi na Aleji velikih.

Ko je Nemčija 6. 4. 1941 napadla Jugoslavijo, so nemške čete v zgodnjih jutranjih urah preko mostu prestopile na našo stran in padle so prve žrtve druge svetovne vojne na jugoslovanskih tleh. Na Aleji Sv. Petra smo leta 2021 kot opomnik na tisti čas, postavili doprsni kip tudi župniku in domoljubu Antonu Gabercu, saj je bil A. Gaberc ubit v zgodnjih jutranjih urah šestega aprila 1941. Umikajoča se nemška vojska je tik pred koncem vojne minirala tudi železniški most v Radgoni. Železniški promet med mestoma je prekinjen še danes.

In potem je prišel ta junij 1991. Komu od nas, ki smo bili takrat tu, ni ostalo v spominu razdejanje, ki ga je povzročila sovražna vojska v našem mestu in širše. Zdelo se nam je, da smo v nekem drugem vzpordnem svetu. Radgončani smo takrat spet spoznali, kaj pomeni vojna. Ne bom se osredotočal na sam potek dogodkov, ta je obče znan in vse je o tem že zapisano.

Kot takratni vojak Teritorialne obrambe (TO) bi rad zapisal tisto, kar smo takrat borci, borke, in sploh vsi, ki nam je bil cilj narediti ta zgodovinski korak za novo državo Slovenijo, nosili v srcih. Priprave na ta zgodovinsko sveti boj so v naši takrat še veliki občini Gornja Radgona potekale že nekaj let prej. V mestu in sploh ob meji smo imeli stalne posadke jugoslovanske vojske. Redni obhodi oboroženih vojakov ob meji in tudi kakšna prisilna privedba domačinov do stražnic, so bili nekaj običajnega. V mestu je bilo v vojašnici tudi skladišče naše TO in Postaja milice. A naša baza so bili naši griči, kjer smo se eni in drugi urili in pripravljali na spopad. Koliko junaštva in enotnosti smo morali imeti, da so se počasi praznili kovčki z orožjem v vojašnici in ostajali na skritih lokacijah, ali kar doma pri borcih. Sam sem imel svojo puško doma že od leta 1989. Ko se je to zgodilo, mi je bilo dokončno jasno, da se bo kmalu začelo zgodovinsko vrenje.

Ko so leta 1991 zabrneli tanki, smo bili pripravljeni. Res je, skromni z orožjem in strelivom, a trdno odločeni, da svojega ne damo. Ko je zagrmelo in so zagorele hiše, ko so umirali nedolžni, umika ni bilo. Močna oklepna enota je sicer prišla na cilj in zavzela mejni prehod, a tako kot naše mesto, plačala visoko ceno. Obkoljena in moralno uničena je vojaška enota polkovnika Popova tretjega julija 1991 morala zapustiti naše mesto, z dvignjenimi in pokritimi topovskimi cevmi. Nikoli ne bom pozabil trenutkov, ko smo stiskali orožje v rokah do belih členkov … vrenja v nas, ki nas je nekje proti večeru poneslo na zmagoviti pohod skozi Gornjo Radgono. Radgono, ki je bila res drugačna, kot par dni pred tem, a naša in svobodna. Vedeli smo, da nas čaka nov čas, čas graditve svoje države, čas obnove porušenega, čas obnove od vojnih grozot prizadetih duš. Na vse navedeno nas opominja tudi Spominski park »Nikoli več«, postavljen pri starem delu mesta Gornja Radgona, leta 2001.

Ponosni smo na ta čas kot tudi na dosežke svoje občine v sodobnem času. Zgradili smo in še gradimo mesto sejmov in penin, občino dobrih, prijaznih, toplih ljudi. Ljudi, ki zmorejo povezovanje, kjer je nekoč tekla kri, in ob spomeniku in opomniku »Nikoli več« pojejo slovensko himno. To smo dokazali tudi leta 2016, ko je tok beguncev šel skozi našo občino, in sicer, da smo in smo zgolj ljudje, ki nas je naš boj oblikoval v ljudi, ki čutijo stiske drugih in jim po svojih najboljših močeh tudi pomagajo. Naj v imenu trpečih, ranjenih in umrlih, zaključim z besedami: »Živela Slovenija, živela Gornja Radgona!«

Zapisal Stanislav (Stanko) Rojko.

Andrej Steyer
O občini Apače

Občina Apače, kot jo poznamo danes, je postala samostojna z odcepitvijo od takratne občine Gornja Radgona leta 2006. Glavni povod za samostojno pot občine je bila predvsem težnja, da sami krojimo svojo usodo in načrtujemo razvoj našega apaškega polja.

Občina Apače je najsevernejša štajerska občina, med občino Šentilj, Sv. Ana in Gornja Radgona, na severu pa jo zaključuje reka Mura z državno mejo s sosednjo Avstrijo. Tako kot s sosednjimi občinami v Sloveniji, se radi povezujemo tudi s sosedi na avstrijski strani. Slednje simbolizira tudi kolesarsko-pohodniški most, ki se na eni strani začenja v Črncih v občini Apače in konča v sosednji občini Halbenrain v Avstriji. Most simbolno predstavlja tudi nekdanje skupne štajerske pokrajine in povezanost ozemlja vse do mirovne pogodbe leta 1919, ko je apaško polje bilo dodeljeno takratni Kraljevini SHS. Danes smo si s sosedi na drugi strani reke Mure enotni – reka nas naj združuje, ne ločuje.

Ob pogledu na prehojeno pot v teh 15 letih samostojne občine, smo lahko zadovoljni. Življenje je postalo kakovostnejše, postajamo občina, prijazna do mlajših in starejših, destinacija za preživljanje prostega časa in okolje za aktivno doživljanje neokrnjene narave. Izgradili smo in dograjujemo komunalno infrastrukturo po celotnem območju 54 kvadratnih metrov naše občine, razvijamo kolesarsko mrežo, ki postaja vse bolj atraktivna, predvsem z urejeno potjo tik ob reki Muri po celotnem severnem delu naše občine. Čeprav moramo na področju turizma še veliko narediti, pa že sama narava v območju Nature 2000 in Biosfernega območja nudi to, kar v teh časih najbolj potrebujemo, zgolj sveži zrak in zvoke, ki jih ustvarja narava.

Ob pestrem družbenopolitičnem dogajanju na območju naše občine Apače v preteklosti, pa se lahko pohvalimo tudi z bogato kulturno dediščino, kulturnimi spomeniki in zgradbami, ki opisujejo zgodbo razvoja, nekdaj bogatega okolja, predvsem zaradi naravnih danosti, močnega kmetijstva in gospodarstva. Vse to je bogastvo, ki ga ohranjamo in želimo ohraniti potomcem.

Trenutno je po uradnih podatkih statističnega urada v občini Apače 3.556 prebivalcev in v zadnjem obdobju beležimo rahel porast skupnega števila prebivalcev. To nas navdaja z optimizmom, da poskušamo biti še boljši, nuditi vedno boljše pogoje za življenje naših občank in občanov, predvsem pa pripravljati vse potrebno, da bodo mladi videli možnost za zdravo življenje v našem okolju.

Občino Apače je ob njenem nastanku vodil župan dr. Darko Anželj (2006-2010), ki je z majhno ekipo postavil dobre osnove za nadaljnji razvoj občine. Naslednja dva mandata je občino vodil Franc Pižmoht (2010-2018), v mandatu od 2018 pa dr. Andrej Steyer.

Apače od zgoraj
(Vir: Občina Apače).

Anton Slana
Občina Sveti Jurij ob Ščavnici in njeni ljudje skozi čas

Ni je skupnosti, ki bi bila z dogodki, povezanimi z razvojem slovenskega naroda ter njegovim hrepenenjem po neodvisnosti od tujih škornjev, povezana tako zelo, kot je naša.

Skozi stoletja je več generacij naših prednikov na različnih področjih delovanja vztrajno, odločno ter ne glede na posledice bistveno prispevalo k temu, da je slovenski narod enotno spoznal, da je prišel tisti dolgo in težko pričakovan trenutek, da

dobimo svojo očetnjavo Slovenijo. Do prelomne odločitve je prišlo na plebiscitu decembra leta 1990.

Člani mnogih narodno zavednih društev ter izstopajoči posamezniki iz tistega časa so se ne glede na pripadnost različnim političnim polom, liberalnemu ali klerikalnemu, borili za enak cilj: Zedinjeno Slovenijo.

Občina Sveti Jurij ob Ščavnici: Blaguško jezero.

Program Zedinjene Slovenije so najbolj množično podpisovali ravno ljudje iz naših krajev. Leta 1848 ga je v graškem deželnem zboru predstavil ter najbolj vneto zagovarjal naš domačin, narodni poslanec in posestnik iz Biserjan Jakob Kreft.

Skoraj stoletje pozneje, tik pred odhodom Slovencev iz habsburške monarhije, maja 1917, je bil dr. Anton Korošec tisti, ki je na Dunaju kot predsednik novoustanovljenega skupnega Jugoslovanskega kluba enako odločno prebral Majniško deklaracijo. Dr. Korošec, rojen v Biserjanah, vse do danes velja za enega najbolj prepoznavnih slovenskih politikov.

Tudi v vojski generala Rudolfa Maistra so bili naši fantje množično zastopani, tako v oficirskih vrstah kot zalednih formacijah. Veliko žrtev in trpljenja je med našimi ljudmi povzročila tudi morija druge svetovne vojne, prizaneseno pa jim ni bilo niti v obdobju po njej.

Pa vendar jim je bilo dano slutiti neke boljše, svoje čase v lastni državi. Naš kraj je po drugi svetovni vojni za celotno Jugoslavijo v mnogočem služil kot učni poligon. Pri nas je imela sedež postaja ljudske milice, ki so ji bili v času osamosvajanja zaupane zahtevne operativne naloge.

Veliko naših vojaških in policijskih obveznikov je bilo med osamosvajanjem vključenih v enote Slovenske vojske in milice. Tudi sedaj je kar precej občanov in občank vključenih v enote Slovenske vojske in policije.

Naša občina je nastala leta 1994, v prvem obdobju reorganizacije lokalne samouprave v samostojni Sloveniji. Skoraj v celoti smo ostali znotraj meja krajevne skupnosti Videm ob Ščavnici ter fare Sveti Jurij ob Ščavnici.

Veliko vlagamo v zagotavljanje optimalnih pogojev za izvajanje predšolske in šolske vzgoje. Naši učenci, dijaki in študentje dosegajo zavidljive dosežke na vseh področji, kar v lokalni skupnosti cenimo in tudi nagradimo. Glede na razpoložljiva kmetijska zemljišča in število občank in občanov smo daleč najbolj sadjarska občina v tem delu Evrope.

V osemdesetih letih prejšnjega stoletja so bili izvedeni znatni posegi v prostor ob reki Ščavnici, ki so v mnogočem spremenili pokrajino iz njene prvinskosti v tako rekoč kmetijsko urejeno okolje za pridelavo hrane. V celoti je bila izkopana nova struga reke, ki je sedaj širša, globlja in bolj ravna. Vzdolž njene struge izvedena agromelioracijska dela so izboljšala kmetijska zemljišča, čemur so sledile še zahtevne komasacijske izmere in ponovna razdelitev zemljišč med lastnike. Na tem področju je 35 odstotkov vseh kmetijskih površin agromelioriranih in komasiranih.

Za preprečitev poplav nizvodno reke Ščavnice, do katerih lahko pride po takih posegih, so na jugovzhodnem delu vasi Bolehnečici zgradili suhi zadrževalnik. Za zadrževanje vode ob hujših poplavah je namenjenih 180 hektarov, od katerih sta dva ves čas pod vodo. Zadrževalnika prav pogosto ni treba polniti, so pa tudi leta, ko se zadrževalnik napolni dvakrat. Posledica so uničeni posevki na kmetijskih površinah znotraj varovalnega nasipa. Tudi tukaj so naši ljudje pokazali veliko mero razumevanja za varnost skupnosti.

Smo ena redkih občin, ki se lahko pohvali s spodobno vzdrževanim meandrom stare struge reke Ščavnice, dolge dva kilometra. V zadnjih letih prihaja do pospešene koncentracije kmetijskih zemljišč, podoben proces pa je opazen tudi pri reji govedi in prašičev. Kmetije nenehno izboljšujejo rejski napredek, na veliko dokupujejo zemljišča ter vlagajo v posodobitve in novogradnje sodobnih hlevov v obeh poglavitnih živinorejskih panogah tega področja: govedoreji in prašičereji.

Imamo tudi najhitrejšega kasaškega konja v tem delu Evrope. Razpolagajo pa tudi s sodobno kmetijsko mehanizacijo. Smo med vodilnimi občinami po številu električnih modulov na prebivalca, in sicer kar dva in pol modula na občana.

Imamo uspešne podjetnike in obrtnike, ki so nosilci lokalnega razvoja ter zaposlovanja.

Kot je mogoče razbrati iz navedenega, so ljudje iz naših krajev skozi stoletja bistveno prispevali k samostojnosti naše očetnjave. To so storili vedno, ne glede na okoliščine, in zmeraj, ko so zgodovinske okoliščine to velevale.
Ponosni smo na njih vse!

Zapisal Anton Slana,
župan občine Sveti Jurij ob Ščavnici.

Sveti Jurij ob Ščavnici
(Vir: Občina Sveti Jurij ob Ščavnici).

Občina Radenci

Radenci ležijo na severovzhodu Slovenije, natančno med Gornjo Radgono in Mursko Soboto, na desni strani reke Mure na radenski terasi pod severnim obrobjem Slovenskih goric. Od leta 1994 so Radenci samostojna občina, ki praznuje svoj praznik 19. junija - v spomin na Kapelski (Radenski) tabor leta 1870. Površina občine zajema 3374 ha, razprostira se v glavnem po desnem bregu reke Mure in je pretežno gričevnata. Občina šteje 5.265 prebivalcev, ki bivajo v 22 naseljih (popis 2002). Prebivalci se vozijo na delo v Maribor, Mursko Soboto, Avstrijo, Gornjo Radgono, delajo pa tudi v Radencih.

Radenci so prvič omenjeni leta 1436, z imenom Radein. Leta 1445 se preimenujejo v Radush, v vasi pa je samo 15 hiš. Kot zdravilišče so Radenci zasloveli v 19. stoletju. Karl Henn je tu leta 1833 odkril izvire slatine in leta 1869 postavil prvo polnilnico. Zdraviliška dejavnost se je začela leta 1882. Razvoj zdravilišča ter celotnega kraja je pospešila železnica med Gornjo Radgono in Ljutomerom, ki je bila zgrajena leta 1890.

Med obema svetovnima vojnama so z novimi vrelci pospeševali pridobivanje mineralne vode, hkrati pa se je večala zdraviliška dejavnost. V šestdesetih in sedemdesetih letih 20. stoletja so zgradili nove polnilnice ter zdraviliške, hotelske in rekreacijske objekte. Sedaj v Radencih izkoriščajo devet izvirov slatine, s povprečno temperaturo od 12 do 16 stopinj Celzija, ki dajejo osnovo zdravilišču in zdraviliškemu turizmu. Radenci so znan zdraviliški in počitniški kraj z eno najbogatejših in najkakovostnejših slatinskih območij v Sloveniji. Znani so po priljubljeni in svetovno znani mineralni vodi z imenom Radenska. Ob Muri so na slovenski in avstrijski strani zajeli 45 mineralnih vrelcev. Trenutno jih deluje 22, najbogatejši izviri zajete slatine so v Radencih, Boračevi, Petanjcih in Žetincih (Sichelsdorf) v Avstriji.

Župan občine Radenci, Roman Leljak, je o svoji občini zapisal: »Živimo v lepem in zdravem predelu Slovenije. Na eni strani nas omejuje reka Mura, na drugi pa hribovje Slovenskih goric. Na hribovitem predelu imamo odlične lege za pridobitev vrhunskih vin, na ravnini pa sta doma poljedelstvo in živinoreja. Pridnost naših ljudi se odraža v lepo urejenem podeželju. Najbolj smo poznani po svetovno znani mineralni vodi Radenska. Izviri slatine so po celotni občini in bližnji okolici. Včasih bogata Radenska je s svojo zdraviliško turistično usmeritvijo skrbela, da so bili Radenci proglašeni za najlepše urejen turistični kraj v takratni Jugoslaviji. Danes je situacija drugačna. Najbolj zaradi prodaje Radenske in povezave z raznimi tajkunskimi zgodbami novega lastnika, ki je prevzel tudi zdravilišče z vsemi hoteli, na drugi strani pa nam je veliko škodo povzročila denacionalizacija. Zaradi tega

nam, bolj kot ne, propada najlepši del Radencev, to je področje parka. Lokalna skupnost je ob pomoči Radenske d. d. in Zdravilišča Radenci pristopila k sanaciji dela parka, uničenega po neurju v letih 2008 in 2009. Brez pomoči občanov, ki so v obliki botrstva pomagali pri zasaditvi dreves, ne bi uspeli. Hvala vsem! Naša želja je, da s skupnimi močmi nadaljujemo z revitalizacijo parka. Naš cilj pa je, da se Radenci ponovno uvrstijo na zemljevid lepše urejenih turističnih krajev.«

Kmetijstvo, živilstvo, gozdarstvo, lovstvo in ribištvo

Kmetije v občini se ukvarjajo s poljedelstvom, vrtnarstvom, trajnimi nasadi in živinorejo (pašna živina, prašiči, perutnina). Za kakovosten in nenehen razvoj podeželja in za povečanje njegove konkurenčnosti so pomembne dopolnilne dejavnosti, ki se izvajajo na podeželju. Sem sodijo tako dopolnilne dejavnosti, ki so neposredno vezane na kmetijsko dejavnost, na primer peka kruha, turizem na kmetiji, predelava mleka, vrtnarstvo, peka peciva, izdelava sekancev in podobno, kot tudi različne storitvene dejavnosti, ki niso neposredno povezane s kmečkimi opravili.

Turizem

Občina Radenci je bila v preteklosti eden izmed najpomembnejših turističnih krajev v Sloveniji. Gre za območje ob reki Muri, za katerega so značilna široka polja, štorklje, klopotci, zdravilna voda, slikovite vinske gorice, samosvoje tradicije in zanimivo narečje. Predvsem pa so tu doma izjemno gostoljubni ljudje, ki živijo v najbolj kmetijski pokrajini Slovenije. Glavne znamenitosti v Občini Radenci so:

- cerkev sv. Cirila in Metoda v Radencih,
- cerkev sv. Marije Magdalene na Kapeli,
- kapelica sv. Ane v Zdraviliškem parku Radenci,
- Zdraviliški park Radenci,
- Atilov park v naselju Spodnji Kocjan, do katerega vodi Atilova pot,
- obnovljen tipični štajerski vodnjak v Rihtarovcih,
- Zdravilni vrelec pri Zdravilišču Radenci,
- okrogla kapelska klet na Kapelskem Vrhu,
- Črna mlaka ob naselju Šratovci,
- Plavecov skorš v naselju Murščak (okrog 150 let staro drevo, po obsegu debla drugo največje v Sloveniji),
- Tulipanovec ob Perkovi zidanici na Račkem Vrhu (visoko, dolgoživo, listopadno drevo, posajeno leta 1802),
- spominska plošča postavljena ob 10-letnici boja za samostojno Slovenijo,
- spominska plošča pesnici Ljudmili Poljanec Nataši na Osnovni šoli Kapela.

Za Občino Radenci je značilna vinska sorta radenskih gričev - traminec. V Radencih se vsako leto odvija tradicionalni Maraton treh src. Največ turistov v Radence privabi termalno zdravilišče - Zdravilišče Radenci, ki ima več kot 120-letno tradicijo s slovito mineralno vodo. Poleg tega Radenci slovijo po zelo ugodnem podnebju, saj so na leto obsijani s soncem več kot 250 dni.

Za slavo in ugled mineralne vode, bogate s CO_2, iz Radencev in razvoj zdraviliške dejavnosti je zaslužen dr. Karl Henn, zdravnik in balneolog, strokovnjak o zdravilnih vodah. Že v mladih letih je na poti skozi Radence na izviru zajel „kislo vodo“, leta 1865 pa se je vrnil v Radence, odločen, da bo z vrtino pri vrelcu ponovno zajel svoj „slatinski šampanjec“ iz študentskih let. V prvem letu po zajetju je napolnil in prodal 37.000 steklenic. Kmalu je sledil velik tržni uspeh ter medalje na živilskih in kulinaričnih razstavah doma in v evropskih prestolnicah. Znamenito slatino iz Radencev sta pila celo papež v Vatikanu in cesar na dunajskem dvoru.

Fotografija: Dani Mauko

Fotografija: Dani Mauko

Legenda pripoveduje, da so na radenskem polju nekoč živele čarovnice. V lasti so imele podzemne vrelce, v katerih je brbotalo in klokotalo. Ljudje so pravili, da v njih pripravljajo nevihte s točo. Nekega dne je bila nevihta s točo tako močna, da je uničila vse pridelke daleč naokoli. Ravno tisti dan je tam mimo pot prinesla škrata. Zgrozil se je nad razdejanjem v naravi in sklenil, da bo ljudem pomagal, saj je bil dobrega srca. Skrivaj se je približal čarovnicam in slišal, da je voda vrelca zdravilna in še sreča, da ljudje ne vedo, da zdravi bolno srce. Tako je ljudem pomagal, da so vodo uporabljali v zdravilne namene. Mineralna voda, ki je bučala iz zemeljskih globin, je ob izviru močno sikala, bobnela in žuborela.

Nenavadni zvoki, ki so prihajali iz globin, so v domišljiji prebivalcev Radencev izoblikovali tri legende:

- Hrup, ki prihaja iz vrelcev, ustvarjajo pridni škrati, ki s kopanjem rovov utirajo pot zdravilni vodi.
- Za sikanje in bobnenje pod vrelcem so krive čarovnice, ki v kotlu pod vrelcem kuhajo cmoke.
- Glasno bobnenje vrelca nastaja, ker se v njem zbirata grom in toča.

Slavnostni govor Romana Leljaka, župana Občine Radenci, na občinski slovesnosti ob državnem prazniku, Radenci, 26. 12. 2018, ob 18. uri, v Kongresni dvorani hotela Radin (Zdravilišče Radenci)

Spoštovane občanke, občani, občinski svetniki, veteranke in veterani, gospe in gospodje, cenjeni gostje. Mineva 28 let, odkar smo se državljanke in državljani na plebiscitu odločili za samostojno Republiko Slovenijo. Seveda pot do nje ni bila lahka. Takrat smo Slovenke in Slovenci stopili skupaj, se uprli in tako presenetili močnejšega agresorja, takratno JLA. Končalo se je tako, kot so si mnoge generacije pred nami le želele in sanjale. Danes sem prepričan, da smo svoje poslanstvo opravili uspešno, dostojanstveno, pogumno in predvsem častno. Tudi sam kot pripadnik prve slovenske tajne službe. Zato sem na ta čas ponosen in tega ponosa nam, vsem nam, ne more odvzeti nihče. V mednarodno skupnost je stopila nova članica – Slovenija – domovina Slovenk in Slovencev. Vseh nas, ki danes tukaj živimo. Sprostila in uresničila se je tista pozitivna energija, ki so jo slovenski rodovi snovali v politični zamisli o Zedinjeni Sloveniji. To je bila zmaga vseh državljank in državljanov, vseh prebivalcev te nove države. Žal pa na to mnogi danes radi pozabijo. Po treh desetletjih smo priča tudi poizkusom privatizacije zaslug, saj se samo nekateri razglašajo za »prave junake« osamosvojitvene vojne, celo tisti iz leta 1945. In kje smo spoštovani, dragi krajani danes?
Skupaj s samostojnostjo smo dobili tudi demokracijo, vendar se je zdravo in strpno soočenje mnenj o tem, po kateri poti naj hodi država in tudi naša občina, v zadnjih letih umaknilo brezkompromisnim prepirom, politikantskemu cinizmu in nerazumni privatizaciji. Politika nam je v novi gospodarski skupnosti, po navedbi takratnih zapisov, »zaradi lažjega in skupnega nastopa na skupnem trgu«, brezplačno prenesla steber občinskega gospodarstva - Radensko v roke Pivovarni Laško. Preko noči je naše družbeno koristno podjetje, ki nam je veliko dalo in veliko storilo za nas občane, postalo tuje podjetje. Ostali smo bosi, Radensko pa smo izgubili za vedno. Radenska je preko svojega podjetja Ekoss skrbela tudi za našo komunalo, jo gradila in, skupaj s pridnimi rokami krajanov, tudi zgradila. Občinska oblast oziroma nekaj svetnikov, je po zgledu nore privatizacije ustanovilo svoje podjetje in zasebno prevzelo Ekoss. Vsem občinam okoli nas je Evropa zgradila čistilno napravo, mi pa smo se med tem časom tožili na sodišču glede lastništva stare, nefunkcionalne, čistilne naprave. V tožbi so nas krajane zastopali isti ljudje, ki so bili del občinske oblasti in obenem lastniki čistilne naprave. Evropa žal denarja za ta namen nima več. Ali nam bo uspelo vskočiti na odhajajoči vlak z denarjem? Upam! Radenci se niso razvijali

na vseh področjih. Razvijale so se samo hiše krajanov - posameznikov, ki so sledili razvoju, rekel bi sosednje Avstrije. Niso zrasla nova podjetja, ustanove in različne institucije, ki bi dajale kruh številnim družinam, zato sem prepričan, da se v naši regiji nismo zavzemali za kakovosten in enakomeren razvoj na področjih gospodarstva, znanosti in šolstva, turizma, kulture, kmetijstva podeželja, varovanja okolja in tudi na področju družbeno političnega življenja ne. Radenci, namesto politikantstva in prepirov, potrebujejo združitev razvojnih potencialov, povezovanje znanja in izmenjavanje idej. Ustvariti moramo okolje, ki bo k nam privabljalo čim več ustvarjalnih posameznikov in poskrbeli, da se naši mladi občani ne bodo selili drugam. Upam, da v Radencih, kljub razočaranju in obupu mnogih med nami, ne manjka volje in vizije. Prepričan pa sem, da imajo Radenci kot kraj izjemne razvojne danosti ter odlične temelje turizma in da smo ob poslušanju in sprejemanju drug drugega ter s pomočjo skupnih odločitev v Radencih sposobni stopiti skupaj in ustvariti boljši jutri - za nas in za naše rodove. Novoizvoljeni občinski svet, katerega člani so v poprečju mlajši od štirideset let in imajo v večini visoko izobrazbo, obenem pa slovo mnogih, ki so 28 let plesali med zasebnim in občinskim lastništvom, mi dajejo upanje, voljo in željo, da bomo lahko hitro dohiteli in prehiteli sosednje občine ter se ponovno zavihteli na vrh carstva, ki ga je, priznajmo si to, zastavil in postavil dr. Ante Šarič. Spoštovani! Iskrene čestitke ob državnem prazniku dnevu samostojnosti in enotnosti Republike Slovenije, v prihajajočem letu pa veliko veselja, zdravja, sreče, notranjega miru in poslovnih uspehov. Srečno Radenci! Srečno Slovenija!

Zapisala Milan Osterc in Jadranka Tavčar Oblak
(Viri: spletni strani Občine Radenci in Zdravilišče Radenci, visitradenci.si, Wikimedia ter Wikipedija).

Spominska znamenja na območju takratne občine Gornja Radgona

Spominsko obeležje: NIKOLI VEČ

Lokacija: Maistrov Trg 5, Gornja Radgona

Ob 10. obletnici vojne za Slovenijo je bilo 3. julija 2001 v Gornji Radgoni odkrito obeležje – NIKOLI VEČ. Slavnostni govornik je bil takratni predsednik Republike Slovenije Milan Kučan. Posvečeno je spominu vseh dogodkov med osamosvojitveno vojno 1991 v Gornji Radgoni. S svojim sporočilom izraža upanje, da po treh vojaških mejnikih osamosvajanja Slovenije v preteklem stoletju nikoli več ne bo treba z orožjem in človeškimi žrtvami uveljavljati volje ljudstva za svobodo in lastno državo.

Vsako drugo leto je tukaj slovesnost ob Spominskem pohodu ob meji. Oskrbnik tega obeležja je Občina Gornja Radgona.

Spomenik Nikoli več
(Arhiv: OZVVS Gornja Radgona).

Spomenik Nikoli več
(Fotografija: Dani Mauko).

Slovesnost pri spomeniku (Fotografija: Dani Mauko).

Spominsko obeležje: TETRAEDER

Lokacija: most čez Muro, Kerenčičeva ulica 15, Gornja Radgona.

Dne 26. avgusta 2008, ob 17-letnici vojne za Slovenijo, smo odkrili spominsko obeležje ob mostu čez Muro na mejnem prehodu v Avstrijo. Slavnostni govornik na slovesnosti je bil načelnik GŠ SV, generalmajor Albin Gutman. Posvečen je bojnim aktivnostim na takratnem mejnem prehodu in na to mesto prestavljen zaradi odstranitve carinske postaje iz Panonske ceste.
Oskrbnik obeležja je Občina Gornja Radgona.

Spomenik pri mostu v Gornji Radgoni
(Fotografija: Dani Mauko).

Spomenik pri mostu v Gornji Radgoni (Fotografija: Dani Mauko).

Spominska plošča: JANEZ SVETINA

Lokacija: Partizanska cesta 14, Gornja Radgona

Plošča je na zidu zgradbe, pri kateri je 28. junija 1991 kot civilna žrtev pod streli agresorske tankovske enote padel svetovni popotnik in psiholog Janez Svetina z Bleda.

Na svečanem odkritju 26. septembra 1992 sta bila tudi takratna ministra v Vladi Republike Slovenije Jelko Kacin in Igor Bavčar. Obeležje je bilo postavljeno na pobudo demokratov Gornje Radgone.

Skrbnik te plošče je Občina Gornja Radgona.

Spominska plošča Janezu Svetini v Gornji Radgoni (Fotografija: Dani Mauko).

Spominska plošča Janezu Svetini v Gornji Radgoni, polaganje venca (Fotografija: Dani Mauko).

Spominska plošča v spomin na Radgonske prostovoljce v osamosvojitveni vojni 1991

Lokacija: Partizanska cesta v Gornji Radgoni

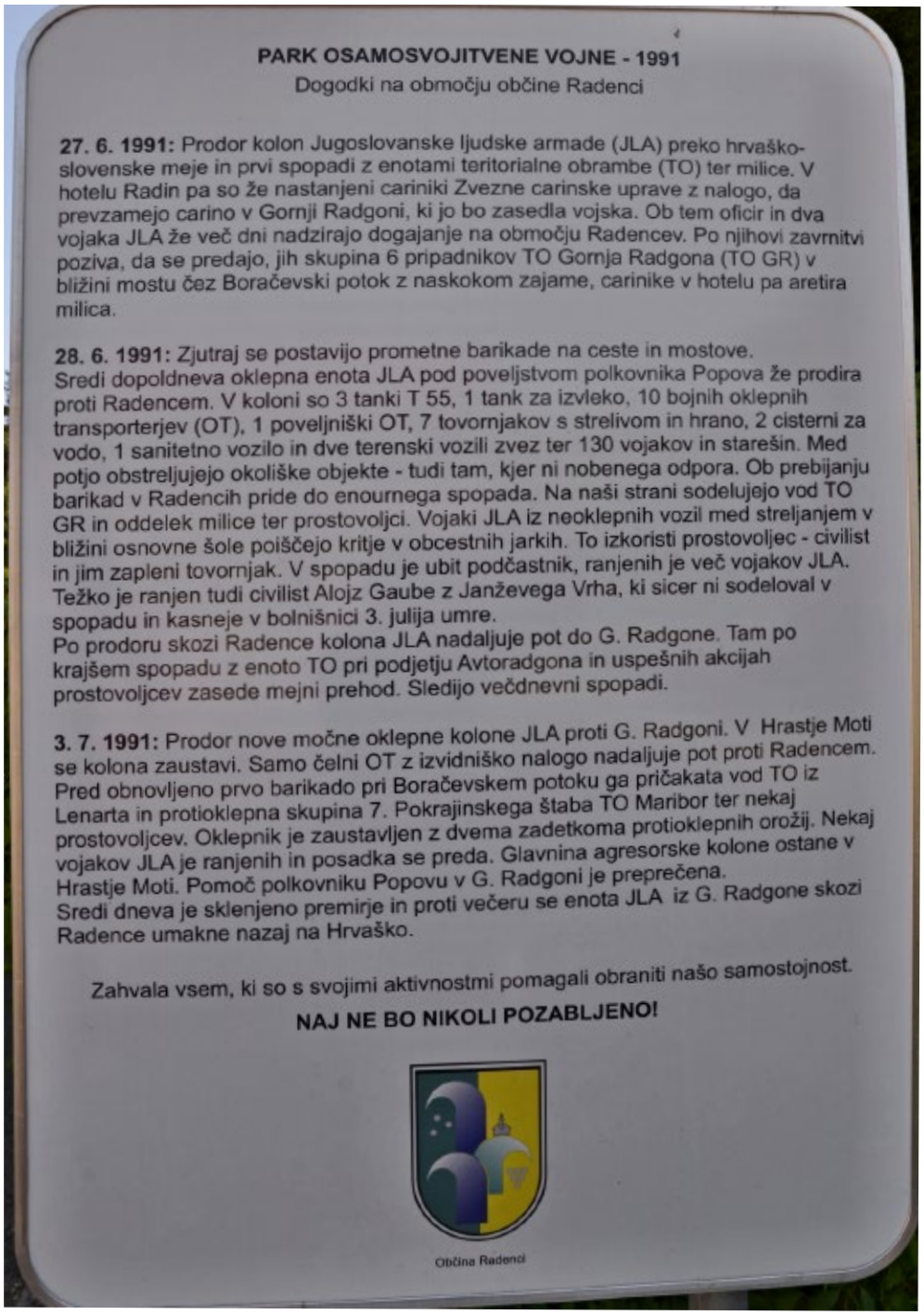
Na zgradbi nekdanjega Admontovega dvorca, pozneje podjetja Elrad, je bila 15. julija 1994 odkrita spominska plošča v spomin na vojno za Slovenijo 1991 s stihom slovenskega pesnika Otona Župančiča: »Svet je lep, a dom je svet.«

Posvečena je predvsem delovanju radgonskih prostovoljcev na tem območju prvega dne spopadov. S spontanimi akcijami so se odzvali na nesprejemljivo ravnanje kolone JLA, ki je kljub temu, da v mestu ni bilo nobenega odpora, med napredovanjem intenzivno obstreljevala okoliške objekte. V napadu z molotovkami so uničili ali zaplenili vsa vozila v spremljevalnem delu oklepne enote polkovnika Popova. S tem so izrazili svoj odpor do ravnanja JLA v našem mestu in nasploh v Sloveniji. Odločnost in pogum so črpali v svoji ljubezni do domovine, tako kot je zapisal pesnik Oton Župančič v verzu na spominski plošči.
Oskrbnik te plošče je Občina Gornja Radgona.

Spominska plošča prostovoljcem v Gornji Radgoni (Fotografija: Dani Mauko).

Spominsko obeležje osamosvojitvene vojne 1991, Radenci

PARK OSAMOSVOJITVENE VOJNE - 1991

Dogodki na območju občine Radenci

27. 6. 1991: Prodor kolon Jugoslovanske ljudske armade (JLA) preko hrvaško-slovenske meje in prvi spopadi z enotami teritorialne obrambe (TO) ter milice. V hotelu Radin pa so že nastanjeni cariniki Zvezne carinske uprave z nalogo, da prevzamejo carino v Gornji Radgoni, ki jo bo zasedla vojska. Ob tem oficir in dva vojaka JLA že več dni nadzirajo dogajanje na območju Radencev. Po njihovi zavrnitvi poziva, da se predajo, jih skupina 6 pripadnikov TO Gornja Radgona (TO GR) v bližini mostu čez Boračevski potok z naskokom zajame, carinike v hotelu pa aretira milica.

28. 6. 1991: Zjutraj se postavijo prometne barikade na ceste in mostove. Sredi dopoldneva oklepna enota JLA pod poveljstvom polkovnika Popova že prodira proti Radencem. V koloni so 3 tanki T 55, 1 tank za izvleko, 10 bojnih oklepnih transporterjev (OT), 1 poveljniški OT, 7 tovornjakov s strelivom in hrano, 2 cisterni za vodo, 1 sanitetno vozilo in dve terenski vozili zvez ter 130 vojakov in starešin. Med potjo obstreljujejo okoliške objekte - tudi tam, kjer ni nobenega odpora. Ob prebijanju barikad v Radencih pride do enournega spopada. Na naši strani sodelujejo vod TO GR in oddelek milice ter prostovoljci. Vojaki JLA iz neoklepnih vozil med streljanjem v bližini osnovne šole poiščejo kritje v obcestnih jarkih. To izkoristi prostovoljec - civilist in jim zapleni tovornjak. V spopadu je ubit podčastnik, ranjenih je več vojakov JLA. Težko je ranjen tudi civilist Alojz Gaube z Janževega Vrha, ki sicer ni sodeloval v spopadu in kasneje v bolnišnici 3. julija umre.
Po prodoru skozi Radence kolona JLA nadaljuje pot do G. Radgone. Tam po krajšem spopadu z enoto TO pri podjetju Avtoradgona in uspešnih akcijah prostovoljcev zasede mejni prehod. Sledijo večdnevni spopadi.

3. 7. 1991: Prodor nove močne oklepne kolone JLA proti G. Radgoni. V Hrastje Moti se kolona zaustavi. Samo čelni OT z izvidniško nalogo nadaljuje pot proti Radencem. Pred obnovljeno prvo barikado pri Boračevskem potoku ga pričakata vod TO iz Lenarta in protioklepna skupina 7. Pokrajinskega štaba TO Maribor ter nekaj prostovoljcev. Oklepnik je zaustavljen z dvema zadetkoma protioklepnih orožij. Nekaj vojakov JLA je ranjenih in posadka se preda. Glavnina agresorske kolone ostane v Hrastje Moti. Pomoč polkovniku Popovu v G. Radgoni je preprečena.
Sredi dneva je sklenjeno premirje in proti večeru se enota JLA iz G. Radgone skozi Radence umakne nazaj na Hrvaško.

Zahvala vsem, ki so s svojimi aktivnostmi pomagali obraniti našo samostojnost.

NAJ NE BO NIKOLI POZABLJENO!

Občina Radenci

Fotografija: Dani Mauko - Lokacija: Zdraviliško naselje 16, Radenci (pred krožiščem v Zdravilišče Radenci)

Spominsko obeležje je bilo slovesno odkrito 3. julija 2001 ob 10-letnici vojne za Slovenijo in ob prvem spominskem pohodu ob meji. Posvečeno je dogodkom in spopadom med osamosvojitveno vojno na tem območju. Predvsem zajetju podpolkovnika JLA, ki ga je izvedel del oddelka Posebnega voda TO Gornja Radgona 27. junija 1991, spopadu voda TO in oddelka miličnikov s tankovsko kolono 28. junija 1991 ter spopadu 3. julija 1991, ko je bil s streli iz protioklepnega orožja zaustavljen oklepni transporter JLA, posadka pa je bila zajeta. Akcijo so izvedli Protidiverzantski vod iz Lenarta, protioklepna skupina PŠTO in enota miličnikov.

Leta 2018 smo skupaj z Občino Radenci, OZ VVS Gornja Radgona in OZ VVS Lenart svečano odkrili spominski tetraeder - OBRANILI DOMOVINO.

Skrbnik obeležja je Občina Radenci in OZ VVS Gornja Radgona.

Fotografija: Dani Mauko

Slovesnost pri spominskem obeležju Alojzu Gaubetu (Fotografija: Dani Mauko).

Slovesnost pri spominskem obeležju (Fotografija: Dani Mauko).

Slovesnost pri spominskem obeležju
(Fotografija: Dani Mauko).

Spominska plošča: ALOJZ GAUBE, Radenci

V Radencih je bila slovesno odkrita spominska plošča, posvečena prvi civilni žrtvi napada JLA na našem območju - Alojzu Gaubetu, ki ga je 28. 6. 1991 v Radencih v ulici Pohorskega bataljona zadela krogla iz oklepnika agresorske JLA, polkovnika Berislava Popova ob njihovem prodoru proti mejnemu prehodu v Gornjo Radgono. Zaradi težke rane je 3. julija 1991 umrl v bolnišnici Rakičan.

Skrbnik obeležja je Občina Radenci.

Spomenik Alojzu Gaubetu v Radencih
(Fotografija: Dani Mauko).

Spominsko obeležje, Zgornje Konjišče

Lokacija: Zgornje Konjišče ob vhodu na Rekreacijski center in ob bivši stražnici JLA.

Drugega julija 2009 smo dve veteranski organizaciji, OZVVS Gornja Radgona in PVD Sever - Pomurje, pododbor Gornja Radgona ter občina Apače, odkrili spominsko obeležje v spomin na dogodke, ki so se odvijali na območju stražnice JLA v Zgornjem Konjišču, kjer je delovala enota TO iz Lenarta in PM iz Gornje Radgone.

Oskrbnik obeležja je Občina Apače in OZ VVS Gornja Radgona.

Spomenik v Zgornjem Konjišču
(Fotografija: Dani Mauko).

Niko Brus
Spominske plošče »HRANILI OROŽJE« na območju OZ VVS Gornja Radgona

V Območnem združenju vojnih veteranov Slovenije Gornja Radgona smo se v letu 2018 odločili, da začnemo s postavljanjem spominskih plošč »HRANILI OROŽJE« na lokacijah, kjer se je v času pred in med osamosvojitveno vojno 1991 hranilo orožje in minskoeksplozivna sredstva Teritorialne obrambe Republike Slovenije.

Vse omenjene Spominske plošče postavljamo v dogovoru z lastniki stanovanjskih hiš in drugih objektov, kjer se je hranilo orožje. Zraven plošče vsakemu lastniku predamo tudi zastavo Republike Slovenije z željo, da jo izobesi ob državnih praznikih. Prav vsi lastniki objektov, ki smo jih do sedaj kontaktirali, so se s spoštovanjem odzvali na našo pobudo. Za hranitelje orožja je bila takratna odločitev hrabro dejanje in ena od največjih domoljubnih vrednot ter velika odgovornost vse družine.

Financiranje in postavljene vseh plošč ter slovesno odkritje v celoti realizira naše veteransko združenje. Ob vseh priložnostih na slovesno odkritje povabimo sosednje veteranske organizacije in društva: PVD Sever - Pomurje, pododbor Gornja Radgona, OZSČ Gornja Radgona in OZ ZB za vrednote NOB – Gornja Radgona ter civilne strukture z župani občin s področij, kjer smo odkritje plošče organizirali. Občasno se nam pridruži tudi predsednik ZVVS. Ob vsakem odkritju spominske plošče predsednik OZVVS Gornja Radgona pripravi priložnostni govor in se domačinom zahvali za njihov prispevek k osamosvojitvi.

Na področju UE Gornja Radgona je hranilo orožje in minskoeksplozivna sredstva 35 družin in delovnih organizacij. Do konca leta 2021 smo spominske plošče postavili na 11 lokacijah:

1. Lokacija: **Tetraeder v Spominskem parku osamosvojitvene vojne v Radencih** Spominska plošča na tetraedru je v spomin na hranitelje orožja na Postaji milice v Gornji Radgoni, na podjetju Avtoradgona (današnji Arcont) in Tovarni polnilne opreme Radenska d. d.. Razlog za postavitev tetraedra je bil, ker nobena od teh lokacij ni več v lasti takratnih pravnih oseb. Svečano odkritje prve spominske plošče je bilo 3. julija 2018 ob 17. spominskem pohodu ob meji.

Fotografija: Dani Mauko

2. Lokacija: **družina KURBUS, Lastomerci 12, Gornja Radgona**

Dne 26. 12. 2018 ob Dnevu samostojnosti in enotnosti smo postavili in svečano odkrili drugo ploščo »HRANILI OROŽJE« v dogovoru z domačimi družine Rudolfa Kurbusa.

Fotografija: Dani Mauko

Lokacija: **Lovsko društvo Gornja Radgona, Hercegovščak 32b, Gornja Radgona**

Svečano odkritje plošče je bilo 1. junija 2019 na zgradbi LD Gornja Radgona v Hercegovščaku.

3. Lokacija: **družina TIŠIČ, Police 88, Gornja Radgona**

Dne 25. junija 2019 smo postavili in svečano odkrili četrto ploščo »HRANILI OROŽJE« na družinski hiši Terezije Tišič v Policah.

4. Lokacija: **družina TOTH, Očeslavci 22, Gornja Radgona**

Pred praznikom Dneva suverenosti smo 24. 10. 2019 postavili in svečano odkrili peto ploščo pri družini Draga Totha v Očeslavcih 22.

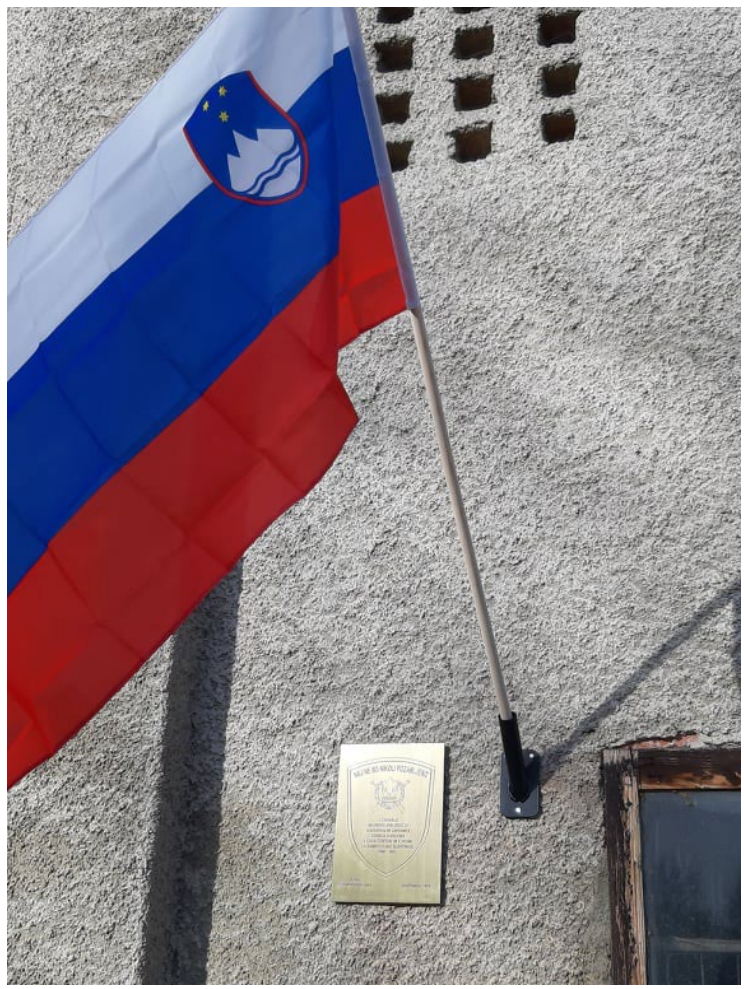
5. Lokacija: **družina ZAMUDA, Rački Vrh 2, Radenci**

Istega dne 24. 10. 2019 smo postavili in svečano odkrili ploščo še pri družini Jožice Zamuda na Račkem Vrhu 2, Radenci.

6. Lokacija: **družina BREZNIK, Kobilščak 2, Radenci**

Dne 16. decembra 2020 smo postavili in svečano odkrili sedmo ploščo »HRANILI OROŽJE« na družinski hiši Frančiške Breznik, Kobilščak 2, Radenci.

Fotografija: Matjaž Perša

7. Lokacija: **družina ZEMLJIČ, Kobilščak 7, Radenci**

Istega dne 16. decembra 2020 smo postavili in svečano odkrili osmo ploščo »HRANILI OROŽJE« na družinski hiši Rudolfa Zemljiča, Kobilščak 7, Gornja Radgona.

Fotografija: Matjaž Perša

8. Lokacija: **družina ŠINKO, Spodnja Ščavnica 7, Gornja Radgona**

Dne 16. decembra 2020 smo postavili in svečano odkrili deveto ploščo »HRANILI OROŽJE« na družinski hiši Antona Šinka, Spodnja Ščavnica 7, Gornja Radgona.

Fotografija: Matjaž Perša

9. Lokacija: **družina ČUK, Hrastje Mota 72a, Radenci**

Dne 25. decembra 2021 smo postavili in svečano odkrili deseto ploščo »HRANILI OROŽJE« na družinski hiši Čuk v Hrastje Moti.

Fotografija: Dani Mauko

10. Lokacija: **družina MAKOVEC, Hercegovščak 35, Gornja Radgona**

Istega dne 23. decembra 2021 smo postavili in svečano odkrili ploščo še pri družini Jožeta Makovca v Hercegovščaku.

Fotografija: Dani Mauko

Spominsko znamenje na bivšem Oddelku milice Radenci

Spominsko znamenje na bivšem Oddelku milice Radenci je bilo postavljeno 1. 6. 2019 na slovesnosti Policijskega veteranskega društva Sever za Pomurje v spomin na aktivne in rezervne miličnike Oddelka milice Radenci, ki so bivali v tem prostoru pred, med in po osamosvojitveni vojni za Republiko Slovenijo od 1991 do leta 2006.

Spominsko znamenje Radenci (Fotografija: Milena Kovačič).

Zgradba bivšega Oddelka milice Radenci, sedaj v zasebni lasti (Fotografija: Milena Kovačič).

Niko Brus
Hranitelji orožja in minskoeksplozivnih sredstev TO Gornja Radgona

Do 27. 6. 1991

1. Policijska postaja Gornja Radgona, od 8. 10.1 990 do 24. 6. 1991
2. Avtoradgona, Gornja Radgona, od 8. 3. do 25. 6. 1991
3. Radenska, Boračeva, od 8. 3. do 25. 6. 1991
4. Klemenčič Franc, Okoslavci 10, od 8. 3. do 17. 7. 1991
5. Zamuda Jože, Rački Vrh, od 24. 6. do 28. 6. 1991
6. Korošec Stanislav, Norički Vrh 2, od 24. 6. do 28. 6. 1991
7. Zemljič Rudi, Kobilščak 7, od 26. 6. do 17. 7. 1991
8. Tišič Terezija, Police 88, od 27. 6. do 17. 7. 1991
9. Kocbek Anton, Stara Gora 1, od 27. 6. do 17. 7. 1991

Od 28. 6. 1991 do 3. 7. 1991

1. Kosi Milan, Rihtarovci 8, od 28. 6 do 17. 7. 1991
2. Škrlec Anton, Stavešinski Vrh 12, od 28. 6. do 3. 7. 1991
3. Makovec Jože, Hercegovščak 35, od 2. 7. do 17. 7. 1991
4. Vogrinec Drago, Police 121, od 2. 7. do 17. 7. 1991
5. Križan Milan, Spodnja Ščavnica 20, od 2. 7. do 17. 7. 1991
6. Šinko Anton, Spodnja Ščavnica 7, od 3. 7. do 17. 7. 1991

Od 4. 7. 1991 do prevzema orožja

1. Kurbus Rudolf, Lastomerci 12, od 5. 7 do 17. 7. 1991
2. Toth Drago, Očeslavci 22, od 5. 7. do 17. 7. 1991
3. Kežman Alojz, Črešnjevci 8, od 5. 7. do 17. 7. 1991
4. Čuk Franc, Hrastje Mota 72, od 5. 7. do 17. 7. 1991
5. Horvat Valter, Murski Vrh 42, od 5. 7. do 17. 7. 1991
6. Černel Stanko, Slaptinci 18, od 5. 7.do 17. 7. 1991
7. Škrobar Franc, Police 104, od 5. 7. do 17. 7. 1991
8. Breznik Maksimilijan, Kobilščak 2, od 5. 7. do 17. 7. 1991
9. Merklin Ernest, Ljutomerska c. 27, Gornja Radgona, od 5. 7. do 17. 7. 1991
10. Kosar Franc. Ljutomerska c. 31, Gornja Radgona, od 5. 7. do 17. 7. 1991
11. Rožman Janko, Janžev Vrh 70, od 5. 7. do 17. 7. 1991
12. Bračič Franc, Janžev Vrh 1, od 5. 7. do 17. 7. 1991
13. Šemrl Cveto, Ptujska cesta 6, Gornja Radgona, od 5. 7. do 17. 7. 1991
14. Vogrin Janko, Spodnji Ivanjci 5, od 5. 7. do 17. 7. 1991
15. Družina Fujs, Police 108, od 5. 7. do 17. 7. 1991
16. PGD Grabonoš, od 5. 7. do 17. 7. 1991
17. Lovska družina Gornja Radgona, Hercegovščak, od 5. 7 do 17. 7. 1991
18. Lovska družina Videm ob Ščavnici, od 5. 7. do 17. 7. 1991

Avtorji besedil

Polkovnik **Ljubo Dražnik** je avtor prispevka Organizacija in delovanje TO na območju 73. Obm. ŠTO Ljutomer v vojni 1991. Po izobrazbi je univerzitetni diplomirani obramboslovec s podiplomskim študijem pa specialist obrambo-slovja. Profesionalno vojaško kariero je začel leta 1979 v OŠTO Lendava kot komandant TO. Občina Lendava je med tistimi občinami, ki so v letu 1990 zadržale orožje TO v svojih skladiščih. Oktobra 1990 je prevzel naloge načelnika MSNZ občine Lendava. Z reorganizacijo TO je 1. junija 1991 nadaljeval kot poveljnik 73. Obm. ŠTO Ljutomer in tako bil neposredno odgovoren za vodenje in poveljevanje na območju občin Ljutomer, Ormož in Gornja Radgona. V letu 1998 je bil imenovan za poveljnika 82. brigade v Celju in v letu 2001 za načelnika obveščevalno-varnostnih zadev na 3. operativnem poveljstvu. Službena pot ga je leta 2002 vodila na dolžnost načelnika za mednarodno in vojaško-civilno sodelovanje na operativnem poveljstvu na Vrhniki. Svojo poklicno pot je sklenil kot obrambni ataše v Budimpešti.

Drago Ribaš se je rodil 5. 12. 1960 v Murski Soboti. Leta 1979 je končal miličniško kadetsko šolo in bil dodeljen Oddelku milice Maribor Tezno. Naslednje leto je bil premeščen v Vod za posebne naloge zaščitne enote milice v Ljubljano, pozneje je bil premeščen v Cankovo in nato v Mursko Soboto. Leta 1986 je postal pomočnik komandirja, leta 1987 pa komandir Oddelka milice v Cankovi. Nato se je vrnil na Postajo milice v Mursko Soboto; najprej kot pomočnik komandirja, od leta 1988 pa kot namestnik komandirja. Tik pred osamosvojitvijo Slovenije je leta 1990 postal komandir Postaje mejne milice Hodoš, naslednje leto pa je postal komandir Postaje mejne policije Gederovci; tu je bil tudi ob izbruhu vojne za Slovenijo. V sklopu Policijske uprave Murska Sobota je pozneje napredoval v inšpektorja Inšpektorata uniformirane policije (1994), načelnika Operativno komunikacijskega centra (1999), vodjo sektorja kriminalistične policije (1999) in direktorja uprave (2007). Upokojen je bil 1. 3. 2013.

Alojz Flisar, rojen 7. 5. 1950 v Serdici, osnovno šolo je končal v Rogaševcih, poklicno pa v Murski Soboti, vojaški rok je odslužil v Nišu. Leta 1974 je končal šolo za miličnike v Ljubljani in istega leta nastopil delo na PM Gornja Radgona, leta 1977 je diplomiral na Višji pravni šoli v Mariboru in leta 1983 je diplomiral na Pravni fakulteti v Ljubljani. V milici oziroma policiji je opravljal različne naloge: delo miličnika, vodja varnostnega okoliša na PM Gornja Radgona in nato od leta 1978 do 1998 na UNZ Murska Sobota dela nižjega inšpektorja za tujce v sektorju za mejne zadeve in tujce, inšpektorja za operativne zadeve na državni meji in pokrivanje zamejstva v istem sektorju, vodil je koordinacijo varovanja državne meje z JLA, bil vodja sektorja za državno mejo in tujce, po plebiscitu pa načelnik Inšpektorata milice UNZ do aprila 1991, ko je bil na lastno željo razrešen in se je vrnil na področje organiziranja priprav na osamosvojitev v okviru MSNZ in bil poveljnik enote PEM, ki je bila v tistem času zelo pogosto angažirana. Poleg navedenega je bil v času od 1978 do upokojitve leta 1998 opazovalec za varovanje državnih meja iz helikopterja, prav tako pa je bil strokovnjak za ugotavljanje in reševanje mejnih incidentov in član komisije za ugotavljanje in reševanje mejnih incidentov na meji z Republiko Madžarsko.

Ves čas dela v ONZ je bil vpet v obrambno vojaško policijsko delovanje. Tako je kot komandir voda na Ugarju izvajal urjenje kadetov v vojaški taktiki, kjer so ti odslužili vojaški rok. Posebno vlogo je imel v PEM RSNZ za območje Pomurja. V tej enoti je poleg rednih nalog na državni meji deloval od leta 1974 do konca vojne 1991. Do leta 1975 je bil pomočnik poveljnika PEM in od leta 1975 do konca vojne leta 1991 njen poveljnik. Od leta 1975 do leta 1986 je bil komandir samostojnega voda PEM, ob reorganizaciji PEM leta 1987 je postal poveljnik 7. Bataljona PEM RSNZ oziroma Pomurskega bataljona po formaciji II. (vključeni tudi rezervni miličniki) in poveljnik 7. čete PEM RSNZ za Pomurje po formaciji I. (samo aktivni pripadniki). V času osamosvojitvenih procesov je bil organizator MSNZ v ONZ za Pomurje in koordinator med UNZ in TO pri izvajanju in varovanju ukrepov osamosvajanja, hkrati je sodeloval v pripravah ONZ za prevzem nadzora in aktov varovanja meje z Republiko Hrvaško. Alojz Flisar je nosilec Častnega znaka svobode RS, zlate medalje organizatorja MSNZ, medalje hrabrosti, spominskega znaka Sever-Pomurje 1991 in še drugih odlikovanj in priznanj. Upokojil se je decembra 1998.

Niko Brus je rojen 8. 11. 1950 v Žepovcih. Osnovno šolo je obiskoval v Stogovcih. Po končani OŠ se je vpisal na Srednjo gostinsko šolo v Radencih. Zaposlil se je v Zdravilišču Radenci. Vojaški rok je služil v Slavonski Požegi in v Žirovnici na Gorenjskem. Nadaljeval je delo v hotelu Radin, kjer je opravljal dela od natakarja do vodje gostinstva.

Niko Brus je poročen in ima hčerko in dvojčka (hčer in sina). Izobraževal se je za gostinskega tehnika in se vpisal na Višjo strokovno šolo za gostinstvo in turizem v Mariboru, ni pa diplomiral. Leta 1992 se je zaposlil na Srednji šoli za gostinstvo in turizem v Radencih. Glede na svoje uspešno delo z mladimi je bil povabljen v Evropski red vitezov vina za Slovenijo. Bil je vodja za pripravo slavnostnega kosila v prostorih Škofije v Mariboru ob prvem obisku papeža Janeza Pavla II.

V TO Slovenije se je priključil v 80. letih v protidiverzantski vod TO Gornja Radgona. Njegovi poveljujoči so bili Anton Holc (žal pokojni), Martin Španbauer in Franc Koračin. Pri vseh je bil namestnik poveljnika voda. Med osamosvojitveno vojno je sodeloval v nekaj bojnih akcijah.

Od leta 2010 do 2014 je vodil Pokrajinski odbor OZ VVS Pomurje. V istem obdobju je bil tudi član predsedstva ZVVS. Leta 2015 je bil izvoljen za predsednika OZ VVS Gornja Radgona, kjer je bil že pred tem dva mandata podpredsednik. To funkcijo opravlja še danes.

Slavko Puklavec je rojen 9. maj 1962 v Paričjaku in tam tudi stanuje. Zaključil je srednješolsko izobraževanje in si pridobil poklic kmetijski tehnik. Po končanem šolanju se je zaposlil v vinski kleti Kapela. Leta 1991 je bil kot rezervni miličnik aktiviran na OM Radenci in je naloge rezervnega miličnika opravljal do eksplozije mine v Petanjcih 30. junija 1991, ko je bil poškodovan. Zaradi telesnih poškodb je bil zdravljen v murskosoboški bolnišnici. Ker je izgubil delo v vinski kleti, je občasno med leti 1992 in 1996 kot pogodbeni delavec opravljal dela in naloge miličnika na PMM Gornja Radgona. Leta 1996 se je zaposlil za nedoločen čas na PP Murska Sobota, kjer dela še danes kot upravnik zgradb. Prosti čas preživlja na svojem domu, z ženo sta ljubitelja gora in planinskih pohodov in tam tudi oba nabirata moči za delo, ki ga opravljata.

Janez Kocbek se je rodil 16. 2. 1959 v Selcih. Osnovno šolo je obiskoval v Voličini. Po končani osnovni šoli je šel na Srednjo lesarsko šolo v Mariboru, ki jo je končal 1978. Decembra 1979 je odšel v Šolo za rezervne starešine v Bileću, končal jo je v juniju 1980. V letu 1982 se je poročil. Ima dva odrasla otroka in štiri vnuke. V letu 1982 je v Sarajevu končal usposabljanje za poveljnika čete. Redno je sodeloval in se izobraževal v enotah TO Lenart vse do osamosvojitvene vojne 1991. Vojno je dočakal s činom stotnika. Končal je tudi Ekonomsko-poslovno fakulteto v Mariboru. Zelo je aktiven v OZVVS Lenart, najprej kot sekretar, potem podpredsednik, sedaj pa tretje leto spet sekretar OZVVS Lenart.

Marjan Horvat

Življenje in življenjsko obdobje posameznika je v veliki meri določeno že z rojstvom, saj ga zaznamujejo zvezde rojenice, ki nam z zvezdami sojenicami krojijo naša življenja. Sam sem to doživel 29. 7. 1955 v Selcih v Slovenskih goricah. Tudi moje življenje se je začelo in nadaljevalo podobno, saj na marsikatero življenjsko odločitev nisem imel prav nobene možnosti vplivanja ali odločanja. V veliki meri je na to vplivala družina, okolje in družbena ureditev. Pri družini je najprej

otroštvo, zatem pa lastna družina in vse radosti in obveznosti, ki se porajajo na tem področju življenja, ki pa je stalno povezano z delom.

V mladosti sem se srečeval z varuhi reda – miličniki na ta način, da sem občasno užival v vožnji z mopedi, ki pa so bili boljši od miličniških in sem takšnim ali drugačnim kaznim ubežal. Kljub temu pa je usoda hotela, da sem postal in ostal zvest varuhom reda, najprej milice in kasneje policije. Ob koncu osnovne šole me je lokalni »šerif« (veliko smo prebirali zgodbe šerifov iz ameriških dogodivščin) končno ujel na »limance« in za kazen sem obljubil, da se vpišem v takratno kadetko šolo. Tako se je tudi zgodilo na žalost (kasneje v ponos) družine, saj sem odhajal v belo Ljubljano!

Zvestoba varuhom reda, plavim angelom, se je res nadaljevala in usoda me je pripeljala v Pomurje, kjer sem še mladoleten začel z delom na PM Murska Sobota oziroma 29 dni mladoletnosti sem preživel na praksi na PMM Gornja Radgona, kjer je bilo eno izmed glavnih oken v svet Evrope iz Jugoslavije. Takrat sem bil prepričan, da ne bom nikoli delal na meji, ampak na bolj kreativnih področjih dela in življena varovanja ljudi in premoženja, torej manj pri varovanju meja države. Toda usoda se je hitro začela poigravati in sledilo je delo na Brdu pri Kranju, kjer sem leta 1974 doživel tudi obisk predsednika Tita s popolnim vojaškim obredom. Razmišljal sem že o študiju, saj sem bil ambiciozen mlad miličnik, ki si ni mogel predstavljati upokojitve po delovni karieri. Sledila so nekatera izobraževanja takratne ZKS, ki so se zaključila s srednjo politično šolo, kar je pogojevalo vodenje mladinske organizacije UJV Murska Sobota in nadaljevalo z vodenjem partijske organizacije.

Seveda sem ostal zvest tudi običajnemu delu in v kariernem sistemu kadrovanja sem od pripravnika postal miličnik, pomočnik VVO, VVO in v začetku 1980 pomočnik komandirja. Ob tem sem tudi zaključeval študij na VPŠ, prihajale so tudi nove naloge in s tem tudi obveznosti. Najprej disciplinska komisija, zatem Svet delovne skupnosti pri UJV in RSNZ ter ožja specializacija na področju prometne varnosti – usoda iz otroških let! Tudi prva priznanja so bila znak dobrega dela na različnih področjih dela notranjih zadev. Ker so bila takratna kadrovanja med službami stalna in zanimiva, saj sem bil kaj hitro povabljen v SDV in področje kriminalitete, vendar zvestobo sem obljubil uniformi. Na enem izmed številnih usposabljanj na organizacijskem področju v TC Gotenica smo se usposabljali tudi na področju psihologije, kjer je bila ena izmed tem tudi zvestoba! Sam sem tematiko povezal z zvestobo uniformi in uniformirani policiji, kar je bilo v strokovnih krogih ocenjeno kot pozitiven primer.

Ob vseh strokovnih in družbenopolitičnih nalogah sem občasno dobil tudi naloge na področju VEM (vojnih enot milice) in kasneje PEM (posebnih enot milice). Ob imenovanju na delovno mesto pomočnika komandirja me je takratni komandir

Janez Lang že prvi dan »prizemljil« z urejanjem načrtov VEM, ker o tem področju dela res nisem imel pojma, saj je bila to tudi za navadne miličnike »vojna tajna«. Sledila so izobraževanja v TC Jasnica z VEM kot poveljnik operativnega območja s terenskimi vajami. Tudi terensko delo na Kosovem sem preizkusil kot pomočnik poveljnika slovenske enote milice Luke Leskovška in tam doživel marsikaj, kar mi je kasneje v Murski Soboti bilo še kako dobrodošlo, predvsem na področju medsebojnih odnosov in vodenja enot milice. Tudi študij na VPŠ v Mariboru je bil zaključen in sledila so nova izobraževanja.

Ampak usoda je spet naredila svoje! Zaradi napake drugih služb (stalna služba) sem bil po krivem obdolžen napake pri vročanju pozivov VEM na občinski ravni in ker kot predsednik disciplinske komisije nisem sprejel »tihe« kazni, je sledila kazen! Najprej poizkus ponovnega dela v nemirnem Kosovu, zatem pa premestitev na PMM Gornja Radgona na delovno mesto komandirja. Ampak akterjem sem jasno naznanil, da se vrnem! In vrnil sem se v začetku leta 1987 kot komandir PM Murska Sobota.

Obdobje vodenja največje PM z OM in maloobmejnimi prehodi je bil izziv kljub zahtevnosti dela predvsem v organizacijskem smislu, ob tem pa je bila nekoliko zapostavljena tudi mlada družina, ustvarjanje družinskega gnezda ter nadaljnji študij. Kljub mladosti in z dobrimi delovnimi izkušnjami je bilo delo in življenje v številnem kolektivu ob zahtevni varnostni problematiki zanimivo, uspešno ter zelo raznoliko. Pri tem sem se srečeval z različnimi službami v okviru UJV ter občine na strokovnem in družbenopolitičnem področju. Zaradi zelo raznolikega delovnega kolektiva, uvajanja novih oblik dela, novih tehničnih sredstev ter družbenopolitičnih sprememb sem pridobil veliko novih izkušenj na vseh področjih dela in življenja.

Tudi na področju VEM so se naloge in odgovornosti stopnjevale z različnimi oblikami sodelovanja na področju družbene samozaščite in SLO, saj se je vloga TO krepila zaradi nastajajočih družbenopolitičnih sprememb. Tudi določeni preizkusi z štabnimi vajami so bili stalnica in na lokalni ravni je bilo veliko taktičnih usposabljanj v okviru UJV in RSNZ, deležen pa sem bil tudi znanega nadzora GINA, ki je bil direktno voden iz Beograda s poudarkom na vodstvo takratne JLA. Kljub zahtevnosti in obsežnosti je bil rezultat dober, saj smo zadeve dobro pripravili, v določeni meri pa tudi prilagodili slovenskim družbenopolitičnim razmeram. Na tem področju dela v milici sem se udeležil tudi štabne vaje na zvezni ravni v Zagrebu, kjer smo s sodelavci uspešno zastopali Slovenijo.

Življenje se je vrtelo zelo hitro in sledilo je priznanje in napredovanje s premestitvijo na UNZ na delovno mesto inšpektorja za posebne naloge leta 1988. Glede na izkušnje iz mladosti ter pridobljene izkušnje po kariernem napredovanju se je začela moja kariera na področju varnosti cestnega prometa z zelo zanimivim, kreativnim in odgovornim strokovnim delom. Zaradi specifičnosti strokovnega

dela sem bil na številnih strokovnih izobraževanjih, posvetih in simpozijih na področju prometne varnosti, strategije dela in usmeritve za specifično delo na zahtevnem delovnem področju s sodelovanjem v številnih strokovnih komisijah pri gradnji cest od lokalnih do avtocest in železnice.

Izobraževanje je bilo stalno, saj sem se redno udeleževal kongresov o cestah, mednarodnih konferenc o globalni varnosti in tudi različnih mednarodnih konferenc na področju nevarnih snovi. V sklopu strokovnega dela je bilo nujno tudi mednarodno sodelovanje zaradi usklajevanja sprememb zakonodaje in standardov na področju prometne varnosti, kar se je strnilo v znane usmeritve za delo na tem področju, ki so začele nastajati v Sloveniji. Delo na strokovnem področju je zahtevalo popolno angažiranje, saj delo stalnega dodatnega inšpektorja za prometno varnost ni bilo sistemizirano in sem največjo pomoč v praksi dobival pri večnem v.d. komandirju Postaje prometne policije Dušanu Pohovnikarju.

Z leti dela v milici oziroma policiji sem pridobil delovne izkušnje na različnih delovnih področjih, sledila so različna priznanja ter tudi nove zadolžitve. Z izkušnjami na področju VEM in glede na ožjo specializacijo dela sem bil razporejen tudi v PEM kot pomočnik poveljnika PEM, kasneje PPE. Spet so sledila izobraževanja, usposabljanja in testiranja različne nove zaščitne opreme in orožja. Najzahtevnejše obdobje je bilo v pripravah na osamosvojitvene procese pred letom 1990, ko je milica predstavljala pomemben člen varnosti v procesu osamosvajanja. Posebej pomembna je bila akcija Sever, ki je bila pomemben člen pri zagotavljanju varnosti v političnih procesih pred osamosvajanjem. Zaradi delitve PEM sem vodil zavarovanje državne meje na območju Lendave in Ljutomera, večinski del enote pa je deloval v Krškem pri varovanju meje.

Politični pritiski so se stopnjevali, zato so bile tudi naloge policije zahtevnejše, posebej še za Posebne enote milice, ki so imele na splošno priznano vlogo »specialcev«. Zaradi vloge in pomena delovanja je bilo treba pripadnike PEM tudi ustrezno usposobiti, tako v taktičnem kot psihofizičnem smislu, saj tovrstnih izkušenj ni imel nihče.

Po temeljitih pripravah na osamosvojitveno vojno smo jo dočakali po zaključnih pripravah v Rakičanu pri Murski Soboti, kjer je bila zadnja terenska lokacija PEM. Iz tega centra so potekale tudi različne aktivnosti, kot pomoč enotam na terenu, v zadnjem trenutku tudi z varovanjem zamenjave državnih obeležij na mejnih prehodih. Zaradi vdora močnih vojaških enot JLA na ozemlje Slovenije je bila PEM razporejena po vodih na ključne položaje na mejnih prehodih. Spet se je usoda poigrala in sem pristal v Gornji Radgoni z močnim vodom pripadnikov Posebnih enot milice po nujnem postopku in vsa osebna oprema je ostala v bazi Rakičan. Zaradi ofenzivnega delovanja vojaških enot JLA in nekoliko zmede

na področju logistike, je osebna oprema ostala v Rakičanu do konca glavnih aktivnosti v Gornji Radgoni oziroma do premika kompletne PEM v Veliko Polano. Kljub temu smo poskušali zagotavljati nujno osebno opremo na poseben način s pošiljanjem posameznikov na domove čez Muro, v največji meri pa z veliko podporo občanov, ki so oskrbovali naše enote. Posebej je izstopal primer občana Edvarda Vakeja, ki je imel manjšo trgovino z mešanim blagom in je sredi noči na široko odprl vrata svoje trgovine.

V nekaj dnevnih aktivnostih na območju Gornje Radgone so se dogodki odvijali bliskovito in odločno, saj je bil napad JLA nesporno premočan za obrambne enote milice in TO zaradi vojaškega orožja, s katerim je napadala JLA. Mejni prehod Gornja Radgona je bil okupiran in vsi miličniki ter ostale sile so se morali umakniti, saj je bilo treba zavarovati življenja vseh udeležencev obrambe kakor tudi civilnega prebivalstva. Med različnimi aktivnostmi so se prepletali sestanki in koordinacije na različnih ravneh s pomočjo operativnega štaba v Murski Soboti in večkrat smo se znašli sami na terenu ter prilagajali naše aktivnosti glede na trenutni položaj.

V določenih trenutkih je v prvih dneh vojne v Gornji Radgoni mesto kazalo znake zapuščenosti in vojne, ljudje so se umaknili iz mesta, trgovine in drugi lokali so bili zaprti, prisotne so bile le enote milice in TO ter lokalna politika. Z medsebojnimi dogovrajanji smo iskali taktične in tehnične rešitve na različnih ravneh in v različnih skupinah, pri tem pa so se pokazale tudi nekatere slabosti. V začetku aktivnosti ni bilo koordinacije med milico in TO, kar smo nadoknadili s postavitvijo človeka za zvezo in to je dobro opravljal koordinator za zvezo Janez Kralj.

Delovanje PEM v Gornji Radgoni in milice je imelo tudi določene posebnosti, ki so se odražale tudi pri aktivnostih na terenu. Vodenje enega voda PEM in vse aktivnosti je neposredno izvajal poveljnik Alojz Flisar, ki je bil sicer tudi domačin in je dobro poznal razmere na terenu, vendar je bil tudi obremenjen z »lokalnim« okoljem. Glede na vse okoliščine in aktivnosti PEM na celotnem območju Pomurja bi bila vloga koordinatorja v operativnem štabu bolj potrebna in neobremenjena z lokalnim poudarkom. Pri tem so bili taki predlogi operativnemu štabu tudi dani, vendar nerealizirani.

Po nekajdnevnih burnih dogodkih v Gornji Radgoni smo dočakali tudi odhod agresorjev, ki so sklonjenih glav zapuščali porušeno mesto, ponosno smo ponovno izobesili slovensko zastavo na mejnem prehodu, prisrčno smo se rokovali z avstrijskimi varnostnimi organi na mostu čez reko Muro in življenje se je vrnilo v mesto. Po opravljeni nalogi se je PEM ponovno združila na Policijski upravi v Murski Soboti in se po krajših zapletih z logistiko premaknila na novo lokacijo v Veliko Polano, od koder so se izvajale vse aktivnosti varovanja državne meje s poudarkom na slovensko-hrvaški meji.

V osamosvojitvenih procesih so se tudi v policijskih zadevah pokazali specifični človeški faktorji. Kljub prizadevanju za enoten pristop so se pokazali različni kriteriji pri »zaslužnih« napredovanjih in kasneje tudi priznanjih, ki so se tudi individualizirala, česar med vojno ni bilo. Sam sem prejel dve pomembni priznanji, in sicer Častni znak svobode Republike Slovenije in Znak hrabro dejanje. Po osamosvojitvi se je delo v policijskih vrstah nadaljevalo v spremenjenih političnih in gospodarskih razmerah, veterani smo svoje mesto odstopili mlajšim kadrom ter se povezali v veteransko društvo Sever, ki naj spominja na znamenito akcijo Sever. Na tem področju sem bil prejemnik bronastega in srebrnega priznanja Združenja Sever.

Delo na področju varnosti cestnega prometa je tudi po osamosvojitvi bilo glavna in specialna dejavnost v moji karieri, ki je bila zanimiva in pestra, saj sem sodeloval v strokovnih komisijah pri gradnji ali modernizaciji cest in železnic, nadgradnja pa je bila sodelovanje pri trasiranju in gradnji pomurskega kraka avtoceste in železnice do madžarske meje. Čeprav je bilo na področju avtocest delo zelo zanimivo in zgodovinsko, sem bil prepričan, da ima pomurska avtocesta politični vidik, saj nekateri parametri avtoceste manjkajo, kar sem jasno izrazil tudi ob otvoritvi avtoceste. Življenje je teklo naprej in tudi zvestoba uniformi in policiji je ostala po zvezdah usode. Aktivna strokovna aktivnost se je približevala koncu in kot običajno je sledilo še zadnje priznanje v policiji - Zlati znak in 30. 12. 2003 zaslužena upokojitev. Zvestoba po zvezdah pa je ostala uniformi, saj ponosno hranim in nosim policijsko uniformo kot upokojen policist, veteran in civilist kot gasilec.

Bruno JANČAR, rojen 23. 5. 1948 v Apačah, stanujoč Apače 106, izhaja iz kmečke družine. Osnovno šolo je obiskoval in končal v Apačah ter se po končani osnovni šoli izučil za poklic mizarja v takratnem podjetju Les Ptuj, mizarstvo in žaga Črnci – Apače.

Leta 1967 je odšel na služenje vojaškega roka »JLA«, katerega je odslužil v Kranju in Mariboru 13. 2. 1969. Dne 1. 7. 1969 se je zaposlil v Organih za notranje zadeve ter bil nameščen kot pripravnik – miličnik na PP Radlje ob Dravi. Od leta 1969 do 1972 je v Ljubljani obiskoval in končal Srednjo strokovno šolo za notranje zadeve ter se po končani šoli za leto dni zaposlil kot miličnik na PP Radlje ob Dravi.

Leta 1973 se je na lastno željo na mednarodnem mejnem prehodu Gornja

Radgona zaposlil najprej kot kontrolor, nato pa je z odločbo nekaj let opravljal službo na istem prehodu kot vodja izmene. Leta 1976 je bil po službeni dolžnosti premeščen na PP Gornja Radgona kot vodja varnostnega okoliša, katero delo je opravljal polnih 15 let.

Po letu 1991 je nekaj časa opravljal delo dežurnega na PP Gornja Radgona ter bil nato po službeni dolžnosti premeščen na PO Radenci, kjer je opravljal dela in naloge komandirja. V času vojne za samostojno Slovenijo je bil aktiven udeleženec in kot komandir oddelka opravljal razne naloge.

Za delo v policiji je prejel Srebrni znak osamosvojitve, Srebrni znak za prispevek k razvoju in krepitvi varnosti ter Bronasti znak zasluge za varnost in še nekaj ostalih pisnih priznanj oziroma pohval. Bruno Jančar je član PVD Sever za Pomurje ter član Mednarodnega policijskega združenja (IPA).

V Apačah si je ustvaril družino, ima dve hčerki, vnukinjo in vnuka. Že od rane mladosti je aktiven član čebelarskega in ribiškega društva ter od leta 1972 član LD Apače. S svojo aktivnostjo in zadolžitvami je v društvih prejel več raznih zveznih in društvenih priznanj ter pisnih pohval. Veliko prostega časa namenja ribolovu na morju in rekah, se druži s prijatelji, kjer pogosto obujajo spomine na stare čase.

Milan Osterc, rojen 17. 7. 1959, osnovno šolo je končal leta 1974 na OŠ Slava Klavora v Mariboru - Tezno. Uspešno je končal štiriletno kadetsko šolo za miličnike v Tacnu leta 1978. V svoji miličniški karieri je uspešno delal na enotah OM Cankova, PM Murska Sobota in na OM Gornji Petrovci kot pomočnik komandirja.

Uspešno je opravil vse izpite Višje šole za notranje zadeve v Ljubljani od 1987 do 1990 in diplomiral 1993 leta. V času osamosvojitvene vojne od maja 1991 je delal kot komandir OM Dobrovnik. Od septembra 1991 je bil komandir OM Radenci, od februarja 1992 komandir PP Gornja Radgona, od julija 1992 do 1994 pomočnik vodje izmene na OKC Murska Sobota. Od julija 1994 do marca 1995 je bil komandir PMM Petišovci. Zaradi posebno hudih telesnih poškodb v prometni nesreči marca 1995 leta je bil 1996 premeščen na PPP Murska Sobota kot pomočnik komandirja, kjer je bil ves čas v bolniškem staležu zaradi zdravljenja in operacij do invalidske upokojitve leta 2004. V letih od 2000 aktivno sodeluje v različnih nevladnih organizacijah, kjer je prejel različna priznanja, tudi Naj prostovoljec leta 2017 v Republiki Sloveniji.

V Policijskem veteranskem društvu Sever za Pomurje trenutno deluje kot podpredsednik v društvu in kot predsednik pododbora PM Lendava ter član upravnega odbora. Za svoje požrtvovalno delo je odlikovan s Srebrnim znakom osamosvojitve, Bronastim znakom Sever in Znakom za Slovenijo ter Bronastim znakom za varnost.

Boris Edšidt

Moja življenjska pot se je začela 13. 6. 1960 v Mariboru. S starši sem mladost preživel v vasi Črnci pri Apačah, kjer sem tudi obiskoval osnovno šolo. Nadaljevanje šolanja sem končal v Tacnu. Delovno kariero sem začel v tedanjem Kmetijskem kombinatu Gornja Radgona kot strokovni delavec na področju varstva pri delu in obrambnih priprav. Aktivno sem se vključeval v družbeno politično življenje tedanjega časa in zasedal določene politične funkcije predvsem v ZSMS. S svojim delovanjem na raznih področjih sem poznan kot oseba, ki zagovarja pripadnost domovini in vrednote (Maistrovih borcev in borcev NOB) vseh predhodnikov, ki so bili ključnega pomena, da imamo danes svojo državo in kulturo, ki nas postavljata ob bok velikih. Ob vsem tem pa ne smem pozabiti družine, ki je zaskrbljeno zrla v moja dejanja, ko sem sodeloval pri obrambi domovine.

europass

Europass življenjepis

Osebni podatki

Ime in priimek	**Dušan Zagorc**
Naslov	Partizanska 37, 9250 Gornja Radgona, Slovenija
Telefon	041 66 22 35
E-pošta	dusan.zagorc@guest.arnes.si; dusan.zagorc@gmail.com
Državljanstvo	slovensko

Datum rojstva	28. 2. 1952, Žepovci
Spol	moški
Zaposlitev	**Upokojenec od 1. 9. 1977**
Delovne izkušnje	1. 9. 2017 - upokojitev 1. 9. 2009 - ravnatelj OŠ Gornja Radgona s PŠ dr. Janka Šlebingerja 1. 1 0. 1990 - ravnatelj Osnovne šole Gornja Radgona 1. 4. 1985 - izobraževalna in raziskovalna skupnost SIS družbenih dejavnosti 1. 9. 1980 - profesionalna politika (OK ZSMS in OK SZDL Gornja Radgona) 1. 10. 1976 - učitelj fizike, matematike in tehnike na OŠ Gornja Radgona 1. 9. 1973 - učitelj fizike in tehnike na OŠ Bakovci
Izobraževanje in usposabljanje	1993 - šola za ravnatelje v Radovljici (1. generacija) 1985 - diploma iz fizike (PA Maribor) 1970 - matura (Gimnazija Murska Sobota) 1966 - končal Osnovno šolo Apače
Materni jezik	**slovenščina**
Drugi jezik	**nemščina, ruščina, srbohrvaščina**
Vozniško dovoljenje	AM, B, F, G - 1977
Dodatni podatki	2012 - v. d. predsednika Združenja ravnateljev Slovenije 2006 - podpredsednik Združenja ravnateljev (dva mandata)
Priloge	2012 - prejemnik Zlatega znaka Veteranov vojne za Slovenijo 2011 - podpredsednik Odbora za podeljevanje nagrad v šolstvu Republike Slovenije 2011 - predsednik Odbora za DD pri Občinskem svetu Gornja Radgona 2010 - Trstenjakova nagrada za življenjsko delo na področju šolstva v Občini Gornja Radgona 2004 - predsednik Odbora za prireditve v Gornji Radgoni ob vstopu Slovenije v EU 2003 - podžupan Občine Gornja Radgona (dva mandata) 1999 - najravnatelj Slovenije po izboru revije Otrok in družina 1998 - član Občinskega sveta Občine Gornja Radgona (do danes) 1995 - veteran vojne za Slovenijo (do danes v organih združenja) 1996 - ustanovitev OZ VVS Gornja Radgona (20. 1. - ustanovni član)) 1995 - predsednik Društva prijateljev mladine Gornja Radgona (do danes)

Miran Gomboc, rojen leta 1971 v Murski Soboti. Osnovno šolo sem obiskoval v Radencih, kjer tudi živim od rojstva. Srednjo družboslovno in ekonomsko šolo sem v Murski Soboti končal leta 1990. Septembra istega leta sem v Varaždinu začel služiti vojaški rok, rod vezist-radiorelejec. Po vojski sem se vpisal na Ekonomsko poslovno fakulteto Maribor. Januarja 1993 sem dobil zaposlitev kot tajnik v Vrtcu Manka Golarja Gornja Radgona.

Sem oče treh otrok, sinov Luke in Mateja ter hčere Rine. Celo življenje sem se ukvarjal s športom, najbolj aktivno s košarko, kjer sem igral v slovenskih ligah, ob koncu pa v pomurski članski ligi.

Leta 2020, ob začetku koronske krize, sem se odločil za veliko spremembo in se podal na pot samostojnega podjetnika. Sem lastnik picerije Pizza na i in postal sem picopek. Leto in pol sem dejavnost izvajal na domačem naslovu, januarja letos pa sem pustil službo v vrtcu (tam delal 29 let) in šel »na svoje« z odprtjem picerije na avtobusni postaji v Radencih.

V prostem času največ časa posvetim svoji družini in dvema psoma, ki sta moje življenje zelo popestrila.

Brigadier **Josef Paul Puntigam** * 25. Jänner 1947 in Neusetz, Gemeinde Straden/ Bezirk Radkersburg ist ehemaliger österreichischer Berufsoffizier.
Nach der Pflichtschule absolvierte er die Ausbildung zum landwirtschaftlichen Betriebsleiter, ehe er zum Jägerbataillon 17 nach Straß in Steiermark einrückte. Nach seinem Einsatz als Gruppen- Zugs,- und Kompaniekommandant wurde er Jahrgangskommandant an der Theresianischen Militärakademie und avancierte weiter zum Regiments-, Brigade- und Schulkommandanten. Im Rahmen seiner militärischen Ausbildung absolvierte er Sonderausbildungen wie die Hochalpinistenausbildung, Fallschirmspringerausbildung und die Jagdkommandoausbildung. An der Militärakademie unterrichtete er als Gastlektor Führungs- und Organisationslehre. Unter seiner Leitung rückten 1998 die ersten Frauen in das Bundesheer nach Straß ein.
Während des slowenischen Unabhängigkeitskrieges im Juni/Juli 1991 führte Oberstleutnant Puntigam als Kommandant einer regimentsstarken gepanzerten

Einsatzgruppe Grenzsicherungsaufgaben im österreichisch-slowenischen Grenzgebiet erfolgreich durch. Die aus 1600 Mann bestehende Einheit war eine „Task Force“ – zusammengesetzt aus verschiedenen Truppenteilen.

Zwischenzeitlich machte Oberst Puntigam Dienst in der Abteilung für Militärstrategie im Bundesministerium für Landesverteidigung.

Die letzten sechs Jahre seiner Dienstzeit war Brigadier Puntigam als Infanteriechef des österr. Bundesheeres und als Kommandant der Jägerschule(Infanterieschule) tätig, ehe er nach 42 Dienstjahren in den Ruhestand trat.

Prevod Jasmina Zemljič

Brigadir Josef Paul Puntigam, rojen 25. januarja 1947 v Neusetzu, občina Straden/okraj Radkersburg, je nekdanji avstrijski karierni častnik.

Po obvezni šoli se je izučil za kmetovalca, nato se je pridružil 17. pehotnemu bataljonu v Straßu na Štajerskem. Po razporeditvi je kot poveljnik skupine, voda in čete postal poveljnik letnika Terezijanske vojaške akademije in napredoval v poveljnika polka, brigade in šole. V okviru vojaškega usposabljanja je opravil specialno usposabljanje: za visokogorje, za padalce in za borca za posebne operacije avstrijskih oboroženih sil (Jagdkommando). Na vojaški akademiji je kot gostujoči predavatelj poučeval vodenje in teorijo organizacije. Leta 1998 so se pod njegovim vodstvom prve ženske vpisale v vojsko v Straßu.

Med osamosvojitveno vojno v Sloveniji junija/julija 1991 je podpolkovnik Puntigam uspešno opravljal naloge varovanja meje na avstrijsko-slovenskem obmejnem območju kot poveljnik polka oklepne enote. Enota, sestavljena iz 1.600 mož, je bila „task force“ - sestavljena iz različnih enot vojakov. Polkovnik Puntigam je služboval v oddelku za vojaško strategijo na Zveznem ministrstvu za obrambo.

Brigadir Puntigam je zadnjih šest let službe preživel kot poveljnik pehote avstrijskih oboroženih sil in kot poveljnik pehotne šole, preden se je po 42 letih službe upokojil.

Delo veteranskih društev na območju upravne enote Gornja Radgona

Policijsko veteransko društvo Sever za Pomurje[237]

Policijsko veteransko društvo Sever za Pomurje deluje na območju Prekmurja in Prlekije ter pokriva območja vseh 27 občin Pomurja. Sedež društva je na Policijski upravi Murska Sobota, v Ulici arhitekta Novaka 5 v Murski Soboti (spletni naslov: www.sever-pomurje.si). V dejavnost društva je vsako leto vključenih do 500 članov, ki so veterani vojne za Slovenijo iz vrst policistov, rezervnih policistov in drugih delavcev policije) ter državljanov, ki so aktivno sodelovali pri aktivnostih za zaščito demokratičnih procesov v Sloveniji in v vojni za Slovenijo leta 1991, ter njihovih družinskih članov ali tistih, ki so pristopili, ker bi radi pomagali pri izvrševanju načel in ciljev društva. Zaradi lažjega delovanja smo organizirani po teritorialnem načelu v pododborih − UNZ[238] Murska Sobota, PM[239] Murska Sobota, PM Lendava, PM Ljutomer in PM Gornja Radgona.

Dne 16. 1. 1998 je bilo na ustanovni skupščini v Sebeborcih ustanovljeno v skladu s spremenjeno zakonodajo o društvih Policijsko veteransko društvo „Sever“ za Pomurje, s sedežem v Murski Soboti v Ulici arhitekta Novaka 5. Upravna enota Murska Sobota je dne 3. 3. 1998 izdala obvestilo o registraciji društva številka 026-41/98-7, s katerim je društvo registrirano pod registrsko številko 363.

Društvo se na ravni države združuje v krovno organizacijo, imenovano Zveza policijskih veteranskih društev Sever. Ustanovljeno je bilo 26. marca 1994 v Novem mestu, združuje pa dvanajst pokrajinskih društev. Krajše imenovano Združenje Sever na prostovoljni, nepolitični in domoljubni osnovi združuje vse udeleženke in udeležence aktivnosti za zaščito demokratičnih procesov v Sloveniji in priprav ter aktivnosti v vojni za ohranitev samostojne in suverene Republike Slovenije.

Zveza ima podeljen status nevladne organizacije, da deluje na področju vojnih veteranov in vojnih grobišč, deluje v javnem interesu, vključena je v delo Konference domoljubnih in veteranskih organizacij Slovenije, ki deluje pod okriljem predsednika države Slovenije in je tudi članica mednarodne Svetovne veteranske federacije. Prav tako je društvo pridobilo status nevladne organizacije, ki deluje v javnem interesu na področju vojnih veteranov - odločba MORS[240] številka 093-81t20174 z dne 2.10. 2017.

237 Drago Ribaš
238 Uprava za notranje zadeve – današnja Policijska uprava
239 Postaja milice
240 Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije

Dosedanji predsedniki društva so bili Alojz Flisar, Franc Slokan, Iztok Trček in Ciril Magdič. V letu 2014 je postal predsednik društva Drago Ribaš. Najpomembnejše odločitve o delovanju društva sprejema skupščina, operativno pa vodi delovanje desetčlanski upravni odbor, nadzorni odbor in častno razsodišče pa skrbita, da delovanje poteka v skladu z akti in potrebami članov društva. Alojz Flisar in Ciril Magdič imata na skupščinah društva podeljen naziv Častni predsednik društva.

Društvo je prostovoljno, nepridobitno, samostojno združenje udeleženk in udeležencev vojne za Slovenijo, ki so kot pripadniki Organov za notranje zadeve sodelovali pri aktivnostih za zaščito demokratičnih procesov v Sloveniji ali pa so bili s svojimi aktivnostmi neposredno vključeni v vojno za osamosvojitev Republike Slovenije. Prav tako pa se v društvo lahko včlanijo osebe, ki sprejemajo načela in cilje društva.

Društvo opravlja svoje naloge v skladu s statutom in drugimi akti društva, posebni poudarek pri delovanju pa je namenjen ohranjanju spomina na vlogo, pomen, aktivnosti in zgodovinski prispevek milice v osamosvojitvenih procesih in osamosvojitveni vojni. Društvo je združeno z drugimi društvi in zvezami v Pomurju na področju domoljubja in veteranstva v Koordinacijo domoljubnih in veteranskih organizacij Pomurja – KODVOP.

Delo društva

Pri izvedbi nalog smo zelo uspešni. Z zavodom Sončnica smo uspeli skupaj ob 20. obletnici osamosvojitvene vojne posneti dokumentarni film z naslovom **Radgona 1991, Osamosvojitvena vojna v Pomurju**. Naš član Tomislav Habulin je izdelal in odlično zagovarjal diplomsko delo z naslovom Skupaj; s PU[241] Murska Sobota smo izdali knjigo **Zgodovina Pomurske policije in orožništva**. V lastni režiji smo izdali knjigo **Pomurje je gorelo modro** v dveh delih in pozneje z vsem gradivom, ki smo ga imeli, njeno elektronsko različico z naslovom **Pomurje v ognju osamosvojitvene vojne - vloga Organov za notranje zadeve – zbrano gradivo**.

Z OZVVS[242] Ljutomer smo decembra 2020 izdali zbornik spominov udeležencev osamosvojitvene vojne 1991 in dokumentacijo, ki še ni bila objavljena z naslovom **Prlekija v soju osamosvojitvene vojne 1991 - Ljutomer.** Junija 2021 smo skupaj z OZVVS Lendava izdali in na okrogli mizi v Lendavi predstavili podoben zbornik z naslovom **Občina Lendava v soju osamosvojitvene vojne 1991**. V mesecu oktobru 2021 smo izdali in na okrogli mizi v Dobrovniku predstavili zbornik **Dobrovniški orožniki, miličniki, policisti skozi zgodovino 1919 – 2021**.

241 Policijska uprava
242 Območno združenje zveze veteranov vojne za Slovenijo – v njem so predstavniki iz takratne Teritorialne obrambe

Skupaj z Zvezo veteranov vojne za Slovenijo in pozneje z drugimi člani Koordinacije domoljubnih in veteranskih organizacij Pomurja (KODVOP) smo izvedli tri literarne razpise z naslovom Spominska obeležja pripovedujejo med učenci osnovnih šol Pomurja in dijaki srednjih šol ter pri tem izdali zbornike z besedili avtorjev, za učence pa smo organizirali zaključno prireditev, podelili priznanja in medalje ter za avtorje in mentorje organizirali izlete po Sloveniji na kraje, ki so bili pomembni v času osamosvojitvene vojne 1991. V letu 2022 je odprt četrti razpis do konca leta.

Že tri leta izdajamo časopis v elektronski obliki z naslovom Pomurski policijski veteran, s katerim poskušamo člane našega društva, KODVOPA in drugih društev Sever po Sloveniji seznaniti z našo dejavnostjo v besedi in sliki.

O našem dobrem delu govorijo tudi gostovanja razstav Človeka nikar, Uporniki z razlogom in 25 let osamosvojitve Slovenije v lasti Združenja Sever. Z njimi prikazujemo dogodke pred, med in po osamosvojitveni vojni v Sloveniji in tudi Pomurju. Razstave poskušamo pripeljati v vse večje kraje v Pomurju. V letu 2021 so bila ob 30-letnici osamosvojitve Republike Slovenije gostovanja v več kot 40 krajih in šolah v Pomurju.

V mesecu maju in juniju 2021 smo skupaj s pokrajinskima odboroma ZVVS in ZSČ[243] terstna občina s pomočjo Mestne občine Murska Sobota pripravili razstavo **Vojna za samostojno Slovenijo 1991 - osamosvojitvena vojna v Pomurju.** S to razstavo smo zajeli dogajanje v Pomurju in Sloveniji od 1. 12. 1989 do 25. 10. 1991 in predvsem natančno dogajanje med vojno v Pomurju in to ne samo delovanje Organov za notranje zadeve Teritorialne obrambe, ampak tudi občanov, medijev, zdravstva, upravnih organov občin, civilne zaščite, narodne zaščite in drugih. Razstava je na 30 panojih in se lahko postavi v prostoru ali zunaj na prostem.

Pozitiven odnos do skupne junaške preteklosti Slovenije se kaže skozi odkritja spominskih obeležij, posvečenim dogodkom iz osamosvojitvene vojne. V okviru aktivnosti Združenja Sever kot našo krovno organizacijo smo uspešno zaključili projekte in priprave za izdajo vrste zbornikov, najpomembnejši so vsekakor Zbornik Sever, Zbornik posvetovanj na temo osamosvojitvene vojne, Ranjenci, Hranitelji orožja, Spominska obeležja, vsekakor pa zbornik, ki bo govoril o aktivnostih slovenske policije v osamosvojitveni vojni in ravnanju z vojnimi ujetniki.

Tudi vse izvedene prireditve sporočajo mladi generaciji o polpretekli zgodovini. Med njimi so najpomembnejša druženja na pohodih in športnih srečanjih. Najpomembnejše prireditve so že uveljavljene in tradicionalne − pohod Dolga vas, pohod ob meji Gornja Radgona in Radenci ter tradicionalni in množično obiskani pohod po poteh bojev pomurske policije. V sodelovanju s sorodnimi

243 Zveza slovenskih častnikov

organizacijami, združenimi v KODVOP, smo organizirali več večjih odmevnejših prireditev (Pomurska slovesnost ob 30. obletnici osamosvojitve, zaključne slovesnosti literarnih natečajev, združene s pomembnimi datumi ali prazniki).

Tudi sejemske predstavitve, ki so potekale pod različnimi naslovi v Gornji Radgoni, so bile odlično obiskane. Na njih smo uspešno sodelovala veteranska društva, ki smo predstavila naloge in izvedene aktivnosti v času osamosvojitvene vojne 1991 in vedno tudi eno od razstav Združenja Sever.

Skupaj z ZVVS že več let izvajamo predavanja v osnovnih in srednjih šolah v Pomurju o osamosvojitveni vojni (po skupnem programu). Sodelovali smo na seminarju učiteljev (ki poučujejo zgodovino in domoljubje) Pomurja v Puconcih leta 2016 in predstavili program, ki je bil soglasno sprejet kot pripomoček učiteljem pri ozaveščanju učencev in dijakov in širjenju domoljubja. Ob 30-letnici osamosvojitve Republike Slovenije smo v KODVOP skupaj z Mestno občino Murska Sobota organizirali za učence in dijake občine Murska Sobota sprehod po mestu od spominskega znamenja do spominskega znamenja od leta 1919 do osamosvojitvene vojne 1991 s predavanjem pri vsakem obeležju, kaj predstavlja, in na koncu odkrili spominsko ploščo za vojašnico Murska Sobota v spomin na boje pri vojašnici. Podobna pohoda sta bila organizirana tudi v občinah Veržej in Razkrižje.

Pomembni so tudi nastopi v javnosti in v medijih in vse to z namenom, da se dogodki, ko smo končno dobili svojo državo, ne pozabijo in se dvigne raven domoljubja na tisto, ki je bila leta 1991. Naši člani pa so bili tudi prostovoljci v času migrantske krize 2016.

Ob 30. obletnici osamosvojitve smo skupaj z ZVVS in Mestno občino Murska Sobota ter koordinacijo občin v Pomurju organizirali pokrajinsko slovesnost ob osamosvojitvi Republike Slovenije, ki je bila odmevna in obiskana. Pred njo pa so se veteranska društva, Slovenska policija, Slovenska vojska in Civilna zaščita predstavile na trgu zmage v Murski Soboti s svojo opremo in dejavnostjo. Pred tem smo obeležili skupaj z ZVVS obletnico delovanja MSNZ[244] v Pomurju s svečanostjo in razstavo v Turnišču.

Prav tako sodelujemo z lokalnimi skupnostmi pri organizaciji in izvedbi slovesnosti ob pomembnih datumih ali državnih praznikih. Izredno prijetno druženje so veteranski izleti, na katerih si ogledamo znamenite kraje, ki so kakorkoli povezani z domoljubjem in zgodovino Slovencev in domovine (Trst, Doberdob, Posočje, Primorje, Vipavska dolina, Pohorje, Okrešelj, Celovec, Koroška, Dolenjska, Budimpešta, Szombathely, Komarno GEOSS[245], Pivka …).

244 Manevrska struktura narodne zaščite
245 Geografsko središče Slovenije

Skrb za člane društva in udeležence osamosvojitvene vojne se kaže v nudenju pomoči, ko posamezni član zaradi osebnih težav zaide v eksistenčno krizo, in pomoč pri uveljavljanju statusov vojnega veterana, posebej pri ohranjanju že pridobljenih pravic. V okviru sodelovanja s sorodnimi društvi smo prepoznavni z obema policijskima sindikatoma PSS[246] in SPS[247], Regionalnim klubom IPA za Pomurje, z Društvom upokojenih delavcev ONZ[248] − *s Klubom upokojenih delavcev MNZ*[249] *»Maksa Perca«,* pa s Športnim društvom UJV[250] Murska Sobota, z društvom policijskih šefov in društvom kriminalistov.

Prav tako organiziramo za naše člane in člane KODVOP pozimi turnir v kartanju, spomladi in jeseni tekmovanje v ribolovu, jeseni pa tekmovanje v šahu in balinanju. Redno se udeležujemo veteranskih športnih iger, ki jih v začetku meseca junija organizirata državni zvezi Združenje Sever in ZVVS. Prav tako pa tudi drugih tekmovanj, ki jih organizira Združenje Sever (smučanje, tenis, šah, balinanje itd.) druge članice KODVOP ali na Madžarskem Polgaor.

Veliko pozornosti namenjamo prijateljskemu sodelovanju z društvi iz tujine. Že utečeno tradicionalno sodelovanje je z društvom Polgaror (civilna straža, kjer so združena društva, ki se ukvarjajo z varnostjo občanov) iz Szombathelya in Magjarszombatfa, z društvom Beosz (vojaški veterani Madžarske vojske) iz Szombatheliya iz Madžarske in društvom UDVDR (združenje prostovoljcev iz domovinske vojne) iz Čakovske županije.

V vseh letih nam je v okviru zmožnosti stala ob strani Policijska uprava Murska Sobota in tudi ustrezne vojaške enote v vojašnici Murska Sobota. Kot partnerji so nam pomagale tudi pomurske občine, seveda v okviru svojih zmožnosti. Nekatere so nam za delovanje sofinancirale denarna sredstva na razpisih, večina pa nam je pomagala pri organiziranju spominskih slovesnosti. Skupaj z občino Šalovci in pokrajinskim odborom ZVVS smo pomagali postaviti muzej v bivši stražnici kot »Graničarski« muzej ali Muzej varuhov državne meje.

Vsi v Pomurju se zavedamo, da je vrsta naših aktivnosti že prerasla lokalni »regionalni« okvir delovanja društva, saj se v izvedbo in udeležbo prireditev vključujejo poleg članov Združenja Sever, veteranskih organizacij in domoljubnih društev tudi prebivalci Republike Slovenije in tujine.

Prav to dejstvo, obiskanost in priljubljenost društva kot organizacije in njena prepoznavnost na področju domoljubja in pomena ohranja zgodovinskih dejstev in skrbi za ohranitev zgodovinskih virov državnosti Slovenije in naroda, že prerašča

246 Policijski sindikat Slovenije
247 Sindikat policistov Slovenije
248 Organi za notranje zadeve
249 Ministrstvo za notranje zadeve
250 Uprava javne varnosti

klasično pojmovanje delovanja društva in presega interese društva. Prav v tem se kaže poseben pomen delovanja. Prav zato na tem mestu pričakujemo najmanj vsaj simbolno podporo države Slovenije in njenih inštitucij.

Utrinki delovanja društva PVD Sever za Pomurje

Udeleženci slovesnosti ob dnevu državnosti 18. 6. 2020 v Radencih (Fotografija: Milena Kovačič).

Milena Kovačič in Slavko Pelcl pri spominskem znamenju v Radencih pri vzdrževanju spominskega znamenja (Fotografija: Milena Kovačič).

Pregled spominskega obeležja v Zgornjem Konjišču (Arhiv: Igor Klarič).

Župan Občine Gornja Radgona in obiskovalci razstave, odprte dne 3. 6. 2020 v kulturnem domu v Gornji Radgoni, Združenja Sever z naslovom ***Uporniki z razlogom*** *(Arhiv: PVD Sever za Pomurje).*

Postroj praporščakov pred začetkom pohoda Radenci - Gornja Radgona 3. 7. 2019 s krajšo slovesnostjo v Radencih (Arhiv: PVD Sever za Pomurje).

Pododbor PP Gornja Radgona je 22. 2. 2019 organiziral razstavo ***Osamosvojitvena vojna za Slovenijo 1991*** *v prostorih Osnovne šole Kapela (Fotografija: Janez Vencelj).*

Pohodniki na poti na pohodu Radenci – Gornja Radgona, 3. 7. 2021 (Vir: Pomurec).

Ponovni dvig zastave Republike Slovenije na bivšem mejnem prehodu Gornja Radgona po 30 letih (Fotografija: Dani Mauko).

Polaganje vencev na slovesnosti v Gornji Radgoni ob 30. obletnici osamosvojitve Republike Slovenije (Fotografija: Dani Mauko).

Člana PVD Sever za Pomurje v parku miru v Radencih na komemoraciji 22. 10. 2021 (Fotografija: Slavko Pelcl).

Območno združenje veteranov vojne za Slovenijo Gornja Radgona

OZVVS

Partizanska cesta 12, 9250 Gornja Radgona

Drage veteranke in veterani osamosvojitvene vojne za Slovenijo - 1991, spoštovani bralke in bralci teh zapisov. V uvodu bom nanizal nekaj podatkov in dejstev:
10. oktobra 1993 je bil v Ljubljani ustanovni zbor ZVVS, na katerem je bil sprejet Statut zveze in zastavljena njena organiziranost. Ustanovitelji ZVVS so bili predstavniki vseh 13 pokrajinskih štabov TO Slovenije, iz katerih se je takrat oblikovalo 13 pokrajinskih odborov. Pokrajinski odbor ZVVS Pomurje je takrat štel 15 članov. Leta 1994 so se začele aktivnosti z vabilom vsem veterankam in veteranom Pomurja, da se vsak, ki ima pogoje po Statutu

ZVVS včlani v takrat Pokrajinski odbor Pomurje. Do tega leta je imel ta odbor že preko 500 članic in članov iz vseh Upravnih enot Pomurja.

V decembru 1995 je bil v Pomurju organiziran prvi sprejem za ranjence iz osamosvojitvene vojne v Pomurju. Istega leta je bil v parlamentu sprejet Zakon o vojnih veteranih, ki pa ni bil odraz predlogov vseh pokrajinskih odborov. Na vodstvu PO je bil sprejet sklep, da se do 1. marca 1995 v vseh štirih upravnih enotah Pomurja ustanovijo območni odbori ZVVS.

Franc Zemljič, častni predsednik OZ VVS Gornja Radgona.

Kljub vsej zahtevnosti in odgovornosti je na osnovi predlogov in idej prišlo do pobude in dogovora, ki sta privedla do ustanovitve iniciativnega odbora skupine veteranov vojne za Slovenijo iz območja takratne občine Gornja Radgona. Pripravljena je bila vsa potrebna dokumentacija, ki je omogočala nemoteno delo ustanovnega zbora. Statut ZVVS je postavil osnove za pripravo in izvedbo. Pripravljen je Poslovnik o delu zbora, sestavljen dnevni red, imenovana kandidacijska komisija, delovno predsedstvo, overitelji zapisnika in zapisnikar. Po intenzivnih pogovorih in dogovorih je bil ustanovni zbor sklican v soboto, 20. januarja 1996, ob 10. uri, v prostorih PGD Gornja Radgona.

Udeležilo se ga je 51 udeležencev osamosvojitvene vojne 1991. Na njem so sprejeli program dela, izvedli volitve predsedstva in vseh organov združenja. V istem letu so sprejeta tudi Pravila o delovanju združenja (statut).

Prvi izvoljeni predsednik je postal Franc Zemljič, ki je vodil združenje do leta 2007. Ob zaključku ga je predsedstvo imenovalo za Častnega predsednika, žal smo se od njega z vojaškimi častmi poslovili novembra 2017.

ZDRUŽENJE VETERANOV VOJNE ZA SLOVENIJE
ODBOR OBMOČNEGA ZDRUŽENJA ZVVS GOR.RADGONA

Datum: 12/2-1996

V A B I L O

Vabim vas na konstitutivno sejo Odbora območnega združenja Z VVS Gornja Radgona, ki bo v

petek, 16. februarja 1996 ob 15.00 uri v učilnici Gasilskega doma v Gornji Radgoni.

Za sejo predlagam naslednji

DNEVNI RED:

1. Konstituiranje odbora
   - izvolitev predsednika
   - zadolžitve z nalogami
2. Tekoče zadeve
3. Razno.

Prosim, da se seje zanesljivo udeležiš ob navedenem času!

PREDSEDNIK
DELOVNEGA PREDSEDSTVA

Zdravko STOLNIK,l.r.

Vabilo na konstitutivno sejo odbora OZVVS Gornja Radgona (Arhiv: OZVVS Gornja Radgona).

Jože Makovec, častni predsednik OZ VVS Gornja Radgona.

Od tega leta do leta 2015 je združenje vodil Jože Makovec, ki ga je predsedstvo ob zaključku mandata imenovalo za Častnega predsednika. Za vsa ta leta sodelovanja naj se zahvalim sekretarki Silvi Kuzma, ki je bila gonilna sila in nepogrešljiva sopotnica združenja.

Niko Brus, predsednik OZ VVS Gornja Radgona.

V letu 2015 je izvoljen na zboru članstva v Radencih Niko Brus, ki predsedstvo vodi še danes. Leta 2010 prevzame vodenje Pokrajinskega odbora ZVVS Pomurje in ga zelo uspešno vodi do leta 2014. Danes predsedstvo šteje 13 članov, zastopanih po teritorialnem občinskem ključu. Podpredsednik združenja je Milan Kuzmič, sekretarka pa Helena Ivanek.

V devetdesetih letih je združenje štelo preko 900 članov. Do sedaj jih je žal preminulo že 139. Večine pogrebnih slovesnosti se udeležujemo z delegacijo in praporščaki ter organiziramo častno stražo. Danes ima združenje preko 730 članic in članov, od tega je aktivnih 680.

Delovanje združenja

Leta 2001 smo pred 10. obletnico vojne za Slovenijo nabavili prapor združenja. Za prvega praporščaka je imenovan Anton Pintarič. Njegov naslednik je Matjaž Perša, ki je tudi nosilec prapora Pokrajinskega odbora ZVVS Pomurje od leta 2010 in še danes. Praporščaka pa sta še Franc Kranjc in Marjan Ščančar, ki opravljata to pomembno poslanstvo na vseh ravneh in slovesnostih doma in v tujini.

Matjaž Perša, praporščak OZ VVS Gornja Radgona.

Eden pomembnih mejnikov je bil leta 2007 najem prostorov na Partizanski 12 v Gornji Radgoni, kjer uspešno delujemo v prenovljenih prostorih še danes.

Leta 2002 smo začeli s svojim največjim projektom - Spominski pohod ob meji, ki ga organiziramo vsako leto 3. julija ob dnevu odhoda oklepne enote Popova iz Gornje Radgone. V ta namen je ustanovljen organizacijski odbor, ki ga sestavljajo člani: OZ VVS Gornja Radgona, PVD Sever - pododbor Gornja Radgona, OZSČ Gornja Radgona in Združenje borcev za vrednote NOB Gornja Radgona. Vsa leta ga vodi predsednik OZ VVS. Posebni poudarek dajemo okroglim obletnicam, tako da smo v letu 2021 izvedli že 20. pohod. Vsi pohodi so na visoki ravni, na kar smo lahko ponosni. Od leta 2018 nas po sporazumu financirajo vse štiri občine v UE, žal od leta 2020 ne več občina Radenci.

Rad bi se zahvalil za podporo pri izvedbi velikih slovesnosti naslednjim organizacijam, ki so spremljale pohode: MORS, MNZ, obema orkestroma, Častni enoti SV, učencem in mentorjem osnovnih šol, PGD Gornja Radgona za podporo in Zdravilišču Radenci ter vsem osrednjim slavnostnim govornikom. Še posebej bi se zahvalil vsem udeležencem pohodov, posebej mladim, ki jim je to namenjeno za ohranjanje spomina na dogodke iz osamosvojitvene vojne na tem področju.

Radenci 3. 7. 2013, pohod ob meji.

Gornja Radgona 3. 7. 2016, pohod ob Muri in proslava ob 25. obletnici samostojnosti.

Radenci 3. 7. 2018, pohod ob Muri z zaključno prireditvijo v Radencih.

Uspešno smo izvedli volilne in programske zbore, ki jih izvajamo po pravilu izmenično v vsaki občini.

Radenci 19. 3. 2011, zbor veterank in veteranov v Gasilskem domu Radenci.

Žiberci 6. 4. 2013, zbor veterank in veteranov v Gostilni Kozel.

Leta 2006 smo začeli še z novim velikim projektom: Dan OZ VVS. Za nami je že 11 pomembnih dogodkov, na katerih je pomembno druženje in obujanje spominov. Tukaj se moram zahvaliti prejšnjim gostiteljem Turistični kmetiji Roškar v Lastomercih in sedanjim gostiteljem Lovski družini Apače v Črncih. Zelo smo veseli, da se teh srečanj udeležuje veliko število članstva, saj so vključene tudi športno tekmovalne aktivnosti. V predstavitvah pa sodelujejo tudi pripadniki Rodovskega bataljona SV iz Murske Sobote.

Lastomerci 28. 5. 2016, 7. dan OZVVS Gornja Radgona na Turistični kmetiji Roškar.

Črnci 26. 5. 2018, 9. dan OZ VVS Gornja Radgona v Lovskem domu Črnci.

Udeležujemo se tudi veteranskih športnih iger na ravni zveze v metu bombe, vlečenju vrvi, pikadu in streljanju.

V letu 2016 smo začeli s predstavitvami dogodkov iz osamosvojitvene vojne 1991 na vseh osnovnih šolah v upravni enoti skupaj s PVD Sever Pomurje. Predstavitve so namenjene učencem in učenkam zaključnih razredov. Prav tako izvajamo predstavitve tudi na SŠGT Radenci. Skupaj je izvedeno 26 predstavitev na to temo, žal pa je covid-19 preprečil te aktivnosti v letu 2021.

Sv. Jurij ob Ščavnici, 15. 12. 2018, Zdravko Stolnik predava učencem OŠ Sv. Jurij ob Ščavnici.

Želim se zahvaliti ravnateljem in mentorjem za veliko pomoč. Prav v ta namen smo v letu 2021 podelili visoka priznanja in zahvale vsem ravnateljem in mentorjem. Hkrati se zahvaljujem ZVVS za finančno podporo pri organizaciji strokovnih ekskurzij, ko peljemo učence in dijake v kadetnico SV v Maribor.

Predstavitve dogodkov iz osamosvojitvene vojne 1991 organiziramo v obliki predavanj in prikazom filma vsem, ki nas obiščejo v našem mestu. Tako smo pogostili na primer učenke in učence različnih slovenskih osnovnih šol, Center vojaških šol SV iz Maribora, GŠSV, Rod. bataljon SV iz Murske Sobote, 72. Brigado SV iz Maribora, delegacijo EU na sejmu - SOBRA, različna območna združenja OZ VVS in OZSČ, francoske častnike NATO, vojaške atašeje NATO ob sejmu SOBRA, delegacijo Društva general Maister iz Maribora, Društvo Bilećanci …

Gornja Radgona 15. 1. 2022: Zdravko Stolnik predava članom Društva Bilećanci Slovenija.

S predavanjem in filmom gostujemo tudi pri vseh, ki nas povabijo, na primer v Domu starejših občanov v Radencih, v knjižnici v Lenartu, občanom po različnih občinah itd.

Gornja Radgona 23. 10. 2021, predavanje v Mladinskem centru Gornja Radgona.

Na ravni Pomurja sodelujemo skupaj s PVD Sever in ZSČ pri organizaciji natečaja za OŠ in SŠ Pomurja - Spominska obeležja pripovedujejo, na katerih najboljše prispevke nagradimo s priznanji. Tudi pri tem je potrebno omeniti veliko finančno podporo ZVVS in območnih združenj.

Gornja Radgona 6. 2. 2018, nagrajenci natečaja iz Osnovne šole Kapela.

Sodelujemo na občinskih slovesnostih ob državnih praznikih in obletnicah pomembnih dogodkov. Vedno se udeležimo z delegacijo in praporščakom. Leta 2012 smo imeli srečanje s PO ZVVS Pomurje in PO PVD Sever Pomurje, z obema vrhovnima zvezama, organizatorji slovesnosti ob odhodu zadnjega vojaka JLA iz Slovenije v hotelu Radin v Radencih. Hkrati pa smo imeli sejo obeh predsedstev.

Radenci, 26. 10. 2012, slovesnost ob odhodu zadnjega vojaka JLA iz Slovenije.

Leta 2014 sta PO ZVVS Pomurje in ZVVS organizirala posvet na ravni Pomurja o delovanju vseh struktur pred in med vojno 1991 v Grajski dvorani v Murski Soboti. Na osnovi teh prispevkov ter obravnav in usklajevanj smo pripravili Zbornik z naslovom - TO Pomurje v procesu osamosvajanja, ki smo ga izdali naslednje leto 2015. Posebna zahvala za urejanje in izdajo Zbornika gre uredniku generalu dr. Alojzu Steinerju in za finančno podporo generalu Ladislavu Lipiču, predsedniku ZVVS.

Murska Sobota, 24. 10. 2014, posvet v Grajski dvorani.

Organizirali smo vsakoletno strokovno ekskurzijo za članstvo in obiskali prav vse pokrajine v domovini. Organizacijski odbor, imenovan prav v ta namen, je odlično opravil svoje delo. V letih pred sedanjo zdravstveno krizo je bil odziv članstva odličen, saj smo skoraj vedno napolnili dva avtobusa. Med pripravami smo se vedno povezali z domačini, z OZ VVS v kraju obiska, kar je vedno pripomoglo k večji kakovosti obiska.

Poljana, 9. 9. 2014, izlet na Koroško.

Že nekaj let organiziramo komemoracijo ob Dnevu spomina v Spominskem parku osamosvojitvene vojne 1991 v Radencih. Rad bi se zahvalil Osnovni šoli Radenci, učencem in mentorjem za pripravljene kulturne programe.

Radenci 30. 10. 2018, komemoracija v Spominskem parku Radenci.

Radenci 22. 10. 2021, učenci Osnovne šole Radenci na komemoraciji v Spominskem parku Radenci.

Ob zaključku sojenja Popovu in oprostilni sodbi, smo bili 1. 12. 2015 povabljeni na sejo Odbora za obrambo RS v Državnem zboru, kjer smo jim predstavili dejstva o delovanju agresorja v Gornji Radgoni iz prve roke.

Nekateri člani združenja smo bili leta 2016 močno vpeti v pomoč in delo v Nastanitvenem centru za migrante na lokaciji Pomurskega sejma.

Posebno skrb namenjamo rekreaciji članstva. Prav zato smo organizirali druženje ob odbojki in streljanju z zračno puško.

Odlično organiziramo tekmovanja v ribolovu, vsakoletno tekmo na ravni Pomurja ter memorial - Franc Zemljič. Ribiči se udeležujejo vseh tekem v Pomurju, ki jih organizirajo OZ VVS in tekmovanj na ravni ZVVS na Ptuju. Iz vseh tekmovanj prinašajo domov najvišja priznanja in pokale.

Memorial Franca Zemljiča, Segovci, 22. september 2021 (Fotografija: Dani Mauko).

Odlično sodelujemo z občinami v UE ter z ostalimi domoljubnimi in veteranskimi združenji na vseh ravneh. Ponosni smo na popolno izvedbo vseh programskih aktivnosti. Zadnja leta nas ovira pri izpeljavi programa zdravstvena kriza, vendar smo izpeljali dogodke v prilagojenih razmerah.

V zahvalo za delovanje in pomoč pri izpeljavi vseh dogodkov smo na naših zborih podelili članicam in članom visoka priznanja združenja in ZVVS.

Slikovno gradivo sta pripravila in uredila Danijel Mauko in Martin Novak. Zapisal Niko Brus, predsednik združenja OZ VVS Gornja Radgona, Gornja Radgona, februar 2022.

Seznam avtorjev pravnih ali fizičnih oseb, ki so prispevali iz svojega arhiva fotografije ali dokumente (po abecedi):

Aleksander Gracin
Alojz Flisar
Arhiv 73. Območnega štaba teritorialne obrambe Ljutomer
Arhiv policije v zbirki Akcije Zgodovina
Arhiv policijskega veteranskega društva Sever za Pomurje
Branko Novak
Ciril Magdič
Časopis Delo
Časopis Demokracija
Časopis Večer
Dani Mauko
Inštitut za novejšo zgodovino
Janez Gregorič - magistrska naloga
Jože Pojbič
Ljubo Dražnik
Nataša Juhnov
Območno združenje veteranov vojne za Slovenijo Ljutomer
Območno združenje veteranov vojne za Slovenijo Gornja Radgona
Peter Leopold
PVD Sever za Pomurje - Pomurje je gorelo modro
Revija Obramba
Stanko Sakovič
Štefan Abraham
Tone Stojko
Wikipedija
WWW.bolha.com
Zdravko Stolnik
Zorko Vičar
Zveza policijskih veteranskih društev Sever
http://www.hervardi.com/bitka_za_radgono.php
https://www.zzpi.si/pages/zgodovina/kraljevina-jugoslavija.php#&gid=1&pid=3

Drago Ribaš
Zaključek in zahvala[251]

Tako kot vsako drugo delo smo tudi tega prej ali slej morali zaključiti. Zavedamo se, da so ostali mnogi spomini nezapisani ali nepovedani, vendar pa smo jih vseeno nekaj zbrali. Prav je, da so pisci v spominih tudi kritični, do sebe in drugih, ker je bila agresija kljub načrtovanju in pripravah, usposabljanju vojakov TO in milice, vseeno presenečenje. Nekaj je, ko se na strelišču usposabljaš za streljanje, povsem nekaj drugega pa je, ko tarča strelja nazaj in ob tem hrumijo motorji tankov in oklepnikov.

Žal, so še vedno predsodki glede pisanja ali zapisa svojih spominov ali strah, kaj bo kdo rekel, ko bo to prebral. Pa vendar je bil eden od ciljev, za katere smo šli v novo državo, prav svoboda govora. Prav tako je še vedno prisotna navada, da naj se nekaj zapiše in po tem bomo to pozitivno ali negativno ocenili. Zato smo toliko bolj hvaležni vsem piscem, ki so se opogumili in zapisali svoj pogled na dogodke pred in med agresijo.

Še posebej je to pomembno za takratno občino Gornja Radgona, ki je bila zaradi mednarodnega mejnega prehoda cilj tankovske kolone polkovnika Popova, ki je po poti uničevala vse, kar se ji je postavilo na pot, ubila dve civilni žrtvi v Radencih in Gornji Radgoni, jih mnogo ranila, povzročila pa tudi mrtve in ranjene med vojaki, ki so služili vojaški rok v JLA. Zato se je prijelo žalostno ime, da je Gornja Radgona slovenski Vukovar.

Poskusili smo se spomniti vojakov TO iz Gornje Radgone, Radencev in Lenarta in miličnikov Postaje milice Gornja Radgona z oddelkoma v Radencih in Vidmu ob Ščavnici, kot se je takrat imenoval, ter miličnikov skupine Posebne enote milice UNZ Murska Sobota ter Postaje mejne milice Gornja Radgona. Prav je, da se spomnimo prostovoljcev, pripadnikov Civilne zaščite, gasilcev in mnogih občanov in pravnih oseb, ki so pomagali s postavljanjem barikad, obveščanjem, hrano in zatočiščem, skrivanjem orožja in streliva, skrivanjem vojnih ujetnikov.

Ne glede na teorije vojaške znanosti je v Sloveniji divjala vojna in je odveč navajati, da je ta trajala deset dni ali dan več ali manj. Dejstvo je, da se je zgodila agresija na novo državo, dejstvo je, da so novo državo želeli uničiti z nasiljem in dejstvo, ki ga ne zvezna administracija ne JLA nista razumeli, da prebivalci Slovenije niso več želeli vrnitve na staro.

Koncept terenske osredotočenosti zbornika na takratno občino Gornja Radgona se zdi pravilen, ker je bila občina takrat najnižja oblika državne oblasti, ki je imela svoj samoupravni in oblastni element. Samoupravni del se je izvajal predvsem prek zborov skupščine občine in krajevnih skupnosti. Oblastni del pa prek izvršnega sveta oziroma organov v njegovi sestavi.

251 Drago Ribaš

Po vojni je nova oblast želela čimprej ukiniti občino, kot organ oblasti - komuno in je njen oblastni del prenesla v novoustanovljni državni organ upravno enoto, ki je delovala na istem območju, in lokalno skupnost. Zaradi želje ljudi in tudi zakonodajalca, da naj bo lokalna skupnost bližje ljudem, so se občine začele manjšati. Tako so bile na območju občine Gornja Radgona najprej ustanovljene občine Gornja Radgona, Radenci in Sveti Jurij ob Ščavnici in pozneje še občina Apače, krajevne skupnosti pa so ostale.

Hvala, Slovenski policiji, ki nam je šla na roko z odprtjem arhiva, ki je bil zbran v okviru Akcija zgodovina, vsem piscem in darovalcem dokumentov in fotografij. Tako lahko lažje naredimo vsaj pregled dogajanja na tem območju v času osamosvojitvene vojne 1991.

Izlet v zgodovino je potreben, da bralec razume, da Organi za notranje zadeve in tudi Teritorialna obramba niso nastali na dan razglasitve osamosvojitve, kot bi radi nekateri prikrojevali zgodovino, ampak je njihov razvoj in s tem razvoj stroke trajal dalj časa. Maistrovi borci so se kot slovenska vojska kalili v Gornji Radgoni in kljub naveličanosti po štiri leta trajajoči veliki vojni vseeno šli še enkrat v boj za meje, za novo državo.

Orožniki ali žandarmerija (odvisno od prevoda) so pravzaprav nadaljevali tradicijo žandarjev avstro-ogrske monarhije, ker so mnogi iz te države ostali v službi nove države. Med drugo svetovno vojno so ves čas delovali organi Osvobodilne fronte, ker večjih partizanskih enot zaradi terena niso mogli ustanoviti. Po vojni so najprej narodni zaščitniki in nato milica nadaljevali delo policijske stroke.

Po decentralizaciji leta 1967 in 1968 so se Organi za notranje zadeve osamosvojili in postali republiški organ in so v republikah spet ustanovili partizanske odrede, ki so se preimenovali v Teritorialno obrambo in smo tako dobili spet nazaj slovensko vojsko, ki je nadaljevala tradicijo slovenskih vojakov.

Ves ta čas so se eni in drugi usposabljali in kalili tako, da smo na začetku vojne 1991 imeli usposobljene miličnike in vojake TO z orožjem, ki so ga takrat pač imeli na voljo. Opis dogajanja od akcije Sever 1. 12. 1989 do začetka vojne je potreben, da dobimo občutek zaostrovanja razmer v republiki in državi, ko so se stvari zaostrovale postopno in je tiha vojna med JLA in predvsem v začetku Organi za notranje zadeve pozneje pa tudi TO trajala od 1. 12. 1989 in se je končala šele 25. 10. 1991, ko je zadnji vojak JLA zapustil Republiko Slovenijo. Zato je naravnost smešno govoriti o tem, da smo po kratki vojni obranili svojo samostojnost. Dogajanja s pritiski so se vršila do agresije in tudi po končanih spopadih.
Danes, ko je informacija ena od pomembnih dejavnikov, ne le v visoki politiki, ampak tudi med ljudmi, je težje razumeti, da se je Jugoslavija znašla na razpotju že v času bolezni maršala Tita in so se že začeli kazati pritiski po centralizaciji

in poskusom prevlade Republike Srbije po širitvi in prevladi. V začetku se je to kazalo v na videz nedolžnih poskusih poenotenja v državi (npr. srbohrvaški jezik v šolstvu, slovenski bi se uporabljal kot drugi tuji jeziki) in podobno. Na zunaj se je pokazalo z objavo programa velike Srbije, ki pa tudi ni doživel odziva, tako kot bi ga danes, ker te revije niso bile posebej znane v Sloveniji ali drugih republikah in tudi mediji tega niso posebej problematizirali. Vse skupaj se je dogajalo na zaprtih sejah Centralnega komiteja ZKJ in centralnih komitejev po republikah.

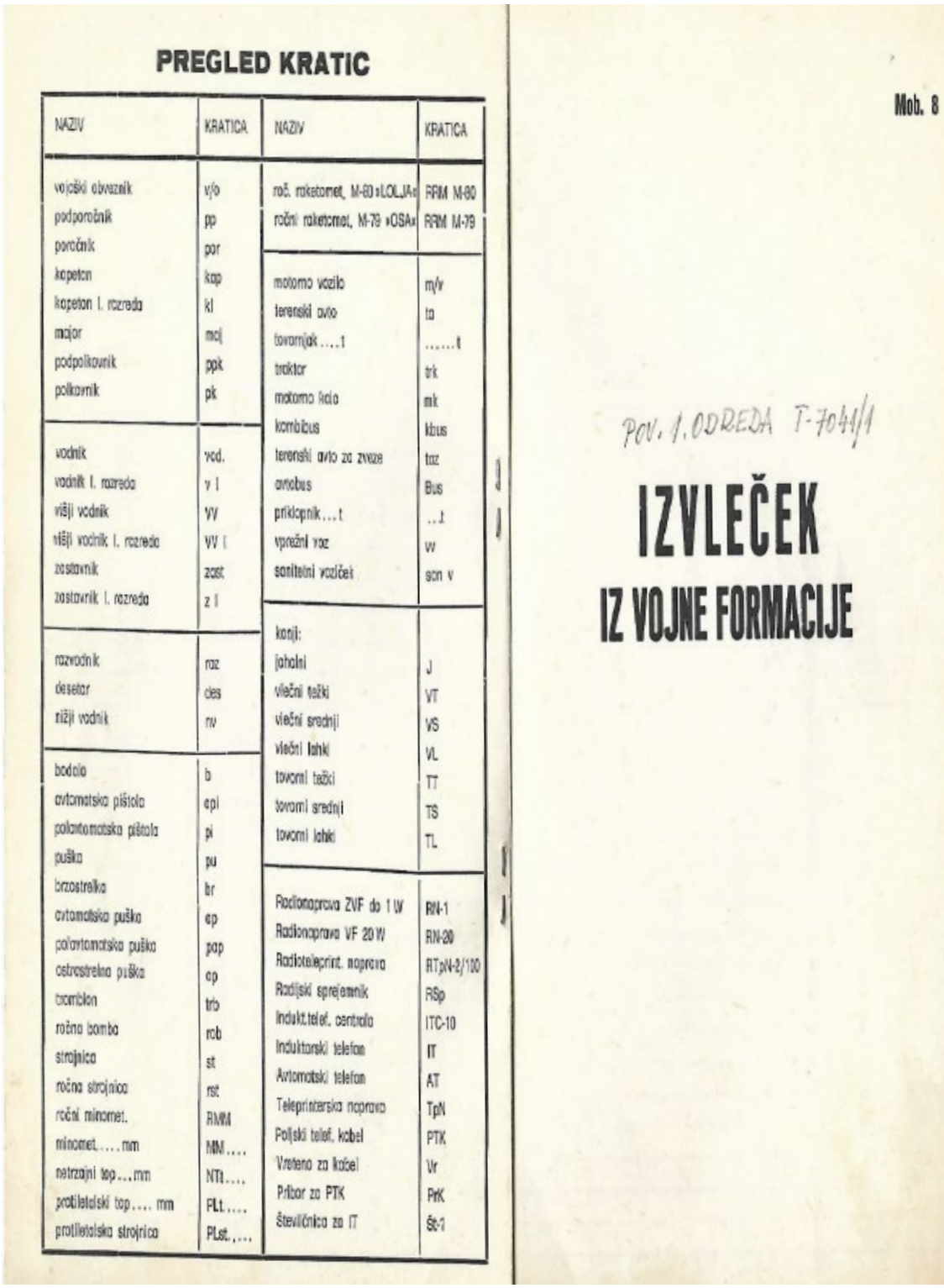
Šele gospodarska kriza, katere ni in ni hotelo biti konca, je Slovence prepričala, da je v državi nekaj zelo narobe. Prav tako so začeli mediji pisati o mitingih resnice in posledični zamenjavi vodstev v Kosovu in Vojvodini ter Črni gori. Polarizacija je takrat, od leta 1987, že preskočila na preprosto ljudstvo, ker ljudje niso želeli sprejeti slabšanja razmer in politične polarizacije.

Zaradi tega so trditve, da je DEMOS novembra 1990 ljudi prepričal, da gremo iz Jugoslavije in to prepričanje potrdil na plebiscitu, blago povedano pretiravanje. Ljudje v Sloveniji so bili takrat že povsem prepričani, da tako več ne gre, šlo je zgolj za to, katere od ponujenih rešitev so najboljše (odhod iz Jugoslavije, konfederacija, ohlapna federacija ali združitev posameznih republik v nove države). Tako tudi rezultat na plebiscitu ni bil presenečenje.

Čeprav je treba vedeti, da večina ljudi ni vedela ali razumela, da to vodi v kapitalizem in kot se je pozneje žal pokazalo v najslabšo, ameriško, verzijo liberalnega kapitalizma, ki je v kratkem času ljudi razslojil skoraj tako, kot so bili razslojeni v Kraljevini Jugoslaviji. Zato tudi ne čudi grenak priokus marsikaterega veterana, ki pravi in se sprašuje, ali smo se za to borili.

V vojni se dogajajo dobre stvari in tudi slabe. Pri dobrih mislimo predvsem na solidarnost, osebni pogum, enotno nastopanje večine ljudstva, enotno obsodbo agresije, pa tudi pomoč ranjenim vojakom nasprotne strani, ki so bili pahnjeni v to pustolovščino brez svoje volje. Žal, se moderni vojaški spopadi nizke intenzivnosti dogajajo v naseljih ali predvsem v naseljih, kar vedno povzroča škodo in trpljenje ljudi in tega je bilo na poti kolon JLA od Ormoža do Gornje Radgone zelo dosti.

Zahvaliti se je treba občinam, naslednicam občine Gornja Radgona, za pomoč in razumevanje pri pripravi tega zbornika. Predvsem pa za razumevanje, da namen tega zbornika ni bil obtoževanje tega ali onega, kazanje na slabe odločitve ali presoje, ampak preprosto prikazati, kako se življenje spremeni, ko se v državi zgodi takšna stvar, kot je bila agresija JLA, in kako je treba ceniti mir in vse, kar mirno življenje omogoča.

PREGLED KRATIC

NAZIV	KRATICA
vojaški obveznik	v/o
podporočnik	pp
poročnik	por
kapetan	kap
kapetan I. razreda	kI
major	maj
podpolkovnik	ppk
polkovnik	pk
vodnik	vod.
vodnik I. razreda	v I
višji vodnik	VV
višji vodnik I. razreda	VV I
zastavnik	zast
zastavnik I. razreda	z I
razvodnik	raz
desetar	des
nižji vodnik	nv
bodalo	b
avtomatska pištola	api
polavtomatska pištola	pi
puška	pu
brzostrelka	br
avtomatska puška	ap
polavtomatska puška	pap
ostrostrelna puška	op
bombon	trb
ročna bomba	rob
strojnica	st
ročna strojnica	rst
ročni minomet.	RMM
minomet.....mm	MM....
netrzajni top...mm	NTt....
protiletalski top.... mm	PLt....
protiletalska strojnica	PLst....

NAZIV	KRATICA
roč. raketomet, M-80 »LOLJA«	RRM M-80
ročni raketomet, M-79 »OSA«	RRM M-79
motorno vozilo	m/v
terenski avto	ta
tovornjak....t	.....t
traktor	trk
motorno kolo	mk
kombibus	kbus
terenski avto za zveze	taz
avtobus	Bus
prikolpnik...t	...t
vprežni voz	vv
sanitetni vozček	san v
konji:	
jahalni	J
vlečni težki	VT
vlečni srednji	VS
vlečni lahki	VL
tovorni težki	TT
tovorni srednji	TS
tovorni lahki	TL
Radionaprava ZVF do 1 W	RN-1
Radionaprava VF 20 W	RN-20
Radiotelegrafsko-telefonska naprava	RTgN-2/100
Radijski sprejemnik	RSp
Induktorska telefonska centrala	ITC-10
Induktorski telefon	IT
Avtomatski telefon	AT
Telegrafska naprava	TgN
Poljski telefonski kabel	PTK
Vretena za kabel	Vr
Pribor za PTK	PrK
Števičnica za IT	Št-1

Mob. 8

POV. 1. ODREDA T-7044/1

IZVLEČEK
IZ VOJNE FORMACIJE

Izvleček iz vojne formacije (Arhiv: OZVVS Gornja Radgona).

SEZNAM KRATIC V KNJIGI

- PVD SEVER ZA POMURJE- POLICIJSKO VETERANSKO DRUŠTVO SEVER ZA POMURJE
- OZVVS – OBMOČNO ZDRUŽENJE VETERANBOV VOJNE ZA SLOVENIJO
- TO – TERITORIALNA OBRAMBA
- JLA – JUGPOSLOVANSKA LJUDKA ARMADA
- JA – JUGOSLOVANSKA ARMADA
- ONZ – ORGANI ZA NOTRANJE ZADEVE
- UNZ – UPRAVA ZA NOTRANJE ZADEVE
- PM – POSTAJA MILICE
- PMP – POSTAJA MEJNE POLICIJE
- MP - MEJNI PREHOD
- MNZ – MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE
- PEM – POSEBNA ENOTA MILICE
- KOS JLA – KONTRAOBVEŠČEVALNA SLUŽBA JUGOSLOVANSKE LJUDSKE ARMADE
- SFRJ – SOCIALISTIČNA FEDERATIVNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA
- UKV POSTAJA – ULTRA KRATKOVALOVNA POSTAJA
- KV POSTAJA – KRATKO VALOVNA POSTAJA
- CZ – CIVILNA ZAŠČITA
- OŠCZ – OBČINSKI ŠTAB ZA CIVILNO ZAŠČITO
- PGD – PROSTOVOLJNO GASILSKO DRUŠTVO
- KS – KRAJEVNA SKUPNOST
- MSNZ – MANEVRSKA STRUKTURA NARODNE ZAŠČITE
- OŠTO – OBČINSKI ŠTAB TERITORIALNE OBRAMBE
- PŠTO – POKRAJINSKI ŠTAB TERITORIALNE OBRAMBE
- RSNZ – REPUBLIŠKI SEKRETARIAT ZA NOTRANJE ZADEVE
- OCZ – OBČINSKA CENTER ZVEZ
- RCZ – REPUBLIŠKI CENTER ZVEZ
- OJOA - SLUŽBA ZA OPAZOVANJE, JAVLJANJE, OBVEŠČANJE IN ALARMIRANJE
- IS SO – IZVRŠNI SVET SKUPŠČINE OBČINE
- UOLO – UPRAVNI ORGAN ZA LJUDSKO OBRAMBO
- SLO in DS – SPLOŠNI LJUDSKI UPORA IN DRUŽBENA SAMOZAŠČITA
- RSLO – REPUBLIŠKI SEKRETARIAT ZA LJUDSKO OBRAMBO
- VO – VOJAŠKI OBVEZNIK
- RR – RAKETOMET